LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
1
ՄԱՐՏ
1931

1 MARS 1931

. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1507

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՈՒ ԽՕՍՔ

"ՏՐՄՓԻՆԿ"

Ամէնուն բերանն է այս անգլերէն բառը: կը նշանակէ արնէն շատ վար, չափազանց աժան, վնասով ծախել: Գին ել: Ռամկօրէն «աժան-կարապետը», որ սակայն չի համատասխաներ բառին տնտեսական-գիտական իմաստին:

Այսպէս, Խորհրդային Միութիւնը գտած է խաղաղ այլ ազանց հատու զէնք մը՝ վեր ի վայր շրջելու համար դրամիրական երկիրներու ճարտարարուեստն ու վաճառականիւնը: Բոլոր երկիրներն ալ խոր մտահոգութեան մատած են արդէն, եւ միջոցներ կը խորհին հակազդելու չարիւ: Մտահոգ են ոչ միայն Միացեալ Նահանգները, Անգլիան Ֆրանսան, այլեւ Թուրքիան:

Պոլսոյ «Հիլալը Ահմէր» թերթն է որ կ՚ողբայ.

— «Հարիւր քառասուն միլիոննոց ժողովուրդ մը ձրի կ՚աշխատի, փոր մը հացի փոխարէն, կէս կուշտ կէս անօթի ձգելով անք: ճիշդ ինչպէս շինեցին եգիպտոսի նշանաւոր բուրգը: Ասոր իւ, գրեթէ ձրի կ՚արտադրեն ցորեն, գարի, փայտ, պատղծ. ւխ եւն.: Այս մրցակցութեան առջեւ կը պարտուին մեր աերը եւ ցորենները, եթէ այս վիճակը շարունակուի, մեր դացին եւ ածխագործը գալ տարի պիտի ստիպուին չարտա»:

×

Մէկդի դնելով միջազգային տնտեսական ճակատի վրայ, այական ուժերու դէմ սարքուած այս ռազմախաղը, ամփուինք մեր միջավայրին մէջ:

«Տրմփինկ»ը գոյութիւն ունի նաեւ մեր մէջ: Անշուշտ փոխերական, բարոյական իմաստով:

Արդարեւ, ի՞նչ է այն ախտաւոր երեւոյթը որ կը տիրէ րիներէ ի վեր: Կը զարգանայ տարուէ տարի:

«Գին կոտրելու» եւ գետին գրաւելու քաղաքականութիւն չէ՞ այն ինչ որ կը տեսնենք Երեւանէն մինչեւ ամէնէն ւաւոր գաղութը:

Գին կոտրել... Աժանցնել, բոլոր հրապարակներուն վրայ ձել ամէն սրբութիւն: Անարգել ու շահագործել արդար վասկը, եւ ձուկ որսալ խառնակութեան մէջ:

Երեւանի պատկերը չափազանց խօսուն է, եւ նոր փաստ չի կարօտիր:

Այնտեղ գարշելի «տրմփինկ»ի մը ենթարկուած են ոչ յն ազգային—քաղաքական հայեացքները, անվիճելի անց ու դէպքերը, այլեւ գրականութիւնը: Մինչեւ իսկ լեզուն ուղղագրութիւնը:

Ո՛չ, մանաւանդ լեզուն: Յետին իմաստակը թերթ կը ագրէ լեզուով մը որ եթէ չթարգմանուի այստեղ, պիտի յ մեռեալ տառ: Իսկ թէ ի՛նչպէս կը կարդան ու կը հասկնան տեղ,— հանելուկ է մեզի համար:

Եւ «տրմփինկ»ի դատապարտուած է ամբողջ ժողովուրդի ճակատագիրը: Անոր ներկան ու մանաւանդ ապագան:

Ի՛նչ Հայաստան, ի՛նչ Հայկական Դատ...

— Մենք աւելի աժան ապրանք ունինք,— Լէնինականուն: Եւ արդէն ձեռնարկեր ենք թարգմանելու Լէնինի բոլոր երը, քսան հատոր (միայն առաջին հատորը 700 էջ): Թող դան եւ փրկուին...

Ի՛նչ տարագիր բազմութիւններ, ի՛նչ թրքահայ զանգուած, պետական պարտականութիւններ:

— Մենք ունինք համայնաբոյժ բանաձեւ մը,— «հայմաթ»: Թո՛ղ երթան իրենց գլուխը քարին զարնեն:

×

Եւ «Տրմփինկ»ը սողոսկեր է նաեւ այստեղ, գաղութներու:

— Ես աւելի աժան ապրանք (խելք) ունիմ, լսեցէ՛ք ինծի...

— Նուազո՛ւրդ, նուազո՛ւրդ ամէն տեսակ առաքինութեանց: ցէ՛ անձն իմ...

— Ո՞վ կրնայ չափուիլ ինծի հետ, հարիւրին հարիւր ապաած եմ ազգին փրկութիւնը...

— Աժան-աժան կը գովեմ ու կը փառաբանեմ, սեւը ճերմակ, մակը սեւ, կը բաւէ որ ոսկեբարբա՛ռ արձանագրեն զիս տակաւոր գրողներու ցանկին մէջ, անդին, Երեւանի մէջ...

... Ու տակաւին կը զարմանանք որ կարելի չըլլար քով ի բերել հինգ-տասր մարդ, կեդրոնական կապ մը հաստաւ համար գաղութներու միջեւ: Մեր իսկ բարիքին համար:

կապ մը, որ ապահովէր մեր ինքնապահպանութիւնը՝ իրզանգուած:

կապ մը, որուն շնորհիւ կարենայինք ունեցողէն առնել և եցողին տալ, ցաւ մը աւելի դարմանելու, ճրագ մը աւելի ելու, ընտանիք մը աւելի տեղաւորելու համար:

կապ մը, վերջապէս, որ ապացուցանէր թէ այս արմատաժողովուրդը իսկապէս կը հաւատայ իր ճակատագրին, իր ն, իր արեւուն:

Եկէք միասին աշխատինք: — Ո՛չ:

Թո՛ւք բացէք ճամբան եւ մենք հետեւինք — Ո՛չ:

Թող չէզոքները ձեռնարկեն եւ բոլորս մէկ աջակցինք — քն ո՞վ է որ...:

Եւ «տրմփինկ»ը գլուխն առած կ՚երթայ, քրքրելով, կազուծելով, ջլատելով մեր հանրային կեանքը:

Ամէն մէկը իր հաշուին: Միշտ հեռու՝ բուն կրկէսէն, ուր վուրդ մը կը տագնապի ու կը հեւայ, փրկութեան գօտիփնտռելով:

Հազիւ գօտի մը գտնուած, հազարաւոր գօտիներ շրջան կ՚ըօդին մէջ, աժան-աժան:

Որո՞ւ հոգ: Օրակարգը «աժան-կարապետ»ն է:

Կատարեալ «Տրմփինկ»...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչպէս փախաւ ու բռնուեցաւ Հիւսէյին

Մէնէմէնի մահապարտներէն Հիւսէյին որ կախաղանին առջեւէն փախելէ եւ 13 օր անօթի ծարաւ, կիսամերկ, լեռնէ լեռ ու ձորէ ձոր թափառելէ յետոյ բռնուեր ու կախուեր էր, հետեւեալ պարագաներուն տակ փախած ու բռնուած է:

Մէնէմէնի մօտակայ բլուրներուն վրայ անձրեւէն շատ նեղուած ըլլալով, պատսպարուելու եւ փորը կշտացնելու համար Աքկէտիք գիւղը իջած է: Հիւսէյին Մուսթաֆա անուն գիւղացիէ մը հաց ուզած է, բայց ան զինք ճանչցած է: Նախ բան մը յայտնի չէ ըրած, բայց գաղտնապէս իմաց տուած է դրացիներուն:

Մուսթաֆա վէսիքա հարցուցեր է Հիւսէյինի, որ դողդոջուն ձեռքերով գրպանէն թուղթ մը հանած էր: Թուղթը կը պատկանէր Մուրատիէցի Նազիֆ անունով մէկու մը: Պատմուածին համաձայն, Հիւսէյին լերան վրայ ծառէ մը կախուած կապոյտ բաճկոն մը կը գտնէ զոր փայտահատ մը մոռցեր էր: Կը հագնի զայն եւ գրպանն ալ յիշեալ վէսիքան կը գտնէ:

Հիւսէյին մանրամասնօրէն պատմած է իր փախուստն ու անցուցած կեանքը: Կախաղանին տակէն փախչելէ վերջ, Հիւսէյին, մութէն օգտուելով, քսան վայրկեանի չափ բոլոր ուժով վազած է առանց շունչ առնելու: Ի վերջոյ, ցախի դէզի մը տակ կծկուած է: Այս թաքստոցին մէջէն Հիւսէյին տեսեր է թէ զինքը հետապնդողները կը մօտենան եւ չորս կողմը կը փնտռեն: Բնաւ չէ շարժած, նոյնիսկ շունչ անգամ չէ առած, չորս ժամ կծկուած մնալով. սարսափէն քարացած:

Յետոյ, մահապարտը երբ կը տեսնէ որ հետապնդողները լայն շրջանակի մը մէջ կը ցրուին, թաքստոցէն կ՚ելլէ եւ մօտակայ լեռները կը բարձրանայ: Օրերով անօթի մնացած է եւ հագուստները բզիկ բզիկ եղած են: Մէկ կողմէն ցուրտն ու ձիւնը, միւս կողմէն ալ իր մերկութիւնն ու կրծող քաղցը փախստականը վերջին ծայր վհատութեան մէջ ձգած են: Այս վիճակին մէջ, Հիւսէյին լեռնէն իջած է, Մէնէմէնէն հեռանալու նպատակով:

Մահապարտը գիշերը քալած, ցերեկներն ալ ամայի տեղեր պահուըտելով, դէպի Մաղնիսա առաջացած է: Հիւսէյին երբեմն ուզեր է քանի մը գիւղեր հանդիպիլ, բայց ամէն մօտենալուն, գիւղէն եկած ամենափոքր ձայն մը սիրտը դող ձգած է: Ու այսպէս, մահուան սարսուռը մինչեւ ոսկորներուն մէջ, կենդանի ուրուականի պէս իր թափառումները շարունակած է մարգոցմէ խուսափելով:

Նոր դատ մըն ալ հնարեցին

Ստալին կը գործէ: Ռամզինի եւ իր ընկերներուն համբաւաւոր դատէն յետոյ, որ վերջացաւ զաւեշտական ելքով, այս անգամ Չեկան ամբաստանեալի աթոռներուն վրայ կը նստեցնէ Ռուս ընկերվարականները (Մէնշեւիքները) եւ այսօր իսկ, անոնք, Խորհրդ. Միութեան Գերագոյն Ատեանին առջեւ, հաշիւ պիտի տան յանցանքներու համար, զորս դժուար թէ գործած ըլլան: 14 հոգի են ամբաստանեալները եւ մեղադրուած են թէ հակայեղափոխական բջիջներ կազմած էին տնտեսական գլխաւոր հաստատութիւններու մէջ: Իրենց այս հակայեղափոխական գործունէութեան համար, նիւթական օժանդակութիւնը կը վայելէին արտասահմանեան մէնշեւիքներու եւ ճարտարարուեստական կուսակցութեան, շնորհիւ Բ. Միջազգայինի գերման ընկերվարականներու, ինչպէս նաեւ Փարիզի առեւտրական եւ ճարտարարուեստական կոմիտէին:

Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը հրապարակ հանած է ամբաստանագիր մըոր110 էջերէ կը բաղկանայ: Ամբաստանագրի նախաբանին մէջ, ըսուած է թէ կապ կայ այս վերջին շարժման եւ Ռամզինի խմբակին միջեւ, որ երեւան հանեց արտաքին միջամտութեան մը վտանգը, թէ երկուքին ալ նպատակը նոյնն էր, այսինքն արտաքին զինեալ միջամտութեամբ, Ռուսիոյ մէջ վերահաստատել դրամատիրական վարչաձեւը: Այս նպատակին ձգտելով, անոնք հակայեղափոխական գործեր կը կատարէին եւ բանակին մէջ ալ դրգռութիւններ կը ներմանէին.

Ամբաստանագիրը կը յայտնէ նաեւ թէ ռուս ընկերվարականները իրենց հակայեղափոխական,.. գործունէութեան համար, կը հետեւէին 1924ին մշակուած ծրագրի մը. այսինքն՝ Ռուսիոյ մէջ դրամատիրական կարգերու վերահաստատումը: Յետոյ սակայն, հետզհետէ, մտածեցին բանակը դրգռել եւ երկրին մէջ ըմբոստացում ծագեցնել, միեւնոյն ատեն կազմակերպելով արտաքին միջամտութիւն:

Ամբաստանագրի երկրորդ մասին մէջ պարզուած են ամբաստանեալ կուսակցութեան դիւանական կազմը եւ գործունէութեան եղանակները: Իսկ երրորդ մասը յատկացուած է մեղսակից ուրիշ կազմակերպութիւններու:

Հռոմի բանակցութիւնները

Իտալացի եւ անգլիացի նաւային մասնագէտները շարունակցին իրենց վիճաբանութիւնները, նաւային համաձայնութեան տարրերուն շուրջ:

Անգլիոյ եւ Իտալիոյ արտաքին նախարարները երկար տեսակցութիւն մը ունեցան, հաւանաբար հարցին քաղաքական կողմը եւ հետեւանքները քննելով:

«Հավաս» գործակալութիւնը հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ բանակցութիւնները. Սկզբունքին շուրջ համաձայնելէ վերջ, մասնագէտները կը վիճին թիւերու շուրջ: Այս թիւերը կը վերաբերին իտալական եւ ֆրանսական տորմիղներու ներկայի յարաբերական տարողութեան եւ ծրագրուած նաւերու շինութեան:

ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԵԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք, այսօր, կիրակի, ժամ 12.15ին փարիզի եկեղեցիին մէջ տեղի կ՚ունենայ հանդիսաւոր հոգեհանգիստ, նախաձեռնութեամբ Հ.Հ. Պատուիրակութեան եւ Հայ Սպայից Միութեան, հանգուցեալ սպարապետ ԶՕՐ. Թ. ՆԱԶԱՐԲԵԿԵԱՆի յիշատակին:

Կը հրաւիրուի հասարակութիւնը:

Նախատեսուած բանաձեւը թոյլ պիտի տայ ճշդելու մինչեւ 1936ի ընդհ. շինութեանց ծրագիրը: Պիտի ճշտուի տարողութեան տարբերութիւնը զոր Իտալիա պիտի զիջի Ֆրանսայի կարգ մը նաւերու շինութեան մէջ: Համաձայնութիւնը վերջնական ու բացարձակ չպիտի ըլլայ: Այս պիտի նպաստէ որ Իտալիա եւ Ֆրանսա կարենան միեւնոյն ատեն հաւանիլ Լոնտոնի նաւային համաձայնութեան:

Դէպի ընդհանուր զինաթափում

Ընդհանուր Զինաթափութեան խորհրդաժողովին նախապատրաստական աշխատանքները կատարելու պաշտօն ունեցող մասնագէտներու յանձնախումբը միաձայն ընդունեց տեղեկագիր մը, որ կը կարծուի թէ մեծապէս պիտի դիւրացնէ խորհրդաժողովին աշխատանքները: Տեղեկագրին գլխաւոր կէտերն են.—

1.— Սահմանափակումը պիտի կատարուի ոչ թէ ելեւմտային վարկերու վրայ, քանի որ անոնք կը տարբերին երկրէ երկիր, այլ ամէն տարի կատարուած վճարումներու համաձայն: Անոնց հրատարակումով եւ ստուգումով կարելի պիտի ըլլայ հակակշռել սահմանափակումը: 2.— Իւրաքանչիւր երկրի սպառազինական ծախքերը ներկայացնելու համար պարզ եւ դիւրըմբռնելի եղանակով մը, ու նաեւ դիւրացնելու համար սահմանափակումներու գործադրութեան քննութիւնը, ծախքերը պիտի արձանագրուին յատկապէս պատրաստուած միօրինակ տախտակներու վրայ:

3.— Սպառազինական բոլոր ծախքերը կամ համապատասխան հասոյթները պէտք է արձանագրուին տախտակներուն վրայ: Այն պարագային որ այս սկզբունքները կարելի չըլլար գործադրել, մասնաւոր հրատարակութեամբ պիտի տրուին անհրաժեշտ բացատրութիւնները:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԵՐՋԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Փետրուար 14ի վիճակագրութիւնը, Ֆրանսայի անգործներու թիւը ցոյց կուտար 34,379, որոնց 7558ը կիներ: իսկ 21 փետրուար վիճակագրութիւնը այդ թիւը կը բարձրացնէ 38084ի, որոնք 8255ը կիներ:

Յունուար 31ին պաշտօնապէս արձանագրուած անգործներու թիւն էր 28536. իսկ մէկ ամիս առաջ, 1930 դեկտեմբեր 27ին 11,952: Արագ յաւելում մը կարճ ատենի մէջ, մանաւանդ երբ նկատի ունինք որ այդ թիւը կը կազմեն անոնք որ անգործութեան թաղապետական սնտուկներէն նպաստ կը ստանան: Անցեալ տարի նոյն շրջանին, անգործներու թիւն էր 1683:

Ճարտարարուեստի հետեւեալ ճիւղերուն մէջ է մանաւանդ որ անգործութիւնը ամէնէն աւելի մեծ է: մետաղագործութիւն՝ 7749. շինութիւններ 2897,— առեւտուրի եւ գրասենեակի պաշտօնեաներ 2216. փայտի ճարտարարուեստ՝ 1973.— սննդեղէն՝ 1680,—զգեստեղէն 1668, կաշի 1091, գիրք՝ 495,— թղթեղէն 359, հասարակ բանուորներ 7212, եւն.:

Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ անգործներու յատուկ նահանգային եւ թաղապետական սնտուկներու թիւն է 153:

Աւելցնենք թէ 16էն 21 փետրուար Ֆրանսա մտած են 938 օտար աշխատաւորներ. իսկ մեկնած են 2182 օտարներ:

Ասկից զատ, պէտք է աւելցնել նաեւ թէ փետր. 14ի վիճակագրութեան համաձայն, գոհացում չեն կրցած ստանալ 53,223 գործի խնդրանքներ:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Երէկ ֆրանսական խորհրդարանը լսեց տեղեկագիր մը անգործութեան մասին: Այդ տեղեկագրին համաձայն, յունուարի սկիզբները՝ 40 ժամէն պակաս աշխատող գործաւորներու գումարը կը ներկայացնէր հարիւրին 14:

Անգործութիւնը սահմանափակելու համար, տեղեկագիրը կը ներկայացնէ հետեւեալ առաջարկները ի միջի այլոց:

1) Ֆրանսայի դռները փակել օտար աշխատաւորներուն առջեւ, երկրագործական աշխատանքներու համար, աշխատողները գտնել երկրին անգործներէն նախ եւ յետոյ միայն, եթէ պէտք ըլլայ, օտարականներ կանչել:

2) Հսկողութեան եւ հակակշռի տակ առնել օտար երկրագործական աշխատաւորներու բնակութիւնը երկրին մէջ:

3) Դէպի հայրենիք վերադարձի դիւրութիւններ տալ այն օտար աշխատաւորներուն, որոնք կանոնաւոր կերպով Ֆրանսա մտած են:

4) Խստօրէն հսկել որ օտար աշխատաւորներ չկարենան գաղտնի մտնել Ֆրանսա եւ արտասահմանի ֆրանսական ներկայացուցիչներուն եւ սահմանագլուխի սպասարկութիւններուն ըստ այնմ հրահանգներ տալ:

Իսկ ֆրանսացիներուն համար, տեղեկագիրը կ՚առաջարկէ ուրիշ միջոցներու կարգին, թելադրել որ անոնք երկրագործութեան դառնան, նկատելով որ գիւղերը կը պարպուին եւ թէ պատերազմէն ի վեր, բազմաթիւ են այն գիւղացիները որոնք քաղաք կը խուժեն բանուորութիւն ընելու:

ՍՊԱՐԱՊԵՏ ՀԱՅՈՑ

ԶՕՐԱՎԱՐ ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Երէկ էր այն.

Այրարատեան դաշտում.

Դարերի խորքից բարձրացաւ նա, որպէս մի չքնաղ տեսիլք. Սպարապետը . . .

Եւ երբ եռագոյնով պսակւած երեւաց նա Հայաստանի Հանրապետութեան վարդակարմիր հորիզոնին, ո՛չ ոք հարցրեց—ո՞վ է, ո՞ր տեղից եկաւ, ի՞նչ է իր անունը:

Արշալոյսին ո՞վ կը հարցնի անուն ու ճամբան:

Նա այնքան հարազատ, այնպէս մտերիմ էր մեր հոգիներին,

Մանուկ օրերից մենք նրան ընտրել էինք մեր երազների մէջ.

Երիտասարդ՝ մենք զէն ի ձեռին նրան ի խնդիր ելանք Հայոց աշխարհի դժւարին լեռներում:

Գունդ գնդի յետեւից մեր ընտիրները գրոհի գնացին մեր բախտի դաժան դռները խորտակելու, որպէս զի նա գայ — Հայոց Սպարապետը...: Եւ նա եկաւ. այն երէկ էր, Այրարատեան դաշտում:

* * *

Սպարապետը մեր արիւնի մէջ է.

Նա մեր փառքերի եւ մոխիրների միջից մեզ հետ քայլել է, մեր ալեծուփ նաւի հզօր ու անքթիթ նաւապետ:

Մեր անցեալի ո՞ր շրջանը կապւած չէ մի մեծ սպարապետի անւան.

Մենակ Մամիկոնեանները քանի՛ դարեր զարդարեցին իրենց ահարկու եւ հմայիչ անուններով... եւ սպարապետ կոչումը դարձրին խորհրդանշան ազատութեան ու փառքի:

Ստրկութեան ու բռնութեան դարերի մրուրը չկարողացաւ ջնջել մեր հոգիներից Զօրագլուխ Սպարապետի պատկերը, եւ ցեղի առաջին իսկ ռազմաշունչ խոյանքին, Դաւիթ Բէգի կողքին ցցւեց Մխիթար սպարապետը Սիւնեաց աշխարհում, եւ ապա մեր օրերին հայ ժողովրդի խիզախ ու արիւնահեղ գոյամարտից ծնունդ առած ազատ ու անկախ հայրենիքում բարձրացաւ երէկի սպարապետի՝ Դիլմանի ու Ղարաքլիսայի յաղթողի խոհական, հանդարտ ու ազնիւ պատկերը:

* * *

Իրաւունք ու ազատութիւն տենչացող ժողովրդի համար իր Սպարապետը անպարտելի է,

Նա ցեղի ոսկէ հէքեաթն է. Նրա խտացած ու ծառս ելած կամքը.

Նրա կորովի իմաստութեան ըմբոստացումն է.

Մայր հողի ու ջրի ձայնն է, որ բարձրանում է տափաստաններից:

Լեռների ծոցում հանգչող ռազմի հինաւուրց արձագանգն է, սուսերամերկ արշաւասոյր գնդերի դոփիւն եւ խրխինջը երիվարների,

Թշուառութեան ու բռնութեան անիծակուռ օրերին, երբ ակռաներն իրար են սղմւում խուլ ճռռոցով, եւ լռութեան դատապարտւած շրթունքները իրար են չարչարում, Սպարապետը ցեղի ահարկու եւ կայծակնափայլ սուսերը ձախ կողքին՝ սրտին մօտ քաշ ընկած, մինչ իր աջը դուրս է քաշում այն պատեանից եւ հայրենիքի դռների առջեւ ծառանում անագորոյն ոսոխների դէմ յանդիման,

* * *

Երբ ժողովուրդը իրաւունքի եւ ազատութեան ծարաւի յաղթ սուսեր ունի, Սպարապետը միշտ կայ.

Կանչիր Սասնայ Ջէնով Յովանի պէս եւ նա կը յայտնուի:

Հայոց Սպարապետը մեռա՞ւ... Ոչ. քանի իր փայլփլուն ծանր սուրը կայ իր ժողովրդի ձեռքում:

Ու յաջորդը՞... Հրացայտ աչքերով հրաշք մի պատանի՞ արդեօք Արաքսի ափերից Մասսին ակնդէտ, թէ՞ հայրենազուրկ, աստանդական մեր բազմութիւնների մէջ յոգնաբեկ մամիկի ձեռքից քաշ ընկած մի դիւցազն մանուկ, որ պանդխտութեան դժնդակ ճամբաներով տանում է իր փոքրիկ կրծքի տակ իր ցեղի ազնիւ ու ծով սիրտն եւ մի սքանչելի ճակատագիր:

Ո՞ւր ես, դու ո՛վ չքնաղ մանուկ, վաղուայ վիշապաքաղ զաւակդ Հայոց Աշխարհի:

Ո՛ւր եւ լինի նա, ձայն տուր, իմ յաւերժական, իմ հրաշագործ ցեղ, ձայն տուր հաւատով ու հզօրապէս:

Կանչի՛ր եւ Նա կը յայտնւի:

Այն երէկ էր, Այրարատեան աշխարհում.

Հայոց Սպարապետը չի մեռնում...:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՀԱՐԻՒՐ ՀԱՏՈՐ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

«Հայրենիք» ամսագիրը ներկայ փետրուարի թիւով իր հարիւրերորդ հատորը լրացուցած կը ներկայանայ հայ հասարակութեան: Ու այդ, հայ մշակոյթի խոշոր երեւոյթներէն մէկն է, ուշագրաւ ու ոգեւորիչ:

1922ի նոյեմբերին «Հայրենիք» օրաթերթի կողքին «Հայրենիք» Ամսագիրը հրապարակ եկաւ եւ հարիւր ամիս անընդհատ, իր ստուար հատորները լոյս ընծայեց, գերազանցելով նախորդ բոլոր ձեռնարկները, որոնք արձանագրուած են հայ գրական պատմութեան մէջ,

Երեւոյթին քանի մը ուշագրաւ կողմերը:

«Հայրենիք» ամսագրին երեւումը զուգադիպեցաւ հայ ժողովուրդի անկման ու յուսալքման շրջանին: Սակայն կարծես թէ այդ յուսալքման դէմ թիավարութիւնը բազմութիւններու սրտին ու մտքին խօսեցաւ ու ամսագիրը յաղթանակեց իր յամառութեան մէջ: Անօրինակ սպառում ունեցաւ, հասնելով մինչեւ 3000 օրինակի, թիւ մը, որ երբեք արձանագրուած ըլլայ հայ պարբերականներու պատմութեան մէջ:

Ամսագրին շուրջ հաւաքուեցան հայ մտաւորականութեան բացարձակ մեծամասնութիւնը, դրական, քաղաքական եւ գիտական մարզերէն, համահայկական նշանակութիւն մը տալով ձեռնարկին: Ու այդ մասնակցութիւնը բնաւ պատահական երեւոյթ մը չեղաւ, այլ դարձաւ տեւական աշխատակցութիւն մը, պատուաբեր թէ՛ պարբերականին եւ թէ՛ աշխատակիցներուն: Որով, «Հայրենիք» ամսագիրը տեղական հանգամանք չունեցաւ, նոյնիսկ իր առաջին թիւէն սկսած, այլ դարձաւ օրգանը բոլոր գաղութներու մէջ ցրուած հայ մտաւորականութեան: Այս հանգամանքով՝ պարբերականին մշակութային արժէքը բարձրացաւ այն համապատասխան աստիճանին, որ իր բովանդակութենէն կը բխէր:

Որպէս զի ամսագիրը կարենար կատարել մեծ դերը, որ իրեն վիճակեցաւ, պարտաւոր էր խիստ լայն ասպարէզ մը դառնալ հայ մտքի բազմակողմանի պահանջներուն: Վերագնահատութեան եւ վերաստեղծման այդ շրջանին, հայ գրագէտը, քաղաքական մտածողը եւ գիտնականը լայն պատուանդանի պէտք ունէին, լիովին ցուցադրելու համար իրենց հոգեկան կարողութիւնները: Այդպիսի պատուանդան մը. միայն «Հայրենիք» ամսագիրը կրնար հանդիսանալ, որ բացի իր առաջին երկու թիւերէն, որոնք 64 եւ 96 էջերով լոյս տեսան, մնացած հատորները դարձուց 176 էջ, երկու սիւնակով: Երբ նկատի առնենք հայ պարբերական հրատարակութիւնները, (բացի մէկ երկու բացառութիւններէ, այն ալ շատ կարճ կեանքով) կը տեսնենք որ տարի մը ամբողջ լոյս տեսած պարբերականներու ծաւալը հազիւ հաւասարի «Հայրենիք» ամսագրի մէկ, կամ առ առաւելն երկու թիւի ծաւալին: Բացի ծաւալէն, ուշադրութեան արժանի է ամէն ամսու կանոնաւոր լոյս ընծայումը, որու շնորհիւ, այսօր, հարիւր մեծ հատորներ միասին, խոշոր գրադարան մը կը կազմեն:

Շեշտելով ծաւալին կարեւորութեան վրայ, անմիջապէս ըսենք անոր արդիւնքները: Այդ մեծ ծաւալի շնորհիւ էր, որ մեծ վէպերը, ընդարձակ պատմուածքներն ու թատերական երկերը ամբողջութեամբ լոյս տեսան հոն. ընդարձակ յուշեր եւ պատմական ուսումնասիրութիւնները, որոնք մեծադիր հատորներ էին, լայնօրէն հրատարակուեցան: Գիտական եւ քաղաքական տեսութիւններ ընդարձակ էջեր գրաւեցին, առանց ձգձգումներու: Այս բոլորի կարգին, բանաստեղծութիւնը, արձակ գրական էջերը, պատմական կամ քաղաքական կարճ գրուածքները, գրեթէ առանց սեղմումի, փռուեցան ամսագրի բոլոր թիւերուն մէջ:

Այս լայն հնարաւորութեան շնորհիւ, ամէն մէկը կրցաւ տալ իր առաւելագոյնը: Արժէքի մասին չենք խօսիր: Հարիւր հատորները մեր աչքին առջեւ են: Հայ գրողներու առաւելութիւններն ու տկարութիւններն ալ ցուցադրուած են հոն, եւ այն չափով՝ որ կարելի է լիովին գաղափար մը կազմել բոլոր հեղինակներու մասին: Այս տողերէն սրտնեղողներ կարող են գտնուիլ: Անմիջապէս խօսքը ուղղենք այդ սրտնեղածին, եւ անկեղծօրէն հաշուի նստինք, պիտի տեսնենք որ առնուազն քանի մը հատորներ, եթէ ոչ աւելին կրցած է զետեղել ամսագրին մէջ, անշուշտ տալով իր լաւագոյնը: Այդ՝ եթէ յիշեալ հեղինակը ուզէր իր բախտը կապել անցեալի մեզի ծանօթ պարբերականներուն, հազիւ 15 20 տարուան ընթացքին բախտը պիտի ունենար ինքզինքը ցուցադրելու: Իսկ գրքով լոյս ընծայելու հաւանականութիւնը միշտ անկարելիութեան չափ դժուար եղած է հայ հեղինակին համար:

Այսպէսով, փոքրիկ ծաւալով (շատ անգամ շատ արժէքաւոր) գրուածքները եթէ չհաշուենք, ու լրիւ վիճակագրութեամբ մը ամբողջական երկերը նկատի առնենք, «Հայրենիք»ի հարիւր հատորները, իսկականին մէջ 300 հատոր գրքեր կը պարունակեն, գրքեր, որոնք գրական այլազան ճիւղեր կ'ընդգրկեն: Ութ տարուան մէջ, այսքան գրականութիւն, իր առաւելութիւններով եւ թերութիւններով նշանաւոր երեւոյթ մըն է, որ ունեցած է իր մեծ ազդեցութիւնը ե՛ւ հայ գրական ստեղծագործութեան ե՛ւ հայ մտքի զարգացման վրայ: Անցած տասնամեակը հայ գրականութեան պատմութեան մէջ պիտի կոչուի «Հայրենիք»ի շրջանը:

Որքան մեծ է «Հայրենիք» ամսագրի դերը եւ նշանակութիւնը, նոյնքան մեծ ակնկալութիւններ կապուած են հայկական մեծ ամսագրին հետ: Այդ ակնկալութեամբ, շատերն իրաւացիօրէն կը սպասեն որ «Հայրենիք»ը նիւթերու ընտրութեան մէջ ըլլայ խստապահանջ գրական քննադատութեան եւ լուրջ ուսումնասիրութեան բաժինը ճոխացնէ, հասարակագիտական եւ քաղաքական վերլուծական գրականութեան բաւարար տեղ տայ՝ լուշերու կարգին: Խմբագրութիւնը տարուէ տարի ճիգեր կը թափէ նշմարուած թերիները լրացնելու:

Սակայն, պէտք է խոստովանիլ թէ ամսագիրը այնքան հարուստ է դրական կողմերով, որ նշմարուած թերութիւնները երկրորդական կը դառնան: Մեծահարուստ հրատարակութիւն մը, ինչպիսին է «Հայրենիք» ամսագիրը կրնայ պատահիլ որ երբեմն իր մէկ երրորդով թոյլ նիւթեր հիւրընկալէ, բայց երկու երրորդը որակական եւ քանակական այնպիսի մեծ արժէք է, որ ամէնէն խստապահանջներն իսկ կը բաւարարէ:

«Հայրենիք» ամսագի Թէզի հրատարակութիւ նորաձեւութեան եւ ա սակ գիտելեաց բեմ չէ գրականութեան պատմ եւ թարգմանութեան բ չունի եւ չուզեր ունեն սագիրը օրգանն է հայ ուեստական, քաղաք գիտական գրականութ սագրի ամէնէն ուշագր կանիշն այն է որ գր թեան շուրջը չի դեգե Գրականութիւն կ'ըսէ, պարբերականին մեծա ռաւելութիւնն է, որո վերջնական հաշուով արժէքը բուն ստեղծա թիւնն է, իսկ ստեղծա թեան բացատրութիւն հատուածը երկրորդա շանակութիւն ունին:

Չեմ ուզեր կանգ բազրութեան լայնախ վճարման սիստէմի եւ ուած նիւթերու բազմա բովանդակութեան վրայ գրաւական են ամսագր տեւութեան եւ ստոր բարձրացման:

«Հայրենիք» ամսագ բողջական գնահատ խիստ մեծ աշխատանք տի ըլլար, ինչ որ տակէս դուրս է. որովհե րիւր հատորներուն մաս տի նշանակէր առնուազ հարիւր հեղինակութիւ նութեան առնել: Այդ մ ծին թերեւս ոչ ոք հա ձեռնարկել: Կարճ, բայց նոյն ժամանակ լաւագ բան այն պիտի ըլլայ սէր հասարակութիւնը ծանօթանար հրատա հարիւր հատորներուն եւ յետոյ հետեւէր ամս «Հայրենիք»ի յետագա րուն:

«Հայրենիք»ի հարի տորներու մասին այս կ նահատանքն ընելով, փափաքէինք որ խմ թիւնը լոյս ընծայէր րիւր հատորներու բովա թեան լրիւ ցանկը առա քոյկով կամ ամսագրին րով խոշոր թերի մը կ'ըլլար:

Կ. ՍԱ

ՀԻՒՂԻՍ ՄԷՋ

Սա մայթերէն լուսաշող ու ծափերէն քաղքենի,
Գինեփրփուր տօներէն, բորբ հաճոյքէն հեշտայորդ,
Ահա քեզի կ'երկարեմ, լուս-համբոյրիդ քաղցրալի,
Տրտում շրթներըս աներգ, քեզի՛, հիւղակ արեւոտ:

Մարգերուն մէջ՝ դաւաղիր, ամբոխին հետ ցնծալի,
Եւ շուքիս պէս ձեզմասահ, մութգոյն՝ կարօտ արեւի
Սիրտըս անծափ, կիսափուլ, հովէն, ծովէն կ'առկայծի
Գեղածիծաղ ափերէդ, լուսէ փունջեր կը բացուին:

Ու կը լայննա՛մ հիւղիս մէջ. անո՛ւշ, աղո՛ւոր լուսըն
Հէքեաթահոս կապոյտէն, խունկ ու քրքում կը ցան
Որմէ ծարաւ շրթներուս, բոցէ անձրեւ մը կ'իջնէ,

Կ'իջնէ սարսուռ մ'հրանուտ ու սրտիս մէջ՝ արեգակ
Աղքատ տղու աչքերուս քիչ մը ծնծղայ, երգ ու պա
Ցուրտ գիշերին, մութին մէջ, պզտիկ աղջիկ ուշ եկ

Պ. ՄԻՆԱ

ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ

ԵՍ ԻՆԾԻ ՀԵՏ

1

Ո՛վ սրտի աղջի՛կ. ո՛վ կեանքի ընկեր:

Ձեռք մը, վայրի ու անծանօթ, կը ճանկռէ հոգիս՝ այս գիշեր: Ու սիրտս— վիրաւո՛ր եղնիկ — կ'արիւնի, ցաւագնօրէն թպրտալով, ինքն իր վրայ եւ ինքն իր մէջ:

Եկո՛ւր, վասնզի կը զգամ թէ օր բան մը կը պակսի ինծմէ, եւ ամէն օր քիչ մը աւելի՛ կը տառապիմ:

Եկո՛ւր, որովհետեւ կը զգամ թէ, ձեռքն այդ անծանօթ ու վայրագ, պիտի սպառէ՛ ու պիտի սպաննէ՛ զիս:

Եկո՛ւր, որովհետեւ գիտեմ թէ վիշտը կ'անգայտի՛ քու շունչիդ բուրվառումին առջեւ, որովհետեւ գիտեմ թէ դուն խորապէս կը ճանչնաս հոգիները չարչըկող անծանօթն ու կրնաս խօսիլ անոր լեզուն:

* * *

Ո՛վ հոգիի բարեկամ, ո՛վ բախտի՛ ընկեր:

Այս գիշեր վիշտը՝ հազարգլխանի վիշապի մը նման, փըռուա՛ծ է հոգիիս դրանը առջեւ:

Ու, ո՛վ սարսափ, կը վախնամ որ քիչ ատենէն պիտի թունաւորէ հոգիս, ու ես պիտի չքանամ արդէն, դեռ այնքա՛ն կանուխ:

Եկո՛ւր, վասնզի ժամը կը սպառի՛ արդէն, տժգոյն ու առկայծ մոմի մը նման: Եկո՛ւր, որովհետեւ, կեանքը վայրկեաններէ կը բաղկանայ եւ անոնք, այնքա՛ն աննշմար կ'անցնին:

Եկո՛ւր, զի լուսինն իր լրումին կը մօտենայ: Ու կ'ըսեն թէ ի լրումն լուսնոյ վայրկեանները անխառն կ'ըլլան եւ անմո՛ռ:

Եկո՛ւր, որովհետեւ, վաղը ո՛չ դուն կաս եւ ո՛չ ալ ես:

* * *

Ո՛վ ցաւի՛ աղջիկ, ո՛վ վշտի ընկեր: Եկո՛ւր, որովհետեւ ես իմ պապերէս ու մեծերէս սիրե՛լ սորվեցայ միայն, ու տառապի՛լ, անխօս ու անտրտունջ:

Եկո՛ւր, որովհետեւ հոգիները անապատներու կը նմանին, երբ չեն գիտեր տառապիլ, ու ճախճախուտներու՝ երբ չեն գիտեր սիրե՛լ:

Եկո՛ւր, որովհետեւ հոգիները կ'անմահանան՝ տառապանքին մօտենալով, ու կը սրբագործուին՝ սիրոյ խաղ խաղալով:

Եկո՛ւր, որովհետեւ վիշտն ու սէրը, նուիրագործուած կուռքերու կը նմանին, որոնց փառաբանութիւնը՝ գիշերները պէտք է ընել հաւատաւոր հեթանոսներու նման՝ երկիւղածութեամբ եւ անկեղծութեամբ:

* * *

Ո՛վ կեանքի աղջիկ, ո՛վ կեանքի՛ ընկեր: Վիշտ մը կը կրծէ իմ հոգիս այս գիշեր: Եկո՛ւր զի քու ներկայութիւնդ կրնայ ահաբեկե՛լ զայն, քու ներկայութիւնդ կրնայ ամոքել, սփոփե՛լ եւ փրկե՛լ զիս:

2

Ետի՛ս ո՛վ ցաւ, դուն պարտուած ես այլեւս:

Գեղեցիկ օր է այսօր:

Հոգիիս մէջ արեւներ իրենց երկունքին հուսկ պահերը կ'ապրին. ու սրտիս մէջ, խաղաղութեան ծիրանին հագած՝ լուսնկայ մը կը քնանայ:

Է՛հ, ինծի ինչ փոյթ, որ մարդեր կան ապուշ եւ կամ քեր կան՝ ծախուած: Ամէն մարդ իր մեռելը թո՛ղ լայ: Ա՛յս է կարգը արդի աշխարհին:

Ե՛ր երբեմն, որ շա՛տ լացի, ինծի եւ աւելի շատ՝ մարդոց համար: Հիմա աւելի վարժ եմ ու պաղարիւն արդէն: Չե՛մ ուրանար ու պիտի չուրանամ, որ հի՛ն օրերու իմ անսովոր ցաւս, ազնուացուց եւ մեծցուց զիս:

Հիմա վերէ՛ն, վերէ՛ն կը նայիմ այլեւս:

Մեծ օ՛ր է այսօր:

Թիապարտի մը վերջին օրուան նման, ուր յուզումներու անօրինակ բախումներ տեղի կ'ունենան:

Կ'ըսեն թէ շատե՛ր մեռած են, վերջին այդ օրը, արեւին անկախութիւնն ու ամբողջութիւնը չտեսած: Կը հաւատամ, անբացատրելի է ա՛յդ օրը:

Ես չե՛մ ուզեր մեռնիլ սակայն: Ցաղթելէ եւ ետիս նետելէ յետոյ ցաւը, կ'ուզեմ ապրիլ յաջորդող կեանքը:

Կ'ըսեն թէ տառապանքէն վերջ վայելքը կ'աստուածացնէ մարդը: Ո՞վ պիտի խլէր ինծմէ այդ օրուան վայելքը:

Երիտասա՛րդ եմ, քաջավարժ կուլի՛: Վա՛յ անոր որ պիտի համարձակի՛:

* * *

Քալե՛նք, հարսդ իմ սիրական:

Տես, արեւը կը նմանի արքայի մը ոսկեճամուկ պատմուճանին եւ անսահման բարութեամբ մը կը փռուի՛ մեր ուսերուն վրայ:

Ծովափը՝ ոսկեդաշտի է նման: Ի՛նչ քաղցր է քնանա՛լ ծովափը, հեշտալի ու կակուղ թաւիշ մարգերուն գոգին մէջ:

Ծովափ երթա՛նք, ուրեմն, եւ թո՛ղ արեւը հեղ մըն ալ նարօտ կապէ՛ մեր ճակատներուն վրայ՝ ծիրանի թելերով, ու մենք նորոգուինք՝ խաղաղ ու անուշ՝ ոսկի անուրջներով:

Ի՞նչ, որ ըսաւ, որ իրաւունք չունինք մենք:

Տառապանքը կամուրջ մըն է, որ սպասուած ու չգտնուած կեանքին կ'առաջնորդէ ազնիւ ու տառապիլ գիտցող մարդերը: Մենք շատ երկար քալեցինք այդ կամուրջէն:

Երթա՛նք, եւ թո՛ղ յորդին բաժակները մեր հասունցած սէրերուն եւ ազնիւ ու բար գումներուն:

Ու մոռնա՛նք. Մոռ ո՛վ իմ սիրական, մռայլ քին եւ տխմարութիւնը դոդ:

Նետե՛նք, սուր ու կծ նութիւն մը բոլոր անոնց, շատ պիտի տեսնեն մեր վառութիւնը:

Մենք համեստ եղան եւ համեստ ենք հիմա: Ո ենք եւ ո՛չ ալ ընչաքաղց ւէ, որ արեւը նոր կը ծագ համար:

Կ'ըսեն թէ, արշալոյ կեղծիք ու խաբէութի ճանչնար: Կը հաւատամ: Լոյսը կը նմանի նորածի որ անմեղութիւն է միայ

Ու իմ սիրտս ալ կը հասած նուռի մը, զոր քամե՛լ, հատի՛կ հատի՛կ, սրտիդ մէջ, ո՛վ իմ ձեր սիրուն քօղերով հարսնացու համար յաւերժական ու ցիկ այս օրուան:

Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿ

Աթէնք

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽԵՆԴ Է ԸՆԿԵՐՍ...

(ԵՐԳԻԾԱՆՔ)

Ընկերս ոչ միայն յամառ, այլեւ յիմար է:

Նա մինչեւ օրս էլ փորձում է ինձ համոզել, որ ճաշելն, առհասարակ, անհրաժեշտ է:

Սա դեռ բաւական չէ:

Նա յամառօրէն պնդում է, որ ճաշել պէտք է անպայման ճաշարանում, մանաւանդ Երեւանի ճաշարանում, որպէսզի աւելի շօշափելիօրէն զգաս նոր պայմաններում տրուած նոր ճաշի համը:

Մի օր նա ինձ յաղթեց:

Գնացինք ճաշելու:

Հետաքրքրութիւնս լարուած էր. հայեացքս փորձում էր ամէն ինչի մէջ տեսնել նորը...

Ճիշտն ասած, ճաշարանի շէնքի մէջ ոչ մի նոր բան չգտայ...

Աչքս կանգ է առնում, դիմացի պատի պլակատներից մէկի վրայ:

— «Բարձր չխօսես»:

Հրճւում եմ:

Կուլտուրան իր լուսաւոր ճառագայթներով թափանցում է անգամ լեռնային անկիւնները:

Ուզում եմ հիացմունքս յայտնել ընկերոջս, բայց... ճաշարանում տիրող աղմուկն ու իրարանցումը հնարաւորութիւն չեն տալիս: Ձայնս խեղդւում է աղմուկի մէջ:

Ընկերս ամէն կերպ փորձեց որսալ իմ բառերը, չյաջողւեց, նրա ականջներից մէկն այնքան մօտեցաւ շրթունքներիս, որ եթէ նա աղջիկ լինէր, երեւի կը կարծէին, թէ օգտւում իրարանցումից եւ համբուրում եմ:

— Երեւի սա է նորը, — մտածում եմ ես: Այստեղ կը վերջացնէի մեր ճաշարանի պատմութիւնը, եթէ մի փորձանք տեղի չունենար:

Ընկերս իմ առջեւից չքացաւ երազի պէս... սպասում ու փնտռում եմ մէկ ժամ, երկու ժամ, չկայ ու չկայ...

— Զյայտնե՞լ արդեօք քրէական բաժնին — անցաւ մտքովս:

Շատ դժւար էր հրաժարւել տեղից ու սեղանից, որը հազիւ էինք ճանկել, բայց ուրիշ ելք չկար. պէտք էր փնտռել նրան: Պատրաստւում էի տեղիցս ելնելու, երբ աչքս կանգ առաւ ճաշարանի դրան առջեւ խմբւած մարդկային պատնէշի վրայ: Մէկը ճեղքելով այդ պատնէշը, քափ ու քրտինքի մէջ կորած, պիջակի մի թեւը հերթում թողած, մի մասը վրան, ճգնում էր ազատւել հերթից:

Ընկերս էր: Նրա տանջւած հայեացքի մէջ ես աղերս կարդացի. կարծես օգնութիւն էր խնդրում: Մօտ վազեցի, ես մենակ երեւի կը դժւարանայի ազատել նրան կասսայի առջեւ խմբւած մասսայից, եթէ օգնութեան չհասնէր գիւղական շներից մէկը, որն ատամներով պինդ բռնած իմ անդրավարտիկից ձգում ու ձգում էր:

Ճաշը շատ անուշ թւաց, որովհետեւ ճաշից առաջ մեր կատարած ֆիզկուլտուրային մարզանքը գրգռել էր մեր ախորժակը:

Բորշչաթաթախ թիքան անուշ-անուշ թաւալում էր բերանիս մէջ եւ գեղձերիս հանգստութիւն բերում, երբ յանկարծ...

Բերանիս մէջ ինչ որ բան թպրտաց. թւաց թէ ճնճղուկ է: Բերանս պինդ բռնեցի, որ դուրս չը թռչի եւ ձեռքիս շարժումներով հասկացրի ընկերոջս, որ մի վանդակ գտնի:

Ուրախութեանս չափ ու սահման չկար: Ուրախ էի, որ վերջապէս կարող էի երեխայիս բաւարարել. վաղուց էր նա ինձանից խնդրում մի կենդանի ճնճղուկ՝

Բայց, օ՜ դժբախտութիւն:

Մինչ ընկերս տեղից շարժւեց, ես զգացի, որ ճնճուկը բերանումս դադարեց թպրտալ:

Արտահանեցի բերանիցս եւ... եւ ի՞նչ...

Մի հսկա՛յ ճանճ...

— Ասացէք խնդրեմ — դիմում եմ ճաշարանի վարիչին — ճանճը մտնո՞ւմ է ճաշին անհրաժեշտ բանջարեղէնի շարքը:

— Ներողութիւն, դուք զըրպարտում էք, ինչո՞ւ չկարծել, որ այդ ճանճին դուք էք բռնել ու գցել կերակրի մէջ — պատասխանում է նա: Երեւի ես էլ կը համոզւէի դրանում, եթէ օգնութեան չգար ընկերս, որի կերակրային ճանճերը տւել էր մօտ 20-25, ընտիր տեսակի, ճարպային մասերով օժտւած ճանճ..

— Սա՞ էլ ես եմ գցել — հարցրեց ընկերս:

— Ի՞նչ կայ որ, չի՞ կարող պատահել — հանգիստ ու սառնարիւն պատասխանեց վարիչը:

Ու դուրս եկանք ճաշարանից, հայեացքներս գցելով սեղանների շուրջը բազմած կուշտ մարդկանց դէմքերին, որոնք դեռ եւս ճաշակում էին, չգիտեմ ինչպէս ասել, նոր նաշը, ճանճապուրը:

Խենդ է ընկերս, նա դեռ էլի փորձում է ինձ համոզել, որ ճաշելն առհասարակ, անհրաժեշտ է, մանաւանդ Երեւանի ճաշարանում:

(Պրոլետար) Այցելու.

ՄԻՋՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՓԻՒՆԻԿԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

«Թայմզ» ու «Լըմոըն Նիւզ» վերջերս երկար յօդուածներ նուիրեցին նորագիւտ փիւնիկեան բանաստեղծութեան մը արժէքին մասին:

Պատմութիւնը կ'աւանդէր թէ փիւնիկեցիները, որոնք կը բնակէին Լիբանանի ստորոտը, սուրիական ծովեզերքին երկայնքը, խորամանկ վաճառականներ էին, ձարտար նաւարկուներ: Առաջին ազգը, որ գաղութներ կը ստեղծէր ծովերէն անդին: Վերջապէս փիւնիկեցիներն էին, որ արեւմուտքի մէջ տարածեցին արեւելեան քաղաքակրթութիւնը, փիւնիկեցիներն էին, որ հնարեցին առաջին այբուբենը:

Քանի մը գիտուններ քանդեցին այդ հին տեսակէտները, պնդելով որ փիւնիկեցիներու մասին հիւսուած աւանդութիւնները ամբողջովին չափազանցուած են: Եւ կ'ըսէին թէ անոնք հասարակ ծովահէններ էին, խաբեբայ վաճառականներ, որոնք երբեք չունեցան իրենց քաղաքակրթութիւնը:

Պատերազմէն յետոյ պեղումները եկան հաստատելու նախկին տեսակէտները եւ վերանորոգելու փիւնիկեցիներուն համբաւը: Բիբլոսի մէջ 1922ին փլատակի մը պեղումին ընթացքին երեւան ելաւ փիւնիկեան արձանագրութիւն մը, որուն թուականը կը հասնի մինչեւ ԺԳ. դար, Քրիստոսէ առաջ: 1929ին եւս Ռաս Շամրայի մէջ (հիւսիսային Սուրիա) գտնուեցան քաղաքին դիւանները, որոնք գրուած էին աղիւսի վրայ սեպաձեւ գիրերով: (Այս սեպաձեւ արձանագրութիւնները կը կատարուէին շնորհիւ գամի մը, զոր կը մխէին թաց կաւին մէջ): Սեպաձեւ այդ արձանագրութիւնները, զորս կը կատարէին Միջագետքի բոլոր ժողովուրդները, կը բաղկանան զանազան վանկային նշաններէ:

Երբ գիտուններ սկսան քննել այս արձանագրութիւնները, եւայն եզրակացութեան եկա՛ն թէ, փիւնիկեցիները հնարեր են յետոյ այբուբենը, — որ յետո՛յ հելլենականացաւ, աւելի վերջն ալ լատինականացաւ, — վանկային սեպաձեւ գիրերն ալ փոխեցին 28 տառանշաններու:

Ահա այդ լեզուով արձանագրութիւններն են, որ մեծ լոյս կը սփռեն հնագոյն պատմութեան վրայ: Այդ արձանագրութիւնները կուտան մահագրական, հաշուագիտական, գրական եւ նոյնիսկ բանաստեղծական նմոյշներ: Մասնաւորապէս կարելի եղած է կարդալ փիւնիկեան դիւցազներգութիւն մը, որմէ կը հասկցուի որ փիւնիկեցիները կը պաշտէին 42 աստուածներ եւ աստուածուհիներ, որոնք առանձին պաշտօններ ունէին: Աստուած մը իմաստութիւն կը բաշխէր, աստուածուհի մը որբուհիները կը պաշտպանէր:

Ցափոն թագաւորը, որ հերոսն է այդ դիւցազներգութեան, շարունակ խորհուրդ կը հարցնէ այդ աստուածներուն թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ իր երկրին ապագան, թէ ի՞նչ օգ պիտի ունենայ իր ճամբորդութեան ընթացքին, թէ ի՞նչ դեղ պէտք է գործածէ իր հիւանդութեան համար, թէ առատ պիտի ըլլա՞յ հունձքը: Ցաւախ, այդ բանաստեղծութեան մէջ, աստուածները ժողով կը գումարեն, իրենցմէ մէկը ղրկելու համար երկիր:

Այս միակ բանաստեղծութիւնն իսկ կը բաւէ հաստատելու համար թէ փիւնիկեցիները ստեղծագործութեան ընդունակ ժողովուրդ մըն էին: Աղիւսներու վրայ գրուած իրենց լեզուն շատ մօտիկ է եբրայեցերէնի, բայց անկէ աւելի հարուստ:

Քիչ մը կը նմանի նաեւ արաբերէնի: Սեմական ժողովուրդէն աւելի բախտաւոր էին փիւնիկեցիները իրենց աստուածներուն հարստութեամբ:

ԴԱՐՁԵԱԼ ՉԱՐԼԻ ՉԷՓԼԻՆ

Խոստացած էինք անգամ մըն ալ խօսիլ Չարլի Չէփլինի վրայ, որ ներկայիս կը գտնուի Լոնտոն:

Չարլի Չէփլին անգլիացի է, բայց ծնած ըլլալով ֆոնթէնպլոյի մէջ (Ֆրանսա), ֆրանսացիները զայն կը կոչեն Շարլօ, թերեւս քիչ մըն ալ իր կատակերգակի նկարագրին, նաեւ սիրուած արուեստագէտ մը ըլլալուն համար: 21 տարիէ ի վեր կը գտնուէր Հոլիվուտ (Ամերիկա):

Պաշտօնական շրջանակներու մէջ զրոյց կը շրջի թէ անգլիական կառավարութիւնը պատուանշան եւ «Սըր» տիտղոսը պիտի շնորհէ անոր: Անգլիացի երեսփոխանները, որոնց ծանօթացաւ վերջերս, կը զարմանան ու կը հիանան Չարլի Չէփլինի խոր զարգացման եւ հմտութեան վրայ:

Իր ճամբորդութիւնը փառքի հանդէս մը եղաւ: Մօտ օրէն պիտի գայ Փարիզ, ուր տեղի պիտի ունենան յարգանքի մեծ ցոյցեր:

Իր բարեկամները կը կարծեն թէ Չարլի Չէփլին մինչեւ վերջը պիտի դիմադրէ խօսուն շարժանկարին, որովհետեւ կը սիրէ միայն համրը, որ լեզուն է բոլոր ազգերուն: Կ'ըսեն թէ գլուխ գործոց մըն է «Քաղաքին Լոյսերը» ժապաւէնը, որուն պատրաստութեան համար սպառեց 3 տարի եւ իր հարստութեան մեծագոյն մասը:

Հակառակ իր հարստութեան եւ փառքին, ան կը մնայ վեհերոտ, երկչոտ, վայրենի կոչուելու աստիճան: Կը ժպտի շարունակ, թէեւ իր ժպիտը ձանձրոյթ կը նշանակէ կամ տխրութիւն: Ու երբ մէկը յաջողի խօսեցնել զինք, արծաթունակ ձայնով մը կը կատարէ պաշտպանութիւնը համր արուեստին.

— «Ի՞նչ հարկ շարժանկարը խօսեցնելու, ի՞նչ հարկ արուեստի սեռերը իրար խառնելու: Հին հելլէն քանդակագործները սովոր էին գունաւորելու իրենց արձանները, ժամանակը սրբեց գոյնը: Հին հելլէնները բանաստեղծութիւն եւ երաժշտութիւն միացուցած էին, կարելի չէր քերթուած մը արտասանել՝ առանց նուագի մը ընկերակցութեան:

Ի վերջոյ բանաստեղծութիւնը եւ երաժշտութիւնը ամուսնալուծում կատարեցին»:

Չարլի Չէփլին ամէն բարեկամի կը խոստանայ «յառաջիկային խաղալ Նափոլէոնի դերը»: Ինչո՞ւ այս խոստումը, որ երբեք չիրականանար: Հեգնա՞նք արդեօք: Առեղծուած կը մնայ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԱՇՆԱՆ ՏԵՐԵՒՆԵՐ...

ՊՈԼԷՆ — Դառն օրեր կ'ապրի Պոլէնը: Այս տարի ունեցանք հինգ պզտիկներու մահ: Գործի տագնապ եւ կռիւի համաճարակ մանաւանդ պզտիկներու: Իսկ ես որ տարիէ մը ի վեր կը տոկամ անտանելի կացութեան մը, դեռ ելք մը չկրցայ գտնել գոնէ պզտիկներուս փրկութեան համար: Ընտանիքս հիւծախտէ կը տառապի եւ դեռ Ավինեօնի հիւանդանոցն է, իսկ պզտիկներս հոս Պոլէնի ծերանոցը...

Մէկ տարի առաջ էր որ Թոքախտի մասին գրեցի թղթակցութիւն մը ձեր թերթին, եւ «ինչպէս աշնան տերեւներ» վերնագրով անդրադարձայ: Իսկ այսօր անհատական նամակով կուգամ հաղորդել որ Պոլէնի մեր լաւագոյն ընկերներէն Սասունցի Խաչիկ Աւետիսեանն ալ յաղթ կազմով ինկաւ եւ երեք ամիսէ ի վեր անկողնոյ կը ծառայէ... Ավինեօնի մէջ, որ աչքէ հեռու սրտէ հեռու է: Թաղեցինք անցեալ օր 18 տարեկան երիտասարդ մը:

Ընտանիքիս քով կան նաեւ երկու Հայեր, օրիորդ մը եւ երիտասարդ մը: Արդարեւ կ'իյնան ինչպէս աշնան տերեւներ:

Եթէ այս է վիճակը օդասուն գաւառներուն, հապա՞ քաղաքներու ողբերգութիւնը ո՞վ չափեց: Հայ համրանքին վրայ եթէ կը գուրգուրանք, ապա ո՞ւր է գործը: Ի՞նչ կ'ընեն աղա-փաշաները, ժամկոչները, Բարեգործականը: Դեռ ուշքի չեկա՞ն... Ի՞նչ պիտի ըլլայ վիճակը Խաչիկին երեք անձով.. եւ իմս որ ծանր ծախքերու տակ ընկճուած եմ, միայն ողջերը փրկելու իսկ չեմ կարող:

Ամէն կողմ դիմեցի, անօգուտ: Գոնէ ծեր կին մըն ալ չկայ որ պզտիկներուս հոգ տանի: Օրը 15 Փր. ալ կառավարութիւնը կը պահանջէ ինձմէ, օրը 25 շահելով ո՞րը կրնամ հոգալ, ընտանիքէս կառավարութեան պահա՞նջը թէ ստամոքսս:

Որո՞ւ ըսել եւ որո՞ւ դիմել: Ի՞նչ եղաւ համագործակցականի խնդիրը...

Աւետիս Շիրոյեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը, Bretagneի, Nord եւ Midiի զանազան քաղաքներու խումբերու հետ մրցելէ եւ պատուաբեր արդիւնքներ ձեռք ձգելէ վերջ, այսօր, կիրակի պիտի մրցի Փարիզի ճիշդ մօտիկ Bezons գիւղի Bezons Athlètique խումբին հետ, որ այդ առթիւ զուրսէն կարեւոր ուժերով զօրացուցած է իր խումբը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղացողներու ժամադրավայրն է կիրակի ժամը 1.30ին Porte Champerret Métroի կայարանը:

Այսօր, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը կը մրցի A. S. Gros Caillouի Ա. խումբին դէմ: Ժամադրավայր՝ Porte d'Orléansի մէթրոյի կայարանը:

Դարձեալ այսօր. 1. B. խումբը առաւօտուն 7ին կը մեկնի Eure գաւառի Ezy քաղաքը, տեղական Ա. խումբին հետ մրցելու համար, իսկ պահեստի խումբը պիտի երթայ Garanciéres, տեղական Ա. խումբին դէմ մրցելու համար:

Կը յուսանք թէ հասարակութիւնը չպիտի փախցնէ սոյն առիթը քաջալերելու համար իր երիտասարդ մարզիկները:

Ա. խումբը սոյն խաղէն վերջ կը շարունակէ իր ճամբորդութիւնները, եւ կ'երթայ Bretagne, Nante եւ Chalet քաղաքները մրցելու համար:

Ք. Ժ.

"ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐ,,

ԽՄԲ.— Այսօր լոյս կը տեսնէ «Նաջատակ Գրողներու Բարեկամներ»ու հրատարակութեանց երկրորդ հատորը, Մ. Կիւրճեանի (Հրանդ) Պանդուխտի նամակները:

Հաճոյքով կ'արտատպենք քանի մը հատուածներ.—

Արձանագրութիւն խանի մը պատերուն վրայ.— Անտէր մեռելներ եւ հոգեվարքի ուխտը.— Կաղանդի գիշերը խաներու մէջ.— Դաւիթին նամակը:

Մեր կարաւանները մեծ մասամբ արդէն իրենց տունն ու տեղակն հասած եւ ճամբորդներն ալ, ձիւնն ու մշուշը պատռելով, կը հասնին այսօր կամ վաղը: Մնացեալները մնացին, Աստուած ի՛նչ գրեր է անոնց համար չգիտենք: Մեր Օննիկ Թուղթուբարեւ ղրկեր է մեզ. բարեւ լեռներէն, խորերէն, աղօթք Ս. Նշանայ սուրբերէն ու խաչերէն: Նամակին մէկ անկիւնն ալ, կուրծքի տակ դրուած մահացու վէրքի մը պէս, ցաւագին յիշատակներ շարեր է, արիւնոտ ու արցունքոտ: Ատոնք ի Պոնտա Զօր խանի մը պատերէն ժողված արձանագրութիւններ են, չըթայուած հառաչանքներ այդ արգելոցին մէջ նետուած:

Մէկը — «1888 Ապրիլ 14ին երեք ընկերօք Քղիէն, թողած հայր ու մայր կարօտ ու թշուառ, մեկնեցանք օտար աշխարհ: Դո՛ւ, ազնիւ ընթերցող, մաղթէ անկեղծ սրտէ առ Հայրն՝ մեր ողջամբ վերադարձին:

Ուրիշ մը — «Անգութ ճակատագիրըընկէցզիս յօտարութիւն եւ Պոլիս կ'երթամ: Ո՛վ անցորդք, մաղթեցէ՛ք յերկնաւոր դարձնել զիս առ ծնողս: Հա՛յ եղբարք, երբ կը դիմէք յօտարութիւն, մի՛ մոռնաք ձեր տունը»:

— 1887 յունիս 7: Աստ ժամանեցայ բազում Մշեցի ընկերօք՝ Պոլիս գնալու նպատակաւ հաւ համոզուած էինք որ պանդխտութեան մէջ գտնուիլը կէս մեռնիլ ըսել է: Մաղթեցէք առ բարձրեալն Աստուած, որ հայ պանդուխտ ողջ առողջ իր ծնողաց գիրկը դարձնէ»:

— «Թէ ո՛ղջ եմ, ողջութեանս յաջողութիւն խնդրեցէք, իսկ թէ մեռած՝ իմ հոգւոյն փրկութիւն: Կարօտ մեկնեցայ իմ մայրենի գրկէ»:

— «Աստուած վերջ տայ այս ցաւալի պանդխտութեան»:

— «Պանդխտութենէ զզուողներէն եմ, հայրենիքս կ'երթամ»:

Այս զանազան լեզուք, որ հոն կը խօսին, երեւակայութեանս առջեւ կը պատկերեն կսկծանաց աղի գետ մը, ուր եկեր թափեր են, ալլեւայլ կողմերէ, զանազան պղտոր վտակներ: Այդ արձանագրութեանց տէրերն հոս են ողջ կամ մեռած. զի ինչպէս կը տեսնէք ամէնքն ալ կ'ըսեն թէ «կ'երթամ յօտարութիւն» եւ մէկը միայն՝ կը դառնամ՝ պանդխտութիւնը զզուանօք ետիս թողած: Ասոնք նոր բան մըն ալ ստեղծեցին մտքիս մէջ թէ մեր ղարիպին կեանքըն ամբողջ գրելու համար՝ ոչ միայն Պոլսոյ, այլեւ այդ լերանց ու հովտաց խաներն ալ քրքրելու է: Քրքրելու չէ՞ անոնց կողերն ալ, անոնց մէջ ալ յիշատակներ, քնատ փշրած ոսկորներ չկա՞ն...: Ցեռ թէ Օննիկ ի՛նչ կը գրէ «Արեւածագին կոպ Լեռան գլուխը հասանք գերեզմաններ կային հոն. ո՞ր աշխարհի կարօտ զաւկըներ էին արդեօք. վա՜յ իրենց մօրը գլխին...: Ինչպէս կը սանձուի զգացում, ի՞նչպէս կը զսպուին արցունքներ երբ հաւատանք թէ անոնք պանդուխտ հիւանդներ են եղած կամ ծերուկներ, որ հազիւ կրցեր են մինչեւ հոս հասնիլ. երբ հաւատանք թէ նոքա ծնող ու որբեր ունին, երբ հաւատանք թէ նոքա հայ քրիստոնեաներ էին, բայց առանց քահանայի՝ խաչի ու աւետարանի հողի ծոցն ինկան:

Տարիներ, դարեր պիտի անցնին, եւ տաք հառաչանքն ու գըթոտ նայուածքն հոն չպիտի իյնան: Ես պիտի յանձնարարեմ մեր պանդուխտ ուղեւորներուն որ ուր որ հասնին այդ լքեալ հողագընդերու, գլուխ ու ձեռք բանան եւ «Հայր մեր»ը ըսելով այնպէս անցնին ու երթան իրենց ճամբան: Ատոնք ալ բանի մը նմանցընել կ'ուզէի, եւ ահա նոյն թըղթի մէկ արիւնոտ կողքին վրայ անբան մը գտայ հոգեվարքի մէջ: Այդ հէք կենդանին պարսիկ կարաւանի մը անկեալ ուղտն է, որուն մէկ սրունքը կոտրած ու ջախջախուած ըլլալուն՝ տէրը թողեր է զայն հոն իբր ալ անպէտ՝ ձեան ու բուքին առջեւ: Ուղտը չոքած է. աշնան անձրեւներէն լըճացեալ ջուրն անոր մաշած կուրծքին ու սկրթուած փորին տակ սառ կապեր է. կը մռռայ անտէր, իր վերջին հոնդիւնն է այդ. կաչաղակներ խոր խոր վէրքեր բացեր են այդ հզօր ու հսկայ կենդանւոյն վրայ, աչքերն ալ կացով բըրել են. սառը զինքը պինդ կապեր է իր գետնի, եւ միայն իր երկայն վիզը կը դարձնէ աջ ու ձախ վանելու անգութ կաչաղակները: Թէեւ չգիտեմ թէ գրագէտները նմանութեանս պիտի հաւնի՞ն կամ ոչ, սակայն կը զգամ որ բան մը դրի ինձմէ թղթին վրայ, ծա՜նր բեռ մը: Մեր հիւանդ ու ծերուկ ուղեւորներն ալ, ճիշդ այդ ողորմելի անբանին պէս, կարաւանէն դուրս կը նետուին. գերմարդկային ճիգեր կ'ընեն, յառաջ, քիչ մըն ալ յառաջ. այլ զուր, ցաւերը անողորմ սառուցին պէս, կը կապեն զիրենք:

(Շար.) Մ. ԿԻՒՐՃԵԱՆ

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris *(10)*

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ՄԱՐՏ
1931

3 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1508

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՉՈ՛Ւ ՊԷՏՔ Է ՇՏԱՊԵԼ

Նորէն քրքրենք մեզի համար այնքան կենսական, եւ դժբախտաբար բոլորովին երեսի վրայ ձգուած խնդիրը — գաղութներու կազմակերպութիւնը։

Շաբաթ օր, քանի մը բառով յայտարարեցինք թէ կ'ընդունինք տրամաբանական բոլոր ձեւերը, որ առաջ իրականացնելու համար այս պահանջը։

Առաջարկեցինք ստեղծել չէզոք, հասուն եւ հաւատաւոր հայրենակիցներէ յանձնախումբ մը։

«Յանձնախումբ մը, որ քաջութիւն ունենայ ասպարէզ իջնելու Ստանձնելու գաղութներու կեդրոնական կազմակերպութեան շինարար գործը։

«... Այդ յանձնախումբը կրնայ ինքզինքը ճամբել աժամեայ վարչութիւն, ստանալով խորհրդակցութեան մասնակցող օրկաններու հաւանութիւնը։

«կրնայ ամէն կուսակցութենէ կանչել մէկ-մէկ մարդ։

«կրնայ ո եւ է կուսակցականի տեղ չտալ իր կազմին մէջ։

«կրնայ այսինչ կուսակցութեան այնինչ անդամին դէմ առարկել, եւ նախընտրել ուրիշ մը։»

Կա՞ն տարրեր, խմբ կամ տասնըմէկ հոգինոց յանձնախումբ մը կազմելու համար։

Ի հարկէ կան։ Կարեւորը գործին սրտխողութեան հաւատալ եւ նախաձեռնութիւնն ստանձնելն է։

Իսկ եթէ ընդունակ տարրերը ատոր առջեւ ալ պիտի վարանին, կը նշանակէ թէ եղած - չեղած պիտանի, կենդանի ուժը կը բաղկանայ միայն կուսակցականներէ։ Ինչ որ իր կարգին պիտի նշանակէր կատարեալ ողբերգութիւն։ Մանաւանդ ներկայ պայմաններուն մէջ։

Ո՛չ։ Մենք խորապէս կը հաւատանք այս ժողովուրդին թաքուն ուժերուն։ Եւ յոռետես չենք անոնց պէս որ կը շուարին առաջին դժուարութեան առջեւ։

Միայն թէ, հարկ է գտնել գաղտնիքը, շարժման մէջ դնելու համար այդ ուժերը։

Առաջին գաղտնիքը— շեշտած ենք միշտ— այն է որ բոլորն ալ, առանց դաւանանքի խտրութեան, համոզուին թէ ուղղակի դէպի կազմալուծում, դէպի կործանում կ'երթանք այս ընթացքով։

Այս համոզման հասնիլ՝ կը նշանակէ ճամբան գտնել։ Ու քալել։ Մենք պատրաստ ենք անմիջապէս քալելու առջեւէն, ետեւէն կամ քով-քովի։ Մեզի համար անհրաժեշտը շարժումը, ձեռնարկն է։ Մնացեալը ինքնին կուգայ։

×

Բացատրէ՞նք արդեօք թէ ուսուցիկ ծրագիրներ,— լեռներ գլորելու, հրաշքներ խոստանալու յաւակնութիւն չունինք այս տարրական գործին մէջ։ Եւ չեն կրնար ունենալ ուրիշներն ալ։

Պարզապէս — ինքնապաշտպանութիւն։

Ամփոփում, կեդրոնացում ճիգերու։ Կարելի եղածին չափ սահմանափակելու համար գաղութներուն սպառնացող չարիքները, որոնք բազմաթիւ են եւ բազմազան։

Չունենալով կեդրոնական իշխանութիւն, յաճախ բարոյական եւ նիւթական ժախումներ կը կատարուին մէկ ճակատի վրայ, իսկ ուրիշներ կը մնան անտէր ու անճար։

Հազար ու մէկ միջոցներ կան դարմանելու համար զանազան ցաւեր, բայց որովհետեւ չունինք ընդհանուր կապ, կ'անճրկինք ամէնէն ողորմելի պահանջներուն առջեւ։ Տեղ մը շատ, տեղ մը երբեք։ Այսինչ գործը աչքի առջեւ, գուրգուրանքի առարկայ. անոր նման յիսուն գործեր՝ բոլորովին բախտին ձգուած։

Անցեալ օր հայրենակից մը կը պատմէր թէ երեսուն հայ թոքախտաւորներ կան միայն Բօշէնի հիւանդանոցին մէջ։

Պոլիսէն երիտասարդ մը, կիրակի օր, կը հաղորդէր պատմութիւնը չորս թոքախտաւորներու։ «Եթէ այս է վիճակը օդասուն գաւառներուն, հապա մեծ քաղաքներու ողբերգութիւնը ո՞վ չափեց»։

Կարելի էր չափել — եւ դարմանի մասին մտածել — եթէ ունենայինք մեր խնամատարութիւնը՝ կեդրոնական իշխանութեան մը կողքին։ (Պոլիսը ունի եւ մենք չունինք...)։

Հազարումէկ ձեւերով նկարագրեցինք — եւ միշտ ալ պիտի նկարագրենք — թշուառութիւնը խոնարհ գաղութներու մէջ եղած - չեղած դպրոցներուն։ Դպրոց կոչուած շէնքերուն եւ անոնց կարգուսարքին։ Պակաս շէնքի։ Պակաս դասարանի եւ գրասեղանի։ Պակաս գրքի, տետրակի եւ մատիտի։

Հազարաւոր բոկոտն, գլխաբաց երախաներ թխմուած են հասարակ մթերանոցներու, տաղաւարներու կամ ժամերու մէջ։ Ուրիշ հազարաւորներ թափառական՝ փողոցէ փողոց։

Տակաւին ուրիշ գաղութներ, որ դպրո՛ց, դպրո՛ց կ'աղաղակեն, — ազնուականի մը մէկ երեկոյթին գնով։ Բարեգործականի տնօրէնին կէս - թոշակովը...։

Զրկուած՝ հայրենիքէ եւ պետութենէ, զրկուած ենք օրինական շատ մը իրաւունքներէ։ Բայց ամէն երկրի մէջ ալ կ'ընծայուին քիչ-շատ դիւրութիւններ։

Միայն թէ՝ այստեղ ալ չունինք ո՛րեւէ կեդրոնական կապ։ Ցիրուցան կամ խաչաձեւ կը տարուի այս գործն ալ։

Եւ դեռ շատ մը պարագաներ, որ մեր ամենօրեայ կեանքը կը շօշափեն։

Այս բոլորը բաւական չե՞ն անմիջապէս գործի մղելու մեզ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սօֆիայի «Նոր Արաքս»ը, շարք մը խմբագրականներու մէջ վերլուծելով խորհ. իշխանութեան դիրքը Էջմիածնի ընտրութեան առթիւ, գրել կուտայ (20 փետր.)

— «Դաշնակցութիւնը, կը շարունակէ զրպարտել «խորհ. Հայաստան», հակախորհրդային տարրերուն հետ գործակցելով՝ իր դիրքը կը ճշդէ Էջմիածնի, ինչպէս նաեւ յառաջիկայ Ազգ. եկեղեց. ժողովի եւ կաթողիկոսական ընտրութեան հանդէպ», մոռնալով սակայն որ, եթէ կայ մէկը, որ սկիզբէն ի վեր իր դիրքը ճշդած է, այդ ալ խորհ. իշխանութիւնն է, որ վճռած է կա՛մ իր ջեկայի նախընտրած սքեմաւորը բազմեցնել Էջմիածնի գահին վրայ, եւ կամ բոլորովին թափուր պահելով Էջմիածնի գահը, Հայաստանէն մինչեւ արտասահման պղտոր ջուրեր հոսեցնել, լաւագոյն ձուկերը որսալու համար... վկա՛յ բոլշեւիկեան պրոպագանդիստ եւ կաթողիկոսական թեկնածու Մեսրոպ Մագիստրոսի վտարումը Պարսկաստանէն եւ այս փաստին հետեւէն թէ մօտէն կապակցուած յետաձգումը Ազգ. եկեղեց. ժողովին...։

«Դաշնակցութիւնը, քաղաքական նպատակներով եւ գաղտնօրէն կը մասնակցի ներկայ կաթողիկոսական ընտրութեան եւ իր «անկուսակցական» գործակալները կը ղրկէ Հայաստան, քաղաքական լրտեսութեան համար։ Իսկ այդ գործակալները անգլիական եւ ֆրանսական աշխարհակալութեան վարձկաններն են, որոնց առջեւ հայրենիքի դուռները բանալը յանցանք պիտի ըլլար», կը գրէ Հայ կոմկուս կենտկոմի պաշտօնական օրգան «Խորհրդային Հայաստան» ինքզինքը գերազանցող սինիզմով։ Պարզապէս ոչինչ ունինք աւելցնելու բոլշեւիկ պաշտօնաթերթի այս տողերուն վրայ, որովհետեւ այդ տողերու իւրաքանչիւր բառը, զազրելի սուտ եւ անլուր բրովագասիոն մը ըլլալէ աւելի, մահավճիռ մըն է Ազգ. եկեղեց. ժողովի գումարման դէմ։

Որովհետեւ, եթէ խորհրդային իշխանութիւնը արդէն ընտրուած հակադաշնակցական հոգեւորականներն ու վեհաշուք աղաներն ալ դաշնակցութեան գործակալներ ու անգլօ-ֆրանսական աշխարհակալութեան վարձկաններ անուանելով՝ անոնց առջեւ հայրենիքի դուռները բանալը յանցանք կը համարէ, այդ կը նշանակէ թէ Ազգ. եկեղեցական ժողովը ոչ միայն յետաձգուած է, այլեւ... թաղուած։»

ԹՐՈՑՔԻ ՏՈՒՆԸ Կ'ԱՅՐԻ

Թրոցքի որ կը բնակի Պոլիս, Փրինքիբօ կղզիին մէջ, քիչ մնաց որ այրէր։ Իր բնակարանը հրոյ ճարակ եղաւ, խորհրդաւոր պարագաներով, որոնք դեռ չեն լուսաբանուած։ Թերթ մըն ալ կը գրէ թէ [հրդեհը ծագած է տան ելեկտրական գիծերէն։]

Բոլշեւիկ տեսաբանը կրցաւ ազատիլ, սակայն բազմաթիւ փաստաթուղթեր զորս հաւաքած էր ամիսներու աշխատութեամբ, գրեթէ այրեցան ամբողջութեամբ։

Հազիւ կարելի եղաւ փրկել Թրոցկիի եւ Լենինի միջեւ փոխանակուած թղթակցութեննէն մաս մը, ինչպէս նաեւ Թրոցքիի Ռուս Յեղափոխութեան պատմութեան երկրորդ հատորի ձեռագիրը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հակայեղափոխականներու դատավարութիւնը

Մէնշէվիկ Պատերազմական ատեանը սկսաւ դատել Պալքէսիրցիներու երկրորդ խումբը։ Ասոնցմէ վերջ պիտի սկսին Զանաքքալէցի ամբաստանեալներու դատավարութիւնը։

Ընդհ. դատախազութիւնը հետապնդում կը կատարէ «Ենի Ասր» թերթի մասին, որ մահապարտները կախուելէն մէկ օր առաջ, անոնց հետ եղած յերիւրածոյ տեսակցութիւն մը հրատարակած էր։

Ոստիկանութիւնը քանի մը օրէ ի վեր կը փնտռէ յիշեալ թերթին տէրը եւ խմբագիր Պէհզատ Արիֆ պէյը, որ երեք տարի բանտարկութեան դատապարտուած է, կառավարութեան բարոյական անձնաւորութիւնը անուանարկած ըլլալու յանցանքով։ Լուր առնուած էր թէ Պէհզատ Արիֆ պէյ Պոլիս՝ իր ազգականներէն մէկուն տունը կը գտնուի, բայց կ'ըսուի թէ յիշեալը անցագիր հանելով Պոլսէն Փարիզ մեկնած է։

Թուրքիա կ'ուզէ խնայել

Թուրքիա կը փորձէ կարեւոր խնայողութիւններ մտցնել իր ելեւմտացոյցին մէջ։ Նոր ելեւմտացոյցի օրինագիծը դեռ չէ ամբողջացած։ Դեռ 9 միլիոն ոսկի խնայողութիւն կատարելու պէտք կայ։ Նոր պիւտճէին մէջ ոչ արդիւնաբեր ծախքերու համար վարկ չի յատկացուիր։ Երկրագործական դրամատան դրամագլուխը 100 միլիոն ոսկիի բարձրացնելու համար, կարեւոր վարկ յատկացուած է։

Ազգային պաշտպանութեան գործավարութեան պիւտճէէն 20 միլիոն ոսկի խնայողութիւն եղած է։

Ծրագրուած 42 միլիոն ոսկի խնայողութեան 32 միլիոնը ապահովուած է որոշապէս։

50 միլիոնի փոխառութիւն

Գերման դրամատիրական խմբակ մը 50 միլիոն ոսկի փոխառութեան առաջարկ ըրած էր Թուրքիոյ։ Պատուիրակները Մարտ 15ին Էնկիւրի պիտի երթան։ Առաջարկուած պայմաններուն համաձայն, այս փոխառութիւնը Սվազ-Էրզրում գիծին շինութեան պիտի յատկացուի։ Փոխառութեան կնքումէն հինգ տարի վերջ, տասը տարուան մէջ, եւ տասը մասնաբաժիններով պիտի տրուի պարտքը։ Գերմանացիները այդ փոխառութիւնը պիտի ընեն բայց ոչ թէ դրամով՝ այլ երկաթուղային կազմածներով։

Կ'ըսուի թէ այս փոխառութիւնը վճարելու պիտի յատկացուին արդէն աւարտած եւ աւարտելիք կարգ մը երկաթուղիներու հասոյթները։

Օսմ. պանքաթէրթերը կը համաձայնին ?

Էնկիւրիէն տրուած լուրերու համաձայն, Հանրային Պարտքի մասնավճարներուն ի հաշիւ Օսմ. դրամատունը դրուած 6 միլիոն ոսկին բաժնետէրերու ժողովին կողմէ առնուած է։

Յաջորդ մասնավճարին ժամանակը առաջիկայ յունիսը ըլլալով, կը յուսացուի որ մինչեւ այդ ատենը կարելի պիտի ըլլայ կառավարութեան եւ բաժնետէրերու միջեւ նոր համաձայնութիւն մը գոյացնել։ Դրամատունէն 6 միլիոնի մասնավճարը առնուիլը այս համաձայնութեան առաջին քայլը կը նկատուի։

Նաւային համաձայնութիւնը կնքուած

Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն որ Փարիզի մէջ խորհրդակցութիւն մը ունենալէ վերջ, մեկներ էր Հռոմ, հոն եւս համաձայնութեան գալու Լոնտոնի նաւային դաշնագրին շուրջ, յաջողութեամբ վերջացուց իր գործը։ Կնքուած համաձայնութիւնը՝ կողմերը պիտի ենթարկեն իրենց կառավարութեան հաւանութեան։

Ամերիկայի պաշտօնական շրջանակները մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցան բանակցութիւններուն, որոնց մասին մանրամասնութիւններ ուզած են։

Այս համաձայնութիւնը Անգլիոյ պիտի ապահովէ 1250 միլիոնի խնայողութիւն մը։

Մոսկուայի դատավարութիւնը

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մարտ 1ին, ինչպէս հաղորդեր էինք Մոսկուայի մէջ դատավարութիւնը սկսաւ մէնշէվիքներու։ Ներկայ էին 2000է աւելի գործաւորներ։ 14 ամբաստանեալները հաստատեցին թէ իրենք կը պատկանին ռուսական մէնշէվիք կուսակցութեան։ Բոլորն ալ ամբաստանուած են խորհրդային վարչաձեւին դէմ դաւաճանութեամբ ու դաւադրութեամբ։Ասոնց մէջ են Ա. Էնոթաեւսկի, ուսուցիչ քաղաք. տնտեսագիտութեան, Վլատիմիր Կեսման եւ տնտեսագէտ Նիքօլա Շուխանօֆ։

Այս վերջին երեք օրերու ընթացքին, Տօնէցի աւազանին մէջ աշխատող բազմաթիւ գործաւորներ ձերբակալուեցան։ Ձերբակալուածներու թիւը կը հասնի մէկ քանի հարիւրի եւ մօտերս պիտի աքսորուին։ Ամբաստանուած են թէ Ստալինի հանդէպ թշնամական դիրք բռնած են։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Ֆիքսի սրճարաններէն մէկուն մէջ խումբ մը հայ համայնավարներ հաւաքոյթ մը ունեցած են, փետր. 25ի համայնավարական ցոյցին առթիւ։ Յոյն համայնավար մը հակապետական ճառ մը խօսած է։ Ոստիկանները տեղեկութիւն առնելով, հաւաքոյթը ցրուած եւ խուզարկութիւններ կատարած են։

Քանի մը Հայեր ձերբակալուած եւ յետ քննութեան, ազատ արձակուած են։

ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻՆ ԹՈՒՐՔ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ ?

«Ահրամ»ի պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ իր թերթին.

Պոլսական թերթերը կը կարծեն որ թուրքիոյ եւ ֆրանսայի միջեւ յարաբերութիւնները պիտի խզուին։ Լուր եկած է որ Սուրիոյ անապատի աշիրէթները յարձակեցան թուրք գիւղերու վրայ, որոնց ձեռքը ֆրանսական զէնքեր կը գտնուէին։ Մանաւանդ Էնէզի աշիրէթը շատ անգամներ թուրքիոյ սահմանին վրայ յարձակած է եւ նեղը դրած սահմանապահները։ Անցեալները անոնք նոյնիսկ մինչեւ Ուրֆայի գիւղերը յառաջացած են։

Կառավարութիւնը կը պնդէ որ այս յարձակողները բոլորն ալ ֆրանսացիներու կողմէ զինուած են։ Կարգ մը թերթեր շատ վըստահօրէն կը շեշտեն որ ֆրանսա, Սուրիան թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ դէմ գործածելու համար ամէն աշխատանք կը թափէ։ Եւ կ'ըսուի թէ ֆրանսական խորհրդարանը Սուրիոյ տնտեսական ծրագիրներուն համար յատկացուցած է 500 միլիոն ֆրանք որ կը ծախսուի զինուորական եւ պատերազմական պատրաստութեանց։ Էնկիւրիէն եկող լուրերու համաձայն թուրք կառավարութիւնը ֆրանսական կառավարութեան յանձնելու համար բողոքագիր մը կը պատրաստէ։

ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ՔԼՕՏ ՖԱՌԷՐԻ ՇՈՒՐՋ

Համալսարանի ուսանող եւ առեւտրական նախկին նախարար Էտհէմ պէյի տղան Մահիր Էտհէմ կ'երթայ «Վագըթ»ի խմբագրատունը, եւ խմբագրատան ընդհ. քարտուղար Րէֆիք պէյը կը հարցնէ։ Հոն չգտնելով, քաղաքապետական ժողովի կ'երթայ եւ դադարի ընթացքին բռունցքի երկու հարուած կ'իջեցնէ Ահմէտ Րէֆիք պէյի դէմքին։ Հարուածին մէկը աչքին կը հանդիպի։

Ընդհ. դատախազը անմիջապէս դէպքին վայրը կուգայ, բայց Ահմէտ Րէֆիք կը յայտնէ թէ գանգատ չունի։

Միջադէպին պատճառը այն գրութիւնն է, զոր «Վագըթ» հրատարակեց Քլօտ Ֆառէրի դէմ։ Ազդուած այդ քայլէն ուսանողը կը դիմէ այս քայլին։

Ազատ ձգուելէ յետոյ, Մահիր Էտհէմ յայտարարած է. «Խմբագիր մը ծեծեցի, Քլօտ Ֆառէրին դէմ գրած ըլլալուն համար։ Երթամ աւետիս տամ Քլօտ Ֆառէրի»։

ՄԶԿԻԹՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽԵՆ

Պոլսոյ մէջ պիտի հաստատուի յատուկ դրամատուն մը, որուն գործը պիտի ըլլայ վաճառել այն մզկիթները որոնք ամայացած են կառավարութեան հակակրօնական քաղաքականութեան հետեւանքով։Հաւանաբար, ծախու հանեն նաեւ հայկական եկեղեցիները...

ՉՈՐՍ ԸՍՄԷԹՆԵՐԸ

Լօզանի դաշնագրէն վերջ, Թուրքիան, երեւութապէս խաղաղած թէեւ, չկրցաւ, սակայն, խաղաղութիւնը ապրիլ:

Իր աշխարհագրական դիրքը՝ ու այդ դիրքին բերումով ունեցած իր սահմանային յարաբերութիւնները շարունակեցին զինքը պահել, որոշ ատեն մը եւս, եթէ ոչ թշնամական, գոնէ դեռ անհաստատ դիրքի մը մէջ:

Ուրեմն, 1922էն վերջ եւս, Թուրքիան, ճի՛շդ է, իր սահմաններէն դուրս էր հանած թշնամին, եւ, հետեւաբար, ներքնապէս խաղաղած, բայց, արտաքնապէս, կամ՝ իր իսկ սահմաններուն վրայ դեռ չունէր այդ «խաղաղութիւն»ը:

Չունէր, որովհետեւ չունէր ն՛ւ այդ սահմանները:

Եւ սակայն, յաղթական էր Թուրքիա:

Ըսմէթ փաշա, «Ինէօնիւ Փունարի հերոս»ը, յաղթած էր «ալեւ» յունական բանակը: Սաքարիան դարձած էր փառքի ու ոգեւորութեան աղբիւր մը: Վասնզի, հոն, հրամանատար Ըսմէթը իր հետ ունէր թըշնամիի դիմակին տակ ծածկուած բարեկամներ, իր դէմ՝ ներքին թշնամութիւններով տկարացած բանակ մը, եւ իր աջեւ՝ բարեդէպ գիպուածը:

Անկէ յետոյ, Լօզանը կար: Գնաց անձամբ:

Հպա՛րտ, բի՛րտ, անվհա՛տ կամակորութեամբ մը: Վիճեցաւ նո՛յն ոգիով: Սպառնաց ու պահանջեց: Ան, յաջողեցա՛ւ:

Այսինքն, հրամանատար Ըսմէթէն վերջ՝ պատուիրակ Ըսմէթը Էնկիւրի վերադարձաւ երկրորդ յաղթանակով մը, — «հաշտուած» էր ու պարտադրած իր պահանջները:

Եւ սակայն, պատուիրակ Ըսմէթը եւս չկրցաւ իր հետ խաղաղութիւնը բերել Թուրքիա:

Այս բաղձալի պչրուհին ժպտեցաւ իրեն, յոնք ու աչք ըրաւ մօտեցաւ, նոյնիսկ, Թուրքիոյ սահմաններուն, բայց յամառեցաւ ու չմտաւ ներս:

Մուսուլի հարց, սուրիական սահմաններու ճշդում, հելլէնեւ-Թուրք բանակցութիւններ:

Աւելի յետոյ՝ ներքին խլրտումներ:

Այդ պայմաններուն մէջ, ուրեմն, հրամանատար ու պատուիրակ Ըսմէթներէն վերջ եկող վարչապետ Ըսմէթը ստիպուեցաւ համեմատաբար աւելի՛ երկարատեւ ու դժուարին պայքար մը տանիլ, ձեռք ձգելու համար երազուած խաղաղութիւնը:

— Յաջողեցա՞ւ: Այո՛:

— Այո՞...

— Բայց, դաշնագիրներ, ահաւասիկ: Համակրանքի փոխադարձ արտայայտութիւններ: Այցելութիւն: Զօրավար Կուրօն եւ անկէ յետոյ, Վենիզէլոսը՝ Էնկիւրիի մէջ:

Եւ սակայն, միանգամայն, 60 առ 100 համեմատութեամբ պատերազմական պիւտճէ մը, «Եավուզ»ը. ընդծովեաներ, օդանաւ, բանակ, եւ տու՛րք: Շէյխ Սայիտը՝ սահմաններէն ներս:

Ու թշնամիներ՝ ն՛ւ պետական օրկանիզմէն ներս:

Դժգոհութիւն, աղմուկ, քննադատութիւններ:

Հսա՛նք մը:

Ու բիրտ բազուկը իջաւ: Տքթ. Նազըմ, Շիւքրի, Ճավիտ, Ճամպօլաթ, Գարա-Բէքիր: Կամ՝ դժգոհ մտածողութիւնը՝ կախաղանի վրայ:

Ո՛չ ձայն, ո՛չ ծպտուն:

Հարցնենք, կրկին,— յաջողեցա՞ւ:

— Այո՛:

Այո՛ երեւութապէս: Երրորդ՝ այսինքն՝ վարչապետ Ըսմէթը եւս կարծեց յաղթած ըլլալ: Կարծեց՝ յաջողած ըլլալ՝ «խաղաղութիւն»ը ձեռք ձգելու, քանի մոլտուքը դադրած էր:

Ու ծայր տուաւ «խաղաղասիրական քաղաքականութիւն»ը: Բարեկամութիւն աջին, ու բարեկամութիւն ձախին:

«Նո՛ր» Թուրքիան էր որ կը հիմնուէր՝ խելքի պտոյտ տուող յեղաշրջումներով, տնտեսական մե՛ծ ծրագիրներով, ու՝ յամառ, ինքնավստահ քայլերով...

Երկիրը վերագրաւուած, օտարը արտաքսուած, դաւադրութիւնները խեղդուած: Բայց խաղաղութիւնը կրկին չէր եկած Թուրքիա:

Վկա՛յ՝ Հաճօն՝ Սուրիոյ սահմաններուն վրայ, եւ Իհսան Նուրին՝ Արարատի լանջքին:

Վկա՛յ՝ Ֆէթհին: Իզմի՛րը:

Վկա՛յ՝ Մէնէմէնը եւ Քուպլան:

Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ, երրորդ Ըսմէթը մոռցաւ, որ Նափոլէոն մինչեւ Մոսկուա էր գացած, բայց գըլխիկոր ետ դարձած: Որ՝ Վիլհէլմը Փարիզը ռմբակոծած էր, բայց, հաշտութիւն խնդրած:

Եւ, ծայր տուաւ խոստովանութիւնը՝ խա՛լքճի ժամուլին մէջ: «Յեղափոխութիւնը չէ յաջողած»: «Խորքը կը մնայ հինին պէս»: «Գլխարկ, այո՛, բայց, մտայնութիւնը չփոխուեցաւ»:

Չփոխուեցա՛ւ:

Ինչպէ՛ս չէ:

Ութ տարուան մէջ, հակա՛, փոփոխութիւն կրեց Թուրք հոգեբանութիւնը:

1922ին Ըսմէթներէն առաջինը «փրկիչ» մըն էր: Ուրեմն եւ՝ Թուրք զանգուածը կը խորհէր փրկուած ըլլալ հրամանատար Ըսմէթով: Կամ՝ զէնքի ուժով: Բազուկով:

Անկէ յետոյ՝ պատուիրակ Ըսմէթը ապահովիչն էր այդ փրկութեան: ա՛յդ զանգուածին աչքին: Ծափ, ծնծղայ, հանդիսաւոր դիմաւորում:

Ըսմէթներէն երրորդը, կամ՝ Վարչապետ Ըսմէթը տեւականացնողը նկատուեցաւ՝ այդ փրկութեան՝ իր ծրագիրներով, բարեկարգութիւններով ու շինութիւններով:

Չորրորդը՞,

Խալքճի՞ն,

Ան դադրա՛ծ է, այլեւս զանգուածի՛նը ըլլալէ: «Կուսակցութիւն» «խալքը» ի՛րն է, ճիշդ է: Բայց իրական խալքը (ժողովուրդը) ի՛ր դէմ:

Ի՞նչ կը նշանակէ ասիկա:

Ա՛յն, որ՝ Թուրք զանգուածը դադրած է, այլեւս, կարծելէ կամ մտածելէ թէ՝ սուրին ծայրն է փրկութիւնը: Այսինքն՝ Թուրք բանակը, Թուրք ժողովուրդի աչքին՝ դադրած է փրկութեան կռուան մը նկատուելէ: Իսկ ասիկա առաջին անգամն է՝ Թուրք պատմութեան մէջ:

Երկրորդ, որ՝ նոյն այդ զանգուածը, այսօր, այլեւս, չի կոթնիր դաշնագիրներու, պատերանաւոր ապահովութեան, մինչ 1922ին հաւատացած էր թէ՝ իրենց դէմ անզօր է ամէն թշնամութիւն կամ եւրոպական ուժ:

Երրորդ, որ՝ Թուրք զանգուածը բոլորովին յուսախաբ է ծրագիրներէն, ու դժգոհ՝ բարեփոխումներէն:

Իսկ այս երեք իրողութիւնները կը փաստեն պարտութիւնը երեք ըսմէթներուն, — հրամանատարին, պատուիրակին ու վարչապետին:

Խալքճի՞ն:

Բռո՞նցքը: Արեան սպառնա՞լիքը՝ նոյն իսկ Ֆէթհիին: Մէնէմէնի կախաղաննե՛րը:

Չէ՞ որ «ներքին դժգոհութիւններ» պարզող այս բոլորին վկայութիւնը այն է, որ խաղաղ չէ Թուրքիան:

Խաղաղ չէ Թուրքիան ելմըտական-տնտեսական ճակատին վրայ: Խաղաղ չէ՛ Թուրքիան զինուորական ճակատին վրայ: Խաղաղ չէ՛ Թուրքիան քաղաքական ճակատին վրայ: Խաղաղ չէ Թուրքիան վարչական-բարենորոգչական ճակատին վըրայ:

Աւելի՛ն:

Ան, անզօր կռիւը տանելու այս չորս ճակատներուն վրայ, ստիպուած է նահանջելու:

Ու կը նահանջէ արդէն:

Կը նահանջէ, որովհետեւ Թուրք ժողովուրդը, հոգեւին, հրաժարած է զինուորական առնափառութենէն: Վասնզի, որքան մեծ եղաւ 1922ի զինուորական յաղթանակին յուսադրումը, այնքա՛ն մեծ եղաւ անկէ սպասուած բայց չիրականացող յոյսերուն տուած արժատական հոգեփոխութիւնը:

Կը նահանջէ՝ դառնութեամբ հրաժարելով ելմտական-տնտեսական ծրագիրներէ: Կը նահանջէ՝ մէկ կողմ թողած ըլլալով «կողմ ըլլալու» գեղեցիկ բայց իրեն համար անկարելի քաղաքականութիւնը: Ու կը նահանջէ՝ ամէն օր նոր կախաղաններու ճօճումը ցուցադրելով..,

Իսկ այս վերջինը պարտութիւնն է չորրորդ ըսմէթին: Ուրեմն, պարտութիւնը այն չորս Ըսմէթներուն, որոնք խորհրդանշանը եղան, յաջորդաբար, չորս Թուրքիաներուն, — զինուորական, յեղափոխական, քաղաքական եւ տնտեսական:

Կամ՝ պարտութիւնը պետական Թուրքիոյ, որուն հետ աչքաթող պէտք չէ ընել՝ նաեւ, պարտութիւնը ութ տարի առաջ յեղակարծօրէն ցցուող Թուրք հոգեկան արիութեան եւ Թուրք ինքնավստահ հոգեբանութեան:

ԿԱՐՕ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

ՆՈՐ ԴԱՒ ՄԸՆ ԱԼ ՀՆԱՐԵՑԻՆ

ՄԵՆՇԵՎԻՔՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

Գրեր էինք թէ Մոսկուա երեւան հանած է դաւադրութիւն մը, որուն վերաբերեալ ամբաստանագիրը կը բաղկանայ 110 էջերէ: Նախաբանին մէջ, յայտնելէ յետոյ թէ այս նոր դաւադրութիւնը կապ ունի Ռամզինի ձեռնարկին հետ եւ թէ երկուքին ալ նպատակն եղած է նոյնը. — արտաքին միջամտութեամբ եւ ներքին միջամտութեամբ տապալել խորհր. իշխանութիւնը եւ Ռուսիոյ մէջ վերահաստատել դրամատիրական կարգերը, ամբաստանագիրը կուտայ նոր դաւադրութեան մանրամասնութիւնները որոնց անշուշտ, ուզո՞ղը կը հաւատայ:

Այս անգամ ամբաստանեալներն են ռուսական սոց դեմոկրատ խմբակի մը անդամները (մէնշեւիքներ) ղեկավարութեամբ ռուս ընկերվարականներու կեդր. կոմիտէի «Միութեան դիւան»ի: Նախկին մէնշեւիքներու աւերակներուն տակէն, այս կազմակերպութիւնը կեանքառաւ. վերսկսաւ իր քաղաքական գործունէութեան եւ ի վերջոյ վերակազմուեցաւ իբր հակայեղափոխական ընկերակցութիւն, կը հաւաստէ կարմիր դատախազին ամբաստանագիրը:

1928ի սկիզբները, այս խմբակցութիւնը վերահաստատեց իր նախկին յարաբերութիւնները արտասահմանի ռուս մէնշեւիքներուն հետ:

Այս խմբակցութեան գործակցեցան երկու ուրիշ խմբակներ՝ Քոնդրաթիէվի եւ Չայեանոֆի խմբակները:

Այս բոլոր խմբակները ընդգրկած էին հետեւեալ ուղեգիծը. — Ռուսիոյ մէջ վերահաստատել դրամատիրական վարչաձեւը՝ իբր ամէնէն կարճ նպատակը որ կը ծառայէ խորհրդային կարգերու տապալման: Իբր գործունէութեան եղանակ՝ տնտեսական ու ճարտարարուեստական ձեռնարկներու խափանում, եւ բանակի մէջ՝ քայքայման ու կազմալուծման աշխատանք:

Ի՞նչ կապեր ունէին

Այս խմբակը իր նիւթական միջոցները կ'ապահովէր շնորհիւ «Փարիզի ճարտարարուեստական եւ առեւտրական կոմիտէ»ին: Ցեւական կապ հաստատուած էր արեւմտեան քաղքենիութեան ղեկավար շրջանակներուն եւ մասնաւորաբար, Բ. Միջազգայինի ղեկավար շրջանակներուն միջեւ:

Խմբակին ծագումը

Ամբաստանագրին առաջին մասը կը խօսի խմբակին ծագման ու զարգացման մասին: Խմբակը նախապէս ընդունած էր դրամատիրական կարգերը վերահաստատել Ռուսիոյ մէջ նեպի առաջին շրջանի հիմերուն վրայ: Սակայն յետոյ, աստիճանաբար մտածեց երկրին մէջ իսկ զինեալ ըմբոստութիւն յարուցանել եւ արտաքին միջամտութիւն հրաւիրել:

Այս դարձակէտը նշանակուեցաւ «Միութեան Դիւան»ի կազմութեամբ: Այս կերպով, քաղաքական գրգռութեան եղանակներէն, խմբակը անցաւ ներքին խափանարարութեան եւ արտաքին միջամտութեան պատրաստութիւններուն:

Խափանարար խմբակը

Խափանարարներու խմբակը կազմուած էր մէնշեւիքներէն եւ Քոնդրաթիէվ Չայեանոֆ խմբակներէն: Այս խմբակը առաջադրած էր համադրել ամբողջ հակայեղափոխական գործունէութիւնը, նոյն նպատակին համար, — տապալել խորհրդային վարչաձեւը: Այս կերպով էր որ անոնք համագործակցականներու կեդրոնին մէջ, կ'աշխատէին նուազեցնել հայթայթման միջոցները, սխալ հաշիւներ կը հանէին, կը խեղաթիւրէին ապրանքներու բաշխման սկզբունքները, եւ ապրանքներու պահեստին ու խնդրանքին շարժման հակակշիռը, ապրանքներու մթերումը եւն. կ'ենթարկէին ուղղակի խափանարարութեան:

Առեւտրական գործավարութեան մէջ, մէնշեւիքները ջանացին կազմալուծել ցորենի մթերման գործը եւ քայքայել գործաւորական կեդրոններու պարենաւորումը:

Խորհրդ. տնտեսութեան գերագոյն խորհուրդին մէջ, անոնք ջանք չէին խնայեր ձախողեցնելու

համար. ընկերվարական
րութիւնը:

Պետական դրամատ
անոնք կը ձգտէին վա
կատարել վարկերու բաշ
խանգարել դրամի շր
թիւնը:

Ցնտեսական ծրագր
կան յանձնախումբին մէ
իրենց հակայեղափոխակ
ծունէութիւնը երեւան
կուսակցութեան ընդհ.
հակառակ ծրագրային հ
հաստատելով եւ հակակշ
ւերուն մասին սխալ
թիւններ հրատարակելով

Ո՞ւրկէ դրամ կը ստանա

Ամբաստանագրի հ
մասը յատկացուած է խմբ
թական աղբիւրներուն: Եր
խաւոր աղբիւր ունէր,—
րարուեստական կուսակց
եւ մէնշեւիքներու արտա
եան կազմակերպութիւնն
բաստանեալներու խոստ
թիւններով կը հաստա
արտասահմանեան մէնշ
րու կողմէ արուած նպա
կը մասնակցէին գերման
վարականները, Բ. Միջազգ
եւ Փարիզի ճարտարարուես
առեւտուրի կոմիտէն:

Հակայեղափոխական
շարժումը կը ղեկավարէ
սահմանեան մէնշեւիքն
սոնցմէ երկու հոգի
Մոսկուա, Ապրամովիչ 19
Պրաունշթայն 1929ին
մովիչի գործօն մասնակցու
Միութեան դիւանը ճշդ
սկզբունքն եւ գործունէ
— տապալել խորհրդային
նութիւնը: Այս նպատակ
գրկեցին խափանարարութ
արտաքին միջամտութիւ

Ի՞նչեր կատարած են

Ամբաստանեալներէն
գի կը մեղադրուին հ
յանցանքներով: Նպատ
նալով տապալել խորհրդ
թիւնը եւ Ռուսիոյ մէջ
հաստատել դրամատիրակ
չաձեւը, 1928ին կազմած
կայեղափոխական ընկեր
թիւն մը, զոր կը վարէր
վիքեան «Միութեան դի
Այս մարմին ղեկավար
տակ, անոնք գործակց
ստեղծեցին զանազան գ
րութիւններու եւ խորհրդ
տատութիւններու մէջ բա
րած հակայեղափոխական
ներու միջեւ:

Անոնք, իրենցմէ ոմ
կեցին արտասահման մա
առաքելութեամբ եւ յ
րութեան մտան մէնշեւի
արտասահմանեան կեդրոնի

"ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐ„

Ճակատագիրը կ'ըսէ. «Անկէ անդին ալ մի՛»... եւ այսպէս կ'իյնան կը մնան լեռներու գլուխն եւ կամ հովիտներու փոսերը:

Հիմա ասոնք քիչ մը մէկդի կաղանդն է. մինչ մեր տանց մէջ մոմերը կը վառին, սրտերու մէջ բերկրութիւնը կը բունի, համբոյր, գգուանք սիրելիներու, որդւոց եւ ծնողաց իրարու կը զարնուին, տա՜ք շնչով, ջերմագին սիրով, ի՜նչ կ'ընեն տարեգլխոյ այդ գիշերը 80 90 հազար հայ կտրիճներ, ոմանք տարիքի թարմութեան մէջ, ոմանք հասած հասունցած եւ կէսք վերջալուսին մօտ: Անոնց ալ մոմերը կը վառին. բայց սիրտերը կը մարին. խնձոր, նարինջ «խոնչայ»ի վրայ կը դնեն, ցրտագին պատրանք մը շինելու, բայց ո՞վ կը նայի անոնց վրայ, ո՞վ սիրտ ունի. ո՞վ կը տեսնէ այդ անհամ բաները: Ա՛ստուր, ծօ, առա՛ջ եկուր. ես օր հա՞ց էլ չես կամենար ուտել:— Խա՛չ վկայ, անա՛նկ կուշտ եմ, որ եթէ մէկ շաբաթ էլ բան չուտեմ, հոգս չէ:— Սա՛րգօ, դու եկուր, զուրպան: — Թող ես օրս էլ սանկ երթայ:— Մա՛րտիրոս, Թո՛րոս, ո՞ւր էք, ո՞ւր գացիք, մէկ շուշա արախ, շօ՛ւտ: Սպիտակ եւ այդ դիւթիչ տարրը կուշտ ու կորովի մատներու վրայ կը պտտի. կը խմեն կո՛ւշտ ու կուռ. եւ ահա բուն «հոգեբանական ժամը» մին «եան եկաւ» իր անկողնին, միւսը թեւին մէջ առած է գլուխը եւ երրորդ մը՝ աջը դրած երեսին, մէկէն—«օ՜ֆ, օ՜ֆ», միւսէն «ա՜խ, ա՜խ», եւ ասդիէն՝ «մանի»ն, տխո՜ւր, խորո՜ւնկ. ծակ ծակ քըծքծեալ վերարկուի մը պէս, որուն մարմինն ու մարմինէն նե՛րս, հոգին վիրաւոր ինկած է սուր սլաքի մը տակ: Եւ այս հառաչանքները կը թռին թունաւոր բաժակներու վրայ.

Ալ երազիս մէջ չերեւիր սիրելիս.
Ինչե՛ր եկան սա տարիները գլխիս.
Ախ թէ մեռնիմ, քարիս վրայ գրեցէք.
Թէ պէմուրատ գընաց ղարիպ սա աղեկ:

«Ապրի՛ս, զուրպան, շա՜տ ապրիս. կարապետ, տէ նայինք, կարգը քուկդ է, դի՛ր ձեռքդ երեսի՛դ զուրպան»:

Այս խանին մէջ ի՜նչպէս քընեն ծիվաններ.
Կըտրէ ճիւսքէն սուրբ մազերուդ գիսակներ,
Փողոցին մէջ անոնք հանէ սուղ ծախու.
Եւ ազատէ զիս ցաւերէս, իմ նազլու:

«Խո՛ւրպէթ, քու տունն ու տեղը փլի, դու մեր տունն ու տեղը փլեցիր, քար ու քանդ ըրիր, մեր ճիվաններն ալ մեզի պէս պիտի անես, պէմուրատ պիտի թողուս»: Խօսեց ու լաց. ծերուկ մըն է այդ. մեր Պօղոս ալբարն է, եւ հիմա կարգն եկաւ իրեն: Չեռքը ճակտին կը տանի մեղմով, իր ոսկրէ մատներն ընտրութիւն կ'ընեն խորշոմներու մէջ, մին, որ աւելի ուռած է, ներս կը քշէ, մութն երեսին վրայ եկաւ, մոմի լոյսը ձեռքերուն եւ մանին ալ թառամ շրթանց վրայ.

Աս մէկ օր չէ, եւ ոչ քանի մը տարի,
Քառսունըն անցաւ, ղուրպէթն եկայ ու գացի.
Մարմինիս վրայ ուժ ու թախաթ չը մնաց.
Ջուր Աստուծոյ աղօթեցի ծեռքս բաց:

Դի՛ր ասոնց մէջ մաշած աղիքներու «ախը» ամէն տող ու շունչ գլուխ, երգողին կոտրտուած ձայնին մէջ, իբրեւ միջնորմին պատռուածքներէն, զննէ քառսուն տարիներու ցաւերով ու հեծութեամբ խառնուած, երերցուր այս հսկայ մարդն, ինչպէս զառամ կաղնին բունաշունչ փոթորիկին առջեւ, մէն մի ոսկր իր զաւին ճի՜չը կ'արձակէ հին երգեհոնէ մը ելած հառաչանքներու պէս, մինչ հովը խողովակներէն ներս կը վազէ: Ահա խաներու կաղանդի գիշերը, արախ, մանի, արցունք, ապա ցուրտ լռութիւն...: Ո՞վ կը շինէ ասոնց տաղերը, ո՞յք են ասոնց բանաստեղծներն ու ձայնագիր երաժշտապետք:— Իրենք են, այդ ցաւերու եւ չքաւորութեան զաւակներ. այդ եղանակները թուղթի ու խազի վրայ չեն գրուիր, եւ պէտք է ըսել թէ գուրսէն մարդիկ էլ չեն կարող եղանակել. իրենցմէ կ'ելլէ եւ իրենց մէջ կը մնայ եւ անշուշտ չէք գիտեր նաեւ թէ ինչպէս կը խօսի անոնց ամէնուն ալ հաւասար զօրութեամբ: Ես աչքովս տեսեր եմ որ հազիւ թէ անոնց մին ձեռքն երեսին դրաւ ու մանին թառուց, իսկո՛յն ականջները կը սրին, եւ «ախը», սրտի այդ ու խոր աղաղակը, խշրտուն պէս լռութեան մէջ արձա բերնէ բերան կը սահի կը րայ: Եղանակ կայ որ 2-3 ապրած ու երգուած է այդ ներուն մէջ եւ տակաւին ալ ողջ կը պահուի՝ երէկ հնա եղանակի մը պէս:

Հապա անդի՞ն ինչ
Փո՛քրիկ տղաներ իրենց մա
շուրջը կը շարուին, պառաւ
նոնց կաղանդի նուէր ու օր
թիւն կը բաժնէ: Մէկը կ'ըսէ
տակս ո՞ւր է արդեօք, ո՞ղջ է,
կ'ընէ, ի՞նչ կ'ուտէ այս գի
ուրիշ մը. «Այս տարի ալ
սեւ սրտիս վրայ մնացին կա
եայ վտակներու պէս». եւ եր
մը. սպիտակ մօրուքը
«Ճամբիդ նայելով աչքերս
ցան, զաւս կս. ալ հող կը
կարօտս փորս մնաց. գոնէ
քո՞վդ գիս հողը դնէիր..»:

(2) Մ. ԿԻՐԻ

որմէ ստացած հրահանգներ եւ նիւթական աջակցութիւն։

Անոնց ամբողջ գործունէութիւնը կը ձգտէր սահղծել այն տեսակ պայմաններ, որոնք տկարացնէին արտաքին գիծեալ միջամտութիւնը, եւ ներսէն ապահովէին անոր առաւելագոյն յաջողութիւնը։

Ամբաստանագիրը ստորագրած է դատախազ Քրիլէնքօ որ ռուս պատմութեան մէջ իր անուան անմահութիւնը ապահովեց Ռամզինի դատավարութեամբ։

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՕՐ. ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ

Անցեալ Հինգշաբթի օր Սորպոնի մէջ տեղի ունեցաւ նուագահանդէս մը, նուիրուած Մօցարդի գործերուն, եւ կազմակերպուած համալսարանական ուսանողական երաժշտական միութեան կողմէ։

Յայտագրին առաջին մասը կը պարունակէր Մօցարդի դասական կտորներէն հատուածներ, իսկ երկրորդ մասը՝ ներկայացումը գերման տաղանդաւոր երաժշտին մէկ արարնոց Opéra Comiqueին Bastien եւ Bastienne:

Այս գործին սօփրանոյի բաժինը երգեց տարազներով Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան, խաղակից ունենալով թէնօր Bouvierն, երկուքն ալ աշակերտ Օր. Բաբաեանի։

Ամփիթատրոնը լեցուն էր միջազգային բազմութեամբ մը, եւ մենք հաճոյքով կ'արձանագրենք հայուհիի մը յաջողութիւնը այս շատ դասական գործին մէջ, ուր արուեստն է միայն որ մերկացած ժողովրդավար պատրանքներէ ի յայտ եկաւ երկու աշակերտներու կողմէ, եւ որոնցմով հպարտ կրնայ զգալ նաեւ ինքզինքը իրենց ուսուցչուհին։

Քսան հոգինոց նուագախումբը վարեց Պ. Լէօն Ալկազի, ձեռնհասօրէն ղեկավարելով նաեւ դերակատարները։

Սորպոնի ամփիթատրոնի մեծութիւնն եւ հնչականութեան պակասը, այսպիսի նուրբ գործի մը արտայայտումին համար ձախող պարագաներ էին. հակառակ այդ անպատեհութեանց, Օր. Պիւլպիւլեան կրցաւ ժանրամասնօրէն լսելի ընել երաժշտութեան ամէն մէկ նօթը, եւ թողուց խղճամիտ երգչուհիի տպաւորութիւն, հաւանաբար իր ձայնը լաւ կը պատշաճի Մօցարդի երազային երաժշտութեան։

Ա. Պ.

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ԱՉՔԵՐԸ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Հ. Կ. ԽԱՉԻՆ ԿՈՉԸ

ԱՄԲՈՂՋ ՄԷԿ ԱՄԻՍ՝ «ԴՊՐՈՑԻ ՕՐ»

Յունաստանի Հայ Կ. Խաչի կեդր. վարչութիւնը հրատարակած է հետեւեալ կոչը, որուն պարունակութեան վրայ յատկապէս կը հրաւիրենք մեր ընթերցողներուն ուշադրութիւնը։

Հայրենակիցնե՛ր,

Ամերիկայի Հ. Կ. Խաչը կը բոլորէ իր քսանամեակը, իսկ Յունաստանի կազմը իր ինnամեակը։

Մեր իրականութեան մէջ որքա՜ն ուրախալի է տեսնել այսքան ազգօգուտ միութիւններու բոլորած տարիներու թիւը, որոնք իրենց ետին կ'արձանագրեն բեղուն եւ արդիւնաւոր շրջան մը։

Հայ Կապոյտ Խաչի Յունաստանի մասնաճիւղն ալ իր ինը տարիներու ընթացքին ունեցած է արդիւնաւոր գործունէութիւն մը, վկայ իր հրատարակած հաշուեկշիռները, որոնց վերջին լուման իսկ յատկացուած է իր նպատակին։

Աթէնքի եւ շրջաններու Հայ Կապոյտ Խաչի գործունէութեան խարիսխը եղած է մեր ժողովուրդին ինքնամատոյց տրամադրութիւնը՝ որուն ապաւինած, ան կրցաւ իր գործունէութեան մարզը ընդարձակել։

Լուռ ցաւեր կան կայաններու մութ անկիւններուն մէջ։ Մեր կազմակերպութիւնը իր կարելի սահմանին մէջ՝ հասած եւ մեղմացուցած է այդ ցաւերը։ Մեր մասնաճիւղերու հաշուեկշիռներուն մէջ ցայտուն կերպով կ'երեւան այդ օգնութիւնները։

Ասոնցմէ դուրս մեր կազմակերպութիւնը հետաքրքրուեցաւ մաքի լոյսով ալ եւ Գօքինիան օժանդակ հոյակապ հաստատութեամբ մը՝ «Ջաւարեան վարժարանով», Քալամաթան «Ռոստոմեան վարժարանով» եւ վերի ու վարի Ամարուսինները համեստ կրթական յարկերով։

Ասոնցմէ դուրս, ազգային վարժարաններու մէջ որդեգրեց եւ կ'որդեգրէ սաներ հայթայթելով անոնց թոշակները, գրքեր եւ գոգնոց։ Այս բոլորը անշուշտ մեր պատուական ժողովուրդին ինքնայօժար եւ համակրական վերաբերմունքին արդիւնքն է, ինչպէս նաեւ Ամերիկայի Հ. Կ. Խաչի Կեդր. Վարչութեան օժանդակութեանը։

Ներկայ տարեշրջանի տնտեսական տագնապը սակայն դժուարացուց մեր գործը։ Փափաքելի չէ անշուշտ որ սկսուած գործը կիսատ մնայ։ Ինչքա՜ն սրտակեղեք բան կը դառնայ, երբ զանազան շրջաններու ուսումնածարաւ հայ մանկտին զրկուի իր մտքի լոյսէն։ Մեր մխիթարութեան մեծագոյնը նորահաս սերունդին հայեցի դաստիարակութիւնն է որուն համար հարկ եղած զոհողութիւնները ընելու պարտաւոր ենք։ Կրթական յարկերէն ներս մեր հասակ նետող մանկտիին մտքի լուսաւորումը ինչքան հաճոյք կը պատճառէ մեզի։ Թոյլ տալ որ խամրի՞ն անոնք. ո՛չ. պիտի կրկնենք մեր ճիգերը դժուարին պայմաններու մէջ իսկ պահելու այդ մտքի տաճարները։

Ուստի՝ քաջալերուած մեր ժողովուրդին անվերապահ համակրանքէն մեր ձեռնարկներու իրականացմանմտահոգութեամբ, Յունաստանի Հ. Կ. Խաչի Կեդր. Վարչութիւնս ամբողջ մարտ ամիսը կը յայտարարէ Հ. Կ. Խաչի «Դպրոցի Օր» եւ այս առթիւ պիտի դիմէ Աթէնքի, շրջաններու եւ ամբողջ Յունաստանի ազգայիններուն, խնդրելու անոնց նիւթական օժանդակութիւնը։

Վստահ ենք որ մեր յարգելի ազգայինները քաջալեր պիտի հանդիսանան վարչութեանս այս ձեռնարկին, անոր իրականացման իրենց բաժինը բերելով։

Ապահով ենք որ Յունաստանի մեր բոլոր մասնաճիւղերն ալ իրենց կարելին պիտի ընեն մարտ ամսուան մէջ բացառիկ միջոցներով «Դպրոցի Օր»ը արդիւնաւորելու եւ յաջողութեամբ պսակելու մեր ձեռնարկը։

Նուիրատուներու անունները պիտի հրատարակուին «Նոր Օր»ի մէջ մասնաւոր սիւնակով։ Գումարներ կարելի է յանձնել մեր մասնաճիւղերուն եւ թէ «Նոր Օր»ի խմբագրութեան առ ի հրատարակութիւն։

Հ. Կ. Խաչի Յունաստանի
Աթէնք կեդր. վարչութիւն

ՌՈՒՍԻԱ ՊԱՏՐԱՍՏ

17 ՄԻԼԻՈՆՆՈՑ ԲԱՆԱԿ ՄԸ

Անգլիական «Տէյլի Մէյլ» թերթը կը գրէ վստահելի աղբիւրէ քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, թէ հակառակ սովին, իր ճարտարարուեստական եւ շինարարական հոյակապ ծրագիրներու ձախողութեան, Ռուսիա պատրաստ է ամէն վայրկեան կռուադաշտ նետելու 17 միլիոննոց բանակ մը։

Անգլիական թերթը այս տեղեկութիւնները քաղած է ռուս զինուորական մասնագէտի մը, որ Ռուսիայէն կարենալ փախելու համար, Գերմանիա մեկնող պատուիրակութեան մը մէջ յաջողեր էր մտնել եւ այլեւս չէր վերադարձեր։

Այս մասնագէտը որ վերջին եօթ տարիներու ընթացքին, խորհրդակցական կարեւոր աշխատանքներով մասնակցած է կարմիր բանակի ընդհ. սպայակոյտին, եւ հնգամեայ ծրագրի զինուորական բաժնի գործադրութեան, կը յայտարարէ թէ Խորհրդային Միութիւնը այսօր ամէնէն ուժեղ զինուորական պետութիւնն է եւ ամէնէն աւելի պատրաստ է ընդհ. պատերազմի մը։

«Պէտք չէ խաբուիլ, կ'ըսէ, Ռուսիոյ գործօն բանակի 800000 թիւէն։ Ու ասոր վրայ պէտք է աւելցնել առնուազն 6 միլիոն պահեստի զինուորներ 1921 եւ 1930ի դասէն, բոլորն ալ երիտասարդ, եւ լաւ մարզուած։ Ցեռոյ կուգան ժողովրդական բանակը, 2 միլիոն մարդով եւ վերջապէս, կէս—քաղաքային, կէս — զինուորական օդանաւային եւ քիմիական բանակի 9 միլիոն մարդերը։

Արեւմտեան Եւրոպան շատ լաւ պիտի ընէր եթէ անդրադառնար թէ ամբողջ Ռուսիան զինուորականանալու վրայ է։ Նուաճման պատերազմին առաջին թիրախները կը նկատուին Լեհաստանը, Պալթեան պետութիւնները, Ֆինլանտան եւ Պեսարաբիան։

Պատրաստութիւններն այն աստիճանի են որ գործողութիւնները կրնան կատարուիլ մէկ վայրկեանէն միւսը։ Միայն Լեհական սահմանագլուխի շրջանին մէջ, կեդրոնացած է արդիւնական բանակի մը կորիզը, որ պատրաստ է անմիջապէս կռուի մտնելու, եւ ընդունակ՝ լրիւ սպառազինելու պատերազմի յայտարարութենէն 24 ժամ յետոյ։ Այս կորիզը կը բաղկանայ հետեւակազօրքէ, ձիաւորներէ, թնդանօթաձիգներէ, հրասայլերէ, օդանաւային տորմիղներէ եւ կազարձակ խումբերէ։ Պատերազմի յայտարարութենէն երկու շաբաթ յետոյ, Ռուսիա պիտի կրնայ այս շրջանը հասցնել երեք միլիոն մարդ, առանց նուազեցնելու իր կռուի ուժը՝ միւս ճակատներուն վրայ։

Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել որ Լեհաստանի դէմ կռուի նախատեսութեամբ, Ուկրէնիոյ եւ Սպիտակ Ռուսիոյ մէջ հիմնած են զինարաններ եւ ռազմանիւթի գործարաններ, որոնք կ'աշխատին գիշեր ցերեկ։

ՆՈՐ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆՆԵՐ

Վերջին ամսուան ընթացքին Փարիզի մէջ լոյս տեսան ֆրանսերէն երկու նոր պարբերականներ արուեստի եւ մտածման։

Մեկնում (départs) կը կոչուի առաջինը, որ նախ հանգանակով մը կը բացատրէ իր տեսակէտները բանաստեղծութեան եւ արուեստի մասին։ Պիտի հրատարակէ միայն այն կտորները, որոնք կը համապատասխանեն այդ տեսակէտներուն։ Այդ առթիւ կը մեկնաբանէ պարբերականին խորագիրը, «Մեկնում», որ կ'արտայայտէ բանաստեղծներու ցանկութիւնը դուրս ելլելու, խոյս տալու իրենց պատեանէն, հեռանալու եւ թեւածելու երկրէ երկիր։ Եւ պարբերականն ալ արդէն կը փափաքի տալ՝ ինչ որ չունի երկիրը, հարստացնել նիւթերով՝ որ պակսած են տեղւոյն մէջ, ծանօթանալ մասնաւորապէս գերմանական եւ անգլիական գրականութեանց, յետոյ սպանիական, իտալական եւ ամերիկեան գրութեանց, եւ վերջապէս սկանտինաւեան արուեստին։

Լոյս տեսած միւս պարբերականն է Ամիսը (Le mois), ըստ ուսար հատոր մը, որ բաժիններ ունի քաղաքականութեան, գրականութեան, թատրոնի, նկարչութեան, երաժշտութեան, շարժանկարի, ընկերային գիտութեանց՝

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԷՆ

Կեդր. Վարչ. Ժողովը երախտագիտութեամբ ընդունեցաւ վերջերս շուրջ 17,000 անգլ. ոսկի արժէքով պայմանաւոր նուիրատուութիւնը, զոր Լօզանի մէջ պաշտօնական ձեւակերպութեամբ Միութեանս ըրաւ Պատւոյ անդամ Պ. Տիգրան Զամքերթէն, պայմաններուն լրացումէն վերջ յառաջիկային տրամադրելի եկամուտը ուսանողական պուրսերու յատկացուելու նպատակաւ։

⁂ Հաճոյքով կ'արձանագրենք նաեւ Փարիզաբնակ Կեսարացի Տ. Հաճի Մկրտիչ Պալեանի 700 անգլ. ոսկիի նուիրատուութիւնը, որուն 200ը որպէս մասնայատուկ աւանդ։

⁂ Շնորհակալութեամբ ըստացուած եւ իրենց նպատակներուն յատկացուած են՝ Պ. Պ. Ա. եւ Մ. Դարակճօղեանի տրամադրած 12.000 տոլարի նպաստադրամին վերջին մասը 4000 տոլար (յօգուտ Յունաստանի եւ Սուրիոյ չքաւոր եւ հիւանդ գաղթականներուն), ինչպէս նաեւ Պ. Դալուստ Կիւլպէնկեանի կողմէ 5000 ֆր. նորաշէն Նոր Ջէյթուն աւանին, 5000 Ֆրանսայի Հայ Որբերու պաշտպան Յանձնախումբին, 3000 ֆր. Գալաթաթիայի վայ ժարանին եւ 2500 ֆր. Մարսէյլի Սէնթ-Մարկրիթ թաղի մանկապարտէզին։

⁂ Շնորհիւ Բրիտանական հայասէր կազմակերպութեանց բարեկամ օժանդակութեան, Միութեանս կողմէ Նահր.էլ-Օմարէն Մուսուլի շրջակայքը փոխադրուած Հավրեզքի գաղթականներուն ղրկուեցաւ 200 անգլ. ոսկի։

⁂ Կեդր. Վարչ. Ժողովը որոշեց յառաջիկայ 14 Յունիսի կիրակի օրը հանդիսաւորապէս տօնել Միութեան Արծաթեայ Յոբելեանը, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ։ Այդ օրը նախ եւ առաջ տեղի պիտի ունենայ յարգանքի հանդէս մը, յաւէտ ողբացեալ Պօղոս Նուպար փաշայի մահուան տարելիցին առթիւ, նախագահութեամբ նախկին նախարար Պ. Անտրէ Օնորայի։

⁂ Պ. Արշակ Չօպանեան ըստանձնած ըլլալով Մարի Նուպար Ուսանողական Տան հայերէնագիտութեան դասախօսութիւնները, որ տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբթի գիշեր, Փարիզի հայ ուսանողները եւ գլխաւորաբար Նուպարեան Սանները կը հրաւիրուին օգտուիլ այդ պատեհութենէն։

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի Աղքատախնամին նախաձեռնութեամբ կազմուած Յանձնաժողովը հետեւեալ կոչը ցրուած է.—

Փարիզի Հայոց Աղքատախնամ Ընկերութեան նախաձեռնութեամբ եւ մասնակցութեամբ հետեւեալ Միութիւններու — Փարիզի Հայոց Եկեղեցիի Վարչութիւն, Բարեգործական, Հայ Տիկնանց, Հայ Կարմիր Խաչ, Հայրենակցական Միութիւններէն՝ Ասա Փազար, Պոլու-Կէվէրէկ, Կէյվէ, Բուռտուրին, Սեբաստիա, Հաճըն, Ակն, Տարօն-Տուրուբերան, Տրապիզոն, Եօզկատ, Շապին Գարահիսար, Արաբկիր, Բիւթանիա եւ Ուրֆա — կազմուած Յանձնաժողովը, նկատի ունենալով ներկայ տնտեսական տագնապին հետեւանքով հայ գործազուրկներու օրէ օր աւելցող թիւը, որոնց մէջ բազմաթիւ են անոնք որ ընտանիքով մատնուած են յետին թշուառութեան, ներկայիս կուգայ կոչ ուղղել ձեր բարեսիրական զգացումներուն, խնդրելով որ հաճիք ձեր նիւթական աջակցութիւնը բերել մեր այդ դժբախտ հայրենակիցներուն՝ որոնք զրկուած աշխատանք ճարելու ամէն հնարաւորութենէ, դատապարտուած են սաստիկ կորստեան, եթէ ձեռք չկարկառեն անոնց, համեմատաբար իրենցմէ աւելի բախտաւոր հայրենակիցներ։

Թոյլ տուէք մեզ յուսալ որ այս նեղ ու տանջալից օրերուն չպիտի զլանաք ձեր թանկագին աջակցութիւնը, դիւրացնելով միաժամանակ մեր այս օգտաշատ, բայց խիստ դժուարին ձեռնարկը որ արդիւնք է վայրկեանին հրամայական պահանջին։

Գործազուրկներու օգնութեան Յանձնաժողովի Ատենադպիր՝ Ե. Ցարութիւնեան, Ատենապետ՝ Ցոքթ. Ալլահվէրտի Որդի։

Յ. Գ.— Նուիրատուութիւնները ղրկել Յանձնաժողովի գանձապահին A. Tchakerian 99 Rue de Chemin de fer, Courbevoie (S.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

Այսօրուան տպաւորութիւններս բազմաթիւ են։ Ձեմ ուզեր աւելի երկայն գրել անոնց մասին։ Արդէն կիրակի է եւ ժամացոյցը շաբաթուան սահմաններէն բաւական մը անցեր է։ Առտուն կը տեսնուինք։

*
**

Զարմանալի է թերեւս։ Եւրէկուան մասին պիտի գրեմ։ Մինչդեռ այսօր այնքան գրելիք ունիմ։ Երէկ իրիկուն մինչեւ ուշ ատեն գրեցի եւ չէի կրնար աւելի շարունակել։ Չէ կարելի ամէն բան մէ՛կ անգամէն ըսել։

Սինէմա գացի դպրոցէն անմիջապէս ետքը։ Դէպի հարաւային բեւեռ քէփթըն Սքաթի արշաւախումբին պատկերն էր։ Առաջին անգամն է որ շարժապատկերի առնուած է հարաւային բեւեռին պատկերը։ Պատմական այս ֆիլմը հերոսական արկածախնդրութեան մը կենդանի վկան է։

Հրաշալի տեսարաններ կան մէջը։ Նոր Զելանտական ջուրերուն վրայ վերջալոյսը կախարդիչ է։ Տեսարաններ կան այս ծովուն մէջ որոնք անծանօթ գեղեցկութեան մը հրապոյրը ունին։ Ուրիշ աշխարհի մը մէջ կը կարծէ մարդ ինքզինքը։

Ու փոթորի՜կ։ Ծովը երկինք կ'ելլէ։ Երկինքը կը լուծուի գորշ ու փրփրոտ ջուրերուն մէջ։

Օրերու ճամբորդութիւն։ Դէպի անծանօթին ծոցը որ հրապուրած ըլլալ կը թուի նաւուն սիրտը։

Ու հսկայ սառնակոյտերը որոնք ադամանդէ դղեակներու պէս կը փայլին արեւի սպիտակ ճառագայթներուն մէջ։ Դղեակներ ցո՛ւրտ ու հրաշածին որոնց մէջ ո՞վ գիտէ ինչ անծանօթ հուրիներ կը բնակին։

Վերջապէս նաւը կը հասնի սառնային թումբը։ Ո՞ւրկէ պիտի ոկսի խոյանքը դէպիբեւեռ՝ փառքի մագնիսը։

Սքաթ՝ հերոսը, իր չորս ընկերներով կը ձեղքէ անծանօթ սպիտակութիւնը։ Անոնք կը կորսուին երկնքի եւ երկրի մէջ։ Ո՛վ հերոսութիւնը մարդուն որ կ'անարգէ նոյնիսկ բնութեան ահեղազօր ուժը։

Կը փչէ սառնամանիքը։ Ցուրտը կը խածնէ անոնց միսը եւ կը թափանցէ անոնց ոսկորներուն։

Կը մեռնին ձիերը։ Կը մեռնին շուները։ Ու անոնք կը քաշեն իրենց բեռները, կուրծք տալով ահեղագոռ քամիներուն որ դիմացէն ու չորս կողմէն կը հարուածէ զիրենք։

Կը քալեն ու կը քալեն։

Եւ վերջապէս հարաւային բեւեռ։

Փառքին գագաթնակէտը ուր աւա՜ղ, ուրիշ մը հասեր է իրենցմէ առաջ։

Ու վերադարձը... Ցաւալի ու ճակատագրական վերադարձը։

Ամէն վայրկեան ցուրտը կը թափանցէ իրենց երակներուն։ Անսուաղութիւնը անողոք է չարագուշակ գալիքին հետ։

Ու բոլորն ալ կ'ըմբռնեն ահաւորութիւնը այն ճակատագրին որ իրենց կը սպասէ բացերախ։

Կ'իյնայ հերոսին մէկը...

Ուրիշ մը կը ձգէ վրանը, անգամ մըն ալ չվերադառնալու համար։

Ցխուր է կորուստը։ Եւ Սքաթ ընկճուած սրտով կ'արձանագրէ դէպքը։ Սակայն ամէն վայրկեան կը զգայ իրենց սպառնացող ողբերգութիւնը որ արդէն եկեր վըրանին առջեւ կը սպասէ։

Բայց ի՞նչ պէտք կայ նկարագրելու այն ինչ որ պատահեցաւ այդ պզտիկ վրանին մէջ որ կիսովին ձիւներուն տակ կորսուած է հիմա։ Եւ այն կենդանի շունչը որ քիչ առաջ յոյսին բոցով կը վառէր, մարեր է բեւեռին ցասումով։

Ու մենք չենք լար անոնց համար, թէեւ յուզումը կ'ուտէ մեր սրտերը պահ մը։

Անոնք աշխարհի գագաթին վրայ արձանագրեցին իրենց հերոսական պատմութիւնը։

Ու մենք կը հիանանք։ Պէտք է որ հիանանք ամէն անգամ որ կը տեսնենք մարդուն մեծութիւնը։ Օր մը թերեւս ամէն բանի պիտի յաղթէ։

Հարաւի սառնադաշտերուն մէջ ցուրտ գերեզման մը կայ այսօր ուր հերոսներ կը ննջեն։ Եւ խաչ մը կանգնած է երկրի եւ երկինքի միջեւ։ Անգլիան խաչով մը վարձատրեց իր զաւակները։

*
**

Երբեք ձեզի պատահա՞ծ է որ առանց պատճառի երբեմն լալ ուզէք։ Մանկան մը պէս որ չի գիտեր իր ուզածը։

Ճիշդ այնպէս կը զգամ այս րոպէիս։ Թերեւս քէփթըն Սքաթի պատմութենէն ազդուած եմ։ Բայց ինծի այնպէս կուգայ թէ աւելի զօրաւոր պատճառներ ունիմ։ Երանի՛ թէ մէկը կարենար ըսել ինծի։

Չեմ գիտեր ինչո՞ւ, միշտ կը նախընտրեմ պատուհանին առջեւ գրել։ Եւ կը նայիմ դուրսը ուր դարձեալ մութը իջեր է ու կիրակնօրեայ խաղաղութիւն մը կայ։ Կը նայիմ ու կը նայիմ։ Ա՜խ, աս անլոյծ առեղծուածը։ Իմ հոգիիս խորախորհուրդ գաղտնիքները։ Ցարօրինակ։ Շատ անգամ մենք մեր հոգիներուն սեփական ըղձանքներն անգամ չենք գիտեր ու բնազդօրէն կը հնազանդինք անոր մղումներուն։

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Շար.)

Ն. ԿՈՐԳԱՆԵԱՆԻ ԲԵՄԱԴՐԱԾ

"ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ,,

ՖԻԼՄԸ ՇՈՒՏՈՎ ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԻ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄՕՏ ՕՐԷՆ

«... Այս ֆիլմը պարզապէս ժամանակակից հայ պատմութիւնն է, աւելի ճիշդ լուսանկարը գաղութներու մեր կեանքին։ Եւ իբրեւ այդպիսի գործ մը, կը ստանայ երկու արժէք, նախ նիւթ կը հայթայթէ մեր պատմագրութեան, եւ երկրորդ խանդավառութիւն կրնայ ստեղծել գաղութներու մէջ։ Այսպիսի ալպոմ մը, լուսանկարչական ժապաւէն մը, որ ձեռամաղձոտ յուզում մը կը թրթռացնէ հանդիսատեսին մէջ, եւ յետոյ լոյսի եւ հաւատքի կը տանի մեզ։ Ֆիլմին ցուցադրութեան պահուն կ'երգուին հայկական երգեր, խմբերգներ եւ շարականներ...»

(«Յառաջ» 18 դեկտ.)

«... Ֆիլմը տեսած եմ երկու անգամ։ Շատ տպաւորիչ է։ Հասարակութիւնը ուշադրութեամբ կը դիտէ... Երկրորդ մասն է շարանը հայ քաղաքական եւ հանրային գործիչներու... պատկեր մը եւս։ Ներկայացումը վերջացած է։ Բիչ անդին պառաւ կին մը կը զսպէ իր արցունքները, քովը կուլան երկու պզտիկներ... կը մօտենամ անոնց եւ կը խօսիմ հայերէն։ Իզմիրի եղեռնը իրենք տեսած են իրենց աչքով։ Կը յուզուիմ... ծերունի մայրը կը հարցնէ, որդիս, դուն ալ Իզմիրցի՞ ես։ Աղջիկները կը տանին մարդիկը... գեղեցիկ ֆիլմ մըն է....»

(«Յառաջ» տպաւորութիւններ, 1 յունուար)

«... Ֆիլմը չափազանց տպաւորիչ է։ Այս ֆիլմին պատմական արժէքը անվիճելի է։ Ակամայ Ռուսերու մէջ ալ ցանկութիւն կը ծագի այսպիսի շարժանկար մը ունենալ։ Շարժանկարին առաջին ներկայացումը մեծ ոգեւորութիւն պատճառեց ներկաներուն։ Առանձին կտորները կը ծափահարուէին։ Շարժանկարը ուշադրութիւն պիտի գրաւէ ոչ միայն Հայերու, այլ եւ բոլոր անոնց որ ապրեցան տարագրութեան ողբերգութիւնը...»։

(«Փոսլէտնի Նովոսթի», Ռուս Սահմանադիր Ռամկավարներու օրկան, խմբագրութեամբ Պ. Միլիւկովի, 19 դեկտ.)։

«... Երգն Հայաստանի հայկական շարժանկարին ցուցադրումը հրաշալի տպաւորութիւն թողուց հանդիսականներու վրայ։ Պ. Կորգանեանի ֆիլմը ունի առանձին նշանակութիւն քաղաքական և կուլտուրական պրոպագանտի օտար երկիրներու մէջ հայ ժողովրդի ներկայի և անցեալի մասին։ Ափոթէօզը կը խօսի ջերմ հաւ... և ըմբռնող լոյսի, հայրենիքի վերածնութեան եւ անոր պայծ... բախտաւոր ապագայի մասին։

«Այս ֆիլմի ստեղծումը կը ներկայացնէ մեծ և կարեւոր ... մը, որ կրնայ ծառայել իբրեւ օրինակ, արժանի ամենուն հա... րանքին։ Արժէքաւոր պատմական փաստ մըն է ան, որուն նշ... կութիւնը պիտի գնահատուի միայն ապագային։ Ֆիլմը ա... ներկայացման պահուն գտաւ կատարեալ յաջողութիւն, որու... չափով նպաստեց Տիկ. Քնարիկի, Պ. Սարեանի տաղանդաւոր ...

Պէտք է ողջունել Պ. Կորգանեանի նախաձեռնութիւնը, վստահ... լով, որ Երգն Հայաստանի ֆիլմը կ'ունենայ մեծ յաջողութիւն բոլոր երկիրներու մէջ, ուր կան հայկական գաղութներ...»

«Վօզրօժտէնիէ» (վերածնունդ), ռուս. թերթ 19 21 դեկտ. ...

«... Հեշտ է երեւակայել թէ, այս պատկերները եւ արձ... գրութիւնները ի՛նչ տպաւորութիւն կը գործեն Հայերու վրայ, ... ցրուած են ամբողջ աշխարհի մէջ, ինչքան կը քաջալերեն, յայսեր կը ներշնչեն անոնց յոգնած հոգիներուն մէջ։

Երգն Հայաստանի ֆիլմը կը ներկայացնէ ամենայաջող ... յայտութիւնը այն պրոպագանտին, որ կը խօսի թէ՛ օտարն... թէ Հայերու առջեւ...»։

«Նաշա Ռէչ» (Մեր խօսքը), ռուս. թերթ 25 դեկտ. 1930 (Bu...

Համայնավար համագումար մը

Մարտ 1ին Ալզաս-Լօրէնի համայնավարները համագումար մը պիտի կատարէին Սթրազպուրկի մէջ։ Գերման համայնավար օրկանը որ կը տպուի Մէցի մէջ, բուռն յօդուածներ կը հրատարակէր ընդդէմ ֆրանսական վարչութեան եւ ի նպաստ Ալզաս-Լօրէնի խորհրդային... անկախութեան։ Համագումարին ներկայ ըլլալու պատրաստուած էին մօտ 150 պատգամաւորներ Ալզաս-Լօրէնի զանազան շրջաններէն։

Հակառակ նահանգապետին արգելքին, համայնավարները ձեռնարկած ըլլալով իրենց ժողովի գումարման, ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ միջամտել։ Տեսնելով որ չպիտի կրնան Սթրազպուրկի մէջ ժողով ու ցոյց կատարել, համայնավարները գացին արուարձան մը հոն գործելու, սակայն արգիլուեցան ոստիկանութեան կողմէ։

Գերման բազմաթիւ համայնավարներ փորձեցին Սթրազպուրկ մտնել։ Սակայն ձերբակալուեցան ու Գերմանիա վերադարձուեցան։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 100 պատգամաւոր 180 հրաւիրեալներէն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այսօր Երեքշաբթի ժամը 8.30—9 15 կանոնագրի մեկնաբանում (Ընկ. Պ. Հիւսեան)։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Լիոնի, Սէնթ-Էթիէնի եւ շրջանի գաղութահայութեան օգտակար ու ձեռնտու գիրքը.

"ԼԻՈՆԱՀԱՅ ՈՒՂԵՑՈՅՑ-ՏԱՐԵՑՈՅՑ,,Ը

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ եւ ՔԱՐՏԻՍԱՒՈՐ

Հրատ. Տպ. «ԵՓՐԱՏ»ի

Գինն է.— Ամէն անդի համար 7 Ֆր., փնտռեցէք' գրավաճառներու եւ ամէն թերթի գործակալներուն մօտ։

Գաւառներէ եղած յանձնարարութեանց համար դիմել կեդրոնատեղի, H. Tatéossian, 34 Rue Villeroy. Lyon.

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին, 181 Cours Lafayette. Café de la Gareի սրահին մէջ։

ALLIANCE FRANÇAISE

101 Bld. Raspail, Paris

Ֆրանս. լեզուի գործն. վարժ. 1. ֆրանս. լեզուի գարնան. դասընթացք. կը բացուին Մարտ 1ին։ Շաբաթը առնուազն 16 ժամ ֆրանս. լեզուի գործն, դաս եւ Հայ. ֆրանսեր. թարգմ, 17 դասախօսութիւն, մէկ գեղարուեստ. պտոյտ, մէկ ամիսը 155 ֆր. 4 ամիսը՝ 475 ֆր., 1 Մարտ 30 Յունիս)։ Միմիայն դասախ. եւ պտոյտի մասնակցիլ փափաքողներու կը տրուին մասն, քարթեր գին՝ 75ֆր.։ 2, Երեկոյ. դասընթ. շաբաթը5 անգ. Բշ. Գշ. Դշ. Եշ. եւ Ուր. ժ. 20—22, Դշ. օր. դասընթ. յատկաց. է վաճառակ. ֆրանս.ի։ Մէկ ամիսը՝ 100 ֆր. 4 ամիսը՝ 325։ Մանրմ. դիմ. տն. Robert Dupoueyի, 101 Bld. Raspail, Paris (6).

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզէն ընկ. Խորէն Սնգըճեան իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Ոսկիան Տերուկեանի (Մարսէյլ) իր որդւոյն դառնաղէտ մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Փետր. 10ին Մարսէյլի մէջ։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի։ Ամէն օր9-12,2-8, Կիր,9-12։

ՀԻՒԱՆԴՆԵ՛Ր

Դիմեցէք մասն. բժիշկներուն 123 Bl. Sébastopol, մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր։ Վեներ. ախտեր, ջերմամիգ., անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութ. արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր։ Դարմ. ուէօնթ. եւ անդրմանիշակ. ճառագայթ. Ասիւրանս սօսիալի հինդն. Ամէն օր 9 12 եւ 2-8։ Կիր. 9-12։ Ակնաբուժ.— Խորհր. և դարմանում ամէն օր 9 12։

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹ...

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատա... դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին ... թոդներով:

Տիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիոլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵ...

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ ... օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31...

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ տը լ'էսդի մէջտեղը)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

ՀԱՍՑԷՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ, 176 էջ

գինն է 6 ֆր., փոստի ծախքով 7 ֆր., contre remboursement ... փնտռել բոլոր գրավաճառներու մօտ

կեդրոն.—«Արփի»գրատուն, L. Mozian, 5 rueChamplaine, P...

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38-...

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԶԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

AMERICAIN LLOYD PALESTINE & ORIENT LL...

13 Bld. Malesherbes, Paris (8)

Tél. Anjou 07-45 Adr. Télég. Palestloyd

Տոմսակներ ամէն երկիրներու համար։

Արժանթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Չինաստան, Եգիպ... Սուրիա, Պաղեստին, եւայլն:

Մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ զեղչ Հայերու համա...

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVIL...

Տէր եւ Տ'օրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29 Rue (Place) des Fétes, Paris, XIX, Tél. Nord 96-...

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնա... ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մա... գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ., եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6։ Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ... 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

LE COMPTOIR DE PROVENCE, 37 RUE PARADIS, MARSE...

1. կը ծանուցանէ իր հայ յաճախորդներուն թէ' կը ծ... բազմաթիւ տուներ, հողեր, ինչպէս նաեւ կալուածներ ար... ծաններուն մէջ նպաստաւոր գիներով։

2. խորհրդակցութիւն ամէն տեսակ շէնքերու կառուցմա... գրաւականով փոխառութեանց համար։

3. փոխատուութիւն դրամական որեւէ գումարի:

4. կը կատարէ ամէն տեսակի քննութիւններ (expertisses) ... կարգադրէ ամէն տեսակ վիճելի գործեր:

5. փոխատուներու միջոցաւ le Comptoir de Provence, ի... ճախորդներու համար, կը ստանձնէ ձեռնարկել մեծ արժ... գործեր, գնում եւ վաճառում հողերու, կառուցում տուն... գիւղերու մէջ, գրաւականով փոխատուութիւն' (hypoth... պանդոկներու եւ վաճառատուններու համար:

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ

Ստացած եմ մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակի սու...

Քաֆէ Մատակասքար Ա. տեսակ		12.75, բ.գ. տեսակ աւելի...	
» Սանթոս Good Ա.	»	14.25	» » »
» Santos supérieur	»	18	» » »
» » Domincul		20	
» » Caracoli		22	
Քաֆէ Mocca Hodeldan		24 իսկականը եւ ոչ թէ կե...	
» Godlup		25	
» Ceylan		28	
» Margajid		31	

Կը յայտարարեմ յաճախորդներուս թէ սուրճի գիները ... տարբերին համաձայն իրենց տեսակին: Զգուշացէ՛ք ա... սուրճերէն: Այցելեցէք մեր գործատեղին գաղափար կազմ... լու համար սուրճի տեսակներու մասին։

ՀԱՍՑԷ՝ "CAFÉ SULTAN,,

TOROSSIAN

92 Rue d'Angoulême Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56-...

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ

ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՏՈՒՆԸ

իր կեդրոնատեղին հաստատած է

PLACE SAINT MICHELի վրայ

28 rue de la Huchette, Métro Saint Michel, sortie quai

ԲԱՑՈՒՄԸ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 1

մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ գիները անմրցելի

Յ. ՄԻՆԷԼԵԱՆ

ԴԵՐՁԱԿ

96, Rue de Crimée PARIS (19e) Մէթրօ' Botzaris

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՐԲՈՒԹԻՒՆ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԿԱՐ

ԳԻՆԵՐՈՒ ԱՆԳԵՐԱԶԱՆՑԵԼԻ ԱԺԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԶԵՂՉ

ՀԱՅ ՑՆՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒ

ՄԻՄԻԱՅՆ ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՐՏԻ ՎԵՐՋԸ

Հայ Արիներու Միութեան

ԳԱՅԼԻԿՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին Salle de la Démocratieի մէջ 38 Bld. Raspail, Métro Sevres Babylone.

Մուտք 5 եւ 2.50 ֆրանք

Ռոմանի մէջ Յառաջի գործակալն է՝ Պ. Խաչիկ Կարապետեան, 22 Rue St. Nicola, Romans.

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

կը բացուի Մարտ 5ին

CITÉ DE LA RIVE. DÉCINES

Villa des Iris

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

«THE SEVA VOICE» MONOPOLE

ԱՄԷՆԷՆ ՇՔԵՂ ՖՈՆՈՆ ՈՐ ՄԻԱԺԱՄԱՆԱԿ ՍԻՐՈՒՆ ԿԱՐԱՍԻ Է ԵՒ ՓՈԽԱԴՐԵԼԻ

ՄԻԱԿ ՖՈՆՈԿՐԱՖԸ ՈՐ ԶԱՐՄԱՑՈՒՑ ԱՇԽԱՐՀԸ

AJOUTEZ A L'ELÉGANCE DE VOTRE FOYER L'APPAREIL MODERNE



SEVA

REGISTERED TRADE MARK

APPAREIL DÉPOSÉ

ՓՆՏՌԵԼ ԲՈԼՈՐ ԼԱՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԱՄ

MANUFACTURE GÉNÉRALE DE MACHINE PARLANTE

ETABLISSEMENTS SEVA

206, RUE LAFAYETTE, 206, PARIS, Մեթրօ՝ LOUIS-BLANC

Հաստատութիւնը բաց է ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ 19, փակ է կիրակի օրերը

AGENT PARTOUT LA MARQUE MONDIALE

DÉPOSITAIRE GENÉRAL.— PARIS - SUISSE - LONDRES - AMSTERDAM ET SUD - AMÉRIQUE

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ՄԱՐՏ
1931
4 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1509

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱՑ ԱՉՔԵՐՈՎ

Մեր այս անճար վիճակին մէջ — թէ՛ ազգային եւ թէ՛ քաղաքական տեսակէտով — ցաւեր կան որ կը պահանջեն հաւաքական ճիգ։ Սրտաբաց, գլուխ-գլխի աշխատանք։

Աւելորդ է գունաւորել բառերը եւ կարծել թէ ամբողջ Հայոց ազգը կը համախմբուի միեւնոյն գաղափարին շուրջը, մէկ մարդու պէս։ Վերէն վար։ «Ազգովին», ինչպէս կ՚ըսեն։

Այդպիսի հրաշք չկայ ուրիշ ազգերու մէջ ալ։ Եւ չզարմանանք, եթէ աւելի պակաս կը գտնուի մեր մէջ։

Գնա քառասուն տարի գլուխ-գլխի խօսէ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի հետ, կատարեալ անկեղծութեամբ, հայ ժողովուրդի փրկութեան մասին եւ չպիտի կրնաս պատասխան իսկ ստանալ։

Պ. Կիւլպէնկեանը շատ խելացի մարդ է։ Ոչ խրատի պէտք ունի, ոչ ալ ծրագրի։ Գիտէ որ եթէ մէկ միլիոն տրամադրէ, 40,000 հոգի կը փրկուի անմիջապէս, Լիբանանի մէջ, հողին կապուելով։ Գիտէ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը գործնական ծրագիր ունի Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայ գաղթականներուն տեղաւորման համար, եւ մինչեւ Սկանտինավիա կամ Հարաւ. Ափրիկէ բարեպաշտ քրիստոնեաներէ հանգանակութիւն կը կատարէ, 100,000 աղերլին ճարելու համար։

Գիտէ որ, մեծ մասով օտարներու աջակցութեամբ 80 90 հայ պատանիներ կը պատսպարուին եւ լաւ կրթութիւն կը ստանան Ժընեւի մէջ (Շամփէլ-Պընիէն), բայց օտարները ձանձրացած են մեր անտարբերութենէն եւ հաստատութիւնը փակուելու դատապարտուած է։

Գիտէ որ հազարէ աւելի գաղթականներ փրկուելով Նահր էլ Օմարի ճախճախուտքէն, փոխադրուեցան Մուսուլ, ամայի գիւղեր եւ մէկ-մէկ երդիք շինեցին, բայց կը տառապին ըծկանի, սերմացուի, գործիքի, հագուստ-կապուստի, դպրոցի պակասէն։

Գիտէ որ տակաւին ուրիշ հազարաւորներ կան աւելի թշուառ վիճակի մէջ։ Պատրաստ՝ փոխադրուելու, եթէ դրամ գտնուի։

Գիտէ որ իր մէկ շաբթուան եկամուտը կրնայ նորաշէն դպրոցներու ցանցով մը պատել ամբողջ Յունաստանը, Պուլկարիան, Սուրիան եւ Միջագետքը, օրհնութիւն ապահովելով սերունդէ սերունդ (Չէ՞ որ բարեպաշտ մարդ է)։

Եւ սակայն,— հաշուեցէք թէ ի՛նչ կ՚ընէ, ի՛նչով կը հետաքրքրուի, ի՛նչպէս կ՚ըմբռնէ «ազգին գործերը»։

Դուք իր խելքին, իր դիրքին, իր միջազգային հռչակին համապատասխան գործ կը սպասէք, իսկ ան կը գոհանայ Զաքմաքճըլարի խաներէն մէկուն մէջ հաստատած աղայի մը առատաձեռնութեամբ,— քանի մը հարիւր աղէն, քանի մը հազար անդին։ Հասարակ ողորմութիւն։

Այսպէս ուրիշներ ալ, աւելի կամ պակաս միլիոնատէր։

Միայն Ֆրանսայի մէջ եղած հայկական հարստութիւնը պիտի բաւէր ծախու առնելու առնուազն երկու հայապատկան «վիլայէթ»։ Կամ գոնէ վարձելու 99 տարուան համար...

Հետաքրքրուա՞ծ էք թէ մեր ամէնէն ճակատագրական շրջաններուն, 1914էն մինչեւ 1918, յետոյ 1920 - 24, երբ տակաւին բարձր էր մեր տրամադրութիւնը, ի՛նչ կարելի եղաւ ապահովել «ազգովին»։

Այդ բախտորոշ օրերուն ալ դիմում եղած է Պ. Կիւլպէնկեանի. ու մինչ Պազիլ Զախարօֆները ոսկի վտակներ կը հոսեցնէին յանուն Յունաստանի փրկութեան, մեր Կրեսոսը 50 հազար տոլար կը յանձնէր Ազգ. Պատուիրակութեան, տարօրինակ պայմաններով (թող իրազեկները պատմեն ամբողջ անցուդարձը)։

1919ին, Թիֆլիսի մէջ միլիոնատէր մը ունէինք, որ հինգ օրուան համար տոկոսով դրամ կուտար Ամերիկեան Նպաստամատոյցին, երբ դրամ չկար հայ որբերուն եւ գաղթականներուն ուտելիք ճարելու համար...

1920ին, Անգլիոյ վարչապետը Մանչեսթըրի հայ վաճառականներուն հասցէն կը ցուցնէր, երբ Հայաստանի ներկայացուցիչը դրամական աջակցութիւն կը խնդրէր։

Գնդապետ Հէսքէլը Թիֆլիսի Կոլովինսքի պողոտային հայկական փառաւոր շէնքերը կը մատնանշէր, երբ մեր թշուառութենէն կը ճառէինք։

Աբրահամ Ղուկասօֆը ահաւասիկ տասը տարիէ ի վեր հէքեաթներ կը պատմէ, երբ հայկական ո՛ր եւ է ծրագիր ներկայացնես։ Եւ միւս կողմէ, միլիոններ կը մսխէ այնպիսի գործերու համար որոնք հեռաւոր կապ անգամ չունին հայ ժողովուրդին հետ։ Ոչ իսկ իր հանգուցեալ եղբօր յիշատակը (աննման կտակը) բան մը կը խօսի իր սրտին։

Գացէք Նիս եւ հաշուեցէք հայկական միլիոնները, թէ՛ շէնքերով եւ թէ՛ դրամական եկամուտով։

Բոլորովին պատահաբար —եւ խառն ի խուռն— գրի կ՚առնենք այս կոպիտ իրողութիւնները, աւելորդ անգամ մըն ալ ապացուցանելու համար թէ՛ ինչպէս ուրիշ ազգերու, մեր մէջ ալ դասակարգային շահը, «սրբազան եսասիրութիւնը» աւելի բարձր կը խօսի, քան ամբողջ Հայոց ազգին գոյութիւնը։

Բացառութիւնները ոչ թէ կը հերքեն, այլ աւելի կը հաստատեն, կը գունաւորեն այս իրականութիւնը։

Հարկ է բաց աչքերով տեսնել այս բոլորը, ո՛րեւէ ծրագիր հետապնդած ատեն,— կրթական ճակատէն մինչեւ քրտականը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Պոլսոյ «Ըլլմագ» թերթը կը գրէ այս խորագրին տակ.

— «Ատանայի իր ճառով, կազի փաշան յայտնեց թէ հոն կան 20.000 հոգի որոնք Թուրքերէն չեն խօսիր: Այդ մարդիկը արաբերէն կը խօսին, եւ գէշ արաբերէն մը: Ու այս ձեւով թէ՛ արաբութենէն կը հեռանան, թէ՛ թրքութենէն...:

Մինչդեռ Թուրք հանրապետութիւնը փառաւոր անուն մը տուած է անոնց.— Թուրք: Պէտք է յարգը գիտնալ այս տիտղոսին։

Այս առթիւ կ՚ուզենք լայնցնել հարցը: Թուրքիոյ մէջ փոքրամասնութիւն կա՞յ: Լօզանի դաշնագրով՝ այո՛։ Իրականին մէջ, առանց ո եւ է կողմէ յանձնարարութիւն կամ դրդում կատարուած ըլլալու, փոքրամասնութիւնները իրենց յօժար կամքով հրաժարած են փոքրամասնութեանց իրաւունքներէն:

Գալով կրօնական փոքրամասնութեանց, Թուրք հանրապետութիւնը աշխարհիկ (լայիք) է, այսինքն կրօնքը լնդրոյ առարկայ չէ քաղաքացիական իրաւունքներու մէջ։ իսլամ, օրթոտօքս, կաթոլիկ, եահուտի,— կառավարութիւնը չի հետաքրքրուիր այս տեսակ բաներով: Պետական որեւ է պաշտօնատան մէջ չեն հարցներ ձեզի.—էֆէնտի այս գործը պիտի ընենք, բայց ո՞ր կրօնքին կը հպատակիք։

Թուրք Հանրապետութիւնը ճանչցած է կրօնքները եւ զանոնք ազատ ձգած քաղաքականութենէ դուրս սահմաններու մէջ։ կը նշանակէ թէ Թուրք հայրենակիցները այս տեսակէտով մեծ շնորհի մը արժանացած են:

Նախկին փոքրամասնութիւնները պարտք մը ունին ասոր հանդէպ, եւ իրենց շահը կը պահանջ է ճանչնալ այդ պարտքը։ Այս պարքս ալ՝ Թուրքերէն խօսիլն է։

Այդ տեսակէտով բաւական յառաջդիմութիւն կը տեսնենք։ Օսմանեանեան պետութեան պաշտօնական լեզուն Թուրքերէն էր, բայն միլիոնաւոր ժողովուրդ տեղեկութիւն չունէր մեր լեզուէն: իսկ հիմա, քիչերն են որ Թուրք հայրենակից են եւ սակայն չեն գիտեր մեր լեզուն: Դպրոցներու շնորհիւ, Նէֆիին եւ ֆուզուլիին լեզուն կը տարածուի ցեղով Թուրք չեղողներուն մէջ: իսկ ժամանակ մը յետոյ Թուրքիոյ մէջ Թուրքերէն չգիտցող չպիտի գտնուի:

Բայց Նախկին փոքրամասնութեանց շահը կը պահանջէ հիմակուընէ քիչ մը հոգ տանիլ այս կէտին: Օրինակ, եահուտիներուն մէկ մասը յիշատակութեան արժանի է։ Ասոնք հետզհետէ գրութեոն մէջ կը մոռնան իրենց աղաւաղեալ սպաներէնը, եւ միայն իբր խօսակցութեան լեզու կը գործածեն, այն ալ վարի խաւերուն մէջ: Բայց տեղը Թուրքերէ՞նը դրուեցաւ: Ո՛չ, աղաւաղուած ֆրանսերէն մը, որ կը վիրաւորէ թէ՛ Թուրքերուն եւ թէ ֆրանսացիներուն արժանապատուութիւնը։»

ՍԷՆ ԳԵՏԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

Ֆրանսա ծմրան վերջաւորութեան սպասեց ձիւնի երես տեսնելու համար։ Մէկ քանի օրէ ի վեր տեղացող առատ ձիւնէն յետոյ, ձիւնհալը սկսաւ եւ Սէնը կը բարձրանայ օրէ օր։ Փարիզի մէջ իսկ, Սէնի եզերքները արդէն ողողուած են. սակայն Նաւարկութիւնը չէ դադրած:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ ԱՆՈՒՆՈՎ ՏԵՂ ՉԻ ՃԱՆՉՆԱՐ

Դատական պարզ խնդրի մը առթիւ, Պոլսոյ կուսակալութեան եւ Յոյն Պատրիարքարանին միջեւ ծագած է վէճ մը, որ կը սպառնայ վտանգել Պատրիարքարանին դարաւոր գոյութիւնն ու իրաւասութիւնները։ Վէճը ծագած է հետեւեալ պարագաներուն տակ.—

Քաղաքապետութիւնը ուզած է որ Յոյներու Էտիրնէ-Գափուի գերեզմանոցին պատը փլցուի, որովհետեւ վտանգ կը սպառնայ պատմական հնութիւն ունեցող պատերուն։ Այս գործին համար 5000 ոսկի ծախք գնահատուած ըլլալով, այս գումարը Պատրիարքարանէն կը պահանջուի Քաղաքային Ա. Ատեանին միջոցաւ։

Յիշեալ Ատեանին կողմէ կոչնագիր ղրկուած է Յունաց Պատրիարքարանը, «Պաշ Փափազութիւն» անունով։ Պատրիարքարանէն ետ դարձուած է կոչնագիրը, եւեւր մակագրուելով թէ Թուրքիոյ մէջ Յոյն «Պաշ Փափազութիւն» չկայ, այլ «Թուրքիոյ Յոյն Պատրիարքարան», եւ մակագրութիւնը կնքուած է այդ վերտառութիւնը կրող կնիքով։ Ասոր վրայ, Ատեանը ընդհ. դատախազութեան միջոցով հարցում ըրած է Պոլսոյ կուսակալութեան, որ պատասխանած է թէ Թուրքիոյ մէջ Յոյն Պատրիարքարան չկայ, այլ՝ «Յոյն Պաշ Փափազութիւն»։

.˙. Այս առթիւ, Պոլսոյ կուսակալին փոխանորդը ըրած է հետեւեալ յայտարարութիւնները.

— Հանրապետութեան հռչակումով, կառավարութիւնը կրօնական եւ աշխարհիկ գործերը իրարմէ բաժնած է։ Օրէնքներն ալ այս պարագան ճշդած են: Ֆէնէրի հաստատութիւնն ալ կառավարութեան ճշդած այս սկզբունքին յարմարելու պարտաւոր է: կառավարութեան օրէնքներուն հակառակ անուն մը առնել եւ անկէ օգտուելու ելլելը Հանրապետական կառավարութեան հայրենակցութիւնը չիւրացնել ըսել է:

«կառավարութեան օրէնքներուն համաձայն, այս հաստատութիւնը այլեւս ոչ մէկ կապ ունի օտար երկիրներու մէջ գտնուած անձերու հետ, նոյնիսկ կրօնական տեսակէտով։ Այս տեսակէտով, կառավարութիւնը Պատրիարքարան անունով տեղ մը չի ճանչնար: Ֆէնէրի *Պաշ փափազութեան* պարտականութիւնը Թուրքիոյ մէջ գտնուած օրթոտոքս քրիստոնեաներուն կրօնական գլուխը ըլլալուն մէջ կը կայանայ: Դատարանին կողմէ եղած հարցումին պէտք եղած պատասխանը տրուած է: իրողութիւնը այս է»:

.˙. Տիեզերական Պատրիարքի դիրքին մասին Պոլսոյ փոխ-նահանգապետին յայտարարութիւնները շատ գէշ տպաւորութիւն գործած են տեղւոյն օտար շրջանակներուն վրայ, որոնք չեն ծածկեր իրենց զարմանքը։

Գէշ տպաւորուած են նաեւ Պոլսոյ յունական շրջանակները, որովհետեւ հելլէնեւթուրք համաձայնագրերու կնքումէն հազիւ քանի մը ամիս յետոյ, Թուրք կառավարութեան պաշտօնական մէկ ներկայացուցիչը հասկցնել կ՚ուզէ թէ, Էնկիւրի կը ձգտի աւելի սահմանափակել Պատրիարքին իրաւունքները։

Միւս կողմէ, խառն յանձնախումբի Թուրք պատուիրակութիւնը կը մերժէ «Պատրիարք» տիտղոսը գրել Տիեզերական Պատրիարքի «էթապլի»ի վկայաթուղթին վրայ։ Թուրք թերթերն ալ փոխ-նահանգապետին տեսակէտը կը պաշտպանեն։

.˙. Աթէնքի քաղաքական շրջանակները կ՚ըսեն թէ Պոլսոյ փոխ-նահանգապետին յայտարարութիւնները բնաւ չեն համապատասխաներ այն նոր ոգիին, որ սկսած է տիրել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ։

Պ. Միխալաքօփուլոս խուսափեցաւ որեւէ յայտարարութիւն ընելէ այս մասին, ըսելով միայն, թէ պատահածին շուրջ պաշտօնապէս ոչ մէկ տեղեկութիւն ստացած է։

Կանտիի բանակցութիւնները

Կանտիի եւ Հնդկաստանի փոխարքային բանակցութիւնները պահ մը խզուիլ սպառնացին։ Հնդիկ ազգ. խորհուրդը որոշեր էր մինչեւ իսկ խզել բանակցութիւնները եւ սաստկացնել քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարը, երբ միջամտեց հնդիկ չափաւորներու պետը։ Անոր միջամտութեան վրայ Կանտի հաւանեցաւ նոր տեսակցութիւն մը եւս ունենալ փոխարքային հետ։ Տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ եւ տեւեց երկար։ Կը կարծուի թէ փոխարքան մեղմացուցած է իր վարմունքը եւ հաւանած է կարգ մը զիջումներ ընել ոստիկանութեան շուրջ կատարելիք քննութեան մասին։ Կը կարծուի նաեւ համաձայնութիւն գոյացած է թէ բանակցութիւններուն մանրամասնութիւնները ճշդելու համար։

Եւրոպայի Միութեան Յանձնախումբը

Ֆրանսայի արտաքին նախարարին առաջարկով, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը հրաւէր ուղղեց 12 պետութիւններու, որպէս զի Համեւրոպայի կազմութեան յանձնախումբը գումարուի Փարիզ, մարտ 24ին։ Այս յանձնախումբը պիտի զբաղի մայիսին գումարուելիք Ազգ. Ժողովին օրակարգով եւ աշխատանքի եղանակներով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՒԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Լոնտոնի, Փարիզի եւ Հռոմի միջեւ կնքուած նաւային համաձայնութեան մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին... Թոքիոյէն:

Ֆրանսա պիտի ունենայ 80,000 թոնօ տարողութեամբ ընդծովեայ. իսկ Իտալիա՝ 50,000: Թեթեւ յածանաւերու համար, գոյացած համաձայնութիւնը Ֆրանսայի կը ճանչնայ 130,000 թոնօ տարողութեան իրաւունք, իսկ Իտալիոյ 120,000։

Գալով զրահաւորներուն, Ֆրանսա պիտի շինէ 23,000 թոնօ տարողութեամբ երկու նաւեր։ Իտալիա նոյնպէս պիտի շինէ 2 նաւեր, պակաս տարողութեամբ։

Ճափոնի կառավարութիւնը կը վախնայ որ Անգլիա անհրաժեշտ նկատէ իր ընդծովեայ տարողութիւնը շատցնել, հակակշռելու համար ֆրանսական տարողութեան յաւելումը: Այդ պարագային, Ճափոն եւս պիտի ստիպուի հետեւիլ Անգլիոյ օրինակին, համաձայն Լոնտոնի դաշնագրին իրեն տուած իրաւունքներուն:

.˙. Հէնտըրսըն եւ իր հետեւորդները վերադարձան Լոնտոն, ուր դահլիճը նիստի հրաւիրուեցաւ, արտաքին նախարարին զեկոյցը լսելու համար: Անգլիոյ մէջ աւ հասարակ լաւ տպաւորութիւն գործած է համաձայնութիւնը, քանի որ շնորհիւ անոր, կարելի պիտի ըլլայ մեծ խնայողութիւններ ընել եւ նաւային նոր շինութիւններէ խուսափիլ:

.˙. Իտալիոյ մէջ նոյնպէս լաւ տպաւորուած են քաղաքական շրջանակները: Թերթերը կը գրեն թէ այս երրեակ նաւային համաձայնութիւնը արդէն կատարուած իրողութիւն է եւ կը շեշտեն երեք պետութեանց միջեւ փոխանակուած հեռագրերու ջերմ շեշտը։

Իսկ Գերմանիա վերապահ է: Մամուլը մէկ քանի թեր ու դէմ մեկնաբանութիւններով կը գոհանայ: Քաղաքական շրջանակները կը յայտնեն թէ նաւային համաձայնութիւնը պիտի վնասէ յառաջիկայ զինաթափութեան աշխատանքներուն, անոր համար որ, Իտալիա գոհացում ստացած ըլլալով, այլեւս ուժ չպիտի տայ Գերմանիոյ պահանջներուն եւ հետեւաբար, Գերմանիա բոլորովին մեկուսացած պիտի մնայ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Գերմանիոյ պետական դրամատան տնօրէնը Լայփցիկի տօնավաճառին բացման առթիւ, ճառի մը մէջ անդրադարձաւ Գերմանիոյ տնտեսական կացութեան։ երկարօրէն բացատրեց ներկայ տնտեսական կացութիւնը եւ տագնապը մեղմացնելու միջոցները. շեշտեց երկրին վարչական եւ տնտեսական կազմին մէջ հիմնական բարեփոխումներ մտցնելու պէտքը:

Իսկ Տոքթ. Շախթ իր կարգին հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ իր կարգին՝ շուետական մամուլի ներկայացուցիչներուն:

— Գերմանիա անկարող է վճարելու պատերազմական պարտքերը, եթէ ինքն իսկ շահելու միջոցներէ զրկուի։ Գրեթէ ամէն ինչ խլեցին անոր ձեռքէն, իր հողերէն զատ: Գերման տընտեսութիւնը 12 տարիէ ի վեր որեւէ շահ չէ ապահոված: Եթէ ազգերը պնդեն իրենց պահանջներուն վրայ, Գերմանիա պիտի ստիպուի սնանկութիւն յայտարարել:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

„ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ, ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ"

«Սոցիալիզմի կառուցման մարտական դիրքերում» չափէն աւելի կլանուած Հայաստանի ղեկավար միտքը, ժամանակ ու նաեւ տրամադրութիւն չունի զբաղելու այնպիսի հարցերով, որոնք ցարդ սեփականութիւն են կազմեր հայ ազգային կեանքին։

Այս երեւոյթը, որ տրամաբանական արդիւնքը կը նկատուի իրենց ընկերային վարդապետութեան, ի հարկէ ո՛չ նորութիւն է, եւ ո՛չ ալ տարօրինակ։ Բոլոր անոնք որ ծանօթ են մեր երկրի զարգացման ընթացքի վերջի տասնամեակի պատմութեան, գիտեն թէ, որուան ղեկավարութիւնը ուրիշ կերպ ալ չի կրնար արդարացնել իր դերը։ Հայաստանը չունի եւ չի կրնար ալ ունենալ մեր ցանկացած բովանդակութիւնը, որքան ատեն որ մաս կը կազմէ Խորհրդային Հանրապետութիւններու Միութեան։

Այս ճշմարտութեան մասին մեր գաղութներու մէջ մասնաւորաբար, քաղաքական որոշ հոսանքի պատկանող անձերու կողմէ, հակառակը կը նկատուի միշտ, ի հարկէ շիլ եւ վտանգաւոր հաշիւներէ առաջնորդուած։

Մեր նպատակը չէ մեզ տրամադրուած սիւնակներուն մէջ քննել խնդիրը այս գետնի վրայ։ Սակայն անպատեհ ալ չէ ատեն ատեն զանազան «կամպանիա»ներու հետ ծանօթացնել Հայաստանի ղեկավարութեան տեսակէտը, մեզ գաղթահայերս հետաքրքրող հարցերու մասին։

Այս կարգի հարցերէն են Էջմիածնի եւ կաթողիկոսութեան խնդիրը, մանաւանդ իր այսօրուան անորոշութեան մէջ։

Ըսի վերը, որ հայ համայնավար ղեկավարները առհասարակ այսպիսի խնդիրներով չեն զբաղիր, կամ աւելի ճիշդ, անոնք չունին մեր պահանջներն ու ըմբռնումները. համահայկական արժէքներու մասին։

Էջմիածնի հարցը շատոնց իր վերջնական լուծումն է ստացած Հայաստանի խորհ. իշխանութեան համար։ Այն իմաստով որ՝ հակայեղափոխութեան եւ յետամնացութեան այդ որջը, չպէտք է «կեանք ունենայ յեղափոխական բանուորութեան եւ գիւղացիութեան սոցիալիստական հայրենիքում»։

Եւ արդէն տարիներէ ի վեր, քայլ առ քայլ, ներելի եւ աններելի բոլոր միջոցներով Էջմիածինը դատապարտուածէ ասուիճանական մահացումի։

Այդ հնամենի եւ գերազանցապէս ազգային հաստատութենէն արտասահման հասած լուրերը մէկ կողմէ (…) հոս ինչ-որ «վերագտնուած Խորհ. Հայաստանի» ղեկավարութեան հետ եւ Էջմիածնի բռնութեան տեսակէտէն։

Գէորգ Ե. կաթողիկոսին մահուան հետեւանքով, նորէն ընտրութեան հարցը, պահ մը կարծել տուաւ շատերուն թէ «Խորհ. Հայաստանի կառավարութիւնը փոխած իր վերաբերմունքը արդեգրած է այլեւս։

Այս առթիւ է, որ, գաղթահայ մամուլը բաւական զբաղեցաւ այդ հարցի հետ նաեւ Էջմիածնի իրաւական վիճակով։

Ցորչափ տպաւորիչ էր կաթողիկոսական ընտրութեան «արտօնութեան» առասպելը, ու եւ գրեթէ անտարբեր վերաբերմունք ունէր Հայաստանի կառավարութիւնը։ Դեռ աւելին։ ու ոչ մէկ օր այդ մասին որեւէ կոյց կամ որոշում արձանագրուեցաւ խորհրդային մամուլին մէջ։

Իրենց այս գիրքը, որ իրապէս հետեւանք էր համայնավար անբարեացակամ, կամ աւելի ճիշդ բնական վերաբերմունքին. պատճառ մը չէր անշուշտ, որ մեր մէջ պատրանքներ թեւ չտային ուղեղներուն։

Խաղը շատ շուտ վերջացաւ. ընտրութիւնները յետաձգուեցան անորոշ ժամանակով։ Հոս ալ ոչ մէկ արտակարգ երեւոյթ։

Մարդիկ պատճառաբանեցին եղած կարգադրութիւնը «գործնական դժուարութիւններով», որոնք սակայն անլուծելի չէին կրնար ըլլալ։

Այս երկրորդ խաղի շրջանին է որ Խորհ. Հայաստանի» մէջ առաջին անգամ կը հանդիպինք յօդուածի մը, մեր այսօրուան օգտագործած խորագրին տակ եւ Politicos ստորագրութեամբ։

Որքան ալ Դաշնակցութեան դէմ ուղղուած ըլլայ վերոյիշեալ գրութիւնը, իր խորքին մէջ սակայն աւելորդ անգամ մըն ալ կը գծէ իրենց ընդհանուր ուղղութիւնը Էջմիածնի հանդէպ։

Այլապէս, կարելի՞ է կարծել, որ Դաշնակցութիւնը դրամատիրական երկիրներու նման,

«Իր գոյութեան վերջալոյսին պրոլետարական յեղափոխութեան դէմ վարած պայքարում անխզելի դաշինք է կնքել իր պատմական խաւարամտութեամբ վաղածանօթ կազմակերպութեան հետ։» (Եկեղեցական կազմակերպութեան է ակնարկը (Ս. Թ.)։

Համայնավար Politicosը վստահ իր այս գիտին, Դաշնակցութեան հետաքրքրութեան միակ հիմնական պատճառը Էջմիածնի հանդէպ կը բացատրէ այդ նոյն ուղղութեամբ.

— «Այդ շատ բնական է ու բանական, քանի որ Դաշնակցութիւնը միշտ էլ որդեգրել է Խրիմեանների, Վարժապետեանների, Իզմիրլեանների աւանդները եւ ամենուրեք ապաստանել եկեղեցու հովանուն։»

Պատմական շրջաններուն յատուկ մասնակի իրողութիւններ ոչ մէկ արժէք ունին այսօր, մանաւանդ երբ նկատի առնենք այս հսկայական փոփոխութիւնները, որոնց ենթարկուեցաւ հայկական կեանքը։ Եւ վերջապէս, որո՞ւ համար գաղտնիք է եկեղեցիի այսօրուան իրական արժէքը այն պետութիւններու մէջ, որոնց հետ Հայը քաղաքական դատ եւ հաշիւ ունի։ Ամենատգէտն իսկ շատ լաւ գիտէ, որ անվերադարձօրէն անցած են այդ ժամանակները, երբ Թեմակալ առաջնորդ մը, գիւղական քահանայ մը, իրապէս քաղաքական դեր կը կատարէին ըլլայ Ռուսաստանի՝ ըլլայ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի մէջ։

Այս տարրական իրողութիւնը սակայն, համայնավարը կը ձգտի իր ուզած ձեւով դասաւորել։ Ան կը փորձէ իր տեսութեան պատշաճեցնել գաղթահայութեան մէջ եղած բոլոր արձագանգները, ըսելու եւ փաստելու համար իր ընթերցողներուն — կապը Դաշնակցութեան եւ Էջմիածնի միջեւ։ Այսպէս է, որ այսօր Էջմիածնի դէմ կը գործածուին Հայաստանի խորհրդայնացումէն առաջ Կաթողիկոսի կոնդակը. «Հակայեղափոխական այն կոչը, որ արձակել էր Գէորգ Ե. կաթողիկոսը, այն մարտական յօդուածը, որ հրատարակել էր Գիւտ վարդապետը Էջմիածնի հիմնական պաշտօնաթերթում Մայիսեան ապստամբութեան օրերին»։

Պատմական այս եւ նման «նախընթաց»ներ այսօր իսկ իբրեւ թէ հիմ կը ծառայեն Դաշնակցութեան, իր ընթացիկ քաղաքականութեան համար, կը պնդէ Politicosը։

Այսօր, սակայն, անօգուտ են նման պատրանքները, որովհետեւ «խորհրդային իշխանութիւնը հաստատելու օրից Մայր Աթոռը զրկւեց շահագործւող դասակարգի պետական հովանաւորութիւնից»։ Այսքանը սակայն բաւական չէ քանդելու Էջմիածնի դերը. որովհետեւ՝ «Դրանով դեռ միայն սկսւեց կրօնի սոցիալիստական արմատների վերացումը։ Այժմ ամբողջ ֆրոնտով սոցիալիստական յարձակումն աննախընթաց կերպով արագացրել է «կրօնի սոցիալ-տնտեսական արմատների ոչնչացման պրոցեսը»։

Բացայայտ են այս տողերու իմաստը, եթէ կան մեր մէջ այս բացատրութիւնը տարբեր ձեւով ըմբռնողներ, յամենայն դէպս Դաշնակցականներ չեն երբեք։ Մենք գիտենք եւ համոզուած ենք, որ Էջմիածնի դէմ սկսուած պայքարը միշտ ալ կը ձգտի այս հաստատութեան կործանման։

Այսպէս ըլլալով հանդերձ իրականութիւնը, գաղթահայութեան մէջ կան հոսանքներ, որոնք տակաւին կը խանդավառուէին կաթողիկոսական ընտրութիւններով։ Ու մանաւանդ կը հաւատան թէ Խորհրդ. Հայաստանի կառավարութիւնը չէ շահագրգռուած այդ խնդրով եւ առհասարակ ո՛չ մէկ արգելք կ՚ուզէ ցոյց տալ որ «հաւատացեալները իրենց կրօնական» գործերը կարգադրեն։

Փարիզեան օրկաններէն մէկը կ՚ուզէ հաւատացնել իր ընթերցողները թէ՝ «էջմիածին, Հայաստանի, խորհրդ. Միութեան եւ արտասահմանի բոլոր Թեմական կազմակերպութիւնները հնարաւորութիւն ունին ազատօրէն կիրարկելու ժողովրդապետական սկզբունքը կաթողիկոսի ընտրութեան մէջ, քաղաքական իշխանութիւնը ոեւէ սահմանափակում կամ միջամտութիւն չըներ»։

Թէ որքա՜ն ուղիղ կը համեմատի այս տրամաբանութիւնը մեր երկրի օրուան վարիչներու եւ հիմնական քաղաքականութեան հետ, թող գնահատեն անոնք, որ քիչ մը խելք եւ խիղճ ունին։

Համայնավար իշխանաւորները միշտ գիտեն վարպետութեամբ քօղարկել իրենց քայլերը. այս անգամ ալ կ՚ուզեն ամէն գնով Դաշնակցութիւնը տեսնել Էջմիածնի եւ կաթողիկոսական ընտրութեան մէջ։ Ըստ այս մարդոց, գաղութներու մէջ Դաշնակցութիւնը ամէն ճիգ կը թափէ ընտրել տալու իր թեկնածուները կաթողիկոսութեան ընտրութեան համար։ Այս մասին իբրեւ փաստ կ՚օգտագործուի Հալէպի ռամկավար օրկան Եփրատի այն տեղեկութիւնը թէ՝ Եգիպտոսի կաթողիկոսական պատգամաւոր Ա. Ալպօյաճեանը հակահայաստանեան եւ դաշնակցութեան կոյր գործիքն է»։

Այս կարգի յիմարական առասպելներ այն ժամանակ, երբ եւ ոչ մէկ տեղ եւ ոչ մէկ առիթով Դաշնակցութիւնը իրական շահագրգռութիւն ցոյց տուած է կաթողիկոսական ընտրութեան։ Որովհետեւ ան շատ լաւ գիտէ թէ ո՛վ որ ալ ըլլայ պատուիրակ, այդ միեւնոյն է, Էջմիածնի մէջ ընտրուելիք կաթողիկոսը — եթէ ընտրուի օր մը — կրնայ ըլլալ միայն եւ միայն թեկնածուն ամենակալ Չեկային եւ ոչ թէ հայ ժողովուրդին։

Politicosի այս կարգի առասպելներն ու գնահատութիւնները այլապէս անիմաստ չեն։

Խորհրդային վարչութեան մէկ նոր ուղղութիւնն է այս, որով կը նախապատրաստուին նոր յարձակողականի։ Այնպէս որ, տարօրինակ չպիտի ըլլայ, եթէ վաղը աւելի խիստ միջոցներ գործադրուին Էջմիածնի դէմ, ջուրը ձգելով նաեւ կաթողիկոսական ընտրութեան երազը։

Եւ որպէսզի այս ամէնը մեղմացուցիչ բացատրութիւններով մեկնաբանուին գաղութներու մէջ Հայաստանի հաւատարիմ բարեկամներու կողմէն, պէտք է որ այժմէն հրապարակ դրուին Դաշնակցութեան «դաւադրութեան» առասպելները։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Չ. Ռ. Մ. Ի ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ (յապաղած).— Մենք եւս տօնեցինք մեր հնգամեակը 24 յունուար, Ժողովրդային Տան սրահներուն մէջ, համազգային տօնակատարութեամբ։

Մեր հրաւէրին վրայ, հանդէսին իրենց գործնական մասնակցութիւնը բերին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Ս. Դ. Հնչակեանները, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Ջաւարեան Ուսանողական Միութիւնը, Ս. Նշան Ազգ. Վարժարանի Շրջանաւարտից Միութիւնը եւ Ազդակի խմբագրութիւնը։ Հրաւէրը անպատասխան թողած էին միայն սա ռամկավարները։

Ու նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի Որբերու Միութիւնը։ Հակառակ անոր որ այս Միութիւնը հաւիրին հարիւր կազմուած է որբերէ, ժխտական պատասխան տուաւ մեր հրաւէրին «կարգ մը նկատումներով»։ Թէեւ, անհատաբար, թէ՛ Միութեան անդամներուն մեծամասնութիւնը եւ թէ Վարչութեան անդամները ամբողջութեամբ ներկայ եղան մեր հնգամեակին։

Հակառակ անոր, որ միայն 450 հրաւիրատոմսեր էինք հրապարակ հանած, ժամանակէն առաջ Ժողովրդային Տունը լեցուած էր ամբողջ յարակից սենեակներով։ Մօտ 800 հոգի, մեծ մասամբ երիտասարդներ, ոտքի վրայ, անհամբեր կը սպասէին հանդէսի բացման օրինակելի կարգապահութեամբ մը։

Բեմին ճակատը կը ծածանէր մեր սիրելի եռագոյնը, իր երկու կողմերը ունենալով ֆրանսական եւ լիբանանեան դրօշները։ Անոնց վրայ կը փայլէր մեր մեծագիր խորհրդանշանը.— Կարմիր, կապոյտ եւ նարնջագոյն՝ ելեկտրական լոյսերով ողողուած։

Ժամը ճիշտ 9ին մեր Հայրենիքով բացուած յայտարարուեցաւ հանդէսը, որմէ վերջ ներկայացուեցաւ պատերազմի շրջանէն առնուած կենդանի պատկեր մը։ Անապատի մէջ հայ մայրը, իր երկու ուժաթափ եւ գլգլեակներով պատած որբուկներով, գանկերու եւ ոսկրակոյտերու միջեւ։ Բեմի ետեւէն Օր. Զ. Ապէլ կ՚երգէր «Քնիր իմ բալիկը» մեղմ ու յուզիչ շեշտով մը։ Տպաւորութիւնը շատ խոր եղաւ ներկաներու վրայ։ Եւ ահա, բեմ բարձրացաւ ալեւոր դաշնակցականը, Հայր Աբրահամ (Աւետիք Սահակեան), որ մէկ վայրկեան ոտքի վրայ լռութեամբ յարգանքի հրաւիրեց վերջ ներկաները, բոլոր ծանօթ եւ անծանօթ մէկ միլիոն նահատակներու յիշատակին, յուզուած արտասանեց իր բացման խօսքը.

— Յարգելի հանդիսականներ. այս սերունդը, որ մեր աչքին առջեւն է, եկեր է անապատէն, եկեր է Տէր Զօրէն, տեսեր է իր հօր ու մօր նահատակութիւնը։ Հարկ է ողջունել այս սերունդը, որ իր մէջ կը պարունակէ սրբազան հուրը. Ան իր ժառանգութիւնը ստացեր է իր նահատակ ծնողքէն։ Աստուածային սէր դէպի հայրենիք...։ Եւ ասոնք, մեր սիրելի Զ.փահաս որբերը՝ ուխտեր են իրագործել այն մեծ երազը, որ ժառանգեր են իրենց ծնողներէն։ Առանց հայրենիքի չկայ կեանք, առանց հայրենիքի ժողովուրդ մը չի կրնար ունենալ պատիւ, եւ չի կրնար ըսել թէ՝ ես ալ ազգ եմ։ Ե՛ւ իբրեւ ազգ, ե՛ւ իբրեւ ժողովուրդ մենք կրնանք ապրիլ այն ժամանակ, երբ ունինք հայրենիք։ Մենք ունեցանք հայրենիք 1918ին, բայց կորսնցուցինք, որովհետեւ չկրցանք հասկնալ անոր բարիքը։ Այսօր ես ձեզ կ՚ողջունեմ, իմ սիրելի զաւակներ, որ դուք ժառանգեր էք ձեր նախորդներուն ուխտը։ Այսօր չափահաս էք արդէն, պատրաստ զինուոր՝ հայրենիքի համար։ Կը շնորհաւորեմ մեր սիրելի Զափահաս որբերու կազմակերպութիւնը, եւ կը հիանամ որ դուք դարս եկաք իբրեւ հայրենիքի պատրաստ զինուորներ։

Վարչութեան կողմէ ընկեր Տատուրեան կարդաց ուղերձ մը, որմէ վերջ յաջորդաբար բեմ բարձրացան մեր երկու բանախօսները, Պ. Պ. Մաթէոս Փափազեան եւ Գասպար Իփէքեան, որոնց ճառերէն փոքրիկ ամփոփումներ միայն պիտի կրնամ տալ։

Մ. Փափազեան.— Ողջո՜յն ձեզ, պարտուած հայրենիքի զրկուած զաւակներ։ Այս ժողովուրդն է, որ Արարատի վրայ կոթողեց յաղթութեան դրօշը՝ եռագոյնը։ Այս սերունդը՝ հարազատ ժառանգորդն է մեր նահատակներուն, եւ վրէժխնդրութեան հուրովը լեցուած, պիտի նետուի պայքարի մէջ՝ հիմնելու համար իր հայրենիքը»։

Գ. Իփէքեան.— Դուք ձեր հնգամեայ չափահասի հասակով կուգաք մեզ ըսելու.— Այո՛, թէեւ տառապեցանք, թէեւ տեսանք սարսափներուն ամենէն զարհուրելին, անապատի մէջ աւազ եւ լեռներու վրայ խոտ ծամելով մեծցանք, բայց դաւաճան չե՛նք այն փառաւոր անցեալին որ մեր նախնիքներունը եղաւ, այլ անոր շարունակողներր...

«Զափահաս որբ, — այս չէ որ պիտի ըլլար ձեր անունը. ձեր անունը պէտք է ըլլայ այնպիսի բառ մը, որ իր մէջ բովանդակէ ամբողջ ձեր անցեալը այնքան զարհուրելի, ձեր ներկան՝ այնքան ոգեւորիչ եւ վճռական, ու նաեւ ձեր ապագան՝ այնքա՛ն յուսալից։ Ձեր անունը պէտք է ըլլայ, հուրի եւ սուրի սերունդ, յոյսի եւ մարտի սերունդ, արիւնի եւ վրէժի սերունդ. վերջապէս բառ մը, զոր կարելի չէ արտայայտել մարդկային լեզուով, այլ միայն զգալ։ Ասոնց կարգին ձեր անունը պէտք է նշանակէ նաեւ ուրիշ բան. ձեր անունը պէտք է ըլլայ պարտականութեան սերունդ։ Որովհետեւ, լաւ գիտցէք սիրելի երիտասարդներ, թէ ո՛չ մէկ սերունդ չէ ունեցած այն ծանր պարտականութիւնները, որ ճակատագրի անօրինակ բերումով դրուած է ձեր ուսին։ Մէկ իտէալ միայն պէտք է ունենանք.— Ունենալ ձեր հայրենիքը. ուզեցէք. եւ անպայման կ՚ունենաք, միայն թէ ձեր արիւնը պատրաստ ըլլայ հայրենիքի համար»։

Մասնաճիւղիս կողմէ վարիչ-խորհրդական ընկեր Ե. Տարօնեան կարդաց գրաւոր ճառ մը։ Ապա խօսք տրուեցաւ հոսանքներուն ներկայացուցիչներուն։

Պ. Թ. Փիլիպպոսեան, (Ս. Դ. Հնչակեաններու ներկայացուցիչը).— Մեր երէկի որբերը այսօր չափահաս եւ կազմակերպութիւն դարձած, կ՚ուխտեն զոհել ամէն ինչ, ունենալու համար մեր հայրենիքը։ Մեր բոլորիս պահանջքն է այս, եւ քանի այդպէս է, մեզ կը մնայ սրտանց գնահատել իրենց ձեռնարկը, եւ քաջալերել զիրենք, որքան ատեն որ իրենց իտէալը կը մնայ հայրենիքի վերակերտումը։ Ամէն իրական հայ, պարտաւոր է օժանդակել անոնց։ Այս է պահանջքը մեր ազգին։ Ուրեմն՝ յաջողութի՛ւն իրենց։

Տոքթ. Խ. Թիւթիւնճեան, (Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ).— Պատիւ ունիմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ողջունելու ձեր հնգամեակը։ Ձեզ անծանօթ չէ Դաշնակցութեան դիրքը՝ հանդէպ ձեր Միութեան, որ կը բխի նոյն ընդհանուր գաղափարականէն։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան համար չկայ որեւէ ձգտում սեփականացնելու Զ. Ե. Ո. Միութեան շարժումը, բայց կայ անխարդախ սէր ամէն կերպ օժանդակելու զարգացմանը այս սերունդին, որ ապրիլ 24ի իր դրօշին վրայ արձանագրած է վրէժի գաղափարը։ Պատիւ ունիմ խօսելու այստեղ այն կազմակերպութեան հերոսներու մասին, որոնք կերտեցին հերոսամարտը Վասպուրականի, Ուրֆայի, Շապին Գարահիսարի մէջ, եւ ուղղեցին հայութեան ալեկոծ նաւը, դէպի ... եւ անկախ Հայաստան, ... միանք ձեզ հետ եւ ձեզ ... որքան ատեն որ ձեր ... կը նոյնանայ մերինին հետ։

Գրաւոր ուղերձներ ... ցին Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Ջ... Ուսանողական Միութի... բերանացի ուղերձ մը՝ Ս. ... Ազգ. վարժարան Երկ... նողական Միութիւնը։

Իբրեւ մասնաճիւղիս ... զիրներէն մէկը, Պ. Ար... հակեան քանի մը խօս... մաղթանքները ըրաւ մե... ղութեան համար։ Ժամ... ուշ ըլլալով, «Ազգակ»ի ... գիրը ուրիշ առթիւ ... իր խօսքը, որ արդէն ... կերպով կը յայտնուի իր ... թին մէջ մեզ հանդէպ ... զիրքէն։

Հանդէսին գեղարուես... բաժնին իրենց մասնակց... նը բերին, այնքան ... մեր քէմանչիստ Ռուբէն ... Զ. Ապէլ, իր երկու մեն... րով, Պ. Հրայր Ապէլ, ի... թակով, Պ. Յովհաննէս ... քեան իր սրինգով, Գրիգ... յաճեան արտասանութ... ընկերներ Արքազ Պէր... ու Եսայի Բէօքպաշեան, ... ջինը իր մեներգով ու եր... իր արտասանութեամբ։

Վերջաւորութեան ... յացուեցաւ երկրորդ կեն... պատկերը ինչ որ ենք ... նախազահը հանդէսը փ... յայտարարեց ժամը 12... ժողովուրդը դեռ չէր ու... նուիլ այնքան ոգեւորիչ ... լորտէն։

Ընտանիքներու մեծ ... վերջ, երիտասարդութիւ... կարող բաժնուելու սրահ... ջորդաբար երգեց ազգայ... ղափոխական երգեր, ... ազդուած կրկին անգամ ... սարդութեան համար բեմ ... բացաւ մեր սիրելի քէմա... Ռուբէնը։ «Մայր Արա... «Սրինգ»ն ու «Հայաս... անգամ մը եւս արձարծեց ... սրտերուն մէջ հ... թեան սրբազան հուրը, ... անպատճառ ունենալու ... վճռականութիւնը։ Ոգեւ... մթնոլորտի տաքութենէն ... Բաբախեան երգեց «Ա... բարձր սար ա»ն, ու ե... սարդութիւնը ակամայ ... սրահը առտուան ժամը 2... հետ տանելով օրուան ... լորտի հարազատ ջերմու...

Կ. ԲԵՐԳ...

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԼՃԵՐԻԱՅԷՆ

ԱԼԺԷ

Ալճերիա...

Նոր հետաքրքրութե... կը կապուի ոեւէ նորեկ ա... րին, որ կը կոչուի Արեւմ... Ափրիկէ։

Անցեալ տարի հարիւ... եակն էր Ալճերիոյ ֆրան... տիրապետութեան, որուն ըն... քին նոր բարեփոխութիւնն... տարուած են։

Շատ մը օտարականներ... բերութիւն չեն տեսներ ա... եւ ֆրանսայի միջեւ։

Ալճերիա բաժնուած է ... գլխաւոր նահանգներու.— Ա... Օռան եւ Կոստանդին։ Այ... նահանգներու քաղաքներ... գիւղաքաղաքները շինուած... արդիական ձեւով, օժտուած ... կան գեղեցկութեամբ, եւ ... ձեռնարկներ կ՚ըլլան աւելի ... գացնելու։ Նաւահանգիստներ... Ալժէ, Օռան, Կոստանդին, ... տակամեն, Կանեմ, Պ... Ֆիլիփօվիլ։

Կ՚արժէ կարգ մը տեղ... թիւններ տալ մայրաք... մասին, Ալժէ, որ իր ... նորաձեւ կառուցուածքով ... թեան գեղեցկութիւնով Ար... եան երկիրի մը տեսք... Երկու լեռներու լանջերուն ... հաստատուած ճերմակ չէ...

միաձեւ շարքերը կը գրաւեն նորեկին սիրտը եւ նայուածքը կը խոնարհի ծովուն տիրապետող խաղաղութեան վրայ:

Ծովուն մէջ խրած երկու կողմի լեռներու սուր կատարները կը նային ճակատ ճակատի, պահ մը պատնելով իրարու ալիքներու յորձանքով: Եւ երբ եղանակը փոխուի եւ օրերը գեղեցկանալ սկսին, ալիքներն ալ իրենց կարգին կը հաշտուին արեւին կիզիչ ճառագայթներուն տակ, տեղաւորուելով իրենց սահմաններուն մէջ: Ու այն ատեն երկու կողմերը հաւատարիմ պահակները կը դառնան քաղաքին:

Քաղաքը իր կարգ մը կեդրոններով կը նմանի Պոլսոյ գողչուկային: Օրինակ՝ Rue Bal-Alli, Rue D'Isly եւն. որոնք կը յիշեցնեն հայկական մանրավաճառներէն մինչեւ գոհարավաճառները:

Փողոցները լեցուն են, եռուզեռը չի պակսիր: Ոչ Փարիզի եւ ոչ ալ Մարսէյլի կը նմանի, խաղաղ ու միօրինակ հանդարտութեամբ: Աճապարանքի պէտք չեն զգար, գործը կը քալէ ինքնին: Չկայ գործարանային կեանք, բացի մէկ-երկու պզտիկ հաստատութիւններէ, որոնց գործաւորները Արաբներ են եւ իբրեւ ամենաբարձր օրավարձ կը ստանան 20 ֆրանք:

Քաղաքներու եւ գիւղաքաղաքներու գլխաւոր տոկոսը տեղացի եւ եկւոր Ֆրանսացիներ են, կարգ մըն ալ Իտալացիներ եւ Սպանիացիներ: Աւելորդ է ըսել որ առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի բանալին Արաբներուն ձեռքն է:

Արաբ Ժողովուրդը.— Ինչպէս ըսի, հարիւր տարի անցած է Ֆրանսայի գրաւումէն ի վեր եւ երկիրը գլխաւոր եկամուտի աղբիւր մը դարձած է իր արդիւնաբերութեամբ: Ֆրանսան ճիգ չէ խնայած երկիրը շէնցնելու, զարգացնելու հողագործութեամբ, այգեգործութեամբ, ճամբաներու եւ շոգեկառքերու հսկայ ցանցով մը: Այս բոլորին փոխարէն մարդ կը զարմանայ տեսնելով Արաբ ժողովուրդը, որ նոյնն է ինչոր է եղած հարիւր տարի առաջ: Շատ քիչ տարբերութիւն քաղաքներու մէջ բնակողներու եւ մաս մըն ալ հարուստ հողատէրերու մէջ:

Ժողովուրդը երբեք չէ բարեփոխուած գոնէ արտաքնապէս: Միեւնոյն հագուստ-կապուստը. ոտքը բոպիկ եւ աղտոտ: Միայն սիրահար են զարդեղէնի: Կիները ոտքերէն մինչեւ վիզը ունին ոսկի արծաթ շարոցներ: Թեւերը ապարանջանի շարոցներ իսկ ոտքերը բոպիկ:

Արաբական շուկան.— Քիչ մը Թրքական ձեւով, նեղլիկ մութ խառնիխուռն, ընդհանրապէս հնութիւններ կը ծախեն: Պատերը զարդարուած Թրքական հին ու գոյնզգոյն նկարներով, Թագաւորներէն մինչեւ մզկիթները, կը տեսնուի Թրքական բոլոր Թագաւորներու նկարները, իսկ մէջտեղը՝ Քեմալը իր «գալփաք»ով, երկու կողմերը զարդարուած Թրքական դրօշներով…

Արաբ տղաքը.— Շատ են ասոնք, փողոցներու եւ նաւամատոյցներու առջեւ, ցնցոտիներով ծածկուած, աղտոտ, բոպիկ:

Նաւամատոյցին առջեւ կը լեցուին եւ ճամբորդին հազար ու մէկ նեղութիւն կուտան տասը քսանը մէկէն վազելով: Չեն ձանձրանար, կը վազեն ետեւէդ, մինչեւ որ համոզեն: Ասդին կուտ ու պիստակ ծախողներ անպայման կ'ուզեն որ առնես: Անդին նարինջ ծախողներ, քիչ մը անդին ներկարարներ պզտիկ տախտակէ կտոր մը մը բռնած: Եթէ նստած ես, մէկը աջ ոտքդ, միւսը ձախ կը սկսին ներկել: Բայց շատ կը վախնան ոստիկաններէ: Եթէ օրը 2-5 ֆր. շահին, մեծ բան է իրենց համար:

Գիւղերը կը մնան իրենց նախկին վիճակին մէջ, քանի որ երբեք քաղաք չեն եղած: Կիսավայրենի տեղեր ալ շատ կան, մանաւանդ Սահրայի կողմը:

Արդիւնաբերութիւն.— Մէկ հատիկ է արդիւնաբերութեան տեսակէտով: Հողը բարեբեր է եւ տարին երկու անգամ հունձք կ'ընեն: Արմտիքը առատ է, բայց մանաւանդ պտուղը, իսկապէս պտուղներու աշխարհ: Անսահման տարածութիւններ միաձեւ շարուած են տանձի, խնձորենի, ծիրանի, թուզ, արմաւ, դեղձ, մանաւանդ նարինջենիները որ այս եղանակին բեռնաւորուած կը ժպտին գեղեցիկ բուրմունքով մը: Առատութիւնը երկինքէն թափեր են: Ամէն կողմ մշտնջենական կանանչութիւն: Մարդ չի կրնար զանազանել եղանակը:

Մոռցայ այգեստանները, կատարեալ ամառանոց: Վարդագոյն տերեւներու տակ նոր հարսի ամչկոտ նայուածքով ողկոյզները կախ՝ կը խնդրեն անցորդներէն որ բեռները թեթեւցնեն… Հիմա այս ամիսներուն արբունքի մէջ են: Երեք ամիս վերջը պիտի ժպտին բոլորին:

ԱՆՇԷՆ ՈՐԲՈՒԿ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ռամզինի դատավարութենէն յետոյ, աշխարհային համոզումը գոյացուցեր էր թէ բոլշեւիկեան դատավարական զաւեշտը վերջ գտած է: Փաստը ցոյց կուտայ թէ այս անգամ ալ խաբուած են, եւ թէ բոլշեւիկները բաւական ուժեղ երեւակայութեան տէր են: Ինչ պիտի ընեն այս Բ. դատավարութենէն յետոյ, որ ամբաստանելի աթոռին վրայ կը նստեցնէ ընկերվարական Բ. Միջազգայինը: Ռուսը որ խորհրդային ըլլալէն ի վեր, սկսած է քար հանել Եանքիին՝ այլանդակութեան կողմէ, հարկաւ բան մը կը գտնէ: Եթէ շատ նեղը մնայ, որպէսզի ցնցէ… այս անգամ ալ հաւանաբար դատի կը քաշէ Գ. Միջազգայինը…:

Գանք սակայն ներկային, իրականութեան, քանի որ Ռուսիոյ ապագան յղի է անակնկալներով, զուարճալի ըլլան անոնք թէ ողբերգական…:

Մոսկուա կ'ըսէ.— Ամբաստանագրի ընթերցումէն յայտնի կ'ըլլայ թէ դաւադիրները ընկերվարականներ բոլորն ալ, ցարդ երեք լիակատար նիստեր գումարած են, 1928, 29 30 տարիներուն:

Առաջին նիստին մէջ, անոնք խորհրդակցեցան թէ ի՞նչ դիրք պիտի բռնեն հնգամեայ ծրագրի մասին: Եւ իրենց որոշումներուն մէջ, նկատի ունէին, Ռուսիոյ մէջ գտնուող հակախորհրդային զանազան կազմակերպութիւնները:

Երկրորդ նիստը զբաղեցաւ համայնացման շարժումով, անոր հեռանկարներով, այս առթիւ համայնավար կուսակցութեան մէջ տեղի ունեցող վիճաբանութիւններով եւ աջ թեքման շահագործումով, ինչպէս նաեւ արտաքին միջամտութեան հարցով:

Երրորդ նիստը գումարուեցաւ 1930ին, Մոսկուայի մէջ: Օրակարգի հարցերն էին համայնավարութեան ծոցին մէջ իսկ, ընդհ. գծի վրայ յաղթանակի հարցերը, Մենշեւիկներու գործունէութեան հեռանկարները, հնգամեայ ծրագրի դժուարութեանց շահագործումը ի նպաստ հակայեղափոխութեան ճարտարարուեստի կուսակցութեան հետ, եւ վերջապէս, արտաքին մօտալուտ միջամտութիւնը:

Եւ ահա խոստովանութիւններ՝

«Միութեան Դիւան»ի անդամներէն մէկը մանրամասնութիւններ խոստովանած է… Իրենց նիւթական աղբիւրներուն մասին: Դրամը կուգար արտասահմանի մենշեւիկներէն: Երեք տարուան մէջ, անոնք ստացած են 480 հազար րուբլի: Իսկ Կրոման յայտնած է թէ դրամը կը ստանային գերման ընկերվար. կուսակցութենէն: Ուրիշ ամբաստանեալ մը հաստատեց իր ընկերներուն խոստովանութիւնները եւ յայտնեց թէ 1928ին հանդիպում մը ունեցած են Ապրամովիչի հետ. Մոսկուայի մէջ: Ուրիշ մը խոստովանեցաւ թէ 1930ին, «Միութեան Դիւան»ը ջանաց ներքին քայքայման աշխատանքները կապել արտաքին միջամտութեան:

«Միութեան Դիւան»ի յարաբերութիւնները Մենշեւիկներուն հետ պահպանուեցան յաճախակի հանդիպումներով՝ օտար պատուիրակութեանց հետ, շնորհիւ կանոնաւոր թղթակցութեան եւ Մենշեւիկներու կեդրոնէն երկու անձեր Ապրամովիչի եւ Պրաունշթայնի գաղտնի ճամբորդութիւններու: Ապրամովիչ ներկայ եղաւ «Միութեան Դիւան»ի նիստին: Մինչեւ 1929, Կրոմանն ու Կինսպերկն էին որ արտասահմանի հետ կապ կը պահէին: Ասոնք արտասահման իրենց ճամբորդութեան ընթացքին, հանդիպեցան Դանի, Ապրամովիչի եւ մենշեւիք ուրիշ ղեկավար դէմքերու:

Կրոման եւ ուրիշ մը մանրամասն յայտարարութիւններ ըրած են Ապրամովիչի դէպի Մոսկուա կատարած գաղտնի ճամբորդութեան մասին, 1928ին: Համաձայն արտասահմանի մենշեւիկներուն որոշման, Ապրամովիչ Մոսկուա գնաց, վերջնապէս կազմակերպելու հակախորհրդային շարժումը եւ թելադրել ընդհանուր ուղեգիծ մը: Դիւանին հետ իր խօսակցութեանց ընթացքին, Ապրամովիչ շեշտեց Բ. եւ Գ. Միջազգայիններու միջեւ հակամարտութեան սաստկացումը.

Կրոման խոստովանած է թէ Ապրամովիչ մասնաւորաբար շեշտած է համայնավարներու ընդհանուր գծին դէմ պայքարի սաստկացման պէտքը, թէ Բ. Միջազգայինը խոստացած աւելի զօրեղ նիւթական աջակցութիւն,

Իսկ Պրաունշթայն, 1929ին տուաւ հրահանգներ Խորհրդային Միութեան մէջ գործող մենշեվիքներու եւ Չայեանօֆ Քոնտրաթիեվ խմբակի կապակցութեան մասին: Այս կերպով է որ մենշեվիկներու արտասահմանեան կեդրոնը ղեկավարեց «Միութեան Դիւան»ը, մինչեւ այս վերջերս:

Ուրեմն, զանազան պատրուակներով, այս անգամ, բացայայտ է թէ Բ. Միջազգայինն է որ Չեկան կը փորձէ անուանարկել իր շարքերուն առջեւ:

Յաջողութի՜ւն…

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱԳՆԱՊԸ ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ, 1 Մարտ — Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ չեն պակսիր անգործները: Ամէնէն առաջ գոցուեցան փոքր գործարանները, այդ օրուընէ ի վեր, մօտ երկու ամիս, բազմաթիւ Հայեր անգործ մնացին: Երանի թէ տագնապը այդքանով փարատէր: Դժբախտաբար հետզհետէ աւելի սպառնալից կը թուի տագնապը, հակառակ մեր յոյսերուն թէ շուտով կը բացուին գործերը:

Մեծ մանարան մը, ուր կ'աշխատէին բազմաթիւ հայ ընտանիքներ, ծեր կամ այրի կիներ եւ որբուհիներ, հիմա կը փակէ իր դուռները հայ գործաւորներու առջեւ: Գործարանատէրը բազմաթիւ հոլանտացի աղջիկներ բերաւ վերջերս, պատրուակելով թէ գործաւորուհիները քիչ են: Զանոնք տեղաւորելէ, գործը սորվեցնելէ յետոյ, յունուարի սկիզբը յայտարարութիւն մը կախեց խոհանոցը, գրելով թէ մինչեւ 15ը գործարանէն պէտք է հեռանան այր մարդ ունեցողները:

Այս յայտարարութիւնը կը զուգադիպէր տագնապին, երբ ամէն գործարան իր դուռները կը փակէր նորեկներու առջեւ: Արձակուած գործաւորները դէշ աղէկ տեղաւորուեցան զանազան գործատէրերու մօտ, անշուշտ օրականի մեծ կրճատումներ կրելով:

Եւ ահա երկրորդ յայտարարութիւն մը, թէ ամէն հայ պէտք է հեռանայ մինչեւ փետրուարի 15ը: Ալ երեւակայեցէք թէ ի՛նչ դժուարութեան մատնուեցան մասնաւորաբար Հայերը, որոնց մեծամասնութիւնը կը բաղկանայ ծեր կիներէ եւ որբուհիներէ: Բարեբախտաբար այս արձակուած թշուառներն ալ տեղաւորուեցան ասդին անդին, բայց առանց երբեք գոհ վիճակ մը ունենալու: Կը մնան քանի մը ընտանիք քանի մը այրի եւ ծեր կիներ եւ որբուհի մը:

Այս վերջինները տեղ չէին կրցած գտնել, եւ յուսահատ կը սպասեն նոր յայտարարութեան մը: Բարեբախտաբար այլեւս գործաւոր չարձակուեցաւ եւ անոնք կը մնան: Առայժմ կ'աշխատին, բայց վաղը միշտ անստոյգ կը թուի իրենց: Տեղիս հայ գաղութը շուարած է, վրանին հոգի չմնաց, ամէն օր նոր տագնապի մը վախն ունին:

Ժամանակ մը Փոն տ'Օպնայի մանարանները քանի մը հազար հայ գաղութ ստեղծած էին իրենց բերած հայ գործաւորներով: Այն օրերուն մեր ազգային կազմակերպութիւններն ալ աշխուժութիւն ցոյց կուտային: Հիմա հոս ոչ սիրտ կայ, ոչ հոգի, որովհետեւ գաղութը ցրուած է, շատ քիչ ընտանիքներ կը մնան: Պիտի բացուի՞ն գործերը չենք գիտեր:

Կարծես աւերակի մը մէջ կ'ապրինք:

Լուիկ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հայրենիք ամսագրի Փետր.ի բացառիկ թիւը նուիրուած՝ Հ. Յ. Դ.եան Քառասնամեակին, հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

Խմբագրական՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Քառասնամեակը: Հ. Յ. Դ. Բիւրօ՝ Կոչ ընկերներուն Հ. Յ. Դ.եան Քառասնամեակին առթիւ: Արտ. Աբեղեան՝ Հայկական մշակոյթը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Փրոֆ. Յ. Յ. Զագմագճեան՝ Քառասնամեակի խոհեր: Օննիկ Մխիթարեան՝ Հ. Յ. Դ. Զինուորական դպրոցը: Սեպուհ՝ Մոկացի Գրիգոր: Մ. Օզանեան՝ Կուսակցական բարքերը մօտ քառորդ դար առաջ: Կ. Սասունի՝ Հրայրի դերը: Արմէն Սեւան՝ Յուշեր մօտիկ անցեալէն: Ռուբէն՝ Հայ յեղափոխականի մը յիշատակները: Տոքթ. Արմէն Ալիխանեան՝ Արտաշէս Միրզոյեան: Հրաչ՝ Յուշերը: Հ. Ամիրեան՝ Հ. Յ. Դ.եան գործունէութիւնը Եգիպտոսի մէջ: Թ. Զարչաֆճեան՝ Սանասարեանցիները Դաշնակցութեան մէջ: Մ. Գ. Չէրահեան՝ Էջ մը Եուսուփեանի կեանքէն: Ա. Միքայէլեան՝ Գործիչի մը յուշերէն: Մալխաս՝ Հանդիպումներ Վռամեանի եւ Արամի հետ: Հ. Յ. Դ.եան Ամերիկայի առաջին Պատգամաւորական Ժողովին արձանագրութիւնը: Դարեհ Ազատեան: Գրական ուղիներու վրայ (ամսական տեսութիւն): Մ. Վերածին՝ Ինքնաճանաչում եւ Դաշնակցական ղեկավարներ: Ա. Աթան՝ Հայ կեանքը (ամսական տեսութիւն): Ֆարհատ՝ Ամերիկա: Եւ բազմաթիւ պատկերներ

ՆՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

(ՊԵԼՃ ՓՐՈՖԷՍԷՕՐԻ ՄԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ)

Պելճիքայի Շարլուա համալսարանի դասախօսներէն Փրոֆ. Պէրթէն, վերջերս Նոր Թուրքիոյ մասին բանախօսութիւն մը ըրած է Անվէրսի առեւտրական բարձրագոյն վարժարանի սրահին մէջ: Օսմ. պարտքերու մասին Թուրքիոյ բռնած ընթացքը գնահատելէ յետոյ, — կ'ըսէ «Փոլիթիքա», — փրոֆէսէօրը հետեւեալը ըսաւ.

—«Հին Թուրքիան օտարներու աչքին պարզ գաղթավայր մըն էր, ուր միայն Թուրքերն էին որ օտար կը նկատուէին: Մենք աւելի դիւրութեամբ կը մտնէինք հոն, քան Քոնկօ: Աւելի դիւրութեամբ հոն կը կատարէինք մեր արտածումները, քան Չինաստանի նաւահանգիստները: Միայն դիրքի նկատումէ տարուած այլասերած Թագաւորական տուն մը կը ճնշէր ու կը կեղեքէր Թուրք ազգը, զոր Անգլիացիները իրաւամբ կոչած են «Արեւելքի ամէնէն ճէնթըլմէն ազգը»: Մեծ պատերազմէն ազատագրուած դերի ազգերուն գլուխը Թուրքերը կուգան: Անկախութեան պայքարէն յետոյ, այս ազգը բոլորովին նոր եւ եւրոպական պետութիւն մը հիմնեց:

Բայց կ'երեւի երկար ունակութեան մը հետեւանքով է որ մենք տակաւին չնետեցինք Թուրքիոյ մասին մեր ունեցած դարաւոր մտայնութիւնը եւ հետեւաբար չյաջողեցանք մեր առեւտրական յարաբերութեանց մէջ: Այս ընդարձակ եւ հարուստ երկիրը, որ Պելճիքային բնակչութեան կրկինը ունի, առաւելապէս Իտալացիները, Չեխերը և Հունգարներըեղան,որ գիտցան գնահատել կացութիւնը եւ շատ օգտուեցան:

Ափ մը սեղանաւորներու խմբակին դէշ քարոզութենէն տարուած, մենք թթուեցուցած ենք մեր դէմքը եւ երբեք չգալիք օրերուն կը սպասենք: Մինչդեռ Պելճիքայի արտածութեանց համար ամէնէն նպաստաւոր երկիրներէն մէկն ալ Թուրքիան է: Իբրեւ խղճամիտ եւ խելացի մարդ, մենք պէտք է գնահատենք այս ցեղին յեղափոխական անկեղծութիւնն եւ վճռականութիւնը, եւ այնպէս գործի ձեռնարկենք: Սեղանաւորական խմբակի մը շահերէն շատ աւելի կարեւոր է Պելճիքայի ճարտարարուեստին շահը, զոր պարտաւոր ենք նկատի առնել»:

‟ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐ„

Ասոնք այսչափը միայն չեն. անկից հոս եւ ասկից հոն գանգատներ կը թռին. իրարու դէմ ցաւեր կը նետեն՝ ցաւեր մեղմացնելու համար: Հոս կը գտնեմ թուղթ մը՝ զոր գրած է Դաւիթ իր եղբօրը: Կ'արժէ տեսնել ասոնք իրենց թղթերու մէջ:

«Սիրելի՛ եղբայր,

«Թէեւ ստէպ ձեր նամակը չեմ ընդունիր, տարակոյս չունիմ որ առողջ ու երջանիկ էք: Երջանիկ ըսի, գիտեմ դուք կը բարկանաք. բայց չէ, անիրաւ էք: Ընտանեկան քաղցրիկ յարկի տակ հայրենիքի քնքուշ ծոցի մէջ, սրտի սիրելեաց հետ կենակցիլն երջանկութիւն չէ՞: Ի՞նչ կը պակսի. դրա՞մ. բայց միթէ գեղջուկն իր խրճիթին մէջ, հովիւն իր «կոտիկ»ի ու կեապանակ»ի տակ, կեանքի անուշիկ հաճոյքները չե՞ն գտներ: Եթէ դուք դժգոհ էք, հապա ի՞նչ ընէ բազմապիսի հոգերով պաշարեալ ձեր եղբայրը, որ հեռո՜ւ, կարօտ կարօտ, շատ կարօտ սրտի սիրելիներուդ, միայնակ եւ լռիկ կ'ապրի, ապրի՞լ, ո՛չ, ոչ, կենդանւոյն մեռնիլ է այս:

Տարի մըն ալ կ'անցնի ահա, դուք կը յիշէ՞ք թէ քանի ցուրտ ձմեռ փչեց ու անցաւ այն օրուան վրայ, ուր մեր կրակոտ հառաչանքներն աղի արցունքներու հետ խառնուեցան: Ա՜խ, միթէ վերջի՞ն էր այն, չեմ յուսար. զօրաւոր հաւատքով կ'ըսեմ թէ «Աստուած ողորմած է». կը լռեմ ու կ'ապրեմ»:

Ձմեռն իր սառուցեալ բուքերուն հետ՝ պանդուխտի սրտին ու վշտին նոր ցուրտեր կը բերէ: Դեկտեմբերի 15էն մինչեւ բունբարեկենդան, եւ մինչեւ Միջինք, ամէն օր նուիրական յիշատակ մը կը բերէ. բայց այդ յիշատակները խաներու մէջ, ափսոս, ցաւերէ զատ ոչինչ են: Եւ ի՞նչ կը կարծէք. «Միթէ իմ սիրտ ապառա՞ժ է որ չհառաչիմ» երբ ահա կը մօտի անուանս տարեդարձը, կը մօտի այն. այլ ո՞ւր սիրական մայրիկս, որու փափուկ ձեռքն համբուրեմ, ո՞ւր հայրիկս՝ որու խնամող ու օրհնող ձեռքը աչքիս ու ճակտիս քսեմ, ո՞ւր սիրասուն եղբարքս ու քուրերքս:

Անուանս տարեդարձին կը յաջորդէ տարեգլուխը ի՞նչ կաղանդչէք տամ ձեզի նուէր. ի՞նչ կ'ունենայ հիւծեալ ղարիպն: Իմ ունեցածը դուք ալ ունիք. վիշտ, հառաչանք, կարօտ արցունք, այլ ես աւելին ունիմ — յուսահատութիւն: Կը փնտռեմ, կը փնտռեմ ու չեմ գտներ մեր բարեկեց սեղանը, նահապետական օրհնութիւնն ու մաղթանքն՝ որդւոց ու թոռանց արեւշատութեան համար, բանի-գործի յաջողութեան համար, սէր-միաբանութեան համար, աշխարհի խէր-խաղաղութեան համար:

Տեսա՞ր, պատուական եղբայր, թէ ո՞վ է երջանիկն եւ ո՞վ է թշուառականը. այլ դու միշտ կը գանգատիս, տրտունջ կը բառնաս Աստուծոյ դէմ, բախտին դէմ, ինծի դէմ եւ կ'ըսես «Ալ չեմք կարող ապրիլ» միթէ ես լա՞ւ կ'ապրիմ. հօրս անփառունակ հողակոյտն աչքիս կը զարնէ, երազներս ստէպ հանգիստս կը խռովեն, ձեր կարօտն ալ, կուրծքիս տակ տարածեալ որդիպէս սիրտս հալ ու մաշ կ'ընէ եւ տոտիկ-տոտիկ կ'երթամ..: Ահա երջանկութիւնս ընդ որում կը նախանձիս. «Ե՛կ եւ տե՛ս»: Բայց չէ, չէ. թող քայլերդ չսովորին չափել այս կորստական ճանապարհը: Եթէ հօրս ետեւէն՝ պանդխտութեան մի այլ զոհ պէտք է, ես հերիք եմ, սիրելիս»:

Ալ հերիք է, Ա՛րփիար. սուրը որտէս ու հոգիէս կ'անցի, սառը կուրծքս կը պատէ, կրականիս կայծերն սպառեցան, մոմս կը հիւծի եւ շունչս սպառելու վրայ է: Տուր ասոնք «Մասիս»ին, «Մասիս»ով ալ մեր ազգակցաց իբրեւ նուէր կաղանդի մեր կորէճներու կեանքէն, մեր եղբայրներէն, որոնց երբեմն անգամ չենք նայիր…:

(Վերջ) Մ. ԿԻՐՃԵԱՆ

Ըստ Պ. Պրիանի, յանձնախումբը, յառաջիկայ նիստին համար պէտք է մշակէ զանազան հարցերու վերաբերեալ տեղեկագրեր, ինչպէս թղթատարական, անցագրային, դրամական, ելեկտրական ուժի բաշխման հարցեր։

Յանձնախումբը կը բաղկանայ Գերմանիոյ, Անգլիոյ, Իտալիոյ, Դանիոյ, Ֆինլանտայի, Յունաստանի, Լեհաստանի, Փորթուկալի, Սպանիոյ, Զուիցերիոյ եւ Եուկօսլաւիոյ ներկայացուցիչներէն։

Գերմանիոյ պատերազմական ելեւմուտքը

Գերման կառավարութեան եւ ընկերվարական կուսակցութեան միջեւ, բաւական լուրջ դժուարութիւններ ծագած են, պատերազմական ելեւմուտքի մասին, որ մօտերս վիճաբանութեան պիտի ենթարկուի խորհրդարանին մէջ Ազգայնականներու յարուցած աղմուկին եւ անոնց խափանարար աշխատանքներուն հետեւանքով, վարչապետը ստիպուած է դիմում ընել ընկերվարականներուն, մեծամասնութիւն ապահովելու համար ելեւմուտքի քուէարկութեան ընթացքին։

Կ'ըսուի թէ վարչապետը առաջարկած է ընկերվարականներուն որ եթէ չուզեն քուէարկել պատերազմական վարկերը, գոնէ ձեռնպահ մնան. որպէսզի այս կերպով, կարելի ըլլայ ապահովել մեծամասնութիւն մը, շնորհիւ կառավարական կուսակցութեանց քուէներուն։

Բռնի քանուորութիւն

Խնայողական նկատումներով, խորհրդային իշխանութիւնները ընդհանուր քննութեան մը ձեռնարկեցին բոլոր գործարաններուն մէջ, Որոշուած է աւելորդ բանուորներ աշխատցնել պէտք եղած տեղերը։ Աւելի քան 4000 գործաւորները Լէնինկրատէն ղրկուեցան դաշտերը։ Անոնք որ կը մերժեն՝ երթալ իրենց յատկացուած վայրերը, բռնի կը ղրկուին եւ նոյնիսկ կը զրկուին իրենց հացի քարդերէն։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այսօր իրիկուն ժամը 8.30ին, 181 Cours Lafayette. Café de la Gareի *սրահին մէջ։*

ՎԱԼԱՆՍԻ Կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Ղազար Գալուստեանի իր փոքրիկին մահուան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Գործազուրկներու Օգնող Մարմինը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր միութիւններու ներկայացուցիչները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince։ *Օրակարգ՝ զեկոյց գործադիր մարմնոյ։*

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանին դասախօսութիւն այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը դասախօսէ Պ. Եր. Տ. Անդրէասեան եղիշէի *մասին։ Մէկ ժամ սինեմա։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ստորագրեալներս պարտականութիւն կը զգանք խորին շնորհակալութիւն յայտնելու Պ. Աբրահամ Կէօնճեանի, որուն շնորհիւ Ատանայի Հայր. միութիւնը կազմուեցաւ, Մարսէյլի մէջ 1930 Դեկտ. 28ին.

Խումբ մը Ատանացիներ

Մարսէյլ 25 Փետր. 931

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Յ. Դ.— Ստացած ենք։ Տեսնել «Յառաջ» թիւ 1494։

Վիլուրպ, Գ. Դ.— 35։

Բասսալանքա, Ա. Զ.— 830 Կարգադրեցինք։

Վալանս, Գ. Ս.— 35։

Պոլանքուռ, Ն. Շ.— 100։

Փոն տը Շէրիւի, Գործ.— 195։

Մարսէյլ, Գործ.— 1090։

Մարսէյլ, Մ. Ա.— 38։

Լիոն, Թաղ.— 50։

Նիս, Յաբ.— 140։ Կ. Պ.ի հաշւոյն։

Շաս, Պ. Ա. — 25։

Մարսէյլ, Աօլ.— 73։

Հայլէնտ Փարք, Ա. Ակ.—30 տոլ.։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Բէյրութի աղիւսանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ *Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։*

— Կը փնտռուի ընիկ Մարաշցի Նաթան Մոմճեան եւ իր կինը Ռոզա Մոմճեան։ 3 տարի առաջ կը գտնուէին Ardoise *գիւղը* (Gard)։ *Այժմ կը գտնուին Փարիզ կամ շրջանները։ Իմացնել Աւետիս Շիրոյեանի*, Maison Palmier, Grand'Rue, Bollène, (Vaucluse).

Վալանսի *գործակալէն «Յառաջ» ստացողները կը խնդրուի իրենց բաժնեգինները վճարել գործակալ Պ. Աւետիս Փնրգիկեանէ։*

Ռոմանի մէջ Յառաջի գործակալն է՝ Պ. Խաչիկ Կարապետեան, 22 Rue St. Nicola, Romans.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՄԱՐՏ 1931

5 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1510

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ՆՈՐԷՆ ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

Երկրորդ անգամ ըլլալով, ծանր պարտութիւն մը կը կրէ Իտալիոյ իշխանապետը։

Ապացոյց՝ քանի մը օր առաջ կնքուած համաձայնութիւնը Լոնտոնի, Փարիզի եւ Հռոմի միջեւ, նաւային ուժերու բաշխման եւ սահմանափակման մասին։

Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ եւ անկէ ի վեր, Մուսոլինի կը հնչեցնէր նոր մարտակոչ մը, — Ֆրանսայի հետ հաւասար ուժ՝ ծովերուն վրայ։

Այս պահանջը այնքան ուժգին էր որ, քիչ մնաց վիժման պիտի դատապարտէր խորհրդաժողովը։ Վերջին պահուն կարելի եղաւ գտնել միջին ճամբայ մը, որուն գլխաւորը այն էր որ Փարիզ եւ Հռոմ ուղղակի բանակցին եւ բանաձեւ մը գտնեն։

Այդ աշխատանքները զուր անցան մինչեւ վերջերս։

Գլխաւորաբար անոր համար որ, Ֆրանսա երբեք տրամադիր չէ ընդունելու իտալական տեսակէտը, առարկելով իր գաղթային կայսրութեան պահանջները։ Մեծ Պատերազմէն ի վեր, խուլ պայքար մը կը տիրէ երկու լատինացեղ — քո՛յր — պետութիւններուն միջեւ։ Պայքար ազդեցութեան եւ գերակշռութեան Միջերկրականի մէջ։ Պայքար յաղթականի եւ պարտեալի (Իտալիա իր սպասած բաժինը չստացաւ 1914—1919ի հողային աւարէն)։

Բանակցութեան զանազան փորձերու ընթացքին, իտալական մամուլը — որ մէկ եւ միեւնոյն բերնով կը խօսի — կը շարունակէր սաստկացնել տիրող դառնութիւնը։ Ամէն առիթ կ'օգտագործուէր սլաքներ արձակելու Ֆրանսայի դէմ։ Ծաղրանքի ենթարկուեցաւ նոյնիսկ մարաջախտ Ժոֆր, երբ ֆրանսական թերթերը օրը օրին, ժամը ժամին տեղեկութիւններ կը հրատարակէին երկարատեւ հոգեվարքի մասին։

Պէտք է ըսել որ ֆրանսական թերթերը — գոնէ «Մեծ Մամուլը»— աւելի չափաւոր գտնուեցաւ։ Անշուշտ համաձայն վերէն տրուած հրահանգներու։ Քանի որ, Նորոգեալ, մոլեռանդ ուժ է սեւ շապիկաւոր Իտալիան, եւ կրնայ պոռթկումներ ունենալ։

Եւ անհաւասիկ նորէն Մեծն Բրիտանիան է որ կը կանգնի երկուքին միջեւ, այս անգամ աշխատաւորական մականով։

1927ին ալ, երբ Մուսոլինի հին-հռոմէական մարտակոչեր կ'արձակէր դէպի ափրիկեան ափերը կատարած արշաւէն յետոյ, նոյն Ալպիոնն էր որ եկաւ կեցաւ ճամբուն վրայ։ Չէմպըլէնը Հռոմ սուրաց ճեպընթացով, եւ լրջութեան յորդոր կարդաց «Առաջնորդ»ին, որ ստիպուեցաւ իջեցնել առագաստները։

Այդ օրէն աստին, բաղդատաբար «խելօք» մնաց Մուսոլինի, թէեւ կը շարունակէր ճառել ամբաձիգ բառերով։

Այս անգամ պայքարը կը շարունակէր դիւանագիտական ձեռնարկներով, որոնք ահա կը փակուին աւելի բարձր դիւանագիտութեան մը միջամտութեամբ։

Կը նշանակէ թէ՝ որքան ատեն որ Մեծն Բրիտանիա ընթացք չի տար, Իտալիան — ինչպէս ուրիշ պետութիւններ — հարկադրուած է կարգի սպասելու, սեղմելով ակռաները։

Անշուշտ միայն խաղաղութեան շահը չէ որ այս միջամտութիւնները կատարել կուտայ Լոնտոնի։ Բրիտանական աշխարհակալութիւնը ունի շահեր, որոնք վեր են ամէն սրբութենէ։

Միւս կողմէ, Իտալիան կամքի տկարութեամբ չէ որ, երկուզնական առիթներու մէջ, տեղի կու տայ օտար միջամտութեան։

Իտալիան կարօտ է Մեծն Բրիտանիոյ հաւանութեան, այլ մանաւանդ նիւթական աջակցութեան։ Թէեւ հոգեպէս ամբարտաւանցած, սեւ շապիկաւորներու համատարած եւ ամուր ցանցով մը զրահաւորուած, Հռոմ կը գալարուի աղքատ երկրի մը յատուկ տագնապներով։

Զրկուած՝ արտաքին մեծ հրապարակներէ, հողէ եւ շահաստանէ, Իտալիան կարողութիւն չունի դիմանալու իր երազած աշխարհակալութեան վիթխարի ծախքերուն։ Առանց արտաքին աջակցութեան, չի կրնար քալեցնել իր կամքը։ Եւ ուրեմն ստիպուած է տապկուիլ իր իւղով, մինչեւ որ ելք մը գտնէ «տարածուելու կամ պայթելու»։

Յետոյ, եթէ ազատ ձգեն Իտալիոյ ձեռքերը, ինքնին պիտի քակուի միւս թնճուկը, պատերազմական դաշնագիրներու վերաքննութեան խնդիրը, որ նոյնքան կը խանդավառէ Իտալիան որքան Գերմանիան։ Մուսոլինի իր ճառերուն մէջ միշտ կը քրքրէ այս հարցը, ինչպէս Պերլինի մէջ միշտ կը յիշեցնեն Գերմանիոյ դէմ գործուած անիրաւութիւնները։

Արդ, եթէ օրուան հզօրները թոյլ տան որ բացուի այս վէրքը, ոչ մէկը կրնայ նախատեսել թէ մինչեւ ո՛ւր կրնայ յանգիլ։ Եւ օրուան հզօրները կը նախընտրեն սպեղանիներ ճարել, մինչեւ որ բազմութիւնները իրենք խօսին։

Մինչեւ որ աշխարհը անգամ մըն ալ գալարուի ինքն իր մէջ, ցնցելու համար զարհուրելի լուծեր եւ կապանքներ։

Մեծերուն գզուշական միջոցները, լեռնակուտակ դաշնագիրները, սահմանէ սահման փոխանակուած ստորագրութիւնները, զինաթափութեան խորհրդաժողովները, եւ միւս կողմէ յարաճուն սպառազինութիւնները պերճախօս հաստաթուղթեր են տիրող մտահոգութեան։

Կ'ապացուցանեն թէ իւրաքանչիւրը իր կարգին կը սպասէ, այծ մը բռնկցնելու համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Սելանիկի «Հորիզոն»ը կը գրէ այս խորագրին տակ (26 դեկտ.)

Վերջին վեցամսեայի ընթացքին հարիւրեակ մը նոր ընկերներ արձանագրուեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան Յունաստանի կազմին մէջ։ Այս նորեկներուն մէջ ունինք ընկերներ, որոնց համար Դաշնակցութիւնը, որոշ չափով մարսուած գաղափար մըն է։ Հետեւած ըլլալով դաշնակցական կեանքին կուսակցական շարքերէ դուրս եւ հետաքրքրուած՝ Դաշնակցութեան երէկուան պատմութիւնով, անոր հայրենանուէր զոհաբերութիւնը գնահատելով ու տարած հսկայ պայքարին խորքը չափելով, մեր այդ ընկերները ուզած են անդամագրուիլ դաշնակցական մեծ ընտանիքին, գիտակցօրէն, հոգեկան անսանձ ներմղումով մը։ Ասոնց կողքին սակայն, մեր նորեկ ընկերներուն մէջ կան եւ այնպիսիներ, որոնք մտած են կուսակցութեան մէջ, զայն նկատելով հայ կեանքի լաւագոյն կազմակերպութիւնը, ուր պիտի կրնային ստանալ ազգային, քաղաքացիական եւ յեղափոխական առողջ դաստիարակութիւն մը։ Կուսակցութենէն դուրս անոնք լսած են միայն Դաշնակցութեան մասին։ Եւ իրենց այդ լսածը եղած է գլխաւոր խայծը, որ զիրենք նետած է Դաշնակցութեան գիրկը, դուրսը լսուածը, ներսը, մօտէն, իբրեւ ընտանիքի մտերիմ մէկ անդամը կարենալ ստուգելու համար։

Երկու տեսակի մեր նորագիրներն ալ սակայն, շատ բան ունին սորվելիք կուսակցութեան մէջ։ Դաշնակցական դառնալէ վերջը միայն անոնց պիտի տրուի պատեհութիւնը կատարելապէս հասկնալու, թէ արտակուսակցական կեանքի մէջ անոնց գիտցածը Դաշնակցութեան նախատարերքն է միայն եւ թէ, այլապէս կարեւոր գիտելիքներ վերապահուած են իրենց կուսակցական շարքերու մէջ։

ՎՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԷԿ ԿՈՉԸ

Վրաստանի բոլշեւիկներու կողմէ գրաւման 10րդ տարեդարձին առթիւ, Վրաց նախկին կառավարութեան պետը, ժողովուրդին ուղղած է կոչ մը, որ գաղտնօրէն տարածուած է ամբողջ Վրաստանի մէջ։

Յիշելէ յետոյ կարմիր մականին տակ ժողովուրդին կրած զարհուրելի տառապանքները, կոչը կը հաստատէ թէ ժողովուրդը կը պահէ իր բարոյական քաջութիւնը եւ կ'եզրակացնէ.— Ձեր օրինաւոր կառավարութիւնը որ արտասահմանի մէջ կը պայքարի ժողովուրդին իրաւունքներուն համար, բոլոր Վրացիներուն կ'ուղղէ իր ողջոյնները եւ կ'ըսէ անոնց. «Մենք եւս կը հսկենք պահպանելու համար ժողովուրդին իրաւունքը։ Մեր սիրտը կը զարնէ ձեր սրտերուն հետ համախոհութեամբ։ Ձեր հոգին կը քաջալերէ մեզ»։

ԹՐՈՑՔԻԻ ՏԱՆ ՀՐԴԵՀԸ

Թրքական «Ճիւմհուրիյէթ» թերթը, կարգ մը վերապահումներով կը գրէ թէ Թրոցքիի տան հրկիզումը կատարուած է համայնավար գործակալներու կողմէ, որոնք կ'ուզէին կարգ մը փաստաթուղթեր փճացնել։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Յոյն-թուրք յարաբերութիւնները

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ վարչապետ Ըսմէթ փաշայի Աթէնք այցելութեան թուականը մօտեցած ըլլալով, հելլէն դեսպան Պ. Փոլիխրոնիատիս քանի մը օրէն Աթէնք պիտի երթայ կառավարութեան հետ միասին պատրաստելու համար ընդունելութեան ծրագիրը։

Հելլէնօ-թուրք դաշինքին վաւերացեալ պատճէններուն փոխանակութիւնը պիտի կատարուի Աթէնքի մէջ, Ըսմէթ փաշայի կողմէ։

Յոյն պատրիարքարանին դէմ

Երէկ հաղորդեցինք յոյն Պատրիարքարանի շուրջ անցուդարձերը։

«Ճիւմհուրիէթ» եւ «Վագըթ» Օրթոտոքս պատրիարքին դէմ յօդուածներ հրատարակած են, ըսելով թէ անոր ընդհանրական հանգամանքը չի ճանչցուիր Թուրք կառավարութեան կողմէ։

Կանտիի բանակցութիւնները

Անգլիոյ թերթերուն լրատուութեանց համաձայն Տէլհիի քաղաքական շրջանակները կը հաստատեն թէ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն մը գոյացնել Կանտիի եւ Հնդկաստանի փոխարքային միջեւ։ Համաձայնութեան մանրամասնութիւնները պիտի հրատարակուին անմիջապէս։ Կ'ըսուի թէ հնդիկ յեղափոխականը դադրած է ծայրայեղ պահանջկոտ ըլլալէ եւ թէ իբր զինադադարի պայման, չի պնդեր ոստիկանական խըստութեանց մասին քննութեան պահանջին վրայ։ Ատոր նախաձեռնութիւնը կը ձգէ փոխարքային։ Հաւանական է նաեւ որ օտար ապրանքներու դէմ պոյքոթը վերնայ։ Այս լուրն արդէն երէկ լսուեցաւ Մանչեսթրի մէջ եւ անմիջապէս թեթեւ բարւոքում մը զգալի եղաւ շուկային վրայ։

Հնդիկ ազգ. խորհուրդի շրջանակներուն մէջ, արդէն կը խօսին Լոնտոնի խորհրդաժողովին վերակազմութեան մասին։ Առաջին հաւաքոյթները տեղի պիտի ունենան Հնդկաստանի մէջ եւ պիտի վերջանան Լոնտոնի մէջ։

Կանտի նախորդ օր կէս-գիշերին տեսակցութիւն մը ունեցաւ փոխարքային հետ, որ աղի հարցին կարգադրութիւնը յանձնեց ելեւմտական նախարարին։

Կը կարծուի թէ Կանտիի եւ ելեւմտական նախարարին բանակցութիւնները վերջացած են փոխադարձ համաձայնութեամբ։ Ծովեզրի բնակիչները պիտի կրնան աղ հանել ու ծախել։ Սակայն կառավարութիւնը կը պահէ աղի մենաշնորհը, եւ պիտի կրնայ աղ վաճառել երկրին մնացեալ մասին մէջ։

Գերմանօ-ռուս յարաբերութիւնները

Օտար կարգ մը թերթեր գրեցին թէ 1926ին, Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը որ վերջ կը գտնէ յառաջիկայ Ապրիլ 19ին, չպիտի վերանորոգուի։

Պերլինէն «Ժուռնալ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ այս լուրերը անհիմն են եւ թէ ընդհակառակն, Գերմանիա եւ Ռուսիա մօտերս պիտի ձեռնարկեն դաշնագրին երկարաձգման բանակցութիւններուն։

Տնտեսական խորհրդաժողովը

Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նախատեսուած տնտեսական երրորդ խորհրդաժողովը որուն գումարումը նախապէս որոշուած էր Մարտ 16ին եւ պահ մը յետաձգուած, պիտի գումարուի որոշեալ թուականին։ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղարութիւնը հրաւէրներ ուղղեց արդէն պետութեանց։

Այս խորհրդաժողովին գործը պիտի ըլլայ դիւանագիտական տեսակէտով կացութիւնը քննել 1930 Մարտ 29ի պայմանագրութեան որ կը կոչուի նաեւ մաքսային զինադադարի պայմանագրութիւն եւ որ ցարդ 12, պետութեանց կողմէ վաւերացուած է։

Ֆրանսայի մէջ, տակաւին չէ վաւերացուած։

Մարտ 16ի խորհրդաժողովը պիտի ճշդէ պայմանագրութեան ճակատագիրը։ Կամ պիտի որոշէ անոր անյապաղ գործադրութիւնը վաւերացնող պետութեանց միջեւ եւ կամ, նոր պայմանաժամ մը եւս պիտի յատկացնէ գալիք վաւերացումներու համար։

Մանչեսթրի դժուարութիւնները

Աշխատանքի վէճերու յատուկ օրէնքը, որ բաւական աղմուկ հանեց եւ վտանգեց աշխատաւորական դահլիճին գոյութիւնը, աշխատաւորական երեսփոխաններու խմբակցութեան կողմէ որոշուեցաւ ետ առնել, չներկայացնել խորհրդարանի վիճաբանութեան եւ մէկդի նետել։

Կառավարութեան ներկայացուցիչը բացատրեց թէ այս օրէնքով կը մտադրուէր սէնտիքաները դնել ամուր գետնի վրայ եւ թոյլ տալ որ անոնք հաւասարէ հաւասար կարենան բանակցիլ գործատէրերու հետ։ Մինչդեռ անցեալ շաբթու քուէարկած ազատականներու բանաձեւին հետեւանքը պիտի ըլլայ սէնտիքաները դնել աւելի դժուար պայմաններու մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱԶՄԸ

Փետրուար 18ին Երեւանի պետական թատրոնին մէջ Հայաստանի նորընտիր կեդր. գործադիր կոմիտէն (խորհրդարան) ընտրեց իր նախագահական կազմն ու ժողովրդային գործավարներու խորհուրդը։

Միաձայնութեամբ կեդրոնական գործադիր կոմիտէի նախագահ ընտրուեցաւ Արմէն Անանեան, քարտուղար՝ Ռուբէն Դաշտոյեան։ Նախագահութեան թեկնածու նշանակուեցան Ասրի եւ Ասատուր, Այվազեան Կոստիա, Բունեաթեան Լեւոն, Գալոյեան Աղասի, Երզնկեան Արամայիս, Թաղի-Զադէ Ալի, Խանջեան Աղասի, Խանոյեան Սարգիս, Կարապետեան Արուս, Յովսէփեան Խորէն, Սարգոեան Մինաս, Վարդանեան Ստիոպա, Վարդանեան Ֆլորա։

Գործավարներու խորհուրդին նախագահ ընտրուեցաւ Սահակ Տէր Գաբրիէլեան, փոխ նախագահ՝ Արամայիս Երզնկեան եւ Սուսաննա Շահվէրդովա։

Յետոյ հողային գործավար՝ Գուլոյեան Աբրահամ, բանուորագիւղացիական գործավար՝ Սուսաննա Շահվէրդովա, ժողովրդային տնտեսութեան գործավար՝ Մարտիկեան Սերգօ, լուսաւորութեան գործավար՝ Արտօ Եղիազարեան, առողջապահութեան գործավար՝ Գարդաշեան Գարեգին, մատակարարութեան գործավար՝ Մելքումեան Վահան, ելմտական գործավար՝ Երեմեան Վահան, Աշխատանքի գործավար՝ Վարոս Խաչիկօղլեան, ընկերային ապահովագրութեան գործավար՝ Թաղի-Զադէ Ալի, պետական նախագիծերու գործավար՝ Խորէն Յովսէփեան, պետական քաղաքական վարչութեան նախագահ (Չեկա) Աբուլեան Արմենակ, ընդհանուր դատախազ՝ Սարգիս Խանոյեան։

Հայաստանի կեդր. գործադիր կոմիտէի անդամներուն թիւը կը հասնի 234ի, որոնց մէջ յիշենք Ակոբով Աթանաս, Գէորգ Աբով, Մանուկ Աբեղեան, Գիւլբէքօխվեան, Դզնունի, Ստեփան Զօրեան, Ճարտարապետ Թումանեան, Աւետիք Իսահակեան, Կարինեան Արտաշէս, Մակինցեան Պօղոս, Ա. Մելիք-Շահնազարեան, Եղիա Չուբար, Ազատ Վշտունի, Աղասի Վարդանեան, Դրաստամատ Տէր Սիմոնեան, եւ բազմաթիւ բանուորներ ու գիւղացիներ, բացականեր ու ներկաներ, Վրացիներ, Ռուսեր եւ Թաթարներ։

*** Հայաստանի կեդր. գործադիր կոմիտէի նախագահ՝ Անանեան Արմէն ծնած է 1893ին Դիլիջանի Պօղոսքիլիսա գիւղին մէջ։ Արհեստաւոր ընտանիք մըն էր իր ծնողքը, փոքր հասակէն որբ մնաց։ Մինչեւ 1906 կօշկակար էր Դիլիջանի մէջ։ Յետոյ անցաւ Թիֆլիս, աշխատելու համար գործարաններու մէջ, 1916ին զինուոր։ 1919ին կը վերադառնայ ճակատէն կը մտնէ կոմունիստ կուսակցութեան մէջ, 1920ին կը ղրկուի Հայաստան եւ կ'աշխատի Լոռի, Դարալագեազի, Նոր Բայազիտի եւ Լէնինականի մէջ իբրեւ գաւառային գործադիր կոմիտէի նախագահ կամ քարտուղար։

ՍԷՆ ԳԵՏԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

Ձիւնհալին եւ տեղացող անձրեւներուն պատճառով, Սէն գետը կը շարունակէ բարձրանալ։ Կը կարծուի թէ բարձրացումը պիտի շարունակէ դեռ, քանի մը օր եւս։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ ԵԼԵՒՄՏԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրիոյ ելեւմտական Նախարար Սնօտըն փետր. 11ին ճառ մը խօսեցաւ երեսփ. ժողովին առջեւ եւ անկեղծօրէն բացատրեց երկրին անել կացութիւնը՝ ելեւմտական հայեցակէտով։

— «Պետական ելմտացոյցին վիճակը ողբալի է ըսաւ. տարեգլխուն աճագին բաց մը պիտի ունենանք. աշխարհի ոչ մէկ երկիր կրնայ տոկալ անգործներուն վըճարած մեր ահռելի գումարին բեռան տակ։ Ելմտացոյցին երկու կողմերն ալ խախտուած են. մուտքերը կը պակսին եւ ծախքերը կ՚աւելնան հետզհետէ։ Անգլիոյ արտադրական կարողութիւնը 20 առ հարիւր նուազած է։»

Ահաւասիկ պաշտօնական գընահատութիւն մը, որ լրջօրէն կը մտատանջէ մեծն Բրիտանիոյ բոլոր դրամատէրներն ու առեւտրականները։

Ո՞վ է այս վիճակին պատասխանատուն։ Ըստ Սնօտընի բոլոր կուսակցութիւններն ալ իրենց բաժինն ունին այս ընդհանուր աղէտին մէջ։ Բոլոր կուսակցական վարիչներն ալ աճագին խոստումներ կ՚ընեն քուէարկութեանց ժամանակ եւ երբ կառավարութեան ղեկն իրենց ձեռքը կ՚առնեն, կը տեսնեն թէ որչափ դժուար է, եթէ ոչ անկարելի, խօսքերէն եւ խոստումներէն գործի անցնիլը։ Դիւրին է խնայողութիւններ խոստանալ. բայց դիւրին չէ ամսականներ զեղչել, պաշտօններ ջնջել, հանրային շինութիւնները դադրեցնել եւն. եւն.։

Կուսակցութիւններէ ոմանք այնչափ ազդուած էին Սնօտընի այս խօսքերէն, որ կասկածեցան թէ անգլիական դրամը կրնայ իյնալ եւ իր հետ խախտել նաեւ ֆրանքը, որովհետեւ պանք տը Ֆրանսը աճագին քանակութեամբ սթերլին ունի։

Քանի մը ֆրանսացի ելմտագէտներ այնչափ յառաջ գացին որ խորհուրդ տուին պանք տը Ֆրանսին ծախել ամբարուած ըսթերլինները։

Այսպէս խորհողներն անշուշտ մէկ ծայրայեղութենէն միւսին մէջ կ՚իյնան։ Անգլիոյ դրամը շատ աւելի մեծ տագնապներ անցուցած է եւ վերջին մեծ պատերազմէն յետոյ — աշխարհի մեծագոյն աղէտն անոր ստեղծագործումէն ի վեր — Անգլիան էր որ կրցաւ ամենաքիչ ժամանակուան մէջ իր դրամը նախկին սակին բերել։

Երկրի մը թղթադրամը իր արժէքը կը կորսնցնէ, երբ ոսկիին հետ անոր փոխանակութիւնը կ՚արգիլուի կամ կը դժուարանայ։ Այս է դրամի մը գնահատման միակ եւ անսխալ չափանիշը։ Արդ՝ անգլիական թղթադրամը ազատօրէն կարելի է փոխել ոսկիի հետ, ինչպէս ֆրանսական ֆրանքը։ Ոչ մէկ սահմանափակում կայ փոխանակութեան համար եւ ոչ մէկ վըտանգ թէ Անգլիոյ դրամատունը կրնայ երբեւիցէ բռնադատուիլ պետութեան կողմէ եւ փոխարէն դրամատոմսիր հրապարակ հանելու։ Պատերազմի ժամանակ իսկ, Անգլիա անմիջական տուրքերով կը հաւասարակշռէր իր ծախքերը, երբ Մանշի այս կողմը ծախքերու յաւելոյթները Գերմանիոյ հաշւոյն անցնելու քաղաքականութեան կը հետեւէին եւ չորս հինգ տարի յետոյ էր միայն որ նոր տուրքեր դնել սկսան։

Անգլիոյ աւանդական սովորութիւնն է ծախքերը տուրքերով գոցել։ Այս է միակ առողջ դրութիւնը ելմտացոյցի պատրաստութեան համար։ Հարկատուն պէտք է այնչափ վճարէ որ ծախքերը գոցուին. իսկ եթէ այդչափ հարկ գանձել կարելի չէ, պէտք է ծախքերը զեղչուին։ Ոչ մէկ ելմտական նախարար կրնայ խախտել այս աւանդութիւնը։ Մինչեւ իսկ ընկերվարական Սնօտըն չի կրնար շեղիլ այս օրէնքէն։

Բոլոր պատերազմիկ պետութիւններէն միայն Անգլիան էր — բացի կէս. պատերազմիկ Ամերիկայէն — որ 1925ին՝ թղթադրամի առանց ոեւէ զեղչի ոսկեդրամի վերածեց, այսինքն իր յանձնառութիւններն հարիւր առ հարիւր վճարեց, ի գին աճագին զոհողութիւններու, որոնց միայն խորխոտ Ալպիոնի զաւակ մը կրնար տոկալ ու հանդուրժել։ Գիտենք թէ Ֆրանսան իր դրամի չորս հինգերորդը չեղեալ նկատեց եւ նախապատերազմեան բոլոր յանձնառութեանց մէկ հինգերորդը միայն վճարեց։ Այսօր չէ ուրեմն որ Անգլիա պիտի խորհի փոխել իր քաղաքականութիւնն եւ հետեւիլ իր դրացիներուն աղքատ եւ խեղճ քաղաքականութեան։

Անգլիոյ առեւտրական դասակարգը կը փափաքէր իսկապէս որ 1925ին թղթադրամի վերարժեւորումը տեղի չունենար եւ կայունացումը աւելի ստոր սակի մը վրայ կատարուէր, օրինակ անգլիական ոսկին չորս տոլարի հաշւով. Բայց ոչ մէկ հրապարակագիր համարձակեցաւ բացէ ի բաց թեմ արտայայտուելու այդ դրութեան։ Բրիտանական հպարտութիւնն արգելք էր այդ խոստովանութեան։ Մինչդեռ այստեղ Քէյնսի պէս ելմտագէտներ մեղադրեցին Փուէնքարէն ֆրանսական 124ի կայունացնելուն համար, փոխանակ 150ի կամ աւելիի։ Գիտենք թէ Պելժիա 175ի կայունացուց եւ ելմտական տեսակէտով լաւ ըրաւ։ Այնտեղ այսօր ապրուստը աւելի աժան է քան Ֆրանսայի մէջ։

Թող հանգիստ քնանան ուրեմն ամէն անոնք որ անգլիական ոսկի ունին։ Այդ թղթադրամները ժայռէն աւելի ամուր ու հաստատուն են։ Բրիտանական ազգային արժանապատուութիւն մը կայ, որ քանի մը հարիւր տարիներու դրոշմը կը կրէ իր վրայ եւ քանի մը դժբախտ տարիներու բեռան տակ չի կքիր։

Բայց միւս կողմէ, առանց կրակի մուխ չըլլար, կ՚ըսեն եւ այդ յոռետես տարաձայնութիւններն ալ իրենց մեկնակէտն ունին։ Այսպէս, օրինակ, պատերազմէն առաջ յաճախ կը պատահէր որ Անգլիոյ Դրամատունը իր դրամատոմսերու փոխարէն 100ին հարիւր ոսկի կ՚ունենար, այսինքն ամբողջ թղթադրամներու փոխարէն իրական ոսկի կը գտնուէր Դրամատան նկուղներուն մէջ։ Այսօր կացութիւնը միեւնոյնը չէ եւ ոսկիի համեմատութիւնը հարիւրին 32 է, այսինքն շրջաբերութեան մէջ գտնուած թղթադրամ սթերլիններուն մէկ երրորդին չափ ոսկի միայն կայ։ Քիչ է անշուշտ, բայց բաւական է, աւելին պերճանք է, լիւքս է ոչ անհրաժեշտ։ Բաւական է որ Անգլիոյ Դրամատունն իր զեղչի սակը բարձրացնէ, այսինքն միջոց տայ օտար դրամագլուխներուն մինչեւ իսկ կէս առ հարիւր աւելի շահելու Լոնտոնի մէջ քան այլուր, եւ յաջորդ օրն իսկ ոսկիի բեռներ կը թափին Լոնտոն։ Բայց անգլիական կառավարութիւնը չուզեր այդ։ Այդտեղ ալ բրիտանական հպարտութիւն եւ արժանապատուութեան խնդիր կայ։ Աճագին անգլիական դրամագլուխներ զետեղուած են հարաւային Ամերիկայի մէջ եւ իրենց նախկին դիրքը յաջողապէս պահպանելու համար Մ. Նահանգներու մրցակցութեան դէմ, անգլիական դրամատուները կը շարունակեն միշտ նոր դրամագլուխ ղրկել այնտեղ։ Եթէ դադրին ղրկելէ եւ այդ դրամները Անգլիոյ մէջ պահեն, ոսկիի համեմատութիւնը մէկ օրէն միւսը կրնայ աւելնալ բնականաբար։

Միւս կողմէ կայ նաեւ ծանր տուրքերու վախը, որով անգլիացի դրամատէրն իր դրամները սիրայօժար կը վստահի օտար ձեռնարկներուն եւն.։

Անգլիական դրամի անկման վախ չկայ ուրեմն եւ չի կրնար ըլլալ մօտաւոր ապագայի մը համար։ Պետական ելմտացոյցի բացը նոր տուրքերով պիտի գոցուի ապահովաբար եւ կամ ծախքերը պիտի զեղչուին։ Արդէն նախարարներն իրենք օրինակը կուտան խնայողութեան, 100ին 20 զեղչ յօժարելով իրենց թոշակներուն վըրայ։ Անշուշտ այս օրինակին ուրիշներ ալ պիտի հետեւին եւ պետական ելմտացոյցը վերջը վերջը պիտի գտնէ իր հաւասարակշռութիւնը։

Վէրքը ծածկելով չէ որ կը բուժուի։ Սնօտընի անկեղծ եւ յանդուգն ճառը որով հաւար կը կանչէ, պիտի ունենայ անշուշտ իր բարերար ազդեցութիւնն եւ յոռետեսները պիտի տեսնեն թէ որո՛ւ հետ գործ ունին։

Մ. Տ.

ԾՈՎԱՆԿԱՐԻՉ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԽՈԽԵԱՆ

ՆԻՍ.— Հանրային հարցի մը շուրջ խորհրդակցելու համար, ժամադրութիւն մը կը խնդրեմ իրմէ։ Հաճոյքով կը ստանամ նամակիս պատասխանը։ Ժամադրավայրն է Նիսի յայտնի Palais de la Méditerranée, ուր ամբողջ ձմրան եղանակին տեղի կ՚ունենայ իր նկարների ցուցահանդէսը։

Պալատի առջեւ, մի քանի կարգ, ահագին տարածութեան վրայ, կանգնած են հարիւրաւոր օթոներ, որոնց բախտաւոր տէրերը կեանքը կը վայելեն այդ հոյակապ պալատին մէջ, Նիսի գեղեցկագոյն գոց մանիշակագոյն ծովուն ի տես, ամէն մէկը ըստ իր հասկացողութեան։

Մարդկային ինչ այլազան հոսանք է որ դէպի ներս կը հոսի։ Ամէն ազգէ ու դասակարգէ։ Դիմագծերի եւ գոյների խառնուրդ, համեստ արտաքին մը մինչեւ ամենափառայեղ ճոխութիւնը։

Պ. Մախոխեանի հրաւիրատոմսով ներս եմ մտնում։ Սպասաւոր մը քաղաքավարութեամբ ճամփացոյց կ՚ըլլայ առաջին յարկի վրայ, աջ կողմի սրահը՝ կոկիկ ու ճաշակաւոր։ Տեղաւորուած են մօտ յիսուն, մեծ ու փոքր նկարներ՝ լոյսի համապատասխան ողողումներ ունենալով իրանց վրայ։

Այն բացառիկ ուշադրութիւնը, որի շնորհիւ ձեռք է բերել մեր հայրենակիցը իր ցուցահանդէսի համար այս սրահը, շատ-շատերի նախանձը պիտի գրգռէր։

Այս սրահին մէջ է, որ հոգիդ վերացում մը կ՚ունենայ եւ ինքզինքդ երազական աշխարհի մէջ կը զգաս, ամէն մի նկարի առաջ տարբեր-տարբեր զգացումներ ապրելով։

Մուտքի դէմ ու դէմ ահեղատես, մրրկայոյզ ովկիանոսն է փոթորկած։ Կատաղի ալիքները իրար կը հիւսուին, իրար կը խեղդեն եւ ձիւնանման փրփուր կը թքնեն մթագնած երկինքն ի վեր։ Բնական տարրերի կատաղութեան այս իրական պատկերացման առաջ, մարդ սարսուռ մը կ՚ունենայ իր երակների մէջ։ Եւ եթէ փոթորկում ունի նաեւ քո հոգին, ներքին մղում մը կ՚ունենաս խառնուիլ այդ ալիքներին քո յոյզերով, կ՚ուզես շնչել նրանց կատաղութիւնը եւս եւ որոտալ ովկիանոսի մը ժռունչով՝ լսելի դառնալու համար աշխարհին։

Այս տեսարանէն յետոյ, անկարելի է որ ակամայ ձեր աչքերը անմիջապէս կանգ չառնեն «մեղմ գիշերը ծովու վրայ» նկարի առաջ։ Ինչքա՜ն հեզանազ, այնքան մե՜ղմ ու այնքա՜ն անուշ։ Աչքերդ կը հանգստանան, հոգիդ կը խաղաղի։ Լուսնի ոսկի ճառագայթները բեկ-բեկ թափուած են ծոյլ ծըփանք ունեցող ծովու վրայ, որի հանգիստ օրօրին յանձնել է ինքզինքը ձկնորսի անհոգ ու անփոյթ նաւակը։ Դժուար է հիացումը զսպել Պ. Մախոխեանի եւ՝ «Արշալոյս»ի եւ՝ «Վերջալոյս»ի առաջ։

Այս տողերով երբեք յաւակնութիւն չունիմ արուեստի ծայրայեղ նրբութիւնը պատկերացնող նկարների գնահատանքը անել։ Այդ մասնագէտների գործն է։ Ես, իմ ապրումն է, որ փորձում եմ թղթին յանձնել։ Եւ միայն ես չեմ։ Հիացումի եւ յափշտակութեան այս ապրումները ընդհանուր են սրահի մէջ գտնուող բազմութեան համար։ «C'est naturel, c'est unique, c'est superbe» բառերը դուրս են թռչում շատ շատերի շրթներէն։ Անգլիացի թղթակից տիկին Ճօնսըն մօտենում է ինձ որպէս նկարչի եւ կ՚ուզէ իր տպաւորութիւնները հիմնաւորել իմ կարծիքով։ Կը հասկցնեմ տիկնոջ, որ ես նկարիչ չեմ, այլ հիացող մը, իմ հայրենակցի անզուգական այս տաղանդի առաջ ազգային զգացումով հպարտ Հայ մը։ Արդարացի գտնելով իմ արտայայտութիւնը, տիկինը կը հասկցնէ, որ ինք ամենամեծ հաճոյքը կը ստանայ Պ. Մախոխեանի նկարներէն եւ կը սիրէ իր ազատ ժամերը նրանց հիացքով անցկացնել՝ ցուցահանդէսը բացուելէն ի վեր։

Լաւագոյն ընդունելութեան փայլուն ապացոյց մըն է եւ այն, որ ցուցադրուած նկարներէն մօտ քսանը արդէն գնուած են լաւագոյն արժէքով, եւ ո՛վ գիտէ որ Անգլիացու կամ Ամերիկացու ճոխ ապարանքի թանկագին զարդը կը կազմեն։ Ամենամեծ ու արժանավայել գընահատանքը ցոյց է տուել ֆըրանսական կառավարութիւնը՝ զարդարելով մեր հայրենակցի կուրծքը պատուոյ նշանով, բարձր շնորհ մը, որին կ՚արժանան Ֆրանսայի մեծ ու ընտիր զաւակները։ Արուեստի լեզուն եւ էութիւնը հասկացող, հոգին ըմբռնող եւ արժէքը գնահատելու բարձր կարողութեամբ օժտուած Georges Avril, վեր հանելով Պ. Վ. Մախոխեանի վըրձինի գերազանց ուժը, իր գնահատական յօդուածը վերջացնում է հետեւեալ տողերով.

«Nice doit se féliciter d'avoir fixé un tel artiste sur sa terre heureuse»։

Ցուցահանդէսի բացման առթիւ տեղական թերթերը, անխտիր, իրար գերազանցել կը ջանային ֆրանսական լեզուի ամենանուրբ գովասանքներով։ Պ. Մախոխեանի արուեստի եւ ստեղծագործութեան մասին գընահատական յօդուածներ են գրած նաեւ յայտնի քննադատներ՝ Camille Mauclair, Thiébault-Sisson, Louis Vauxcelles:

* * *

Մէկիկ-մէկիկ իւրաքանչիւր նկարի առաջ կանգ առնելէ յետոյ, ժամադրութեան ժամուն փնտռում եմ Պ. Մախոխեանը։ Ընթերցասրահում, բազկաթոռի մը մէջ ընկղմած է հայկական դիմագիծ մը։ Յիսունը անց ճերմակ մազերով։ Չեմ սխալած, ինքը Պ. Մախոխեանն է, միջահասակ, նիհարկեկ, թախծապատ դէմքով։ Արուեստագէտի մը ստեղծագործութիւնը լաւ հասկնալու համար անհրաժեշտ է ճանչնալ հեղինակը։ Այնպէս մը կը տպաւորուիմ եւ կ՚եզրակացնեմ իմ մէջ, որ Պ. Մախոխեանի բնաւորութեան մէջ նրբութիւնը, մեղմութիւնն ու հանդարտութիւնը մեծ տեղ են գրաւում։ Այս տիրական գծերի ուժովն է անշուշտ, որ նա կտաւի վրայ մարմնացրել է բնութեան դմայլելի քնքշութիւնները։

Խօսակցութեան ընթացքին սատիճանաբար կը տեսնէք նրա հոգին ալեկոծող, էութիւնը փոթորկող Հայի խոր վիշտը, ներքին բոցավառ հրդեհը։

— «Եղբայրներս եմ կորցրել, ամէն մէկը մէկ-մէկ արժէք։ Հօրենական հարուստ, շէն տանս մոխրացումէն յետոյ դժոխային օրեր եմ ապրել եւ ի վերջոյ, լոկ իմ անհատական ուժերով հարթել եմ ճանապարհս, որոշ դիրք ստեղծել ինձ համար»։

Հակառակ երկար տարիներ օտարների շրջանակում ապրած իր կեանքի, գուրգուրանքով պահել է իր մայրենի լեզուն։ Ժամէ մը աւելի տեւող մեր խօսակցութեան ընթացքին, երբեք պէտքը չզգաց օտար որեւէ բառ գործածելու, հակառակ եւրոպական մի քանի լեզուներ գիտնալուն։ Խորունկ վրդովմունք ունի նա մեր ազգային բնաւորութեան բացասական գծերի հանդէպ։ «Ո՞ւր կը տանի մեզ այս անմիաբանութիւնը, ո՞ւր կ՚երթանք այսպիսի երկպառակութիւններով»։ Անկախ իր տաղանդէն, Պ. Մախոխեանը տիպար Հայ մըն է, Հայու մաքուր զգացումներով, ծով տառապանքով, վառ հայրենասիրութեամբ եւ արդար վրէժխնդրութեան անշէջ կրակով։ «Թուրք իշխան մը որպէս Արեւելքցի շողոքորթութիւն կ՚անէր ինձ նկարներս տեսնելէ վերջ եւ կ՚ուզէր տեւական բարեկամութիւն հաստատել հետս։ Պատասխանեցի, որ Արեւելքցի ըլլալով հանդերձ ես Հայ եմ, որով միայն Հայը կրնայ պարծենալ ինձմով, իսկ իմ տան շէմքէն եւ ո՛չ մի թուրք ոտը ներս չպիտի դնէ, ես Հայ եմ, մէկ միլիոն ազգակիցներիս հետ եւ հարազատներ ունիմ ձեր ձեռքով մորթուած, թուրքը թուրք է ինձ համար, ինչ անունով ու տիտղոսով ալ կոչուի նա»։

Հանգամանք մը աւելի եւս կը բարձրացնէ Պ. Մախոխեանի արժէքը որպէս մարդու։ Խօսք կ՚անցնի մեր հռչակաւոր ծովանկարիչ Այվազովսկու մասին։ Այստեղ արդէն դուք կը զգաք հզօր արուեստագէտի եւ մեծ մարդու առաւելութիւնները։ Կ՚ոգեւորուի իր բացատրութիւններով, խանդավառ գովեստներ կը հիւսէ Այվազովսկու անունին։ «Աւելի քան հանճար էր նա, գոյների անսխալ Աստուածը»։

Անկասկած մեր ազգային հպարտութիւններէն մէկն է Պ. Մախոխեան։ Ափսո՜ս, որ հարկ եղած չափով չենք ճանչնար զինքը եւ առիթներ չենք ստեղծեր իրմով հպարտանալու. մինչդեռ նա Հայի ստեղծագործական ոգու փառքը կը պատցնէ եւրոպական ազգերի մէջ, պալատներէ ներս, գեղապաշտ հասարակութեան սրտերում։

Ե՞րբ պիտի սովորինք գէթ օտարների չափ ճանչնալ ու գնահատել մեր հարազատ արժէքները։

Նիսը հպարտ է, որ Մախոխեանի պէս տաղանդ մը ունի իր հողի վրայ, իսկ մե՞նք։

ԱՐՕ ԱՐՈՅԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

«ՀԱՅԸ ՀԱՅ ...

գութիւնը մղում է օտարուհիների գիրկը։ Ի հարկէ, այս բոլորը կիսամիջոցներ են։ Բայց նրանք յիսուն տոկոսով կարող են լաւ արդիւնք տալ, եթէ հայ հասարակութիւնը շահագրգռուած լինի հայութիւնը պահպանելու հարցով։ Հայկականութիւնը պահպանելու մէջ ամենամեծ դեր ունի կրթութիւնը։

Դպրոցների ցանցերով պէտք է պատել ամբողջ գաղութները։ Առանձնապէս ուժ պէտք է տալ երեկոյեան դասընթացքներին, որպէսզի մեր նոր սերունդը պետական դպրոցներից դուրս, հնարաւորութիւն ունենայ սովորելու իր մայրենի լեզուն, պատմութիւն ու գրականութիւն։ Պէտք է ուժ տալ մարզական եւ սկաուտական կազմակերպութեանց։

Այս առաջարկները իրագործելու համար ամէն գնով պէտք է աշխատել միացնել հայկական բոլոր խմբակցութիւնները, կազմելով համագաղթային ընդհանուր միութիւն, ընդհանուր մի ճակատ, ընդդէմ այլասերման եւ ուծացման։

Աւելորդ է ասել, որ հայ մամուլն ու գրականութիւնը իրենց առանձին եւ բարենպաստ դերն ունեն կատարելու։ Այս երկու ազգու գործօնները, եղել են ու պիտի մնան մեր տարագիր զանգուածները կապելու հայ լեզուի, աւանդութիւնների եւ հայ հայրենիքի գաղափարին։

Վերոյիշեալ կիսամիջոցները, եթէ լաւ կազմակերպուեն, հայութեան կէսը, որ ապրում է հայրենիքից դուրս եւ նրանից շատ հեռու գաղթավայրերում, կարող է դիմանալ ուծացման վտանգին մի քանի սերունդ, նուազագոյն յիսուն տարի, առաւելագոյն հարիւր տարի։ Եւ այս՝ այն դէպքում, երբ մենք մի րոպէ ենթադրենք, որ հայրենիք չունենք եւ այնտեղ վերադառնալու յոյսը ընդմիշտ կորած է։

Զեկուցումից յետոյ եղան մտքերի փոխանակութիւն։ Խօսեցին Պ. Պ. Ս. Վրացեան, Շ. Միսաքեան, Կ. Սասունի, Ս. Բոչարեան, Ա. Գիւլխանդանեան, Տիկ. Սաթենիկ Տէր Դաւթեան եւ Ռ. Կարապեան։

Վիճաբանողների թիւը շատ լինելով, շարունակութիւնը յետաձգուեց յաջորդ ժողովին։

ՈՐԲԵՐՈՒ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ հինգշաբթի, օր. Արաքսի Թորոսեան հիւանդութեան պատճառով չկրցաւ տալ իր դասախօսութիւնը։

Հ. Նարդունի, փոխարինելով զայն, խօսեցաւ տաղաչափական արուեստին մասին։

Մեր պատանիները, գրասեղանին վրայ թէ գործարանին մէջ, մասնաւոր տկարութիւն մը ունին ոտանաւոր գրելու համար։ Ցաճախ ոչ մէկ տեղեկութիւն ունին տաղաչափութեան մասին։ Ոմանք ալ որ ճանչցուած են իրենց գործնական ոգիով, երբեմն խմբագրութեանց հասցէին կը ղրկեն իրենց մեղքը.— ոտանաւոր մը։ Նկատելի ունենալով, որ օժտուած երիտասարդ բանաստեղծներ երեւցան վերջերս որբերու մէջէն, կ'արժէր տալ տաղաչափութեան դաս մը։ Որովհետեւ, ոչ միայն երիտասարդները, այլ նաեւ հիները յաճախ անծանօթ են տաղաչափութեան օրէնքներուն։

Դասախօսը նախ ներկայացուց տաղաչափութեան պատմութիւնը, սկսելով հոմերական շրջանէն կամ վահագնեան երգերէն։ Այդ շրջանին բանաստեղծութիւնը, երաժշտութիւնը եւ պարը միացած էին իրարու եւ կը ներկայացնէին մէկ արուեստ միայն։ Այն ատեն բառերը իրենց հնչական արժէքով կը բաժնուէին երկու խումբի, — կարճ եւ երկար։ Ականջն էր, որ կը չափէր տողերու երկարութիւնը, երբ երաժիշտը իւրաքանչիւր տողի վերջէն՝ թեր վանկին վրայ ոտքի հատուածով մը (ոտանաւոր) կը դնէր զօրաւոր շեշտ մը։

Այդ շեշտը, յետոյ երբ բառերը կորսնցուցին իրենց երաժշտական արժէքը, փոխարինուեցաւ յանգով, որ կը նշանակէ նմանաձայն վանկ։

Հին տաղաչափութիւնը, ուրեմն, հնչական յատկանիշ մը ունէր, նորը՝ վանկային։

Վանկային արդի տաղաչափութեան օրէնքները բացատրելէ յետոյ, դասախօսը օրինակներ տուաւ նորագոյն տաղաչափութեան մասին, զոր գործածած են Ափոլլինէր, Քօքթօ, Ռէնպօ, Պօտուան։ Այդ ձեւը կը կոչուի «աչքի տաղաչափութիւն,» որ նմանութիւններ կը ներկայացնէ չինական եւ ճափոնական արուեստին հետ, թէեւ նման օրինակներու կարելի է հանդիպիլ մինչեւ հին հելլէններուն մօտ։ Այս առթիւ օրինակներ տուաւ լուսնաձեւ, խաչաձեւ, ծաղկաձեւ, կամ «երեք մակարդակի վրայ» ոտանաւորներէ, յետոյ ներկայացուց հայկական տաղաչափութիւնը, հինը եւ նորը։

Դասախօսը կ'ընդունէր, որ հին հայկական տաղաչափութիւնը, իր աշխարհական բովանդակութեան պատճառով, կրօնական տիրապետութեան շրջանին ապաստանեցաւ ժողովուրդին մէջ, ուր հետզհետէ կորսուեցաւ։ Ահա այդ հայկական տաղաչափութիւնն է, որ կը կոչուի «հայրէն», ինչպէս կը յիշեն հայ աշուղները։ Հայրէններուն կը պատկանին անտունիները, որոնք դժբախտաբար լաւ ուսումնասիրուած չեն։ Անոնք չափազանց հին արուեստով մը յօրինուած են.— յանգ չունին եւ իրենց վանկաչափութիւնը բոլորովին տարբեր եղանակ մը կը ներկայացնէ։

Ստոյգ է, որ այդ հին հայ տաղաչափութիւնը կրած է օտար ազդեցութիւններ, մինչեւ իսկ եբրայական։ Եռեակներու կազմութիւնը, որ կը տեսնուի նոյնիսկ մեր հին շարականներուն մէջ, գոյութիւն ունի նաեւ հին հրէական տաղաչափութեան մէջ։

Այդ հին տաղաչափութեան ուսումնասիրութեամբ, կարելի է անմիջապէս հաստատել հայ աշուղներու երգերուն հայկականութիւնը, զոր թուրքերը վերջերս փորձեցին ուրանալ քանիցս։

Դասախօսը իր այս ընդհանուր ակնարկներուն հետ, տուաւ գեղեցիկ օրինակներ հայ ժողովրդական երգերէն եւ հայ արուեստագէտ տաղաչափներէն, մատնանշելով անոնց յաջողութեան գաղտնիքը։

Հ. Վ.

ՋՈՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կիրակի, Նախաձեռնութեամբ Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան եւ մասնակցութեամբ Հայ Սպայից Միութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կեդրոնական եւ փարիզի կոմիտէներու, տեղական ծանօթ դէմքերու առանց կուսակցական խտրութեան եւ հոծ բազմութեան ներկայութեամբ հոգեհանգիստ կատարուեցաւ փարիզի եկեղեցիին մէջ Հայաստանի Հանրապետութեան սպարապետ Նազարբէկեանի յիշատակին։

Օտար կազմակերպութիւններէն իրենց մասնակցութիւնն էին բերած Ջօր. Կուրոյի ներկայացուցիչը, Ֆրանս. մարտիկներու ընդհանուր Միութիւնը՝ իր դրօշակով, Վրաստանի նախկին կառավարութեան կողմէ՝ գնդեչկօրի եւ զինուորականներէն՝ իշխան Աբաշիձէ եւ Ամիրախվալի, վրացիան ումբաշիգ գունդէն՝ գնդապետ Կիտոէր, Ազրբէյջանի նախկին կառավարութեան ներկայացուցիչը, Ռուսական կարմիր խաչի ընդհանուր Միութեան կողմէ Բարատով՝ նախկին Երեւանեան ումբաշիգ գունդի կողմէն գնդապետ Բրիւնէլ եւ շարք մը բարձրաստիճան զինուորականներ։ Հայ Արիները՝ դրօշակով եւն.։

Զօրավարին հարազատներէն ներկայ էին իր քոյրը՝ իշխանուհի Բեհբուրեան եւ ընտանիքի անդամները։

Եկեղեցեցական արարողութենէն յետոյ Վռամշապուհ եպ. Քիպարեան ոգեկոչեց հանգուցեալի յիշատակը յուզուած շեշտով, անոր մատուցած ծառայութիւնները ինչպէս ռուսական բանակին մէջ նոյնպէս եւ Հայաստանի Հանրապետութեան դժուարին օրերուն։

Ա.

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Անիէռ Պուա-Քոլոմպի «Զէյթուն» կոմիտէն կազմակերպած էր ընկերա-համակրական խնջոյք մը, փետրուար 18ի ընդվզման տարեդարձին առթիւ, կիրակի ցորեկ։

Ընկեր Թաշճարեանի բացման խօսքէն վերջ, խօսք առաւ օրուան նախագահը ընկեր Յովհաննէսեան «Ընկերնե՛ր արթուն կենանք, ու չմոռնանք մեր ներքին աշխարհը։ Մեր արեւը պիտի ծագի, բայց ոչ ոք չի գիտեր թէ երբ։ Մենք անժպիտ սկսանք, եւ պէտք է անժպիտ շարունակենք։ Պատրաստ սպասենք կէս գիշերին ծագելիք արեւին։»

Օրուան ճառախօսը, ընկեր Օհան-կարօ, ժողովրդական լեզուով եւ կենդանի պատկերներով ներկայացուց փետրուար 18ը։

— «Գիտէ՛ք, բոլորդ լաւ գիտէք, թէ յեղափոխութիւնները ի՛նչու տեղի կ'ունենան։ Յեղափոխութիւնը՝ ընդվզումն է անարդարութեան դէմ։ Յեղափոխութիւնը ազատութեան աւետիսն է, իսկ փետրուար 18ը հայ ժողովուրդի ազնուականութեան տօնն է, եւ իրաւունք ունինք անով հպարտ ըլլալու։ Յեղափոխութիւն մը եղած օրը չէ՛, որ մեծ նշանակութիւն ցոյց կուտայ, այլ վերջը, շատ վերջը, քանի ժամանակը անցնի, այնչափ անոր նշանակութիւնը կը մեծնայ։ Այսպէս եղաւ փետրուար 18ը, եւ ո՛չ միայն այսօր մենք հասկցած ենք անոր մեծ նշանակութիւնը, այլ նոյնիսկ չեկիստ համայնավարները։

«Ցակաւին անցեալ տարի Մոսկուայի մէջ երկու հատոր գիրք հրատարակեցին, եւ ուր կը խոստովանին, առանց ամօթ զգալու թէ «փետրուար 18»ի յանցաւորները իրենք են։ Աշխարհի ո՞ր օրէնքով մէկը միւսը որպէս ստրուկ գործածելու իրաւունք ունի։ կամ, ո՞ր կենդանին իր բոյնէն տարբեր բոյն կը մտնէ։ Մեղուն թոյլ կուտա՞յ, որ տարբեր ցեղի մեղու մը իր փեթակը մտնէ։

«Հայաստանի Հանրապետութեան օրով ոչ ոք ժամերու կարգի չսպասեց ծխախոտ գնելու համար, Հ. Հ. վարչապետը սպիտակ հաց չկերաւ երբ գիւղացին սեւ հաց կ'ուտէր։ Ոչ ոք մերկ չմնաց մինչ այսօր Թաշկենդի կարօտը կը քաշեն... Հայ բարձրաստիճան սպան այնպէս կ'ապրէր ինչպէս յետին զինուորը։ Մինչ երբ անօթի մերկ կոմունիստները մեր երկիրը եկան իրենց մեծ խոստումներով, առաջին առթիւ տուները կողոպտեցին, եւ անոնց կոմիսարին շոփէրը իր անձնական բնակարանին մէջ ալիւրի պարկեր, պանիրի տիկեր կը պահէր...

Բանախօսութիւններէն յետոյ տեղի ունեցաւ խնջոյքը։ Բոլորը երիտասարդ, ամէն մէկը տարբեր երկրէ, ամէն մէկը իր ծանր բեռը տարած, ամէն մէկը իր ետեւ անթաղ սիրելիներու գերեզմանին կարօտ, կարօտն ունին նաեւ իրենց ընկերները յաճախ տեսնելու։ Եւ բաժակաճառերն ու երգերը կը յաջորդէին իրարու, — «Մշակ բանուոր, ընչպէր ախպէր, Արիք միանանք, առաջ գնանք...

Ընկերական տաք մթնոլորտը տեւեց մինչեւ ուշ ատեն։

Ներկայ մը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈԱՆ, 2 մարտ.— Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ, փետրուար 18ին տասնամեակը տօնուեցաւ փետրուար 19ին։ Թէեւ յանկարծակի որոշուեցաւ հանդէսը, բայց նորէն գաղութին ընտրանին ժամ առաջ եկած էր, եւ եթէ այս սրահը ունենայինք կիրակի օրուան համար, նոյն ատեն աւելի արդիւնք կուտար։ Ինչպէս յիշեցի յանկարծակի որոշեցինք, որովհետեւ միայն այդ օրը սրահը պարապ էր։

Հանդէսը բացաւ ընկ. Մեսրոպ Թորոսեան, երկու խօսքով բացատրելէ յետոյ օրուան նշանակութիւնը, ծանրացաւ ժողովրդական ըմբոստացման պատճառներուն վրայ, ի մէջ այլոց յիշեց նաեւ այն մարդիկը, որոնք երբեք չէին զբաղած հայ ժողովուրդի ցաւերով, սակայն ուզեցին դառնալ այս ազգին ղեկավարները Ռուսիոյ սուիններուն զօրութեամբ...

Բացման խօսքին յաջորդեց Մեր հայրենիքը, որ երգուեցաւ յոտնկայս։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին, Օրիորդներ Մարի Աւագեան, Թերզեան, Զալըմեան, եւն. ընկ. Բենիամին Թորոսեան, Խաչատուր Օնոյեան։ Երաժշտական բաժինը կը ղեկավարէր ընկ. Ղազար Պաքրճեան, որ իր կարելին ըրած էր փայլ տալու համար հարդեսին սորվեցնելով նոյնիսկ օտարներուն մեր հայերէն երգերը։

Օրուան բանախօսը ընկ. Բաբգէն պարզեց օրուան տօնին նշանակութիւնը հիմնուելով պատմական փաստերու վրայ։

Բանախօսութենէն յետոյ կըրկին արտասանութիւններ երգեր, մեներգ, եւայլն, որմէ յետոյ ընկ. նախագահը իր շնորհակալութիւնը յայտնեց ներկաներուն որոնք եկած էին յարգելու ըմբոստ եւ ազատատենչ ժողովուրդի մը յիշատակները։ Սակայն, ստեղծուած տաք մթնոլորտին ազդեցութեամբ, ժողովուրդը չէր ուզեր հեռանալ։

Այս անգամ երգչախումբը դրուեցաւ հասարակութեան տրամադրութեան տակ։ Հանդէսը վերջացաւ ուշ ատեն ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մէջ։

Մեսրոպ Թորոսեան

Յ. Գ.— Նախկին յօդուածիս մէջ (10 փետր.) տպագրական սխալի մը հետեւանքով ըսուած էր «կինները հարիւրին ութը գործէն հանեցին», պէտք է ըլլար «հարիւրին ութսունը»։

ՀԱՅ ԽԵՆԴԵՐԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Լիբանանի L'Orient թերթը (14 փետր.) կը պատմէ դատավարութիւնը Ջատիկ Ցատուրեանի, որ կը տառապի խելքի կարմիր հիւանդութեամբ։

— Ես բանուոր մըն եմ, օրական կ'աշխատիմ 12 13 ժամ։

Յետոյ ամբաստանեալ Ցատուրեան ամբաստանեց «ֆրանսական աշխարհակալութիւնը, քաղքենիներու ճնշումը»։ Ցատուրեան տուաւ եւ առաւ։

Նախագահը հայ պոլշեւիկ Թութակին խօսքը կը կտրէ եւ կ'ըսէ թէ ինչո՞ւ լեզուագարութիւն կ'ընէր փողոցին մէջ, եւ ժողովուրդը կը յուզէր յայտարարելով թէ պոլշեւիկները շուտով պիտի գրաւեն Սուրիան եւ Լիբանանը։

— Ինչո՞ւ չըսէի, կը պատասխանէ այս կարմիր անպիտանը, որովհետեւ գիտեմ թէ պոլշեւիկները պիտի գրաւեն ոչ միայն Լիբանանը եւ Սուրիան, այլ նաեւ ամբողջ աշխարհը...

Նախագահը հասկցաւ որ կարմիր հիւանդը կը զառանցէր։ Զգեց որ գոց սորված բառերը հատնին տղուն բերնին մէջ.

— Պոռացի, որովհետեւ երկրին իշխանութիւնը կը գտնուի աշխարհակալներու ձեռքը...

Այս անգամ նախագահն է, որ կը հարցնէ կրկին.

— Ըսածներդ ինչ արժէք ունին, զիս չի հետաքրքրեր. պոռացի՞ր թէ ոչ։

Պատասխանը բանաձեւած է արդէն պատիժը։ Չորս ամիս բանտ։

Հայ կարմիր խենդուկին հետ ամբաստանուած էր նաեւ տեղացի մը, իբրեւ «յեղափոխական»։ Դատավարութեան ընթացքին, խօսք կ'ըլլայ հայ ժողովուրդին մասին։

— Ի՛նչ, կ'ըսէ նախագահը, հայ ժողովուրդ, չեմ ճանչնար, եւ զիս չի հետաքրքրեր ազգն ու կրօնքը։ Եւ մարդիկն է որ կը դատեմ։

Անշուշտ երբ... պակաս են։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

Կարծես թէ մարդ ինքնիրեն անգամ անծանօթ է։ Անո՞ր համար արդեօք փիլիսոփան ըսաւ «ծանիր զքեզ»։

Բայց ո՞վ կրնայ լուծել այն առեղծուածը, որուն հեղինակը ինքն ալ մոռցեր է իր տարազը։

Ո՞վ կրնայ կարդալ այն գիրքը, որուն այբուբենը ոչ ոք կըրցած է ղատել։

Եւ ի զուր երբեմն անդրադարձումի կը դիմենք։ Խորհրդածութիւններ կ'ընենք մենք զմեզ հասկնալու համար։ Մեր տենչանքները գիտնալու համար։ Եւ համակերպելու անոնց։

Արդ, ինչո՞ւ միտք պիտի յոգնեցնեմ իմ գաղտնիքներուս պատճառներուն վրայ։ Մանաւանդ որ ոչ մէկ օգուտ։ Ընդհակառակն ցաւին գիտակցութիւնը աւելի կը սաստկացնէ զայն։

Գուցէ աւելի լաւ է անգիտակցաբար մտնել։ Ցառապիլ առանց անոր խորութիւնը չափելու։

Աւելի դիւրին չէ՛ քալել առանց գիտնալու թէ դէպի գահավէժ կ'երթաս։ Դէպի մահը քալել իբրեւ թէ բարեկամի մը սենեակը կը մտնես։ Ու թոյնին բաժակը կուլ տալ օշարակի մը պէս անուշ...։

*
* *

Երկու բարեկամուհիներու տունը գացի քիչ առաջ։ Սենեակին մէջ կարմիր լոյս մը կը վառէր։ Պահ մը առանձին նստայ եւ սեղանին վրայի պատկերները քննեցի։ Գիրքի մը վերնագիրը կարդացի «կեանքին պարը»։ Էջի մը վրան կը գրէ, «կեանքը արուեստ մըն է եւ պարը այդ արուեստի արտայայտութիւններէն մին»

Ռատիօն բաց թողուցեր է բարեկամուհիս եւ մթնոլորտը թաւջութակի մը յուզումով կը բեռնաւորուի։

Լաւ գիշեր մըն է պտոյտի համար։

Ոչ զուարթ, ոչ ալ տխուր։

Ամպերուն ետեւ վախկոտ լուսին մը կայ որ ատենը անգամ մը երկիր կը նայի վարագոյրին ետեւէն նայող դերասանի մը պէս։ Թեթեւ մշուշ մը գարնանային մեղմութիւն մը կուտայ օդին որ երեկ մարտին խենդութեամբն էր փրփրեր։

Կ'անցնինք փողոցի լոյսերուն տակէն որոնք գիշերուան մութը կ'ուտեն անհամբեր։

Ո՛չ, սա քաղաքը իր հազար մեղքերով։ Կ'ատեմ շունչը որ քաղաքէն կուգայ։ Պատերուն տակ մեղքի փշրանքներ են հաւաքուած ու պատուհաններուն մէջ կիրքը կեղծաւոր սիրոյ հետ եղբայրութիւն կ'ընէ։

Կ'ատեմ ես քաղաքը որուն մէջ խիղճը մուրացկանի պէս գանէ դուռ կը վռնտեն եւ զգացումը խորթ զաւակի մը պէս թաղուած է։

Դուրսը բնութեան մէջ մարդը մարդուն աւելի մօտ է։

Կեղծիքի զգեստը չկայ հոն։

Բնութիւնը մերկ է։

Ու մարդիկ իրար կը տեսնեն անքօղ։

Հոգիները իրարու հետ կ'եղբայրանան։

Բնութի՜ւնը, հրաշալի բնութիւնը։

Ես կը սիրեմ զայն մօր պէս։

Ես կը սիրեմ առաջին սիրով, կրօնական սիրով, որովհետեւ անխարդախ է ան։

Կը նստինք խոնաւ նստարանի մը վրան։

Ծառի մը չոր ճիւղերը ցանց մը կը շինեն մեր գլխուն վերեւ։ Երկինքի եւ երկրի միջեւ։ Ու մենք կը խօսինք այնքան անիմաստ բաներու մասին։ Թերեւս պէտք չէ ըսել։

Դիմացի եկեղեցիին աշտարակը մութին մէջ կորսուած է ու շուքի մը պէս կ'երեւայ։ Հալեր է լուսնի լոյսով որով անոր պատերը ծեփուեր էին անցեալ օր։

Ու հիմա մութ է ամէն ինչ։

Թերեւս մեր հոգիներն ալ։

Ու կը խնդանք այնպիսի ատեն մը երբ թերեւս պէտք չէ խնդալ։ Ու կը խօսինք անպէտ տեղը։

Ե՛հ, վերադառնալու է։

Կարճ ատենի մը համար այցելեր էր, սակայն կէս գիշեր եղաւ։

Անպատակ իրիկո՞ւն մըն ալ։

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ.ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի և շրջաններու բոլոր ընկերները անխտիր այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին, 120 Պուլվառ Պէլվիլի սրճարանին վերնայարկը:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Զեկոյցներ.— ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԱՍԻՆ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ՝ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8,30—9.30, Հ. Յ. Դ. ծրագրի մեկնաբանում (Ընկ. Պ. Հիւսեան):

Ժամը 9.30—10.15, Համառօտ պատմութիւն նախայեղափոխական շարժումներու (Ընկ. Տ. Թադէոսեան):

ՓԵՐՈՒԱՐ 18 ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 128 Rue Etienne Doletի սրահը

կր նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

կը խօսին՝ ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ, ՌԷՆ և Հ. ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Երգ, արտասանութիւններ եւ անակնկալներ

«ՓԵՒՐՈՒԱՐ 18» ՍԷՆ ԼՈՒԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ակնունի ենթակոմիտէի, Ս. Մարկրիթի «Համազասպ» ենթակոմիտէի եւ Ս. Լուի Պատ. միութեան: Այս կիրակի ժամը 2.30ին:

կը խօսի՝ Ընկ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շավիլի Երկս. Երիտ. Միութեան կողմէ

14 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին

Salle Pantinի սրահին մէջ, 114 Grand'Rue Chaville

կը ներկայացուի՝ ՔԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Դիմակաւոր եւ անդիմակ պարահանդէս կէս գիշերէն մինչև առաւօտ

Թանկօի մրցում, ընտիր նուագախումբ, ճոխ պիւֆէ՝

ժողովրդական գիներով — Մուտք 5 ֆրանք

Հաղորդակց. միջոց.— Առնել հանրակառք թիւ 1 եւ իջնել Ancienne Mairie, Շավիլ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Ապառաժ խումբին կողմէ

Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Այս կիրակի ժամը 2ին Etablissement Réunis

(Փասգալի Սինէմայի սրահին մէջ

կը ներկայացուի՝ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Տոմսերը կը ծախուին Պ. Այանեանի, Ն. Խաչիկեանի, Ա. Ալէքսանեանի, Մ. Մուրատեանի մօտ եւ հանդէսին օրը թատրոնի կիշէն:

Գիները 4 եւ 3 ֆրանք

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շապին Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» Հայրենակցական Միութեան կողմէ: 4 Ապրիլ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ: 51 Rue de Clichy, Société Française de Photographieի սրահներուն մէջ:

Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Հ. Մ. Ը. Մ-Ի ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին 84 Րիւ Շաբ

Հովանաւորութեամբ ՊԱԼԱՔԵԱՆ սրբազանի

Հրաւիրուած են նաեւ Մարսէյլի ֆրանսական եւ ռուսական Սկաուտական կազմակերպութեան պետերը:

Խմբերգ, արտասանութիւններ, ֆանթէզիներ, բուրգեր, շուէտական մարզանք, սկաուտական կենդանի պատկերներ, եւայլն:

Սկաուտներու կողմէ կը ներկայացուի

ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՌՄԲԱԼ Է եւ ՀՆԱՐԱՄԻՏ ՎԱՐԶԱԿԱԼԸ (զաւեշտ)

Տոմսեր՝ 10, 7 եւ 5 ֆրանք

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

Լիոնի, Ցէսինի եւ շրջանի գաղութահայութեան օգտակար ու ձեռնտու գիրքը.

"ԼԻՈՆԱՀԱՅ ՈՒՂԵՑՈՅՑ-ՏԱՐԵՑՈՅՑ„Ը

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ եւ ՔԱՐՏԻՍԱՒՈՐ

Հրատ. Տպ. «ԵՓՐԱՏ»ի

Գինն է.— Ամէն անզի համար 7 ֆր., փնտռեցէք՝ գրավաճառներու եւ ամէն թերթի գործակալներուն մօտ:

Գաւառներէ եղած յանձնարարութեանց համար դիմել կեդրոնատեղի, H. Tatéossian, 34 Rue Villeroy. Lyon.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՔԼԻՇԻ, Լըվալուա-Փէրէ եւ Սէնթ Ուան բնակող բոլոր անհատ Դաշնակցականները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին փլաս տը լա Րէբիւպլիքի (Քլիշի) ծխավաճառի սրճարանը:

ԻՍԻ-ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ Պիյանքուր վռամեան խումբի ժողովը, վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Գործազուրկներու Օգնող Մարմինը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր միութիւններու ներկայացուցիչները այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince: Օրակարգ՝ զեկոյց գործադիր մարմնոյ:

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանին դասախօսութիւն այսօր հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Կը դասախօսէ Պ. Եր. Տ. Անդրէասեան եղիշէի մասին: Մէկ ժամ սինէմա: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ԱՆԻԷՌ Պուա-Քոլոմպի Զ. Ե. Ռ. Միութեան ընդհանուր ժողովը վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղի:

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ Մատենադարանի յառաջիկայ բանախօսութիւնը՝ վաղը ցերեկէ վերջ ժամը 4ին: կը խօսի Պ. Ռուբէն Բերբերեան, նիւթ ունենալով «Հայ մշակոյթի հանճարը երեք շարունակական սերունդի մէջ (Պատկանեաններու տոհմը)»:

ՆԿԱՏԻ առնելով ներկայ անգործութեան տագնապը Մարսէյլի Քղիի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ-անդամ բոլոր Քղիցիները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 14 Rue Colbert (Bar Tabacsի) սրահը: Եթէ այս անգամ ալ ներկաները մեծամասնութիւն չկազմեն վարչութիւնը ինքնաբերաբար պիտի յանձն առնէ բոլոր հարցերը կարգադրել: (կնիք)

Հայ Արհեստաւորաց Միութեան

ԳԱՅԼԻԿՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Այս կիրակի ժամը 2.30ին Salle de la Démocratieի մէջ 38 Bld. Raspail, Métro Sevres Babylone.

Մուտք 5 եւ 2.50 ֆրանք

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՋԵՏԵՂՄԱՆՑ ՄԱՍՆԱԳԷՏ

Կը կատարէ ամէն տեսակ ելեկտրական զետեղումներ եւ աշխատանքներ:

Գրել՝ Kumalianի

11 Rue Bisson, Paris (20)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդութ. եւ վարիսի: Ամէն օր 9-12, 2-8, կիր, 9-12:

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Դիմեցէք մասն. բժիշկներուն 123 Bl. Sébastopol, մէթ. Սէն Տընի, Ռէօմիւր: Վեներ. ախտեր, ջերմամիզ., անկարողութիւն, ֆրանկախտ, արեան, մորթի հիւանդութ. արեան և մէզի քննութիւն, քիթի, կոկորդի եւ ականջի ցաւեր: Դարմ. ռէօնթ. եւ անդրմանիշակ. ճառագայթ. Աժիւրանս սօսիալի հիւնդն. Ամէն օր 9 12 եւ 2-8: Կիր. 9-12: Ակնաբուժ.— Խորհր. և դարմանում ամէն օր 9 12:

EMPIRE Մեւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

Մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոսթաթի, մորթի, արիւնի, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3-9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
6
ՄԱՐՏ
1931

6 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1511

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՍԿ ՍԱ ՄԻ՞ՒՍՆԵ՞ՐԸ

Առջի օր, կը գրէինք այս էջին գլուխը.

— «Մեր այս անճար վիճակին մէջ— թէ՛ ազգային եւ թէ՛ քաղաքական տեսակէտով— ցաւեր կան որ կը պահանջեն հաւաքական ճիգ. Սրտաբաց, գլուխ գլխի աշխատանք»։

Այս աշխատանքին համար, մեր հիմնական խարիսխը պիտի կազմեն, նորէն, արմատախիլ բազմութիւնները։ Անոնց հոգեկան ուժը եւ զոհաբերութիւնը, որ անսպառ է եւ տեւական։

Միեւնոյն առիթով, պարզեցինք թէ ինքնախաբէութիւն է միլիոնատէրներու ինքնաշարժին կապուիլ եւ հրաշքներ սպասել։

Միլիոնատէրը գաղտնիքներ, քմահաճոյքներ ունի որոնց կա՛մ եպիսկոպոսը կրնայ թափանցել, կամ վարդապետը։

Թող անոնք աշխատին այդ ճակատին վրայ, իսկ մենք պաշտինինք սա արի ժողովուրդին, որ դպրոց եւ հիւանդանոց պահած է եւ կը պահէ տասնոցներով։

Այստեղ ալ տեսակ մը դասակարգային անջրպետ։

Բուն ժողովուրդի, արհեստաւոր եւ աշխատաւոր բազմութիւններու ծոցին մէջ, անոնց գլխուն վերեւ, ունինք խաւ մը որ հետզհետէ ճարպ կապելու ձգտումներ կը ցուցնէ։

Կ'ակնարկենք՝ այսպէս կոչուած «ուսումնական», «մտաւորական», ազատ ասպարէզներու հետեւող հայրենակիցներու լեգէոնին, որ տաք սիրտ չունի։ Կամ ունի սիրտ մը որ հետզհետէ կը պաղի։

Խօսինք աւելի բացորոշ — ամէն գաղութին մէջ ալ կը համրենք բազմութիւն մը բժիշկներու, փաստաբաններու, ճարտարապետներու, ճարտարագէտներու, ատամնաբոյժներու, յանձնակատարներու եւ միջակ առեւտրականներու։

Շատ շատերը այս դասակարգէն՝ ունին անկախ դիրք եւ կոկիկ հարստութիւն։ Բայց շատ քիչերը կը գիջանին խառնուիլ հանրային կեանքի տաղտուկներուն։ Իսկ բարոյական մասնակցութենէն աւելի պակաս է իրենց նիւթական աջակցութիւնը, մանաւորապէս գաղութներու մէջ։

Արմատական կամ ատրիճանական ուծացումը սկսեր է օրէնք դառնալ նա՛եւ այս խաւին համար։

Պատճառները վերլուծելու ժամանակ չունինք։ Անհրաժեշտ ալ չէ։ Մեզ կը հետաքրքրէ միայն երեւոյթը, որ չափազանց վրդովիչ է։

Այստեղ ալ հրաշք չէ որ կը սպասենք։ Բայց գիտենք որ, եթէ մեր մատնանշած դասէն հարիւր, դուք ըսէք երկու հարիւր հոգի ձեռք ձեռքի տային, կրնային միջնակարգ վարժարան մը բանալ, պահել Աթէնքի, Սելանիկի կամ Պէյրութի մէջ։

Եթէ անոնք հաւաքաբար տրամադրէին իրենց կարելին — նուազագոյնը — մենք այսօր կ'ունենայինք հիւծախտաւորներու ապաքինարան մը, յարմար միջավայրի մը մէջ։ Կամ գոնէ 25—30 անկողին՝ եւրոպական հիւանդանոցի մը մէջ։

Եթէ այդ շարքէն միեւնոյն ասպարէզին պատկանողները Միութիւն մը կազմէին, կրնային երկու մանկապարտէզ պահել — շէնքով միասին — Մարսիլիոյ գիւղերուն կամ Սուրիոյ, Պուլկարիոյ, Աթէնքի եւ Սելանիկի կայաններուն, Միջագետքի կամ Ատրպատականի թշուառ բազմութիւններուն մէջ։

Եթէ պէտք ըլլար անուններ տալ, կրնայինք նախահաշիւն ալ պատրաստել։

Վերջերս շատ առիթներ ունեցանք ուշադրութեան յանձնելու խոնարհ բազմութեանց ճիգերը։ Այսօր ունինք նորէն թղթակցութիւն մը Սէն Լուի մասին (Մարսէյլ)։

Բանուոր եւ արհեստաւոր հայրենակիցներ դպրոց մը բացեր են այդ գիւղին մէջ, քանի մը տարի առաջ, 190 աշակերտով։ Շէնքը անբաւական էր եւ ահա ձեռնարկեր են շինելու նոր մը, դրամով եւ կամաւոր աշխատանքով։ Ամսական ծախք ունին 2300 ֆրանք, որուն 1800ը կը գանձեն աշակերտներէն։ Բաց՝ 500 ֆրանք։ 300 ֆրանք ալ մատուռին համար։ Կարճ խօսքով՝ տարեկան 10—12,000 ֆրանքի բաց մը — Բարեգործականի վարիչ պատուիրակին մէկ ամսականը։

Այս տուկուն աշխատաւորները մինչեւ հիմա մարդու բերան չեն ծռած։ Բայց՝ գործադրկութիւն կայ եւ օրուան հացի մտահոգութիւնը։

Դժուա՞ր է օգնութեան հասնիլ մէկ անգամէն, տաքցնելով սիրտերը եւ տաքնալով փոխադարձաբար։

Ռէթիմնոյի մէջ (Կրետէ) մանկապարտէզ են բացեր 25 աշակերտի համար, որոնք օտարանալու դատապարտուած էին։ Ամսական բաց՝ 600 տրախմի (200 ֆր. ֆրանք)։ Երկու հարիւր հոգի է ամբողջ գաղութը, բանուոր եւ արհեստաւոր։ Միջին ապրուստը՝ ամսական 800 — 1500 տրախմի (270 — 300 ֆրանք)։

Թողունք որ կէս ճամբա՞ն մնան Սէն Լուի աշխատաւորները։

Թողունք որ փակուի՞ Ռէթիմնոյի մանկապարտէզը, ազգի ազգի ուսումնականներ, որ խելք ու դիրք ունին։

Եւ դեռ երկու պատահական օրինակներ յիշեցինք, իբրեւ կենդանի պատկեր։

... Եթէ միայն այս դասակարգը ուզէր — մենք նոյն իսկ ազգային կեդրոնական իշխանութիւն կ'ունենայինք, գաղութներու մէջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՆՔ ԵՒ ՄԵՐ ԴԱՏԸ

«Յուսաբեր» դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (24 փետր.)

— «Սակայն մեր խօսքը ա՛յս Հայաստանի մասին չէ, այլ այն միւս, ճշմարտապէս նուիրական հայրենիքի, ուր գաղութահայութիւնը միլիոն նահատակ ու բիւր անգամ միլիոն յուշ ձգեց ու ելաւ։

Անգամ ա՛յս հայրենիքով այլեւս չապրիր տարագիր Հայը։ Հառաչանքը — կապ չէ հայրենի հողին։ Ու երգը, ճառն ու ծափը արիւն չէ այլ ջուր, որ անվտանգ կը յորդի հայրենիքի ազատագրութեան ճամբաներուն առանց օղակ մը խորտակելու անոր մարմնին նետուած գերութեան շղթաներէն։ Ու այս խորթացումը կուգայ ոչ թէ զգացումի, այլ յոյսի պակասէն։ Հայրենիքի վերածնութեան հաւատքը կ'ապրի միմիայն ճառերու մէջ, բայց ոչ նաեւ գործերու։ Եւ որովհետեւ խօսքը առանց գործի «մեռեալ է», ուստի տակաւ առ տակաւ հաւատքը կ'անհետի մինչեւ իսկ... ճառերէն։

Հայրենիքով ապրելու համար, պէ՛տք է ապրիլ հայրենիքի համար։ Զոհաբերե՛լ պէտք է, զոհին արժէքը գիտնալու համար։ Հանդէսը պայքար չէ եւ ճառը զոհողութիւն։ Եթէ այս չըլլար, այսօր մեծաթիւ ու մեծափարթամ գաղութներ պիտի ունենայինք աշխարհի բոլոր ծագերուն։ Ով ըսաւ, թէ մեր նախնիք օրինակ՝ Լեհահայերը, ասկէ դարեր առաջ, մեզմէ գէշ կը հառաչէին ու մեզմէ գէշ կը ճառէին։ Սակայն հետք իսկ չմնաց անոնցմէ, հակառակ անոր, որ անոնք կենդանի հայրենիք ունէին եւ այդ հայրենիքի մէջ կենդանի ժողովուրդ։

Տարիները վայրկեանի նման կուգան ու կ'անցնին՝ մեր կենսունակութեան ու մեր ազգային շաղախի հիւթերը քամելով։ Վերջին տասնամեակին արդէն սերունդ մը զոհ տուինք այն ամեհի գազանին, որ ՕՏԱՐԱՑՈՒՄ կը կոչուի։ Այս կռիւը մղուեցաւ անաղմուկ եւ պարտութիւնը եղաւ անարիւն, սակայն ճիշդ այդ պատճառով ալ կապոյտ ջարդը թերեւսամենէն զոհառատը դարձաւ՝ յաջողապէս մեր շարքերը հնձելով։»

50,000 ՏՈԼԱՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Իրազեկ մը կը գրէ.

Ձեր չորեքշաբթի օրուան խմբագրականին մէջ, կը յիշեցնէք թէ Պ. Գ. Կիւլպէնկեան ժամանակին 50,000 տոլար տուաւ Ազգ. Պատուիրակութեան։ Պէտք է ըսել՝ *խոստացաւ*։ Ու յետոյ ոչ թէ Ազգ. Պատուիրակութեան, այլ ամերիկեան Նպաստամատոյցին, այնպիսի պայմաններով որոնք երբեք չէին կրնար իրականանալ, եւ ինքն ալ գիտէր այդ բանը։ (Հայ գաղթականները քանատա փոխադրել, եւայլն)։

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԺՈՂՈՎԸ

Գաղթականներու Նանսէնեան Գրասենեակը, որուն կազմութեան լուրն ու կանոնագիրը հրատարակած էինք ասկէ առաջ, իր անդրանիկ ժողովը պիտի գումարէ յառաջիկայ երեքշաբթի, մարտ 10ին եւ յաջորդ օրերը, Ժընեւի մէջ։

Հայ հիմնարկութիւններուն կողմէ հրաւիրուած են Պ. Պ. Լեւոն Բաշալեան եւ Արտաւազդ Հանըմեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք Ազգ. Ժողովը կը լուծուի

Խալք կուսակցութեան վերջին մէկ հաւաքոյթին, Մուսթաֆա Քէմալ պարզեց այն պատճառները, որոնք պարտադիր կը դարձնեն Ազգ. Մեծ Ժողովին լուծումը եւ նոր ընտրութիւնները։ Ազգ. Մեծ Ժողովը որ իրականութեան մէջ՝ Քէմալի խամաճիկներէն կը բաղկանայ, հրաման ստացած է իր լուծումը յայտարարելու ինքն իսկ։ Նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին անմիջապէս։ Կը կարծուի թէ մտաւորական երիտասարդ տարրերը, որոնք տոգորուած ըլլալ կը թուին հանրապետական գաղափարներով, պիտի լծուին աւելի գործօն մասնակցութեան, ընտրութիւններուն մէջ։

Ռամզէյի այցելութիւնը Յունաստանի

Գրեր էինք թէ Թուրքեւյոյն դաշնագրերու փոխանակութեան համար, Թուրքիոյ վարչապետը պիտի մեկնի Յունաստան մօտ ատենէն։

Էնկիւրիէն ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, Ըսմէթ փաշա, ընկերակցութեամբ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի, ապրիլի վերջերը Աթէնք պիտի մեկնի, ուր պիտի մնայ 4 օր։ Նախարարներուն պիտի մասնակցին իրենց կիները եւ բազմաթիւ Թուրք լրագրողներ։

Յոյն պատրիարքարանին շուրջ

Պոլսէն կը հեռագրեն.— Յոյն պատրիարքարանին անուանակոչութեան խնդիրը դեռ կը զբաղեցնէ Թուրք իշխանութիւնները եւ մամուլը։ Կ'ըսուի թէ դատական գործավարութիւնը այս հարցով պիտի զբաղի, եթէ պատրիարքը դիմում կատարէ։

Յոյն-Պուլկար յարաբերութիւնները

Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ միջեւ առկախ մնացած հարցերուն մասին, յոյն արտաքին նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ — Տոսփաթտաղի անտառներու հարցին լուծումը ենթարկուած է Ազգերու Դաշնակցութեան որ իրաւարար մը նշանակեց։ Գալով Պուլկարներու կողմէ արեւելեան Մակեդոնիոյ գրաւման պահուն անհատներու ենթարկուած վնասներուն, Լահէյի համաձայնագրերը յստակ են։ Պէտք չէ մոռնալ թէ Յոյներու պահանջները հետեւանքն են պուլկարական արշաւին դէպի հելլենական հող, որ այն ատեն չէզոք էր, ինչ որ կը կազմէ միջազգային օրինազանցում մը, մինչդեռ ըստ Քաֆանտարիս-Մոլոֆ համաձայնութեան, Յունաստան հատուցումներ կ'ընէ այն Պուլկարներուն որոնք իրենց կամքով կը հեռանան յունական հողերէն, եւ այս առթիւ, տակաւին չէ եղած որ դաշնագրի մը տրամադրութեան դէմ գործած ըլլայ։

Գալով Անքիալոսի հրդեհներուն եւ խռովութիւններու պահուն Յոյներու կրած վնասներու մասին Պուլկարիոյ առարկութիւններուն, Նէօյիի դաշնագիրը կը բովանդակէ ընդհանուր տրամադրութիւն մը, որ Յունաստանի իրաւունք կուտայ հարց բարձրացնելու։ Յունաստան թէ այս եւ թէ միւս խնդիրներու մասին իրաւարարութիւն կը պահանջէ։

Կանտիի բանակցութիւնները

Կանտիի եւ Հնդկաստանի փոխարքային միջեւ գոյացած համաձայնութեան գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են. 1) Անցեալ տարի, Կանտիի կողմէ բացուած քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարը պիտի դադրի առժամաբար. 2) Կանտի եւ հնդիկ ազգ. խորհուրդէն մաս մը անդամներ պիտի մասնակցին նոր խորհրդաժողովի մը։

Բազմաթիւ Հնդիկներու համար, Լոնտոնի խորհրդաժողովը չէ լրացած. այլ յետաձգուած է եւ պիտի շարունակուի Հնդկաստանի մէջ իսկ կատարուելիք բանակցութիւններով։ Կանտի որ սկզբունքով դէմ է բռնութեան բոլոր եղանակներուն, ստիպուած է, ուրեմն ընդունիլ խորհրդակցութեան մասնակցութիւնը։

Կ'ըսուի թէ Կանտիի եւ փոխարքային միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը կը նախատեսէ նաեւ բազմաթիւ կէտեր աղի մաքսանենգութեան, օտար ապրանքներու դէմ պոյքոթին, եւ տուրքերու փոխարէն բռնագրաւուած ապրանքներու իրենց տէրերուն վերադարձին մասին։

Կանտի եւ իր համախոհները հրաժարած են քննութիւն պահանջելէ ոստիկաններու կողմէ կատարած բռնութեանց մասին։

Համաձայնութիւնը ստորագրուեցաւ եւ կնքուեցաւ Կանտիի եւ փոխարքային կողմէ։ Իսկ հնդիկ ազգ. խորհուրդի գործադիրը հրահանգեց դադրեցնել քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարը։

Անգլիոյ խաղաղական կացութիւնը

Անգլիական թերթ մը կը կարծէ թէ Հնդկաստանի եւ նաւային համաձայնութեանց հետեւանքով, աշխատաւորական եւ ազատական շրջանակները պէտք չեն տեսներ ընդհ. ընտրութեանց այս տարի։ Այս թերթը կը հաւաստէ թէ Մաքտոնալտ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկերվարականներու դէմ բացուած դատավարութիւնը, Մոսկուայի մէջ կը շարունակուի «սովորական կարգով»...։ Ամբաստանեալներու խոստովանութիւններուն մէջ կայ նշանակելի կէտ մը, որ կրնայ դուռ բանալ յետագայ դատավարութեանց...։ Մէկն անոնցմէ կը խոստովանի թէ մէնշեւիքները համաձայներ էին աջ համայնավարներուն հետ։ Ասով, դաւաճանութեամբ կրնան ամբաստանուիլ աջ ղեկավարները Ռիքով, Թոմսքի, Պուխարին։ Ստալին ուրեմն կը շարունակէ իր խաղը՝ իբր միահեծան արքայ, որ կը սարսափի բռնութեան ուղղակի հարուածներէն ու կը դիմէ խորամանկութեան դաւերուն։

Վաղը, չպիտի զարմանանք, եթէ աչերը ահաբեկելու եւ իր տիրակալութիւնը ապահովելու եւ ամրացնելու համար, Ստալին դատի քաշէ Խորհրդային Միութեան նախկին նախագահը՝ Ռիքովը, Գ. Միջազգայինի երբեմնի նախագահը եւ համայնավար տեսաբան Պուխարինն եւ ուրիշներ։

Դատական հարցաքննութեան ընթացքին ամբաստանեալներէն մէկը յայտարարեց թէ «Միութեան Դիւան»ը, իր լիակատար նիստերէն մէկուն մէջ կը քուէարկէր որոշումներ, որոնց համաձայն պէտք էր խափանել ճարտարարուեստի զարգացումը, երկրագործութեան համայնացումը, ամէն կերպ ուժ տալով Ռուսիոյ համայնավար կուսակցութեան աջ ընդդիմադիրներուն եւ զանոնք օգտագործելով։ Այս գործունէութեան նպատակն էր ստեղծել նպաստաւոր պայմաններ արտաքին զինեալ միջամտութեան մը եւ խորհրդային իշխանութեան տապալման համար։

Այս նպատակին համար ալ, 1929ին կազմուեցաւ զինուորական յանձնախումբ մը եւ Քոնտրաթիէվի ու Չայեանոֆի կուլակային խմբակները, գիւղացիական ըմբոստութիւններ ծագեցնելու համար երկրին մէջ։

Ուրիշ ամբաստանեալ մըն ալ կը յայտնէ թէ ռուս մէնշեւիքներուն եւ Բ. Միջազգայինն միջեւ ո՛չ մէկ տարբերութիւն կայ։ Իբր թէ 1925ին, Բ. Միջազգայինը Մարսիլիոյ իր համագումարին մէջ, արդէն բռներ էր միջամտութեան ճամբան, առանց սակայն պաշտօնապէս եւ հրապարակաւ խոստովանելու իր ուղղութիւնը. Խորհ. Միութեան հանդէպ։ Ընդհակառակն, կեղծելով ու ծածկելով, այսինքն զինեալ միջամտութեան դէմ արտայայտուելով, համաձայն խոստովանող ամբաստանեալին...

Ուրիշ մըն ալ Ռուպին որ կ'աշխատէր Մարքս Էնկէլսհաստատութեան մէջ, խոստովանեցաւ թէ զինեալ միջամտութեան եւ խափանարարութեան վերաբերեալ արտասահմանի կազմակերպութենէն ստացուած նամակները կը պահէր հաստատութեան մէջ եւ թէ իր ձերբակալութենէն մէկ օր առաջ, զանոնք յանձնած է հաստատութեան տնօրէնին Ռիազանովի, որ յանձն առած է պահել։ Ռուպին խոստովաներ էր Ռիազանովի թէ ինքը կը մասնակցի հակախորհրդային կազմակերպութեան։

ՎՐԻՊԱԿ

Յառաջ»ի երէկուան թիւին մէջ, Բ. էջ. Ա. յօդուածի առաջին բառը —Սուրիոյ— կարդալ Անգլիոյ։

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻԾԷՆ ՆԵՐՍ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՈՒ ՄԻՋՏ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Ժողովրդական առածն ասում է.— Գող՝ սիրտը դող»։ Այս առակի իմաստն ու բովանդակութիւնը շատ է պատշաճում Խ. Միութեան։

Մեծամասնականների ղործնկակերպին եւ փորձերին ծանօթ մարդուն գաղտնիք չէ, որ նրանք իրենց ներսը խաղաղեցնելու եւ ժողովրդի ուշադրութիւնը այն կէտի վրայ կեդրոնացնելու համար՝ բարի սովորութիւն ունեն անհաղանգ հնչեցնելու։ Այս փտած եղանակը գործածում են ամբողջ տասնեւերեք տարի եւ, ինչպէս երեւում է, պիտի գործածեն, քանի դեռ չեն փլել իրենք իրենց վրայ։

Նշանաւոր բաների շարքն է անցել մեծամասնականների ահազանգը յաւակապէս պատերազմի մասին։ Ամէն զարնան նրանք պատերազմի ուրուականն են տեսնում եւ ամէն ձմեռնամուտին հանդարտում, հանդստանում։ Սակայն, իրականին մէջ, բոլշեւիկներն են, որ ամէն օր և ամէն տարի սպառազինւում են, սպանդանոցի կատարելագործուած միջոցներով։ Նրանք շատ լաւ են հասկանում, որ Եւրոպայի որեւէ ժողովուրդ, դեռ շատ երկար ժամանակով, պատերազմի մասին չի մտածում եւ եթէ մտածի՝ չի կարող իրագործել իր նպատակները այնպէս անպատասխանատու եւ այնպէս անխնայ, ինչպէս տեղի ունեցաւ համաշխարհային պատերազմին։ Մինչ Եւրոպան քայլեր է առնում՝ գնալու դէպի համեւրոպական Դաշնակցութեան, բոլշեւիկները ահագին միջոցներ են տրամադրում ոչ միայն դասակարգային պայքար մղելու, այլեւ հրահրելու ազգերն ուժողովուրդները իրար դէմ, արիւն, աւերածութիւն եւ կոտորածներ սարքելու, յանուն մէկ «սրբազան բանի», ազատել բոլշեւիզմը իր անխուսափելի տապալումից։ Բոլշեւիզմի բոլոր փորձերը թէ՛ տնտեսական, թէ՛ արտաքին քաղաքականութեան ճակատի վրայ մի երկար շարան է անյաջողութիւնների եւ հիասթափութիւնների, որոնց վերջին կենդանի օրինակն էր տըմփինգը, այլ խօսքով նոր տեսակի թալան եւ կողոպուտ, որի ենթական ու տուժողն եղաւ եւ պիտի լինի ռուս ընչազուրկը եւ որի անունով երդում-պատառ են լինում մեծամասնականները։

Բայց ոչինչ կ՚ազատէ մեծամասնականներին այն անարգական որակումից, որ նրանց ճակատին փակցրել է Կ. Կաուցկին,— «Բոլշեւիզմը յետաշրջութիւն է»։

Մի ժամանակ ցարական յետաշրջականը Ռուսաստանն էր ներկայանում իբրեւ համաշխարհային ոստիկան։ Այժմ Խ. Միութիւնն է գնում այդ ճամբով։ Պատերազմ, սպառազինւում արիւն, աւերածութիւն ամէն կողմ։ Ահա՛ զարունը մօտենում է եւ նրանք դարձեալ խօսում ու գրում են պատերազմի մասին, մեղադրում են ուրիշ երկիրները, թէ պատրաստւում են իրենց վրայ յարձակւելու, թէ իրենք պատերազմ չեն ցանկանում, եւայլն եւայլն։

Սակայն իրականութիւնը բոլորովին տարբեր վկայութիւն է տալիս։

Համարձակ կարելի է ասել, որ դրամատիրական երկիրներից աւելի պատերազմ են ցանկանում մեծամասնականները եւ այդ հաշւով էլ պատրաստւում։

Նորագոյն տեղեկութիւնները հաստատում են, որ Խ. Միութիւնը այժմ ունի 17 միլիոն բանակ։ Մի քանի շաբթւայ ընթացքում Խ. Միութիւնը ի վիճակի է Լեհաստանի դէմ հանել 3 միլիոն զօրք, իրենց ուժերը չթուլացնելով միւս ճակատներում։ Առանձին ուշադրութիւն են դարձնում թիկունքի վրայ։ Սահմանների վրայ կամ մօտիկ վայրերում պահում են զէնքի ընդունակ այն բոլոր ուժերը, որոնք պաշտօնական տեսակէտը ընդունում են։

Պաշտօնապէս զէնքի տակ են 80.000 հոգի, 3 միլիոն կազմում են պահեստի ուժերը, 1921ին 1 միլիոն, 1922ին 2 միլիոն, 1929-1930ին, իսկ 2 միլիոն միլիցիան է հաշւում եւ 9 միլիոն առանձին։

Նրանց ռազմածրագրով, առաջին հերթին իրենց հարուածը պիտի ուղղեն Լեհաստանի, Մերձ. Պալթեան երկիրների եւ Ռումանիոյ դէմ, Պեսարաբիոյ վրայով։

Զուգընթաց սրան. նրանք տենդագին կերպով պատրաստւում են նաեւ կոմունիստ երիտասարդութիւնը։ Ըստ նոր եւ արտակարգ կարգադրութեան, իւրաքանչիւր կոմսոմոլը պիտի ունենայ իր տոմսակը, որի վրայ կանաչ դրոշմ պիտի լինի, եթէ զինւորական տեսակէտից կատարել է իր պարտականութիւնը եւ վերջ է դրել «զինւորական անգրագիտութեան», իսկ ճերմակ դրոշմ պիտի ունենան այն կոմսոմոլների գրքոյկները, որոնք դեռ զինւորապէս պատրաստ չեն։ Սրանց կարճ ժամանակ է տրւում հաշւեյարդարի ենթարկելու «զինւորական տգիտութիւնը»,այլապէս դուրս պիտի վտարւեն շարքերից։

Պատերազմի պարագային, այս երիտասարդութեան, բացի կուից, ուրիշ կարեւոր դեր է յանձնւում։ Սրանք պիտի մեկնին ճակատի առաջին գիծը եւ ուղղակի յարաբերութեան մըտնեն թշնամի զօրքի հետ, նրանց քարոզելու, «եղբայրութեան» կոչեր ուղղելու, ինչպէս անում էին բոլշեւիկները իրենց նախնական շրջանում։

Վերջերս մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնեց կարմիր բանակի տասնամեակը։ Նշանակւած էր «տասնօրեակ», որի ընթացքում եղան հաւաքոյթներ, ցոյցեր, ռազմափորձեր, միշտ հայհոյանքով ու բոլշեւիկեան ջիշոցներով։

Այս առթիւ «Իզվեստիա»ն գրում է.

— «Աշխարհակալների պատրաստութիւնները, Խորհրդային Միութեան վրայ յարձակւելու համար,արդէն փաստ է, որ այժմ թագցնել անկարելի է։ Դրամատիրական աշխարհը, համաշխարհային պատերազմից յետոյ, ստեղծեց ահռելի մի բանակ, որին փորձում է տալ զինւորական կատարելագործուած տէքնիք։ Մեզ մնում է մեր բանակն եւս ապահովել այն արհեստագիտութեամբ, ինչպէս սպառազինւած է աշխարհի որ եւ է լաւագոյն բանակ։ Ոչ միայն այդ՝ մեզ անհրաժեշտ է որ, կարմիր բանակը արհեստագիտութեամբ գերազանցէ դրամատիրական օրինակելի որ եւ է բանակ, որովհետեւ կարմիր բանակը պիտի պայքարի մի թշնամու դէմ, որ թէ բոլորից, բայց մանաւանդ դրամատիրական երկիրներից, պարէնի եւ ռազմամթերքի հայթայթում պիտի ստանայ։

Փորձութեան ժամին, երբ թշնամին յարձակի Խորհրդային Միութեան վրայ, կարմիր բանակը ոչ միայն գիտէ պաշտպանել միջազգային ընչազուրկների հայրենիքը. այլ եւ կը սովրեցնի հրձիգներին, թէ ինչպէս պէտք է պատերազմիլ»։

Նոյն ամբարտաւան ոճով եւ լեզւով, Խորհրդ. Միութեան միւս պաշտօնաթերթ, «Պրաւդան» գրում է.

— «Պալթիկ ծովի պատերազմական պատրաստութիւնները, ընդդէմ Խորհրդ. Միութեան, ղեկավարում է Ֆրանսան։ Լեհական նաւատորմիղը, որ պատրաստւում է ֆրանսական դրամով, սահմանւած է գործողութիւններ վարել Ֆիննական ծոցում։ Ֆրանսական աշխարհակալները պղտորում են Պալթիկ ծովի ջրերը»։

Ու խորհրդային պաշտօնաթերթի անխուսափելի սպառնալիքը հետեւում է վերոյիշեալ յայտնութեան.

— «Զօրավար Վէյկանը, — շարունակում է թերթը — շեշտակի եւ ակնդէտ նայում է կարմիր բանակի վրայ, իսկ կարմիր բանակը շեշտակի եւ ակնդէտ նայում է զօր. Վէյկանի։ Սակայն մենք չենք կասկածում, որ զօրավարը դեռ դուրս չեկած Փարիզից, արդէն կորցրել է իր բանակի մի մասը։ Կարմիր բանակը այնպիսի ռումբեր ունի, որոնց դէմ պաշտպանելու միջոց դեռ չի մտածւել, ռումբեր, որոնց անունն է ընչազուրկների յեղափոխութիւն եւ կոմունիզմ»։

Որ Խորհրդ. Միութիւնը շարունակ սպառազինւում է,գաղտնիք չէ. որ նրանք կարող են, ազգաբնակչութեան համեմատութեամբ, 17-20 միլիոն զօրք ունենալ, բնաւ զարմանալի չէ, բայց շատ զարմանալի է ու տարօրինակ, թէ ինչո՞ւ այսպիսի մի ուժեղ ուժ ունեցող պետութիւն, անդադար գտնւում է պատերազմի մղձաւանջի տակ։ Մանաւանդ, որ, համաշխարհային ընչազուրկներ համարւում են իրենց բարեկամ եւ նոյնիսկ ռումբ, որ պիտի պայթի թշնամու գլխին։

Այդ սարսափի գաղտնիքը իրենք՝ բոլշեւիկները աւելի լաւ են հասկանում։

Նրանց հարահրոցն ու սպառնալիքները պոռոտախօսութեան նմոյշներ են միայն, զուրկ իմաստից եւ բովանդակութիւններից։

Ամենից առաջ, տնտեսապէս տկլոր, արհեստագիտութեամբ նախնական մի պետութիւն ըընաւ չի կարող շարժման մէջ դնել ու պարենաւորել այդպիսի մի ահռելի բանակ։ Յետոյ դեռ հարց է թէ այդ բանակի ո՞ր տոկոսն է, որ պիտի կուի բոլշեւիկների սրբազան սպանդանոցում, երբ հնչի այն ահեղ ժամը, որի մասին աղմկում են։ Բացի այդ՝ բոլշեւիկները խորապէս զգում են, որ ոչ մի թիկունք ունեն եւ ամենամեծ հարւածը այդ տեղից է, որ պիտի ստանան։ Իսկ գալով համաշխարհային պրոլետարիատին, որի հետ այնքան միամիտ եւ յիմարական յոյսեր ունեն կապած բոլշեւիկներն, բացայայտ կերպով մերժում է պար գալ նրանց փչած զուռնայով։

Դրա ապացոյցները բազմաթիւ են։ Դրամատիրական աշխարհի ընչազուրկները ըմբոստ են եւ դէմ ներկայ տիրող կարգերին, բայց եւս առաւել դէմ են ու թշնամի բոլշեւիկեան կարգերին, որովհետեւ մեծամասնականները թէեւ իշխում են, բայց բնաւ չպիտի կարողանան կառավարել քանի դեռ բռնութիւնն է նրանց զէնքը։

14 մենշեւիկների դատավարութիւնը մի նոր ապացոյց է, որ բոլշեւիկեան բռնակալութեան կրծքին դանդաղ, բայց յարատեւ զարնողը դարձեալ ու դարձեալ ընկերվարականներն են։

Այո՛, բոլշեւիկները միշտ կուի ու պատերազմի սարսափ են ապրում, պատերազմ ու կըռիւ ներսից, պատերազմ ու կռիւ դրսից, մինչեւ որ իսկական ժողովրդապետութիւնը գայ եւ կառավարէ այդ դժբախտ երկիրը, որ կոչւել է «ազգերի բանտ» եւ հիմա շարունակում է մնալ որպէս բանտ, թէ՛ ազգերի եւ թէ՛ որպէս դասակարգերի։

Ռ. ԿԱՐԱՊԵԱՆ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Հիւսիսային կովկասի մէջ ճայկական շրջուն Թատրոն մը ճիմնելու ճամար Ռոստովի քաղաքային խորճուրդը քուէարկեց 10,000 րուբլի վարկ։ Մնացած 30,000 րուբլին պիտի ճայթայթէ երկրային գործադիր կոմիտէն։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՍԷՆ ԼՈՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շատ է գրուած այս հայկական գիւղի մասին ու դեռ պէտք է գրուի։ Կ՚արժէ գրել որովհետեւ շատ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ անօրինակ յառաջդիմութիւն ունեցաւ։

Սեփականատէրերու թիւը 200է աւելի կը հաշուեն։ Ամէն մէկուն տան մէջ ապրած մէկ կամ երկու ընտանիք վարձակալ են. որով 400 ընտանիքէ բաղկացած չէն գիւղ մըն է Սէն Լուն։

3-4 տարի առաջ անշուք եւ կիսաւարտ տնակներ այսօր երկյարկանի գեղեցիկ տուներու վերածուած են, իսկ կիսաւարտներ ալ չեն պակսիր։

Հինգ տարի առաջ,«Յառաջ»ի հարցարանին պատասխանած Միջոցիս, արուարձաններու նկարագրութեան առեն նախապատուութիւն տուած էի Սէն Ժիւլիէն Պօմոնի։ Մարսէյլի առաջին գիւղն էր այս որ սկսած էր կազմակերպուիլ եւ զէնք մը վարձելով բացած էր մասուռ-մանկապարտէզը։

Այսօր սակայն, բնագծօրէն, Սէն Լու գրեցի յօդուածիս վրայ, նկատի առնելով այս գիւղի ժողովուրդին զօհաբերութիւնը։

Սէն Լու, հակառակ իր այլազան ժողովուրդին, զոհաբերած է բոլոր արուարձաններէն աւելի ու կառուցած է իր սեփական եկեղեցին, ամբողջովին քարաշէն ու ներկայանալի եւ ապա 1929 30ին հիմը դրած է առանձին շէնքի մը, որ պիտի ծառայէ մասնաւորապէս դպրոցի։

«Յառաջ»ի յարգելի խմբագիրը առանց Սէն Լուն տեսած ըլլալու, ստացած լուրերուն վրայ, իր մէկ խմբագրականին մէջ շատ իրաւամբ իբրեւ օրինակ կը բերէր այս գիւղը, մատնանշելով անոր յառաջդիմութիւնը ազգ. կազմակերպական գետնի վրայ։

Հապա ե՞ս որ դեռ երէկ իմ աչքերով տեսայ այդ բանուոր ժողովուրդի աշխատանքին արդիւնքները։ Դեռ երէկ խօսեցայ կօշկակար եւ ոսկեգործ թաղականներու ու նաեւ Եղիշէ քահանային հետ, եւ ստացայ շահեկան տեղեկութիւններ կրթական ազգային եւ այլ ազգօգուտ ձեռնարկներու մասին։ Ինչո՞ւ ուրեմն ինձ չթոյլատրուի ըսել թէ Սէն-Լուն իր նորընծայ քահանայով եւ արհեստաւոր թաղականներով աւելի կ՚արժէ, քան Փարիզը իր հարուստ եկեղեցիով, եպիսկոպոսով եւ մասւորականներով։

Սէն-Լուի նախակրթարանի աշակերտութեան թիւն է 92, իսկ մանկապարտէզի սաներուն թիւը՝ 100։ Ուրեմն միացեալ աշակերտութեան՝ 192։

Մանկապարտէզի աշակերտութեան տարիքը 4էն մինչեւ 8ն է, իսկ 8-12՝ նախակրթարանի։ Այս 192 աշակերտութեան 100ը աղջիկներ են իսկ 92ը մանչեր։ Աշակերտներէն իբր ամսավճար կը գանձուի 15, 10 եւ շատ քիչերէն 5 ֆրանք։

13 աղքատ ընտանիքներու զաւակներ ձրի կ՚ուսանին։ Դպրոցի ընդհ. պաշտօնէութեան թիւն է 5,— երկու ուսուցիչ, երկու ուսուցչուհի եւ մէկ տնտեսուհի, որոնց թոշակին ընդհ. գումարն է 2150, իսկ ներքին մանր ծախքերու համար 150 ֆրանք։ Ուրեմն 2300 ֆրանքի ընդհ. ծախք մը ունին, որուն 1800 ֆրանքը կը գանձուի աշակերտութենէն, եւ ամէն ամիս 500 ֆրանքի բաց մը կը գոյանայ։

Մատուռը գրաւի տակ ըլլալով, Սէն-Լուի ժողովուրդը ստիպուած է վճարել նաեւ ամսական 300 ֆրանք տոկոս, որով ընդհ. բացը 800 Փր.ի կը բարձրանայ։ Այս հաշւով տարեկան 10,000 ֆրանքի բաց մը կ՚ունենան, առանց հաշուելու ուսուցիչներու արձակուրդի ամսականները։

Այս բոլոր նիւթական բեռներէն վերջ, առանձին դպրոց եւ շէնքի մը շինութիւնը աւելի ծանրացուցած է հոգերը։

Թոյց եւ այնպէս, պէտք է լրանայ կիսաւարտ շէնքը, որովհետեւ ներկայ դպրոցը շատ նեղ կուգայ աշակերտութեան համար ու վտառողջ է այս իսկ պատճէ, Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. կազմը իր ակումբը տրամադրած է դպրոցին ու առժամաբար նախակրթարանի երկու դասարանները փոխադրուած են հոն։

Լէն Լուցիները ցարդ որեւէ տեղէ օգնութիւն չեն խնդրած եւ կը յուսամ չեն ալ խնդրեր։ Սակայն ներկայ գործազրկութեան տագնապի միջոցին փրկարար ձեռք մը անմոռանալի յիշատակութեան արժանի պիտի ըլլայ։

Ս. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 22 Փետրուար.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, շքեղօրէն տօնուեցաւ, հայ ժողովուրդի ընդվզումի օրը, Փետրուար 18ը։ Շատեր ստիպուած եւս կը դառնային, տեղի չգոյութեան պատճառաւ։

Ժամանակն է. ու սրտերը կը սպասեն Մեր Հայրենիքին։ Բացումը կատարեց Փետրուարեան ապստամբութեան շարժման ղեկավարներէն ընկ. Արշակ Յովհաննէսեան. կարճ եւ գեղեցիկ ճառով մը։ Ան յատկապէս յարգանքի հրաւիրեց ներկայ հանդիսականները. բոլոր անոնց համար, որոնք զոհ գացին Փետրուարեան ապստամբութեան օրերուն, եւ տուաւ շարք մը լուսաբանութիւններ։

Ընկեր Պատուհասեան մեներգեց, որմէ յետոյ Օր. Հուրիկ Իփէքեան յուզումով արտասանեց ողբացեալ բանաստեղծ Մատթէոս Զարիֆեանի ճառը։

Երգչախումբի «Հիմի էլ լըռենք»էն յետոյ, ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը, որ կը ներկայացնէր բոլշեւիկեան նկուղ մը, ուր կացինահարուած էին Համազասպը, եւ նաեւ ուրիշներ։ Խոր յուզում ձգեց ներկաներուն վրայ, այս կենդանի պատկերը։

Հանդէսի երկրորդ մասին խօսք առաւ ընկ. Տօքթ. Խոսրով Թիւթիւնճեան։ Պատմականօրէն վերլուծեց բոլոր այն հարցերը. որոնք առնչութիւն ունէին սոյն ապստամբութեան հետ։ Ակնարկ մը նետեց մեր անկախութեան շրջանին կատարուած բոլոր այն թաքուն աշխատանքներուն վըրայ, որոնք նպատակ ունէին կործանել մեր Հանրապետութիւնը։ Խօսեցաւ հալածանքներու, բռնագրաւումներու. ներգոյթիւններու, ու Լէնինի եւ Մ. Քէմալի դաւերուն մասին, թուականներով եւ պատմական փաստերով։

Ընկեր Խ. Թիւթիւնճեան այս առթիւ ողջունեց ընկերներ Հայր Աբրահամը, Նիկոլ Աղբալեանը եւ Լեւոն Շանթը, որոնք ստոյգ մահէ ազատեցան բոլշեւիկեան բանտերու խորտակումով, ինչպէս նաեւ ընկ. Արշակ Յովհաննէսեանը, որ նոյն օրերուն փրկութեան կոմիտէի ղեկավարներէն մէկն էր։

Ընկեր Սուրէն Բաբախեան կարդաց Սիամանթոյի ցաղթանակը։

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ.— Առաջին անգամ ըլլալով, Պէյրութի մէջ Արուեստից եւ Արհեստից վարժարանի ... ներուն եւ նրբանցքներուն ... տեղի ունեցաւ Արուեստ... ցահանդէս մը, կազմակեր... նոյն հաստատութեան ... Անոր կը մասնակցին ... նի եւ Սուրիոյ նկարիչն... լուսանկարիչները, իրենց ... ջողագոյն գործերով։

Լաւագոյն առիթ ... տեսնել Սուրիոյ եւ Լիբ... արուեստագէտները համա... ուած։

Ցուցահանդէսին, իրեն... նակցութիւնը բերած էին, ... հայ արուեստագէտներ ...

Երիտասարդ լուսանկա... Լեւոն Թիւփէնկճեան, երկ... Պ. Ալթունեան իր ծովա... ներով եւ կրկին երիտա... մը Պ. Նազարեան։

Ցուցահանդէսին ... բաժանումներն են, քան... գործութիւն, նկարչութի... լուսանկարչութիւն։

Առաջին իսկ առթիւ ... սականի աչքին առջեւ կը ... կայանայ քանդակի մա... տկար, որ հազիւ 9 կառ... բաղկանայ։

Սոյն քանդակի ձեռ... ներէն մէկն է Ալթու... «Buste de l'Ingénieur ... ra»ն, որ կրնայ յաջող ... ուիլ։

Ամենաճոխ բաժինը ն... կանն է, որուն մէջ առա... ղը կը գրաւէ տաղանդա... կարիչ Ազէմ։ Յիշենք «... թիւն»ը։ Ազէմ ունի ... գոյներու ներդաշնակ ... թիւն։

Պ. Ալթունեան մեզ կ... կայանայ 7 ծովանկարն... արուեստագէտը կրցած է ... մել լաւագոյն կերպով ... արշալոյսին ու վերջալո...

Լուսանկարչական ... մէջ, միեւնոյն դահլիճը ... են երկու արուեստագէ... սանկարիչներու գործեր... kouni տեղացի մը, իսկ ... ւոն Թիւփէնկճեան 20 ... կան երիտասարդ մը։ ... գուրգուրալ այս երիտա... վրայ, որ կը ներկայան... րուեստի ցուցահանդէսի ... ինքնավստահ կերպով։

Իր լաւագոյն գործն է ... հանդէսին մէջ «քէմանչ... րէն», լուսանկար, գուն... քաշուած ելեկտրականո...

ՊԱՐ. Մ...

ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՌՈՒՍԵՐՈՒ...

Ֆրանսայի արտաքին ... բարութեան ելեւմուտքի ... բանութեան առթիւ խօս... նելով, ճամյնավար ... Քաշէն անդրադարձաւ ... ֆրանսական յարաբերու... րուն եւ այս առթիւ ... Ֆրանսա ճաստատուած ... րուն մասին։ Քաշէն կը ... ռուս գաղթականները ... րիզի մէջ իսկ պատեր... պատրաստեն իրենց ճայր... դէմ.

— Անոնց պետը ... Միլլէր, դեռ վերջերս ... յայտարարութիւններ ... մասին։Ֆրանսայի մէջ կան ... Ռուսեր, ասոնց 100,000ը ... բաստ զինուորներ են։ ... մէկը, իրենց Թերթին մէջ ... ջերս, կը ցանկար ցոյց ... թէ Ֆրանսա ի՛նչ օգ... կրնայ քաղել Ռուսիոյ դէ... տարարուած պատերազմ...

Պ. Պրիան արտաքին ... բարը պատասխանեց ... ռավարութիւնը որեւէ ... չունի այս տարրերուն ... այն յերիւրանքները որոն... մածայն Ֆրանսա կը ... տալ արշաւի մը դէպի ... որ Եւրոպայի ամէնէն ... բանակն ունի, բաւական ... դելի են եւ չարժեր ... զբաղիլ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒ...

Փարիզի ընկերվարական ... տարապետները խմբակ... մը կազմելով, յայտարար... մը գրած են, ծրագրի... ճարտարարապետութեան ... որոնումներ կատարել եւ ... վարութեան ճամինթաց ... տիլ քաղաքաշինութեան ... րուն վրայ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՑԷՕՐԹ ԵՕԼԻ ՄԷՋ

Պէյրութի «Ազդակ»ը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղէ ցէօթ եօլէն հասած ճամբորդէ մը (24 փետր.)

Երէկ Ալէքսանտրէթ եկած էր ծանօթ Թուրք երեւելի մը Ցէօրթ Եօլի Օճախլը գիւղէն, անշնորհիւ Հայերու լքուած գոյքերուն եւ կալուածներուն մեծ հարստութիւն դիզած եւ դիրք շինած է։ Պատերազմէն առաջ եւ նոյնիսկ զինադադարէն վերջ մինչեւ Հայերու վերջին տարագրութիւնը ան հասարակ երկրագործ մըն էր եւ Ցէօրթ Եօլցիներու փշրանքներովը կ'ապրէր։ Սակայն այժմ, ո՛վ անարդարութիւն, գրաւած է հայապատկան բազմաթիւ պարտէզներ, մօտ 1,000 տէօնիւմ եւ կը զբաղի նարինջի վաճառականութեամբ։ Մեծագումար հարստութեան մը տիրացած է եւ այդ շրջանի մէջ դարձած ամէնէն ազդեցիկ մարդը։

Իմացած ըլլալով փետր. 15ին, Մուսթաֆա Քէմալի Ցէօրթ Եօլ այցելութեան լուրը, հետաքրքրուեցայ բացատրութիւններ առնել այդ առթիւ։ Թուրք «բարեկամ»ս խուսափեցաւ մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդելէ, մինչդեռ ուրիշ ճամբորդներէ եւ տարբեր միջոցներով արդէն պէտք եղած տեղեկութիւնները քաղած էի այդ ճամբորդութեան մասին։ Քանի մը օր առաջուընէ արդէն պատրաստութիւններ սկսած էին Ցէօթ Եօլի մէջ եւ ամբողջ ճամբու երկայնքին ձեռք առնուած զգուշական միջոցներ։

Փետր. 13ին Մ. Քէմալի ժամանումէն երկու օր առաջ, Ատանայէն Ցէօրթ Եօլ եկած է գունդ մը զինուոր եւ տասնեակներով ոստիկաններ, որոնք ցրուած են քաղաքի զանազան մասերը եւ մինչեւ սուրիական սահման առնուած է խիստ հսկողութեան տակ։ Երկաթուղիով ճամբորդողները լուրջ քննութեանց ենթարկուած են։ 15ին Ցէօրթ Եօլ հասած է Մ. Քէմալ եւ ընդունուած մեծ ցոյցերով։ Առաջին անգամ տն զօրանոց հանդիպած եւ աչքէ անցնելէ վերջ զօրքերը ընդունած է քաղաքի երեւելիները։ Անկէ վերջ այցելած է նարինջի պարտէզները։ Մինչեւ քաղաքի կեդրոնը գացած եւ պտտած է շատ մը պարտէզներ որոնց բոլորն ալ Հայերու կը պատկանէին, սակայն հիմա Թուրք գաղթականներով լեցուած են կամ գրաւուած շրջակայ գիւղերու Թուրք երեւելիներուն կողմէ։

Մուսթաֆա Քէմալ բաւական տեղեկութիւններ առած է նարինջի վաճառականութեան եւ բերքի վիճակի մասին։

Նարինջի պարտէզները անխնամ ձգուած ըլլալով ծառերը շատ տկարացած եւ չատեր չորնալու դատապարտուած են։ Հիւանդութիւն մը պատճառ եղած է բազմաթիւ պարտէզներու բնաջնջման եւ բերքի նուազութեան. այնպէս որ այս տարի թէեւ գիները նախորդէն աւելի բարձր, սակայն բերքը շատ քիչ եղած է։ Կառավարութիւնը երբեք մասնագէտներ բերած է, պայքարելու համար այդ հիւանդութեանց դէմ, սակայն բաւական ուշ։ Քաղաքին հարաւային մասին մէջ գտնուող պարտէզները արդէն չորցած են։

Մ. Քէմալ երկաթուղիով Ցէօրթ Եօլէն Ատանա մեկնած է եւ գիշերը Միսիս շոգեկառքի մէջ անցուցած։

Ընդհանրապէս ամբողջ Ցէօրթ Եօլի շրջանի Թրքութիւնը դժգոհ է կառավարութենէն եւ մատնուած տնտեսական ահաւոր տագնապի մը, սակայն կախաղանի վախը այնքան ուրսափեցուցած է ժողովուրդը որ ոչ ոք կրնայ բերանը բանալ։ Պզտիկ արտայայտութիւն մը անգամ բաւական կ'ըլլայ վերջին շունչը Մենէմէն առնել տալու։ Լռութիւնն ու խստութիւնը այնքան բուռն է։

«ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱ՞Մ ԹԷ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ»

Գրեր էինք թէ Պոլսոյ համալսարանի ուսանողներէն էտհէմ ապտակած է Վաքըթի խմբագրական քարտուղարը՝ միջադէպին ծնունդ տուած է Վաքըթի հետեւեալ գրութիւնը.—

Թուրքերու մեծ բարեկամ Փիէռ Լօթիի իբր բարեկամը ճանչցուած Քլօտ Ֆարէր, որ «Էնկիւրիէյի չորս կիները» անուն վէպի մը մասին ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար Պոլիս եկած է, երկու բանախօսութիւններ տուաւ Բերայի Ֆրանսական Թատրոնին մէջ։ Մեր պաշտօնակից «Ռեւանըշ», ըսելով թէ Փիէռ Լօթիի մասին տրուած բանախօսութեան շատ քի՛չ ունկնդիրներ կը գտնուէին, այս վիճակը կը վերագրէ այն բանին որ Ֆրանսացի գրագէտին բանախօսութիւնները Թէփէ Պաշըի Թատրոնին «էմփրէսարիօյի»ն յանձնուած են։ Մեր պաշտօնակիցը իրաւունք ունի։

Արդարեւ, Քլօտ Ֆարէրի բանախօսութիւնը մտիկ ընել ուզողներէն իբր մուտք մէկուկէս ոսկի առնուած է։ Նոյնիսկ համալսարանի ուսանողութիւնը երբ ուզեր է Փիէռ Լօթիի մասին ըրած բանախօսութիւնը մտիկ ընել, Քլօտ Ֆարէր ըսած է թէ ուսանողները կրնան միայն կէս գին, այսինքն 75 ղրուշ, վճարելով թատրոն մտնել։

Ինչպէս կը յիշուի, զինադադարի միջոցին, Իզմիրի յաղթանակէն վերջ Ֆառէր Պոլիս եկաւ եւ այստեղ Թուրք երիտասարդներուն հիւր եղաւ։ Սուլթան Ահմէտի մէջ իրեն համար վարձուած տուն մը բնակեցաւ։ Մինչեւ իսկ, համալսարանի երիտասարդները Քլօտ Ֆարէրի կառքը քաշող այս համալսարանականները հիմա, անոր բանախօսութիւնը մտիկ ընել կ'ուզեն, բայց Թուրքերու բարեկամ ճանչցուած այս Ֆրանսացի մեծ գրագէտը կ'ըսէ թէ անոնք գոնէ կէս գին վճարեն...։

Այս իրողութիւնը այնքան պերճախօս է որ իմաստը բացատրելու համար մէկ բառ մը իսկ աւելցնելու պէտք չենք տեսներ։

Պատշաճութիւնը այնպէս կ'ուզէր որ Ք. Ֆառէր երբ Պոլիս եկաւ, իր բանախօսութիւններուն համար ոչ թէ Բերայի Թատրոնը, այլ Համալսարանի բեմը ընտրէր։ Այնտեղ թող ամբողջ Թուրք երիտասարդութիւնը Թուրքերու մէկ բարեկամին խօսքերը սրտովին մտիկ ընէր։ Բայց Ֆրանսացի գրագէտը նախամեծար համարեր է Թուրքիա գալ եւ դրամով բանախօսութիւն ընել։

Անկասկած, բան մը չենք կըրնար ըսել ասոր համար։ Իր ապրուստը իր գրիչով շահելու հարկադրուած գրագէտի մը համար այս արարքը շատ բնական իրաւունք մըն է։ Այս պարագային, Թուրքերն ալ իրաւունք չունի՞ն երբ Ք. Ֆառէրի անձին մէջ Թուրքերու բարեկամէ մը աւելի՝ Ֆրանսացի վաճառական մը տեսնեն...։

Միւս կողմէ, իմացանք դարձեալ որ Քլօտ Ֆարէր, իր բանախօսութիւնը համալսարանի երիտասարդներուն դրամով ծախելէն զատ օրուան միւս ժամերուն, «Մօնտիալ» գրատունը կը նստի եւ իր գործերը գնողներուն գրքերուն մէջ վճարումի փոխարէն ձօնէր կը ստորագրէ։ Ճի՞շդ է որ նշանաւոր հեղինակի մը ստորագրութիւնը ունենալը արժէքաւոր բան մըն է։ Մենք, Թուրքերս քիչ մը դժուար կը հաշտեցնենք ստորագրութեամբ ապրանք քշելու փափաքն ու ձօնելու ազնուականութիւնը։

Կը նշանակէ որ Քլօտ Ֆարէրի աչքին բանի մը արժէքը դրամով միայն կ'որոշուի։ Կը կարծենք սակայն որ այսպէս չեն խորհիր բնակիչներն այն քաղաքին, որուն մէկ փողոցը իր անունը կը կրէ։

Ու ասիկա կարելի է դիւրութեամբ ապացուցանել յիշեցնելով Սէն գետին եզերը, Թօքիօ պողոտային վրայ գտնուած իր տունը զարդարող Թրքական գորգերն ու դեռ ուրիշ բազմաթիւ արժէքաւոր առարկաներ, որոնք իբր բարեկամական յիշատակ միայն տրուած են իրեն։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՄԱՐՍԷՅԼ, 2 մարտ — Երէկ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Թոմոն Ս. Թիւլիէնի «Զաւարեան» խումբը թէյասեղան մը պատրաստած էր փետր. 18ի առթիւ։ Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը ընկերներէ եւ համակիրներէ բաղկացած։

Առաջին խօսողն էր ընկ. Մարութեան որ պարզեց Հայաստանի վիճակը նախ քան բոլշեւիկներուն բռնագրաւումը եւ յետոյ։

«Հայ ժողովուրդը միամտօրէն հաւատացած էր որ երբ բոլշեւիկները գան Հայաստան ամէն ինչ աւելի լաւ կ'ըլլայ բայց երբ տեսաւ բռնութեան լուծը իսկոյն զգաց որ խաբուեր է եւ մեծ բան է կորսնցուցեր, եւ այն ատեն ժողովուրդը հաւաքաբար առանց խտրութեան ըմբոստացաւ անհարազատներուն դէմ»։

Խօսեցաւ նաեւ ընկ. Պանտիկեան։ Վերջին խօսողն էր ընկ. Ազգին Մարտիրոսեան, որ շեշտեց փետրուար 18ի դերը հայ կեանքին մէջ. «Շատ մը դէպքեր կուգան կ'անցնին, բայց փետրուար 18ը պիտի մնայ կենդանի վկան հայ ժողովուրդին ըմբոստ ոգիին»։

Ուշ ատեն, ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Ա. Վանոյեան

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՊՐԻՆ ԼԷՆԻՆԿՐԱՏԻ ՄԷՋ

Այս հարցումին պատասխանելու համար, պարզապէս կը թարգմանենք «Վեչէրնայա Կըրասնայա Գազէտա» բոլշեւիկ թերթին պաշտօնական յայտարարութիւնը։

Ըստ այս բոլշեւիկ թերթին, Լէնինկրատի բնակիչները պարտաւոր են արտօնագիր ցոյց տալ, ստանալու համար իրենց յատկացուած ուտեստը։ Այդ արտօնագիրները կը բաժնուին չորս խումբերու.—

Առաջին տեսակի արտօնագիրով կարելի է ստանալ ամսուան մը համար 1,500 կրամ շաքար, 25 կրամ թէյ, 2 քիլօ ձաւար, 800 կր. դդմաճ, կէս լիդր իւղ (արեւածաղիկի), 400 կրամ ճերմակ իւղ (մարկարին), 800 կր. չոր ձուկ, 1 քիլօ ձուկ, 1 քիլօ ալիւր, 500 կրամ լուացքի օճառ, 1 կտոր արդուզարդի օճառ։

Միւս արտօնագիրներով ստացուած ուտեստին քանակը աւելի քիչ է։

Ինչպէս կը տեսնէք, միսի մասին բան չէ գրուած։ Որովհետեւ միսը Լէնինկրատի մէջ կը տրուի ամիսը 5 անգամ, մարդագլուխ 200 կրամ։

Ուրեմն, այս անբաւական ուտեստն իսկ ստանալու համար, ամէն քաղաքացի պէտք է արտօնագիր մը ունենայ։ Հակառակ պարագային, եթէ դրամ ունի՝ կրնայ մասնաւոր շուկայէն գնել ինչ որ ուզէ, անշուշտ կրակի գնով։ Արդ, կը պատահի որ կառավարութիւնը կամ բոլշեւիկեան կամայականութիւնը պատժելու համար որ եւ է քաղաքացի, ձեռքէն առնէ ուտեստի արտօնագիրը։

Ալ մնաս բարո՛վ շաքար կամ իւղ, ձուկ ու ալիւր։ Անօթի մնացիր, ո՞րու հոգ։

Ատոր կ'ըսեն ծոմ բռնել յանուն... սուրբ Լէնինի։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ շրջանի սկաուտական յանձնախումբը աչքի առջեւ ունենալով Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական խումբերու աստիճանական զարգացումը որոշեց.

1.— Բանալ սկաուտ խմբապետներ պատրաստելու միամեայ դպրոց մը, շատ մօտիկ ապագայի մը մէջ։

2 — Պարտաւորել կերպով Փարիզի եւ շրջանի բոլոր սկաուտ աստիճանաւորները ղրկել բացուելիք դպրոցը։

3 — Դպրոց ընդունիլ 18 տարիքը լրացնող այն բոլոր երիտասարդները՝ որոնք ցանկութիւն կը յայտնեն հետեւիլ դասաւանդութեանց, յետագային Հ. Մ. Ը. Մ.ի շարքերուն մէջ ծառայելու պայմանով։

4 — Պատրաստել դպրոցի կըրթական ծրագիրը ու պիւտճէն։

5.— Կազմակերպել բանակում, ցուցահանդէս ու մարզահանդէս մը։

6.— Դպրոցին բացումը կատարել պատշաճ հանդիսաւորութեամբ մը։

7 — Հիմնել գրադարան մը, օժտելով զայն առաւելապէս հայ գրողներու գործերով։

8.— Հրաւիրել ծանօթ հայրենակիցներ որպէս դասախօս դպրոցական տարեշրջանի համար։

9 — Պատրաստել Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու յատուկ դաստիարակչական ուղեցոյց մը եւ այս առթիւ օգտուիլ Նախորդ յանձնախումբի կողմէ մշակուած ուղեցոյցէն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ Շրջանի
Սկաուտական Յանձնախումբ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 2 Մարտ.— Մարսէյլի մէջ շատ մը հայրենակցական միութիւններու կարգին, գոյութիւն ունէր եւ զգալի գործունէութիւն մը ցոյց կուտար Ամասիոյ Հայր. Միութիւնը։

Այսօր ոչ մէկ ձայն կը լսուի անոր մասին։ Ինչո՞ւ այս թմրութիւնը։

Եթէ իսկապէս գոյութիւն ունի 1929ի կազմուած օրինաւոր վարչութիւնը, ինչո՞ւ չի շարժիր օգտակար ձեռնարկ մը կատարելու ի նպաստ այնքան սպասուած Մարսէյլի դպրոցի շէնքին գնման ֆօնտին։

Իսկ եթէ լուծած է, ծրագիր կանոնագրի վերջին յօդուածին տրամադրութեան համաձայն, պատրաստ է իր գանձը նուիրել բարենպատակ հաստատութեան մը։

Ասկէ աւելի ազգօգուտ առիթ մը կարելի՞ էր սպասել։

Ն. Թ.

ՀՍԿԱՅ ՄԵՂՈՒՆԵՐ

Ամերիկայի մեղուաբոյծները վերջերս շատ կը հետաքրքրուին խոշոր մեղուներու ցեղով մը։ Այս մեղուները մեծ փոր մը ունին, լայն թեւեր եւ երկար խայթոց մը։ Ասոնց համար պատրաստուած են հսկայ փեթակներ։ Օրական կ'արտադրեն մեծ քանակութեամբ մեղր։ Մեղուաբոյծները շինած են արուեստական ծաղիկներու պարտէզ մը, ուր ծաղիկները ներկուած են գոյնզգոյն եւ շափրակներուն վրայ՝ շաքարաջուրի կաթիլներ։ Այս կաթիլներէն, կ'ըսեն թէ, մեղուները հրաշալի մեղր կը շինեն։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«Երկունք» օրկան Զ. Ե. Ո. Միութեան, 21-22 միացեալ թիւերը, պատկերազարդ եւ գրական ճոխ բովանդակութեամբ։ Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա՝ 22 ֆր., արտասահման 1,50 տոլ.։ Դիմել A. Kapikian, 17 Ave. Philippe Auguste, Paris.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

Հոգեկան գոհունակութիւն մը ...նիմ իրենց հետ խօսելով։ Լաւ ...րեկամներ են։

*
**

Քանի մը օրէ ի վեր Մակտալինը մտքիս մէջ կ'իշխէ ու ...կառակ անոր որ անոր պատկե... դուրս հանել կ'ուզեմ երեւա...յութենէս, չեմ կրնար։ Ու միշտ ... խուսափիմ իր մասին գրելէ, ...կայն այնքա՛ն մղում մը ու... Մակտալինի մասին խօսելու։ ...չ, մէկը ըլլար որուն քիչ մը ...րտս բանայի։ Մտերիմ մը կը ...տռեմ։ Սակայն ո՞վ կայ աւելի ...երիմ քան Մակտալինը։ Ու ...ածել որ զայն պէտք չէ տեսնե... Ու մտածել որ զայն կը ...եմ։ Ու որքա՛ն։ Որքա՛ն։ Մակտալի՛ն։

*
**

Այս առաւօտ քիչ մը ուշ արթնցայ եւ ածիլուելու ժամանակ չունեցայ։ Վրդովուած գիշեր մըն էր։ Եւ քուն ունիմ։

Փողոցը սպասեցի Մակտալինին։ Ան դպրոց երթալու ատեն անպայման X փողոցէն պիտի անցնէր ու կրնայի տեսնել զինք։ Կէս ժամէն աւելի սպասեցի, սակայն չերեւցաւ։ Քսան անգամ տուն գացի, կարծես թէ բան մը մոռցած ըլլայի։ Ատեն մըն ալ հեռագրական ձողին տակ կայնեցայ գինովի մը պէս։ Հանրակառքին մէջէն զիս ծանօթներ տեսան ու վրաս խնդացին ծոյլ ու անբնական քալուածքիս համար։

Չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ չերեւցաւ Մակտալին։ Թերեւս շատ կանուխ գացած է։

Եւ ինչո՞ւ սպասեցի իր ճամբան։ Բան մը որ չէր որոշած։ Եւ ակամայ ըրի։ Իմ վրաս խնդալով։ Ինքզինքս դատապարտելով։

Եւ ասիկա վերջին անգամը չէ— ոչ ալ առաջինը— որ ինքզինքս դատապարտած եմ եւ պիտի դատապարտեմ։

Եւ մեր կամքին մասին կը խօսինք։

Որքա՛ն ծիծաղելի։

Մինչդեռ կոյր ուժեր կ'առաջնորդեն մեզ եւ մեր արարքներուն ուղղութիւն կուտան։ Ու մենք կը կարծենք թէ ազատ ենք։

Շատ անգամ մտածեր եմ այս մասին։

*
**

Le Cercle Françaisին պիտի երթայի այս գիշեր։ Սաստիկ անձրեւ եկաւ ու չկրցայ։ Ալֆոնս Տօտէի մասին պիտի խօսէր փրոֆ. Մալաքիս։ Անբախտ բանաստեղծ։ Թերեւս ինծի պէս ուրիշներ ալ չգացին եւ հաւաքոյթը տեղի չունեցաւ։

Անցեալ հաւաքոյթին մէջ փրոֆ. Պերթհիէն խօսած էր Քլէմանսօյի մասին։ Երգեր եղան։ Հիւրասիրուեցանք։ Պարեցինք։ Հոն ճանչցայ կապուտաչուի աղջիկ մը. շատ երիտասարդ։ Ճի՛շդ Մակտալինին պէս։ Մանաւանդ իր խորունկ ու անուշ աչքերը։

Պարեցի իր հետը երեք անգամ։

Ո՛րքան սիրուն է։ Մակտալինին պէս։

Թերեւս անոր համար կ'ուզէի որ երթայի այս իրիկուն։

Թերեւս անոր համար կը ցաւիմ որ չկրցայ երթալ։

Ու բանաստեղծին մասին մըտիկ չըրի։ Որքան կը ցաւիմ։

*
**

Քիչ առաջ բարեկամ մը եկաւ։ Մէկ ժամու չափ խօսեցանք իրարու հետ։ Հետաքրքիր մէկն է։ Երիտասարդ։ Փառասէր։ Մաքրասէր։ Գրեթէ ամէն բան գիտէ։ Մանաւանդ կիներու մասին խօսիլ՝ Շատ շինծու եւ ծաղկեալ անգլերէն մը կը խօսի։ Ասոր համար յաճախ քննադատած եմ զինքը։ Գրականութիւն ալ կ'ընէ։ Գեղեցիկ վէպ մը գրած է։ Կը սիրեմ իր հերոսուհիին անունը։ Լէօնօրա։ Սրտաճմլիկ պատմութիւն մըն է։ Սէր։ Թոքախտ։ Հատնում։ Իր պատմելու եղանակը դիւրին ու բնական։ Խորունկ զգացումով գըրած է։ Մարդ այս վէպը կարդալով հաղորդակից կ'ըլլայ հիւանդագին սակայն նուիրուած սիրոյ մը։ Ողբերգութիւն պէտք է ըսել։

Ան քիչ խօսեցաւ իր մասին։ Իր սովորական մէկ երկու սրամտութիւնները չմոռցաւ։ Ամերիկեան թերթերէն քաղուած։

Իմ վիճակս հարցուց։

Լաւ եմ, այնպէս չէ՞...։

Օրագիրի գաղափարին շատ հաւնեցաւ։ Դիտողութիւն մը ըրաւ ոճիս մասին զոր որակելու համար սխալ անգլիերէն բառ մը գործածեց եւ ստիպեց որ բառարան նայիմ։ Սխալ էր։ Չընդունեց։

Կը սիրենք երբեմն անիմաստ բաներու մասին խօսիլ։

Ժամանակը ուշ էր, մեկնեցաւ։

*
**

Հիմա 12ն է։ Ջութակ մը Օրփէոս կը նուագէ։ Տպաւորութիւնը անուշ ու գգուող է։ Պէտք է քնանալ։

*
**

Ի՞նչ կը կարծէք որ պատահեցաւ այսօր։ Մակտալինը կանչեց զիս։ Անշուշտ ատիկա մեծ նշանակութիւն ունի ինծի համար։

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Շար.)

մտադիր է իշխանութեան գլուխ մնալու, մինչեւ որ վերջնապէս կարգադրուի Հնդկաստանի հարցը։

Իր կարգին, Հէնտրրսըն՝ արտաքին նախարարը, համոզուած ըլլալով թէ աւելի քան երբեք զինաթափութեան համար նպաստաւոր պայմաններ ստեղծուած են, մտադրած է հետապնդել ուժգնօրէն Լոնտոնի նաւային խորհրդաժողովին ձեռնարկը։

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ.ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի և շրջաններու բոլոր ընկերները անխտիր այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին, 120 Պուլվառ Պէլվիլի սրճարանին վերնայարկը։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Զեկոյցներ.— ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԱՍԻՆ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ՝ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8,30—9.30, Հ. Յ. Դ. ծրագրի մեկնաբանում (Ընկ. Պ. Հիւսեան)։

Ժամը 9.30—10.15, Համառօտ պատմութիւն Նախայեղափոխական շարժումներու (Ընկ. Տ. Թադէոսեան)։

ՓԵՐՈՒԱՐ 18 ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 128 Rue Etienne Doletի սրահը

կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

կը խօսին՝ ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ, ՌԷՆ և Հ. ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւններ եւ անակնկալներ

«ՓԵՒՐՈՒԱՐ 18» ՍԷՆ ԼՈՒԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ակնունի ենթակոմիտէի, Ս. Մարկրիթի «Համազասպ» ենթակոմիտէի եւ Ս. Լուի Պատ. միութեան։ Այս կիրակի ժամը 2.30ին։

կը խօսի՝ Ընկ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Ապառաժ խումբին կողմէ

Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Այս կիրակի ժամը 2ին Etablissement Réunis (Փասգալի Սինէմայի սրահին մէջ

կը ներկայացուի՝ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Տոմսերը կը ծախուին Պ. Այանեանի, Ն. Խաչիկեանի, Ա. Ալէքսանեանի, Մ. Մուրատեանի մօտ եւ հանդէսին օրը թատրոնի կիշէն։

Գիները 4 եւ 3 ֆրանք

Հ. Մ. Ը. Մ-ի ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի իրիկուն ժամը 8ին 84 Րիւ Շաբ

Հովանաւորութեամբ ՊԱԼԱՔԵԱՆ սրբազանի

Հրաւիրուած են նաեւ Մարսէյլի ֆրանսական եւ ռուսական Սկաուտական կազմակերպութեան պետերը։

Խմբերգ, արտասանութիւններ, ֆանթէզիներ, բուրգեր, շուէտական մարզանք, սկաուտական կենդանի պատկերներ, եւայլն։

Սկաուտներու կողմէ կը ներկայացուի

ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ Է եւ ՀՆԱՐԱՄԻՏ ՎԱՐԶԱԿԱԼԸ (զաւեշտ)

Տոմսեր՝ 10, 7 եւ 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՔԼԻՇԻ, Լըվալուա-Փէրէ եւ Սէնթ Ուան բնակող բոլոր անհատ Դաշնակցականները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին փլաս տը լա Րէբիւպլիքի (Քլիշի) ծխավաճառի սրճարանը:

ԻՍԻ-ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ Պիյանքուր վռամեան խումբի ժողովը, այսօր ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հիաւիրէ Սէն Լու, Պուլվար Օտտօ, Սէնթ Անթուան (Գոմբանի Ֆրէզ) մասնաճիւղերու ընկերները, այս կիրակի 63 Rue de la République.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, եփրեմ խան, Համազասպ եւ վարդգէս խումբերը վաղը իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բացակայողները պատասխանատու պիտի նկատուին,

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Գործազուրկներու Օգնող Մարմինը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր միութիւններու ներկայացուցիչները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince։ Օրակարգ՝ զեկոյց գործադիր մարմնոյ։

ԱՆԻԷՌ Պուա-Քոլոնպի Զ. Ե. Ո. Միութեան ընդհանուր ժողովը այս երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՆԿԱՏԻ առնելով ներկայ անգործութեան տագնապը Մարսէյլի Քղիի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ-անդամ բոլոր Քղիցիները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 14 Rue Colbert (Bar Tabacsի) սրահը:

Եթէ այս անգամ ալ ներկաները մեծամասնութիւն չկազմեն վարչութիւնը ինքնաբերաբար պիտի յանձն առնէ բոլոր հարցերը կարգադրել: (կնիք)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Բէմախի աղահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։

— Կը փնտռուի ընիկ Մարաշցի Նաթան Մոմճեան եւ իր կինը Ռոզա Մոմճեան։ 3 տարի առաջ կը գտնուէին Ardoise գիւղը (Gard)։ Այժմ կը գտնուին Փարիզ կամ շրջանները։ Իմացնել Աւետիս Շիրոյեանի, Maison Palmier, Grand'Rue, Bollène, (Vaucluse).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԱՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
7
ՄԱՐՏ
1931

7 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1512 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԷՄԱԼԱԿԱՆ ԽՈՒՐՁԸ

Պոլսէն հեռագիր մը հաղորդելով Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովին լուծումը, կը յիշէ հատուած մը Մ. Քէմալի վերջին ճառէն, խօսուած՝ Գոնիայի մէջ.

— «Մենք կ'ուզենք որ 18 տարեկան եւ անկէ վեր բոլոր այր ընտրողները արձանագրուին իբրեւ անդամ «Խալք» (Ժողովուրդ) կուսակցութեան։ Իսկ 18էն վար եղածները պէտք է համարենք իբրեւ ապագայ անդամներ կուսակցութեան եւ անոր համեմատ կրթենք։»

Ամբողջ ծրագիր մը կը խտացնէ այս միտքը։ Շատ մօտ՝ Մուսոլինիի վարդապետութեան։

Ֆաշական (ֆաշիստ), սեւ շապիկաւոր Իտալիան ալ կազմակերպուած է այս հիման վրայ։ Թուրքիոյ իշխանապետը կ'ուզէ իբրեւ տիպար առնել զայն։ Մինչեւ հիմա Նախնական տարրերը, ոգին օրինակած էր։ Հիմա կ'ուզէ զարգացնել, աւելի թանձրացնել եւ որոշ կաղապարի վերածել։ Անցեալ տարուան փորձէն, ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը հրապարակ նետելու զաւեշտէն յետոյ, որ յանգեցաւ իրական ողբերգութեան մը, Մ. Քէմալ եկած յանգած է մէկ, միատարր եւ միաձոյլ կուսակցութեան մը սկզբունքին։

Այս եզրակացութեան մէջ աւելի ամրացած կ'երեւայ իր եռամսեայ պտոյտներէն եւ Մենէմէնի դէպքէն յետոյ։

Թուրքիան արդիացնելու, «լէյլէյիճի» եւ ֆէսակիր Թուրքէն նորը, գլխարկաւորը հասցնելու, իր բոլոր յեղափոխական շարժումները իրականացնելու համար, Մ. Քէմալ իր յոյսը դրած է բանակին, նոր սերունդին եւ իգական սեռին վրայ։

Եւ իսկապէս, երեքն ալ իր կողքին են։

Բանակին սպաները յատկապէս ջոկուած, զատուած են։ Ամէնէն հայրենասէր սպան ալ, եթէ տատանումներ ունի, քշուած է ասպարէզէն։ Տարէց եւ վաստակաւոր փաշաներ հանգստեան կոչուած են, իրենց տեղերը եւ տիտղոսները տալով նորերու։ Բուն սպայակոյտը կը բաղկանայ հաւատարիմներէ։ Պետական եկամտացոյցին առիւծի բաժինն ալ միշտ վերապահուած է զինուորական ճակատին։ Լաւ կշտացնելու, լաւ հագուեցնելու եւ ոտքէն մինչեւ գլուխը սպառազինելու։

Նոր սերունդը սկիզբէն ի վեր կը վայելէ քէմալապետութեան հայրական փաղաքշանքը։ Դպրոցէն մինչեւ «օջախ»ները, որոնց թիւը արդէն հասած է 280ի, 200,000 անդամ»ներով։ (Թրքական օջախներու կեդր. վարչութեան եկամտացոյցը կ'անցնի կէս միլիոն ոսկին. իսկ տեղական մասնաճիւղերը ունին 27—45,000 ոսկիի նախահաշիւ)։

Նոյն իսկ մեզի կրնայ օրինակ ծառայել երիտասարդական ճակատին վրայ թափուած աշխատանքը։

Անցեալ տարուան սկիզբը, Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի մէջ, մէկ շաբթուան համար պատանիներու, դպրոցական տղոց յանձնուեցաւ ամբողջ վարչական իշխանութիւնը։

Տասներհինգ-տասներվեց տարեկան պատանիներ դարձան կուսակալ, քաղաքապետ, ոստիկանական վերատեսուչ, քաղաքապետական խորհուրդի նախագահ եւայլն, պաշտօնական բոլոր ստորոգելիներով։ Մ'արզանք մը, որ կրնայ տղայական թուիլ մեր ամենագէ՛տ աչքերուն, բայց իր հետապնդած ոգիով՝ աննախընթաց յառաջդիմութիւն է։

Ինչ կը վերաբերի կիներուն, այս ճակատին վրայ եւս չափազանց ուշագրաւ է քէմալապետութեան գուրգուրանքը։ Ա՛լ մանաւանդ կարուած ճամբան։

Միայն քօղին եւ վանդակին անհետացումը յեղափոխութիւն էր, ինքնին։ Իսկ սա 7—8 տարուան ընթացքին, Թրքուհիներու գրաւած դիրքը հանրային կեանքի մէջ, — արդէն կը կազմէ շրջան մը։ Թրքուհին փաստաբան։ Թրքուհին անդամ քաղաքապետական խորհուրդի — անշուշտ վաղն ալ Ազգ. Մեծ Ժողովին։ Թրքուհին հռետոր։ Վարիչ եւ մղիչ ուժ բազմազան միութեանց եւլն.։

Անցողակի յիշենք պատկերազարդ տեսարան մըն ալ.— Թրքուհին ահա երկու տարիէ վեր ոչ միայն թեկնածու կը ներկայանայ գեղեցկութեան մրցումներու («Ճիւմհուրիէթ»), այլեւ իր սրունքները կը լուսանկարէ եւ կը ցուցադրէ հրապարակաւ («Վագըթ»), անունով եւ մականունով։

Կռթնած այս երեք ազդակներուն — բանակ, նոր սերունդ եւ կին—Մ. Քէմալ կը սեղմէ ճակատները, կ'ամփոփէ իր ուժերը եւ կ'ուզէ իր իշխանապետութիւնը վերածել ամբողջական խուրձի մը։ Դարձնել «ֆաշիօ» (խուրձ)։

Նախանշանները կը տեսնենք արդէն, ամէն օր, 1922էն ի վեր։ Իսկ այն յայտարարութիւնը թէ 18 տարեկան եւ անկէ վեր այրերը Խալքի անդամ պիտի արձանագրուին, 18էն վար եղածներն ալ թեկնածու — ապագայ անդամ— աւելի ձեւ եւ գոյն կուտայ Մ. Քէմալի առաջադրութեանց։

Ինչ որ Քէմալը ուզեց, ազգն ալ կ'ուզէ, անշուշտ։ Հակառակ պարագային — ահա Մենէ՜մէնը։

Այդպէ՛ս ամրացաւ Մուսոլինին ալ։ Կախաղանը հազուադէպ է Իտալիոյ մէջ, բայց աւելի համատարած եւ քստմնելի սարսափ մը կը կապէ ոտք ու ձեռք։

Քէմալական խուրձը աւելի զարգանալով եւ շաղախ կապելով, նոր Թուրքիան պիտի դարձնէ մի հօտ եւ մի հովիւ, տառական իմաստով։

Կացութիւն մը, որ երկսայրի սուր է։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉ՞Ի ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ Կ'ԸԼԼԱՆ

«Հորիզոն»ի խմբագրականէն (28 փետր.)

— «Ըլլալով յեղափոխական կուսակցութիւն մը, Դաշնակցութիւնը, բնականաբար, այլ կուսակցութիւններէ կը տարանջատուի նաեւ ներքին, իր շարքերուն յատուկ օրէնքներով ու սովորութիւններով, իր անդամներուն ան կը պարտադրէ կուսակցական ամենախիստ կարգապահութիւն։ կը ստիպէ զանոնք ըլլալ օրինապահ եւ հնազանդ, իր բոլոր անօրինութեանց ու որոշումներուն նկատմամբ, բայց եւ կուտայ անոնց արտայայտուելու, տեսակէտ պարզելու եւ արժեցնելու հնարաւորութիւն ինչպէս նաեւ քննադատելու իրաւունք, մինչեւ որոշ կէտ մը, ուրկէ անդին կը տիրապետէ մեծամասնութեան կամքը։

Դաշնակցութեան անդամակցիլ փափաքող ոեւէ երիտասարդ, գիտէ որ իր բազմապիսի առաւելութիւններով ու խայծերով մէկտեղ, Դաշնակցութիւնը իրեն պիտի պարտադրէ ծանրագոյն զոհողութիւններ եւ պիտի ստիպէ ամէնէն առաջ, կուսակցական սեմէն ներս ոտք կոխած օրէն սկսեալ մոռնալ իր եսը եւ ամէն վայրկեան, կուսակցութեան միջոցով տրամադրել ինքզինքը ազգին ու հայրենիքին։

Գիտնալով հանդերձ այս բոլորը, հայ երիտասարդը, կամովին, կը նուիրուի Դաշնակցութեան։ Անոր սրտին չեն խօսիր միւս հոսանքները՝ մէկը իր ողջմտելի վիճակով, միւսը իր բրածոյ «գոյութեամբ» եւ երրորդը՝ իր հակազգային տարազով եւ վնասակար ու քանդիչ քարոզութիւններով։ Դաշնակցութիւնը միայն կրնայ զինք բաւարարել, իր երիտասարդական եռանդին ու թռիչքին մէջ, Դաշնակցութիւնը՝ որ միշտ թարմ է ու կենսունակ, իր դաւանանքով, իր սկզբունքներով, իր հետապնդած քաղաքական ու ընկերային իտէալներով. Դաշնակցութիւնը՝ որուն անցեալը հրաշավէպ մըն է իր քաջագործութիւններով, իր զոհաբերութիւններով, իր անուանի ու անանուն հերոսներու լուսապսակ փաղանգով, Դաշնակցութիւնը՝ որ քառասուն տարիներէ ի վեր, աննկուն ու անվհատ կը տանի հայրենիքի ազատագրութեան մեծ գոտեմարտը եւ որ այսօր ալ ուժ կ'ամբարէ վաղուան պայքարներուն համար, Դաշնակցութիւնը՝ որ իբրեւ բազմանդամ ու բազմացանց ընտանիք մը, լաւագոյն գուրգուրանքն է միշտ վերապահած իր անդամներուն, բոլորն ալ դարձնելով եղբայրօրէն իրարու սրտակից, իրարու ընկեր, իրարու մտերիմ եւ բոլորի գլխուն կապելով գաղափարի միեւնոյն նարօտը։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԾՈՎԱՅԻՆ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ

Անգլիոյ ծովային ելեւմուտքը 1931ի ընթացքին պիտի ըլլայ 51 միլիոն 605 հազար անգլ. ոսկի ըսել է 342 հազար նուազ քան անցեալ տարի, Իսկ նաւային ուժերու վրայ. 3400 անձի կրճատում մը պիտի կատարուի։ Այս կերպով ամբողջ նաւային ուժը պիտի բաղկանայ 93,650 հոգիէ։

Թոշակներու վրայ 300 հազար, իսկ զգեստեղէնի եւ այլ իրերու վրայ եւս մօտ նոյնքան գումարի խնայողութիւն պիտի կատարուի։ Ծովային ուժերու կապուած օդանաւորդութեան վրայ եւս, պիտի կատարուի 141 հազարի, իսկ զանազան նաւային շինութիւններու վրայ կէս միլիոնի խնայողութիւն մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրք խորհրդարանը լուծուեցաւ

Ինչպէս գրեր էինք, Մուսթաֆա Քէմալի կամքին համաձայն, Թուրք Ազգ. Ժողովը լուծուեցաւ։ Նոր ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան ապրիլին եւ մայիսին եւ կամ ամրան, «Թոյլ տալով ժողովուրդին որ ազատօրէն իր բաղձանքները յայտնէ եւ իր ուզած թեկնածուներն ընտրէ...»։

Նոր դահլիճ մը պիտի կազմուի վարչապետութեամբ Ըսմէթի, որ դահլիճի ներկայ կազմին մէջ, պիտի մտցնէ կարեւոր փոփոխութիւններ։

Թուրք խորհրդարանի լուծումը կը նկատուի առաջին քայլը կարգ մը փոփոխութիւններու, որոնց անհրաժեշտութիւնն զգացած է Քէմալ իր վերջին ճամբորդութեան ընթացքին, նշմարելով վարչական թերութիւններ եւ ուսումնասիրելով ժողովուրդին պէտքերը...

Իսկ հանգուցեալ ազատական կուսակցութեան պետը Ֆէթհի, որ Քէմալի իսկ արտօնութեամբ եւ հրամանով ընտրուեր էր Կիւմիւշխանէի երեսփոխան, Թուրք խմբագրի մը յայտնած է թէ չպիտի մասնակցի յառաջիկայ ընտրութեանց։ Խեղճը այնքան յուսախաբ եղած է որ նոյնիսկ իր նախկին կուսակիցներով եւ ընտրութեանց մէջ անոնց բռնելիք դիրքով հետաքրքրուելու սիրտ չունի...։

Յոյն Պատրիարքարանին շուրջ

«ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՎ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ»

Յոյն Պատրիարքարանին խնդիրը կը շարունակէ զբաղեցնել մամուլը։ «Սօն Փօսթա» քննութիւն մը կատարած է ընդհ. դատախազութեան շրջանակներուն մէջ, եւ սա պատասխանը առած է.

«Լօզանի դաշնագրին համաձայն, Պոլսոյ մէջ Պատրիարքութիւն չկայ, այլ «Պաշ փափազլըք» կայ։ Երբ այս է դաշնագրին բացորոշ տրամադրութիւնը, այլ եւս շատ պարզ է թէ ի՞նչ ընելու է կոչնագիր չընդունող Ֆէնէրի դէմ։ Դատը ի բացակայութեան տեղի կ'ունենայ եւ վճիռը կը գործադրուի»։

**** «Ճիւմհուրիէթ» ալ կը գրէ.— «Ֆէնէրցիները շատ կ'ըլլան։ Կը հասկցուի որ անոնք տակաւին կը պնդեն իրենց հին մտայնութեան վրայ»։*

Նոյն թերթին Էնկիւրիի թղթակիցն ալ կը հաղորդէ հոն կատարած իր քննութեան արդիւնքը հետեւեալ կերպով.— «Պոլսոյ մէջ Յոյն Պատրիարքարան մը գոյութիւն չունի, այլ կայ Ֆէնէրի կրօնական հաստատութիւնը, որ միայն կրօնական գործերով կը զբաղի»։

Ինչպէս գրեր էինք, դատը ծագած էգերեզմանատան խնդրէ մը։ Քաղաքապետութիւնը կը պնդէ թէ Եէտի-Գուլէի յոյն գերեզմանատան պատը (150 մէթր) շինուած է հին պարիսպին վրայ, եւ հետեւաբար պէտք է փլցուի։ Ասոր համար ալ, Յոյն Պատրիարքարանը հինգ հազար ոսկի վճարելու է իբրեւ հատուցում։

Մենեմենի դատավարութիւնը

Թոյլ տալու համար որ պատերազմական ատեանը վերջացնէ իր դատերը, պաշարման վիճակը երկարաձգուեցաւ մինչեւ մարտ 8։ Մենէմէնի շարժման հետ կապ ունեցող բազմաթիւ անձեր դատապարտուած են զանազան պատիժներու։

Իսկ Զանաքքալէի դաւադրութեան մասին որուն համար բռնուեցաւ թէ զօրաւոր ցանցերով պատած է կրկիրը, ո՛չ մէկ լուր կը հաղորդուի։

Յոյն-պուլկար յարաբերութիւնները

Յոյն-պուլկար բանակցութեանց ընթացքին եւ անգլիական միջամտութեան մասին հարցման մը պատասխանելով, Պուլկարիոյ արտաքին նախարարը Պուրոֆ շեշտեց երկու երկիրներու տեսակէտներու տարբերութիւնը։ Յունաստան կը փափաքի բոլոր վէճերը ենթարկել իրաւարարութեան, մինչ Պուլկարիա կը նախընտրէ ուղղակի բանակցութիւններով կատարել հաշտութեան նախապատրաստական աշխատանքներ եւ այս կերպով թոյլ տալ երկու կողմերուն որ իրենք իսկ ճշդեն թէ ի՞նչ հարցեր պէտք է ենթարկել իրաւարարութեան։ Պուրոֆ դիտել տալէ յետոյ թէ մամուլի մէջ արծարծուած վէճերը չեն նպաստեր աւելի եւս զօրացնելու Պուլկարիոյ դիրքը, որ ամուրէ կը յայտնէ թէ Պուլկարիա կարգ հարցերու մէջ ցոյց տուած է թէ չի խուսափիր իրաւարարութեան վճիռներէն։

Բանակցութիւնները կը շարունակուին երկու երկիրներու ներկայացուցիչներուն միջեւ եւ տեսակէտներու տարբերութիւնը մեղմացած ըլլալով, կարելի պիտի ըլլայ մօտ ատենէն համաձայնութեան գալ։ Համաձայնութեան կնքումը թոյլ պիտի տայ որ երկու երկիրները կարենան տեւական յարաբերութիւններ մշակել։

Յոյն-պուլկար վէճերէն մէկը կը կազմէ 1906ին պատահած հրդեհի մը ընթացքին, Յոյներուն կրած վնասներու փոխարէն հատուցման պահանջը, որուն վրայ կը պնդէ յոյն կառավարութիւնը։ Իսկ Պուլկարիա կը մերժէ զայն նկատի առնել հինցած խնդիր համարելով։

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԴԱՏԸ

Բանկալթիի գերեզմանատան դատը սկսաւ Պոլսոյ քաղաքային ատեանին առջեւ, իբրեւ դատախազ դիմած են Նարոյեան Պատրիարք եւ վարչութեան ատենապետ Պ. Գ. Թորգոմեան։

Կարդացուեցաւ խնդրագիրը, որով կը յայտնուէր թէ Բանկալթիի գերեզմանատունը հինէն ի վեր հայ համայնքին սեփականութիւնը եղած է եւ կը պահանջուէր արգիլել քաղաքապետութեան ոտնձգութիւնը։

Քաղաքապետական փաստաբանները յայտնեցին թէ չեն ուսումնասիրած խնդիրը եւ մէկ շաբաթ միջոց պահանջեցին։

Պոլսոյ Քաղաք. ժողովը այս օրերս մանրամասն զեկոյց մը պիտի հրատարակէ Բանկալթիի գերեզմանատան խնդրին մասին։

Միւս կողմէ, ժողովը որոշած է իրաւագէտներէ բաղկացեալ յանձնաժողով մը կազմել, քննելու համար կարգ մը կալուածական եւ այլ խնդիրներ։ Յանձնաժողովը ի մէջ այլոց պիտի քննէ Բանկալթիի գերեզմանատան վաւերաթուղթերը, այս մասին բոլոր թելադրութիւնները, եւ պիտի զբաղի նաեւ կարգ մը հաստատութեանց տուրքի խնդիրներով։

ԿԱՐԳԸ ԵԿԱՒ ՄԱԿԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ

Գիտենք թէ Թուրքիոյ մէջ, միայն շատ քիչ, ազնուական հին ընտանիքներն ունին իրենց ընտանեկան անունները զորս կը փոխանցեն իրենց յաջորդ սերունդին, իսկ խոշոր մեծամասնութիւնը՝ զուրկ մականունէ, կը զանազանուի «...օղլու»...ով։ Այս անպատեհութեան առաջքն առնելու եւ Թուրքիան մաս մըն ալ մօտեցնելու համար Եւրոպայի, Թուրք ներքին նախարարութիւնը մշակած է օրինագիծ մը, որ պիտի քուէարկուի նորընտիր խորհրդարանին կողմէ։ Այս օրէնքին համաձայն, ամէն Թուրք քաղաքացի պարտաւոր պիտի ըլլայ իր փոքր անունին կցելու նաեւ մականուն մը, որ ըլլայ ժառանգական, այսինքն՝ փոխանցուի իր յաջորդ սերունդին։ Ասով գլխարկէն եւ զգեստէն զատ, անունի ձեւով ալ՝ Թուրքը եւրոպականացած պիտի ըլլայ...։

Այս օրէնքը որ կը կոչուի «ընտանեկան անունի օրէնք», կիրարկելի պիտի ըլլայ 1932ի նոր մարդահամարէն առաջ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՀԱՄԵՒՐՈՊԱ

Յունուարի իր վերջին նստաշրջանին, Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբը որոշեր էր քննել համաշխարհային տնտեսական տագնապը ինչ չափով որ կրնայ շահագրգռել եւրոպական պետութիւնները եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան միջոցով, հրաւիրեր էր Թուրքիան, Իսլանտան եւ Ռուսիան մասնակցելու այս աշխատանքներուն,

Միայն Նորվեկիոյ ներկայացուցիչն էր որ առարկեց այն ատեն թէ կանխահաս է աշխատակցութեան հրաւէր ուղղել Ազգերու Դաշնակցութեան ոչ-անդամ պետութեանց, առանց սակայն ընդդիմանալու տրուած որոշման դէմ։ Նորվեկիոյ ներկայացուցիչին այս վերապահութեան մասնակցեցան փոքր պետութիւնները՝ Պելճիքա, Շուէտ, Դանիա, Սպանիա, Հոլանտա եւ Եուկօսլաւիա։

Իրեն ուղղուած հրաւէրին պատասխանելով, Թուրքիա յայտնած է թէ կ'ընդունի մասնակցիլ յանձնախումբին աշխատանքներուն, պայմանաւ որ այդ կերպով չսահմանափակուի պետութեանց վեհապետական իրաւունքը եւ աշխատանքները ուղղուած չըլլան ուրիշ պետութեան մը դէմ։

ՖՐԱՆՔԵՒԻՏԱԼԱԿԱՆ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
ՆԱՒԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս, միջազգային մամուլը երկարօրէն զբաղեցաւ եւ դեռ պիտի զբաղի նաւային համաձայնութեամբ, որ կ'երեւի յաջողեցաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարին Հէնտըրսընի նախաձեռնութեամբ։

Համաձայնութիւնը որուն տարրերը դեռ կը մնան անյայտ, պարզ է թէ ոչինչ կը փոխէ իրականութեան մէջ, համաշխարհային խաղաղութեան տեսակէտէն, քանի որ դեռ շատ հեռու կը մնայ ընդհ. զինաթափութեան աննկատ ու անշահախնդիր նախաքայլն ըլլալէ։ Այլ. լաւագոյն պարագային, խնայողական պ սրտադրութիւններով, կը դանդաղեցնէ նաւային սպառազինման վազքը։ Իրականութիւնը պէտք է առնել, ուրեմն ինչպէս որ է՝ Մայիսին պիտի գումարուի զինաթափութեան համաժողովը, որ կրնայ անխուսափելի սահմանափակումներու ենթարկել պետութիւնները։ Մինչ այդ ուրեմն, անոնք ժողովին պէտք է... ներկայանան կազմուած ուժերով, իրականութիւններով, որոնց վրայ կարենան չափել ու ձեւել իրենց եւ ուրիշներու առաջարկները։

Նաւային համաձայնութիւնը փորձ մըն է ծովային գլխաւոր պետութեանց միջեւ, ուժերու յարաբերական հաւասարակշռութիւնը պահպանելու, եւ իր նախընթացն ունի Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի մէջ, ուր մշակուած դաշնագրի կիրարկումը ցարդ ձախողեր էր ֆրանքօ-իտալական հակամարտութեան երեսէն։ Միջերկրականեան այս երկու պետութիւնները, որոնք յաճախ իրարու կը հանդիպին գաղթային ճամբաներու վրայ եւս, չէին կրնար համաձայնութեան եզք մը չգտնել՝ առանց իրենք զիրենք ենթարկելու յամառ մրցման մը ծախքերուն եւ վտանգներուն։

Իտալիոյ պետական հարըստութիւնը թոյլ չէր տար կազմելու Ֆրանսայի հաւասար նաւատորմ մը։ Տարիներէ ի վեր ուրեմն, կը ջանար Ֆրանսական նաւատորմը հաւասարեցնել իրենին, առանց սակայն այդ մասին, պաշտօնական վէճերու մէջ մտնելու։ Այս ուղղութեամբ, Իտալիա առաջին փորձ մը կատարեց 1921ի վերջերը, Ուաշինկթընի խորհրդաժողովին մէջ ջանալով փաստել թէ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ նաւային ուժերը հաւասար ըլլալու էին։

Փորձը կրկնուեցաւ 1929ին Լոնտոնի մէջ, ուր ֆրանսական պատուիրակութիւնը սակայն, կը յայտարարէր թէ. Ֆրանսա առանց զբաղելու իր դրացիով՝ կ'ուզէր ապահովել իր երկրին եւ գաղութներուն պաշտպանութեան անհրաժեշտ ծովային ուժերը։ Ֆրանսա Լոնտոնէն կը մեկնէր առանց որ եւ է յանձնառութիւն ստանձնելու եւ միայն յետագային, Իտալիոյ հետ բանակցելու մտադրութեամբ։

Այդ բանակցութիւնները կատարուեցան յետագային քանիցս, սակայն միշտ ապարդիւն. եւ ամէն անգամ, տեղի տալով Մուսոլինիի սպառնական ելոյթներուն, առանց սակայն զիջումի բերելու Ֆրանսան։

Իտալիոյ ոչ բարեկամական դիրքը Ֆրանսայի հանդէպ կը ըլլի կարգ մը պատճառներէ։ Իտալիա յնտպաւորութիւնը կրած է թէ հակառակ մեծ պատերազմի իր մասնակցութեան Ֆրանսայի կողքին, անոր հաւասար բաժին չէ ստացած աւարէն... ու թէեւ կրնար իր դժգոհութիւնը ուղղել հաւասարապէս բոլոր զինակիցներուն, սակայն գլխաւորաբար Ֆրանսա է որ կը դառնայ քաւութեան նոխազ։

Իտալիոյ կողմէ Աւստրիոյ դէմ պատերազմի յայտարարութենէն մէկ քանի շաբաթ առաջ, 1915 ապրիլին Լոնտոնի մէջ կնքուած համաձայնութիւն մը կը պարունակէր հետեւեալ յօդուածը.—

«Այն պարագային որ Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց Աֆրիկեան գաղթային կալուածներն աւելցնեն ի վնաս Գերմանիոյ, այս երկու պետութիւնները սկզբունքով կ'ընդունին թէ Իտալիա կրնայ պահանջել արդար հատուցումներ, մանաւանդ մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի դրացի գաղութներուն եւ Լիպիոյ, Սոմալիոյ, Էրիթրէայի իտալական գաղութներու սահմաններուն վերաբերեալ հարցերու'ի նպաստ իրեն կարգադրութեան մէջ»։

Ֆրանսա եւ Անգլիա, պատերազմի վերջաւորութեան ստացան գերմանական գաղութներու հոգատարութիւնը։ Ասոր հետեւանքով, եւ կատարելու համար խոստումը, Ֆրանսա Իտալիոյ կը ձգէր կարգ մը աֆրիկեան հողամասեր։ Նոյնպէս Անգլիա։

Եւ մինչդեռ Անգլիայէն ոչինչ կը պահանջէ, Իտալիա տարիներէ ի վեր չէ դադրած գաղթային սահմաններու փոփոխութեան պահանջներ ներկայացնելէ Ֆրանսայի։

Երկու երկիրներու յարաբերութիւնները պղտորող գաղթային այս վէճին վրայ կը բարդուին նաեւ ընդհ. քաղաքական հարցեր։

Յայտնի է թէ երկու նախկին զինակիցները կը հետապնդէին հակադիր քաղաքականութիւններ։

Իտալիա կը ձգտի դաշնագրերու վերաքննութիւնը յաջողցնելու եւ այս նպատակով ջանք չի խնայեր։ Ինչ որ պարզապէս կը նշանակէ թէ լքած իր նախկին զինակիցները, կ'աշխատի ի հաշիւ իր նախկին թշնամիներուն, եւ իր այս ձգտումը արժեցնելու համար ո՛չ միայն կ'օգտագործէ ամէն առիթ, այլեւ իր միջնորդութեամբ եւ իր հովանաւորութեամբ կը ստեղծէ խմբակցութիւններ, որոնց քաղաքական հետապնդումները ո'չ մէկ կասկածի տակ կ'իյնան։

Գիտենք թէ Իտալիա աշխատեցաւ Պալքանները կազմակերպել եւ յաջողեցաւ կամուրջ ձգել Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ. հաւանաբար կը յաջողի նաեւ դաշնագրային կապերով իրարու մօտեցնել Թուրքիան, Պուլկարիան, Հունգարիան եւ այսպէս, շղթայի տակ առնելէ յետոյ Եուկօսլաւիան, որուն հանդէպ Ֆրանսայի բարեկամութիւնը միշտ աչքի փուշ է եղած Հռոմի, Ադրիականը վերածէ զուտ իտալական լիճի եւ Միջերկրականի վրայ ներկայանայ Ֆրանսայի հաւասար ազդեցութեան պահանջներով։

Իտալիա ուրեմն, կ'աշխատի մէկ ճամբու վրայ հաւաքել բոլոր պատերազմէն դժգոհները, որոնց ուժեղ մէկ ծայրը կը գտնուի Պերլին եւ խօսքով թէ գործով ուժ կուտան բոլոր անոնց, որոնք կը ձգտին յեղաշրջել յետպատերազմեան սահմաններն ու միջազգային պայմանները։

Ֆրանքօ-իտալական հակամարտութիւնը ծանօթ է թէ տեղի տուած է մինչեւ իսկ միջադէպերու, որոնք առանց Ֆրանսայի պաղարիւն եւ համբերատար ընթացքին, կրնային աւելի ծանր համեմատութիւններ ստանալ։

Երկու կողմերու ընդհ. քաղաքական այս հակամարտութիւնն էր ուրեմն, որ տարիներէ ի վեր կ'արգիլէր նաւային համաձայնութեան կնքումը։ Իսկ այս անգամ որ արդէն իրականութիւն կը նկատուի, կը բաւէ յիշել թէ հակամարտութեան պայմաններն ու պատճառները չեն վերցած, գնահատելու համար համաձայնութեան իրական արժէքը։

Մ. Ե.

ՕՏԱՐԱՑՄԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ
Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ՄԵՐ ԲԱԽՏԱԿԻՑ ՌՈՒՍԵՐԸ
Բ.
ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բազմաթիւ են զինուորական կազմակերպութիւնները, զորս Ռուսերն ունին Փարիզի մէջ։

Քոլիզէ փողոցին մէջ է, որ այդ կազմակերպութիւնները հաւաքուած են մեծ մասամբ։ Այդտեղ է զինուորական Միութիւններու Դաշնակցային Վարչութիւնը։ Բայց անոնց իւրաքանչիւրին կեդրոնը կը գտնուի տարբեր փողոցներու եւ արուարձաններու մէջ։

Սէվրի փողոցին մէջ է Ռուս պատերազմի անդամատեալներու Միութեան Վարչութիւնը, Բլամարի մէջ է Ռուս նախկին ռազմիկներու Միութեան Վարչութիւնը։ Իսկ Ռուս հեծելազօրներու դպրոցին նախկին աշակերտներու Միութեան Վարչութիւնը՝ նախագահ զօրավար Միլլէրի տան մէջ։ Սէվրի մէջ է գարձեալ Ռուս Նաւային Նախկին սպաներու Միութեան Վարչութիւնը։ Ռոպէր Ֆլէօրի փողոցին մէջ է Ֆրանսական ճակատի ռուս սպաներու Միութեան Վարչութիւնը, որուն նախագահն է Տարնովսկի՝ կայսերական անձնապահ հեծելագունդի սպաներու Միութեան Վարչութիւնը՝ Էքսէլմանս ծառուղիին վրայ։ Քարտուղարն է պարոն Սէրժ Ֆէհլէյսըն։ Այս Միութեան նպատակն է «վառ պահել հեծելագունդին աւանդութիւնները»։ Ընդհանուր ռազմիկներու ռուսական հաստուածը կը գտնուի Պոսքէի պողոտային վրայ, նախագահն է զօրավար Պոլովցեւ՝ կայսերական շքանշան կրող սպաներու Միութիւնը՝ Համըլէն փողոցին մէջ։ Ռուս նաւային պատմութեան ուսումնասիրութեան դպրոցի աշակերտներու Միութիւնը Սուֆրէն պողոտային վրայ։ Բարժ փողոցին մէջ է Ռուս ճամազինուորական Միութեան Վարչութիւնը, նախագահ՝ իշխան Տրուպիցկոյ։

Զինուորական այս բոլոր կազմակերպութիւններու գլուխը կանգնած են կարող զօրավարներ։ Յիշենք զօրավար Հէլմսէն, հարիւրապետ Մոկիլիանսկի, զօրավար կոմս Գրաբբէ, տեղակալ Պոլկովնիկով, զօրաբաժնի հրամանատար Օպրեց, զօրավար Օսնոբիշին։

Այժմ կարգ մը տեղեկութիւններ ռուս զինուորական թանգարաններուն, զինուորական դասախօսութիւններուն, զինուորական աշխատանքներուն մասին։

Կելիպոլուի Միութիւն կը կոչուի այն խմբակցութիւնը, որուն կը նախագահէր նշանաւոր զօրավար Կուտեպովը։ Այս զօրավարին առեւանգումէն յետոյ, յաջորդ նշանակուեցաւ զօրավար Միլէլ Ռեպիով։

Այս Միութիւնը կը գտնուի Մատմազէլ փողոցը, մութ անկիւնի մը մէջ, որ կը ծառայէ միեւնոյն ատեն իբրեւ ժողովատեղի, հանդիսասրահ, դպրոց եւ եկեղեցի։ Երբ կրօնական արարողութիւնը կ'աւարտի, սպիտակ շղարշ մը կը նետեն սրբազան պատկերներուն վրայ եւ կը նստին ժողովի։ Խունկին հոտը սակայն երբեք չի հեռանար սրահէն։ Այստեղ, զօրավար Գոլովինի հսկողութեան տակ, (այս զօրավարը աշակերտն է Ֆոշի), տեղի կ'ունենան ռուս զինուորական բարձրագոյն վարժարանին դասախօսութիւնները եւ ռուս նախկին ռազմիկներու վիճաբանութիւնները։

Այսպէս ուրեմն Կելիպոլուի Միութիւնն է, որ կը վարէ ռազմական պատրաստութիւնները տարագիր Ռուսերուն։ Ինչո՞ւ Կելիպոլուի Միութիւն կոչուած է.—

Երբ զօրավար Վրանկել պարտուեցաւ եւ նահանջեց, պարտուորուեցաւ Պոլիս ապաստանիլ։ 1920 նոյեմբերին 160 հազար փախստականներ լեցուց Պոլիս։ Անկարելի էր այսքան մարդ տեղաւորել Պոլսոյ մէջ։ Զինուորներուն մէկ մասը տեղաւորեցին Լեմնոս կղզիին մէջ, մէկ մասը Չաթալճա, եւ ստուար մաս մըն ալ, Խազախները Կելիպոլուի մէջ։ Այս վերջինները կը գտնուէին զօրավար Կուտեպովի հրամանին տակ։ Կելիպոլու պատերազմէն աւերակ դարձած էր, բոլորովին փլած։

Քար ու պահածոյի տուփ կը տեսնուէր ամէն կողմ, ուրիշ ոչինչ։ Ռուսերը հողով լեցուցին այդ տուփերը եւ աղիւսի պէս վրայ վրայի շարեցին, սիւներ բարձրացուցին եւ տնակներ ու եկեղեցի մը շինեցին։ Վերակենդանացաւ Կելիպոլուն, ուր նոյն իսկ Ռուսերէն թերթ մը հանեցին։ Պատ կը կոչուէր այս թերթը, զոր պատին վրայ կը փակցնէին։ Բայց այս թերթը այս անունով ոչ միայն կ'արտայայտէր իր համեստութիւնը, այլ նաեւ կը խորհրդանշէր այս խումբ մը զինուորներուն բարոյական անխորտակելի դիմադրութիւնը։ Կելիպոլուն ունեցաւ իր երգերն ալ, որոնք կը նկարագրէին ռուս զինուորներու կեանքը «մահու եւ վարդի հովիտին մէջ»։ Այդտեղ էր, որ կը բարձրանար ողբը «մուրացող ասպետներուն»։ Յաւերժացնելու համար այդ օրերու կեանքը, Կելիպոլուի Միութիւն կոչեցին անոնք Փարիզի իրենց այս զինուորական կազմակերպութիւնը։

Պալատականներու Միութիւնը նշանաւոր դարձած է իր հռչակաւոր պարահանդէսներով, զորս կուտայ ամէն տարի եւ ութ տարիէ ի վեր։

Այս պալատականները հին մանկլաւիկներն (page) են, որոնց պատմութիւնը հետաքրքրական է։

Մինչեւ Պետրոս Ա.ը, մանկլաւիկ չկար Ռուսիոյ մէջ։ Ազնուականներու զաւակները կը մտնէին ցարուհիին եւ իշխանուհիներուն ապարանքը, ստանալով ռինտա կամ սթոլնիք տիտղոսները, ինչպէս հին դրանիկները։ Երբ Մեծն Պետրոս երկրորդ անգամ ամուսնացաւ, մանկլաւիկ կամ պալատական տիտղոստուաւագնուապետական ընտանիքներէընտրուած երիտասարդներու։ 1759ին կայսրուհին կազմեց մանկլաւիկներու կամ պալատականներու դաս մը, դանոնք հաւաքելով մէկ յարկի տակ, ուր կը տրուէր զինուորական եւ դիւանագիտական մասնաւոր դաստիարակութիւն մը։ Յետոյ այդ կազմակերպութիւնը Պօղոս Ա.ի օրով դարձաւ «Կայսերական զինուորական վարժարան»։

Պալատականներու դասը այսպէս տէր դարձաւ «Մալթայի ասպետներու կարգին» պալատին, որ կը գտնուի Փեթերսպուրկ։ Այս ասպետներուն հրամանատարն էր կայսրը։ Դարձեալ պալատականներու դասը ստացաւ պատուանշան մը, ութանկիւն ճերմակ խաչ մը, որ կը կրէ հետեւեալ խօսքը. «Իմ Աստուածս, իմ թագաւորս, իմ տիրուհիս»։

Պալատականներու դասը Ռուսիոյ տուած է նշանաւոր դէմքեր,— մարաջախտ կոմս Պասկովիչ Երեւանսկի, որ գրաւեց Կովկասը, պատերազմական նախարար իշխան Չերնիշով, որ զանազան պաշտօններ վարեց Նափոլէոնի մօտ Վակրամի եւ Ասպերնի ճակատամարտներուն ընթացքին, կոմս Ռոստոպչին, որ հրդեհեց Մոսկուան՝ փրկելու համար իր երկիրը, մարաջախտ Գուրկօ, որ հերոսն է ռուսեւթրքական պատերազմին (1878)։ Այդ դասէն ելան Ռաղիշչեւ, կոմս Ռոստովցէր, կոմս Ադլէրբէրգ (ցարին խորհրդականը), կոմս Լամզտորֆ (արտաքին նախարար), վարչապետ Տրեպով, որ 11 ամսուան մէջ, պատերազմի ընթացքին, շինել տուաւ բեւեռային երկաթուղին, Փեթրօկրատէն մինչեւ Մուրմանսկ, 1,300 քիլոմեթր։

Պալատականներու դասը կ'ընդունէր նաեւ ժողովրդային խաւերէն հասած այն տաղանդաւոր երիտասարդները, որոնք զէնքի կամ դիւանագիտութեան ասպարէզին մէջ ապագայ կը խոստանային։ Այսպէս այս երիտասարդները կը մարզուէին ոմանք հաւասարելու համար պալատին մէջ, ոմանք կայսրուհիին եւ մեծ դքսուհիներուն սպասարկութեան մէջ, ուրիշներ դիւանագիտական ու զինուորական ասպարէզներու մէջ։

Ահա այս դասին պատկանողներն են, որ Միութիւն մը կազմած են Փարիզի մէջ եւ մասնաճիւղեր հիմնած՝ Նիսի, Պրիւքսէլի, Պերլինի, Անգլիոյ, Տանըմարքայի, Սերպիոյ եւ Իտալիոյ մէջ։ Մօտերս պիտի ունենան հանգստեան տուն մը Նանթի մէկ գիւղին մէջ, ուր նուէր ստացած են 10,000 մեթր հող։

Այս ծանօթութիւնները տալէ յետոյ Միութեան անցեալին մասին, ըսենք նաեւ թէ ի՞նչ նպատակներ կը հետապնդեն անդամները ներկայիս։ Իւրաքանչիւր անդամի հոգն է կռուիլ ձուլումի դէմ։ Մեծերը ֆրանս. դպրոց կ'երթան, իսկ շաբաթը երկու անգամ ռուս ուսուցչուհիի մը մօտ կը հաւաքուին եւ ռուսերէն կը սորվին։ Ռուս պալատականի մը կինն է, որ կը պատմէ.

— Ժամանակին, երբ կ'ապրէինք մեր երկրին մէջ, մեր ծնողքները մեզի կ'ըսէին. «Տղա՛ք, ֆրանսերէն խօսեցէք»։ Հիմա հակառակն է, որ կ'ըսենք մեր տղոց. «Տղա՛ք, ռուսերէն խօսեցէք»։

Իսկ բոլոր «պալատական»ներուն մէջ նոյն հաւատքն է, որ կը վառի։ Զինուորական, դիւանագէտ, բոլորը յարմարած են պայմաններուն, եւ կ'աշխատին բան մը աւելի սորվիլ ու կորզել այս երկրէն, որովհետեւ՝

— «Վաղը Ռուսիա պիտի ըստանայ իր բնականոն վիճակը, եւ մենք պիտի վազենք անոր ծառայութեան։ Ամէն բան հայրենիքին համար»։

Այսպէս կ'ըսեն բոլորը։

ԲԱՂՀԱՆ

ԴԱՐԵՐ ԱՌԱՋ

Ծանօթ խուզարկու Սվէն Հէտէն, որ Չինաստանէն նոր վերադարձաւ, Սթոքհոլմի մէջ ըրած բանախօսութեան մէջ կը պատմէ թէ իր նախաձեռնութեամբ կատարուած արշաւախումբը Չինաստանի մէջ երեւան հանած է 6200 ձեռագիրներ, որոնք փայտի վրայ գրուած են եւ կը պարունակեն զինուորական տեղեկագիրներ։

Գտնուած է նաեւ 78 փայտի թերթերէ կազմուած գիրք մը, որ առասանով կապուած էր, սակայն հանգոյցները դարերու ընթացքին քակուած են եւ գիրքը անընթեռնելի դարձած։

Չինագէտ փրոֆ. Պէռնհարտ Մարլկրէմ, որուն յանձնուած է այդ ծածկագիրներուն ընթերցումը, կը յայտարարէ թէ խընդրոյ առարկայ ձեռագիրները ամէնէն հիներն են, եւ ժամանակակից ըլլալ կը կարծուին Հանի դարաշրջանին, Քրիստոսէ 100 տարի առաջ։

Այդ ձեռագիրները կրցած են փտութեան տոկալ, շնորհիւ այն չոր աւազին, որուն մէջ գտնուած են եւ որ պահպանումի լաւագոյն միջոցը կրնայ նկատուիլ։

Իրաւ է որ աւելի հին ձեռագիրներ գտնուած են, սակայն անոնք փորագրուած են քարի կամ անագապղինձի վրայ, եւ տարբեր յատկանիշ կը ներկայացնեն։

Պ. Մ. Հէտէն ուրիշ ճամբոր-
գութեան մը ընթացքին
էր նմանօրինակ ձեռագիր
կայն անոնք թիւով անկ
Այսօր գտնուած ձեռ
աւելի ընդարձակ ծանօթ
ներ կը պարունակեն եւ
փեն գրական որոշ սեռ մ

** Հունգարիոյ Հէր
քաղաքին մէջ վերջերս
կրեայ քաղաք մը գտնու
մասնագէտներու կարծ
հազար տարուան հնութ
Այդ նախապատմական
ձաւներուն առաջինը երեւ
ուեցաւ 20 տարի առաջ,
ընդհանուր պատերազմը
մայնավար վարչաձեւը
հանդիսացան պեղումներ
նակման։

Նախկին նախարա
Եանքովիչ եւ ուրիշներ
գումարներ յատկացու
տշխատութիւններու վե
համար. եւ պեղումներու
ղութիւնը յանձնուած է
րական ազգային թանգ
փրոֆ. Իսվան Կոլլէ։
պեղումները փութոյ պկըս
կը շարունակուին։

Մօտակայ վայրի մ
րիշ տասը քարայրներ
հանուած են, որոնք իրար
հաղորդակցութեան մէջ
բորդ խոռոչին մէջ, որու
թիւնը 60 մեթր է, գ
արջերու, կտցարներու,
րու կմախքներ, որոնց
ալ սառոյցի դարաշրջ
պատկանին։ Ամենամեծ
րու կտորները ըստ երկայ
ճեղքուած են, ինչ որ կ
ցանէ թէ քարայրաբն
դիկ կը սիրէին ուտել կեն
րու ոսկրածուծը։ Առաջին
մէջ գտնուած են քան
ու փորագրուած ոսկորէ
ներ, որոնք խիստ հազուա
Եւրոպայի մէջ։

Երեւան հանուած հ
ները ցուցադրուած են գ
թի ազգ. թանգարանին

** Փրոֆ. կարշթան
րիքովի հնագիտական
թեան պետն է, կը տեղեկ
համանուն քաղաքին
տարուած պեղումներու
րեւան հանուած է երկր
րակ մը, որ նախապէս
աշտարակին հիւսիսային
կը գտնուի եւ հաւանա
դուռ կը ծառայէր երկ
ղաքը մտնելու համար
նուած են բազմաթիւ
րոնք քսէ 2000 տար
գոյութիւն ունեցած են
նաեւ պղինձի դարէն
մնացած ամաններ։

** Անցեալ աշնան
ռավարութիւնը փրոֆ.
առաջնորդութեամբ
կան առաքելութիւն մը
էր, պեղումներ կատարե
մար Սուրիոյ մէջ, հին
քաղաքի տեղին վրայ՝

Կ'իմանանք թէ ա
քելութիւնը փայլուն
թիւն մը ձեռք բերա
յուսացուի որ աշխատութի
յառաջացումով կարելի
լայ պատրաստել հռոմէա
ամենահին քաղաքին
գիծը։

Հ. ՏԷ

ՌԻԱԶԱՆՈՎ ԿԸ ՎՏԱ
Մոսկուայի Նոր դատա
թեան մէջ, ամբաստանեա
կարգին կը գտնուի նաեւ
ենկելս հաստատութեան
ըէնը Ռիազանով։ Մոսկուա
տական Ակադեմիան
նիստի մը մէջ, միա
թեամբ Ակադեմիոյ կազմ
րեց Ռիազանովը, համա
կազմական կանոնագիր
մադրութեան, որ վտար
պարտադրէ խորհրդ. մի
դէմ գործող անդամներ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Տիժոնի Le progrès de la Côte d'Or թերթը կը գրէ (9 փետր.).—

Մեզի լուր տուին թէ ֆրանսացի արհեստաւոր բանուոր մը նոր վերադարձած է Ռուսիայէն, ուր ղրկուած էր Տիժոնի մէկ ընկերութեան կողմէ, մեքենաներ զետեղելու համար հարաւային Ռուսիոյ մէջ։ Հետաքրքրական թուեցաւ մեզի, երթալ խնդրել իր տպաւորութիւնները ռուս բանուորական կեանքին մասին։ Հաճոյակատարութեամբ մեզի տուաւ հետեւեալ տեղեկութիւնները։

Տեսանք որ ֆրանսացի խելացի բանուոր մըն է, քաղաքական տեսակէտներէ անկախ։ Իր միակ հոգը եղած է տեսնել, դիտել, միտք ընել։ Ահա թէ ինչպէս կը նկարագրէ.

— Ես մեկնեցայ անցեալ ապրիլ ամսուն 1930ին, ուղղակի Լէնինական։ Այս քաղաքը յեղափոխութենէն առաջ կը կոչուէր Ալեքսանդրապոլ՝ կովկասեան քաղաք մը, Թրքական սահմանէն 20 քիլոմեթր հեռու։ Պատերազմէն առաջ ունէր 40,000 բնակիչ։ Մասամբ քանդուեցաւ երկրաշարժէն, որ 4 տարի առաջ պատահեցաւ Հայաստանի մէջ, աւերելով զայն։

Լէնինական հասնելու համար, պէտք է ութ օր։ Փարիզէն Մոսկուա չորս օր, եւ նոյնքան օր ալ Մոսկուայէն Լէնինական։ Մեր ճամբորդութիւնը տեղի ունեցաւ շատ բնական եղանակով մը։ (ԽՄԲ.— Կը տեսնուի, որ ֆրանսացին իր ամբողջ պանդխտութիւնը անցուցած է Հայաստանի մէջ, ուրեմն իր տպաւորութիւնները կը վերաբերին միայնակ առաւելապէս Հայաստանի)։

— Ի՞նչ եղաւ ձեր առաջին տպաւորութիւնը։— Առաջին տպաւորութիւնը, որ կ'ունենայ օտարականը, տիրող թշուառութեան մասին է։ Աներեւակայելի թշուառութիւն մը, որ համատարած է։ Փողոցին մէջ կը հանդիպիք այր կամ կին անցորդներու, որոնք հագուած են ցնցոտիներ։ Հագուստները մաշած են մինչեւ յետին դերձանը։ Կօշիկները այնպէս մը պատռած են, որ հագուողին ոտքին կը կապուին։ Ամէնէն պճնասէրներն իսկ լայն վերարկուով մը, որ մէջքէն գօտիի պէս փոկով մը սեղմուած է, կ'աշխատին ծածկել իրենց զգեստին աղքատութիւնը։ Այս պատճառով, այդ վերարկուները կոչուած են «կարկտան ծածկող»։

Խեղդիչ է մթնոլորտը։ Գիւղացիներն ու բանուորները համր են, երբեք չեն փորձեր տրտնջալ։ Վստահութիւն չունին իրարու վրայ։

Կը վախնան լրտեսէ, եւ չեն խօսիր բնակարանի իրենց ընկերակիցին հետ իսկ։

— Ռուս բանուորները ի՞նչպէս են։

— Չափազանց թշուառ։ Ռուս բանուորը օրական կը շահի երկուքուկէս ռուբլի։ Մէկ ռուբլին կ'արժէ 13 ֆրանք։ Ուրեմն օրական 32 33 ֆրանք։ Ֆրանսայի մէջ եւս օրականները տարբեր չեն։ Սակայն ուտեստի գիներուն հետ բաղդատեցէք եւ կը տեսնէք տարբերութիւնը։

Հացը կը պատրաստուի աղցուած ցորենով, առանց երբեք թեփը մաղելու։ Անմարսելի է այս հացը։ Գինը 8-10 անգամ բարձր է մեր հացին գինէն։

Միսը շատ սուղ է։ Պանդոկի մը մէջ ոչխարի մսի կտոր մը տուին ինծի, հետը երբեք գետնախնձոր, եւ վճարեցի 65 ֆրանք։

Շաքարը կը համարին աժան ապրանքներէն մէկը։ Քիլօն մէկ ռուբլի (13 ֆր.) բայց չափով կը տրուի, մարդ-գլուխ ամիսը կէս քիլօ։

Գինին Լէնինականի մէջ կը ծախուի շիշը 39 ֆրանք, Մոսկուայի մէջ 65 ֆր.։ Ամէն մարդ գարեջուր կը խմէ, որովհետեւ գինիէն շատ աժան է։ Կը ծախուի փոքր շիշերու մէջ, որոնք կը նմանին մեր քառորդ շիշերուն։ Գաւաթը կ'արժէ 6 ֆր. 50։ Շոքոլան 250 կրամը 26 ֆր.։ Համեստ ճաշ մը, բանուորական պանդոկի մը մէջ կ'արժէ 100-120 ֆր.։

— Զգեստներուն գի՞ն ինչ է։

— Նոյն համեմատութիւնը։ Պատրաստի վերարկու մը, որ Ֆրանսայի մէջ կ'արժէ 450 ֆր. այնտեղ կ'արժէ 230 ռուբլի (3 հազար ֆրանք)։ Հասարակ կօշիկները, որ Փարիզի մէջ կ'արժեն 60 ֆրանք, այնտեղ կ'արժեն 190 ֆրանք։ Կօշիկին տակ ներբան մը զարնելու համար, պէտք է վճարել 130 ֆրանք։ Պայմանաւ որ ներբանցու կտոր մը կաշի գտնուի։ Տիժոնէն մեկնած պահուս, գնած էի գլխարկ մը 18 ֆրանքի։ Ռուս բանուորմը կ'ուզէր 130ֆր. վճարել։ Մերժեցի, եւ գլխարկը նուէր տուի։

Պանդոկներուն մէջ սենեակը կ'արժէ մէկ գիշերը 10 ռուբլի (130 ֆրանք)։

Ահա թէ ինչո՞ւ բանուորները թշուառ են եւ նիհար։ Անոնց ստացած սնունդը անբաւական է։ 4 ամիս ապրեցայ Լէնինականի մէջ այն բանուորներուն հետ, որոնք հանքերուն մէջ կ'աշխատին։

— Բնակարանի տագնա՞պը։

— Բանուորին ընտանիքներուն, առանց նկատի առնելու անոնց անդամներուն թիւը։ Կը տրուի միայն երկու սենեակ։ Այս ընտանիքները ունին խոհանոց մը որ հասարակաց է։ Աշխատանքը կը կատարուի անընդհատ։ Երեք հերթով, իւրաքանչիւր հերթ՝ 8 ժամ։ Կիրակի չկայ։ Ամէն բանուոր 5 օրուան մէջ մէկ օր հանգիստ կ'ընէ։

— Ի՞նչպէս կը սնանին բանուորները։

— Առտուն կանուխ ժամը 5.30ին գաւաթ մը թէյ, յաճախ առանց շաքարի, քիչ մը հաց կը թաթխեն մէջը եւ գործի կը սկսին։ Ժամը 10ին նախաճաշ՝ թրիք մը. գաւաթ մը թէյ եւ հաւկիթ մը, կամ թէյ եւ քիչ մը պանիր։ Ժամը 3ին իրիկուան ճաշը, բրինձապուր կամ դդմաճ, մսի կտոր մը եւ ջուր։ Այսքան մինչեւ յաջորդ առտուան համար։

— Կը զուարճանա՞ն երբեք բանուորները։

— Գրեթէ ամէն ամիս, բանուորները կը հաւաքեն սրահի մը մէջ։ Անպայման հռետոր մը եկած է Մոսկուայէն։ Այս մարդը կը բացատրէ թէ խորհրդային երկրի բանուորին վիճակը չափազանց նախանձելի է։ Յետոյ կը ներկայացնեն քարոզչական շարժանկար մը բացօթեայ։ Յաճախ բոլշեւիկ պետերն են, որ կ'երեւին պաստառին վրայ եւ կը ժպտին բանուորներուն։ Իրար համոզելու կամ ինքնաթելադրութեան արհեստ մը պարզապէս։ Ի զուր երջանիկ ենք կ'ըսեն բանուորները, որովհետեւ չեն հաւատար իրենց ըսածին։ Բայց չեն տրտնջար, որովհետեւ կը վախնան։ Գանգատի հասարակ խօսք մը պատճառ կը դառնայ Սիպերիա ճամբորդելու։

— Ծխախո՞տ կայ։

— Ծխախոտ չկայ, միայն պատրաստ սիկարներ։ Բայց սիկարին կէսը փողի վերածուած է, խաւաքարտէ ծխամորճ։ Յաճախ սիկար ալ չի գտնուիր խանութներուն մէջ։

— Անհաւասարութիւնը վերցուա՞ծ է։

— Ի՛նչ, միայն անհաւասարութիւնն է որ գոյութիւն ունի, կամ խնամութիւնը, ինչպէս ցարին օրերուն։

Երբ բանուորները ամսական կը շահին 75 ռուբլի, ճարտարագէտները կը շահին 800 ռուբլի։ Արդ, ճարտարագէտին դիրքը իւղոտ ըլլալով, ամէն մարդ կ'ուզէ ճարտարագէտ ըլլալ։ Եւ եթէ Ֆրանսայի մէջ գործի մը գլուխը երկու ճարտարագէտ կայ, այնտեղ տասը ճարտարագէտ կայ։ Յաճախ ճարտարագէտներ չեն անոնք, քարոզիչներ կամ հրահանգիչներ։ Ոչինչ կը հասկնան գործէն։

— Ի՞նչ կ'ընեն կիները։

— Ինչ որ գրուած են գիրքերու մէջ։ Իբր թէ կիները նախանձելի վիճակ մը ունին Ռուսիոյ մէջ։ Թէ 5 քիլոյէն աւելի ծանրութիւն արգիլուած է բեռցնել կիներուն։ Արդ, կիներ տեսայ, որ կ'աշխատէին այրերուն հետ երկաթուղիներուն վրայ եւ 70 քիլոնոց երկաթէ ձողեր կը վերցնէին։ Մոսկուայի մէջ կիները փողոց կը սալարկեն, տանիք կը բարձրանան, քար ու կղմինտր կը կրեն, այր մարդուն հետ նոյն գործերը կ'ընեն։

— Ուրեմն բանուորներու համատարած թշուառութիւն, ուրիշ ոչինչ՝ բոլոր քարոզներէն յետոյ։

— Այո՛, թշուառութիւն եւ անօթութիւն։ Փողոցները լեցուն են մուրացկաններով, մարդոց որոնց այտերը փոսն ինկած են, աչքերը կապոյտ երիզով մը պաշարուած են։ Չես գիտեր թէ ո՛ւր կը պառկին, ի՛նչ կ'ուտեն։ Ճաշարաններու առջեւ երախաներ, որոնք իրենց ցնցոտիներուն մէջէն կը լրտեսեն յաճախորդները։

Ոտքի ելլար չելլար, անոնց ձեռքերը կ'երկարին՝ խլելու համար հացի փշրանքները, պարպելու համար գաւաթներուն յետին կաթիլը։ Օր մը սեղանէս ելայ՝ վճարելու համար, ետ նայեցայ որ պնակս մաքրուած էր եւ տղեկ մը աղամանը ձեռքին մէջ պարպելով աղ կ'ուտէր։ Ամէն միջոցով կ'ուզեն լռեցնել ստամոքսը։

Սիրտ կը փղձկի տեսնելով որ ժողովուրդը կը տուայտի թշուառութեան մէջ, կը համակերպի բոլոր տառապանքներուն, եւ լուռ ու տխուր՝ կ'ապրի՛, կ'ապրի՛...։

«ՎԱԳԸԹ»Ի ԽՄԲԱԳՐԻՆ ԿԵՐԱԾ ԾԵԾԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ինչպէս գրած էինք, «Վագըթ»ի խմբագրապետ Րէֆիք Ահմէտ պէյ, որ միեւնոյն ատեն Պոլսոյ քաղաքապետական ժողովի անդամ է Մահիր Էտհէմ պէյ անուն երիտասարդի մը կողմէ յարձակման ենթարկուած էր քաղաքապետարանին մէջ Քլոտ Ֆարէրի մասին իր գրած խմբագրականին պատճառով։

Այս առթիւ, «Աքշամ»ի քրօնիկագիրը, դէպքը պարզելէ եւ դիտել տալէ յետոյ թէ «Վագըթ»ի յօդուածին արդար ըլլալը կամ ոչ իր այս գրութեան նիւթ չի կազմեր, կ'այպանէ յարձակումը եւ կ'ըսէ.

«Ֆրանսացի գրագէտը որ իր երկրին մէջ գաղափարները գրչով պաշտպանելու վարժուած է, կը կարծէ՞ք որ պիտի գնահատէ կոփամարտիկին այն կռուփը որ յօնք շինելու տեղ աչք կը հանէ։ Խնդիրը եթէ կը դառնայ գէշ ազդեցութեան մը շուրջ, Քլոտ Ֆարէրի վրայ ալ ամէնէն գէշ ազդեցութիւնը այս կռուփը պիտի ընէ։ Մաղթենք որ ֆրանսացի գրագէտը այս կռուփին երեսէն մեր մասին ունեցած կարծիքը չփոխէ»։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՐՄԻՂԸ

Կատարուած հաշուի մը համաձայն, Թրքական առեւտր. տորմիղին ընդհ. չափը 168497 թօնօ է։ Այս տորմիղին տարեկան զուտ հասոյթը 75 հազար ոսկի եղած է։

Յունաստանի առեւտր. տորմիղը 300.000 թօնօ է եւ տարեկան հասոյթն ալ եղած է 2 միլիոն 850 000 ոսկի։

Իտալական առեւտր. տորմիղին չափը 3,029.000 թօնօ է, եւ տարեկան հասոյթ ունեցած է 7 միլիոն անգլ. ոսկի։

*
**

Ծովային առեւտուրի տնօրէնութեան վիճակագրութեան համաձայն, անցած ամիս Պոլսոյ նաւահանգիստ հասած նաւերէն առաջին գծին վրայ կը գտնուին Հելլենականները 164 նաւ։ Երկրորդ կուգան անգլիականները՝ 144, իտալականները 139, չորրորդ կուգան թրքականները՝ 120 նաւ։

ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ՊԱՀԱՆՋԸ ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅԵՐԷՆ

Պոլսոյ Հրեաները վերջերս նոր խնդիր մը երեւան հանած են, ու մաս կը պահանջեն Շիշլիի Հայոց գերեզմանատունէն։ Նոյն պահանջը ըրած են նաեւ Յոյներէն եւ Կաթոլիկներէն որոնք նոյնպէս գերեզմանատուն ունին Շիշլիի մէջ։

Հրեաներուն առարկութիւնը սա է.— 60-70 տարի առաջ, կառավարութիւնը Շիշլիի կողմը հող մը կը տրամադրէ, որպէսզի չորս համայնքները հաւասարապէս բաժնեն իրենց միջեւ եւ գործածեն իբր գերեզմանատուն։ Արդ, Հայերը, Յոյները եւ Կաթոլիկները առիւծի բաժին առած են եւ հազիւ 9 արտավար թողած Հրեաներուն։

Հետեւաբար, Հրեաները այժմ հաւաքելու ելեր են իրենցմէ «խլուած» պատառները, ու կարգով դիմած են երեք կողմերուն։

Հայոց Գերեզմանատան Յանձնաժողովին կողմէ Պ. Ժ. Ազնաւուրեան հանդիպում ունեցած է Հրէական յանձնաժողովին հետ, եւ բացատրած թէ եղած առարկութիւնները օրինական ոեւէ հիմ չունին, քանի որ Հայերը տասնեակ տարիներէ ի վեր տէրն են այդ հողին, ու իրենց ձեռքը ունին օրինական զօրաւոր փաստաթուղթեր։

ՆԱՒԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Եւրոպական թերթերը կուտան հետեւեալ կարգ մը մանրամասնութիւնները Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ միջեւ գոյացած համաձայնութեան մասին։ Նախ, յստակօրէն ճշդուած է թէ մինչեւ 1936 սկզբունքի հարցերը վերապահուած պիտի մնան։ Մինչեւ այդ թուականը մշակուած կարգադրութիւնները պիտի կրեն ժամանակաւոր հանգամանք եւ չպիտի կրնան ազդել յետագային տրուելիք սկզբունքային հարցերու մասին որոշումներուն վրայ։

Ֆրանսա եւ Իտալիա կը պահեն զրահաւորներուն սաւառնակ փոխադրող նաւերու մասին, Ուաշինկթընի համաձայնագրով իրենց տրուած հաւասարութեան իրաւունքը։

Ուաշընկթընի եւ Լոնտոնի համաձայնութեանց տրամադրութիւններով, երկու երկիրներն իրաւունք ունին 70,000 թօնօ տարողութեամբ զրահաւոր շինելու մինչեւ 1936։ Սակայն, երկու երկիրներն ալ, յանձն կ'առնեն շինել միայն 2 նաւեր 23.300 թօնօ տարողութեամբ եւ օժտուած 305 մ. միլիմեթրոնոց թնդանօթներով։

Իւրաքանչիւր երկիր իրաւունք կը ստանայ կառուցանելու 60.000 թօնօ ընդհ. տարողութիւն ունեցող օդանաւային փոխադրանաւեր։ Սակայն, երկու կողմերը յանձն կ'առնեն շինել միայն 43000 թօնօ փոխադրանաւ մինչեւ 1936։

Բնականաբար, եթէ Ֆրանսա շինէ 43 հազար ընդհանուր տարողութեամբ նոր նաւեր, ստիպուած պիտի ըլլայ քանդել «Պէառն» փոխադրանաւը, որ մինակը կը փոխադրէ 20 հազար թօնօ տարողութեամբ օդանաւեր։

Մինչեւ 1936, Ֆրանսա եւ Իտալիա յանձն կ'առնեն ո՛չ թէ բոլորովին նոր նաւեր շինել, այլ հինցածներուն տեղը շինել։ 1931ի ընթացքին, երկու կողմերն ալ նոր ընդծովեաներ չպիտի շինեն։ Մինչեւ 1936, Ֆրանսայի շինութիւնները չպիտի անցնին 136 000 թօնօ տարողութիւնը. իսկ Իտալիոյ շինութիւնները 130.000ը։

Վերջապէս, 1936ին, Ֆրանս. նաւատորմի ընդհ. տարողութիւնը պիտի ըլլայ 670,000 թօնօ, իսկ Իտալիոյ նաւատորմինը՝ 441.000 թօնօ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

Հաւատալս չի գար։ Գիտէք թէ խնդիրները վերջացած ըլլալ կը թուին իմ եւ Մակտալինի միջեւ։ Գոնէ այդպէս կ'ուզեմ հաւատալ։ Եւ ինչի՞ վերագրել այսպէս ատենը անգամ մը անակնկալ կանչերը։

Ձայնը փոխուած կը թուէր։ Աւելի անուշցեր էր։ Թերեւս աւելի քնքուշ էր։ Առաջուանէն շատ աւելի քնքուշ։ Ատոր համար ականջիս երկնային մեղեդիի մը պէս եկաւ։

— Ինչպէ՞ս ես, կը հարցնէ ...նչահաստ։

— Ո՛հ, դո՛ւն, Մակտալին, կը հարցնեմ, կարելի՞ է հաւատալ թէ դուն ես, էհ, ինչպէս ըլլալս կ'ուզես գիտնալ, չե՞ս կրնար ենթադրել, հիւանդ եմ, հիւանդ։

— Պառկա՞ծ ես, կ'ընդմիջէ վախով։

— Ոչ, հոգիով հիւանդ եմ։ Գիտե՞ս թէ երէկ առաւօտ ճամբադ սպասեցի ու չեկար։ Աւելի քան կէս ժամ աչքերս յառած մնացին, ինչո՞ւ չերեւցար, զիս խաբե՞լ կ'ուզէիր։

— Խաբե՞լ. ա՛հ, ոչ չեմ ուզեր խաբել քեզ։

— Ի՞նչ պիտի ըսես մեկնելէ առաջ, սիրականս։ Կը յիշես խոստումներդ...։

— Նորէն չարաճճի՞ ըլլալ կ'ուզես, կը հարցնէ ժպտաձայն։

— Չէ՞ որ առանց համբոյրի չէինք բաժնուեր առաջ, իսկ հիմա...։

— ...

*
**

Այսօր առաջին անգամ ըլլալով աշխատելու ատեն երգեցի։ Եւ սուլեցի։ Ուրախ էի։ Գործը շուտով լմնցնելու եւ տուն վերադառնալու փափաք մը ունէի։

Ժամը 8ին ժողով մը կար։ Գացի։ Հիմա 10.30 է եւ տունն եմ։ Վերի սրահին մէջ պար կար։ Բնաւ չհետաքրքրուեցայ։ Այս իրիկուն սովորականէն տարբեր տրամադրութեան տակ եմ։ Ամէն բան մէկ անգամէն լմնցնել կ'ուզեմ։ Կարծես թէ ժամանակն ալ չանցնիր։ Կ'ուզեմ շուտով անկողին մտնել։ Կ'ուզեմ որ շուտով առաւօտը գայ։ Վաղը հրաշալի անակնկալ մը կայ ինծի համար։ Գիտեմ թէ պիտի պատահի այն ինչ որ կ'երեւակայեմ։

Ճակատագրին հետ է որ կը խաղամ։ Գիտեմ թէ սխալ կ'ընեմ։ Ու միշտ ալ գիտնալով կ'ընեմ իմ սխալներս։ Ու վաղը պիտի կրկնեմ։

*
**

Ահա ինչ որ պատահեցաւ։ Մակտալինին հետ տեսնուեցայ այս առաւօտ։ Երէկ հեռախօսով ժամադրութիւն տուած էինք։ Սակայն ասիկա առաջին անգամը չէ որ Մակտալինին հանդիպեցայ։ Մանաւանդ որ անակնկալ ըլլալիք բան մըն ալ չկայ, թէեւ գրած էի թէ անակնկալ մը պիտի ըլլար ինծի։

Առաջին հանդիպումս իսկապէս զարմանալի եղաւ, քանի որ ամէնէն քիչ մտքէս կ'անցնէր Մակտալինը կրկին տեսնել այն օրէն ի վեր, որ այլեւս իբր թէ ամէն բան լմնցած էր մեր միջեւ։

Սովորականին պէս առաւօտուն ժամը 8ին դպրոց կ'երթայի, երբ դիմացի փողոցը տեսայ զինք։

Ձայն տուաւ ինծի։ Վազեցի քովը։ Ձեռքերը բռնեցի։ Պայուսակս գետին ինկաւ։ Յետոյ հետը քալեցի մինչեւ դպրոց։

— Յակոբին կը սիրե՞ս զիս, հարցուցի իրեն, ըսէ, անուշիկ Մակտալինս։

— Սիրե՞լ.. կը շեշտէ բառը հարցական ու կ'աւելցնէ, բայց ես ե՞րբ խօսեր եմ չսիրելու մասին։

— Սակայն սիրելու մասին ե՞րբ ես խօսեր։ Այո, առաջ անկեղծօրէն սիրտդ ինծի կը բանայիր ու կ'ըսէիր ինչ որ կը զգայիր, սակայն հիմա չեմ հասկնար քեզ.

— Ուրեմն կը կասկածի՞ս անկեղծութեանս վրայ, սիրոյս վրայ։ Չեմ փոխուած ես բնաւ, դուն է որ տարբեր կը տեսնես զիս։ Այո, առաջ շատ աւելի բաց կ'արտայայտուէի, բայց հիմա կարծեմ թէ շիտակ ճամբան կը հետապնդեմ։

*
**

Այս առաւօտ կրկին հարցուցի Մակտալինին սիրոյ մասին։

Հաւատացէք, այս աղջիկը առեղծուած է ինծի համար։ Մէկ վայրկեանէն միւսը տարբեր կը մտածեմ իր մասին։ Իր սիրոյ մասին։ Պահ մը կը հաւատամ թէ աշխարհի վրայ իրեններէն աւելի նուիրական ու խորունկ սէր չկայ՝ պահ մըն ալ կը կարծեմ թէ ինքը ոչինչով կը տարբերի բոլոր միւս կիներէն։ Ինքն ալ անոնց պէս չարաճճի է, խաբեական է, անվստահելի է։

Այնքան պատճառներ ունիմ հաւատալու իր սիրոյն։ Սակայն նոյնքան պատճառներ ունիմ բնաւ չհաւատալու։

Կը յիշեմ իր արցունքները՝ խոշոր, թափանցիկ, տաք։ Կը յիշեմ իր յուզիչ ու խորհրդաւոր նայուածքները որոնք մարդուն հոգիին թափանցելու ճամբան գիտեն։ Կը յիշեմ եւ իր հեգնոտ ժպիտները, իր անգութ ըլլալու չափ անհատնում քմահաճոյքները եւ իր կանացի գերիշխանութիւնը որ կը սիրէ մարդուն վրայ միշտ վերէն նայիլ։

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի և շրջաններու բոլոր ընկերները անխտիր վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին, 120 Պուլվառ Պէլվիլի սրճարանին վերնայարկը։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Զեկոյցներ.— Յունահայ գաղութի մասին՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ Սուրիոյ մասին՝ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ։

ՓԵՐՈՒԱՐ 18 ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ
Այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 128 Rue Etienne Doletի սրահը
կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ
կը խօսին՝ ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ, ՌԷՆ և Հ. ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ
Երգ, արտասանութիւններ եւ անակնկալներ

«ՓԵՒՐՈՒԱՐ 18» ՍԷՆ ԼՈՒԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ակնունի ենթակոմիտէի, Ս. Մարկրիթի «Համազասպ» ենթակոմիտէի եւ Ս. Լուի Պատ. միութեան։ Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին։
կը խօսի՝ Ընկ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Վիէնի Ապառաժ խումբին կողմէ
Ղեկավարութեամբ դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի
Վաղը կիրակի ժամը 2ին Etablissements Réunis
(Փասզալի Սինէմայի սրահին մէջ
կը ներկայացուի՝ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ
Գիները 4 եւ 3 ֆրանք

Հ. Մ. Ը. Մ-Ի ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8ին 84 Րիւ Շաբ
Հովանաւորութեամբ ՊԱԼԱՔԵԱՆ սրբազանի
Հրաւիրուած են նաեւ Մարսէյլի ֆրանսական եւ ռուսական Սկաուտական կազմակերպութեան պետերը։
Խմբերգ, արտասանութիւններ, ֆանթէզիներ, բուրքեր, շուէտական մարզանք, սկաուտական կենդանի պատկերներ, եւայլն։
Սկաուտներու կողմէ կը ներկայացուի
ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՌՄԲԱԼ է եւ ՀՆԱՐԱՄԻՏ ՎԱՐԶԱԿԱԼԸ (զաւեշտ)
Տոմսեր՝ 10, 7 եւ 5 ֆրանք

կարդացա՞ծ եւ օտարներուն յանձնարարա՞ծ էք
ԳՐԻՄԻԹԷԼԻՆ «A L'OMBRE DE LA CIVILISATION» ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՐՕՔԱԿԱՆՏԻ ՎԷՊԸ

(Ֆրանսացի ամենակարեւոր անձնաւորութիւններու եւ թերթերու կողմէ գնահատուած)

կը ծախուի հրատարակչատունը՝ 42 Rue Saint-Jacques, Paris (Սորպօնի մօտ)։ Բոլոր ֆրանսական մեծ գրավաճառներու մօտ եւ Հր. Սամուէլի գրատունը։ գին՝ 15 ֆրանք։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ

պատմական նոր մէկ վէպը՝ (Մարիամ Մագթաղինացիի կեանքէն)

ՌԱՊՊԻ

խորհրդանկարուած ՄԵԼՔՈՆ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆԷ
գին՝ 15 ֆր. դիմել միմիայն հեղինակին՝ 208bis Rue Lafayette, Paris (10)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ (ՊԱԼԵՆՑ)

51 Rue Monsieur le - Prince, PARIS (VIe)
Հեռաձայն՝ Danton 88—65 մէթրօ՝ Odéon

ՍԵՓԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Ա. Ահարոնեան՝ *Իմ գիրքը*, Բ. (20 ֆր.), Դ. Մելոյեան՝ *Երեք ընկերները* (10), Փ. Միքայէլեան՝ *Եւա* (5)։

ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐ.— Ա. Խատիսեան՝ *Հայաստ. հանրապ. ծագումն ու զարգացումը* (40), Զարդարեան՝ *Արձակ էջեր* (20). *Կեանք եւ արուեստ* (40), *Ս. Փրկչի տարեգիրք* (50), *Սայեաթ Նովա* (6), *Վարդարան* (20), են.

ՓՆՏՌՈՒԱԾ ԳՐՔԵՐ Ա., Ահարոնեան՝ *Ազատութեան ճանապարհին, Լռութիւնը, Կարօտ Հայրենի, Հայրենիքիս համար, Իմ գիրքը Ա.*, *Րաֆֆիի բոլոր գործերը*, Մերենց՝ *Թորոս Լեւոնի*։ *Գրական դէմքեր*, *Հայաստանի քարտէսը*։

Հայաստանէն հասած են Ա. Իսահակեանի, Վ. Տէրեանի, Ե. Չարենցի, Ա. Բակունցի, Մ. Արմէնի, Նարդոսի, Շիրվանզատէի, Արազի եւայլն գործերը։ Նոյնպէս՝ Ռ. Մելիքեանի, Սպենդիարեանի, Բարխուդարեանի, Տիգրանեանի, Տէր Ղեւոնդեանի, Խաչատրեանի եւայլն երաժշտական կտորները։

ՎԱՐՁՈՒ ԿԸ ՏՐՈՒԻՆ ՋԱՆԱԶԱՆ ՎԻՊԱԿԱՆ ԳՐՔԵՐ
ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ԵՒ ՏՊԱՐԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՔԼԻՇԻ, Լըվալուա-փէրէ եւ Սէնթ Ուան բնակող բոլոր անհատ դաշնակցականները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին փլաս տը լա Րէբիւպլիքի (Քլիշի) ծխավաճառի սրճարանը։

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Լու, Պուլվար Օտտօ, Սէնթ Անթուան (Գոմբանի Ֆրէզ) մասնաճիւղերու ընկերները, վաղը կիրակի 63 Rue de la République.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այսօր իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բացակայողները պատասխանատու պիտի նկատուին։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Գործազուրկներու Օգնող Մարմինը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր միութիւններու ներկայացուցիչները վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Mr. le Prince։ *Օրակարգ՝ զեկոյց գործադիր մարմնոյ։*

ՆԿԱՏԻ առնելով ներկայ անգործութեան տագնապը Մարսէյլի Քղիի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ-անդամ բոլոր Քղեցիները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 14 Rue Colbert (Bar Tabacsի) սրահը։

Եթէ այս անգամ ալ ներկաները մեծամասնութիւն չկազմեն վարչութիւնը ինքնաբերաբար պիտի յանձն առնէ բոլոր հարցերը կարգադրել։ (կնիք)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ Տիկնանց Ընկերութիւնը կը ծանուցանէ թէ Անիէռ Պուա Քոլոնպի մէջ Դըպրոցասէրի նոր մասնաճիւղ մը կազմուած է տեղւոյն համակիր տիկիններէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ցը փնտռուի ընիկ Մարաշցի Նաթան Մոմճեան եւ իր կինը Ռոզա Մոմճեան։ 3 տարի առաջ կը գտնուէին Ardoise *գիւղը* (Gard)։ *Այժմ կը գտնուին Փարիզ կամ շրջանները։ Իմացնել Աւետիս Շիրոյեանի,* Maison Palmier, Grand'Rue, Bollène, (Vaucluse).

Հայ Արիներու Միութեան
ԳԱՅԼԻԿՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ
Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Salle de la Démocratie*ի մէջ* 38 Bld. Raspail, Métro Sèvres Babylone.
Մուտք 5 եւ 2.50 ֆրանք

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՋԵՏԵՂՄԱՆՑ ՄԱՍՆԱԳԷՏ
Կը կատարէ ամէն տեսակ ելեկտրական զետեղումներ եւ աշխատանքներ։
Գրել՝ Kumalian*ի*
11 Rue Bisson, Paris (20)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վէներ. հիւանդ. եւ վարիսի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր, 9-12։*

EMPIRE Միւզիք-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդ. տարրալուծ.։ Կ'ընդունին ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները։*

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

(Հասցէն փոխուած)

*«Գաղութները հայ պահպանելու խնդիր»*ի մասին վիճաբանութիւնները պիտի շարունակուին այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։ Վայրը՝ Հայոց եկեղեցին կից սրահին մէջ. 15 Rue Jean Cujon.

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ 120 ՄԵԹՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

փարիզէն 15 վայրկեան եւ կայարանէն 4 վայրկեան հեռու, հաղորդակցութեան բազմաթիւ եւ արագ միջոցներ։ Վճարելի 5 տարիէն, կարելի է պայմանաժամը երկարաձգել։ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կոյուղի պատրաստ։ Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—6.30, իսկ կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր Պ. GUERYի, 1 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN.

Հաղորդ. միջոց.— փորթ տ'Օրլէանէն առնել 88 թիւ թրամուէյը եւ իջնել GRANGE ORY կայարանը։ Ձեր տրամադրութեան ներքեւ կը գտնուի հայ թարգման մը պէտք եղած բացատրութիւնները տալու համար։

ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՁԵՌՆՏՈՒ ԴԵՂԱՐԱՆ
PHARMACIE «GAGNE-PETIT»

6 Rue de Belleville, մէթրօ՝ Պէլվիլ

Բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 8 մինչեւ կէս գիշեր

Հայ յարգելի յաճախորդներու դիւրութեան համար տրամադրած ենք հայ փորձառու դեղագործ մը որ կը գտնուի դեղարանին առաջին յարկը, դեղագիրներու սպասարկութեան ճիւղին մէջ։

ԱՄԵՆԱԹԱՐՄ ԴԵՂԵՐԸ՝ ԱՄԵՆԱԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ։

Սոյն կտրօնով ներկայացնողներու հարիւրին 5 զեղչ ի բացառեալ հանքային ջուրերը եւ spécialitéներ*ը*

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹ...

Varicesի (վարիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

Տիադէրմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ ... օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31...

(կառ. տիւ նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

CHAUSSURES «DANEL»

69 rue d'Angoulème, Paris (11)

Դանիէլեան վաճառատան մէջ պիտի գտնէք, տոկուն, ... շքաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած իր արհեստանոցին մէջ։

կիրակի մինչեւ կէսօր բաց է։

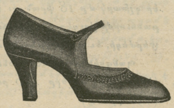
Tél. Ménilmontant 76—71 Autobus: AY, B...
Métro: Couronnes ou Parmentier

ԾԱԽՈՒ Է ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ Gare du Nord*ի մօտ*, 17 ... Belzunce, *հինգ փողոցնե... կեդրոնը, 6 մեթր լայնք, երկու մեծ ցուցափեղկեր, յարմ... դերձակի, կարուհիի, սափրիչի եւ լիքս գործերու։ Ջուր, ... ելեկտրականութիւն՝ 6000 ֆր. տարեկան վարձք։ ... տարի, գին՝ 45000 ֆր., կանխիկ 30.000 ֆր.։ Դիմել* Kiltikian*ի*, 8 Rue Rougemont, *(Փարիզ 9) իսկ խանութը տեսնելու համար դիմել* 15 Rue de Belzunce, *սրճարանին տիրոջ։*

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ
ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ
ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՏՈՒՆԸ
իր կեդրոնատեղին հաստատած է
PLACE SAINT MICHEL*ի վրայ*
28 rue de la Huchette, Métro Saint Michel, sortie ...
ԲԱՑՈՒՄԸ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 1
մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ գիները անմրցե...

Հայրենակի՛ցներ, օգտուեցէ՛ք առիթէ...
ՀԱՐԻՒՐԻՆ 25 ԶԵՂՋ
փարիզէն վկայեալ եւ Պոլսոյ հրապարակին հանրածանօթ դե...
ԺՕՐԺ ՃԷՊԷՅԵԱՆԻ "Օ'ՍԻԶՕ"
դերձակատան մէջ, 20 Ավընիւ Քամէլ Փէլթան, Մար... կը գտնուին անգլիական եւ ֆրանսական ամենալաւ ... պաներ։ Արանց եւ կանանց հագուստներ կը ձեւէ եւ ... կարէ վերջին նորաձեւութեանց վրայ։ Առաջին իսկ ... լութիւնով, պիտի տեսնէք եւ համոզուիք մեր յայտարարութեան ճշմարտութեան։
20 Ave. Camille Pelletan, Marseille, *Հեռաձայն Քոլպէր* 71-...

ԵԹԷ Կ'ՈՒԶԷՔ ԼԱՒ ԿՕՇԻԿՆԵՐ ՀԱԳՆԻԼ,
ԴԻՄԵՑԷՔ ՄԵՐ ԳՈՐԾԱՐԱ...
CHAUSSURES ZAGORIDIS



18 Rue MONCEY, 18 ...
Փլաս տիւ Փոնի մօ...

RESTAURANT ROUMAIN

7 RUE DE LA MICHODIÈRE, PARIS
(ՕՓԵՐԱՅԻ ՄՕՏ)
խնամքով պատրաստուած
ռումանական եւ արեւելեան կերակուրներ
Չափաւոր գին

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ
ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38-...
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29 Rue (Place) des Fétes, Paris, XIX, Tél. Nord 96-...
Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամ... ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մ... գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ., եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6. Քթի, ... կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։

«THE SEVA VOICE» MONOPOLE

ԱՄԷՆԷՆ ՇՔԵՂ ՖՈՆՈՆ ՈՐ ՄԻԱԺԱՄԱՆԱԿ ՍԻՐՈՒՆ ԿԱՐԱՍԻ Է ԵՒ ՓՈԽԱԴՐԵԼԻ
ՄԻԱԿ ՖՈՆՈԿՐԱՖԸ ՈՐ ՋԱՐՄԱՑՈՒՑ ԱՇԽԱՐՀԸ
AJOUTEZ A L'ELÉGANCE DE VOTRE FOYER L'APPAREIL MODERNE



SEVA

REGISTERED TRADE MARK

APPAREIL DÉPOSÉ

ՓՆՏՌԵԼ ԲՈԼՈՐ ԼԱՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԱՄ
MANUFACTURE GÉNÉRALE DE MACHINE PARLANTE

ETABLISSEMENTS **SEVA**

206, RUE LAFAYETTE, 206, PARIS, *Մէթրօ՝* LOUIS-BLANC
Հաստատութիւնը բաց է ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ 19, փակ է կիրակի օրերը
AGENT PARTOUT LA MARQUE MONDIALE
DÉPOSITAIRE GENÉRAL.— PARIS - SUISSE - LONDRES - AMSTERDAM ET SUD - AMÉRIQUE

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՄԱՐՏ 1931
8 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1513 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ "ԱԼԻԱՆՍ„Ը

Շուտով կը հրատարակենք «Յառաջ»ի հարցարանը, այլասերման դէմ պայքարելու միջոցներու մասին:

Ինչպէս գրած էինք արդէն, «Հայրենիք» դրած է այս հարցը Ամերիկայի համար:

Փարիզի Գրական Ակումբն ալ, որ աւելի շատ ակադեմական խօսարան մըն է, քանի մը շաբաթէ ի վեր օրակարգի վրայ ունի զայն:

Ցանկալի էր որ ուրիշ խմբակցութիւններ եւ շրջանակներ ալ պարտք սեպէին արծարծել այս կենսական խնդիրը: Օրինակ՝ Նուպարեան Մատենադարանի Վարչութիւնը:

Չի բաւեր հին եւ նոր ուխտի պատմութիւններ պատմել, դեղնած թուղթեր պրպտել եւ հնտութեան ցուցահանդէսներ սարքել 30—40 կամ 50—60 ուսումնականներու համար, երբ կեանքը իր գլանին տակ առած տարագիր բազմութիւնները՝ կը հարթէ անխնայ: Տեղ մը աւելի, տեղ մը պակաս, բայց անընդհատ:

Հարց մըն է այս, որուն հանդէպ չի կրնար ձեռքերը լուալ ո՛ր եւ է խմբակցութիւն: Ո՛ր եւ է սերունդ կամ «զարգացելոց»:

Ճիշդ ատոր համար ալ, անդադար հնչեցնելով ահազանգը, մենք պիտի փորձենք, մեր յառաջիկայ հարցարանով, բեմ հրաւիրել նաեւ ժողովուրդի զաւակները: Բոլոր անոնք որ սիրտ ու միտք ունին: Ու մանաւանդ անոնք որ, իրենց աչքին առջեւ, իրենց մորթին վրայ, կը տեսնեն ահաւոր չարիքը — օտարացում նոր սերունդի: Այլասերում եւ ուծացում:

Ջեւակերպելով մեր զանազան առաջարկները, եւ ազատ ասպարէզ տալով բոլորին, կը կարծենք թէ կարելի պիտի ըլլայ յանգիլ հիմնական եզրակացութեան մը, — կազմել տեսակ մը Alliance Arménienne, ինչպէս ունին Հրեաները և Ֆրանսացիները:

Մեզի համար թելադրիչ օրինակ մը կրնան դառնալ նոյն իսկ Թրքական «օջախ»ները, որոնց թիւը բարձրացած է 280ի, 200,000 անդամներով, ինչպէս դիտել կու տայինք երէկ:

Հրեաներն ալ ցրուած են մեզի պէս, աշխարհի բոլոր ցամաքներուն վրայ: Եւ սակայն ունին ամուր կապ մը, «Ալիանս Իսրայէլիթ»ը, որ կը ծառայէ Հրեան հրեայ պահելու, ինչպէս մենք հիմա մեր գլուխը քարին կը զարնենք, Հայը հայ պահելու համար:

Լաւ իմացէք, — երէկ յաւակնութիւնն ունէինք Քիւրտը հայ դարձնելու: Այսօր, — հասեր ենք օրուան մը ուր պիտի մտածենք Հայը հայ պահելու մասին...

Այդ «Ալիանս»ը — տեսակ մը դաշնակցութիւն — իր մասնաճիւղերը պիտի ունենայ բոլոր այն վայրերուն մէջ ուր հայկական համրանքներ ունինք: Նպատակը՝ միայն եւ միայն կրթութիւնը — փրկութիւնը — նոր սերունդին: Տրամադրելի, կարելի բոլոր միջոցներով:

Մենք բոլորովին յոռետես չենք եւ գիտենք որ ճիգեր, աշխատանքներ կը կատարուին ամէն տեղ, այս ուղղութեամբ: Քաղաքական կուսակցութիւնները, Կարմիր Խաչերը, Զ. Ռ. Մ.ը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Արիները, Բարեգործականը, Համազգայինը, Հայր. Միութիւնները, Երիտ. եւ ԵՒս. Միութիւնները, զանազան «Յառաջդիմասէր»ներ, «Կրթասիրաց»ներ, «Հայուհեաց»ներ, «Սանուց»ներ եւն. ունին ձեռնարկներ կամ առաջադրութիւններ:

Բայց, համատարած եւ անմիջական վտանգին առջեւ, անբաւական են եղած միջոցներ: Կիսկատար: Երբեմն խաչաձեւ: Ընդհանրապէս թոյլ:

Հարկ է ունենալ յատուկ ծրագիր մը, եւ անոր համապատասխան օրկանը — Հայկական «Ալիանս»ը: Եւ բոլորուիլ անոր շուրջը, տրամադրելով եղած կամ ծրագրուած բոլոր միջոցները:

Նոյնիսկ արտասահմանի ազգային մեքենան կազմակերպած, կեդրոնական իշխանութիւն հաստատած ատեն, մենք պէտք պիտի ունենանք այդպիսի Միութեան մը:

Գաղտնիք չէ որ ահագին եռանդ կը վատնուի անծրագիր եւ անդեկ: Բախտաւորը կ'օգտուի տասը աղբիւրէ, անբախտը կը մնայ միշտ երեսի վրայ:

Այս օրկանը հաստատելով, ոչ միայն գտած պիտի ըլլանք հիմնական միջոց մը, այլեւ պիտի կրնանք խնայել մեր ուժերը, թէ՛ բարոյական եւ թէ՛ նիւթական:

Միւս կողմէ, քաղաքական կուսակցութիւնները կ'ամփոփուին իրենց աշխատանքներուն մէջ, իսկ շատ մը վէճեր ինքնին կը դադրին: Գոնէ կը մեղմանան եւ մթնոլորտը կը պայծառանայ:

Կասկած չունինք թէ այս առաջարկը մօտ է բոլորի սրտին: Բայց — ո՞վ պիտի կախէ բոժոժը...

Խանդավառ ժողովուրդ ենք, եւ շատ կ'ազդուինք հանդիսաւոր առիթներէ: Տօներէ, ուխտերէ, սգահանդէսներէ:

Կարելի չէ՞ր այս ծրագիրը ուխտի մը վերածել Ապրիլեան Սգահանդէսին, որ կը տօնուի ամէն տեղ, եւ կը տեւէ ամիսներ:

«Ամիլթասիոն»ի, գաղափարը տարածելու լաւագոյն առիթը պիտի ըլլար մէկ միլիոն զոհերու յիշատակը:

Այս հարցը դնելով այդ առթիւ, մենք չենք մոռնար մեր միւս ուխտը, մէկ միլիոնի կտակը, — հայրենիք և ազատութիւն:

Ընդհակառակն, կը լրացնենք զայն:

Ի՛նչ աւելի մեծ յարգանք մեր անհամար մեռելներուն, քան կարենալ ըսել անոնց.

— Դուք մեռաք ազատութեան եւ հայրենիքի համար: Մենք ահա կը շարունակենք պայքարը: Եւ իբրեւ դրամագլուխ, ահա ձեզի, ձեր ուխտին կ'ընծայենք սերունդ մը որ հայ է: Որ գիտէ հայերէն կարդալ եւ գրել: Որ կ'ըմբռնէ ձեր տառապանքը եւ կ'ապրի, կը տագնապի ձեր երազին իրականացման համար:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թրք. նաւեր Իտալիոյ նաւարաններուն մէջ

Մոնֆալքոնէի մէջ, ծով արձակուեցաւ Թրքական «Տումլուփունար» ընգծովեան: Երկրորդ պատերազմական նաւն է որ կը շինուի Մոնֆալքոնէյի նաւարանին մէջ: Թուրքիոյ ծովային փոխ-նախարարը, Հռոմի Թուրք դեսպանը իտալացի բազմաթիւ անձնաւորութիւններ ներկայ էին ընդծովեային արձակման: Ընդծովեան ունի 74 մեթր երկարութիւն, մօտ 8 մեդր լայնք եւ 900 թոնօ տարողութիւն:

Այս առթիւ, յիշենք «Զիքաքօ Թրիպիւն»ի մարտ 1ի հեռագիրը, ղրկուած Լոնտոնէն.— Վերջերս Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ կնքուած է համաձայնութիւն մը: Այդ համաձայնութեամբ, Իտալիա Թուրքիոյ համար պիտի շինէ 7000 թոնօ տարողութեամբ երեք յածանաւեր, զորս Իտալիա պիտի կրնայ գործածել, ամէն անգամ որ պէտքն զգայ: Այս իրաւունքը Իտալիոյ վերապահուած է առեւտրական համաձայնագրով մը, որուն տրամադրութեամբ, յածանաւերու շինութեան պարտքը պիտի վճարուի 6 անգամէն: Այս մասնավճարներէն հինգը միայն պիտի գանձէ Իտալիա, վեցերորդը կարելի պիտի ըլլայ երկարաձգել յաւիտենապէս...

Այս առեւտրական դաշնագրին հիման վրայ, որքան ատեն որ Թուրքիա չկարենայ հատուցանել մասնավճարները, Իտալիա իրաւունք կ'ունենայ ետ առնելու շինած նաւերը:

Կը կարծուի թէ նման համաձայնութիւններ կնքուած են նաեւ Պարսկաստանի եւ Ռումանիոյ հետ, անոնց հաշւոյն իտալական նաւարաններու մէջ շինուած պատերազմական նաւերու շինութեան առթիւ: Շնորհիւ նման կարգադրութիւններու, Իտալիա կրնայ Ֆրանսայի դէմ 40,000 թոնոյի տարողութեան նուազում մը եւ այդ կերպով ալ, մեծ խնայողութիւններ կատարած կ'ըլլայ, ապահովելով մէկտեղ իր նաւատորմին գերակշռութիւնը, քանի որ պատերազմի մը պարագային, պիտի կրնայ իր շինած այդ մարտանաւերը մտցնել իր նաւատորմին մէջ:

«Ճէպա» մտահոգիչ կը գտնէ այս լուրը:

Մենեմենի վերջին դատերը

Պաշարման վիճակը վերցած է Պալըքէսիրէն եւ Մաղնիսայէն: Ճամբորդութիւնը ազատ է: Պատերազմական Ատեանին կողմէ դատապարտուածներուն մէկ մասը Էնկիւրի փոխադրուեցան արդէն:

Իսկ Մ'ենեմենի պաշարման վիճակը կը վերջանայ այսօր, ըստ Ազգ. Ժողովի վերջին որոշման, որով պաշարման վիճակը Մենեմենի համար մէկ շաբաթ կ'երկարաձգուէր:

⁂ Մենեմենի եւ գիւղերուն մէջ զէնքի փնտռտուքը դարձեալ սկսաւ: Մէկ օրուան մէջ ութը ատրճանակ եւ եօթը զանազան տեսակ զէնքեր գտնուած են: Այս զէնքերուն տէրերը հետապնդումի կ'ենթարկուին:

Պանկալթիի գերեզմանատան դատը

Պոլսոյ քաղաքային Բ. ատեանին առջեւ տեղի ունեցաւ Պանկալթիի գերեզմանատան նախնական դատավարութիւնը:

Պատրիարքարանի փաստաբանները գրով մը պահանջեցին, չթողուլ որ գերեզմանատունը քաղաքապետութեան անցնի պաշտօնապէս, քանի որ դատ բացուած է: Դատարանը ընդունեց այս պահանջը, պայմանաւ որ 20,000 ոսկիի երաշխաւորութիւն մը ներկայացուի:

Այս ձեւով, մինչեւ բերանացի դատավարութեան սկսիլը, այսինքն քանի մը ամիս կամ նոյնիսկ աւելի, գերեզմանատունը պիտի մնայ իր ներկայ վիճակին մէջ, քաղաքապետութիւնը չպիտի կարենայ տիրանալ անոր: Բերանացի դատավարութիւնը սկսած ատենն ալ, պատրիարքարանի փաստաբանները նորէն պիտի ներկայացնեն նոյն պահանջը, եւ այս ձեւով մինչեւ դատավարութեան վերջանալը, գերեզմանատունը չպիտի փոխանցուի քաղաքապետութեան: Այսպէս եղաւ նաեւ Սանասարեանի համար, որուն վարձքերը յանձնուած են դատարան եւ հոն պահուած կը մնան:

Պատրիարքարանը հարկ եղած ձեռնարկները կատարած է որպէսզի քանի մը ազգայիններ ներկայացնեն պահանջուած երաշխաւորագիրը, երբ այս երաշխաւորագիրը ստանայ, դատարանը պաշտօնապէս պիտի գրէ կալուածահամարի (Թափու) վարչութեան որ քաղաքապետութեան անուան չարձանագրէ գերեզմանատան արձանագրութիւնը:

Գալով դատավարութեան, այժմ գրաւոր պիտի ըլլայ, այսինքն երկու կողմերը գրութիւններ պիտի փոխանակեն նախաքննիչ դատաւորին միջոցաւ, երբ փոխանակութիւնը վերջանայ, նախաքննիչ դատաւորը կ'ամփոփէ թուղթերը եւ զանոնք կը յանձնէ դատարանին, որ այս անգամ բերանացի դատավարութեան կը ձեռնարկէ:

Քէմալի ճամբորդութիւնը

«Թայմզ» կը գրէ.—

Մ. Քէմալ իր վերջին ճամբորդութեանց ընթացքին առիթ ունեցաւ լսելու ժողովուրդին գանգատները, մանաւորապէս «Խալք»ի դէմ: Կը թուի թէ կ'ուզէ պատեհութիւն ընծայելաւելին ըսելու: Բայց որովհետեւ «Խալք»ը միակ պիտի ըլլայ իբրեւ կուսակցութիւն, ինչպէս կարելի է յուսալ որ ժողովուրդը համարձակի բացէ ի բաց յայտնել իր դժգոհութիւնը:

Այլեւս բացորոշ է որ Մ. Քէմալ չի հաւատար երկու կուսակցութեանց դրութեան: Վերջերս Գոնիայի մէջ խօսած ճառի մը ընթացքին ըսաւ.

— Մենք կ'ուզենք որ 18 տարեկան եւ անկէ վեր բոլոր ընտրողները անգամ արձանագրուին «Խալք»ին: Իսկ 18էն վար եղածները պէտք է նկատենք իբրեւ կուսակցութեան ապագայ անդամները եւ ըստ այնմ կրթենք:

Թուրքիա կ'ուզէ խնայել

Ազգ. Մեծ Ժողովի լուծումէն առաջ, օրինագիծ մը պատրաստուած էր, որուն համաձայն երեսփոխաններու թոշակը 500 ոսկիէն պիտի զեղչուի 350 ոսկիի: Այս կարգադրութեամբ կը յուսան խնայել 800,000 ոսկի: Միւս կողմէ, վարչապետ Ըսմէթ փաշա կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի կատարէ իր դահլիճին մէջ: Հաւանական է որ շատ մը երեսփոխաններ չվերընտրուին: Այս շարքին մէջ կը գտնուի նաեւ Ֆէթհի պէյ, որուն քաղաքական ապագան անծանօթ կը մնայ:

Մահապարտ մենշեւիկները

Մոսկուայի դատավարութիւնը արդէն մօտ է իր ելքին: Դատախազ Քրիլէնքօ խուռն բազմութեան մը առջեւ, կարդաց իր ամբաստանագիրն ու հետեւեալ պատիժները պահանջեց.— հինգ հոգիի համար մահապատիժ.— երկարատեւ բանտարկութիւն՝ 4 հոգիի: Ցկեանս բանտարկութիւն մնացեալներուն:

Յոյն-պուլկար վէճը

Պուլկարիոյ արտաքին Նախարար Պուրոֆի՝ յոյնեւպուլկար վէճին մասին ըրած յայտարարութիւններուն դէմ, Յունաստանի արտաքին Նախարարը իր կարգին ըրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնները.— Չեմ կարծեր որ Պ. Պուրոֆ առարկութիւններ ուզէ ընել բարեկամական դաշինքի մը կնքման, որ պիտի ծառայէ երկու երկիրներու միջեւ բարեկամական յարաբերութիւններու հաստատման: Պէտք կը տեսնեմ կրկին ճշդելու թէ Յունաստան երբեք չէ մերժած ուղղակի բանակցիլ Պուլկարիոյ հետ: Ուղղակի բանակցութիւններ արդէն սկսած եւ շարունակուած են 3 տարի Սոֆիայի, 3 ամիս Աթէնքի մէջ, առանց որեւէ արդիւնքի յանգելու:

«Ըսած եմ նաեւ թէ Յունաստան պատրաստ է նորէն բանակցելու, բայց որպէսզի կարելի ըլլայ դրական արդիւնքներ ստանալ, պէտք է պայմանաժամ նշանակել, երկու կամ չորս ամիս: Եւ այս պայմանաժամի լրացման, եթէ որեւէ համաձայնութիւն գոյացած չըլլայ, պէտք է դիմել իրաւարութեան:

«Ցարդ այս թելադրութիւնները չեն ընդունուած Պուլկարիոյ կողմէ: Իր բարեացակամ տրամադրութիւնը ցոյց տալու համար, Յունաստան ընդունեց Հէնտըրսընի առաջարկը, որ հետեւանքն էր Ժընեւի մէջ կատարուած երկար խօսակցութեանց: Պարզ է թէ որեւէ միջամտութիւն օգտակար չի կրնար ըլլալ, եթէ կողմերէն մէկը ուզէ անպայման իր տեսակէտը պարտադրել:

Գանտի չէ հրաժարած իր ձգտումէն

Կանտի կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն: Հնդիկ յեղափոխականը չի կարծեր թէ փոխարքային հետ իր համաձայնութիւնը որեւէ կերպով կ'արգիլէ Հնդկաստանի բացարձակ անկախութեան պահանջը: Կանտի յայտնած է նոյնիսկ թէ նոր խորհրդաժողովին մէջ, Հնդիկ ներկայացուցիչները պիտի դնեն նաեւ այս պահանջը: Եւ ատոր համար, պէտք չկայ որ Հնդկաստան բոլորովին անջատուի Անգլիայէն: Կը բաւէ որ հաւասար իրաւունքներու հիման վրայ, դաշնակցութիւն մը կնքուի:

Կանտի յայտնած է նաեւ թէ, եթէ յառաջիկայ խորհրդաժողովը չգտնէ համաձայնութեան գետին մը, հարցը պիտի տարուի Ազգերու Դաշնակցութեան:

Անգործներու վիճակագրութիւնը

Վերջին վիճակագրութեան համաձայն, փետր. 28ին, իբր նպաստընկալ արձանագրուած լրիւ անգործներու թիւն էր 40,766, որոնց 8972ը կիներ: Նախորդ շաբթու այդ թիւն էր 38084: մէկ շաբթուան մէջ ուրեմն 2682 հոգիի յաւելում մը (պաշտօնական թիւեր): Անգործութեան զարգացման այս շրջանը ցոյց կու տայ հետեւեալ թիւերը: Յունուար 31ին՝ 28,536 հոգի. 1990 դեկտ. 27ին՝ 11952, նոյեմբեր 29ին 4893. հոկտ. 31ին 1663, սեպտ. 27ին 288. 1926 - 27ի անգործութեան շրջանին, անգործներու ընդհ. թիւն էր 81916 (1927 մարտ 10):

Անցեալ տարի նոյն շրջանին, Ֆրանսա կը համրէր ընդամենը 1651 հոգի:

Փետր. 23էն 28 Ֆրանսա մտած են 753 օտար աշխատաւորներ իսկ Ֆրանսայէն մեկնած են 1895 օտարներ:

Այսօրուան մարդահամարը

Այսօր է որ կը կատարուի Ֆրանսայի մարդահամարը: Ամէն մարդ պարտաւոր է լեցնել վիճակաթուղթերը, որոնք բաժնուած են այս նպատակով: Պէտք չէ մոռնալ այդ թուղթերուն վրայ արձանագրելու նոյնիսկ այն հիւրերը, որոնք շաբաթէն կիրակի լուսնալու գիշերը կ'անցընեն նոյն բնակարանին մէջ: Օրէնքը կը պարտադրէ մարդահամարի արձանագրութիւնը կատարել այն վայրին մէջ, ուր իւրաքանչիւրը կ'անցընէ մարդահամարի նախորդ գիշերը:

Առտուան ժամը 9էն 10 Փարիզի մէջ իւրաքանչիւրը պարտաւոր է գոց պահարանով իր վիճակաթուղթը յանձնելու դռնապանին: Իսկ եթէ տունը դռնապան չունի, յատուկ պաշտօնեային:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

(ՔԱՂԱՔԷ ՔԱՂԱՔ, ՓՈՂՈՑԷ ՓՈՂՈՑ)

I — ... «ԾՈՎՈՒՆ ՎՐԱՅ ՕՐ Մ'ԱՄՐԱՆ»

Նա՛ւը, նա՛ւը:

Նաւուն մէջ միայն կրնաք ճանչնալ մարդը: Ա՛զգը:

Անհաւասիկ մեր սեղանը: Դիմացս երկու Թուրքեր: Մէկը՝ ճաղատ գլուխով սպայ մը: Կը նայի ծուռ-ծուռ: Աչքի պոչով: Կատուի աչքերով: Կը լակէ: Կը Թխէ առանց վերցնելու գլուխը:

Միւսը՝ իր շուքին տակ ապաստանած «էմէքտար» մը: Կ'ըսես՝ ոչ խելք ունի, ոչ կամք: Ոչ իսկ նայուածք:

Անհաւասիկ ելան, եւ, զգոյշ իրարու քսուելով, կը բարձրանան դէպի կամրջակը: Անտեղ ալ, նորէն մինակ, — մինչեւ որ գտնեն մարդիկ իրենց հարազատ:

Կա՛ն հարազատներ: «Փաշազադէ» մը եւրոպականացած: Ուրիշ մը՝ աւելի պարզ: Եւ երկու Թրքուհիներ, Թրվռուն, համարձակ: Թեւերն ալ բաց, ինչպէս երեսները: Պիտի շփոթիս, եթէ չգիտնաս լեզուն: Մանաւանդ շեշտը:

Ակներեւ անջրպետ մը՝ ա՛յս Թուրքերուն եւ առաջին երկուքին միջեւ: Անջրպետը երէկուան եւ այսօրուա՞ն, թէ վերապահում դասէ դաս:

Չգիտեմ: Խնդիրը այն է որ, Օսման Զէքի եւ ընկերը գացին գտան աւստրիացի մը, — տղայ մը որուն հետ միասին ենք երկու օրէ ի վեր: Ներողութիւն, — Աւստրիացին էր որ աջ-ձախ յածելով՝ կէս ճամբուն վրայ դիմաւորեց զանոնք:

×

Մեր կարգին մէջ, երկու կիներ միայն կան պարելու վարժուած: Անգլուհի մը, բաւական թեթեւսոլիկ, եւ Հայուհի մը, որ Ամերիկայէն կուգայ: Ամէնուն հետ է Անգլուհին: Եւ ահա,

— Օսման պէյ, պագ պէ, պիզիմ սալիհ ինկիլիզ գըզը իւէ տանս իտիյոր...

Հպարտութիւն մը՝ արդար: Հոգ չէ թէ անասնական:

Ամբողջ Եւրոպան, Անգլիան ալ գլուխը, իրենց մէջքը սիրայօժա՛ր տուին Թուրքին — ինչպէս սա անցեալ կատարեալ գեղուհին: Ու դարձան կլոր պար Պոլսէն մինչեւ Բագու.

—Մէկ, երկու, ˚երեք, չորս,
մենք կը պարենք տասնըչորս...

Արդա՛ր է որ շողիք վազէ Օսմանի երախէն:

Ահա՛ Ֆրանսացին ալ —ուագ պաշտօնեան — իրենց բոլորտիքը: Ողոքիչ ժպիտով: Այլ եւ քծնոտ: Իսկ օգնական մը՝ իր վրայ փորագրուած: Հարազատ պատճէն:

Ձե՞ն գիտեր պատմութիւնը: Ի՞նչպէս թէ:

— Աշխարհը յաղթողինն է, ընկե՛ր: Փրցո՛ւր կեանքէն ինչ որ կրնաս:

Վայն ու կճրտոցը՝ տկարին: Պարտեալին:

×

... Ո՞ւրկէ եկաւ այս աղջիկը: Եղնիկ մը ոստոստուն, եւ սիրուն: Այլեւ ժեռոնը երեսին:

Երիտասարդները պար բռնած են բոլորտիքը: Կարգի կը սպասեն՝ միասին պարելու համար: Կը հասնի բոլորին ալ:

Կը դիտենք խանդաղատանքով: Երիտասարդութիւնը, Թարմութիւնն է որ կը խայտայ, կ'արբենայ ինքն իրմով:

— Օրիո՛րդ, խնդրեմ, ո՞ր կարգէն էք:

— Երրորդ, բայց ես հրաման առած եմ սեղանապետէն:

— Այդ ոչինչ. իրաւունք չունիք այստեղ պարելու:

— Բայց, պարոն... կը կըմկման պարի ասպետները:

— Ոչ եւ ոչ: Պէ՛տք է իջնէ իր կարգը, երրորդը: Անգի՛ս...

Խարազէս խոցոտուած այլ պաղարիւն, աղջիկը կուտայ կրակոտ պատասխան մը, վարժ ֆրանսերէնով, — եւ կ'առնէ կը քալէ դէպի նաւուն ցռուկը:

Պարի ասպետները կը հետեւին գլխիկոր, ինչպէս թրջած հաւեր:

Դիմում: Աղաչանք: Միջամտութիւն:

Ո՛չ եւ ոչ: Այս անգամ— աղջկան կողմէ:

Այնուհետեւ մէկ ալ չտեսանք այս աղջիկը՝ մեր կարգին մէջ:

Անդին, կամրջակին մէկ ծայրը, իր վճարած դրամին համապատասխան անկիւնէն, ան իր արհամարհանքը թքաւ բոլորի երեսին:

Ու մարդոց վատութիւնը ոլորուեցաւ, կծկուեցաւ սալոնին մէջ, պատերուն տակ: Փախստական, գետնամած՝ իր կրակոտ աչքերուն հալածանքէն:

— Տո՛ւր ձեռքդ, օրիո՛րդ:

Չհարցուցի ոչ ազգը, ո՛չ անունը:

Նայուածքը, ինքնին, պատմութիւնն էր իր կեանքին.

Ա՜խ, մեր սիրտը լիք դարտ ու ցաւ
Օր ու արեւ չտեսանք...

Օ՛րն ալ վատինն է, արեւն ալ: Նոյն իսկ նաւուն տախտակամածը: Եւ պարը՝ սա հինգ օրուան ընթացքին:

Մինչեւ անգամ ծովուն վրայ, որ, մէկ ժամէն միւսը, կրնայ յաւիտենական հաւասարութեան յորձանքին յանձնել բոլորը: Վերէն վար...

— Տո՛ւր ձեռքդ, արի աղջիկ:

×

Հայեր ալ՝ նաւուն ա՛յն կողմը: Մարսէյլէն վերադարձողներ: Ամփոփուած իրենք իրենց մէջ: Գլուխները կախ: Կամացուկ խօսակցութիւններով: Համակերպած եւ կոնծած:

«Վաթանտաշ»ներ ունին իրենց բոլորտիքը, եւ հարկ է չափել-ձեւել: Նոյն իսկ Թուրքերէն խօսիլ:

— Ի սէր Ալլահի, մեզ մի՛ խառնէք ձեր գործերուն...

×

Նափոլի: Պոմպէյի աւերակները: Թանգարան: Դամբարան: Քարի կտորներ: Մասունք եւ նշխար: Լավաներուն, աւազներուն հետ խառնուած, կարծրացած մարմիններ: Զարդ ու անօթ: Կոշտացած պատմութիւնը զարհուրանքի մը որ միշտ կըրնայ կրկնուիլ: Վէզուվը կը հսկէ սպառնագին, քիչ անդին:

Բալէ՛, ընկեր: Աւերակներ ունինք եւ մենք: Աւելի խօսուն, աւելի պակուցիչ:

Տե՛ս, տե՛ս Ամերիկան է նորէն: Այս աւերակներուն մէջ ալ: Իսկական Վէզուվը բոլոր աւերակներուն: Մեր արդի կարգ ու սարքին մէջ:

Խոֆած մը՝ եօթանասուն տարեկան: Մէկ ոտքը գերեզման: Զօրս հոգի կը տանին պատգարակով: Պիտի տեսնէ, պիտի վայելէ ա՛յս ալ, հոգին չգամուած:

Զէ՞ որ տոլար ունի:

Իսկ ինչո՞ւ պատգարակով— նաեւ սա միւսը, Ամերիկուհին: Մանկամարդ եւ սլացիկ: Բաջողջ:

Ինչո՞ւ ան ալ պատգարակով, մէկ աւերակոյտէն միւսը, սա հարթ գետնին վրայ:

— Որպէսզի չյոգնի: Որպէսզի չհեւայ: Որպէսզի չքրտնի յունիսի արեւուն տակ:

Զէ՞ որ տոլար ունի:

×

Նաւը կ'ընթանայ հարսանեկան թափորով: Բոլորովին անտարբեր: Ճամբայ ունի տակաւին տասնըհինգ օր: Ճամբորդներ՝ հազար ու մէկ ուղղութեամբ:

Իսկ ես,— ո՞ւր կ'երթամ: «Դէպի աշխարհն իմ երազին»...

Ի՛նչ հեգնութիւն: Ինչպէս նաւը ծփուն, բազմութիւններ ունինք մենք, ցամաքէ ցամաք ծփծփուն: Հարկ է երթալ տեսնել: Աւերակներ եւ նշխարներ: Աւերակներու վերեւ, մոխիրներէն յարուցեալ փիւնիկներ:

Իսկ ի՞նչ ունիս բերելու աւետիս: Դուն որ Փարիզէն կ'երթաս...

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

ՓԵՐԻՆ ԵՒ ԱՐԱԲՆԵՐԸ

(Հէքեաթ Արաբկիրի գաւառաբարբառով(

ԽՄԲ.— վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, «Յառաջ» բան-գործ ըրաւ հաւաքել եւ հրատարակութեան տալ հայ ժողովրդական երգեր, որոնք բերնէ բերան կը շրջին տակաւին, շնորհիւ տարեց հայրենակիցներու:

Իբրեւ նմոյշ, այսօր կը հրատարակենք նաեւ արձակ աւանդութիւն մը, ճիշդ այն լեզուով որ կը խօսէին Արաբկիրի մէջ, տարիներ առաջ.—

Հէքիաթ, հէքիաթ,
Հէք մի կակաթ,
Պաղչան գացի,
Վէգ մը գտայ.
Ծակեցի մէջը մտայ.
Ճընկըլ մընկըլ հարս մը գտայ.
Ծիծը պագի ծոցը մտայ:

Հարսը յընծի մախիր 1) տուաւ
Մախիրը տարի յարդին տուի:
Յարդը յընծի ցորեն տուաւ.
Ցորենը տարի ճուճուկին 2) տուի:
Ճուճուկն յընծի հաւկիթ տուաւ,
Հաւկիթը տարի տէրտէրին
տուի:
Տէրտէրն յընծի նշխարք տուաւ.
Նշխարքը տարի այային 3) տուի:
Այան յընծի հէքեաթ պատմեց:

Կայ էղեր չի կայ էղեր, թագաւոր մը կայ էղեր, օր մը թագուհիին հետ պաղչան նստած ատեն օձ մը կու տեսնայ, ձագն ալ յետեւէն: Թագաւորը գէշ կ'ըլլի ու կու պաշլայէ լալ: Տէրվիշ մը կ'էրեւնայ ու կու հարցնէ քի յորի 4) կուլանը 5):

— Ինտո՞ր չի լամ, կ'ըսէ թագաւորը, օձը յիր ձագն ունի, ես թագաւոր տըլլիմ ու տղայ մը չունիմ. յո՞ւմ տի ձգիմ անունս ու թախտս:

— Առ աս խնձորը, կ'ըսէ տէրվիշը, կըլէ՛, կէսը դուն կեր, կէսն ալ թագուհիին տուր ու մէկի տեղ երկու տղայ տի կըլլաս 7), անունները չի տի դնէք ըմմա մինչեւ որ ես չի գամ:

Թագուհին ինը ամիսէն չիւթ 8) մը չօճօխ կու բերէ, մէկը տղայ մէկը աղջիկ, երկուքն ալ հրեշտակի պէս շէնէտ 9):

Ջօճօխները կու մեծնան, գրել կարդալ կ'ուսնին, ըմմա անուն չունէին: Հէրքէշ վրանին կու խնդար քի թագաւորի տղայ տըլլին ու անուն չունին: Թագաւորը կու նեղքընայ ու անունները կու դնէ, աղջկանը Դժխու, տղայինը Մնացական:

Տէրվիշը կ'էրեւնայ մէկալ օրն ու գէշ գէշ կու հայի թագաւորին· «Յօրի խօսքըս մտիկ չըրիք ու անունները դրիք», կ'ըսէ ու կ'առնայ Մնացականը. «Մէկը յընծի, մէկը ձըզի» կ'ըսէ ու կ'էթայ:— Թագաւորն ու թագուհին շատ կու լան կ'ողբան ըմմա տէրվիշը մտիկ չէնէր:

Տէրվիշն ու տղան շատ կ'էթան քիչ կ'էթան, կու հասնին էրկաթ դռներօք պաղչա մը: Տէնվիշը կ'ըսէ տղային.

— Դրանը առջեւը տի կենաս ու ինչ ալ տեսնաս նէ չի տի վախնաս. ան ատենը դուռը տի բացուի, ներս տի մտնաս ու պաղչային մէջը տի կենաս. հոն չանթա մը կայ, առնաս ու առանց էթրէֆդ նայելու դուրս տ'էլլաս:

Տէրվիշը մէյ մը ասլան կըլլի կուգայ մէյ մը ղափլան. տղան չի վախնար. դուռը կու բացուի. տղան ներս կու մտնայ ու չանթան կու գտնայ, քո՜ս ալ հաւկթի վենծութեամբ էլմասի ու զիւմրիւթի կտորներ: Տղան չի դիմանար. բուռ մ'ալ անոնցմէ կ'առնայ ճէպը կու խզկէ. դուռը կու 'ոցուի, տղան մէջը կու մնայ:

Օրեր կ'անցնին, տղան կ'անօթենայ ու հաց բնտռելու կ'էլլայ. Թուղթ մը կու գտնայ ու կու կարդայ որ դրան էռաջեւը էրկու գլօխ հարմեր որ ըսէ դուռը տի բացուի:

Տղան հարմերը կ'ըսէ, դուռը կու բացուի. շատ կ'էթայ, քիչ կ'էթայ չօպանի մը ռաստ կու գայ· «աման չօպան, անօթութենէս մէռնի մը, կ'ըսէ, լօխմա մը հաց տուր, ես ալ տավարները արծիմ» Չօպանը կու մեղքընայ, հաց կուտայ ու իրիկունն ալ տուն կու տանի:

— Առ կնիկ, կ'ըսէ, Աստուած գըզի տղայ մը տըհաս տըւաւ: Աման, չօպան, կ'ըսէ կնիկը, մենք մեր տղոցը չինանքը 10) հայիր, դուն ալ տէրտէրս կուշատցընես»: «Աստուած ամէնքին ղսմէթը զատ զատ ստեղծեր է» կ'ըսէ չօպանը:

Տղան չանթային մէջէն օր մը խոշոր էլմաս մը կ'առնայ ու չօպանին կնկանը կուտայ. կընկանը խելքը գլխէն կ'էթայ. օճախին ճմբիկին 11) վրայ կու դնէ քի իրիկունը չօպանը տեսնայ: Չօպանը կ'առնայ էլմասը, չէրշու կու տանի եօթը բեռ ոսկիի կու ծախէ ու խոշոր սէրայի պէս տուն մը կու շինէ:

Տղան օր մը նորէն չանթան կու բանայ. մէջէն քառսունմոմնոց շամտան մը կ'էլլայ. մէկը կու վառէ, մէկալները իրենք իրենց կու վառին ու քառասուն փէրի կ'երեւնան, ամէնքին ալ բուռները օսկեօք 12) լեցուն. օսկիները կու պարպին ու կու փախչին: Չօպանն ու կնիկը կու խնթեռան քէֆերնէն:

Չօպանին կնիկը ինքն ալ կու բանայ չանթան, կու վառէ մոմը, ըմմա քառսուն փէրիի տեղ քառսուն արաբ կ'էրեւնան, կու ժողվեն տանը մէջ եղած ամէն բաներն ու կ'էթան: Տղան կուգայ, կու հասկնայ անցած դարձածը ու կ'ըսէ կնկանը որ մէյ մ'ալ չանթային ձեռք չի դպցնէ:

Տղան օր մըն ալ փարա կու տայ չօպանին քի իրեն հըմար ղըր ձի մը գտնայ. «ես թագաւորի տղայ եմ» կ'ըսէ, էթամ պապս տի գտնամ»:

Չօպանը ձին կու գտնայ կու բերէ տուն. տղան ձիաք բարով կ'առնայ չօպանէն ու կնիկէն ու ու կ'էլլայ լեռ: Չանթան կու դնէ գլխուն տակն ու կու քնանայ: Հեռուէն թագաւորին աղջիկը կու տեսնայ քնացող կէնճը, եավաշ եավաշ կուգայ կու գողնայ չանթան, կու տանի պապուն:

Տղան կ'արթննայ յետեւէն կու վազէ ու թագաւորին կ'ըսէ քի ան չանթան յիրն է ու էկէր հիտայ նէ յաշխրքին գիշութիւն կուգայ:

Թագաւորը շատ կու հաւնի կէնճին ու կ'ուզէ իր աղջիկն անոր տալ: Կու կանչէ քաղքին վենծերը, ժողով կու գումարէ ու կ'ըսէ քի աղջիկն ատ կէնճին տի տայ, որ իր թախտը ան նստի, քանի որ ինք տղայ չունի: Տղային կ'ըսեն քի աս է մեր թագաւորին հրամանը, դուն տի առնաս մեր Դժխուն ու դուն տի ըլլիս մեր թագաւորը:

Տղան կ'ըսէ քի ինք իր քրոջը հետ չի կրնար կարգուիլ: Թագաւորը կու հասկնայ որ ան իրեն տղան է. ֆէրման կու հանէ որ քառսուն ցօրեկ քառսուն գիշեր տավուլ զուռնա զարնեն ու քէֆ ընեն:

Էրկինքէն երեք խնձոր ընկաւ. մէկը հէքիաթ պատմողին, մէկը գիրս կարդացողին, մէկն ալ պապուս պզտիկ տղուն 13):

---

1) մախիր՝ մոխիր, 2) ճուճուկ՝ հաւու ձագ, 3) Այա՝ մեծ մայր, 4) յօրի՝ ինչո՞ւ, 5) ընր. նր. ը՝ սահմանական ներկայի վերջաւորութիւնն է որ կը փոխարինէ Պոլսոյ կորը: Ծերերը կ'ըսէին «կ'էթամըն ը». միջակ տարիքովները՝«կ'էթամնը», իսկ նորերը «կ'էթամը»: 6) ի՞նտոր՝ ինչպէս, 7) կըլլալ՝ ունենալ, 8) Չիւթ՝ զոյգ, չիֆթ, 9) Շէնէտ՝ գեղեցիկ, 10) կայնամ՝ կրնամ. Չինամը՝ չեմ կրնար, 11) ճմբիկ՝ օճախին կռնակի բարձր մասը, 12) Օք՝ գործիականի վերջաւորութիւնը, 13) Երեք խնձորներէն վերջի՛նն ալ հէքեաթ պատմողին է եւ պատմողը իր մօրը քանիերորդ աղջիկը կամ տղան որ է, անոր համեմատ կը վերջացնէ հէքեաթը:

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՒՂԱՑԻՆ ԵՒ ԳԵՐԱՆԴԻԻՆ ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԻ

Հոն էր, երբ վարպետ Ժորժլին երկաթավաճառին խանութը մտաւ:

— Բարի լոյս, ըսաւ:

— Բարի լոյս, ի՞նչ կ'ուզէք, վարպե՛տ:

— Գերանդի մը պիտի գնեմ:

Վաճառականը գնաց բերաւ խուրձ մը գերանդի:

Գիւղացին աչքէ անցընելով այս գործիքները, արհամարհոտ շեշտով մը ըսաւ, «քանօն» վաճառանիշով գերանդիներ կը փնտռեմ: Վաճառականը հաւաքեց «Թօրօ»ները, եւ բերաւ քանի մը հատ «քանօն» վաճառանիշէն:

— Այս տեսակէն դեռ ունի՞ք, ըսաւ գիւղացին, բարձր ձայնով մը:

Վաճառականը ծայր աստիճան համբերութեամբ ցուցուց ամբողջ «քանօն» գերանդիները:

Գիւղացին քննեց բոլոր գործիքները, կարծես ոչ մէկին հաւնեցաւ եւ սկսաւ գլուխը քերել:

— Է՜հ, ի՞նչ ըսելիք ունիք ասոնց, հարցուց վաճառականը:

— Տեսնենք, տեսնենք, կ'ուզեմ կրկին «Թօրօ» վաճառանիշով գերանդիները տեսնել, պատասխանեց գիւղացին:

Վաճառականը կրկին «Թօրօ» գերանդիները փոխադրելու պէտք զգաց: Գիւղացին ինքն ալ նեղուած երեւցաւ եւ դիպուածով հատ մը ձեռքերուն մէջ առաւ:

Նախ աջ աչքը գոցեց, նայեցաւ շիտակ շեղբին ծայրին, յետոյ գոցեց ձախ աչքը, ուղղահայեաց ծայրը վեր բռնեց. նորէն վար ձգեց, վերջապէս գլուխէն վեր բռնելով ու երկարօրէն կասկածոտ դիտեց:

Անտարբեր ձեւով մը — քանի՞ կ'արժէ, ըսաւ:

— Երկու Ֆիորին:

Հեգնութեամբ հարցուց՝

— Աս գերանդի՞ն, կարելի բան չէ:

Եւ տափակ կողմով երկնցուց հաշուասեղանին վրայ, ու երեւակայական բաներ մը գծեց մատովը արդիւնքը հասկնալու համար: Յետոյ շեղբը բթամատին ու ցուցամատին մէջտեղ բռնեց ու աջ ձեռքի մատներով շեղբին զարկաւ: Այս գործողութիւնը կրկնեց քանի մը անգամ, մէկ ձեռքը թուլցուց, շեղբին ծայրը վար ծռեց. յետոյ ծունկերուն վրայ ծռելու փորձեր ըրաւ:

— Օ՛հ օ՛հ... ասիկա երկու երկու ֆիորին:

Վաճառականը երդում ըրաւ թէ ատկէ աժան կարելի չէ տալ: Ասիկա վերջին գինն է:

— Գիտէ՞ք, լաւ զօդուած չէ:

— Անգլիական պողպատ է, եւ աւելի նուրբ:

— Ձիս տխմարի տեղ կը դնէք, հին գերանդի մըն է որ նորոգուած է:

— Ամէնէն ընտիր պողպատն է, քեզի չափ կ'ապրի:

— Եթէ բերանը չաւրի, պատասխանեց հեգնաբար գիւղացին:

— Ձեր ամբողջ կեանքին մէջ ասոր նման գերանդի ունեցած չէք:

— Ե՞ս... ե՞ս... է՛հ հէ՛յ:

— Բայց լաւ նայեցէք:

— Նայեցայ, ինչո՞ւ կ'ուզէք որ լաւ նայիմ, գերանդին գերանդի է: Գերանդի մը ուրիշ գերանդիի կը նմանի, բայց ատոր չպիտի նայիմ: Աս առաջինն է որ ձեռքս ինկաւ, դիր զայն սեղանին վրայ: Քանի՞ պիտի ուզէք ասոր, գիտցէք որ դեռ շատ բան ունիմ առնելիք:

— Նոր ըսի թէ՛ երկու ֆիորին:

— Արդեօ՞ք, քրիստոնեա՞յ էք, կ'ուզէք գիտնալ թէ որքա՛ն թանկագին դարձած է ձեզ այս գերանդին:

Եւ սկսաւ ակնապիշ զննել, հնչեցուց, ձայնին չհաւնեցաւ. դէպի դուրս տարաւ, արեւուն

լոյսով տեսնելու, դր
դարձաւ դէպի հ
ուր իր գլխարկը դր
պէտքի չըլլայ թէ գ
Դրան առջեւ, շող
ճառագայթներուն
անոր փայլուն մակ
վրայ կը խայտային
րէն կապոյտ կան
գայթներ, տարածել
խնդափայլ նշոյլներ
ը բերանին մօտեց
սուլեց ու վայրկեն
գոյացած շոգին, որ
էր, այն համոզում
մը պիտի կորսուի թ
Վերջը, դրան առջ
վրայ, սկսաւ թեթեւ
տալ պողպատին:
— Շնորհքով ձայ
մոլտաց քթին տակէ
Հրապուրուած ա
ցութեամբ, խանութ
— Ձայնը հաճել
ինծի... կ'ուզէ՞ք ի
մէկ ֆիօրին 80 կ
ցնել:
— Սատանան տ
քեզի համար տա
պիտի զեղչեմ, առէ
րին իննսունի:
— Անկարելի է,
չարժեր, տղաքներ
տի խնդան: Ըսէ, վ
քըդ: Այո՛ կամ ոչ:
— Ո՛չ մէկ սան
— Ուրեմն Աստ
թիւնը ձե՛զ:
Խանութէն մեկն
փողոցին մէջտեղ կ
յետոյ կրունկի վրայ
դարձաւ. խանութի
րայէն պոռաց:
— Այո՞ է թէ ոչ:
— Ո՛չ, ո՛չ:
Գիւղացին նեղու
շարժեց, ու իր կե
խորկը սկսաւ մա
դարձնել:
տարիքիս մէջ, երբ
յաժառ կնկան հան
լաւ ուրեմն, մէկ
զայն, քիչ մը եւս
հիմ:
Գրեթէ ժամ մը
սանք որ կուգայ,
ուրիշի մը:
— Ես եմ ըսաւ
ճակտին քրտինքը
անհաւասիկ ձեր
որոշեցինք որ ինքն
մը առնէ: Անշուշտ
մը պիտի ընէք որ
չիւրս աժան առած
— Գերանդիներս
պակաս չեմ տար,
հարիւր անգամ կրկ
— Լա՛ւ խորհեցէք
պով մի՛ վնասէք ձեր
— Մէկ բառը հա
կ'արժէ:
— Չէ՞ք ուզեր ես
ըսածէն. ըսաւ գիւղ
բարձրացնելով:
— Չեմ ուզեր եւ
քըս, պատասխանեց
կանը վճռական:
— Ուրեմն քանի
չըլլար, կրկնեց գիւղ
քերը անուշցնելով:
— Ա՛լ կը բաւէ,
հանգիստ թողուցէք
— Կը բաւէ՛, կը
չենք ուզեր որ բարկ
այլ եւս չէք ուզեր
հետ, մի՛ մերժէք ձեր
Վաճառականը ձեռ
րեց: Բոլորովին ու
պետ Ժորժլին, ձեռ
ու ըսաւ.
— Անպիտան մա
խօսքը կը դրժէ, սակ
նը լրացած է:
Գիւղացին խոր
ղանդաղ կերպով, բ
կոճակները քակել
միջոցին աչքերը,
ռացնելու անկիւնէն,
ուած էր ծախուած գ
— Օ՛, ափսոս, շ
կարծակի, այնպէս
այս գերանդին աւելի

ձեւ է, եւ աւելի պզտիկ իմինը…։

Եւ սկսաւ կասկածոտ նայուածքներ պտտցնել խանութին մէջ գտնուող անձերուն վրայ։ Յետոյ առաւ գերանդին եւ ձեռքովը կշռեց։

— Ուրիշ գերանդի՞ մըն է աս, պոռաց խստորէն, սատանան էր որ գիս մոլորեցուց, բայց յանցանքը իմս չէ՛։

Իսկոյն շտկել սկսաւ բաճկոնակին կապարէ կոճակները։

— Ինչպէ՞ս թէ միեւնոյն գերանդին չէ, ըսաւ վաճառականը, օ՜ն, զէշ տպաւորութիւն մի ունենաք վարպետ Ժորժլին, այլ եւս համբերութիւնս հատաւ։

— Լա՛ւ, լա՛ւ… բայց ինչո՞ւ սատանան մոլորեցուց։ Յանցանքը իմս է, վա՛յ, ի՞նչ պէտք է ընել այժմ։

— Բայց մարդ Աստուծոյ, կ'ըսեմ թէ միեւնոյն գերանդին է։

— Միեւնո՛յնը, չէ՞ որ ես ալ աչք ունիմ։

Շեղբը մատներով շփելէ յետոյ, ծունկերուն վրայ ծռել փորձեց. թեթեւ հնչումներ տըւաւ, փողոց տարաւ, մայթին վրայ հնչեցուց, սուլեց վրան, մատներով զծեց, ու խանութ մտաւ տարաբախտ սագի մը քալուածքով։

— Միեւնոյն գերանդին չէ, սոր մէկ փիօրին վաթսուն կոպեկ կուտամ։

— Սանկ նանկ ձեւակերպութիւններ չեմ ուզեր, եթէ ձեզի հաճելի չի գար, ահա՛ ամբողջը, ուրիշ մը ընտրեցէք։

— Անգամ մըն ալ նեղութիւնը յանձն առնելու տխմարութիւնը չունիմ։ Ինչ որ է, այս գերանդին առած ենք, միայն ձեզի կը մնայ տարբերութիւնը զեղչել։

— Կը բաւէ՛։

— Պարոն, առաջուան զատածս առած եմ, եւ դեռ կը համարձակիք ըսելու տարբերութիւնն ալ վճարէ, արդեօ՞ք ձեր խիղճը կը տանի։

— Շո՛ւտ վճարեցէք, շատ քարոզ չեմ ուզեր։

— Աղէկ, զառն ձայնով մը ըսաւ գիւղացին, հիմակ կը հաւնիմ, միայն տարբերութիւնը բաժնենք, որ ես ալ չվշտանամ, բաժնենք միայն 40 սանթիմը։

— Չեմ կրնար բաժնել։

— Էհ լաւ, ահաւասիկ ձեր դրամը, առէ՛ք։

Նորէն սկսաւ բաճկոնակին կոճակները քակել, ձեռքը դժուարաւ մխրճեց ներքին գրպանը ու հանեց մէկ փիօրին տուաւ վաճառականին։

— Ամբողջ մնացորդը հիմա պիտի վճարես։

Բաճկոնակին արտաքին գրպանէն հանեց քսան կոպեկնոց մը եւ երկրորդ գրպանէն չորս սանթիմնոց մը։

— Ինչ է աս, կ'ընէ քսան եւ չորս սանթիմ…։

Գիւղացին այս անգամ տաբատին գրպանը տարաւ ձեռքը, ու քաշեց հանեց երեսուներեք սանթիմ։

— Բասնը չորս եւ երեսուներեք կ'ընէ յիսուննօթը սանթիմ… դեռ որքա՞ն կ'ուզէք։

— Դեռ կը պարտիք երեսուն երեք սանթիմ… ըսաւ վաճառականը։

— Այո, բայց չեմ կարծեր որ այլեւս քովս գտնուի։

Այս բառերը արտասանած ժամանակ մէկ կողմէն ալ կը լրտեսէր վաճառականին դէմքին զուարթութիւնը։

— Հօ'փ… սպասէ, սպասէ, ո՞ւր դրինք, ո՞ւր կրնայ ըլլալ, կնքահայր, վա՛յ, այո՛, այո, հոս թաշկինակիս մէջ։

Իրաւ որ քսան սանթիմնոց մը ծրարուած էր կապոյտ թաշկինակի մը անկիւնը։

— Վերջին սանթիմս է, պատուական բարեկամս, ու կամաց մը ըսաւ, հոն ուր ոչինչ կայ, սատանան իր իրաւունքները կը կորսնցնէ։

— Դեռ տասներեք սանթիմ, պահանջեց վաճառականը։

— Օ՜ն, ի՛նչ կ'ըսէք, ընտրած գերանդիս կորսնցուցի, ու չկըրցայ ձեռք ձգել, անկէ զատ սու մը անգամ չունիմ, վասնզի քըսակս վերարկուիս գրպանը մոռցած եմ, չեմ կարծեր որ քանի մը սուի համար մինչեւ գիւղ վազելս ուզէք, ուրիշ անգամ կը վճարեմ։

— Ոչ, ամբողջ գումարը կ'ուզեմ, գացէք գտէք, յետոյ վերադարձէք, մի վախնաք գերանդին չի գողցուիր։

Վարպետ Ժորժլին կատղեցաւ ։

— Ի՞նչ, արդեօք ա՞յս է ամբողջ վարկս, հայրս եւ մեծ հայրս պատուով ճանչցուած են, ոչ ոքէ գթութիւն եւ ողորմութիւն կ'ուզեմ, եւ գիս փողոցը գտած չեն։ Նետէ ուրեմն 13 սանթիմը կնքահայր։

Բարկութենէն կը դողար, բռնեց գերանդին ու ըսաւ.

— Բալէ՛, կնքահայր։

Խանութին սեմին վրայ, ուսերը շարժեց, ու իր չարաճճի աչքերը դէպի խանութ դարձուց եւ փայլեցնելով շեղբը արեւուն ճառագայթներէն սուր ձայնով մը պոռաց։

— Է՜հ, ես եմ որ քեզի կ'ըսեմ, ամէնէն ընտիր գերանդին է աս, միւսները զամ մը անգամ չեն արժեր։

ՔԱԼՄԱՆ ՄԻԿՍԱԹ

Թարգ. Մ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Իր գլխաւոր գիծերուն մէջ, Ռամզինի դատական զաւեշտն է որ կը կրկնուի նոր դերակատարներով, նոր դրուագներով. բայց նոյն նպատակով եւ նոյն անփոփոխ ձեւերով ու եղանակներով. Ամբաստանեալները իրարու հետ դարձեալ մրցման ելած են խոստովանութիւններ ընելու, խոստովանութիւններ՝ զորս հրաշագործ… Չեկան յաջողած է գնել անոնց լեզուին ծայրը։

Ապրամովիչ որուն անունը շատ կը լսուի այս դատավարութեան մէջ, թէեւ հեռագիր մը ուղղած է Մոսկուա, հերքելու համար թէ 1928ին երբեք չէ եղած Ռուսիա, սակայն ամբաստանեալները կը շարունակեն հակառակը պնդել. Նշանակութիւն չունի անշուշտ։ Ապրամովիչ կրնայ ուզածին չափ հերքել եւ ցոյց տալ բազմաթիւ անձեր, որոնք հաստատեն թէ այդ թուականին ան գտնուած է Պերլին եւ Պրիւքսէլ։ Չեկան կրնայ պատմական դէպքերն իսկ տեղափոխել. ուր կը մնայ անհատի կեանքը եւ անոր կապուած մասնակի դէպքերը։ Կը բաւէ որ Չեկան կարենայ ազատօրէն ծըրագրել օրեւէ ատեն, յանուն յեղափոխութեան…

Ահա ուրեմն մանրամասնութիւններ։ Դատարանը ուզեց գիտնալ թէ ի՞նչ կապեր կային Մոսկուայի «Միութեան Դիւան»ին եւ արտասահմանի միջեւ։ Եւ ահա ամբաստանեալները իրարու ետեւէ սկսան մանրամասնել Ապրամովիչի իբր պատուիրակ արտասահմանի հակախորհրդային մէնշեւիքներուն, դէպի Մոսկուա կատարած ճամբորդութիւնը, 1928ին։

Անոնցմէ մէկը կը վկայէ թէ Ապրամովիչ Մոսկուա հասաւ գերմանական կեղծ անցագրով մը, 1928ի յուլիս 15—20ի օրերուն եւ բնակեցաւ իր տան մէջ։ «Միութեան Դիւան»ի անդամներուն հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, Ապրամովիչ յայտներ է թէ եկած է կազմակերպելու մէնշեւիքներու գործունէութեան նոր մէկ եղանակը, ատով դիւրացնելու արտաքին միջամտութիւնը եւ ճարտարարուեստի եւ տնտեսութեան խափանարարութիւնը։

Ուրիշ ամբաստանեալ մը Սուքին որ կ'աշխատէր առեւտուրի գործավարութեան մէջ, յայտնեց թէ Ապրամովիչ շատ մեծ կարեւորութիւն կուտար իրեն հետ տեսակցութեան, որովհետեւ կ'ուզէր ստոյգ տեղեկութիւններ քաղել պարենաւորման վիճակին մասին։

Ընդունելով արտաքին միջամտութեան կարեւորութիւնը, Ապրամովիչ կը յանձնարարէր «Միութեան Դիւան»ին որ սերտ կապեր պահպանէ Քոնտրաթիէվի եւ Չայեանովի խմբակներուն հետ։

Սակայն համոզուելով որ Մէնշեւիքները չպիտի կրնան հակախորհրդային գործունէութեան մղել բանուորական շրջանակները, Ապրամովիչ թելադրեց որ գործունէութեան դաշտը փոխադրեն խորհրդային բարձր պաշտօնէութեան մէջ։ Ասկից զատ, Ապրամովիչ յայտներ է նաեւ թէ Բ. Միջազգայինի ղեկավար տարրերը ընդուներ էին արտաքին միջամտութեան մը անհրաժեշտութիւնը եւ մասնաւորաբար գերման ընկերվարականները, որոնք նկատի ունենալով բանուոր դասակարգին հոգեբանութիւնը, չէին կրնար բացէ ի բաց արտայայտուիլ ի նպաստ միջամտութեան։

Մոսկուայի մէջ, կարճ բնակութենէ մը վերջ, Ապրամովիչ գնաց գաւառները եւ Մոսկուայէն վերադառնալով, նոր տեսակցութիւն մը եւս ունեցաւ «Միութեան Դիւան»ի անդամներուն հետ։ Ապրամովիչի տուած բերանացի հրահանգները հաստատուեցան մէնշեւիկներու արտասահմանեան կեդրոնին կողմէ 1928 նոյեմբերին, կրամօնի գրուած նամակով մը։

ՍՏԱԼԻՆԻ ՀԻՒՐԵՐԸ

Այս օրերս, Մոսկուա կը գտնուի գերման գործարանատէրերու պատգամաւորութեան պետը որ յայտնած է թէ գերման գործարանատէրերը ընդունած են Մոսկուայի հրաւէրը ճամբորդութիւն մը կատարելու խորհ. Միութեան մէջ, մանաւանդ որ ատով առիթը պիտի ունենան եղեր ուսումնասիրելու երկու երկիրներու տնտեսական յարաբերութիւններն աւրացնելու միջոցները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Անցեալ օր գրած էինք թէ վերջապէս որոշում տրուած է Աբգարեանի, կարմիր-խաչի եւ Գաղթականաց Ցանձնաժողովին գրասենեակները մէկտեղի մէջ համախմբել եւ թէ շէնք մը վարձուելու վրայ է։ Փարիզահայ հանրային կեանքի մէջ լաւագոյն ծրագիրն էր որ պիտի իրականանար եւ ամէն հայ պիտի շնորհաւորէր այս ձեռնարկը։

Կը ցաւինք ըսելու որ տակաւին չէ վարձուած շէնքը, մինչդեռ ներկայ պայմաններուն մէջ ձգձգում չի վերցներ այսքան լաւ մտադրուած ձեռնարկը։ Ցանկալի է որ օր առաջ իրականանայ այս ձեռնարկը եւ գործազուրկ, հիւանդ, կարօտ եւ օրինական դժուարութեանց հանդիպած հայ գաղթականը՝ դիմելու եւ գլխուն ճարը փնտռելու տեղ մը ունենայ։

Մեզի կը հաւաստեն թէ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը եւ Բարեգործականը խոստացած են նիւթապէս օգնել այս գրասենեակին ամսական որոշ գումարներով, ինչ որ ապահովութիւն կրնայ նկատուիլ ձեռնարկին կանոնաւոր շարունակութեան համար։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԺԻՏ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Կը յիշէք անշուշտ հարցարանը, զոր բացեր էր Latinité պարբերաթերթը, ճշդելու համար ժիտի ազդեցութիւնը զանազան երկիրներու գրականութեան վրայ։

Հասած պատասխաններէն կը տեսնուի, որ ժիտի ազդեցութիւնը կը խորանայ առաւելապէս գերման գրականութեան վրայ։

Նախ գերման երիտասարդ գրողներն են, որ ազդուած են։ Եւ շատ բնական է, որովհետեւ երիտասարդներուն գործերը անպայման կը կրեն իրենց սեռային կեանքի խռովքին յատկանիշը։ Հոգեբնախօսական քննադատութեան ի՜նչ գեղեցիկ օրինակ մը ահա։ Յետոյ ժիտի ազդեցութիւնը կը նշմարուի բոլոր այն գործերուն մէջ, որոնք նուիրուած են սեռային կեանքի նկարագրութեան։

Հետաքրքրական է գիտնալ կարգ մը գերման գրողներու կարծիքն ալ ժիտի մասին։

Էմիլ Լուտվիկ կը գրէ թէ չի ճանչնար ժիտը, չէ կարդացած անոր գործերը։

Գէորգ Ֆինկ, «պրոլետ գրող» մը, որ հեղինակն «Անօթի եմ» վէպին, կ'ըսէ. «Ժիտ յեղափոխեց իմ ներաշխարհս, հոգեպէս ազատագրեց զիս եւ ինծի տուաւ ուժ գրելու երկրորդ վէպս, «Ճամբադ սխալեցա՞ր»»։

Մարքս Պրոտ, վիպագիր եւ թատերգակ, կը գրէ. «Անհուն է ժիտի ազդեցութիւնը։ Քիչ են այն հեղինակները, որոնք տարբեր տեսակէտներով կը փորձեն կատարել նոյն ճիգը։»

Հանս Լայէթ կը գրէ. «Մինչեւ հիմա կամովին հեռու կեցայ ժիտի գործերէն։ Իր մեծութիւնը պահանջներ ունի։ Ցաճախ տաղտկալի է, բայց տիրական։ Կը խոնարհիմ առջեւը»։

Քլաուս Ման կը գրէ.«Վերջերս փառաբանեցինք 70ամեայ կնուտ Համսունը, իբրեւ մեծզաւը, որուն վայրի երգերը անտառներու խորքէն կուգային եւ մեզ կը սարսռացնէին երջանկութեամբ եւ սարսափով։ Փառաբանենք վաթսունամեայ ժիտն ալ, իբրեւ մեր ամէնէն ազնուական, ամէնէն հասուն գրողը»։

Օթթօ Զարեկ կը գրէ. «Անտրէ ժի՞տը, Գերմանիա չի ճանչնար զայն»։

Հայնրիխ Ման կը գրէ. «Այս տարիքիս մէջ, անկարելի է որ ազդուիմ իմ ժամանակակիցներէս»։

Էօժէն Պէսթիօ, ֆրանսացի գրողը, որ այս պատասխանները հաւաքած է, կ'եզրակացնէ. «Ժիտական հոգին եւ գերմանական հոգին խնամի են իրարու»։

Ուրիշ առթիւ մը պիտի տանք պատկերը ժիտի ազդեցութեան ուրիշ երկիրներու մէջ։

ԿԱՆՏԻԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Լոնտոնի քաղաքական կարգ մը շրջանակներուն մէջ մտահոգութիւն կը տիրէ Կանտիի եւ Հնդկաստանի փոխարքային միջեւ գոյացած համաձայնութեան մասին, մանաւանդ որ անգլիական թերթի մը Տէլհիի թղթակիցը կը գրէ. Կանտիի եւ փոխարքային վերջին 10 վայրկեաններու ընթացքին, համաձայնագրի խմբագրութեան շուրջ կարգ մը դժուարութիւններ ծագեցան։

Համաձայնագրին այն հատուածը որուն շուրջ կը դառնայ հարցը, այնքան ալ կարեւոր չէ. սակայն դժուարութիւն մը ըլլալէ չի դադրիր։ Ստեղծուած դժուարութիւնը՝ փոխարքան յանձնեց իր գործադիր խորհուրդին, որ հաւանութիւն յայտնեց փոխարքային։ Իր կարգին՝ Կանտի եւս դիմեց իր ընկերներուն, որոնք նոյնպէս հաւանութիւն յայտնեցին իրենց պետին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբերը այսօր, կիրակի եւս կարեւոր մրցումներ կը կատարեն։

Ա. խումբը կը մրցի Dieppeի մէջ F. C. Dieppeի Ա. խումբին դէմ։ Խաղացողներու ժամադրավայրն է կիրակի առաւօտ ժամը 7ին, Կառ Սէն Լազար։

1B խումբը կը մրցի Sommeի նահանգին R. C. Albert Ա. խումբին դէմ։ Ժամադրավայր՝ Կառ տիւ Նոր, կիրակի առաւօտ ժամը ճիշտ 8ին։

Բ. խումբը կը մրցի U. S. A. Clichyի Բ. խումբին դէմ։ Ժամադրավայր ժամը 1.30ին Փորթ տը Քլիշի։

Wanderer խումբը կը մրցի U. S. A. Clichyի junior խումբին դէմ։ Ժամադրավայր ժամը 12.30ին Փորթ տը Քլիշի։

Խումբը արդէն պայմանագրուած է հետեւեալ խումբերուն հետ, հետզհետէ խաղալու համար։

Մարտ 15ին, S. C. Fivois(1), Lilleի մէջ։

Մարտ 22ին, Stade Nantais (1), Nanteի մէջ։

Ապրիլ 5ին, Զատկի առթիւ կը խաղայ Choletի մէջ, տեղւոյն Ա. խումբին դէմ։ Իսկ բանակցութեան մէջ է Զատկի երկուշաբթի օրուան համար դարձեալ Bretagne գաւառի խումբերէն մէկուն հետ։

1B խումբը մարտ 15ին կը խաղայ C. Epernayի Ա. խումբին դէմ։

Բ. Ժ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

Որ միշտ տիրել կ'ուզէ։ Որ միշտ ստրկացնել կ'ուզէ։ Որ միշտ ցուցնել ու հաճոյանալ կ'ուզէ։

Կը յիշեմ, այս բոլորին հետ նաեւ իր կամակատար անձնատուութիւնները։ Երբ բոլորովին չլաթոյլ եւ ենթակայական թեւերուս մէջ թոյլ կու տար իր մարմինը եւ համբոյրներ կը մուրար։ Ու բնաւ կշտանալ չէր գիտեր։ Եւ կ'ուզէր այդպէս վերանալ։ Սիրոյ մէջ։ Արբեցութեամբ։

Եւ այս բոլորը գիտեմ ես։

Եւ գիտեմ թէ լաւ կ'ըլլայ որ այլեւս Մակտալէնը դուրս հանեմ հոգիիս տաճարէն։ Գուցէ բոլորովին ջնջեմ իր պատկերը։ Ու վերջ տամ այս հասարակ արկածախնդրութեան, որուն զոհը գիտեմ թէ ես եմ։

Ա՜հ մոռնալ, մոռնալ ամէնը։

Ու առանձին ապրել…։

Ինչ լաւ պիտի ըլլար, եթէ կարելի ըլլար…։

Եւ օր մը կարելի պիտի ըլլայ։ Ինչպէ՞ս։

Ժամանակը գիտէ։

Ա՜խ, այդ ժամանակը, որ ըսած եմ թէ մոռցեր էր։ Սակայն այն է որ իմ վէրքերս պիտի բուժէ։ Այս հիւանդագին վիճակէս պիտի ազատէ ու նոր մարդ մը պիտի շինէ ինձմէ։

Բայց ե՞րբ։

Ա՜խ, երանի թէ մէկ անգամէն կարելի ըլլար ջախջախել ու փոշիներու վերածել յիշատակի տաճարները։

Մէկ անգամէն ծովը նետել այն ինչ որ տարիներու ընթացքին հաւաքած ես։

Ու մոռնալ ինչ որ գիտէիր, ինչ որ կը ճանչնայիր։ Եւ այս կեանքը վերստին սկսիլ։

Ու տարբեր ապրիլ։

Առանց սիրոյ։

Եթէ կարելի է։

Կեանք մը որ շատ զգայ եւ շուտ մոռնայ։ Կեանք մը որ շուտ ճանչնայ եւ շուտ բաժնուի։

Ազատ, անկաշկանդ կեանք մը առանց վշտի գալարումներուն եւ եւ յոյսի անիմաստ խաղերուն։

Տարբեր, բոլորովին տարբեր կեանք մը։

*
* *

Մեռելի տունէն կուգամ։ Ծանօթ կնոջ մը ամուսինն է մեռնողը։ Ածելիի մը կտրուածքէն։ Թունաւորուած։ Երեւակայեցէք։ Պզտիկ արիւն մը եւ վերջ գտաւ իր կեանքը։

Կը մտածեմ թէ որքան դիւրաբեկ մեքենայ մըն է մարդուն մարմինը։

Սիրտս տխուր է աշխարհի ունայն երեւոյթներով։

Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ կ'ըսեն երբ սգաւոր տուն այցելեն։ Ես «ցաւակցութիւններ» ըսի նոր այրիին որ մահուան գոյնն էր հագած եւ աչքերը թանկագին կորուստի մը թախիծովը էին մթնցեր։

Եւ լռութեամբ նայեցաւ ան ինծի։ Աչքերը խոնաւ էին։ Զսպուած յուզում մը կար անոնց մէջ որ հեղեղի մը պէս բացուիլ տարածուիլ ու խորտակել կ'ուզէր իր սահմանները։

Չեմ գիտեր թէ ուրիշ ի՞նչ կը խօսին երբ մէկը այսպէս թախծապատ տուն մը կը գտնէ ինքզինքը։

Ու լռեցի։

Մթնոլորտին պէս որ ցաւէն թմրած կը թուէր։

Յետոյ, քանի որ պէտք էր խօսիլ։

— Տիկին, գիտեմ թէ դուք քաջ էք, ըսի վստահ շեշտով, ու հիմա պիտի ապացուցանէք ձեր քաջութիւնը։

Տխուր ու հեգնական ժպիտ մը ցոյց տուաւ, որ բարութեամբ եւ ինքնավստահութեամբ շաղուած էր։

Յետոյ գլուխը ծռեց։

— Չպիտի տկարանաք, աւելցուցի, որքան ալ դառն ըլլայ ձեր ցաւը, զայն պիտի կրէք հերոսի մը նման, չպիտի վախնաք ճակատագրէն, պիտի դիմագրաւէք անոր բոլոր հարուածներուն։

Համաձայն էր ինծի սգաւոր այրին։ Եւ կրցածին չափ իր ցաւերուն մէջ խորունկ կ'երեւէր սֆինքսի մը նման։ Երբ թէ բան մը պատահած չըլլար։ Եւ դժբախտութիւնը որ իր դուռը զարկած էր շուարած ճամբորդի մը նման անցած գացած ըլլար։

Այս միջոցին իր չորս տարեկան որբուկ աղջիկը խաղալիք հեռախօս մը առաւ ձեռքը։

— Հալլօ՜, հայրիկ, բարի իրիկուն, ինչո՞ւ չես գար, հարցուց, մայրիկը քեզի համար կուլայ, պիտի չգա՞ս։ Հայրի՜կ, ըսէ՛ պիտի չգա՞ս, մայրիկը կուլայ..»։

Ո՜հ, մայրիկը կուլայ…։

Լաց մը որ փոթորիկի պէս է, փղձկեցաւ ու բարձրաձայն սկսաւ հեկեկալ։ Շունչը չէր բաւեր։

Ու կուլար տակաւին երբ մեկնեցայ տունէն։

Հիմա իմ սիրտս այդ մահուան տունին պէս տխուր է։

Այս իրիկուն պարահանդէս կար։ Գացի, հազիւ կէս ժամ կեցայ ու վերադարձայ։

Շատ քիչ անգամ կեանքին վրայ այսքան արհամարհանքով նայեր եմ։ Եւ անոր հաճոյքները։ Եւ անոր հարստութիւնները։ Եւ անոր փառքերը։

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի և շրջաններու բոլոր ընկերները անխտիր այսօր, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին, 120 Պուլվառ Պէլվիլի սրճարանին վերնայարկը։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ջեկոյցներ.—

ցունաֆայ գաղութի մասին՝ *ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ*

Սուրիոյ մասին՝ *Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ*

ԽԻՍՏ ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

8 RUE CHATEAUDUNի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏԱՆ

Métro Cadet, Le Peletier et N. D. de Lorette

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. Նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3.50էն 7.50։ Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։ Հոն կը կատարուին Ռ. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։*

Թոքախտաւորներու համար pneumothorax*ի գործողութիւն։ Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քննչական, թելադրական եւ փրէօյտեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Social*ի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։*

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն։

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42

Métro: Place de Clichy—La Fourche, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԲՈԼՈՐ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՍ

Ստացած եմ մեծ քանակութեամբ զանազան տեսակի սուրճեր

քաֆէ Մատակասքար Ա. տեսակ	12.75,	բ.գ. տեսակ աւելիաժան
» Սանթոս Good Ա. »	14.25	» » » »
» Santos supérieur »	18	» » » »
» » Domincul	20	
» » Caracoli	22	
քաֆէ Mocca Hodeldan	24	իսկականը եւ ոչ թէ կեղծը։
» Godlup	25	
» Ceylan	28	
» Margajid	31	

կը յայտարարեմ յաճախորդներուս թէ սուրճի գիները կը տարբերին համաձայն իրենց տեսակին։ Զգուշացէ՛ք աժան սուրճերէն։ Այցելեցէք մեր գործատեղին գաղափար կազմելու համար սուրճի տեսակներու մասին։

ՀԱՍՑԷ՝ **"CAFÉ SULTAN"**

TOROSSIAN

92 Rue d'Angoulême Métro: Couronnes, Tél. Ménil. 56—06

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ—ԲԺԻՇԿ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Առանց ցաւի կը քաշէ եւ կը դարմանէ ակռաները։ Ոսկիէ ատամնաշար, ոսկորէ ակռաներ։ Չափաւոր գին։ Խորհրդակցութիւն ամէն օր ժամը 9էն 8։ 3 Bld. Belleville, Métro Ménilmontant.

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՋԵՏԵՂՄԱՆՑ ՄԱՍՆԱԳԷՏ

Կը կատարէ ամէն տեսակ ելեկտրական զետեղումներ եւ աշխատանքներ։

Դիմել՝ Kumalian*ի*

11 Rue Bisson, Paris (20)

գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ



կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (Կիր. ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ. է։ 62 RUE DE LA ROCHEFOUCAULD *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* MÉTROPIGALLE.

Կ'ուզուիմ քոնֆէքսիոնի համար լաւ գործաւորուհիներ, դիմել պ. Մինասեանի, 48 Rue Campans, մէթրօ Place des Fêtes.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարիսի։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր, 9-12։*

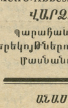
EMPIRE Սինեմա-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

(Մոսկուայի եւ Փարիզի համալսարաններէն) 17 Rue Réaumur, *մէթրօ* Arts et Metiers *եւ* République, Tél. Arch. 54—27. *Վեներ. հիւանդ. (արանց եւ կանանց), ֆրանկախտ. ջերմամիզութ. մորթի հիւ. եւ անկարողութիւն։ Նոր ձեւով բուժում ելեկտրականութեամբ։ Արեան եւ մէզի քննութ.։ Դիւրամատչ. գին։ Դարմ. ամիսական սոսկալի հաշւոյն։ Ամէն օր 9—20, Կիրակի 8—13։*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդ. տարրալուծ.։ Կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները։*

ԱՆԱՍՆԱԲՈՅԺԱՐԱՆ



Prof. Iliine, *նախկին անասնաբուժ ռուս, արքունիքէն, կ'ընդունի ամէն օր ժ. 2—6 փանսիօն, արդուզարդ։* 45 Av. Emile Zola. *Հեռ.* Vaugir. 18 99, Métro Beaugrenelle. Docteur ès-sciences occultes

ԲՐԱՍՍԵՐԻ HAROLA

BRASSERIE HAROLA

3 Rue la Vieuville

Place des Abbesses

Métro: Abbesses, Tél. Marc. 39-88

ՎԱՐՁՈՒ ՍՐԱՀՆԵՐ

Պարահանդէսի, հացկերոյթի, երեկոյթներու եւայլնի համար, Մասնաւոր գին Հայերու

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varices*ի* (վառիս) եւ hémorroides*ի* (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով։

ցիադէռմի (diathermie), (ուլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31-49

(կառ. տիւ Նօռի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ 120 ՄԵԹՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

փարիզէն 15 վայրկեան եւ կայարանէն 4 վայրկեան հեռու, հաղորդակցութեան բազմաթիւ եւ արագ միջոցներ, վճարելի 5 տարիէն, կարելի է պայմանաժամը երկարաձգել, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կոյուղի պատրաստ, մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—6.30, իսկ կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր պ. GUERYի, 1 ROUTE D'ORLÉANS, CACHAN.

Հաղորդ. միջոց.— փորթ տ'Օրլէանէն առնել 88 թիւ թրամուէյը եւ իջնել GRANGE ORY կայարանը: Ձեր տրամադրութեան ներքեւ կը գտնուի հայ թարգման մը պէտք եղած բացատրութիւնները տալու համար։

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

AMERICAIN LLOYD PALESTINE & ORIENT LLOYD

13 Bld. Malesherbes, Paris (8)

Tél. Anjou 07-45 Adr. Télég. Palestloyd

Տոմսակներ ամէն երկիրներու համար,

Արժանթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Չինաստան, Եգիպտոս, Սուրիա, Պաղեստին, եւայլն:

Մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ զեղչ Հայերու համար.

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԾԱԽՈՒ Է ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

Gare du Nord*ի մօտ,* 17 rue Belzunce, *հինգ փողոցներու կեդրոնը, 6 մեթր լայնք, երկու մեծ ցուցափեղկեր, յարմար՝ դերձակի, կարուհիի, սափրիչի եւ լիւքս գործերու։ Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն՝ 6000 ֆր. տարեկան վարձք։ Պայլ 8 տարի, գին՝ 45000 ֆր., կանխիկ 30,000 ֆր.։ Դիմել Պ.* Kiltikian*ի* 8 Rue Rougemont, *(Փարիզ 9) խանութը տեսնելու համար դիմել* 15 Rue de Belzunce, *սրճարանին տիրոջ։*

Restaurant CARLO 34, Rue St. Lazare

Անուանի իր արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներով, հաստատած է ԱՆՈՒՇԵՂԷՆԻ ՃԻՒՂ մը, ուր կը պատրաստուին Շամ բաքլավա, Թրիկօնա, Թուլումպա թաթլըսը, քուռապիէ, էքմէք քատայիֆի եւ քայմաք. ԼՕՔՈՒՄ՝ պիստակով, նուշով եւ կաղինով, որ յիշել կուտայ Պոլսոյ Հաճի Պէքիրը։

Մասնաւոր զեղչեալ գին՝ *տուներու եւ խանութներու համար։*

Լօքումի ապսպրանքներ կ'ընդունուին եւ կը ղրկուին բոստայով։

Ուզեցէ՛ք ԼՕՔՈՒՄ-ԳԱՌԼՕ ի նմոյշի փոքր տուփը, որ կը պարունակէ այդ-համեղ լօքումին զանազան տեսակները։ Քառթ-բօսթալ մը հասցէով, եւ յաջորդ օր կը ստանաք նմոյշը առանց վճարումի։

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

ԳԻՆԵՐԸ ՉԱՓԱՒՈՐ

TAILOR

Georges Cherbetian

Métro Poissonnière *94 RUE LAFAYETTE - PARIS*

CORDONNERIE «AKAP»

Maison A. KAPIKIAN

17 Ave. Philippe Auguste, PARIS (11) Tél. Roq. 39-89

Մէթրօ՝ ԱՎՐՈՆ կամ ՆԱՍԻՈՆ

Չափու վրայ տոկուն եւ ճաշակաւոր կօշիկ ունենալու համար ոտքի կազմախօսական ձեւը ուսումնասիրած կօշկակարը միայն գոհացում կրնայ տալ ձեզի։ Մասնագիտութիւն *Բռէֆ տը Շինի։* Հեռաձայնով իսկ կրնաք խորհրդակցիլ, ժամադրութեամբ չափ առնելու կուգայ։

Մասնաւոր արհեստանոց կօշիկներու նորոգութեան

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

"La Voix de son Maître"

Phonos & Disques Columbia

POLYDOR REGISTERED TRADE MARK

20 ՖՐ. 20 ՖՐ.

H. ARTINIAN, 26 28 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Մեր փլաքներու ճոխ մթերանոցին մէջ կը գտնուին նաեւ ամէն վաճառանիշէ ֆոներ,— DECCA, COLUMBIA, PATHÉ, POLYDOR, NIRONA, DIAMOND, *եւն.։ Գիները՝ 120, 180, 300, 450, 525, 750, 800, 1000 եւ մինչեւ 2,800 ֆր. Նպարեղէններուն լաւը, ժողովրդ. գիներով։ Բաց է ամէն օր։*

ՋՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ, ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՋԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ցոյց կը տրուին մեր գրասենեակին կողմէ՝

1.— փարիզի շրջակաները ամէն ուղղութեամբ հո[ղա]ժիններ գնելու,

2.— Ամսավճարով տուս շինելու ամբողջութեամբ կա[նխիկ] սամբ վճարուած հողամասերու վրայ։

3.— վիլլաներ, տուներ եւ բնակարաններ գնելու եւ ծելու,

4.— Տուներու եւ ամէն տեսակ fonds de commerce վրայ գրաւականով փոխառութիւն ստանալու։

5.— Ամէն տեսակ ապահովագրութեանց մասին

ՏԱՐԱՍՈՎ ՏԷՐ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

գրասենեակը, 18 Rue Chaussé d'Antin, Métro O[péra] Chaussée d'Aantin, ամէն օր ժամը *10—12* առաւօտ[եան] *4—7* կէսօրէ վերջ, կիրակի եւ տօն օրեր ժամը *10—1[2]* [Հեռա]խօս Provence *87—32 եւ 82—48։*

ԳՈՐԾԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ A. G. A. F. A. R.

110 Bld. Arago. Paris (14), Métro Deufert - Rocher[eau] Tél. Odéon 16—28, ընդունելութիւն ամէն օր, 2 7, բացի [...]

Իրաւաբանական եւ ապահովագ., ամէն տեսակ գործողութիւններ. [...] ծախուած կենքնաշարժերու գնում եւ վաճառում, կանխիկ եւ ապ[...]

ՓԱՍՏԱԲԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԹԷԼԼԱԼԵԱՆ (Գր[...])

72 Rue du Ménilmontant, Paris XX Tél. Ménil[...]

Ամէն տեսակ դատական եւ վարչական գործ[եր] ամենալաւ պայմաններով

*ՓՈՂՈՑ ԽԱՐԿԱԾ*ներու մասնագիտութիւն, առանց կանխ[իկի]

ընդունելութեան ժամեր. առաւօտ ժամը 9.30էն 10.[...] օրէ վերջ 2—3, իրիկուն 7էն 8.30։

մէթրօ Ménilmontant եւ Martin-Nadaud

Օթօպիւս BC, BG, O եւ Q թրամուէյ 5 եւ [...]

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

ՀԱՍՑԷՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ, 176 էջ

գինն է 6 ֆր., փոստի ծախքով 7 ֆր., contre rembourseme[nt]

փնտռել բոլոր գրավաճառներու մօտ

կեդրոն.—«Արփի» գրատուն, L. Mozian, 5 rue Champlain

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ

ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՏՈՒՆԸ

իր կեդրոնատեղին հաստատած է

PLACE SAINT MICHEL*ի վրայ*

28 rue de la Huchette, Métro Saint Michel, so[...]

մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ գիները ա[...]

ՄՈՒՇՏԱԿԱՎԱՃԱՌ Ն. ՊՈՒՏԱԳԵԱՆ

Պոլսոյ հանրածանօթ ԵՓՐԵՄ տան մէջ տարիներով [աշխա]տելէ վերջ, փարիզի մէջ կատարելագործած է արհ[եստը] այժմ ունի իր սեփական վաճառատունը

ԿԸ ՇԻՆԷ ՉԱՓՈՒ ՎՐԱՅ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐ[ՈԳԷ]

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԹԻԻ ՀԱՍՆԱԾ ԱՂՈՒԷ[Ս]

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ՉԱՓԱՒՈՐ

15 Rue Henri Monnier, Paris (9e)

Métro Pigalle *Հեռաձայն* Trudaine 07[...]

ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐ[Ք]

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՐԱՐԱՏ

39 Rue de Trévise, Paris (9), մէթրօ՝ Cadet, Tél. Pro[vence ...]

Ամէն տեսակ արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղ[էններ] փոքրաքանակ եւ մեծաքանակ վաճառում։

յաճախորդներու փափաքին գոհացում տալու համ[ար] խնամքով սկսած ենք պատրաստել ամենավերջին [...] գերմանական մեքենայով անարատ եւ թարմ սուրճ[...]

Ապրանքներուն ամենալաւը՝ անմրցելի գիներ[ով]

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

"ԾԵՐՈՒՆԵԱՆ" ԳՐԱՉՈՒԼԱՐԱՆ[Ը]

43 Rue de Trévise, PARIS (9)

Ըստ առաջնոյն կը հայթայթենք տպագրական մեքենայ եւ իրեղէններ։ Դիմել վերի հասցէով Պ. Վ. Վար[...]

Յ. ՄԻՆԷԼԵԱՆ

ԴԵՐՁԱԿ

96, Rue de Crim[ée]
PARIS (19e)
մէթրօ՝ Botzar[is]

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՎԱՅԵԼՉՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՐԲՈՒԹԻՒ[Ն]

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԿԱՐ

ԳԻՆԵՐՈՒ ԱՆԳԵՐԱԶԱՆՑԵԼԻ ԱԺԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՑԱՌԻԿ ԶԵՂՉ

ՀԱՅ ՅԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒ

ՄԻՄԻԱՅՆ ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՐՏԻ Վ[...]

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՄԱՐՏ 1931
10 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1514

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՎԱՆ ԽՕՍՔ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆՆ ԱԼ, ԿԱՄԱՑ-ԿԱՄԱՑ

«Դաւաճան» Կանտի՞ն յաղթեց, թէ Հնդկաստանի փոխարքան — Մեծն Բրիտանիան։

Ա՛յս է օրուան խնդիրը՝ Լոնտոնի եւ Հնդկաստանի մէջ։

Ինչպէս հաղորդեցինք արդէն, ժամանակաւոր համաձայնութիւն մը կնքուած է «անհնազանդութեան» պայքարի հերոսին եւ Հնդկաստանի փոխարքային միջեւ։ Կանտի կը դադրեցնէ իր պայքարը, սպասելով «կլոր սեղան»ի նոր ժողովին, ուր քննութեան պիտի ենթարկուին Լոնտոնի մէջ մշակուած առաջարկութիւնները։

Կանտի «խելօք մնալու» համար, պայման կը դնէր որ քննութիւն կատարուի ոստիկանութեան արարքներու մասին։

Փոխարքան մերժեց այս պահանջը, իր վեհապետական իրաւունքներուն դէմ գտնելով զայն։

Բայց միւս կողմէ ակամայ տեղի տուաւ հնդիկ փիլիսոփային երկրորդ պահանջին — բրիտանական ապրանքներու սպառման դէմ մղուած պայքարին։ «Պոյքոթ»ը իբրեւ քաղաքական զէնք չպիտի գործածուի ցնոր տնօրինութիւն, բայց հնդիկները պիտի շարունակեն խաղաղօրէն առաջ տանիլ տեղական ապրանքներու պաշտպանութիւնը ընդդէմ բրիտանական ապրանքներու։

Ու վերջապէս, Կանտի կ՚ընդունի Հնդկաստանը դաշնակային պետութեան վերածելու ծրագիրը, իբրեւ ժամանակաւոր արգադրութիւն. բայց չի հրաժարիր բացարձակ անկախութեան պահանջէն, որուն համար բանտարկուեցաւ անցեալ տարի։

Իսկ ամէնէն հոգեբանականը — Կանտիի հետեւորդները պիտի շարունակեն աղ հաւաքել որոշ կէտի մը վրայ։

Այս խնդիրը ունի բարոյական մեծ նշանակութիւն։

Կանտի անհնազանդութեան պայքարին ձեռնարկեց խախտելով աղի օրէնքը։ Իր հարիւր հազարաւոր հետեւորդները օրով անօթի ծարաւ ճամբայ քալեցին, իբրեւ նշանախօսք, իբրեւ խորհրդանշան ունենալով աղի հաւաքումը։ Յարձակեցան աղահանքերու եւ աղի մթերանոցներու վրայ։ Խոշ[illegible] ...ուին։

Մինչ այս մինչ այն, Լոնտոն կ՚արձակէ նաեւ հնդիկ բանտարկեալները, սպասելով «կլոր սեղան»ի խորհրդակցութեան [illegible]ին։ (Այս բացատրութիւնը կը նշանակէ հաւասարէ հաւասար նստիլ և բանակցիլ։ Ժամանակին, Ասպետներու շրջանին, [...]ուն վէճեր և արիւնահեղութիւններ տեղի ունեցած են գերազանցութեան, սեղանին գլուխը նստելու մասին, և Անգլիոյ թագաւորը հրամայած է շինել կլոր սեղան մը, իբրեւ [...]ն հաւասարութեան։ Որպէսզի խնդիր չծագի գլուխը կամ [...]ը նստելու համար)։

Լոնտոնի մէջ երեւութապէս գոհ են գոյացած համաձայնութենէն։ Գոհ են որ չարը խափանուեցաւ ժամանակի մը համար, մանաւանդ համապետական սուր տագնապի մը ընթացքին։

Բայց մտահոգութիւնն ալ պակաս չէ։

Նոյն իսկ իրաւասու շրջանակներ Անգլիոյ համար պարտութիւն կը համարեն եղածը, և կը կասկածին անակնկալներէ։ Առաջարկողներ կան որ Մեծն Բրիտանիա օգտուի Հնդկաստանի իսլամներու յառաջիկայ համագումարէն, որուն պիտի նախագահէ Եւրոպայի ազնուապետական շրջանակներուն շփացած միլիոնատէրը, Աղա Խան (ան որ շաքարավաճառ աղջիկ [...]կնութեան առաւ անցեալ տարի, Ֆրանսայի մէջ)։

Իսլամները փոքրամասնութիւն են Հնդկաստանի մէջ։ Բայց փոքրամասնութիւն մը որ սարսափ կ՚ազդէ իր թիւով — 70 միլիոն։ Ասոնք շատ ալ համակիր չեն Կանտիի ծրագրին, որովհետեւ եթէ Հնդկաստանը իսկապէս անջատուի եւ դառնայ անկախ պետութիւն, պիտի խեղդուին 270 միլիոն Հնդիկներու [...]ուն մէջ։ Իրենց շահերն ալ կապուած են Մեծն Բրիտանիոյ պետութեան հետ։

Ինչպէս Արեւելքի բոլոր գործերուն մէջ, այս պարագային ալ Մեծն Բրիտանիա կ՚ուզէ վարպետօրէն շահագործել Իսլամներուն դիրքը կամ դժգոհութիւնը, կարելի եղածին չափ ճնշելու, պակաս «շնորհելու» համար։

Հնդիկ իսլամ Մուհամմէտ Ալիներն ու Աղա խանները մեծ [...]ունեցան 1919—20ին, Թուրքիան փրկելու համար։ Փոքր ազգերու, մանաւանդ Հայաստանի կործանման գնով։

Նոյն սակարկութիւնը կը նախատեսուի Հնդիկներուն հետ, [...]ցուի նոր խորհրդաժողովը։

Բայց եւ այնպէս, Հնդիկները բաւական ճամբայ կտրած են Մեծն Բրիտանիա ստիպուած է կէս ճամբուն վրայ դիմաւորել զանոնք։

Մեծ քայլ մըն է Լոնտոնի մէջ պատրաստուած գիջումները։ Շատ մը տեսակէտներով աննախընթաց՝ բրիտանական աշխարհակալութեան պատմութեան մէջ։

Աւելի լայն գիջումներ կը սպասուին «կլոր սեղան»ի նոր ժողովէն, որ այս անգամ պիտի գումարուի Հնդկաստանի մէջ։

Կամաց-կամաց, արիւնահեղութիւններով, կրաւորական դիմադրութեամբ, անհնազանդութեան պայքարներով, փոքրամասնութիւններու և սովահար միլիոններու երկիրն ալ կը քակէ օտար տիրապետութեան կապանքները։

Կը թեթեւցնէ լուծը, զայն ամբողջովին նետելու առաջադրութեամբ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պոլսոյ «Ժամանակ»ն անգամ մը եւս լեզու եւ կրօն, գաղութներու նոր սերունդին սպառնացող վտանգին առթիւ (1 մարտ).

— «Ո՞ւր կը կրթուին Բարիզեան եւ շրջակայ ստուարաթիւ գաղութին պզտիկները, ո՞ւր կը լսեն արդեօք անոնք Հայ բարբառը եւ առիթ կ՚ունենան զանիկա սորվելու, ընդհակառակն, որքան կը լսենք, այդ պզտիկները, արդէն մոռցած իրենց հայրերուն եւ մայրերուն լեզուն, կը ստիպեն ծնողքները ֆրանսերէն խօսիլ։ Ընտանիքներու լեզուն իսկ տակաւ առ տակաւ կը դադրի հայերէնը ըլլալէ։ Այդպէս էր արդէն Ամերիկայի մէջ, եւ մօտաւոր ապագայի մէջ, դժբախտաբար, պիտի տեսնենք սերունդ մը որ այժմ հրատարակուող թերթերն ու հանդէսները իսկ կարդալու եւ հասկնալու անկարող պիտի ըլլայ, «փարոս» կը հարկադրուի անգլիերէն յօդուածներ հրատարակել։ Բայց այս չէ էականը, երբ օտար լեզուով ուեւէ նիւթի վրայ յօդուած պիտի կարդան, իրենց մայրենի լեզուն մոռցողները կրնան լաւագոյն եւ բնականաբար աւելի ճոխ հրատարակութիւններով յագուրդ ընծայել իրենց փափաքին, կարեւորն այն է որ օտար գաղութներու մէջ հասնող, մեծցող, օտար կրթարաններու մէջ ուսում առնող հայ պատանիները գոնէ միջոց եւ պատեհութիւն ունենային սորվելու մայրենի լեզուն եւ հայ կեանքը անտարբեր բան մը չըլլայ իրենց համար, չխզուին ազգային կեանքէն, հետաքրքրուին անով եւ այդ նախանձախնդրութեամբ կրթեն ապագային իրենց զաւակները։ Ատոր համար կարեւոր էր ունենալ մտաւորականութիւն մը որ խանդավառէր ազգային կեանքով եւ իր գրական գործերուն նիւթ ընէր զայն, ներկայ ընթացքով եւ տակաւ առ տակաւ, այս մտաւորականութիւնն է որ կը պակսի։ Համալսարանական ուսումի հետամուտ ստուար երիտասարդութիւն մը ունինք ամէն տեղ, բայց քանի հոգի կրնանք համրել Հայ լեզուն պատմութիւնը եւ գրականութիւնը մշակող։

Հիմա այս կարեւոր խնդիրները ձգել եւ սնոտի վէճերով զբաղիլ ո՞ր աստիճան «Ազգասիրութիւն» է, մանաւանդ թէ այն բոլոր տեղերուն մէջ, ուր վէճեր տեղի կ՚ունենան մարդոցներ դարանակալ կը սպասեն իրենց փարախը քշելու միամիտները, անոնք որ կարօտ են եւ կամ հետզհետէ կ՚ուծանան, եւ մանաւանդ զանոնք որ կը զգուին անդադրում վէճերէ։»

ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ Է ԵՐԳԵԼ...

Խորհրդային գրաքննութիւնը արգիլեց կարմիր բանակին վրայ յօրինուած կարգ մը երգեր։ Այս արգելքը կը պատճառաբանուի անով որ այդ երգերու հեղինակն չեշտը կը ձգտի կարմիր բանակը ներկայացնել իբրեւ օփերէթի երգեցիկ խումբ մը։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայէն առաջ, վերջին ամիսներու ընթացքին, Ռումանիա կատարեր էր իր ընդհանուր մարդահամարը՝ 17 միլիոն 800,000 բնակիչ ունի ներկայիս Ռումանիա։ Նկատի ունենալով մէկտեղ որ պատերազմին հետեւանքով Ռումանիա ընդարձակեց իր սահմանները, այս թիւը ցոյց կուտայ բնակչութեան կարեւոր յաւելում մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲՈՒՌՆ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր ուժգին երկրաշարժ մը ցնցեր էր Պալքանեան երկիրները։ Ամենէն աւելի վնասուած վայրերն էին Սելանիկ եւ Սերպիոյ կարգ մը քաղաքները։ Ցնցումները կրկնուած են կիրակի առաւօտ եւս, նոյն ուժգնութեամբ, մասնաւորաբար աւերելով Սերպիոյ եւ Պուլկարիոյ ամբողջ հարաւը։ Ահա այդ առթիւ ստացուած հեռագրերը.—

ՍԵՐՊԻՈՅ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ, ժամը 1.40ին, երկրաշարժի բուռն ցնցումներ տեղի ունեցան Սքոփլիէի, Սթրումիցայի եւ Տոյրանի շրջանին մէջ։ Այս վերջին քաղաքին մէջ, եկեղեցին ինչպէս նաեւ բազմաթիւ բնակարաններ քանդուեցան։ Զոհերու եւ վիրաւորեալներու թիւը մեծ է։

Կարգ մը գիւղեր շատ մեծ վնասներու ենթարկուած են։ Լուր կայ թէ Փիրավա աւանը աւերակի վերածուած է։

Երկաթուղիի բազմաթիւ կայարաններ քանդուած են եւ երկաթագծերը կարգ մը կէտերու վրայ աւերուած։ Տեղ տեղ, հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները խզգուած են։

Տրուած լուրերու համաձայն, որոնց ճշտութիւնը կարելի չէ ստուգել հաղորդակցութեանց խզման հետեւանքով, ցարդ 100 մեռեալներ եւ 500 վիրաւորներ կը համրուին։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՍՈՖԻԱ, 8 մարտ.— Այս առաւօտ, ժամը 3.45ին, ուժգին երկրաշարժ մը ցնցեց Սոֆիան։ Երկրորդ ցնցում մը եւս զգալի եղաւ նուազ սաստկութեամբ։ Աւելի ուժեղ երրորդ ցնցում մը արձանագրուեցաւ Սոֆիայի, Ռոտոմիրի, Քիւսթէնտիլի, Գորնոյի, Ճումայայի եւ ուրիշ մէկ քանի վայրերու մէջ։ 1928էն ասդին, ամենէն ուժեղ երկրաշարժն է որ կ՚արձանագրուի։

Կարգ մը վայրերու մէջ երկրաշարժը փլուզումներ պատճառեց։ Ճումայայի մէջ, յաջորդաբար 11 ցնցումներ զգալի եղան, Նեվրոքոփի շրջանին մէջ, Նէսքի գիւղը ամենէն աւելի վնասուած է։ Երկու մեռեալներ եւ երկու զինուորներ կան։ Ժողովուրդը սարսափահար հեռացաւ բնակարաններէն եւ դուրսը մնաց նոր ցնցումներու վախով։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱԹԷՆՔ, 8 Մարտ.— Երէկուընէ ի վեր, ամբողջ Մակեդոնիան պարբերաբար կը ցնցուի, Սելանիկի, Վոտենայի, Ֆլորինայի, Քիլքիլի, Տրամայի, Սէրէզի մէջ, մինչեւ Սերպիոյ եւ Պուլկարիոյ սահմանները, զգալի են ցնցումները։

Այս առաւօտ, ժամը 3.15ին, Աթէնքի դիտարանը արձանագրեց նոր եւ ուժգին ցնցումներ, բազմաթիւ տուներ փլան շրջանի գիւղերուն մէջ։ Իտոմէնիի, Քալէնտրիայի, Էտեսայի կայարանները վնասուեցան։ Կէվկէլիի կայարանապետը վիրաւորուեցաւ։ Քիլքիշի մօտ՝ Քավալլարի գիւղին մէջ, 70 տուներ փլան։

Ուրիշ բազմաթիւ գիւղեր նոյնպէս մեծ վնասներ կրեցին։

⁂ Իսկ շաբաթ առաւօտ Սելանիկի մէջ պատահած ցնցումը որ տեւած է 12 երկվայրկեան, սարսափի մատնած է բնակչութիւնը։ Շատերը կը զգուշանան իրենց բնակարանները վերադառնալէ, նոր ցնցումներու վախով։ Տակաւին յայտնի չէ թէ ի՛նչ է նիւթական եւ մարդկային վնասներու քանակը։

Ռուս-Եսթոնական միջադէպ

Ռուս-Եսթոնական սահմանագլուխին վրայ միջադէպ մը տեղի ունեցաւ։ Կիրակի առաւօտ, ձիւնին հետ շփոթուելու համար, ճերմակ հագած մարդ մը որ եսթոնական հողամասէն կուգար, փորձեց անցնիլ սահմանագլուխը։ Եսթոն պահակ մը փորձեց ձերբակալել զայն, բայց նոյն ատեն բոլշեւիկեան պահակ մը կրակ բացաւ, վիրաւորելով եսթոն պահակը։ Այս վերջինը իր կարգին կրակեց եւ սպաննեց ռուս զինուորն ու կասկածելի մարդը։

Եսթոն պահակը որ վիրաւորուեր էր, գնաց լուր տալու իր պետին, միջադէպի վայրէն երկու քիլոմեդր հեռու։ Երբ մարդեր դրկուեցան նոյն տեղը, երկու դիակներն արդէն վերցուած էին Ռուսերուն կողմէ։ Նարվայի իշխանութիւնները գացին միջադէպին վայրը քննութիւն կատարելու։ Կը կարծուի թէ բոլշեւիկ լրտես մըն է որ ռուս պահակին հետ համաձայնելով, կ՚ուզէր Ռուսիա վերադառնալ։

Ստալին պատիժ կը բաղձայ

Գրեր էինք թէ Մոսկուայի վերջին դատավարութեան մէջ, ամբաստանեալներուն դէմ դատախազ Քրիլէնքօ արդէն զանազան պատիժներ է պահանջեր։ Ստալին իր կարգին, Մոսկուայի համայնավարներու մէկ հաւաքոյթին մէջ, խօսք առնելով, յայտարարեց թէ մէնշեվիկներու այս դատավարութիւնը, դատավարութիւնն է խորհրդային վարչաձեւին բոլոր թշնամիներուն։ «Հետեւաբար յայտնեց Ստալին, ընդունելի և բանաւոր միակ վճիռը՝ կրնայ ըլլալ մահապատժի վճիռ՝ ամբաստանեալներուն դէմ, որպէսզի բոլոր մեր թշնամիները գիտնան թէ անոնց վտանգի չէ որ կարելի է յարձակիլ մեր հաստատութեանց վրայ»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԴԱՏԱՐԱՆ ԿԸ ԴԻՄԷ

Բանկալթիի Ս. Յակոբ հայ գերեզմաննոցը քաղաքապետութեան կողմէ գրաւուելուն վրայ, Պատրիարքարանը դատ բացած եւ խծրայի յետաձգման որոշում ձեռք բերած է։

Քաղաքապետութիւնը կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ, յենլով Թաղապետութեանց նոր օրէնքի 160րդ յօդուածին, որուն համաձայն «լքեալ եւ անտէր գերեզմաննոցները» Թաղապետութեան կը պատկանին։ Պատրիարքարանին կողմէ գործը դատարանին յանձնուելէ առաջ, քաղաքապետութեան եւ Պատրիարքարանի փոխանորդները այս խնդրին շուրջ Թափուի վարչութեան առջեւ ալ իրենց տեսակէտները պաշտպանած են իրարու դէմ։

Քաղաքապետութիւնը համոզուած է որ Պատրիարքարանը ո՛չ մէկ հանգամանք ունի։ Գերեզմաննոցները ճամբու, հրապարակի նման ընդհանուրին կը պատկանին։

Մինչեւ հիմա էֆգաֆին ձեռքը մնացած Թուրք գերեզմաննոցներն ալ այս կարգէն են, քաղաքապետութիւնը դատարան դիմած է խծրայի յետաձգման որոշումը ջնջելու համար։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ

ԻՆՉՊԷՍ ՏՐՈՒԵՑԱՒ ԼՈՒԾՄԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Մ. Քէմալի Էնկիւրի վերադարձէն անմիջապէս վերջ, Խալքի կեդրոնական վարչութիւնը եւ Խալքի խորհրդարանական հատուածի վարչական ժողովը խառն նիստ գումարեցին։ Քէմալ եւս ժողովին եկաւ, եւ յայտնելէ յետոյ թէ ժողովուրդը ամէն կողմ Խալքի հետ է, աւելցուց թէ յարմար է նոր ընտրութեան ձեռնարկել, որպէսզի ժողովուրդը կարենայ իր խօսքը ըսել։

Մինչեւ կուսակցութեան վարչութեան գումարումը, ոչ ոք լուր ունէր ժողովին լուծման մասին։ Գումարումէն յետոյ, լուրը տարածուեցաւ եւ մեծ ազդեցութիւն [illegible] մէջ։

Ազգ. Ժողովին լուծումը կը նկատուի առաջին արդիւնքը Քէմալի վերջին ուղեւորութեան։ Խորհրդարանի շրջանակներուն մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ այս որոշումը շատ տեղին է։

Այս լուրը տալէ յետոյ, Անատոլուի գործակալութիւնը կ՚աւելցնէ.

«Սէրպէսթ կուսակցութեան կազմութենէն յետոյ, կարգ մը մարդիկ ըսին թէ Խալք կուսակցութիւնը այլեւս չի վայելեր ժողովուրդին վստահութիւնը եւ գրգռութիւններ ընելով ուզեցին որ նոր ընտրութիւն կատարուի։ Այս անգամուան ընտրութիւնը ցոյց պիտի տայ ժողովուրդին տրամադրութիւնը։»

ՀՆԴԻԿ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐԸ ԱԶԱՏ ԿԱՐՁԱԿՈՒԻՆ

Տելհիէն ստացուած վերջին լուրերը կը յայտնեն թէ 6000 հնդիկ քաղաքական բանտարկեալներ ազատ արձակուեցան, երկու հազար հոգի եւս ազատ պիտի արձակուին 24 ժամուան ընթացքին։ Ամբողջ բանտարկեալներու թիւը կը հասնի 40,000ի։

Կանտի տեսակցութիւններ կ՚ունենայ մահմետական համայնքներու պետերուն հետ, հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ ծագած վէճերը կարգադրելու համար։

ՕՏԱՐԱՑՄԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ՄԵՐ ԲԱԽՏԱԿԻՑ ՌՈՒՍԵՐԸ

Գ.

ԽԱԶԱԽՆԵՐՈՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Խազախները մեծ թիւ մը կը կազմեն Փարիզի ռուս գաղթականներուն մէջ։

Դոնի Խազախները կազմած են երգչախումբ մը, որ հռչակ հանած է ամէն կողմ։ Այս սպիտակ սպաները չափազանց կը ձանձրանային ու կը խեղդուէին՝ տեսնելով որ ապագան անստոյգ է։

Չէնկէլ քէօյի մէջ (Կ. Պոլիս) անոնք կազմեցին երգչախումբ մը, երգով բուժելու համար իրենց հայրենաբաղձութիւնը եւ ձանձրախտը։ Յետոյ փոխադրուեցան Լէմնոս կղզին, ուրկէ անցան Պուլկարիա։ Առաջին անգամ երգեցին Սոֆիայի ռուս դեսպանատան եկեղեցիին մէջ։ Այնտեղ թելադրուեցաւ համերգներ կազմակերպել։

Եւ 1923ին Վիէննայի մէջ տուին երգահանդէս մը, որ շատ գնահատուեցաւ։ Այնուհետեւ երգահանդէսներ կազմեցին ամէն կողմ, աւելի քան 1700 երեկոյթ։ Շրջան ըրին երկրէ երկիր, մինչեւ Աւստրալիա, ուր որ փոքրիկ կորիզ մը կար ռուս գաղութէն։ Գացին խանդավառելու, հայրենի ձայներով արթնցնելու յուսաբեկ ռուս գաղթականները։ Անգլիոյ եւ Պելճիքայի արքունիքին հրաւէրով անցան Լոնտոն եւ Պրիւքսէլ։ Շքանշան ստացան Ռումանիոյ եւ Սերպիոյ մէջ։

Ռիկայի մէջ մեծ ցոյցեր կատարուեցան երգչախումբին այցելութեան առթիւ։ Կառավարութիւնը արգիլեց ռուս կրօնական եւ ազգային երգերը։ Պեսարապիա եւ Լեհաստան եւս արգիլեցին այս երգահանդէսները։

Երգչախումբին անդամներէն Կարպ Միխայլէնկով, այսպէս կը մեկնաբանէ երգչախումբին գործունէութիւնը։ — «Մեր երգչախումբը կ'ապրի իբրեւ փոքրիկ ինքնավար պետութիւն մը։ Մեր պետն է Սերկէյ Եարով։ Ունինք «ներքին նախարար» մը, որ կը զբաղի խումբին կարգապահութեամբ եւ վարչութեամբ, ունինք «նախարար» մը ճամբորդութեան եւ հաղորդակցութեան համար, որ կը զբաղի օտար երկիրներու մէջ տրուելիք երգահանդէսներու պատրաստութեամբ։ Կ'աշխատինք տարին տասը ամիս, ամիսը 27 երգահանդէս տալու պայմանագրութեամբ։ Յուլիս ամիսը հանգիստի եղանակ է։ Օգոստոսին կ'երթանք ծովափեայ քաղաք մը, պատրաստելու համար յաջորդ տարուան երգացանկը։ Երգչախումբին անդամներուն մէջ կան համալսարանականներ, արժէքաւոր մտաւորականներ, բժիշկներ, ճարտարագէտներ, գրագէտներ։ Ունինք տարիքոտներ ալ։ Մեր «հայրիկ»ը 57 տարեկան է»։

Այս երգչախումբը ունի 36 երգիչ, որոնք օժտուած են հարուստ եւ ազնիւ ձայնով։

Տէրէքի Խազախներն ալ իրենց կարգին կազմած են փոքրիկ երգչախումբ մը, որ նոյնքան համբաւ ունի եւ գործունէութեան նոյն փառքը։

Իսկ Խազախներու՝ երկու խումբէն դուրս, քանինե՛ր կան, որ կ'ապրին իրենց քրտինքով։ Գործարաններու եւ անանուն տանջարաններու մէջ։ Բայց եւ այնպէս անոնք ալ կազմակերպուած են։ Յիշենք գլխաւորները.— Դոնի, Քուպանի եւ Տէրէքի խազախներուն Միացեալ Խորհուրդը, որ կը գտնուի Ֆրանսուա-Բոփէ փողոցին մէջ, խազախներու միութիւնը, որ կը գտնուի Վիլլա Շօվլօ, Քուպանի խազախներու ընկերակցութիւնը, որ կը գտնուի Պիյեանքուր։ Միացեալ Խորհուրդը մասնաճիւղ մըն ալ ունի Լիոնի մէջ։ Եւ ուրիշ 140 հաստատութիւններ։ Կը հրատարակէ օրաթերթ մըն ալ,— Մեր Ծննդավայրը։ Անոնց նշանաբանն ըլլալ կը թուի սա նախադասութիւնը.

— Ան որ մեզի պիտի վերադարձնէ մեր երկիրը, պիտի հռչակուի մեր Աստուածը եւ մեր կայսրը։

Մանտէլիոյի մէջ կը գտնուի ջիգիտ խազախներու մէկ խումբը, գնդապետ Եաշչենկովի ղեկավարութեան տակ։ Անոնք ծանօթ են իրենց ձիարշաւներով եւ ձիու վրայ իրենց մարզանքներով։ Ժամանակ մը Փարիզեկան, խաղալու ջիգիտովկան, որ լարախաղացութեան նման ճարտար զբօսանք մըն է։

Խազախներ կան նաեւ Մոնթարժիի, Բրէօզոյի, Թուրքուանի մէջ։ Նոյնիսկ հեռաւոր Աւստրալիոյ եւ Ամերիկայի մէջ։ Անոնք կազմած են ստանիցաներ, «իրենց» գիւղը կամ բնակավայրը։ Իւրաքանչիւր «ստանիցա» ունի իր «աթաման»ը։ Այս ստանիցաներուն նպատակն է վառ պահել ծննդավայրի աւանդութիւնները, հայրենի կենցաղը։ Խազախները հիմնած են նաեւ թանգարան մը, որ այժմ կը գտնուի Քուրպվուա։

Ի՛նչ ծախքեր ըրած են անոնք, կազմելու համար այդ թանգարանը։ Եւ ի՛նչ նեղութիւններ, տունէ տուն փոխադրելու համար զայն։ Ռուս կայսրերը եղած պատւոյ գնդապետները Խազախներուն, որոնց զինուորական համազգեստը կը կրէին յաճախ։ Նիքոլա Ա. երդում ըրած էր թաղուիլ խազախ համազգեստով։ Ահա այդպիսի համազգեստներու ճոխ տեսակներ կան թանգարանին մէջ։ Եւ ի՛նչ յուզիչ ու թանկագին յիշատակներ, որոնք հաւաքածոյ մը շինելով այստեղ՝ կը կազմեն խազախներու պատմութիւնը, կարծես խազախ աշխարհին շարժանկարն է, որ կը պարզուի ձեր աչքին առջեւ։ Իւրաքանչիւր խազախ պաշտամունքով կը մօտենայ այդ յիշատակներուն։ Եւ իրենց հրամանատարներն իսկ, որոնք ցրուած են աստին անդին, ուխտի կուգան յաճախ այդտեղ։ Յիշենք այդ հրամանատարներէն զօրավարներ Բոգայեւսկի, Խիրպունով, կոմս Գրաբբէ, Օպրից։

Ռուէյի մէջ կ'ապրին խումբ մը ռուս զինուորներ։ Իրենց տրամադրութեան տակ ունին երկու ընդարձակ տուն։ Բոլորն ալ ամուրի։

Բոլորն ալ գործաւոր։ Իրիկունը միայն կը տեսնէք զանոնք, երբ կը վերադառնան իրենց գործատեղիէն։ Տունը կենդանութիւն մը կը ստանայ, ռուս գիւղ մը կը դառնայ։ Բոլորը կը հաւաքուին մեծ սեղանի մը շուրջ, կ'ուտեն հասարակաց սեղանէն հայրենի կերակուրը եւ կը պառկին։ Առաւօտուն գործի։ Ինչքա՛ն բարի եւ առաքինի են անոնք։ Կարգապահ եւ պատուախնդիր իրենց ազգային նկարագրին մասին։ Հազիւ թէ քիչիկ մը ֆրանսերէն գիտեն։ Բոլորն ալ կ'ապրին կարծես ձուլումի վտանգին դէմ զրահուած եւ պաշտպանուած, շնորհիւ իրենց մայրենի լեզուին եւ հայրենի աւանդութիւններուն։

ԲԱՂՀԱՆ

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ

Զուիցերիոյ մէջ յատուկ ձեռնարկներ կը կատարուին արգիլելու համար որ համայնավարները չկարենան ստանձնել հանրային պաշտօններ։ Փնտռելու վրայ են ձեւ մը որ թոյլ տայ Խորհրդարանէն եւ հանրային պաշտօնատուներէն արտաքսելու բոլոր այն անձերը «որոնք հրահանգ կը ստանան օտար քաղաքական կազմակերպութիւններէ»։ Քարը նետուած է Մոսկուայի։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

1914ԷՆ ԱՌԱՋ ԵՒ ՅԵՏՈՅ

Մեծ պատերազմը անգամ մըն ալ հաստատեց թէ զինուորական ոյժ եւ տնտեսական կարողութիւն սերտեւ շղթայուած են, թէ պատերազմները կը շահուին եւ կը կորսուին ոչ միայն ռազմադաշտին վրայ, այլ եւ տարրալուծարաններու, հանքերու, եւ գործարաններու մէջ։

Կը հետեւի թէ պատերազմին բախտը կախում չունի բացառապէս զօրավարներէ եւ ծովակալներէ, այլեւ քիմիագէտներէ, փրոֆէսէօրներէ, մասնագէտներէ եւն.։ Մէկ խօսքով, երբ ազգ մը մտած է մահու եւ կենաց պայքարի մը մէջ, իր փրկութեան պէտք է գործակցին, զէնքը կազմող բոլոր անհատները։ Կա՛մ հաւաքական գործակցութիւն եւ կամ հաւաքական անկում. «Ես իմ գրպանըս կը ճանչնամ, թքեր եմ հայրենակիցներուս վրայ» ըսող ազգը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ պատահական հիւր մը աշխարհի քարտէսին վրայ։

Ածուխ, երկաթ եւ քարիւղ. — Ահա՛ պատերազմները շահեցնող երեք ուժերը։

Քառասուն-յիսուն տարի առաջ Մեծն Բրիտանիա գերակշիռ դիրք մը կը գրաւէր քաղաքական եւ տնտեսական աշխարհի մէջ։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ չկար մէկը որ կարենար ասպարէզ կարդալ իրեն ածուխի եւ երկաթի տիրապետութեան մէջ։ Տոկուն եւ յարատեւ աշխատութեամբ, աստիճանաբար Գերմանիա հասաւ Անգլիոյ։ 1900էն ի վեր պետական ականաւոր մարդիկ եւ հրապարակագիրներ ազդարարեցին Անգլիոյ թէ երկաթի, արոյրի եւ ածուխի արտադրութեան մէջ, Գերմանիոյ հսկայաքայլ յառաջդիմութիւնները հետզհետէ սրելով ռազմիկ ազգի մը փառասիրութիւնները, ուշ կանուխ պիտի վտանգեն Անգլիոյ դիրքը թէ՛ խաղաղութեան եւ թէ՛ պատերազմի ժամանակ։

Բայց Անգլիա յղփացած իր վայելած երկարատեւ բարգաւաճումէն, անխոհեմութիւնը ունեցաւ այս ազդարարութիւնները արհամարհելու։ Իր թուլամորթութիւնը չքմեղացնելու համար, Անգլիա կը յոխորտար թէ բամպակի եւ նաւաշինութեան ճարտարարուեստները ոչ միայն շատ աւելի ծաղկեալ վիճակ մը ունին, այլ աւելի շահաբեր են։ Այս մոլորանքին հետեւանքը այն եղաւ որ, երբ ընդհանուր պատերազմը պայթեցաւ, Գերմանիա Անգլիայէն կրկնապատիկ աւելի երկաթ եւ արոյր կրցաւ արտադրել։ Ուրիշ խօսքով, եթէ Անգլիա 1872էն 1900 իր ունեցած գերակշռութիւնը պահելու հետամուտ էր, կրնանք ապահովաբար յայտարարել թէ Գերմանիա պիտի վարանէր զէնքի դիմելու։

Ուրեմն, զէնքի բախտախաղին մէջ կրնան յաջողիլ ա՛յն ազգերը որոնք առանձնաշնորհեալ դիրք մը ունին երկաթի եւ ածուխի արտադրութեան միջոցներուն մէջ։ 1914ին Գերմանիոյ ածուխի պահեստը Անգլիոյ ունեցածին կրկինն էր։ Այս առաւելութիւնը չխաբեց սակայն զինքը։ Կարելի եղածին չափ ազդու եւ արագ կերպով Դաշնակիցները բարոյալքելու հաշուով, Գերմանիոյ առաջին հոգը եղաւ գրաւել Պելճիքայի, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ ածխահանքերը, որոնք իր սահմաններուն մօտ գտնուելու առաւելութիւնը ունէին։ Ահա թէ ինչո՞ւ Գերմանիա նախ շահեցաւ եւ յետոյ յաջողապէս դիմադրեց 4 տարի։ Երբ կարգը եկաւ Վերսայլի դաշնագիրը խմբագրելու, Դաշնակիցները չմոռցան այս դառն ճշմարտութիւնը։

Սիլէզիա կը հայթայթէր Գերմանիոյ ածուխին 50 առ հարիւրը, մինչ Լօռէն կը պարունակէր Գերմանիոյ գործածած երկաթին 75 առ հարիւրը։

Թուղթի վրայ հողային բաժանումները կատարուեցան ազգութեան սկզբունքի դիմակին տակ։ Սիլեզիոյ եւ Ալզաս Լօրէնի անդամահատութիւնը պերճախօս թարգմաններն են դիւանագիտութեան հետապնդած բուն նպատակներուն։

Շատեր կը պնդեն թէ պատերազմները միշտ քանդիչ են եւ իբրեւ ապացոյց մէջ կը բերեն սա պարագան թէ Անգլիա, որ իբր թէ Մեծ Պատերազմին գլխաւոր դերակատարը եղաւ եւ յաղթական Դաշնակիցներու գլուխը կը գտնուէր, ուժասպառ դուրս եկաւ կռիւէն։ Նոյնիսկ ըսողներ կան թէ ան ջախջախուեցաւ, որովհետեւ անոր պատերազմի պարտքը կը հաւասարի իր ազգային հարստութեան։ Կը բաւէ դիմել թուանշաններու վկայութեան, հերքելու համար այս ենթադրութիւնները։

Անգլիոյ պատերազմական պարտքը ներկայիս կլոր հաշւով գրեթէ 1,000,000,000 ստերլին է, մինչ ազգային հարստութիւնը կը հասնի 15,000,000,000 պատկառելի գումարին։ Աւելցնենք թէ դար մը առաջ Անգլիոյ ազգ. հարստութիւնը 1,500,000,000 ստերլին էր, այսինքն 100 տարուան մէջ։ Մեծն Բրիտանիոյ պետական հարստութիւնս տասնապատկուած է։ Իսկ եթէ պահ մը նկատի առնենք բրիտանական կայսրութեան ծաւալման կարելիութիւնները չափազանցութիւն չպիտի ըլլայ ըսել թէ անգլեւսաքսոն աշխարհի այս մայր ազգին հարստութիւնը անսպառ է։

Արդէն պատմութիւնը ցոյց կուտայ թէ յաջող պատերազմները որքան ալ մեծածախս ըլլան, դարձեալ չեն աղքատացըներ ազգ մը, այլ ընդհակառակն կը վերակենդանացնեն եւ նոյն իսկ կը հարստացնեն զայն, պայմանաւ որ այդ ազգը ունենայ ուղիղ եւ միջոց օգտագործելու համար պատերազմի դասերը։ Նափոլէոնեան պատերազմները Անգլիոյ մեծութեան հիմնաքարը կազմեցին, իսկ քաղաքային պատերազմները Ամերիկան շինեցին։

Հողային տարածութեամբ բրիտանական կայսրութիւնը Ամերիկայի քառապատիկն է. բայց Ամերիկա հիւսած է երկաթուղիներու ցանց մը որ կըրկինն է Անգլիոյ ունեցածին։ Եւ ինչ որ աւելի կարեւոր է, ամերիկեան երկաթուղիներու փոխադրութեան ծախքերը անգլիականէն 100ին 50 աւելի թեթեւ են։ Կարելի՞ է ուրանալ երկաթուղիներու դերը երկրի մը ներքին եւ թէ արտաքին առեւտրական զարգացման մէջ։

Անգլիա արդէն իսկ որդեգրած է ամերիկեան մեթոտները։ Անգլիացի հեղինակաւոր տնտեսագէտներ հաշուած են որ ամերիկեան մեթոտներով Անգլիա կրնայ եռապատկել իր արտադրութիւնը։ Եռապատկել ճարտարարուեստական ուժը՝ կը նշանակէ եռապատկել ազգային եկամուտը։ Իսկ եռապատկել ազգային եկամուտը կը նշանակէ եռապատկել գանձային հասոյթները։ Բայց քանակին հետ որակն ալ պէտք է։

Ազգերու նիւթական յառաջդիմութեան վրայ կեդրոնանալով, պէտք չէ նաեւ անտեսել նաեւ անոնց մտաւորական զարգացումը։ Մէկը միւսը կ'ամբողջացնէ։ Երկուքին իրագործման համար անհրաժեշտ են հետեւեալ երեք պայմանները.— Առաջին՝ բնածին առաւելութիւններ։ Երկրորդ՝ ստացական կարողութիւններ։ Երրորդ՝ բարոյական եւ գործնական կրթութիւն։

Ամերիկայի շլացուցիչ տնտեսական յառաջդիմութիւնը արդիւնք է իր կրթական գործնական ոգիին։ Անգլիոյ կրթական սիստէմը հիմնուած է փրուսիական կաղապարին վրայ, մինչ ամերիկեանը գերազանցօրէն ռամկավարական է։

Ճարտարարուեստական ազգ մը կրնայ աճիլ եւ բարգաւաճիլ, երբ գործարանատէր եւ գործաւոր կարենան համերաշխ ապրիլ։ Կարելի չէ սպասել գործաւորէ մը բաւարար աշխատութիւն, երբ ան չի ստանար գոհացուցիչ վարձատրութիւն։ Գործաւորին աշխատութիւնը ազգի մը աղքատութեան ջերմաչափն է։

Գիտենք ընկերվարականներուն նշանաբանը.— «Կարելի եղածին չափ քիչ աշխատիլ, կարելի եղածին չափ բարձր վճարումով»։ Արդ, Ամերիկացիները եռապատկած են թէ՛ շահ եւ թէ՛ արտադրութիւն։

Այսպէս, հոն ուր երեք անգլիացի գործաւորներ կ'արտադրեն մէկ թօն ապրանք օրական 30 շիլինի վճարումով, ամերիկացի գործաւորը կը ստանայ 30 շիլին, արտադրելով 3 թօն, պարզապէս կատարելագործուած մեքենաներու շնորհիւ։

Գործաւորին բարեկեցութիւնը կը չափուի ոչ թէ իր ստացած ռոճիկէն, այլ այդ ռոճիկին ապրուստի հետ ունեցած առնչութեամբ։ Դրամը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ պարզ միջոց մը մեր պէտքերը հայթայթելու։ Որքան բարձր ըլլայ ազգի մը արտադրութեան քանակը, նոյնքան բարձր կ'ըլլայ անոր սպառման ոյժը։ Ամերիկացի գործաւորը անգլիացի գործաւորէն եռապատիկ աւելի արտադրելով քառապատիկ աւելի կը սպառէ։ Անգլիոյ Արհեստակցական Միութիւնները համոզուեցան թէ պարզապէս անձնասպանութիւն է արուեստական միջոցներով Անգլիոյ արտադրական թափը ջլատել, գոհացում տալու համար գործաւորներու պահանջներուն եւ խօսքէն գործի անցնելով, արդէն իսկ ձեռնարկած են պետական աջակցութեամբ հիմնովին արդիացնել մեքենաներու կազմածքը, ամերիկեան ուղղութեամբ։

Չ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԼՃԵՐԻԱՅԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԸ

ՊԼԻՏԱ — Ինչպէս աշխարհի չորս ծագերուն մէջ ունինք հատիկ հատիկ համրուած հայութիւն, հոս ալ այդ հատիկներէն համրանքներ կան։ Կ'արժէ պըրպտել, փնտռել, մոռացութեան չտալու համար։ Խօսինք կարգով։

Ալժէ քաղաքին մէջ կան քանի մը տնուոր եւ մէկ քանի ալ երիտասարդներ եւ կը զբաղին սուրճի եւ ուրիշ առեւտրական գործերով։ Մօտերս փաստաբան մը հոս պիտի հաստատուի։ Կայ ներկայանալի ճաշարան մը։ Ազգային կապը այնքան ալ սերտ չէ։ Կ'աշխատին ապրուստի համար եւ մոռցած եւ կամ մոռացումի տուած ամէն ինչ։

Ալժէէն վերջ կուգայ Պլիտա, 60 քիլոմեթր հեռաւորութիւն։ Հոս է ամէնէն մեծ համրանքը։ Պլիտա Ալճերիոյ ամէնէն օդասուն վայրն է իր պաղ ջուրով։

Պլիտայի ամէնէն հին Հայն է Պ. Գ. Թորոսեան, որ արդէն դիրք շինած է եւ սիրուած տեղացիներէն։ Երկրորդ կարգին կուգայ Պ. Ղ. Ալաճօղեան, իր հիւսուածեղէնի գործարանով։ Ութ տարուան աշխատանք։ Երրորդ կարգին կուգան ոսկերիչները, հանդերձեղէն վաճառողները, եւ վերջապէս կօշկակարներ։ Գաղութը կը հաշուէ 15 տնուոր եւ 15է աւելի ամուրի երիտասարդներ, որոնց մէկ մասը կը զբաղի ջրանկարչութեամբ, շրջելով զանազան վայրեր։

Այստեղ ալ բոյն դրած է անհամերաշխութեան ոգին։ Ուրիշ, աւելի հոծ գաղութներուն մէջ տիրող անհամերաշխութիւնը կը վերագրուի կուսակցական քարոզներուն։ Իսկ հոս որ չկա ի՞նչ է պատճառը որ ստ առջեւ ալ մենք մեզ կը վ բեկենք...

Մենք որ կտրտուած բով մեր գլուխները հանգչե ու մեզմով տապկուելու ենք, ինչո՞ւ պարզ խնդի մէջ իրարու հանդէպ դարձեր ենք։

Եւ սակայն մենք յ չենք։ Այս գաղութը կրնա ձեռքի տալ եւ մանկապար պահել, միայն կը պակսի մը որ շարժում առաջ բե

«Յառաջ»ի մէջ ամէն կարդամ ձուլում, այլա եւն.։ Այստեղ եւս նոյն ըլ։ Փոքրիկներ որ հա նայուածքով կը մատնեն ազգութիւնը, արդէն օտ են լեզուով։

Իրիկուն մը հիւր էի վիլ կոչուած գիւղաքաղա ուր միայն մէկ հայ ըն մը կը բնակի, ազատուած աղէտէն։ Երեք փոքրիկնե ըլ յուզումով կը պատմէ

— Մանչս կ'ուզէ հ խօսիլ, բայց մեծ աղջիկ չուզեր եւ չի պատասխան

Ու այսպէս է ամէն րագան։ Թելադրեցի որ րիզ, Մխիթարեան վա ղրկեն։

Կան դեռ զանազան ներու մէջ առանձնացած որոնց տեղը եւ դիրքը դժուար է։

* * *

Անակնկալ իրիկուն մ հեռու ենք շրջապա ւաքականութենէ ու սրա րէ, նեղսիրտ դուրս կ'ել մը մեր սրտերուն առ յթիւնը վանելու։ Պլիտայ թերը չափելով ման անորոշ ուղղութեամբ, գի մութին մէջ։ Զոյգ մ եղբայրներ ենք, ու մեն կ'առաջնորդենք անկապ ցութիւններով, հաւաս ժամանակը կ'առաջնորդէ ւելի հաճելի շրջանակի մ

Ու ահա հեռուէն կը րենք յարգելի Պ. Թորոսե հիւրերով, նստած սրճար ծառաստանին տակ։ Մեզ րելուն պէս հրաւէր կ'ուղղէ սեղանին ընկերակցելու, եւ կառակ քոյրերու չկամ չմերժեցինք հրաւէրը ու պատեցին սեղանը փոքրիկ կական խումբ մը կազմե նոր ծանօթութիւններ հա լով։

Չէ՞ որ կարօտը կը հայ մը աւելի տեսնելու, մը եւս ծանօթանալու։ Հիւ րոսեան ընտանիքէն է, Ալֆ եւ իրեն կ'ընկերանայ ըն մը իր պզտիկով։ Կարճ բաց թիւնով տեղեկացանք որ խութեան եկած ազգակից

Հայրենի յիշատակներ, քական կացութիւն։

Լուացուցինք անգլ ֆրանսական գերմանական, լական եւ ռուսական քաղա նութեան բարդ խնդիրները։ մեր ցաւին որ ահաւորն է ու ամէնէն սր ու մեր հաւատքի ներշնչ եւինքնին կուգայ քրտակա դիրը։

— Հապա այս մեր վ դիտել կուտայ Պ. Թորո Ե՞րբ վերջ պիտի գտնեն, մենք իրարու լեզու պիտի նանք։ Զարմանալի, շատ զ նալի ազգ ենք, իրարու երբեք չպիտի ունենանք, մեզի դաս չեղան այսքա

…անքները… Մարդ չի կրնար մտ… չեմ հաշտուիլ թէ ինչո՛ւ …ենք մեր ուժին չենք հաւատար …կը փնտռենք ու կը փնտռենք …ոքէ խելքէ հեռու ուժ մը։»

Մինչեւ հոս սեղանակից տի… …ինը լուռ ու մունջ մտիկ կ՚ընէր, …ահա.

— Քրիստափոր, Քրիստափոր, …ոս, հոս եկուր…

— Իրա՞ւ, Քրիստափո՞ր է անու…, ինչ անուշիկ տղայ է, ինչ գե…ցիկ ճակատ, հապա աչքե՞րը…

—Մեծ Հայուն անունով կնքած …ենք, կը կրկնեն բոլորը միասին, …եծ Հայը, որուն պաշտած գործին …քաասնամեակը տօնուեցաւ աշ…արհի բոլոր մասերուն մէջ…

Ցարգանք բոլորին։ Հաւատք …եծ յաղթութեան։

ԱՆՇԷՆ ՈՐԲՈՒՆԻ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅՈՑ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ՀԱՇԻՈՅՆ ՄԷԿՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆԻ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆ…

Կ՚ըսուի թէ Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը վերջնապէս որոշած է արդիական վիճակի մը վերածել գերեզմանատուները։ Այս որոշման ամբողջական գործադրութիւնը անհրաժեշտ տեսնուած ըլլալով, գերեզմանատուներու տնօրէն Սիւլէյման պէյ ասկէ քանի առաջ Էնկիւրի գացած եւ չփուռներ ունեցած էր կառավարական պետերու հետ եւ անոնց օժանդակութիւնը ստացած էր։

Քաղաքապետութիւնը հիմա սկսած է աստիճանաբար գործադրել այս որոշումները եւ ասոնց կարգին գրաւելու ձեռնարկած է Բանկալթիի գերեզմանատունը։

Քաղաքապետական շրջանակները հաւանական չեն գտներ որ պատրիարքարանը շահի գատը, որովհետեւ, — կ՚ըսեն անոնք — օրէնքը կը վերաբերի ոչ միայն լեբալ, այլեւ «վագըֆ» գերեզմանատուներու։

Ասկէ զատ, կ՚աւելցնեն նոյն շրջանակները, կառավարութիւնը ժամանակին արգիլած է Բանկալթիի գերեզմանատան մէջ մեռել թաղել եւ Շիշլիի կողմը այդ նպատակով ձրի հող տրուած է Հայերուն։ Հետեւաբար, կարելի չէ ըսել թէ քաղաքապետութիւնը քմահաճօրէն գրաւելու եկած է սեփականութիւն մը։

Քաղաքապետութիւնը շատ մօտ ատենէն կալուածի (արսա) պիտի վերածէ Բանկալթիի գերեզմանատունը, այսինքն մէկ օրուան մէջ պիտի վերցնէ այնտեղի քարերը եւ երեւան ելլելիք ոսկորները պիտի փոխադրէ Շիշլիի գերեզմանատան ոսկորներու յատուկ դամբարանը։ Քաղաքապետութիւնը յետոյ գերեզմանատան հողը մաս մաս եւ բարձր գինով պիտի ծախէ։ Բայց, նկատելով որ հողերու մաս մաս վաճառումը ժամանակի կը կարօտի, այդ հողերը իբր երաշխաւորութիւն ցոյց տալով մէկուկէս միլիոն ոսկիի գումար մը փոխ պիտի առնուի եւ այս գումարով է որ Պոլսոյ բոլոր գերեզմանատուները արդիական վիճակի մը պիտի վերածուին։

Պոլսոյ մէջ մեծ ու փոքր 1000 գերեզմանատուն կայ. քաղաքապետութիւնը շուտով պիտի պատրաստէ ցանկը այն գերեզմանատուներուն որոնք պիտի ջնջուին։ Այս տեսակ գերեզմանատուներուն մէջ մեռել թաղուիլը պիտի արգիլուի եւ 5 կամ 7 տարի յետոյ ծախու պիտի հանուին հողերը։

Միւս կողմէ Սկիւտարի Գարաճա Ահմէտի գերեզմանատունը պիտի ընդարձակուի։ Մասլաքի կողմն ալ Բերայի յատուկ ընդարձակ եւ արդիական գերեզմանատուն մը պիտի շինուի։ Հատ մըն ալ Էտիրնէ Գափուի կողմը պիտի հաստատուի, Պոլսոյ համար։

Ցուղարկաւորութիւնը եւ մեռել թաղելն ալ քաղաքապետութիւնը պիտի ստանձնէ որոշ վարձքի մը փոխարէն։

Ասոր համար երեք աստիճանով սակագոյց մը պիտի պատրաստուի, ինչպէս նաեւ մեռելատուններ պիտի հաստատուին Բերայի, Պոլսոյ եւ Սկիւտարի կողմերը։ Երբ մէկը մեռնի, տէրը անմիջապէս լուր պիտի տայ քաղաքապետութեան որ ինքնաշարժ ղրկելով մեռելատուն պիտի փոխադրէ մեռելը։ Հոն այր կամ կին պաշտօնեաներու միջոցաւ հարկ եղած գործողութիւնը եւ պատանքումը պիտի կատարուի ու յետոյ լուր պիտի տրուի ընտանիքին որ կրնայ իր ուզած տեղը փոխադրել։ Կրօնական արարողութենէ վերջ քաղաքապետական ինքնաշարժը մեռելը ցոյց տուած վայրը պիտի փոխադրէ։

Մինչեւ Յունիս պիտի պատրաստուին անհրաժեշտ կանոնագիրն ու սակագոյցը. եւ Յունիս մէկէն սկսեալ պիտի գործադրուին։

ՏԸՆՓԻՆԿԻՆ ԴԷՄ

Լոնտոնի մէջ կազմուած է առեւտրական պաշտպանութեան միութիւն մը, որուն նպատակն է պայքարիլ ռուսական Տըմփինկին դէմ։

ՎԱՆՏԷՐՎԷԼՏ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ԴԱՇՆԱԳՐԵՐՈՒ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկերվարութեան ականաւոր դէմքերէն եւ Բ. Միջազգայինի գործադիրի նախագահը Վանտէրվէլտ, պելժ խորհրդարանին մէջ, ֆրանքեւպելժ զինուորական դաշինքին մասին խօսք առնելով, յայտնեց թէ կողմնակից չէ անմիջական զինաթափութեան, բայց ամէն տեղ սպառազինման վազքը կը շարունակուի, մանաւորաբար Ռուսիոյ, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ։

— Անշուշտ, Ֆրանսա նշանակելի կերպով նուազեցուց իր զինուորական ծախքերը. բայց Ֆրանսա ունի գաղթային բանակ մը, որ աւելի ուժեղ է քան գերման բանակը։ Զինաթափ Գերմանիոյ առջեւ, բռնուած է սպառազինման զարհուրելի յորձանքէն։ Հարցին միջազգային երեւոյթն է որ պէտք է նկատի ունենալ։ Գերման ընկերվարականները կը գտնուին մասնաւորաբար դժուար կացութեան մը մէջ։ Եթէ դէմ քուէարկեն պատերազմական ելեւմուտքին եւ կամ եթէ մերժեն յաճանաւոր մը շինութեան վարկերը, գոյութիւնը կը վտանգեն կառավարութեան մը, որուն տեղ անմիջապէս պիտի անցնէր ազգայնամոլ կառավարութիւն մը։

Վանտէրվէլտ յիշել յետոյ թէ իր կառավարութեան օրով ապահովութեան երաշխիքներ փրկուած են Անգլիայէն եւ Ֆրանսայէն եւ թէ Լոքարնոյի դաշնագրէն յետոյ, ֆրանքեւպելճ զինակցութիւնը անհրաժեշտ չէր դառնար, կը զբաղի դաշնագրերու վերաքննութեան հարցով։

— Դաշնագրերու վերաքննութեան հարցը սկսած է երկար ատենէ ի վեր եւ ոչինչ պիտի կրնայ զայն արգիլել։ Շատ լաւ գիտեմ թէ անմիջապէս որ խօսքը դառնայ հողային հարցերու շուրջ, Ֆրանսայի մէջ կը յայտարարեն թէ դաշնագրերը անփոփոխելի են եւ թէ ի պահանջի հարկին, զանոնք պիտի պաշտպանեն բռնի ուժով։ Բայց ինչո՞ւ միւս կողմէ, Գերմանիոյ պարտադրել կամաւորներու բանակ մը, որ տեւական վտանգ մը կը կազմէ. ինչո՞ւ անոր պարտադրել սահմաններ, որոնք արեւելքի կողմէն, վէճի տեւական աղբիւրներ կը կազմեն. ինչո՞ւ պահպանել դաշնագիր մը որ Գերմանիան կը նկարէ ոչ թէ պարտեալ, այլ յանցաւոր։

Ընկերվարական նախարարը կը յայտնէ թէ ատեն է որ հասկցուի թէ պատերազմի միակ պատասխանատուն Գերմանիա չէ։ Անշուշտ ուղղակի պատասխանատու կը նկատուին գերման կայսրը եւ աւստրիացի պետական մարդեր։

— Բայց, այսօր, ո՞վ պիտի համարձակի հաստատել թէ միակ պատասխանատուն Գերմանիան է եւ թէ գերմանիայէն զատ չկան ուրիշ պատասխանատուներ՝ ուրիշ ժողովուրդներու մէջ, եթէ կ՚ուզուի որ զինաթափութեան խորհրդաժողովը յաջողի, պէտք է հոն երթալ բարեմտութեամբ. որովհետեւ ի՞նչ պատասխան պիտի տրուէր Գերմանիոյ եթէ պահանջէր հաւասարութիւն կամ սպառազինման ազատութիւն։

Վերջացնելով, Վանտէրվէլտ կը հաստատէ թէ հետզհետէ աւելի զօրանան պարբերաշրջի դէմ կամքերը։ Բայց չի բաւեր պատերազմը նետել օրէնքէ դուրս հանդիսաւոր յայտարարութիւններով. պէտք է յստակատես ու յանդուգն քաղաքականութեամբ մը զայն դարձնել անկարելի քաղաքականապէս եւ բարոյապէս։ Եթէ նոր պատերազմը ծագէր, ան շուտով պիտի վերածուէր ներքին պատերազմի, պատերազմ մը որ իրարու դէմ պիտի հանէր ոչ թէ ազգերը, այլ դասակարգերը, ինչպէս տեսնուեցաւ Ռուսիոյ, Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ, պատերազմ մը ուր մէկ կողմ պիտի գտնուէին բոլոր անոնք որ կ՚աշխատին, իսկ անոնց դիմաց՝ բոլոր անոնք որ կ՚իշխեն աշխատաւորներուն վրայ։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 6 Մարտ.— Մեր գաղութը բաժնուած է երկու թաղամասերու մէջ։ Առաջին մասը Ռիւ Լաֆայէթ, կը բնակին 500-550 Հայեր։

Ո՞ւր կ՚աշխատին մեր հայրենակիցները.—

1.— Կօշիկի գործարանին մէջ կ՚աշխատին մօտ 250 Հայեր։ Երբեք ժամերու կրճատում չեղաւ։ Նոյնիսկ աւելի ժամ աշխատցնելու յոյս կայ։ Ուրիշ տեղերու հետ բաղդատելով մեր հայրենակիցները իրենց վիճակէն շատ գոհ են։ Գործարանը վերջերս քանի մը անգործներ գործի առաւ որոնց մէջը հայ ալ կան։ Օրավարձքերը կը հաշուեն համաձայն աշխատանքի.— Այրերը՝ 26էն մինչեւ 35 Ֆր., իսկ կիները 13-22։ Տեղացիի եւ օտարականի խտրութիւն չկայ։ Հայերը սիրուած են գործատիրոջ կողմէ։

2. Արծաթի գործարանը.— կ՚աշխատին 10—15 հայրենակիցներ։ Այստեղ ալ սովորական են ժամերը։ Ոչ ժամերու կրճատում, ոչ ալ օրավարձքի։ Վճարումը՝ գործին համեմատ 28—35 Ֆր.։

3.— Խողախորդարան (Թափախանէ) ունի ընդհամէնը 75—80 գործաւոր։ 45ը Հայեր են։ Օրավարձք՝ 24 Ֆր. այրերը, իսկ կիները 17 Ֆր.։ Բացառութիւն կը կազմեն անոնք որ ֆրանսացի են եւ կ՚աշխատին մեքենայի վրայ։ Ասոնք կը ստանան, 30—32 Ֆր. անգործութեան վախ չկայ, ոչ ալ խտիր տեղացիի եւ օտարականի։

4.— Թուղթի գործարանը ունի 60-65 գործաւոր։ Հայերուն թիւն էր տարի մը առաջ 12, այժմ կ՚աշխատին 5 Հայեր։ Օրավարձք՝ 28էն 32 Ֆր.։ Գործազրկութեան վախ չկայ։ Երբեմն աւելի կ՚աշխատին։

5.— Շօպալի հիւսուածեղէնի գործարանը ունի 120 բանուորուհիներ, որոնց 25ը հայ։ Անցեալները բոլոր Հայերը դուրս ձգեց «գործ չունիմ» ըսելով։ Իսկ տեղացիները շաբաթը երեք օր կ՚աշխատցնէ, օրական վեց ժամի հաշուով։

6.— Մաքսպին հիւսուածեղէնի գործարանը ունէր 150 գործաւոր, որոնց տասը Հայեր։ Անցեալ շաբաթ չատերը ճամբեց։ Հայերն ալ վախ կայ որ բոլորովին փակէ դռները։

7.— Ցիան, հիւսուածեղէնի գործարանը ունի 250 — 300 գործաւոր, որոնց 15—20ը Հայեր։ Շաբաթը միայն հինգ օր կ՚աշխատին, օրական 7 ժամ։ Տեղացիի եւ օտարականի խտրութիւն չկայ։

8.— Ֆուռնէ գործարանին մէջ, Հայերուն թիւն է 25։ Քանի մը օր առաջ կ՚աշխատէին 4 օր, օրական 7 ժամ։ Վախ կայ բոլորովին գոցուելու։

Թղթակից

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԴՊՐՈՑ ՄԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 5 Մարտ.— Նկատի ունենալով որ Վիէնի վերի թաղամասին մէջ կայ մանկապարտէզ մը, եւ վարի թաղամասը, որ մէկ ժամ հեռու է, չի կրնար օգտուիլ այդ դպրոցէն, քանի մը սրտցաւ հայրենակիցներ, ամէն զոհողութիւն յանձն առինք եւ բացինք երկրորդ մը։

Դպրոցը ունի 25 30 մանուկներ եւ ուսուցիչ մը, Պ. Տիգրան Գուրունեան։

Հայ ծնողներ, մի մոռնաք հայ անունը եւ պաշտպանեցէք ձեր մանուկները ձուլման վտանգէն։ Բերէք արձանագրել տուէք։ Այս առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնենք Ս. Դ. Հնչակեան մասնաճիւղին որ յօժարութեամբ մեզ տրամադրեց Ակումբ-Դրադարանը։

Ի դիմաց Յանձնախումբի Ատենապետ՝ Երուանդ Գալայտճեան, Ատենադպիր՝ Յակոբ Մելիք։

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԿՈՉԸ

Իր ճամբորդութենէն վերադարձին, Մ. Քէմալ Թուրք ժողովուրդին ուղղեց կոչ մը, ուր կը յիշէ կատարուած փորձերը, որոնք կը ձգտին թշնամական մթնոլորտ մը ստեղծել Խալք կուսակցութեան քաղաքական եւ վարչական գործունէութեան շուրջ եւ պղտորել հանրութեան միտքը. — Այս վերջին երեք ամիսներու ընթացքին, կը յայտնէ Քէմալ, երկրին մէջ կատարած դիտողութիւններս թոյլ տուին տեղին վրայ հաստատելու թէ հակառակ այս փորձերուն, ժողովուրդին ողջմտութիւնը բնաւ չէ խաթարուած։ Այսուհանդերձ կան անձեր որ չեն ուզեր տեսնել իրականութիւնը եւ կը ջանան զայն ներկայացնել մութ գոյնով։ Իմ կուսակցութենս այն բացարձակ համոզումն ունի թէ ժողովուրդը իր հետ է եւ թէ իր ծրագիրը ամէնէն օգտակարն է երկրին համար։ Խալք կուսակցութիւնը ի վիճակի է զայն ապացուցանելու, նոյնիսկ ամէնէն թերահաւատներուն։ Կարծեմ ուրեմն թէ բարեպատեհ պիտի ըլլար ձեռնարկել անոր ընտրութեանց, նախ ապացուցանելու համար թէ ժողովուրդը վստահութիւն ունի մեր վրայ եւ յետոյ, գիտնալու համար թէ ի՛նչ աստիճան ժողովուրդը պիտի գնահատէ եւ քաջալերէ այն միջոցները, զորս կուսակցութիւնը կ՚ուզէ կիրարկել յետագային։

ՍՊԱՆԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Սպանիոյ դահլիճը որոշեց հրահանգել թաղապետական ընդհ. ընտրութիւններ։ Կառավարութիւնը կը շարունակէ առեւտրական բանակցութիւնները Ֆրանսայի հետ։

Մատրիտի մէջ համայնավար բանթողներ կռուի բռնուեցան աշխատող գործաւորներու հետ։ 50 ձերբակալութիւն պարպուեցաւ։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

Յառաջիկայ Սեպտեմբեր ամսուն Փարիզի մէջ պիտի գումարուի Աշխարհագրութեան Համաժողով մը, որուն կը մասնակցին մեծ երկիրներու աշխարհագէտները։

ՍԷՐ ԵՒ ԱՏԸՃԱՆԱԿ

1929ին 13 հոգի սպաննեցին եւ 16 հոգի վիրաւորեցին իրենց կինը, իսկ 9 կին սպաննեցին եւ 15 կին վիրաւորեցին իրենց էրիկը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

Վերջապէս ինչ որ ան ունի մեզի տալու երբ վարձատրութիւն այս ձանձրալի քաշքշուքին համար որուն դատապարտուած ենք հակառակ մեր կամքին։

Կը մտածեմ։ Կ՚արժէ՞։ Կ՚արժէ ապրիլ։ Կասկածի եւ վարանումի մէջ։ Չես գիտեր թէ մէկ օրէն միւսը ինչեր պիտի պատահին։ Եւ այս մարմինն մէջ որ մէկ հաճոյքին փոխան հազար կսկիծներ ունի։ Որ պէտք է հալի ու մաշի երկվայրկեանի մը զգայնութեան համար։ Այս մարմինը որ մէկ օրէն միւսը կ՚իյնայ խաւաքարտէ պատկերի մը պէս։ Կամ պուպրիկի մը պէս որ միշտ փշրուելու ենթակայ է։

Այս խախուտ եւ փտած մարմնոյն մէջ որ աշխարհի տկատար բաներուն մէջէն ամէնէն անկատարն է։

Բնութեան մէկ սխալը։

Եղկելի ձախորդութիւն։

Որ ժամանակին մէջ միայն ակնթարթ մը կեանք ունի եւ ան ալ հառաչանք մը ձգելու եւ անցնելու համար։

Եւ մենք մեզ կը խաբենք։

Սիրով։

Երազներով։

Պատրանքներով։

Ու կը մխիթարենք մենք մեզ։

Այլապէս կարելի պիտի չըլլար ապրիլ առանց մխիթարանքի։

Ա՞յս է կեանքը։

*
* *

Տարօրինակ է որ հիմա Մակտալինին դէմքը աչքիս առջեւ կուգայ։ Մինչդեռ քիչ առաջ ոչինչ կ՚երեւէր աչքիս։ Ան կը ժպտի մաքուր ու անուշ։ Ու ակնարկ մը կ՚արձակէ ու կ՚անցնի։

Սէ՞ր։

Երա՞զ։

Հաւատացէք, մոռնալ կ՚ուզեմ Մակտալինը այլեւս։ Ու թող զարմանալի ու անտրամաբանական չթուի այս խօսքս ձեզի, եթէ գիտէք թէ Մակտալին այն աղջիկն է զոր օր մը գերագոյն նուիրումով սիրեցի։ Զոր պաշտեցի։ Եւ որուն սիրով յափշտակուեցայ։

Եւ այս այն աղջիկն է։

Ու զայն մոռնալ կ՚ուզեմ։

Պուտ մը երջանկութեան համար չարժեր աշխարհ մը տառապիլ։

Եւ ան ինծի աւելին չի կրնար տալ։

Ես իմ ամբողջ ունեցածս տուի։

Ու փոխարէն անուշ համբոյրի մը խառնուած լեղի տառապանք միայն ստացայ։

Ես տուի հոգեկան խաղաղութիւնս։ Ես տուի աչքերուս լոյսը։ Ես տուի իմ բոլոր իղձերս։ Ես տուի ինչ որ կարելի է տալ սիրելու համար՝ իմ ամբողջ էութիւնս։ Եւ սակայն մինչեւ անգամ իր ամէնէն յափշտակուած ատենին, երբ իր մարմինը թեւերուս կը յանձնէր մանուկի մը պէս ու համակ սէր հոգիիս մէջ թափանցել ու էութեանս հետ լուծուիլ կ՚ուզէր, գարձեալ միայն ցաւ եւ յուսախաբութիւն գտայ։

Հիմա այդպէս կը զգամ։

Ու հիմա մոռնալ կ՚ուզեմ Մակտալինը։

Ո՞վ պիտի դատապարտէ զիս ատոր համար։

*
* *

Եւ յաճախ կը սիրեմ լաւատեսութեամբ նայիլ կեանքին վրայ։ Կ՚ուզեմ զայն տեսնել այնպէս ինչպէս որ պէտք էր ըլլար։ Արուեստագէտի մը աչքով։ Գունագեղ։ Լուսնազօծ։ Վառվռուն։ Ամէն բան գեղեցիկ։

Սակայն երբեմն իրականութիւնը մեզի պէս անգօղ եւ ամօթի պէս բաց կը ցցուի աչքիս առջեւ։

Ի՛նչ տխուր բան է զայն տեսնել։

Ի՛նչ սոսկալի է կեանքը իր մերկ տգեղութեամբ տեսնել։ Իր այլանդակ ձեւերով եւ անպարտկելի կնճիռներով։

Ահաւոր է ճշմարտութեան վրայ նայիլ։

Եւ անոր համար շատ անգամ աչք կը գոցենք անոր։

Եւ կ՚ուզենք իրերը քննել մեր պրիսմակներով։

Կ՚ուզենք տեսնել հակապատկերը փոխանակ իրականութեան։

Այդպիսով կը խաբենք մենք մեզ։

Այդպիսով կը սիրենք խաբել մենք մեզ։

Այսպէս կը խորհրդածեմ հիմա։

Որքա՞ն ճիշդ։

Ի՛նչ փոյթ։

Եւ գիտեմ թէ վաղը թերեւս այս ըսածներուս հակառակը պիտի ընեմ։

Ես իմ խօսքերս եւ արարքներովս պիտի ժխտեմ։ Գիտեմ թէ վաղը պիտի փոխուիմ։ Տարբեր պիտի մտածեմ։ Տարբեր պիտի գործեմ։

Ու ձեր վստահութիւնը պիտի կորսնցնէք իմ վրաս։ Ու թերեւս պիտի խնդաք։

Գուցէ իրաւունք ունիք։

Բայց ի՞նչ պէտք ունիմ ես իմ զգացումներս ծածկելու։ Ինչո՞ւ գաղտնի պիտի պահեմ իմ տկարութիւններս։ Ո՞վ է պատասխանատուն։

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Շար.)

Վանտէրվէլտ եւս դատուեցաւ էր

Մոսկուայի դատավարութեան առթիւ բոլշեւիկեան թերթ մը կը գրէ թէ, ամբաստանեալները աթոռին վրայ նստելու էր նաեւ Բ. Միջազգայինը՝ Վանտէլվիլտի գլխաւորութեամբ։ Այս դատը կը գրէ թերթը, դիմակը պատռեց Բ. Միջազգայինի որ ամէն բանէ առաջ կը մտահոգուի արտաքին միջամտութեան կազմակերպութեամբ։

Խորհրդային Ռուսիոյ դէմ

Բոլշեւիկները փաճառամարտ (տըմփինկ),լըջօրէն կը մտահոգէ աշխարհի մնացեալ մասը։ Լոնտոնի մը մէջ, առեւտուրի պաշտպանութեան Միութիւնը, հաւաքոյթի մէջ քուէարկեց բանաձեւ մը, որով կը բողոքէ Խորհրդային միութեան աշխարհի դէմ բացած տնտեսական պայքարին առթիւ եւ ցաւ կը յայտնէ որ անգլիական կառավարութիւնը որ ո՛չ մէկ միջոցի կը դիմէ արգելքի համար ռուսական ապրանքներու ներածումը եւ կը պահանջէ կառավարութենէն որ վերջ դնէ Ռուսիոյ հանդէպ իր բռնած նպաստաւոր վերաբերումին։

Պելկրատի մէջ եւս, ճարտարագործներու ընկերակցութիւնը պահանջ ներկայացուց կառավարութեան որ խստիւ արգիլէ ռուսական ներածումները եւ առայդ, օրինական միջոցներ կիրարկէ, փայտի առեւտուրը որ այնքան կարեւոր է Աւստրիոյ, Սերպիոյ Ռումանիոյ եւ Չեխօսլովաքիոյ համար, շլատուած է խորհր. փաճառամարտին հետեւանքով։

Նոյն Ռումէն կառավարութիւնը արգիլեց ռուսական արտադրութիւններու անցքը ռումանական նաւահանգիստներէն։

Միջադէպ Յոյնեւպուլկար սահմանին վրայ

Շաբաթ իրիկուան դէմ, Տրամայի մօտերը, յոյնեւպուլկար սահմանագլուխին վրայ, յոյն եւ պուլկար սահմանապահ զօրքերը կրակ բացին իրարու վրայ։ Միջադէպին պատճառ յոյց կըտրուի պուլկար քոմիթէճիներու փորձը՝ յունական հող մտնելու։ Զօրքերը հինգ ժամ անընդհատ կրակ տեղացին իրարու վրայ եւ կրակը դադրեցուցին յոյն եւ պուլկար հրամանատարներու միջամտութեամբ։ Քննութիւն բացուած է երկու կողմէ։

Զինուորական դաւ մը Ուքրանիոյ մէջ

Չեկան ձեռնարկած է իր իրաւասութեան տակ գտնուող երկիրներուն մէջ փնտռել ու երեւան հանելուզանազան տեսակի դաւադրութիւններ։ Վարշաւիայէն տրուած լուրերու համաձայն, Ուքրանիոյ մէջ երեւան ելած է զինուորական հակաբոլշեւիկեան դաւադրութիւն մը, որուն հետեւանքով Չեկան ձերբակալեց 50 սպաներ եւ 18 զինուորներ։ Ասոնցմէ 12 սպաներ դատապարտուած են մահուան եւ անմիջապէս հրացանի բռնուած են։

Այս վերջին 15 օրերու ընթացքին, միայն Օտեսայի շրջանին մէջ ձերբակալուած են աւելի քան 7000 անձեր, հակայեղափոխական գործունէութեան մեղադրանքով։ Ուրիշ աղբիւրէ, լուր կը տրուի նաեւ թէ Օտեսայի պահակազօրքին առաջին զօրաբաժինը ըմբոստացած է, Մնացեալ զօրաբաժինները կասկածելի նկատուելով, Մոսկուայէն փութով Օտեսա ղրկուած են յատուկ պատուիրակութիւն մը, գրգռութիւնները հանդարտեցնելու յանձնարարութեամբ։

Զրոյց կը շրջի նաեւ թէ Սիպերիոյ աքսորականները եւս, որոնք կարեւոր թիւ մը կը կազմեն եւ որոնց մէջ մեծամասնութիւն են քաղաքական դատապարտեալները կացինով սպաննած են 17 բոլշեւիկ կարեւոր պաշտօնատարներ։ Սիպերիոյ այս աքսորականները կը գործածուին անտառներու մէջ փայտ կտրելու։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այսօր Երեքշաբթի ժամը 9.30—9.15 կանոնագրի մեկնաբանում (ընկ. Պ. Հիւսեան)։

ժամը 9.30—10.15 Հայդուկային գիտելիքներ (ընկ. Ազգին)։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շավիլի Երկս. Երիտ. Միութեան կողմէ
14 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին
Salle Pantin*ի սրահին մէջ, 114* Grand'Rue Chaville

կը ներկայացուի՝ ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Դիմակաւոր եւ անդիմակ պարահանդէս կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ
Թանկօի մրցում, ընտիր նուագախումբ, ճոխ պիւֆէ՝
ժողովրդական գիներով — Մուտք 5 ֆրանք
Հաղորդակց. միջոց.— Առնել հանրակառք թիւ 1 եւ իջնել Ancienne Mairie, *Շավիլ։*

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ ՚խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Դրադարանին մէջ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի վահագն գրադարանի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին ֆլորիայի մէջ։ Կը դասախօսէ Պ. Մ. Տէրպէտէրեան *Այնշթայնի մասին*։ Մէկ ժամ սինէմա, *Չիկօնօ*։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ՚աշխատէր Բէմախի աղահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France*։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։*

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN ERUOPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
11
ՄԱՐՏ
1931

11 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1515

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՅՍ ՄԷԿԸ՝ ՈՉ

Հակառակ մեր կամքին, ստիպուած ենք այստեղ զբաղիլ հարցով մը որ կը սպառնայ պառակտումի նոր ճակատ մը բանալ։

Սկիզբէն ի վեր շատ յստակ է եղած այս թերթին դիրքը՝ մարզական շարժման հանդէպ։ Տաք եւ պատրաստակամ։

Քննադատած ենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի զանազան վարչութեանց սայթաքումները, կամ այդ Միութեան անունով կատարուած անախորժութիւնները։

Ուզած ենք որ դադրին սնոտի վէճերը, որպէսզի կարելի եղածին չափ լայն ցանց մը կազմուի ամէն տեղ, մինչեւ յետին կայանը այս ցիրուցան ժողովուրդին։

Թելադրած ենք որ շարժումը դառնայ իսկապէս մարզական, վարակելով ամբողջ երիտասարդութիւնը եւ պատանութիւնը։ Ջանոնք փրկելով օտար ափերու պէսպիսուն փոյձութիւններէն, արեւելեան մոլութիւններէն, սրճարանի եւ պարարանի ապականութիւններէն։

Շեշտած ենք, մանաւանդ, որ շարժումը չդառնայ ըմբշական մարզանք, սպարտական չորութեամբ, այլ աթենական ուղղութեամբ։ Մարմինին հետ մշակուի միտքն ալ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր սաները խմորելով ազգային գիտակցութեամբ եւ դաստիարակութեամբ։

Իբրեւ օրինակ մատնանշած ենք Չեխոսլովաքիոյ «Սոքոլ»ները։ Իսկ իբրեւ լաւագոյն ուղեգիծ՝ պահանջած ենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի բարոյական ուժին եւ նիւթական եկամուտին հարիւրին 75ը յատկացնել որբերու կազմակերպութեան։

Եւ ուրախ ենք դիտելու որ աստիճանաբար կը դարմանուին թերիները, կ՚ամփոփուին ճիգերը։ Այսօր կազդուրիչ պատկեր մը կը ներկայացնէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը։ Տեղ մը աւելի, տեղ մը պակաս, բայց շիտակ ճամբու վրայ։

Մանաւորապէս Փարիզի մէջ, լուրջ աշխատանքներ կը կատարուին աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր։ Իսկ վերջերս տեղի ունեցաւ համագումար մը, թէ՝ ծրագիր-կանոնագիրը բարեփոխելու, արդիացնելու, եւ թէ ընդհ. կեդր. Վարչութիւն մը հաստատելու համար։

Բոլոր մանրամասնութիւններուն ծանօթ չենք տակաւին, բայց գիտենք որ համագումարը առանձնապէս նկատի առած է որբերու ծաւալուն կազմակերպութեան մը խնդիրը։ Ջանք թափուած է ճամբան հարթելու։ Ծրագիրը յարմարցնելու մեր այս օրուան կացութեան պահանջներուն, եւ միջազգային օրէնքներու։

×

Այս բոլոր բարի լուրերուն հետ, բաց կը մնայ վէրք մը։

Դժբախտաբար կարելի չէ եղած իրականացնել անջատուած խմբակի մը միացումը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի որբերու առաջին խումբն էր այն, որ 1928ին Լոնտոն գնաց «Յառաջ»ի աջակցութեամբ, եւ վերադարձին աւելի ոգեւորուած եւ ուռճացած, պատրուակներ գտաւ անջատուելու մէկ տարի յետոյ։ Այնուհետեւ կատարուած բոլոր փորձերը՝ կրկին միացնելու, անցան ապարդիւն։

Եւ հիմա ունինք Հ. Մ. Ը. Մ.ի որբեր եւ Ֆրանսահայ որբեր։ Մէկը միւսին քէն կապած։

Քար դնելով մեր սրտին վրայ, մենք համակերպած ենք այս տեղական չարիքին։ Իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչները ի զուր զիջումներ կը փորձեն։ Ֆրանսահայ որբերը իրենց գլուխն առած պիտի երթան։ Անշուշտ ապրելու սահմանուած է, ան որ գործ կ՚արտադրէ։ Մեր ներկայ պայմանները կը պահանջեն խոշոր, զանգուածային կազմակերպութիւններ, թէեւ չենք արհամարհեր շարժումի, աշխատանքի յետին ազդակն ալ։

Բայց,— Ֆրանսահայ որբերը սկսեր են սահմանը անցնիլ եւ անջատողական ձեռնարկներ կատարել Ֆրանսայէն դուրս ալ։

Պուքրէշէն կը տեղեկացնեն մեզի.

—Ֆրանսահայ որբերը նամակ են գրած ուրմէն սկաուտներու ընդհ. պետին, յայտնելով թէ իրենք են միջազգային կեդրոնէն վաւերացուած հայ սկաուտները, թէ մասնաճիւղ ունին Պուքրէշի մէջ, եւն.։

Ապահովաբար միեւնոյն փորձը կատարուած է նաեւ ուրիշ գաղութներու մէջ (Պէյրութ, Թաւրիզ, եւն.)։ Իսկ ինչ որ տեղի ունեցած է Լոնտոնի մէջ, բոլորովին առանձին պատմութիւն է։

Արդ, պարտականութիւն կը սեպենք հրապարակաւ դատապարտել այս ծուռ միջոցները։ Այս դաւերը՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դէմ։

Խօսք չունինք. քանի որ չէք ուզեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ մտնել կատարեալ ինքնավարութեամբ, գացէք աշխատեցէք առանձին։ Բարեացակամութիւն չի պակսիր ձեր եռանդուն եւ շինարար աշխատանքներուն հանդէպ։

Բայց, մի՛ փորձէք մոլորեցնել ուրիշները։ Օտարները։

Մի անցնիք սահմանը։

Այս բացատրութիւնը կը գործածենք թէ՛ աշխարհագրական իմաստով, եւ թէ բարոյական։

Թերեւս արդար են ձեր յաւակնութիւնները։ Բայց այս մէկը՝ ոչ։

Մեծերը բաւական աղճատեցին ու ճեղքեցին մեր հանրային կեանքը։ Գոնէ պզտիկները թող զգուշանան նոյն սայթաքումներէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ԳԼԽՈՒՆ ՃԱՐԸ ՆԱՅԻՆՔ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը նկատէ խմբագրականի մէջ (5 մարտ).

— «Ո՞ւր մնացին Միասնիկեանի եւ Շահվէրտեանի հանդիսաւոր խոստումները ներգաղթի մասին. Լենինականի շարժէն ի վեր Հայաստան ընդունուած են հազիւ քանի մը հարիւր գաղթականներ, այն ալ մեծ դժուարութիւններով.

Խոստացեր էին Յունաստանէն ընդունիլ տասը հազար գաղթական, ի՞նչ պատահեցաւ որ այլեւս խօսքը չեն ըներ ներգաղթին:

Ափսոս որ մեծ յոյսեր կապելով Երեւանի, տարագիր հայութիւնը իր ապագայ բարեկեցութեան լաւագոյն առիթները կորսնցուց: Խոստումներէն եւ անպատասխանատու հրատարակութիւններէն խաբուելով, չի մտածեց իր ոտքին տակգտնուած հողը մշակել ու կապուիլ իր միջավայրին:

Մասնաւորապէս Յունաստանի մէջ մեծ կարելիութիւններ կային սկզբնական շրջանին բաւական թուով գաղթականներ զետեղելու եւ գործի տէր դարձնելու. կառավարութեան բարեացակամութիւնը չէր որ կը պակսէր:

Կարեւորութիւն տուող չեղաւ յեղափոխական կառավարութեան անուղղակի թելադրանքներուն ու գտնուեցաւ մէկը՝ որ Փարիզէն դժգոհութեան գիր ղրկեց արտաքին գործոց նախարարութեան՝ Հայերը հպատակ դարձնելու կառավարական քաղաքականութեան դէմ:

Իսկ այսօ՞ր. Երեւան ձեռքերը լուալով քաշուած է. ռամկավար կուսակցութիւնը հեռուէն հանդիսատես կ՚ըլլայ մեր գաղութի հիւծումին եւ կառավարութիւնը դեռ կըպնդէ մաս մը գաղթական այլուր փոխադրելու ստիպողութեան վրայ:

Բոլորը իրենց խաղը խաղացին ի վնաս Յունահայութեան. Ափսո՛ս, հազար ափսոս մեզի որ սին խոստումներով օրօրուեցանք, վստահութիւն ունեցանք հայանուն կառավարութեան վրայ, անկէ սպասելով մեր փրկութիւնն ու բարիքը.

Հիմակ ոչ ոք կը մտածէ սրճարաններու մէջ օրը սպաննող անգործ բազմութիւններու մասին, ոչ ոք կը խորհի օգնութեան ձեռք երկարել Մակեդոնիոյ գիւղերուն մէջ տագնապի մատնուած հարիւրաւոր չափահաս որբերու.

Երեւան զբաղած է աւելի կարեւոր գործերով, քաղաքական մեծ հաշիւներով, իսկ ռամկավար փրկիչները Փարիզի պողոտաներուն վրայ շան քարոզ կը կարդան տարագիր հայութեան:»

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ՊԻՏԻ ԲՈՂՈՔԷ

Թուրք կառավարութեան բռնած ընթացքը Պոլսոյ Յոյն Պատրիարքարանին հանդէպ, յուզած է ո՛չ միայն Թուրքիոյ Յոյները, այլեւ ամբողջ Յունաստանը, քանի որ Պատրիարքարանը դարերէ ի վեր ամբողջ օրթոտոքսներու կեդրոնն ընդունուած է։ Իսկ Թուրք կառավարութիւնը կոծնելով Լօզանի Դաշնագրին, կուզայ անդամանել պատրիարքարանի իրաւասութիւնները եւ զայն վերածել «Պաշ-Փափազութեան»...։ Լուր կայ թէ յոյն կառավարութիւնը մտադիր է բողոքել Թուրք կառավարութեան այն ընթացքին դէմ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ՆԱՒԱՅԻՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Սեւ Ծովու մէջ սպառազինումներու սահմանափակման վերաբերեալ համաձայնութիւնն ստորագրուեցաւ, Թուրք արտաքին նախարարին Թէվֆիք Րիւշտիի եւ խորհրդային դեսպան Սուրիցի կողմէ։

Երկու կողմերը յանձն կ՚առնեն շինութեանը չձեռնարկել ո՛չ մէկ մարտանաւի, որ սահմանուած ըլլայ զօրացնելու Սեւ Ծովու կամ անոր կից ծովերու իրենց նաւատորմիղը, կամ օտար նաւարաններու չյանձնարարել մարտանաւեր կամ այլ նաւային առարկաներ, որոնք նպաստեն զօրացնելու իրենց տորմիղները յիշեալ ծովերուն մէջ, առանց վեց ամիս առաջ լուր տալու իրարու։

Մեկնաբանելով ռուսեւթուրք այս համաձայնութիւնը, «Ժուռնալ»ի քաղաքական աշխատակիցը կը գրէ.— Ո՞վ պի՛տի կրնար փոքր առարկութիւն մը ընել համաձայնութեան մը դէմ որ կը ձգտի ամրացնել ներկայ կացութիւնը: Թերեւս միայն անոնք, որոնք պատճառներ ունին գոհացուցիչ չգտնելու այդ կացութիւնը.

«Ներկայ կացութիւնը Սեւ Ծովու վրայ Ռուսերուն տիրապետութիւնն է, թերեւս շատ տրամաբանական կացութիւն, տրուած ըլլալով ռուսական զօրութիւնը. բաւական նեղացուցիչ կացութիւն այն ազգերուն համար, որոնք խորհուրդներու հետ այնքան լաւ չեն որքան թուրքերը. Այսպէս է պարագան Ռումանիոյ, որ լուրջ պատճառներ ունի հսկելու Պէսարապիոյ վրայ:

«Արդ, թուրքերը եւ Ռումէնները, դեռ վերջերս Աթէնքի մէջ հաւաքուեր էին պատրաստելու համար Պալքանեան միութիւնը. Հոն էին նոյնպէս Յոյներն ու Պուլկարները, որոնք, անկից ի վեր... մերթ ընդ մերթ կրակ կը տեղան իրարու վրայ եւ չեն կրնար իրարու հետ համաձայնիլ, նոյնիսկ միջազգային իրաւարարութեան ենթարկելու ելմտական հատուցումներու նման ողորմելի հարցեր.

«Իրաւարարութիւն, սպառազինման սահմանափակում, միջազգային միութիւններ: Հոյակապ բանաձեւեր, որոնց ետեւը կը գըտնենք այնքան անօրինակ կացութիւններ որքան կացութիւնը Թուրքիոյ, միանգամայն կապուած է Ռուսիոյ, եւ Ռումանիոյ»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԿԻՆԵՐԸ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ

Ինչպէս գրեր էինք, Թուրքիա ստիպուած է դիմելու խնայողութիւններու եւ առաջին առթիւ, զոհողութիւն պարտադրած է երեսփոխաններուն։ Անցեալ շաբթու Էնկիւրիի մէջ գումարուած Խալքի ժողովին, Մուսթաֆա Քէմալ առաջարկած է երեսփոխաններու տրուած թոշակը 6000էն իջեցնել 4200 ոսկիի։ Առաջարկը. պէտք չկայ ըսել, թէ ընդունուած է միաձայնութեամբ, քանի որ կը բխէր կազիէն..., հանրապետութեան միահեծան նախագահէն...։

Իսկ յառաջիկայ ընտրութիւնները տեղի տուին բուռն վիճաբանութիւններու։ Խալքի երեսփոխանները, իրենց ժողովին մէջ մշակեցին ընտրութեան օրինագիծ մը, զոր ներկայացուցին Ազգ. ժողովին։ Ներքին Նախարարը հրահանգ տուած է նահանգներուն, որ ձեռնարկեն նոր ընտրութիւններուն։ Ընտրութիւնները պէտք է վերջացած ըլլան մինչեւ Մայիսի վերջը։ Կը յուսացուի նոր խորհրդարանը ժողովի հրաւիրել Մայիսի կիսուն։ Իսկ ներկայ խորհրդարանը պիտի շարունակէ իր աշխատանքները մինչեւ նորը ընտրուի եւ հրաւիրուի։ Թըրքուհիները պիտի կրնան ընտրող եւ ընտրելի ըլլալ։ Երեսփոխաններէն շատերը կը պատրաստուին մեկնիլ իրենց ընտրական շրջանները, որով կասկածելի է թէ խորհրդարանը կարենայ մեծամասնութիւն պահել։

Հաւանական է որ երկու երեք շաբթուան մէջ երեսփոխանական նոր թեկնածուները ճշդուին ու ցանկը հրատարակուի ապրիլի սկիզբը։ Կ՚ըսուի թէ ներկայ երեսփոխաններուն կէսը պիտի փոխուի։ Ասոնցմէ մէկ մասը կուսակալութեան եւ այս կարգի կարեւոր պաշտօններու պիտի կոչուի։

Վերջին տեղեկութեան մը համաձայն, երեսփոխաններու թիւը պիտի աւելնայ։ Հաւանական է որ ժողովը 330 եւ թերեւս աւելի անդամներ ունենայ։ Երեսփոխաններու ներկայ թիւը 216 է։ Ընդդիմադիր երեսփոխանները թեկնածու չպիտի ներկայանան,

Հաւանական է որ այս անգամ ալ Խալքի թեկնածուներու ցանկը հրատարակուի Քէմալի մէկ յայտարարութեան հետ, ինչպէս եղաւ անցեալ անգամ։

Երեսփոխանական նոր ընտրութեանց առթիւ, պէտք է որ Հանրապետութեան Նախագահի ընտրութիւնն ալ նորոգուի։

Պալքաններու աղէտալի երկրաշարժը

Ամենէն աւելի Սերպիան է որ վնասուած է երկրաշարժէն։ Պելկրատէն, Վիեննայէն, Սելանիկէն ու Աթէնքէն տրուած լուրերու համաձայն, երկրաշարժը իր պատճառած վնասներով, կատարեալ աղէտ մը դարձած է։ Մարդկային կորուստները տակաւին չեն ստուգուած։ Սերպիական «Փրավտա» թերթը կը յայտնէ թէ մօտ 800 մեռեալներ կան։ Սակայն իշխանութիւնները տակաւին չեն յայտնած որեւէ ստոյգ թիւ։ Միայն, աւերուած Իւրաքանչիւր շրջանի մէջ, բազմաթիւ են այն ընտանիքները, որոնք բացականեր կը մատնանշեն կառավարութեան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԷՆԷՄԷՆԻ ԳՈՐԾԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Մէնէմէնի Պատերազմական ատեանը արդէն վերջացուցած է իր գործը։ Դատապարտուածներուն վճիռները Ֆախրէտտին փաշայի կողմէ կը վաւերացուին։

Վաւերացումէն վերջ, 60 դատապարտեալները Պալըքէսիրի, Մաղնիսայի եւ Էնկիւրիի բանտերը պիտի ղրկուին։ Իզմիրի բանտը լեցուն ըլլալով, նորերու տեղ չկայ։

Պատերազմական ատեանի նախագահ Մուսթաֆա փաշա հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.— «Մէնէմէնի դէպքի միջոցին այնտեղի ոստիկան զինուորներու հրամանատարհաբերապետ Ֆախրի, գունդի հերթապահ սպայ Մէհմէտ Ալի պէյերու ընթացքը զինուորական յանցանք ըլլալով, յիշեալներուն դատավարութիւնը զօրաբանակի զինուորական դատարանին առջեւ տեղի պիտի ունենայ։ Ուրիշ դատ չէ մնացած ձեռքերնիս։ Եթէ մինչեւ 8 նոր ամբաստանեալներ գան, դատավարութիւնը կը կատարենք»։

ԼՐՏԵՍ ՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ մէջ Ալի Ճան անուն մէկը ձերբակալուած է լրտեսական կասկածներ ներշնչած ըլլալով։ Ձերբակալուածը Թուրքեստանցիէ եւ կեղծ անձնագրով մը Պոլիս եկած է Պարսկաստանէն։ Այս մասին քննութիւն կը կատարուի։

Ոստիկանութեան քննութիւնները զօրացած են այն կասկածները թէ Ալի Ճան լրտես մըն է եւ նոյնիսկ ճշդուած է թէ ո՞ր օտար պետութեան հաշւոյն կ՚ընէ ան իր լրտեսութիւնը։ Լրտեսին վրայէն բազմաթիւ թուղթեր գտնուած են, որոնք իր յանցանքը կը հաստատեն։

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ 50,000 ՀՈԳԻ ԱՆԱՊԱՍՏԱՆ

Անգլիական թերթի մը թղթակիցը Պելկրատէն կ՚իմացնէ թէ նոր ցնցումներու վախ կայ։ 50,000 հոգի ներկայիս բացը մնացած են ցուրտին ու ձիւնին։ Նիւթական վնասները կը գնահատուին 4 միլիոն անգլ. ոսկի։

ՍԷՆԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

Օստերլիցի կամուրջին տակ, Սէն գետի բարձրութիւնը ցոյց կուտայ 5 մեթր 63։ Եթէ նորէն անձրեւ չտեղայ, յոյս կայ որ ջուրին բարձրութիւնը հետզհետէ նուազի։ Ցարդ նիւթական որ եւ է վնասի չեն ենթարկուած Փարիզ եւ գետեզրի արուարձանները։

Ամբողջ Սէնի երկայնքին, քարափը ողողուած է. Ջուրը տարաւ աւազի կոյտերը, ինչպէս նաեւ կիրի տոպրակներն ու քարափներու վրայ մթերուած զանազան նիւթեր։ Ալֆորվիլի եւ Պէրսիի նկուղները ողողուած են, Իսկ Էնվալիտ-Վէրսայլ գծին վրայ, ջուրը կոխած ըլլալով երկաթուղին, երթեւեկը դադրած է։

ՆԱՒԱՅԻՆ ԵՐՐԵԱԿ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Անգլիոյ արտաքին Նախարար Հէնտըրսընի միջամտութեամբ, Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ գոյացած նաւային համաձայնութիւնը հրատարակութեան տրուեցաւ երէկ կէսօրէ յետոյ։ Ցարդ համաձայնագրին հրատարակումը ուշացած էր այն պատճառով որ Ճափոն եւ Մ. Նահանգները ուզեր էին խորապէս ուսումնասիրել զայն։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՈՒ՞Ր ՄՆԱՑ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻ ԲԱՐԻՔՆԵՐԸ

Ա.

Հայաստանի Խորհուրդներու «ընտրութեան» կատակերգութենէն ետք, փետրուար 14-17 Երեւանի մէջ գումարուեցաւ 7րդ համագումարը։

Երկրի օրէնսդրական այս գերագոյն կազմի հաւաքման առթիւ, համաձայն խորհրդահայ գրողներու ներբողներուն, մեր մայրաքաղաքը ապրած է տօնական եւ խանդավառ օրեր։

Պետական թատրոնի (համագումարի վայրը) շրջակայ փողոցներուն մէջ լեցուած բազմութիւնները, ժողովրդական խաւերէն.

«Եկել էին ողջունելու խորհուրդներու եօթերորդ համագումարին։»

«Նրանք փողոց էին ելել վերստին ցուցադրելու պրոլետարական վիթխարի ուժը, բոլշեւիկեան մարտնչող խանդավառութիւնը, եռանդը, անընկճելի կորովը, որի շնորհիւ աւելի յախուռն են դառնում անիւները՝ գործարաններում, աւելի ուժգին են իջնում քլունկները՝ շախտերում, աւելի ծաւալ են առնում բամպակի լուսաբողբոջ արտերը եւ հուժկու թափով առաջ է ընթանում հնգամեակի կենսագործումը։» (Խ. Հ. (փետրուար 18)։

Կիսամերկ, կէս-կուշտ կէս-անօթի եւ սարսափէն լռութեան դատապարտուած այս «խանդավառ» բազմութիւնը ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ներկայացուիլ, երբ նոյնը, համագումարի անկիւնէն, Հայաստանի Կոմիսարներու Խորհուրդի նախագահ՝ Պ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանը կը զեկուցանէր երկրի ընդհանուր յառաջդիմութեան «աննախընթաց» թափի մասին։

Հարկ է բաժնել այդ խանդավառութիւնը, լսելով տեղեկութիւններ պաշտօնական բերնէ, որոնք յաճախ այն դէպս շատ բան կ'ըսեն այն շինարարութեան մասին, որ գոյութեան իմաստն է ներկայ համայնավար իշխանութեան։

Սովորական եւ անբովանդակ, ճառոմ նախաբանէ մը ետք, որով ցոյց կը տրուի «դասակարգային թշնամիի արգելքները» խորհրդային շինարարութեան դէմ, զեկուցանողը կը թուէ նոյնպէս «այնպիսի դժուարութիւններ, որոնք բղխում էին Հայաստանի առանձնայատուկ պայմաններից։»

Երկուք են ասոնք գլխաւորաբար՝

«Նախ այն, որ մենք կուլտուրապէս աւելի յետամնաց ենք, մեր արդիւնաբերութիւնը զարգացել է համեմատաբար դեռ նուազ չափով։ Միւս հանգամանքը մեր գիւղի յետամնացութիւնն է՝ լեռնային եւ նախալեռնային շրջաններուն։» (Խ. Հ. 17 փետր)։

Ասոնք սակայն, հակառակ իրենց լուրջ հանգամանքին, յաղթահարելի են. «Շնորհիւ այն գծի, որ մեզ տուել է Կոմունիստական կուսակցութիւնը» կը յայտարարէ Պ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանը։

Ընդհանուր խօսքերու սահմանին մէջ չմնալու համար, համագումարի պատգամաւորներուն կը հրամցուին թիւերու անպատ եւ բարձր հաշիւներ, որոնց մէջ ոգեւորիչը կրկնուող «միլիոններ» են եղած։ Չէ՞ որ «կուլտուրապէս յետամնաց մեր բանուորներուն եւ գիւղացիներուն համար անկեղծ ըլլանք խոստովանելու, որ այնքան ալ մարսելի չեն բոլշեւիկեան այդ տոկոսներու լաբիրինթոսը։

Մենք ալ մեր կարգին արձանագրենք քանի մը ամփոփ թուական տեղեկութիւններ։

Հայաստանի Խորհուրդներու 6րդ համագումարը, հնգամեակի համար Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան գործին որոշած է եղեր տրամադրել 268 միլիոն ռուբլի կամ 3350 միլիոն ֆրանք։

Այս գումարը պիտի կազմէր իրական դրամագլուխը շինարարական հսկայ գործին, գանձելի եւ գործադրելի հինգ տարուան ընթացքին։ Սակայն շնորհիւ «Լէնինեան ազգային քաղաքականութեան», հնարաւոր է եղած ժամանակէն առաջ «գործածել» վերոյիշեալ գումարի խոշորագոյն մասը։

«Հնգամեակի անցած երկու տարում եւ ներկայ տարուայ ընթացքում մենք արդէն ժողովրդական տնտեսութեան մէջ ներդրել ենք 254 եւ կէս միլիոն ռուբլի»։

Այս փաստը մէկն է գոնէ այն գլխաւոր առարկութիւններէն որոնք առիթ կու տան համայնավարներուն պնդելու թէ «հնգամեակը կը կատարենք երեք տարում»։ Ու արդէն մեր մէջ բերած թիւերն ալ կ'ապացուցանեն թէ Հայաստանի մէջ մասնաւորաբար հնգամեակի ծախքի մասը իրօք որ կատարուած է երեք տարուան մէջ։

Թողլով տակաւին այս խնդիրը թէ ի՞նչ իրական արդիւնք է ձեռք բերուած մեր երկրին մէջ այս հսկայական ծախսուած գումարէն, ծանօթանանք այն թուական արդիւնքին, որ ներկայացուած է համագումարին.

— «Եթէ մենք արդիւնաբերութեան 1927—28 թուի արտադրանքն ընդունենք 100 տոկոս, ապա 1928—29 թուի արտադրանքը կը կազմէ 157 տոկոս, այսինքն աճում 57 տոկոսով, իսկ 1929—30 թուին՝ նախորդ տարուայ հետ համեմատած՝ 148 տոկոս եւ ներկայ 1931 թուին 1930 թուի հետ համեմատած՝ սպասում ենք 207 տոկոս»։

Պ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանը այս կէս մը իրական եւ կէս մը ենթադրական հաշիւներով ոգեւորուած, կը յիշէ նաեւ այն փաստը՝

«Որ կապիտալիստական աշխարհում արտադրութիւն աճում կարելի է ունենալ ո՛չ աւելի քան 5—7 տոկոսով»։

Այսպէս ուրեմն մեր երկրի արտադրութիւնը գերազանց է *ո՛չ միայն բովանդակ աշխարհի ամէնէն յառաջադէմ երկիրներու արտադրութենէն, այլ եւ մեր հարեւան երկիրներէն։*

«Խորհրդային միութեան արդիւնաբերութեան արտադրանքը 1931 թուին պէտք է բարձրանայ 45 տոկոսով, Անդրկովկասեան ֆէտէրացիայի արտադրանքը՝ 66 տոկոսով, իսկ Հայաստանի արտադրանքը՝ 107 տոկոսով»։

Զեկուցման այս պատկերի առաջ կը թուի թէ պատգամաւորութիւնը իր «խանդավառութեան» հետ կը ստեղծէ նաեւ տարակուսանքի *լուրջ մթնոլորտ մը։ Խուսափելու համար այդ անախորժ, ինչպէս նաեւ ծագելիք հարցումներու տաղտուկէն, զեկուցաբերը կը շտապէ լուծել գաղտնիքը։*

— «Այդ, (աճման խոշոր թափը Ս. Թ.) ընկերներ, մեր կուսակցութեան ազգային քաղաքականութեան արտայայտութիւնն է։ Դուք ինչպէս կ'երեւի, ցարական Ռուսաստանի օրօք հեռաւոր ազգային շրջանները դատապարտուած էին ծայրայեղ յետամնացութեան. Հայաստանը հանդիսանում էր սոսկ մի գաղութ։ (Տարբեր է այսօր. Ս. Թ.)։ Մեր կուսակցութեան Լէնինեան ազգային քաղաքականութիւնը թելադրում է յետամնաց շրջաններն առաջ մղել աւելի խոշոր քայլերով»։

Հոյակա՛պ գիւտ, եւ Ռուսաստանի «հայասիրութեան» մէկ նոր ապացոյցը, որուն հանդէպ պէտք է պարզապէս երախտապարտ ըլլալ...։

Այս «բարեբաստիկ» իրողութիւնը աւելի խօսուն արտայայտութիւն կ'ունենայ, սակայն, երբ անորոշ տոկոսային թիւերու տեղ շարենք բուն իսկ արտադրութեան գումարները։ Արդ, երբ ըսենք թէ 254 եւ կէս միլիոն ռուբլի ծախսուած եւ ծախսուելու է մինչեւ այս տարուան վերջը, ատոր փոխարէն ալ ստացուած է հետեւեալ արդիւնքը.—

«1927-1928 թուին Խորհրդ. Հայաստանի արդիւնաբերութիւնը տուել է 137 միլիոն ռուբլու արտադրանք. 1928-1929 թ.ին՝ 144 միլիոն ռուբլու, իսկ 1931 թւին սպասւում է 254 միլիոն ռուբլու արտադրանք»։

Ուրեմն 3 տարուան ընթացքին 535 միլիոն ռուբլիի կամ մօտաւորապէս 5687 միլիոն ֆր.ի արտադրանք է ունեցեր եւ պիտի ունենայ մեր երկրի արդիւնաբերութիւնը։

Արժէքը այս աննախընթաց աճման՝ անտարակոյս շատ աւելի պիտի բարձրանար, եթէ այս զեկուցման հետ ներկայացուէր նաեւ ցուցակը վերի գումարի ծախքերուն։ Կամ աւելի պարզը — յայտնուէր թէ ի՞նչ եղաւ այս հսկայական արտադրանքը, քանի՞ տոկոս մնաց Հայաստանին եւ քանի՞ տոկոս ղրկուեցաւ Ռուսաստանին, փոխադարձ նշան երախտագիտութեան։ Պակաս մը, որ դժբախտաբար ո՛չ միայն կը նուազեցնէ արժէքը մեր երկրին տնտեսական վերելքի, այլ եւ խոր կասկածներ կը ներշնչէ այն ճորտական նոր գրութեան մասին, որուն ենթարկուած են Ռուսաստանին կապուած հեռաւոր շրջանները։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

Տնտեսական Կացութիւնը Պարսկաստանի Մէջ

ԹԱՒՐԻԶ 23 փետր.— *Պարսկաստանի ելմտական կացութիւնը հետեւեալ պատկերն է ներկայացնում։*

Նրա անմիջական հարեւաններն են Անգլիան եւ Ռուսիան, որոնց հետ խոշոր առեւտուր է անում, իսկ Թուրքիայի եւ Աֆղանիստանի հետ այնպիսի մեծ առեւտուր չունի։ Անոնք որպէս հարեւաններ մեծ արժէք չեն ներկայացնում։

Պարսկաստանը Ռուսիա արտածում է չոր մրգեղէն, գորգ, կաշի, մորթիներ, բամպակ, բուրդ, մետաքս. իսկ այնտեղից ներածում է շաքար, մանուֆաքթուրա, յախճապակի, երկաթեղէն, կրկնակօշիկ, եւլն.։

Եւրոպա արտահանում է չոր մրգեղէն, գորգ, մորթիներ, աղիք. իսկ ներածում է շաքար, մանուֆաքթուրա, կօշիկներ, կաշիի, յախճապակի եւ զարդարանքի առարկաներ։

Հնդկաստանից ներածում է թէյ եւ զանազան համեմներ։

1930ին կառավարութիւնը տեսնելով որ արծաթի սակագինը շուկայում օրէ օր գահավիժում է, տագնապի առաջը առնելու համար որոշեց անգլիական մի ստերլինկի արժէքը 60 ղրան։ Բայց նկատելով որ դժուար է ստերլինկի արժէքը 60 ղրան պահել, քանի որ դրամատներից ծածուկ շուկայում թաքուն ծախում են 80 — 100 ղրան, 1931ին ստերլինկի արժէքը բարձրացրեց 90 ղրանի։ Թէեւ չեմ կարծում այդ արժէքը երկար մնայ, քանի որ շուկայում դարձեալ թաքուն 100—120 ղրանով ծախում են։

Սրանից երեւում է որ արծաթ դրամի արժէքը օրէ օր իջնում է։ Կ'ըսուի թէ շուտով կառավարութիւնը ոսկի դրամներ պիտի հանէ։

Մի կողմից էլ օրէ օր «մանիֆաթուրա»յի, շաքարի եւ ուրիշ ներածուած ապրանքների մաքսերն են բարձրացնում, նախկին մաքսերից 10 առ հարիւր, քսան առ հարիւր եւայլն։

1930ի աշնան վաճառականութիւնը գտնւում էր անել վիճակում, որովհետեւ Ռուսիան թոյլ չէր տար չոր մրգեղէն ներածել, մինչդեռ վաճառականները մեծ քանակութեամբ չոր մրգեղէն էին գնել։ Բայց մի քանի ամիս յետոյ Եւրոպայից սկսան չոր մրգեղէն պահանջել, բոլոր մրգեղէնը ճանապարհեցին Եւրոպա, մեծ մասամբ Գերմանիա, շահաւէտ արժէքներով էլ ծախեցին, որով այս տարի վաճառականութիւնը փրկւեց սնանկութիւնից։

Այժմ խօսենք մի ճնշուած դասակարգի մասին։ Վաճառականին այդ բոլոր ձեռնարկներում օգնում է իր գործակատարը. բայց ի՞նչ է ստանում նա։ Առիւծի բաժինը տանում է վաճառականը, իսկ գործակատարին վճարում է չնչին ռոճիկ, որով հազիւ կարողանում է իր ընտանիքը պահել եւ գոյութիւնը քարշ տալ. առաջ գործակատարը այն յարմարութիւնը ունէր որ գնում էր Ռուսիա գործ էր գտնում, այնտեղ աւելի բարձր ռոճիկ էր ստանում քան այստեղ։ Բայց եկաւ բոլշեւիզմը, փոխուեցին պայմանները։ Այժմ գործակատարի առաջ փակւած էին Ռուսիայի դռները, ինչ որ մեծ յարմարութիւն է տալիս վաճառականին, աւելի եռանդով ճնշելու եւ շահագործելու իր գործակատարին։ Ի հարկէ բացառութիւնները յարգելի են։

Անցնինք արհեստաւորներին.—

Դերձակների գործերը 1928 թւից շատ յաջող է, որովհետեւ Պարսիկները եւ Թուրքերը լքեցին իրանց անդրջըհեղեղեան հագուստները եւ այժմ հագնում են այնպէս ինչպէս Եւրոպացիները կամ Հայերը։ Միայն հայ դերձակները փոխանակ հայ բանուորին գործ հայթայթելու, թուրք բանւորներին գործ տալիս, որովհետեւ թուրք բանւորը աժան է եւ յարմարութիւն ունի աժան ապրելու, քանի որ երկիրը իրանն է, իսկ Հայը չի կարող աժան ապրել։

Հիւսների գործերն էլ շատ լաւ են, քանի որ ամէն մի աչքի խփող քաղաքում տներ են քանդում եւ փողոցները ուղղում ու լայնացնում են։ Այնպէս որ աշխատում են ծուռ ու մուռ փողոցները աստիճանաբար շտկել։

Ոսկերչութիւնը գնալով նւազում է, որովհետեւ առաջւան պէս կիները ոսկի զարդեր չեն գործածում։ Միայն Վանեցի ոսկերիչների գործը յաջող է եւ բաւական յաճախորդներ ունին։

Կօշկակարութիւնն էլ վատ վիճակում է, որովհետեւ Եւրոպայից մեծ քանակութեամբ կօշիկ են ներածում Պարսկաստան եւ աժան ծախում։ Այնպէս որ տեղացի կօշկակարը չէ կարողանում մրցիլ այդ աժանութեան դէմ։

Գինեվաճառութիւնն ու օղեվաճառութիւնը շատ վատ վիճակում են։ Կառավարութիւնը օղու տուրքը շատ բարձր է նշանակել, այնպէս որ քիչ է սպառւում։ Վերջերս ուզում են գինուն էլ տուրք նշանակել, այդ մասին դրմել են Թեհրան, որպէսզի չը վճարեն, տեսնենք հետեւանքը ի՞նչ կը լինի։

Պարսկաստանից տարեկան կէս միլիոն բանւոր կը գնար Ռուսիա, այնտեղ աշխատելու, բայց բոլշեւիզմից յետոյ այլեւս ոչ մի բանւոր չի գնում Ռուսիա, որովհետեւ այնտեղի չերվոնեց դրամը այստեղ գալով կոպեկ չի արժում։ Այստեղ բաւական պարապ մարդ կայ, միւս կողմից էլ Ռուսիայից պարսկահպատակները ընտանիքով չւում են դէպի Պարսկաստան, չհաշւած բազմաթիւ տարագիրները, որ սահմանից առանց անցագրի անդադար գալիս են։

Պարսկաստանի եւ մասնաւորապէս Ատրպատականի առաւելութիւնը այն է՝ որ կենսամթերքները աժան են եւ ժողովուրդը մի կերպ իր գլուխը պահում է, իսկ հագուստեղէն, բնակարան թանկ են։ Անոնք որ Ռուսիայից են գալիս, շաբաթներով ման են գալիս մինչեւ որ կարողանում են բնակարան ճարել։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

Հայ Թատրոնը Պուէնոս Այրէսի Մէջ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ.— Արժանթինի մայրաքաղաքը մէկն է այն ոստաններէն ուր ազգային այլազանութիւնները գլխապտոյտ չափերու են հասած։

Գեղարուեստական ներկայացումներու ճոխ յայտարարութիւնները կամ փողոցային անչափ, անհաշիւ, ամէն գոյնի ու ձեւի աֆիշներու խայտաբղէտ տեսարանները սովորական դիտողին վրայ, միջազգային ցուցահանդէսի մը տպաւորութիւնը կը թողուն։

Միջազգային կ'ըսենք, որովհետեւ այստեղ ամէնէն աւելի շեշտուած են եւրոպական ազգութիւնները, — ազգային փոքրամասնութիւնները իրենց ներքին կեանքով տեսակ մը մանրանկարներ են փոքրամասնութեանց «հանրապետութիւններու»։

Մէկդի թողլով Եւրոպացիներու բազմաթիւ զբօսավայրերը, մարզավայրերը, մամուլը, գրականութիւնը, կրթական ու մարդասիրական հիմնարկութիւնները եւն. եթէ ակնարկ մը նետենք իրենց գեղարուեստական հարստութեանց ու ճոխութեանց վրայ, կը բաւէ որ մեր նախանձը շարժի։

Պուէնոս-Այրէսի գեղարուեստական աշխարհը ժամանակ ժամանակ մրցավայր կը դառնայ եւրոպական մեծ ու փոքր ազգերու, որոնք ցուցադրելու կուգան իրենց առաւելութիւնները։

Իտալացիները կրնան պարծենալ իրենց Դարիօ Նիքքոտեմիով կամ Թոմասօ Մարսելինիով, որոնք իրենց հոյակապ տրամաններուն շնորհիւ ժողովուրդին մէջ արծարծելով մասնաւոր սէր դէպի ազգային գեղարուեստը, խթան կ'ըլլան անոր ազգասիրութեան ու հայրենասիրութեան։

Սպանիական թատրոնը հաճելի ժամադրավայրն է ոչ միայն իրենց, Սպանիացիներուն, այլեւ հարաւ-ամերիկաբնակ ժողովուրդներուն, որոնք վայրկեան մը կ'ուզեն մոռնալ, հեռանալ օրուան հոգերէն. ըլլա՛լ Սպանիացիի պէս զուարթ։

Իսկ ֆրանսականը՝ անգամ մը որ սկսաւ թատերական շրջանը, ա՛լ վերջ չունի։ Ամենալուրջ ներկայացումներէն մինչեւ Melle Spinelly*ի այնքան մեծ յաջողութիւն գտած* «L'Amour à l'américaine» *երգերը կը յաջորդեն։*

Հրեաները միշտ կրնան պարծենալ Մաքս Շվարցով եւ Սիմա Ցըլտեմպերկով որոնք մէկ-մէկ թատերական աստղեր ըլլալով, գաղութներու մէջ իրենց շուրջը կը հաւաքեն հրեայ թատերասէր ժողովուրդը, որ գիտէ այդպիսի պարագաներու մէջ մոռացութիւն տալ օտարները՝ գերադասելով ազգային թատրոնը։

Ռուսները բացի աշխարհահռչակ Շալիափինէն ու վերջերս մեռած, նոյնչափ նշանաւոր Աննա Փավլովայէն, որոնք իրենց այցելութիւններով միշտ ալ լաւագոյն առիթն են ստեղծած պանծացնելու ռուսական արուեստը, վերջի թատերական

շրջանին, թէեւ քիչ մը
տանքով, բայց եւ այն
կանատես եղան նաեւ
րովի գեղարուեստական
րոնի շարք մը ներկա
ներուն... Եկան նաեւ
ներու քառաձայն խ
եւն.։

Գերմաններու «Պե
կէսը» մշտապէս լեցուն
ջակ դասակարգով։

* * *

Տակաւին կան
փոքրամասնութիւններ
այս կամ այն ձեւով իր
արուեստական օճախն
նեցած են եւ ունին,
օտարութեան ու հեռ
թեան, շնորհիւ պէս պ
ջոցներուն կրցած են
ղած յաջողութիւնը գտն

Հայ թատրոնը ի ծնէ
բախտ է եղած։ Անոր
ժամանակաշրջանները
նման են եղած, — կար
Ներկայիս նոյնիսկ բազ
ու բարգաւաճ համարու
գաղութները իրենց կա
թատրոնը չունին։ Բնակ
ուրեմն, որ Պուէնոս Այրէ
ման տակաւին անկազ
գաղութ մը դանդաղօրէն
կրնար հասնիլ թատ
գործին։ Այսինքն թա
բառին լայն իմաստով,
ւին մինչեւ այսօր ալ
թիւն չէ ունեցած, բայ
մասնաւոր աշխատանքն
րոնք թափուած են ա
ղութեամբ անշուշտ ան
տելի են։ Որոնք առիթ
նեցած այսպիսի գաղ
մէջ ականատես ըլլալ
կայացումի մը կազմա
թեան, անոնք միայն
գործին դժուարութիւն
յացումներ որոնց դերա
ները շատ անգամ բաց
արուեստական ճաշակէն,
են նաեւ մայրենի լեզու

Այսուամենայնիւ
կութեամբ պիտի շեշտ
ցեղին աննկուն կամքը
մառ աշխատանքի ընդ
թիւնը հոս եւս կանգ չէ
Անտեսելով ամէն արգել
գիկ իրենց կարելին ըր
որեւէ ձեւով հայկակ
կայացումներ տալու եթէ
ձեռնողները չեն յաջողած
կատար գոհացում տա
տեսակ մը խթան են եղ
ուած ու կէս մը լքուած
թը ի մի հաւաքելու։

Որքան կրցանք
հայկ. ներկայացումի
ձեռնութեան առաջին
կ'իյնայ Օննիկ Թարագճ
նուն թատերասէր երիտա
մը, որ հազիւ քանի մը
ներ առաջ իր շուրջ հաւա
տրամադրելի ուժերը,
դրած է քանի մը տարհի
դեր։ Ինչպէս կ'երեւայ,
սելի յաջողութիւնն է
եղած, որ մեր երիտասար
ոգեւորութեան սահմանը
նելով, փորձեր են հասնի
չեւ Շէյքսփիրեան բար
ները «Համլէթ»ի բեմ
թեամբ։

Օննիկ Թարագճեանի
նումէն վերջ, թատեր
գործը լքման կը մա
1929ի կիսուն եւ 1930
կանին Պուէնոս Այրէսի
հասարակութիւնը անն
թաց թատերաշրջան մը
նենայ, ականատես ըլլ
«քոմէտիա»ներու, «օփէ
ներու ու ամենալուրջ
ներու բեմադրութեանց։

1929 մայիսէն սկսեա
մադրուած են.— «Ուշ լին
լինի» Հաճընի Ընդհ. Միու
կողմէ, «Արցունքի հովիտ
Ե. Ո. Մ. մասնաճիւղին կող
նպաստ հայկական դպրոց
«Արշին-մալ-ալան»ը՝ վա
րական Հայրենակց. Միու
կողմէ, ի նպաստ Միջազ
հայ գաղթականութեան։
շուը Արթին աղա»ն խաղաց
է քանի մը անգամներ,
կիրի Հայրենակց. Միութեան
Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ «Աշխ
Դատաստանը», Էվէրէկի
Միութեան կողմէ եւ դեկտե
29ին, երկրորդ անգամ «Ա

մալ-ալանի»ով փակուած է 1929ի շրջանը:

Բացի վերեւ յիշածներէս, միջենդ մէջ տեղի ունեցած են նաեւ զանազան պարահանդէսներ, ուր ներկայացուած են թատերական թեթեւ կտորներ եւլն.:

1930ին, Թատերական զորքը, Պուէնոս Այրէսի մէջ, իր բարձրագոյն չափին հասաւ, համարակութեան ձանձրոյթ պատճառելու աստիճան: Առանց մանրամասնութեան մտնելու յիշենք կարեւորները միայն:

1930 մարտ 23ին, Պուէնոս Այրէսի հայ հասարակութեան համար անակնկալ մը եղաւ երիտասարդ դերասան Կարօ Խաչիկեանի յայտնուիլը Ռճրագործի ընտանիքի մէջ, Քորրատոյի դերով:

Իսկ նոյն տարուան յունիս 1ին, դեռ մինչ այդ մեզ համար անծանօթ բազմամարդ հասարակութեան մը ներկայութեան, Կարօ Խաչիկեան Օթելլօի դերով երեւան բերաւ իր տաղանդը, անձ յոյսեր ներշնչելով:

Իր վարժ շարժումներով եւ ընմայարդարումով երիտասարդ դերասանը արդէն դիրք է գրաւած եւ առանց չարաչար գործածելու հանրային վստահութիւնը, գեղարուեստասէրի յատուկ գուրգուրանքով, առիթը ներկայանալուն, կ'աշխատի արդարացնել իր վրայ դրուած յոյսերը:

Օթելլօէն վերջ Պուէնոս Այրէսի հայութեան համար երկրորդ անակնկալը եղաւ 1930 օգոստոս 30ին բեմադրուած Հին Աստուածները (Շանթ), ուր բացի Կարօ Խաչիկեանէն (Վանահայր), հասարակութեան ներկայացաւ դերասան Լեւոն Յարութ՝ Աբեղայի դերով:

Յետոյ յաջորդաբար ներկայացուեցան Շիրվանզադէի Կործանուածը, Շիլլէրի Աւազակները, Գորտինի Ուրիէլ Ակոստան, որով փակուեցաւ 1930ի թատերաշրջանը, եթէ հաշուի չառնենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի Զարշրւէ հաւաք ներկայացումը:

Դժբախտաբար կարճ կեանք մը ունեցաւ գեղեցկօրէն սկսուած գործը: Տեսնուա՞ծ բան է, որ մեր դերասանները երկարատեւ գործունէութիւն մը ունենան...

Վերջացնելէ առաջ, ըսենք, որ թատերական գործին յաջողութիւնը պէտք է վերագրել նաեւ այն խումբ մը երիտասարդներուն որոնք հարազատ զգացումներով միշտ ալ իրենք զիրենք տրամադրած են հայ բեմին:

Կանացի ուժերը Թիոզինեան լապտերով կը փնտռեն՝ բացառիկ երեւոյթ մըն է Տիկին Շուշանիկ Տէր Բարսեղեանը որու բեմական շնորհը եւ վարժութիւնը կուգայ ռուսական թատրոններու երկարատեւ ունկնդրութիւնէն: Տիկ. Շուշանիկ «Սէտա»յով «Տեզտեմոնա»յով, «Ամալիա»յով, «Յուդիթ»ով եւ ուրիշ կարգ մը պատասխանատու դերերով կրցած է արդարացնել իր վրայ դրուած յոյսերը:

Պուէնոս-Այրէսի հայ թատրոնը իր բոլոր պակասներով մէկտեղ իր կարգին լոյսի օջախ մը եղած է Լա Փլաթայի այս պղտոր ափերուն վրայ:

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, 8 Մարտ.— Երէկ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ տօնուեցաւ փետրուար 18ի տարեդարձը: Սրահը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ մը:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ վերջ, օրուան Նախագահը, ընկ. Քիւթիւքեան բացատրեց փետրուարեան ապստամբութեան պարագաները եւ վեր հանեց անոր արժէքը:

Յետոյ խօսք տուաւ ընկ. Ուզունեանի, որ անդրադարձաւ դէպքին կարեւորութեանը, բացատրեց անոր մեծ իմաստը եւ Դաշնակցութեան դերը:

Երկրորդ խօսողն էր ընկեր Օհան կարօ որ յստակօրէն պարզեց ապստամբութեան պատճառներն ու ըսաւ. «Բոլշեւիկները խաբեցին մեզ, խոստանալով մեզի բերել ազատութիւն, մինչդեռ գործը փաստեց թէ անոնք ցարական իշխանութենէն շատ աւելի վատ բռնութիւններ բանեցնել կ'ուզեն մեր վրայ, խաղալով մեր ամենազգայուն ջիղերուն հետ»: Ընկերը վերջացուց ըսելով.— Երբ մենք տեսանք բոլշեւիկներու այսքան անարդարութիւնները առանց նկատի առնելու մեր փոքր եւ անոնց հսկայ թիւը, պոռթկում մը ունեցանք բռնութեան դէմ, բոլշեւիկները տեսնելով մեր զօրաւոր կամքը, ակամայ տեղի տուին մեր պահանջներուն»:

Փոքրիկն Վարդուհի Տէր Վարդանեան յաջող արտասանութիւն մը ըրաւ: Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Պ. Պ. Օ. Փագոսեան ջութակով եւ Բ. Ցատողեան «ուտ»ով, որոնք մինչեւ հանդէսին վերջաւորութիւնը շարունակ նուագեցին հայկական գեղջուկ եւ յեղափոխական երգեր:

Արտասանութիւն մը ըրաւ նաեւ փոքրիկն Շամիրամ Ուստուլեկեան: Հանդէսը վերջանալէ առաջ ներկաներու փափաքին վրայ, Նախագահը խօսք տուաւ տիկին Էլլէն Բիւզանդին, որ իր մորթին վրայ զգացած էր բոլշեւիկներու վայրագութիւնները: Ցուզիչ դրուագներ պատմեց եւ յետոյ տիկինը ծանրացաւ այլասերման վտանգին վրայ ու ըսաւ. «Մեր ամենակարեւոր գործը պէտք է ըլլայ գոնէ այժմ մանուկները կրթել հայեցի դաստիարակութեամբ:

Հանդէսը փակուեցաւ յուզեկայս «փամ փորոտան»ով, ժամը 12ին, եւ ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ:

Ց. Գույումճեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐ. 18Ը ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

Անցեալ կիրակի Ռոմանի մէջ տօնուեցաւ փետրուար 18ը, կազմակերպուած Ռոմանի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէի կողմէ: Որոշեալ ժամէն առաջ կոկիկ բազմութիւն մը լեցուած էր ընկերվարականներուն ընդարձակ սրահին մէջ:

Օրուան հանդէսին կը նախագահէր ընկ. Գասեան, որ մէկ քանի խօսքով բացատրեց հանդէսին նպատակը եւ յետոյ հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր Հայրենիք» խմբերգով:

Օրուան բանախօս ընկ. Մ. Գույումճեան մանրամասնօրէն բացատրելէ վերջ ապստամբութեան պատճառները, ըսաւ.

«Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հայ իրականութեան ծնունդն է: Նա հայ ժողովուրդի ծոցէն մարմին առաւ որպէսզի ժողովուրդի անտանելի դրութիւնը բարւոքէ: Հայ ազգին դէմ եղած հալածանքին վերջ տայ, Հայրենիքին ազատութիւնը ձեռք ձգէ եւ հայ ցեղի իբր ուրոյն եւ անկախ ժողովուրդ, ազգերու ընկերութեան մէջ իր արժանի տեղը տայ:

«Բոլշեւիզմն էր որ այդ հաւաքականութեան գործին մահացու հարուածը տուաւ:

«Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր արեան գնով Հայաստանի հանրապետութեան հիմը դրաւ, իսկ բոլշեւիզմը զայն իր սաղմին մէջ խեղդեց եւ Հայաստանը վերածեց Ռուսիոյ մէկ ծայրագաւառին:

«Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր այդ նպատակին հասնելու համար ընտրած էր միակ միջոցը, որն էր յեղափոխութիւնը եւ դարձաւ մարտական կազմակերպութիւն մը եւ քառասուն տարիէ ի հետէ տարիմ իր կոչման, կը քալէ իրընդգծած նպատակին:

«Ան աշխատեցաւ ու պիտի աշխատի դեռ, մինչեւ որ հայ եռագոյնը ծածանի կրկին Մասիսի գագաթը»:

Եղան նաեւ արտասանութիւններ եւ բանախօսութենէն յետոյ, ընկեր Գույումճեան լուսաբանեց կարգ մը հարցումներ: Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով: Եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեամբ:

Խ. Ջաթրեան

ՍԿՍԱՆ ԽՈՏ ՈՒՏԵԼ...

ՌՕԱՆ, 7 Մարտ.— Աշխատանքի տագնապը հետզհետէ կը ծանրանայ: Երէկ նորէն 50 հոգի արձակեց մետաքսի գործարանը: 35ը Հայեր են: Ներկայիս կ'աշխատին 12 հայ երիկմարդ, 20 կին: Մեր հայրենակիցները մեծ թշուառութեան մատնուած են: Քանի մը անգամ քաղաքապետարանի դիմում կատարուեցաւ, պատասխանեցին թէ չեն կրնար օգնել Հայերուն: Անգեւլները գործարանի պաշտօնեաներէն մէկը տեսնելովոր քանի մը Հայեր խոտ կ'ուտեն, մեղքցաւ: Հիմա քանի մը անկարողներու գործարանի ճաշարանէն ապուր կուտան, առանց հացի բոլորը գետնախնձոր, առանց կեղեւը հանելու հող կը հոտի կերակուրի մէջէն:

Անգործներու մէկ մասը իրենց ազգականներուն քով կ'երթան ուրիշ վայրեր: Միւսները ամէն յոյս կտրած, կը սպասեն բախտին:

Ս. Թիւրման

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

ՓՈԽ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԸ ԿԸ ՃԱՌԷ

Պոլսոյ քաղաքապետի օգնական Համիտ պէյ հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է Բանկալթիի գերեզմանատան խնդրի մասին.

— «Քաղաքապետական նոր օրէնքը կ'ըսէ թէ քաղաքին մէջ գտնուող լքեալ գերեզմանատուններ ամբողջովին քաղաքապետութեան կը պատկանին: Բոլոր գերեզմանատուններուն վարչութիւնը ձեռք առած տեսն, քաղաքապետութիւնը զբաղեցաւ նաեւ լքեալ գերեզմանատուններով եւ, միւս գերեզմանատուններու նման, բնականաբար Ս. Յակոբի գերեզմանատունն ալ ձեռք առնելու համար հարկ եղած գործողութեան դիմեց: Միւս կողմէ կալուածահամարի («Թափու») վարչութեան դիմեցինք եւ պահանջեցինք որ այդ գերեզմանատան արձանագրութիւնը սրբագրէ եւ մեր անուան փոխանցէ: Կալուածահամարի վարչութիւնը դեռ մեզի չհաղորդեց թէ այդ գերեզմանատունը ուրիշի մը կը պատկանի. բայց «պաշ փափազութեան պնդումը չի կրնար խնդրոյ առարկայ ըլլալ, որովհետեւ, գերեզմանատունը եթէ անոր պատկանելու ալ ըլլայ, դարձեալ պէտք է քաղաքապետութեան փոխանցուի, քանի որ լքեալ է եւ քաղաքին մէջ կը գտնուի»:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍ

Հիւսիսային կովկասի կոմունիստ կուսակցութեան զանգուածն ալ սարսեցաւ վերջերս:

Մասնաւորապէս «կարմիր Ակսայ» գործարանին մէջ «մեծապետական ռուսական շովինիզմը» ազատ գետին է գտեր, ինչպէս կը գրէ «Մուրճ-Մանգաղ»ը (28 փետր.): Ջեկոյցէն կը հասկցուի, որ ազգային փոքրամասնութեան պատկանող բանուորները շարունակ ծեծի ենթարկուած են:

Այս «վտանգ»ին դէմ կռուելու համար, հրաժարեցուած են Հիւսիսայինկովկասի կուսակցական եւ պետական վարիչները:

«Մուրճ Մանգաղ»ի տուած տեղեկութիւններուն համաձայն Արմաւիրի հայ կոմունիստներու հատուածին մէջ եւս վէճեր ծագած ըլլալով, ի վերջոյ վտարուած են Մնացական Նիկողոսեան, Խաչատրեան Արամ, ուսուցիչ Տիհարեան, Յակոբեան Արամ եւ Գիւլնազարեան Արտաշէս, իբրեւ ներքին թշնամիներ, որ կռուած են կուսակցութեան դէմ:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ ԻՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Աճաւասիկ մեր հարցարանը՝ օրուան հրատապ հարցին,— գաղութներու նոր սերունդին փրկութեան համար:

Աւելորդ է կրկնել թէ հարցարանը կը վերաբերի մասնաւորապէս Ֆրանսայի եւ ուրիշ եւրոպական երկիրներու հայութեան, քանի որ միւս գաղութներուն մէջ — Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա Լիբանան, Միջագետք եւ Պարսկաստան — պայմանները բոլորովին տարբեր են եւ նոր սերունդը յարմարութիւններ ունի հայկական կրթութիւն ստանալու, շնորհիւ ազգային դպրոցներու: (Ամերիկայի համար Հայրենիքը արդէն ձեռնարկած է հարցարանի մը):

1.— Ի՞նչ գործնական եւ ընդհանուր միջոցներ կ'առաջարկէք հայ մանուկները (5-10 տարեկան) հայ մեծցնելու համար: Գոնէ մայրենի լեզուն գրել-կարդալ սորվելու չափ: (Նկատի ունեցէք որ բացի Փարիզի եւ քանի մը քաղաքներու դասընթացքներէն եւ Մարսիլիոյ շրջակայ գիւղերու եւ արուարձաններու դպրոցներէն, չունինք ուրիշ կրթարան):

2.— Գիտէ՞ք միջոց մը որով կարելի ըլլայ հայկական պատմութիւնը եւ գրականութիւնը սորվեցնել տեղական դպրոցներ գացող հայ մանուկներուն:

3.— Գաղութին մեծամասնութիւնն ըլլալով բանուորներ եւ բանուորուհիներ (յաճախ այր եւ կին գործի կ'երթան), ի՞նչպէս կարելի է պահել հայերէն խօսելու վարժութիւնը, թէ՛ անչափահասներու եւ թէ չափահասներու համար:

4.— Հայ թերթերը ի՞նչպէս կրնան օգնել այս գործին:

5.— Հայկական բազմազան միութիւններէն ո՞րը կրնայ աւելի օգտակար ըլլալ այս գործին:

6.— Նիւթական ի՞նչ միջոցներ կ'առաջարկէք, ձեր թելադրութիւնները իրականացնելու համար:

Պատասխանները գրել կարճ եւ ամփոփ, առանց աւելորդ խորհրդածութեանց: Կեդրոնանալ տրուած հարցումներուն վրայ: Բայց եթէ ունիք չնախատեսուած հարցեր, գրել առանձին:

ՂԱԶԱՐՈՍ ԱՂԱՅԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պուքրէշէն կը գրեն մեզի.

Այս տարի լրացաւ Ղազարոս Աղայեանի մահուան քսանամեակը: Այս առթիւ Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութիւնը Աղայեանի նուիրեց իր վերջին ժողովրդական լսարանը: Բանախօսն էր Պ. Գէորգ Ղազարեան, որ խնամուած ճառի մը մէջ պարզեց Աղայեանի կեանքն ու գործը, նախ հրկարօրէն ներկայացնելով անոր արկածալից կեանքը երկրէ երկիր եւ արհեստէ արհեստ, եւ յետոյ անոր գրական գործունէութիւնը՝ իբր վիպագիր, իբր հէքեաթագիր, բայց մանաւանդ իբր մանկական գրող:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ (Annuires des Adresses Arméniennes), 1931: Ա. տարի: Օգտակար գիրք մը գործնական գիտելիքներով: Գին 6 ֆրանք, Հասցէ՝ L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20e).

ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐ, վէպ, Դ. Մելոյեան: Հրատ. Հրանտ Սամուէլ Գրատան, 51, Rue Monsieur le Prince: Գին 10 ֆրանք:

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

***

Կէս օրին յուղարկաւորութեան համար եկեղեցի գացի: Լեցուն էր սրահը: Եկեր էին բոլորը: Բոլոր անոնք որ իր ողջութեան տեսն թերեւս քիչ անգամ տեսեր էին այս մարդը ու գուցէ մոռցեր: Հիմա մահուան առեն յիշեր էին:

Լռութիւնը ցանց մըն է փռեր դէին մէջ: Լեզուները կցպուած են մահուան սոսկումով: Մարդիկ լռելով չունեն կ'առնեն, իբր թէ մեղք եղած ըլլար:

Դագաղը չունի այն սոսկալի երեւոյթը որ երկիրը կ'ունենար սեւ պատմուճանին մէջ:

Եբենոսի գոյնը չունի այն շողշողուն ու վանողական ազդեցութիւնը:

Ու չորս կողմը ծաղկեփունջեր: Մեծ, պզտիկ: Բոլորն ալ պատմութիւն մը ունին: Խօսք մը, արտայայտութիւն մը ունին իրենց մեռելական բուրմունքին մէջ:

Ու որքա՜ն ծաղիկներ:

Այրին սեւաւոր: Վա՜յ այն այրիին որ լուռ կուլայ: Հառաչանքը երբեմն լռութեան թելը կը թօթուէ եւ սարսռազդեցիկ թրթռում մը կը տանի ամէն կողմ: Եւ վարակիչ է այն վիշտը որուն արձագանգը կը լսուի ուրիշ կուրծքերէ:

Պատուելին հատիկ հատիկ կը կարդայ այն ինչ որ գրուած է գիրքին մէջ, մահուան մասին:

Անիկա մեռելը մոռցեր է եւ գիրքին մէջ է կորսուեր:

Մեռելը: Ա՜հ, մեռելը: Ի՜նչ կ'արժէ: Անոր հոգի՜ն...:

Եւ կ'աղօթէ ան: Աչքերը փակ: Երկիւղած:

Նորէն մոռցեր է մեռելը եւ կը խօսի քրիստոնէութեան եւ եկեղեցիի մասին:

«Ներէ մեզի, Տէր, կ'ըսէ, մեր ապիկարութիւնները»:

Ի՞նչ ապիկարութիւն:

«Տէ՛ր, ըրէ որ այս ցաւալի դէպքին միջոցաւ մենք քեզի մօտենանք»:

Ա՜հ, միթէ՞ Տէրը կ'ուզէ միայն ցաւալի դէպքերու միջոցաւ իրեն քաշել մարդկութիւնը:

Պէ՞տք է որ մարմինը մեռնի, որպէսզի հոգին ազատի:

Եւ ինչո՞ւ այս բանտին մէջ գնել հոգին որ ուրիշ տեղ մը ապրիլ չի գիտեր:

Եւ կ'ուզենք զայն ազատել: Քանինե՞ր: Եւ միայն մէկ կերպով: Ոչնչացում:

Խե՜ղճ մարմին, դուն է որ կը զոհուիս: Եւ սակայն որո՞ւ: Եւ ինչո՞ւ համար:

Ո՞վ պիտի տայ ասոր ճշմարիտ պատասխանը: Բացի պատուելիէն:

«Մարդը ապրիլ կ'ուզէ, կ'ըսէ ան, ասիկա անմահութեան իղձն է: Անասունները ապրիլ չեն ուզեր...»:

Որքա՞ն ճիշդ է ասիկա: Եւ պատուելին ի՞նչ գիտէ: Ի՞նչ անասուններու զգացումէն ինչ կը հասկնայ: Շա՞տ կը հասկնայ: Բայց չէ որ գոյութեան պայքարը անոնց մէջ ալ կայ: Անոնք կը կռուին ապրելու համար: Եւ զօրաւորը կ'ուզէ ապրիլ եւ աւելի ապրիլ եւ զաւակները ապրեցնել եւ իր սերունդը յաւերժացնել: Մինչեւ անգամ բոյսերը կ'ուզեն ապրիլ ու յաւիտենապէս ապրիլ:

Ինչո՞ւ այս խորհրդածութիւնները, սակայն, Աստուծոյ տան մէջ: Հոն պէտք է հաւատալով մտնել եւ անկէ հաւատալով ելլել: Պատուելին ճշմարտութիւնը կը խօսի: 3000 տարուան ճշմարտութիւնները: Ու պէտք է հաւատալ:

Ի՞նչ օգուտ հաւատքի մասին խօսելէն որուն ինչ ըլլալը ոչ ոք հասկցած է: Ու կ'ըսեն, պէտք է հաւատալ: Սակայն ինչի՞:

Ո՜հ, իմ հոգիս շատ է ըրեր այս հարցումները: Ու այսօր նորէն կը կրկնէ: Ու պատասխանող չկայ: Ու կը թուի թէ խուզարկող միտքը գոհ է ճշմարտութեան սորկութենէն քան թէ հաւատքի տիրապետութենէն:

Ու տեսակ մը արգահատանքով կը նայիմ սա պատուելիին վրայ որ այնքան լրջութեամբ կը խօսի որ մարդ պիտի կարծէր թէ իր խօսածներուն կը հաւատայ: Եւ այս բոլոր ձեւականութիւններուն: Եւ այս բոլոր խօսքերուն որոնք այս անշունչ մարմինին առջեւ կ'ըսուին անապատի մէջ արտասանուած ճառերու պէս: Եւ այս ծաղիկներուն: Եւ այս դագաղին որ այս մարմինին հետ պիտի փճանայ: Բոլորին, բոլորին: Եւ այս ամբողջ խեղկատակ կեղծիքին որ իբր թէ վերջին յարգանք մը տալու համար եկեր են եւ ոչ թէ բացակայութեան ամօթէն: Սովորութեան խարազանով քշուած:

Միայն կը ցաւիմ սա այրիին որ իր սրտին խորէն անկեղծօրէն կուլար: Կը հաւատամ որ ան կը սիրէր իր ամուսինը այնպէս ինչպէս քիչեր կը սիրեն: Ու կը գթամ իր վրայ:

Որքա՜ն դժուար պիտի ըլլար իրեն մոռնալ զայն: Շատ դժուար: Ու ստիպուած է մոռնալ, եթէ անողորմ վիշտին գերին ըլլալ չուզեր:

Չեմ ցաւիր նոյնիսկ սա դաս գաղի անշարժ մարմնին որ եթէ աչք ու ականջ ունենար, թերեւս պիտի խնդար այս բոլոր եղածներուն վրայ որոնք թատերական փորձի մը արժէքն անգամ չունին:

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Շար.)

Գալով նիւթական կորուստներուն, մօտ մէկ միլիոն կը գնահատուին բոլոր այն անհատական բնակարանները, հանրային շէնքերը, որոնք վնասուած, աւերուած կամ բոլորովին քանդուած են:

Ցնցումը ամէնէն աւելի զօրաւոր եղած է յոյնեւսերպ սահմանագլուխին երկայնքին:

Երկու օրուան մէջ, արձանագրուեցան 24 ցնցումներ: Մակեդոնիոյ աւերուած շրջաններուն մէջ, բնակչութիւնը ողբալի վիճակի մէջ է: Տեղ տեղ հողը կքած է կուլ տալով գիւղակներ: Եւ որովհետեւ անմատչելի դիրքերու վրայ կը գտնուին, կարելի չէ եղած ցարդ որեւէ օգնութիւն հասցնել: Առանց ուտելիքի եւ գրեթէ կիսամերկ: Փախստականներէն շատերը կը մնան ձիւնապատ դաշտերու մէջ, ենթարկուելով սաստիկ ցուրտին հետեւանքներուն: Շատ վայրերու մէջ, այս թշուառները ենթարկուած են նաեւ գայլերու յարձակումներուն: Ցարդ 1500ի չափ աղէտեալներ կարելի եղած է փոխադրել Պելկրատ: Իսկ 600 վիրաւորներ կը դարմանուին միայն երկու քաղաքներու հիւանդանոցներուն մէջ: Բայց բժիշկի եւ դարմանի պակասին հետեւանքով, շատ վիրաւորներ կը մեռնին ցուրտէն եւ անօթութենէն: Երկաթուղին քանդուած ըլլալով, խմելիք ջուր եւ սննդեղէն փոխադրող կառախումբերը չեն կրնար մինչեւ աղէտի վայրերը հասնիլ:

Երկրաշարժը քանդած ըլլալով Վարտար գետին մեծ կամուրջները, Փարիզի եւ Աթէնքի միջեւ երկաթուղային յարաբերութիւնները դադրած են: Ճեպընթաց կառախումբ մը կանգ առած է Տէմիր-Գափուի առջեւ:

Զանազան վայրերու մէջ, նոր բայց թեթեւ ցնցումներ կ'արձանագրուին:

Պէտէվիները կը յարձակին

Անդրյորդանանի սահմանագլուխին մօտ Պէտէվինները յարձակում գործեցին անգլիական զօրամասերուն վրայ, որոնք, անգլիացի սպաներու հրամանատարութեան տակ, բաղկացած են տեղացի Արաբներէ: Անգլիական զօրախումբերը կրակ բացին Պէտէվիններուն վրայ: Պէտէվիններէն սպաննուեցան 11 հոգի, իսկ անգլիական զօրամասերէն 6 հոգի: Երկու կողմէն ալ բազմաթիւ վիրաւորներ կան:

Ամառնային ժամը

Ֆրանսայի Աշխատանքի նախարարը հանրապետութեան նախագահին ստորագրել տուաւ հրովարտակը, որուն համաձայն ամառնային ժամը պիտի սկսի ապրիլ 18էն 19 լուսցող գիշերը: Այդ գիշեր ժամը 11ին, ժամացոյցները մէկ ժամ առաջ պիտի տարուին: Իսկ ձմեռնային ժամը պիտի սկսի հոկտ. 3էն 4ի գիշերը, ժամը 12ին:

Մոսկուայի դատը վերջացաւ

Մոսկուայի մէջ, ռուս մէնշեվիքներու դէմ բացուած դատը վերջացաւ: Ամբաստանեալներէն 7 հոգի դատապարտուեցան 10ական տարի բանտարկութեան, իսկ մնացեալ 7 հոգին՝ 5.8 տարի բանտարկութեան:

Խորհուրդներու 6րդ համագումարը

Մոսկուայի մէջ գումարուող Խորհուրդներու 6րդ համագումարին, գործավարներու խորհուրդին նախագահը Մոլոթով կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ խորհրդային վաճառամարտին (տըմփինկ) եւ արտաքին քաղաքականութեան մասին: Մոլոթով նախ յայտնեց թէ վերջին երկու տարիներու ընթացքին, շատ բան փոխուած է երկրին ներքին կացութեան մէջ: Բազմաթիւ գիւղացիներ մտած են համայնացման ճամբուն մէջ: Ասոր հետեւանքով կառավարութիւնը կրցաւ անցնիլ կուլակներու վերջնական հաշուեյարդարին: Մոլոթով կը հաւաստէ թէ Ռուսիա մտած է ընկերվարացման ճամբուն վրայ եւ թէ Ռուսիոյ մէջ՝ ընկերվարութեան յաղթանակը ապահովուած է:

ԲՌՆԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ՉԿԱՅ

Մոլոթով խօսեցաւ նաեւ խորհրդայիե վաճառամարտին (տըմփինկ) և անոր շուրջ յարուցուած աղմուկին մասին: 1930ին, Խորհ. Միութիւնը արտածեր է 3 միլիառ ռուբլիի ապրանք: Մինչ 1919ին, ցարական Ռուսիան արտածեր էր 1,5 միլիառի ապրանք: Հետեւաբար, կ'եզրակացնէ Մոլոթով, վաճառամարտին շուրջ յարուցուած աղմուկները մէկ նպատակ ունին.— հանրային կարծիքը պատրաստել ի նպաստ միջամտութեան մը:

Մոլոթով կը հաւաստէ թէ ինչ որ կ'ըսուի «բռնի աշխատանք»ի մասին, անհիմն է: Ասով հանդերձ, խորհր. կառավարութիւնը չի կրնար ընդունիլ որ արտասահման քննութեան կատարէ երկրին մէջ, աշխատանքի պայմաններու մասին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մոլոթով խօսելէ յետոյ զանազան երկիրներու եւ Խորհրդային Միութեան յարաբերութեան մասին, կանգ կ'առնէ Ֆրանսայի վրայ: Ֆրանսայի հետ Խորհուրդներու յարաբերութեանց մէջ որ եւ է կարեւոր փոփոխութիւն չկայ: Պ. Պրիանի վերջին յայտարարութիւնները՝ պոլշեւիզմի դէմ միջազգային պայքարի մը անհրաժեշտութեանց մասին, կը փաստեն թէ Ֆրանսայի ղեկավար շրջանակները միշտ կը պահեն թշնամական դիրք հանդէպ Ռուսիոյ:

Ֆրանսական դատարանները դատական ապօրէն վճիռներ տուած են, խորհրդային հաստատութիւններուն դէմ՝ անհատներու կողմէ բացուած դատերու մէջ:

Ռուսիոյ հանդէպ Ֆրանսայի բռնած դիրքը սպառնալիք մը կը կազմէ խաղաղութեան համար: Փոխադարձ երաշխաւորութեան դաշինք մը կնքելու համար, Խորհրդային Միութեան ըրած առաջարկը մերժուեցաւ Ֆրանսայի կողմէ: Սակայն, Խ. Միութիւնը, պատրաստ է լաւագոյն յարաբերութիւններ մշակելու, եթէ Ֆրանսա իր կողմէ ցոյց տայ նոյն փափաքը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—9.15 Ծրագրի մեկնաբանում (ընկ. Պ. Հիւսեան):

ժամը 9.30—10.15 Հայ գրականութեան պատմ. (ընկ. Պ. Մինասեան):

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շավիլի Երկս. Երիտ. Միութեան կողմէ

14 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին

Salle Pantinի սրահին մէջ, 114 Grand'Rue Chaville

կը ներկայացուի՝ ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Դիմակաւոր եւ անդիմակ պարահանդէս կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ

Թանկօի մրցում, ընտիր նուագախումբ, ճոխ պիւֆէ՝

ժողովրդական գիներով — Մուտք 5 ֆրանք

Հաղորդակց. միջոց.— Առնել հանրակառք թիւ 1 եւ իջնել Ancienne Mairie, Շավիլ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի Քրիստափոր, Ռոստոմ, Ազբիւր Սերոբ, Արծիւ եւ Հրազդան խումբերու բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 2 Place Chatelet, Սարա Պէրնարի թատրոնին քովի սրճարանը, մէթրօ՝ Pont Notre Dame. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է.

ԱՆԻԷՌ-Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէի վիճաբանական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 79 Rue des Chambards, Պուա Քոլոմպ: Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ,

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահին մէջ, կարեւոր օրակարգ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի վահագն գրադարանի դասախօսութիւնը վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: կը դասախօսէ Պ. Մ. Տէրպէտէրեան Այնշթայնի մասին: Մէկ ժամ սինէմա, Չիկօնօ: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՌԻ Զ. Ե. Ո. Միութեան ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Աճարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնեան գիւղը: Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Քէմախի աղահանքներուն մէջ: Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ: Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France: Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր:

— կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սահակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ, Տէրզօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէտտատիյէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône), France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN ERUOPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն 235, Faub St.-Martin PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Téléphone: NORD 67-23

R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՐՏ 1931

12 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1516

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Խաղաղօրէն, մեթոտիկ աշխատանքով, բայց հետզհետէ աւելի ամուր եւ բարձրաձայն իր դառնութիւնը կը յայտնէ Գերմանիան։

Կը պահանջէ հաւասարութիւն։ Դաշնագիրներու վերաքննութիւն եւ ուրիշ առաւելութիւններ։

Հետզհետէ աւելի ուժգնութեամբ կը բողոքէ պատերազմի պատասխանատուութեան դէմ, որուն մեղքը միայն իր վզին փաթթեցին, Վերսայլի դաշնագրով։

Կը պահանջէ ազատութիւն կա՛մ յաղթականներուն պէս զինուելու, եւ կամ զանոնք ալ իր աստիճանին իջեցնելու։

Փաստեր՝ ամէն օր կը տեղան թերթերու մէջ եւ բեմերու վրայ։ Նոյն իսկ խորհրդարանին մէջ, և պաշտօնական բերաններէ։

Վերջերս արտաքին Նախարար Քուրցիուս առիթ մը գտաւ նորէն յիշեցնելու Գերմանիոյ դէմ գործուած անիրաւութիւնը, մերժելով Մեծ Պատերազմին պատասխանատուութիւնը։

Մարտ 9ին, պատերազմական Նախարար Կրօնէր շատ աւելի բաց ճառ մը խօսեցաւ Րայխստակին մէջ, ևմտացոյցի ցանձնաժողովին առջեւ։ Ճառ մը, որ արդէն իրարանցումի մատնած է Ֆրանսայի պաշտօնական և ազգայնական շրջանակները։

Այս ճառը միեւնոյն ժամանակ պատասխան մըն է Ֆրանսայի պատերազմական Նախարար Մաժինոյի վերջին յայտարարութեանց։

Ի՞նչ կ'ըսէ զօր. Կրօնէր.—

1.— Միայն մենք չենք Մեծ պատերազմին պատասխանատուն։ Վերսայլի դաշնագրին այդ կէտը շարունակ հերքուած է միջազգային պատմագիտութեան կողմէ։ Մենք պատրաստ ենք ներկայանալու միջազգային անաչառ ատեանի մը առջեւ, ինչպէս պահանջած ենք ամէն առթիւ։

2.— Վերսայլի դաշնագիրը զինաթափութիւն պարտադրեց Գերմանիոյ, որպէս զի դիւրացնէ բոլոր ազգերու սպառազինութեանց սահմանափակումը։ Գերմանիա գործադրած է այդ պայմանը։ Մենք զինաթափ եղած ենք այնպիսի աստիճանով մը որ իր նմանը չունի պատմութեան մէջ. բայց ուրիշ [illegible] գեր ալ յանձն առած են մեզի հետեւիլ։ Մենք կը պահանջենք որ Գերմանիոյ սպառազինութեանց անհաւասարութիւնը սրբագրուի, միւս պետութեանց սպառազինութիւններն ալ կրճատելով։ Մենք ալ իրաւունք ունինք միւս երկիրներու պահանջած ապահովութեան հաւասար ապահովութիւն ստանալու։ Կը պահանջենք ընդհանուր եւ հաւասար զինաթափութիւն, համաձայն մեր արտաքին Նախարարին յայտարարութեանց։

3.— Պ. Մաժինօ կը յայտարարէ թէ Ֆրանսա կարելին ըրած է սպառազինութիւնները կրճատելու, թէ պարտաւորիչ զինուորութիւնը երեք տարիէն իջեցուած են մէկի, թէ պակսեցուցած են զօրաբաժիններու թիւը եւն.։ Պ. Մաժինօ շատ լաւ գիտէ որ բանակի մը արժէքը զինուորութեան տեւողութենէն կախում չունի, այլ զինավարժութեան խտութենէն, պահեստիներու թիւէն եւ ռազմանիւթի քանակէն ու որակէն։ 1912ին, Ֆրանսա երկու տարուան պարտաւորիչ զինուորութեամբ ունէր 640,000 զինուոր, այսօր, մէկ տարուան զինուորութեամբ, գրեթէ նոյնքան ունի։ Ֆրանսայի երիտասարդութեան համար, որ շատ լաւ պատրաստուած է զինուորական տեսակէտով, մէկ տարուան զինուորութիւնը կը բաւէ։ Հազարաւոր հրասայլերը, թնդանօթները, օդանաւերը եւ 10,000 գնդացիրները գէշ ապացոյց են զինաթափութեան։ Զօրավարներուն եւ սպաներուն թիւը հարիւրին 50 աւելցած է։ Ռազմամթերքին հաշիւը չկայ։ Պատերազմական Նախահաշիւն է 18 միլիառ ֆրանք։

×

Անհրաժեշտ էր այս լայն ամփոփումը, պարզելու համար մթնոլորտ մը որ դէպի կիրքերու կուտակում կը տանի։

Եւ արդէն, Ֆրանսայի աջակողմեան թերթերը սկսած են շահագործել այս արտայայտութիւնները, ձաղկելու համար խաղաղասիրական քաղաքականութեան բոլոր ձեռնարկները։

Սկիզբէն ի վեր սկեպտիկ՝ պարտեալ Գերմանիոյ անկեղծութեան մասին, անոնք իրենց կարգին, շեշտելով եւ միշտ յիշեցնելով Գերմանիոյ պատասխանատուութիւնը, զգուշութեան կը հրաւիրեն Ֆրանսան։ Կը թելադրեն չհաւատալ տրուած խոստումներուն, չխաբուիլ երեւոյթներէն, եւ տառապէս գործադրել Վերսայլի դաշնագիրը։

Խաղաղութիւնը ապահովելու համար, պէտք է զայն պաշտպանելու միջոցներ ունենալ։ Ահա՛ իմաստը Ֆրանսայի պաշտօնական եւ աջակողմեան մամուլին բոլոր հրատարակութեանց։

Եթէ խաղաղութիւն կ'ուզես, պատերազմի պատրաստուէ, — կ'ըսէին երէկ։

Ինչ որ կը նշանակէ թէ «ոչինչ փոխուած է արեւմտեան ճակատին վրայ»։ Ուրիշ խօսքով, պատերազ՛մը կը շարունակուի, այս անգամ թուղթի վրայ։ Բայց չէ՞ որ շատ մը պատերազմներ, եթէ ոչ բոլորը, սկսած են թուղթի եւ խօսքի տեղատարափով։ Երբ մէկը միւսին չի հաւատար, եւ մէկը միւսէն հրացան մը, օդանաւ մը պակաս ունենալ չուզեր, ալ ի՞նչ կ'արժեն խաղաղասիրական հաւաստիքները։

Միայն թէ, փոխուած է մէկ բան,— զանգուածները, աշխատաւոր բազմութիւններ այլեւս նախկին միամտութիւնները չունին արքաներու, իշխանապետներու, Նախարարներու «հայրենասիրութեան» կամ ամենազօրութեան մասին։ Դիւրին-դիւրին մատաղ չեն ըլլար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Հայ Կարմիր Խաչի քսանամեակին առթիւ, որ կը տօնուի ամէն տեղ, «Հայրենիք» գրած է խմբագրական մը (22 փետր.)։

Ստորեւ քանի մը հատուածներ.

Հայ կ. խաչը իր խոշոր նիւթական զոհողութիւններով ոչ միայն հնարաւոր դարձուց Սուրիոյ մէջ Պէյրութի Հայկական ցեմարանի բացումը, այլեւ իր ծախքով կը պահէ 27 չքաւոր կամ որբ ուսանողներ։ Այս նպատակին համար միայն վերջին 6-7 ամիսներու ընթացքին Պէյրութ ղրկած է 1500 տոլար։

Յունաստանի հայ կրթական գործին Հ. կ. խաչը այս տարի եւս նպաստած է որոշ գումարով։ Իսկ Աթէնքի մէջ այդ նպատակով նախորդ տարիներուն շինած Ջաւարեան անունով շէնքին տակ եղած հողն ալ այս տարի կը գնէ։

Մուսուլի շրջանին նորահաստատ Հաւրէզք հայ գիւղին մէջ Հ. կ. խաչը իր ծախքով հաստատած է ու կը պահէ դպրոց մը, ուր 300է աւելի չքաւոր երախաներ կրթութիւն կը ստանան։

Պուլկարիոյ մէջ Հայ կ. խաչը օգնութիւններ ըրած է Մեսրոպեան վարժարանին եւ Խասքոյի ազգային վարժարանին, ինչպէս նաեւ ասեղնագործի արհեստանոց մը կը բանայ Պուլկարիոյ չքաւոր հայերու համար։

Ֆրանսայի մէջ Հայ կ. խաչը որդեգիր ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ կը պահէ, ինչպէս եւ Գանատայի մէջ որդեգիր մը ունի։

Պարսկաստանի մէջ Հայ կ. խաչը օգնութեան ձեռք մեկնած է Սալմաստի երկրաշարժէն վնասուածներուն։

Վերջապէս, Թրակիոյ, Մակեդոնիոյ, Ռումանիոյ, Իրաքի եւ Քուպայի մէջ Հայ կ. խաչը զանազան ձեռնարկներ ըրած է՝ հայ կարօտեալներուն օգնելու, հայ չքաւոր երախաներուն հայեցի դաստիարակութիւն տալու համար, եւայլն։

∴

Հայ կ. խաչը այսպիսով իր գործունէութիւնը տարածած է մեր բոլոր գաղութներու մէջ, իր կեդրոնն ունենալով Ամերիկայի մէջ, ուր որ բուռ մը Հայեր կ'ապրին։

Այնպէս որ միայն դրամական միջոցներով չէ որ Հայ կ. խաչը կ'օգնէ արտասահմանի հայութեան, այլ նաեւ տարիներու ընթացքին թափած իր բարոյական ճիգերով Հ. կ. խաչերու կազմակերպական ամբողջ ցանցով մը պատած է մեր գաղութները։

ՀԱՅ ԳԻՒՂ ՄԸ ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ ՄԷՋ

Նահր Պէյրութի մօտերը հիւղակներու մէջ բնակող Հայերը, սկսած են քանդել իրենց տախտակէ տնակները, փոխադրուելու համար իրենց նոր գիւղը։

Այս գիւղի տուները քարէ շինուած են եւ շատերը երկու, երեք եւ չորս յարկով են։

Սուրիոյ մարզպանութիւնը նախաձեռներ էր այս շինութեան գնելէ յետոյ հողը, արտասահմանի Հայերուն կողմէ հաւաքուած դրամով որ իրեն ղրկուեցաւ Ազգ. դաշնակցութեան միջոցաւ, կը գրէ *Լա Սիրի*։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ նոր ընտրութիւնները

Ինչպէս երէկ ալ գրեր էինք, կ'ըսուի թէ նոր ընտրութեան համար ներկայ երեսփոխաններէն կարեւոր մասին թեկնածութիւնը չպիտի դրուի։ Կարելի է հետեւեալ խումբերու բաժնել երեսփոխանները որ չպիտի վերընտրուին.— Սէրպէսթ կուսակցութեան պատկանողները, նախապէս վարչական պաշտօններու մէջ գտնուողները որոնք դարձեալ պաշտօնի պիտի կոչուին, կարգ մը պահպանողականներ որոնք կուսակցութեան սկզբունքները չեն կրցած իւրացնել եւ կարգ մը մասնագէտներ որոնք տարբեր ասպարէզներու մէջ օգտակար պիտի ըլլան։

Այս կերպով, ներկայ երեսփոխաններէն հարիւր հոգի նոր ժողովին մէջ չպիտի գտնուին։ Անոնց տեղ պիտի ընտրուին աւելի հանրապետականներ։

Մուսթաֆա Քէմալի ընտրական յայտարարութիւնը եւ կուսակցութեան երեսփ. թեկնածուներու ցանկը պիտի յայտարարուի երկրորդ կարգի ընտրողներուն ընտրութենէն վերջ։ Կուսակցութեան երկրորդ կարգի ընտրուող թեկնածուները տեղական վարչական մարմինները պիտի որոշեն։

Կը նախատեսուի որ ընտրութիւնները մէկուկէս ամիսէն քիչ մը աւելի ժամանակի մէջ պիտի աւարտին։ Այս պարագային, Ազգ. Նոր ժողովը մայիսի սկիզբները պիտի գումարուի։

Կ'ըսուի թէ նոր թեկնածուները մասնաւորաբար երիտասարդ տարրերէ պիտի կազմուին եւ Նոր ժողովին մէջ հարիւրին 40ը երիտասարդներ պիտի ըլլան։

Որոշուած է որ հին երեսփոխանները, վարչագէտները գործի գլուխ բերուին։ Կը խորհուի որ այս կարգի անձերը աւելի օգտակար պիտի ըլլան երկրին եւ կառավարութեան։

Արդէն ամէն տեղ պատրաստութիւնները կը սկսին։ Ընտրութեանց եղանակին հին օրէնքը փոխելու եւ ընտրութեան միջոցը կառճեցնելու համար նոր օրէն[illegible] նագիծ մը պատրաստած է։ Հաւանական է որ այս օրինագիծը մօտ օրէն ներկայացուի Ազգ. Ժողովին նիստին մէջ։

Ռուսեւգերման դաշինքը

Գերման թերթ մը, որ Գերմանիոյ վարչապետին Պրիւնինկի օրկանն է, Մոսկուայի մէջ, Խորհուրդներու 6րդ համագումարին առջեւ, Մոլոթովի կողմէ տրուած զեկոյցին առթիւ, կը գրէ խմբագրական մը, որ բոլորովին կը տարբերի ուրիշ թերթերու շեշտէն։

Պրիւնինկի թերթը պատրուակ բռնելով բանակցութիւնները որոնք մօտ ատենէն պիտի սկսին Պերլինի եւ Մոսկուայի միջեւ, Պերլինի դաշնագրին երկարաձգման մասին, կը գրէ.— Այս բանակցութեանց մէջ մեր գլխաւոր մտահոգութիւնը պիտի կազմէ գիտնալ թէ Ռուսիա պիտի կրնա՞յ տալ բաւարար երաշխիքներ թէ չպիտի միջամտէ Գերմանիոյ ներքին խնդիրներուն։ Իրօք, կը նկատենք թէ անկարելի է կանոնաւոր յարաբերութիւններ մշակել երկրի մը հետ, որ ամէն օր քաղաքացիական պատերազմ կը թելադրէ եւ որ օտար երկիրներուն մէջ գործնական կերպով կը պատրաստէ պրոլետարական յեղափոխութիւն, համայնավար բջիջներու կազմակերպութեամբ։ Երաշխիքներ պիտի պահանջուին նաեւ գերմանեւռուս առեւտրական յարաբերութեանց մասին, ինչպէս նաեւ ընդդէմ վաճառամարտին (տըմփինկ) պաշտպանելու համար գերմանական արտադրութիւնը։

Այն ատեն է միայն որ կարելի պիտի ըլլայ լրջօրէն խօսիլ քաղաքական մնացեալ հարցերուն մասին։

Պրիւնինկի թերթը կը յայտնէ նաեւ թէ Գերմանիա մտադիր չէ երբեք Պերլինի դաշնագիրը երկարաձգելու իր արդի տրամադրութիւններով։

Ստոյգ կը թուի ըլլալ թէ այս դաշնագիրը պիտի երկարաձգուի, սակայն Գերմանիա կարգ մը քաղաքական եւ տնտեսական փոփոխութիւններ պիտի մտցնէ։ Կը կարծուի թէ, Խորհրդ. կառավարութիւնը պիտի համակերպի այդ փոփոխութիւններուն, նկատի առնելով իր կացութիւնը։

Պալքաններու երկրաշարժը

Նախորդ օր եւ երէկ Պելկրատի երկրաշարժային հաստատութիւնը նոր, բայց մեղմ ցնցումներ արձանագրեց։ Եուկօսլաւիոյ, Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի մէջ, 24 նոր ցնցումներ արձանագրուեցան։

Սերպիոյ զօրքերն ու ոստիկանները տենդագին կ'աշխատին ճամբաները մաքրելու եւ ուտելիք եւ զգեստ հասցնելու աղիտահար ժողովուրդին։

Աղեքսանդր թագաւորը վնասուած վայրերը այցելելէ յետոյ հասաւ Նիշ, ուր անձամբ կը վարէ օգնութեան գործը։

Տրուած վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ նիւթական կորուստները շատ մեծ են. բայց զոհերու թիւը չափազանցուած է, եւ շատ աւելի վար է քան ինչ որ կ'ենթադրուէր։ Վնասուած վայրերու հետ հաղորդակցութիւնները խզուած ըլլալով, զոհե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ էջ)

ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԻՆ ԵՒ ԲՌՆԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻՆ ԴԷՄ

«Լիկ Ֆրանսէզ»ի վարիչ մարմինը ընդդէմ խորհրդային վաճառամարտին (տըմփինկ) եւ բռնի աշխատանքին կոչ մը ուղղած է Ֆրանսայի վարչապետին, արտաքին առեւտրական եւ երկրագործական Նախարարներուն, ինչպէս նաեւ խորհրդարանի համապատասխան յանձնախումբերուն եւ աշխատանքի միջազգային դիւանին։ Կոչը կը բովանդակէ հետեւեալ նկատումները.— Խորհրդային վաճառամարտը կը ծանրացնէ աշխարհի տնտեսական տագնապը, անոր վատ արդիւնքը աւելի կը սաստկանայ կարգ մը երկիրներու բարեհացակամութեամբ, որոնք Ռուսիայէ կատարուած գնումներով, թոյլ կու տան որ ան իրագործէ իր հնգամեայ ծրագիրը եւ շարունակէ իր յեղափոխական գրգռութիւնները արտասահմանի մէջ։ Կը բաւէ ուրեմն դադրեցնել գնումները, ջլատելու համար բոլշեւիկեան թափը։ Խորհրդային տնտեսական քաղաքականութիւնը հիմնուած է բռնի աշխատանքի եւ ստրկութեան վրայ։ Քաղաքակիրթ երկիրները չենկրնար այս կարգի կիրարկումներու պատասխանատուութիւնը ստանձնել։ Աշխատանքի այս ե[illegible] զգուշանային գնում կատարելէ։

Այս կերպով կազմակերպուած վաճառամարտը՝ չ միայն կը ձգտի ջլատել երկրագործութեան եւ ճարտարարուեստի արտադրական ուժը, այլ եւ օտար երկիրները դնել բռնի անգործութեան վիճակի մէջ, այսինքն, բանւորն ու գիւղացիութիւնը թշուառութեան ենթարկելով համաշխարհային յեղափոխութիւն գրգռել։ Այս վտանգը թէեւ ուղղուած ցոյց կը տրուի դրամատիրութեան դէմ, սակայն ան կը սպառնայ ամբողջ ընկերային կարգուսարքին։

Այս նկատումներով ֆրանսական Լիկան կառավարութենէն կը պահանջէ հետեւիլ Գանատայի օրինակին, արգիլելով բռնի աշխատանքի արդիւնք նկատուած ռուսական ապրանքներու ներածումը, թելադրել ուրիշ պետութեանց որ նոյնն ընեն եւ Եւրոպայի Միութեան համաժողովին ուշադրութիւնը հրաւիրել այս իրողութեան վրայ։

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Պալքանեան Միութեան Խորհուրդին պուլկար խմբակի անդամները ամբողջ փոխուեցան, նոր ընտրութեանց պահուն։ Հին խմբակէն ո՛չ ոք ընտրուեցաւ։ Նորընտիր անդամները կը պատկանին գաղթական խմբակցութեանց։ Այս կերպով կը փաստուի թէ Պալքանեան Միութեան Խորհուրդին մէջ, Պուլկարներու քաղաքականութիւնը հիմնովին պիտի փոխուի եւ պիտի ըլլայ ցարդ հետապնդուած քաղաքականութեան բոլորովին հակառակը։

Պուլկարական թերթ մը կը յայտնէ թէ պուլկար պատգամաւորները Պոլսոյ մէջ գումարուելիք Պալքանեան Խորհրդաժողովին պիտի ներկայացնեն հետեւեալ պահանջները,— վերաքննութիւն Նէօյիի դաշնագրին, Կարգադրում փոքրամասնութեանց հարցին։ Եթէ այս երկու հարցերը չդրուին օրակարգի վրայ, Պուլկարները պիտի քաշուին խորհրդաժողովէն։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Հեռագիրը անցած շաբաթ հաղորդեց Էնկիւրիի Ազգային Մեծ Ժողովին լուծումը, Ո՛չ մէկ մանրամասնութիւն՝ որ լուսաբանէր այս կարեւոր դէպքին պատճառները: Կ'ըսուի միայն թէ Ժողովը ինքզինքը լուծուած հռչակեց:

Թուրք Սահմանադրութիւնը (Հիմնական Օրէնք) ժողովրդավարութիւնն ու ազգային վեհապետութեան սկզբունքները իր ծայրագոյն աստիճանին հասցուցած է, գործադիր եւ օրէնսդիր գերագոյն իշխանութիւնը կեդրոնացնելով Ազգային Մեծ Ժողովին, Խորհրդարանին ձեռքը:

Թուղթի վրայ այսպէս է օրէնքը: Սակայն իրականութեան մէջ խորհրդարանը ո՛չ ժողովրդին իսկական ներկայացուցիչն է ո՛չ ալ՝ երկրին գերագոյն իշխանութիւնը: Ամէն ինչ կեդրոնացած է դիկտատորի մը ձեռքը, որ միահեծան կը կառավարէ ժողովուրդը, առերեւոյթս հանրապետական եւ ժողովրդավարական սկզբունքներով: Ան է որ վերջին ընտրութեանց առեն՝ Տօլմա Պաղչէի պալատէն երեսփոխանական թեկնածուներու ցանկը պարտադրեց հեռագրով երկրին ամէն կողմը, եւ ոչ մէկ տեղ ընդդիմադիր թեկնածուներ համարձակեցան հրապարակ գալ: Միայն Պոլսոյ մէջ էր որ 6-7 Բ. կարգի ընտրողներ, տարբեր անհատներու քուէ տուին վախնի վախը, անշուշտ առանց որեւէ արդիւնք ձեռք բերելու: Ամէն օրէնք դարձեալ նոյն դիկտատորին մատի շարժումովն է, որ կը քուէարկուի միաձայնութեամբ եւ առանց վիճաբանութեան:

Պարզապէս խամաճիկներու հաւաքոյթ մըն էր Էնկիւրիի Ազգային Ժողովը, որ այսքան անփառունակ կերպով, կը լուծուի այժմ, դարձեալ նոյն դիկտատորին խորհրդաւոր մէկ հրամանով: Ազգային Ժողով մը՝ որուն խղճին վրայ կը ծանրանար Մէնէմէնի մահապարտներուն թարմ արիւնը եւ որ իր այդ վերջին սխրագործութեամբ դարձած էր ոճրագործներու վոհմակ մը: Բողոքի ո՛չ մէկ ձայն բարձրացած էր երբ թէ ազգին ամբողջութիւնը ներկայացնող այդ ժողովին մէջ, պաշտպանելու համար կախուողներու անմեղութիւնը: Այս գազրելի ողբերգութեան վրայ վարագոյրը կը փակուի հիմա ա՛յնքան հապճեպ ու խորհրդաւոր կերպով:

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ այդ երանելի երկրին մէջ: Ինչո՞ւ այս կանխահաս լուծումը:

Ազգային Մեծ Ժողովի նստաշրջանը ըստ օրէնի կը լրանար յառաջիկայ ամառ: Միաժամանակ իր վախճանին կը հասնէր նաեւ Մուսթաֆա Քէմալի Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնը վերջին անգամ դիկտատորը վերընտրուած ըլլալով չորս տարուան համար:

Ի՞նչ ստիպողական պատճառ կար՝ քանի մը ամիսով կանխելու համար նոր ընտրութիւնները:

Մուսթաֆա Քէմալ վերջերս երկար պտոյտ մը կատարեց երկրին մէջ: Մօտէն շփուեցաւ ժողովուրդին հետ: Լսեց անոր ցաւերն ու տրտունջները: Տեսաւ անոր տնտեսական ծանր վիճակը, անօթութիւնն ու թշուառութիւնը: Մանաւանդ զգացուած զայրոյթը՝ օրուան իշխանաւորներուն դէմ:

Ու վճռեց նոր յեղաշրջում մը կատարել իրերու կացութեան մէջ: Հիմնական փոփոխութիւն մը մտցնել երկրին ներքին քաղաքականութեան մէջ:

Անցեալ տարի, երբ Եալովայի Չերմուկներուն մէջէն հրապարակ կը նետէր Ֆէթհի պէյը, նպատակն էր փոփոխութեան ենթարկել Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը, մասնաւորաբար Եւրոպայէն դրամ քաշելու յոյսով: Այդ փորձը ձախողեցաւ ծանօթ պատճառներով:

Այժմ, երբ երկիրը անել կացութեան մը մատնուած է, երբ ժողովրդային դժգոհութիւնը վտանգաւոր պոռթկումներով արտայայտուելու աստիճանին հասած է, Մուսթաֆա Քէմալ նոր ելք մը կ'որոնէ, անկարելին կը փորձէ: Դեռ որոշապէս յայտնի չէ թէ ի՛նչ բանի կը ձգտի, ի՛նչ դարմաններ պիտի գտնէ՝ անօթի ու թշուառ ժողովուրդը կշտացնելու համար: Նորընտիր խորհրդարանը ի՛նչ հրաշքներ պիտի գործէ՝ տնտեսապէս քայքայուած եւ կործանումի եզրը հասած երկիրը փրկելու համար:

Մէնէմէնը շատ յատկանշական երեւոյթ մըն էր, որ երկար մտածել կուտայ Էնկիւրիի միահեծան վարիչներուն: Այս վերջինները ցարդ իրենց բռնատիրութիւնը կը պարտէին բանակին, զինուորին: Բայց Մէնէմէնի դէպքը ցոյց տուաւ թէ զինուորը այլեւս Էնկիւրիի հետ չէ: Սպան՝ այո՛, բայց զինուորը՝ ո՛չ: Որովհետեւ զինուորը ուղղակի ժողովուրդի ծոցէն կու գայ, ու ժողովուրդը կը գտնէ որ այլեւս դանակը ոսկորին հասած է: Երբ սպայ Քուպլայը դէպքին վայրէն կ'անցնի իր զինուորներով, կարգի կը հրաւիրէ ապստամբները: Այս վերջինները գլուխը կը կտրեն երիտասարդ սպային եւ արիւնը կը խմեն: Ա՛յնքան բուռն էր եւ կատաղի իրենց զայրոյթը: Այդ միջոցին զինուորները մարզանքի անփոյթ փամփուշտ կը պարպեն ամբոխին վրայ, ու կը ձգեն կ'երթան, Ո՛չ ոք իրենց մէջէն փորձ մը կ'ընէ՝ ազատելու համար յարձակումի ենթարկուած սպան: Ուրեմն ո՛չ մէկ հո- [illegible] սպային միջեւ: Այլապէս զինուորը թող չպիտի տար որ իր սպան խողխողուէր անպաշտպան՝ ա՛յնքան վայրագօրէն: Այս չէ ամէնը. հոգեկան կապ կար ըմբոստացող ամբոխին եւ ձեռնածալ զինուորին միջեւ: Հոգեկան կապ՝ դարձեալ այդ ապստամբներուն եւ ականատես ժողովուրդին միջեւ:

Ուրեմն փոխուած բա՞ն մը կայ Թուրք ժողովուրդին մէջ, որ դարերէ ի վեր ոչխարի նման հլու հօտ մը եղած է: Հնդկաստանի պարիաներուն պէս՝ արդեօ՞ք Թուրքիոյ Ալի, Ահմէտ աղաներն ալ զարթնումի նշաններ ցոյց կուտան:

Նոր ընտրութիւնները պիտի տան մեզի պատասխանը: Եթէ Մէնէմէնը ընդհանուր հոգեկան վիճակի մը արտայայտութիւնն էր, նոր ընտրութիւնները արիւնալի նոր դէպքերու առիթ պիտի դառնան: Իսկ եթէ Մէնէմէնի կախաղանները սարսափի մատնած են ամէնէն յանդուգն հակառակորդներն իսկ, այն ատեն ամէն ինչ պիտի ընթանայ նախկին եղանակով: Դարձեալ Մ. Քէմալ պիտի նշանակէր թեկնածուները: Ու դարձեալ նոյն մարդիկը պիտի բազմին Մեծ Ժողովի թիկնաթոռներուն վրայ աննշան փոփոխութեամբ:

Ինչ որ կը կատարուի ներկայիս Թուրքիոյ մէջ, շատ կը նմանի հոգեվարքի գալարումներու: Հոգեվարքի մէջ է Մ. Քէմալի բռնակալական վարչաձեւը, որ երկիրը անդունդին ծայրը հասցուց: Այս վերջին փորձն ալ ապարդիւն պիտի անցնի քանի որ ո՛չ անօթի գիւղացին կուշտ ու կուռ ուտելիք հաց պիտի գտնէ, ո՛չ ալ մանր քաղքենին իր տուրքերէն ու պարտքերէն պիտի ազատի, Ո՛չ Եւրոպան փոխ դրամ պիտի տայ, ո՛չ ալ օտար դրամագլուխը պիտի համարձակի ներս մտնել:

Արմատական դարմանումի կը կարօտի Քէմալի Թուրքիան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ԳԱՒԱՌ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՐՄՇԱՏՑԻՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Ա.

ՄՈՒՍՈՒԼ (Սեփ. Թղթ). — Շատախի Արմշատ գիւղը կը գտնուէր գաւառի արեւմտեան եզրը, շրջապատուած բարձր լեռներով: Իր մշակելի հողերով թեթեւ դաշտահովիտ մը կը կազմէր: Շնորհիւ իր կենսատու օդին եւ մաքուր ջուրերուն, կ'արտադրէր առոյգ վայելչակազմ էակներ: Մէկ դար ապրողներ բազմաթիւ էին:

Ժողովուրդի զբաղումներն էին հողագործութիւն, խաշնարածութիւն, շալագործութիւն: Վերջինս, երկար ժամանակէ ի վեր, սեփական ձեռարուեստ ըլլալով, լաւ կատարելագործուած էր:

Շալերու տեսակները, նրբութիւնն ու ճաշակը դիւրութեամբ կը գրաւէին դիտողի ուշադրութիւնը:

Դրացի քիւրտ աղաներու հագուստները անկէ կը պատրաստուէին: Ասոր մէջ, մեծ տեղ ունէր կինը: Անոր ձեռքով կը պատրաստուէին մանածները: Խոտի տունկեր, հանքային հողեր, եւ տեսակ տեսակ բուսականութիւններ օգտագործելով, հրաշալի աննեղծ գոյներ կը պատրաստէին: Կարծես թէ դարեր առաջ արհեստ եւ ստեղծագործութիւն բուրող Հայաստանէն ժառանգուած ըլլար այդ գիտութիւնը:

Ասոր զուգընթաց, ըլլալով և խաշնարած, գիւղի բազմութեան կէսը, տարուան երեք եղանակներուն՝ (գարուն, ամառ եւ աշուն) հեռու արօտավայրեր կը բնակէր, արտադրելով մեծ քանակութեամբ իւղ, պանիր, բուրդ եւյլն.:

Նահապետական սովորոյթներով օժտուած այս ժողովուրդը կը կառավարուէր իր գիւղապետով ու գիւղի իշխաններով, [illegible] ինչպէս գլխուն հնազանդ մարմինը: 20-30 անձերէ բաղկացող իւրաքանչիւր ընտանիքը ունէր ամէն զբաղումի մարդ: Գիւղն ունէր ուրախութեան նշանակելի օրեր, ուխտագնացութեամբ, տօներով եւ այլն առիթներով: Արմշատցին նշանաւոր էր իր առատաձեռնութեամբ: Բազմաթիւ աղքատներ (հայ կամ քիւրտ) կը կերակրուէին անոր ճոխ սեղանէն եւ ապաստան կը ճարէին: Կարծես Մեծն Ներսէսի մարդասիրական ձեռնարկներու հետքերը կը նշմարուէին հոն:

Թէեւ, գիւղը իր սահմաններով շրջապատուած էր Արտօշի եւ Բօհտանի էշիրներով, եւ բազմաթիւ կիսավայրենի քօչարներով, բայց անկախ էր իր սահմանին մէջ: Մինչեւ անգամ խաշներու բազմութեան ստիպողութեամբ, կը չուէին հեռու, յիշեալ տարրերու արօտավայրերը արածելու: Եւ միայն, ընդհարումներ կ'ունենային Գօյան, Մամխուրան, Ժիլկան ցեղերէն կազմուած աւազակախմբերու հետ:

Գիւղը միշտ ունեցած է գրողկարդացող պետեր, որոնք դրացի անհաշտ տարրերու սովորոյթները, նպատակներն ու դաւադրութիւնները ժամանակին հասկնալով, գիտէին աման վարձատրութեամբ սիրտերը գրաւել:

Ժողովուրդը ազատասէր էր եւ կրօնասէր: Եկեղեցիի պաշտամունքներու, քրիստոնէական պատգամներու պաշտպան: Միշտ ունեցեր է իր քահանան օգնական դպիրներով:

Այսպէս էր Արմշատցին մինչեւ 1897-1898 թուականները, երբ ընդհանուր տառապանքէն ծնած զաւակները երեւան եկան եւ անձնուրաց, մտան ժողովուրդի խաւերու մէջ, ազատաշունչ քարոզութեամբ: Արդէն նոյն գաղափարները, նոյն իտէալներն երազող այս ժողովուրդը, ընդ առաջ երթալով, կարճ ժամանակի մէջ ունեցաւ իր երկսեռ դպրոցը, որ տարուէ տարի կը զարգանար:

Երիտասարդութիւնը արթնցաւ, զինուեցաւ, բաղդատելով դրացի տարրերու հետ. այժմ գերակշիռ էր տնտեսութեան, կենցաղավարութեան եւ զինուորութեան տեսակէտով: Բառիս իրական իմաստով, լաւագոյն շրջան մը, մինչեւ 1914ի համաշխարհային արիւնոտ պատերազմի նախօրեակը:

Հնչեց ընդհանուր զինուորագրութեան ահազանգը: Արմշատցին հնազանդեցաւ եւ 80 երիտասարդներով մասնակցեցաւ հրաւէրին: Վէրքը մեծ եղաւ: Իւրաքանչիւր ընտանիք իր անդրանիկի կորուստը զգաց: Շատ չանցած, յաջորդեցին նենգաւոր հետապնդումներ — անասունին, ուտեստեղէնին անգամ: Ժողովուրդը համակերպեցաւ, տուաւ իր բաժինէն աւելին: Եղան էշիրէթներու ոտնձգութիւններ, Արմշատցին զգաց ահեղ կացութիւնը ու գուշակեց գալիք աղէտները: Արդէն ձմրան սկիզբն էր: Ժողովուրդը ձեռնարկեց ինքնապաշտպանութեան:

Փետրուարի սկիզբները, Խանասորի արշաւանքի հերոսներէն, Գաւառի առիւծ, Պետրոս Տէր Օհաննեանը կառավարութեան գացին, մեծ յուզում պատճառելով: Շատախի թաղէն հասնող լուրերը շատ դառն էին. ինքնապաշտպանութեան նախապատրաստութիւններու հրահանգներ կը ստացուէին: Շատ չանցած տեղի ունեցաւ գաւառի պարագլուխ խոստմնալի մտաւորական Յովսէփ Զօլեանի ձերբակալութիւնը: Գաւառին մեծագոյն կորուստը:

[illegible] էր: Դրացի տարրերը թունոտ ժանին սրած, յարմար օրուան — գարնան սկիզբներուն կը սպասէին, որ օրերու խնդիր էր: Ապրիլի սկիզբները արդէն վարագոյրը ճեղքուած էր: Անհաշտ դրացիներէն՝ հրոսախումբի մը հարուածներով զոհուեցան 9 Արմշատցիներ. երեք օր յետոյ 4 հովիւներ եւս: Արմշատցին բաժակը լեցուած համարելով, վրէժի դիմեց: Մաս մը ուժով յարձակեցաւ նոյն հրոսախումբի գիւղին վրայ եւ կարեւոր զոհեր խլելով ու գիւղը կրակի ճարակ դարձնելով, փախուստի մատնեց մինչեւ Տիգրիսի ձախ ափերը:

Թաղը՝ իբրեւ գաւառի կեդրոն, աշիրէթներէն ահարկուին, Գիրաւցիին գլխաւոր նպատակակէտն էր: Իր ուժերը լարած, կառավարութեան հետ միասին կը նեղէր: Թաղը պաշարուած ըլլալով, հաղորդակցութիւնները անկանոն էին: Հասած լուրերը կը հրահանգէին ըստ զինուորական մարմնի որոշման, գաւառի հայութիւնը ամփոփել հայաշատ շրջաններ եւ կազմակերպել ինքնապաշտպանութեան գործը: Արմշատցին ալ թողլով իր բնական ամրութիւնները, պէտք էր միանար Կաղպիի շրջանի հայութեան, իր վերջին գոյամարտը մղելու: Մինչ այս՝ չորս մղոն հեռու Սըրկէթ ըսուած հայաբնակ գիւղակը կը ջարդուէր: Աննշան մաս մը միայն կրցաւ ազատիլ եւ ապաստանիլ Արմշատ:

ՋԵՐՄԱԶՈՐՑԻ

ԾԻԾԱՂ

Պարսկահայ քաղաքացի մը գիւղացին ծաղրելու համար կը հարցնէ.

— Քեռի՛, ձեր գիւղը գարեջուր կը ծախե՞ն:

Գիւղացին.— Մենք գարին կուտանք, կ'ուտեն եւ կը վազեն աղբիւրէն ջուր կը խմեն, կը դառնայ գարեջուր:

ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Մոսկուայի մէջ բացուեցաւ խորհուրդներու 6րդ համագումարը, ու Մոլոթով՝ գործավարներու խորհուրդին նախագահը տուաւ զեկոյց մը, սովորական յարձակումներ գործելով աշխարհի միացեալ մասին վրայ:

— Տասը տարի առաջ, ըսաւ Մոլոթով, Լոյտ Ճորճ նեպի քաղաքականութիւնը կը բնորոշէր իբր «վայրենի համայնավարութենէն» փոխանցում մը դէպի աւելի մեղմ եղանակ մը: Քաղքենի տնտեսագէտներն ու քաղաքագէտները որոնք ընդունեցին Լոյտ Ճորճի բանաձեւը եւ յուսացին թէ նեպի միջոցով, համայնավարութիւնը կ'երթայ իր պարտութեան, չկրցան ըմբռնել թէ այս կազմակերպութիւնը՝ խորհրդային իշխանութեան ձեռքին մէջ, ինքնատիպ եղանակ մըն էր տնտեսական վերաշինութեան:

Անդրադառնալով ճակախորհրդային պայքարին վրայ, Մոլոթով կը ճաւաստէ թէ անոնք միմիայն մէկ նպատակ կը ճետապնդեն,— պատրաստել արտաքին միջամտութիւնը, խուժում դէպի Ռուսիա: Նոյն նպատակին կը ծառայէ նաեւ «բռնի աշխատանք»ի վերագրումները:

Խորհր Միութեան եւ ուրիշ երկիրներու մէջ, աշխատանքի պայմաններու բաղդատութիւնը ցոյց կուտան «բռնի աշխատանք»ի մասին եղած վերագրումներուն սուտութիւնը: Ռուսիոյ մէջ, անգործութիւնը բոլորովին վերցած է: Դրամատիրական գլխաւոր երկիրներու մէջ, անգործներու թիւը կ'անցնի 30 միլիոնը: Միայն Միացեալ Նահանգներու մէջ կան 10 միլիոն անգործներ: Խորհրդային կառավարութեան կողմէ «բռնի աշխատանք»ի շահագործման մասին եղած ակնարկութիւնները կը հերքուին հետեւեալ իրողութիւններով: Անտառներու շահագործման մէջ աշխատող գործաւորները կ'աշխատին կամաւոր կերպով կնքուած հաւաքական պայմանագրութիւններու հիման վրայ: Չենք ծածկեր թէ կ'օգտագործենք բանտարկեալներու աշխատանքը թաղապետական գործերու մէջ, որոնք օգտակար են հաւաքականութեան եւ ճամբաներու շինութեան: Օտար կարգ մը շրջանակներու կողմէ, մեր երկրին աշխատանքի պայմանները քննելու համար կատարուած փորձերը ընդունելի չեն կրնար ըլլալ մեր կողմէ: Միամաղմանի արարք մըն է որ չի հաշտուիր մեր երկրին վեհապետական սկզբունքներուն հետ: Այս քննութեան կը կը հաւանինք հաւասար իրաւունքներու սկզբունքին վրայ:

Մոլոթով կը հաւաստէ թէ հակախորհրդային պայքարները կը ծառայեն հարթելու տնտեսական պոյքոթի ճամբան եւ կը կազմեն նախապատրաստական աշխատանքները յետագայ միջամտութեան: Կը յայտնէ թէ ամէնէն աւելի Ֆրանսան է որ այս տեսակէտէն լծուած է տենդագին աշխատանքի: Պրիանի նախաձեռնութեամբ կազմուած Համեւրոպայի յանձնախումբը այս տեսակէտէն պէտք է կարեւոր դեր մը խաղայ, համաձայն իր հեղինակներու յատակագծին: Խորհր. կառավարութիւնը ընդունեց այս յանձնախումբին աշխատանքներուն մասնակցելու հրաւէրը, տեղին վրայ ինքն իսկ կարենալ ուսումնասիրելու համար անոր աշխատանքներու նկարագիրը եւ նպատակը:

Գալով զինաթափութեան նախապատրաստական աշխա[...]ներուն, հակառակ խորհր[...] գամաւորութեան բոլոր [...]րուն՝ գոնէ ընդունել տալ [...] մար մասնակի զինաթափ[...] սկզբունքը, պատերազմի [...]ները կը սաստկանան եւ [...] զինումները կը շատնան: [...] արդիւնքը զինաթափ[...] յանձնախումբի չորս [...] աշխատանքներուն: Խորհր[...] թիւնը ո՛չ մէկ յոյս կը [...] յանձնախումբին [...] աշխատանքներուն: Ուաշի[...] եւ Լոնտոնի խորհրդաժող[...] արդիւնքները ցոյց տուին թ[...] նակցութիւնները երբեք չեն [...] գիլեր պատերազմի պատր[...] թիւնները: Ռուսիա կը նկա[...] չի կրնար մասնակցիլ զին[...] փութեան խորհրդաժողով[...] խատանքներուն, եթէ ան [...] ծօրէն փափաք չունի զին[...] փութեան կամ գոնէ մ[...] զինաթափութեան: Անկից [...] Եւրոպա չպիտի կրնայ [...] պարտադրել որեւէ որոշում [...] վիճաբանութեան ինք չէ [...] նակցած:

Մոլոթով կը հաւաստ[...] խորհուրդներու 5րդ հա[...] մարէն ի վեր, երկու [...] ընթացքին, արտաքին միջ[...] թեան սպառնալիքը զօր[...] Այս միջամտութեան [...] նշանակուած էր 1930-31 [...] ընշրջանը, ինչպէս յայտ[...] Մոսկուայի վերջին դա[...] թեան ընթացքին: Հակառ[...] կայն այս սպառնա[...] Խորհրդ. Միութիւնը կրցած [...] րացնել իր միջազգային [...]

1929ին եւ 1930ին [...] ները, Գերմանիոյ մէջ [...] պայքար կը մղուէր [...] Ռուսիոյ: Իսկ 1930ի ընթ[...] հանդէպ Ռուսիոյ նպա[...] փոփոխութիւն մը կատար[...] գերման հանրային կա[...] մէջ:

Իտալիոյ հետ, յարա[...] թիւնները կը զարգանան [...] կերպով:

Թուրքիոյ հետ, Ռուսիո[...] րեկամական կապերը աւել[...] րացած են:

Անգլիոյ հետ, յոյս կ[...] յետագային լաւ կապեր [...] տատուին: Ճափոնի հետ, [...] բերութիւնները կը շար[...] զարգանալ բարեկամական [...] Փէքինի դաշնագրի հիման [...] Պարսկաստանի հետ, ան[...] Աֆղանիստանի հետ նպա[...]

Մոլոթով դժգոհ է [...] Ֆրանսայէն, որ կը շար[...] թշնամական դիրք բռնել [...] դէպ Ռուսիոյ:

Իսկ Լեհաստան, սկզբ[...] դրած է մերժել Ռուսիոյ [...] չէզոքութեան դաշնագրի [...] կնքումը եւ զինաթափ[...] յանձնախումբին մէջ անոր [...] կայացուցիչները մերժեցին [...] հրդային պատգամաւորներ[...] առաջարկները սպառազինու[...] նուազման մասին:

Մոլոթով կը շեշտէ մասն[...] րաբար Ցունաստանի հետ [...] սիոյ յարաբերութեանց [...] ցումը: Պուլկարեան միակ եր[...] որ կանոնաւոր յարաբերութ[...] կը մշակէ Խորհրդ. Միու[...] հետ: Չինաստանի հետ, Ռու[...] կը յուսայ համաձայնութ[...] գալ: Իսկ Միացեալ Նահանգ[...] այս վերջերս մանաւանդ կը [...] տեն հակախորհրդային ձգտ[...] ներ, որոնք վատ ազդած են [...] ռեւտուրին վրայ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՏՐԱՊԶՈՆԻ ԿՐՕՆԱՓՈԽՆԵՐՈՒ ՎԱՐՈՒԱԾԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

[illegible]

ՊՈԼԻՍԻ ՕՍՄ. ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԴԻՄ

[illegible]

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԸ ՎԱՌԻՉ

[illegible]

5216 ՀՈԳԻ ԿԱՐԱԾ Է ՄՆԱՆԱԼ 12 ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

[illegible]

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴՊՐՈՑ ԿՈՒԶԵՆ

[illegible]

ՈՒՍՏՈՒՑԻ ԿԻՆԻ

[illegible]

ՏԵՂԵԿ ՈՒ ՄՈԼԼԱ

ՄԱՐԱՑ ԼԵՆԻՆԻ

[illegible]

ԿՈՄՏԻՍԱՍԵԱՆ ԵՐԳԵՐ

[illegible]

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

[illegible] F. Club Dieppe [illegible] F. C. Dieppe [illegible] 1 B [illegible] Amiens [illegible] Racinq Club Albert [illegible] Genevilliers [illegible] U. S. A. Clichy Hors Championnat [illegible] Wanderers [illegible] U. S. A. Clichy 1er junior [illegible]

Հ. Ե. Ռ. Մ. «ԱՐԱՐԱՏ»

[illegible] E. S. Gentilly [illegible]

ՔՈՒՐՏԵՐԸ ԿԸ ԴԱՂԹԵՆ

[illegible]

«ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂ»

[illegible] The Armenian Student (Հայ Ուսանող) [illegible]

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՏԻԿԻՆ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

[illegible] Galerie Carmine, 5, rue de la Seine, Paris (5) [illegible]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՅՈՒՀԻՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԷՆ)

[illegible]

ՅԱԿՈԲ ԳՈՐՅՈՒՄԵԱՆ

(Շար.)

րու եւ վիրաւորներու մասին ստոյգ տեղեկութիւններ քաղել կարելի չէր եղած։

Սթրումիցայի շրջանին մէջ ընդամէնը կը համրուին 35 մեռեալներ եւ 60 վիրաւորներ։ Սակայն քանդուած կամ անբնակելի դարձած բնակարանները աւելի քան 2000 են։

Փիրավի գիւղին մէջ, ընդերկրեայ որոտումներ սարսափի մատնեցին ժողովուրդը։ Գիւղին մէջտեղէն անցնող գետակը փոխեց իր ընթացքը, քշելով ինչ որ կար ճամբուն վրայ։

Աթէնքի համայնավար լրտեսները

Աթէնքի արուարձաններուն մէջ, ոստիկանութիւնը երեւան հանեց բոլշեւիկ լրտեսութեան շատ կարեւոր կեդրոն մը, որ կը թուի թէ, կը վարէր կեդրոնական եւ Արեւելեան Եւրոպայի, Եգիպտոսի եւ Հնդկաստանի մէջ համայնավարական լրտեսութիւնը։

Երկուշաբթի կէս օրէ վերջ ոստիկանութիւնը ձեռնարկեց գործողութեան։ Յանկարծ կոխելով կազմակերպութեան կեդրոնատեղին, ոստիկանները կրցան ձերբակալել լրտեսներու պետը Սիտերիտիս, բժիշկ, նախկին գործակալ Պէլա Քունի եւ անդամ համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին։

Կատարուած խուզարկութեան ընթացքին, որ տեւեց քանի մը ժամ, ոստիկանները երեւան հանեցին մեծ քանակութեամբ գիւանաթուղթեր, բազմաթիւ նամակներ եւ զինուորական տեղեկագրեր, որոնք ղրկուած էին Վիեննայի, Պերլինի. Պոլսոյ, Պոմպէյի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ գործող լրտեսներէն։

Երեք կիներ, որոնք նոր վերադարձեր էին արտասահմանէն հոն կատարելէ վերջ իրենց յանձնուած գաղտնի գործը, ձերբակալուեցան։ Երեքն ալ այդ կազմակերպութեան պատկանող լրտեսներ են։ Անոնց վրայէն գտնուեցան շատ կարեւոր փաստաթուղթեր, զորս անհետացնելու կամ պահելու ժամանակ չէին ունեցեր։

Անգլեւռուսական յարաբերութիւնները

Մոսկուայի մէջ, Խորհուրդներու 6րդ համագումարին առջեւ, Մոլոթովի խօսած ճառը մեկնաբանելով, անգլիական «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ը կը հաստատէ թէ, մինչդեռ եւրոպական բոլոր երկիրները կը պատրաստուին միջոցներ ձեռք առնել խորհրդային վաճառամարտին դէմ «Անգլիա որեւէ պատճառ չի տեսներ շարժելու, ոչ մէկ պատճառ նոյնիսկ վախ զգալու»։ Եւ հետեւաբար, Մոլոթով իրաւունք ունի գոհացուցիչ նկատելու երկու երկիրներու յարաբերութիւնները.—

«Խորհրդային Ռուսիա, կը գրէ «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը ձգտի տնտեսապէս տէր դառնալու աշխարհի։ Մինչ այդ, անընդհատ կը յեղյեղեն Ռուսերու ականջներուն թէ ինչ յաղթանակներու կը սպասէ կարմիր բանակը՝ համաշխարհային յեղափոխութենէն երբ վայրկեանը գայ։ Ահա կացութիւնը որուն պէտք է կուրծք տայ, եւ որուն սակայն գոյութիւնը կ'անգիտանան մեր ղեկավարները»։

Համայնավարները Շուէտի մէջ

Սթոքհոլմի խորհրդային կառավարութեան դեսպանը ներկայ եղաւ Շուէտի համայնավար կուսակցութեան մէկ համաժողովին եւ յայտնեց թէ հնգամեայ ծրագրի գործադրութեան համար, Ռուսիա պէտք ունի 2 միլիոն վարպետ գործաւորներու եւ թէ այս թիւէն Շուէտի բաժինը պիտի ըլլայ 5000 հոգի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Վաղը իրիկուն ժամը 8.30 — 9.15 Ծրագրի մեկնաբանում (ընկ. Պ. Հիւսեան)։

ժամը 9.30—10.15 Հայ գրականութեան պատմ. (ընկ. Պ. Մինասեան)։

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շավիլի Երկս. Երիտ. Միութեան կողմէ
14 Մարտ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին
Salle Pantinի սրահին մէջ, 114 Grand'Rue Chaville
կը ներկայացուի՝ ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Դիմակաւոր եւ անդիմակ պարահանդէս կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ
Թանկօի մրցում, ընտիր նուագախումբ, ճոխ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով. Մուտք 5 ֆրանք

Հաղորդակց. միջոց.— Առնել հանրակառք թիւ 1 եւ իջնել Ancienne Mairie, Շավիլ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի Քրիստափոր, Ռոստոմ, Աղբիւր Սերոբ, Արծիւ եւ Հրազդան խումբերու բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 2 Place Chatelet, Սարա Պէրնարի Թատրոնին քովի սրճարանը, մէթրօ' Pont Notre Dame. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է.

ԱՆԻԷՌ - Պուա - Քոլոնպի Զէյթուն կոմիտէի վիճաբանական ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 79 Rue des Chambards, Պուա Քոլոնպ, կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՊԷՔՈՆ եւ շրջանները բնակող բոլոր անհատ Դաշնակցականները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Պէքոնի կայարանին դիմացի ծխավաճառի սրճարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահին մէջ, կարեւոր օրակարգ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի վահագն գրադարանի դասախօսութիւնը այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ կը դասախօսէ Պ. Մ. Տէրպէտէրեան *Այնշթայնի մասին*։ Մէկ ժամ սինէմա, *Չիկօնօ*։ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ Զ. Ե. Ո. Միութեան ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ,

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ Եօզկատի Հայր. Միութեան ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ-Մուլինօ.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փրէ Սէն Ժէրվէ, Գուպ.— 35,
Լիոն, Մ. Ֆ.— 170,
Սուլթանապատ, Հ. Գ.— 250,
Պրէսթ, Կ. Ա.— 35,
Անիէռ, Գ. Ճ.— 25,
Իսի լէ Մուլինօ, Մ. Գ.— 35,
Լիոն, Մ. Ռ.— 70,
Վիլժիւիֆ, Ա. Ն.— 50,
Բլէրմոն, Ս. Ս.— 35,
Միլան, Գործ.— 98.05լիր.,
Վիէն, Զ. Ղ.— 20,
Նիս, Ե. Գ.— 200,
Ալֆորվիլ, Պէր.— 70,
Սէն Լորէն, Տիւր.— 140,
Կրընօպլը, Ս. Ղ.— 75,
Լա Պլաշէռ, Ս. Մ. 35,
Սակլա, Ս. Թ.— 70,
Շալամոն, Գ. Ս.— 35,
Շաս, Ն. Մ.— 25,
Մարսէյլ, Գործ.— 950,
Նիկոսիա, Իսճ.— 1 անգլ.
Կրընօպլը, Յ. Գ.— 5,
Բլամօն, Յ. Շ.— 35,
Պիսէթր, Ե. Յ.— 35,

Նաւասարդեան, Ամասեան, Թէրզեան, Եզեկիէլեան եւ Վարդան ընտանիքները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, զոքանչին եւ ազգականուհիին Այրի Տիկին

ՎԱՐԴՈՒՀԻ (ԿԻԼԻԱ) ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ 9 մարտ առաւօտեան ժամը 5ին Տրակինեանի հիւանդանոցին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Մարտ 10ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին Նիսի Հայոց եկեղեցիին մէջ նախագահութեամբ Տէր Շամլեան քահանայի։

Այրի Տիկին Զարուհի Արսէնեան, Պ. Արսէն Արսէնեան եւ զաւակունք, տէր եւ տիկին Զարեհ Պիւլպիւլեան, Այրի տիկին Կ. Արսէնեան եւ զաւակունք (Պոլիս), Պ. Զարեհ Արսէնեան (Նիւ Եորք), Տքթ. Քօլօլեան, Պ. Արմենակ Քօլօլեան (Պուքրէշ), Պ. Պ. Զարեհ եւ Օննիկ Քօլօլեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ տիկին Մ. Մավեան եւ զաւակունք, ինչպէս նաեւ Բէյատանեան (Պուքրէշ) եւ Ճամճեան (Վառնա) ընտանիքները սրտի խորունկ կըսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հօր, եղբօր, տաքրոջ եւ ազգականին՝

ՄԻՀՐԱՆ ԱՐՍԷՆԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ Մարտ 9ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Սէն Ժէրմէնի եկեղեցիին մէջ։

Հանգուցեալոյն մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն Ժէրմէնի գերեզմանատան մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սահակեան, հօր անուն՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անուն' Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անուն՝ Սամուէլ, Տէրզօրի ջարդին 9–10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէտտատիյէ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône) France.

IMPRIMERIE - MASSIS -ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN ERUOPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՄԱՐՏ 1931
13 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1517 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նորէն կը գործածենք այս բացատրութիւնը, նկատի առնելով կարգ մը երեւոյթներ։

Կը թուի թէ մեր մամուլը կորսնցուցած է իր պաղարիւնը կամ պայծառատեսութիւնը՝ կարգ մը հարցերու մասին։

Դաշնակցութիւնը ունի ուղեգիծ մը որոշ եւ ամփոփ։ Մամուլը՝ անոր արտայայտիչն է։ Այլ եւ քարոզիչը անոր տեսակէտներուն։ Աշխարհահայեացքին։

Այս վերջինը պարզաբանելու համար, ունինք մեր ծրագիրն ու կազմական կանոնագիրը։ Իսկ ուղեգիծը— օրուան քաղաքականութեան ուղեցոյցը՝ կը մշակեն Ընդհ. Ժողովները։ Անշուշտ իրենց առաջնորդ ունենալով միշտ ծրագիրը։ Դաշնակցական յետին խումբին տեսակէտը ժողովէ ժողով կը փոխանցուի մինչեւ Շրջ. ժողով եւ յետոյ Ընդհ. Ժողով։

Դժբախտաբար մեր Ընդհ. Ժողովները տեղի կ'ունենան երկար ընդհատումներով— երբեմն 3—4 տարին անգամ մը, իբրեւ հետեւանք մեր ցիր ու ցան վիճակին։

Բնականոն պայմաններու մէջ— ամփոփուած մեր հայրենիքին մէջ— կարելի պիտի ըլլար Ընդհ. Ժողով գումարել ամէն տարի, ինչպէս կ'ընեն եւրոպական եւ ամերիկեան բոլոր կուսակցութիւնները։

Այս կացութեան հետեւանքով, կը ծագին հարցեր որոնք նախատեսուած չեն մեր ժողովներուն մէջ։ Կ'ունենանք նոր տեսակէտներ։ Որոնումներ եւ պրպտումներ։

Կուսակցութիւնը ճամբան չի փակեր ո՛րեւէ պրպտումի առջեւ, կը բաւէ որ չհակասէ մէկ Ընդհ. Ժողովէն միւսը հաստատուած կանոնագիր-ծրագրին։

Աւելի պիրկ է մեր կուսակցութեան աւանդութիւնը՝ բուն գործնական քաղաքականութեան մասին։ Տեսակէտներ, հարցեր կան որոնք մշակուած, ամփոփուած են որոշ բանաձեւերու մէջ, եւ ուրեմն պարտադիր՝ բոլորին։ Երանգներու տարբերութիւններ միշտ ալ կրնան գտնուիլ, բայց հիմնականը կը մնայ անփոփոխ։ Այլապէս, կարելի չպիտի ըլլար ո՛ր եւ է ծրագիր գործադրել։ Գործել։

Եւ ծրագիրներ կան որոնց մասին չպիտի խօսինք, կամ քիչ պիտի խօսինք, որպէսզի կարենանք իրապէս գործադրել։

×

Ինչո՞ւ կը յիշեցնենք այս տարրական գիտելիքը։

Պատասխան — իսկապէս շփոթութեան մատնուած են շատերը — նոյն իսկ շարքերը — քրտական հարցին առթիւ։

Փետրուար 20ին, մենք առիթ ունեցանք բացատրելու թէ ի՛նչպէս կը հասկնանք խնդիրը։ Կրկնենք անգամ մըն ալ.

— «Զօրաւոր, հատու ազդակ մըն է քրտական ճակատը, բայց միամտութիւն կ'ըլլար համարել զայն ամէն բան, առանց որու կորսուած է մեր դատը, կամ կորսուած ենք իբրեւ ազգ…

Տարիներով չարաչար տուժեցինք մեր անսահման խանդավառութեան կամ «քաղաքագիտութեան» հետեւանքով, եւ ներելի չէ որ այս պարագային ալ կորսնցնենք մեր հաւասարակշռութիւնը կամ պայծառատեսութիւնը։

Գործակից մը ունինք մեր ազատագրական ճամբուն վրայ, եւ շատ լաւ կը հասկնանք իրար, ճշդուած ըլլալով բոլոր հնարաւորութիւնները։

Աւելի քան ամուր՝ կը մնանք այդ գետնին վրայ։ բայց պահելով 'համեմատութիւնները»։

Այստեղ պատճառ չկայ ոչ ոտքը գետնէն կտրելու, ոչ ալ «բոլորանուէր» խրելու։

Այդպիսի որոշում չունի կուսակցութիւնը։ Ոչ ալ Արարատով Լոզանի դաշնագիրը պատռելու յաւակնութիւն։ Եթէ վաղը ունենայ, կը խօսինք այդ մասին։ Բայց այսօր շատ յստակ է բանաձեւը։ Նաեւ կատարուած գործը։ Ե՛ւ մեր անելիքը ե՛ւ սպասելիքը։

Կուսակցութեան ուղեգիծը թոյլ չիտար հէքեաթներ հիւսելու։

Երկրորդ, նոյնպէս կուսակցութեան տեսակէտին, խառնուածքին կը հակասէ գրի առնել բաներ որոնք «անվիճելի» են, այո՛, բայց նաեւ անճառելի…

Եթէ «խօսքը առանց գործի մեռեալ է», մտքէ անցած ամէն բանի մասին խօսիլն ալ՝ հաւասար է ո՛րեւէ ծրագիր եւ գործ մեռցնելու։

Ի՞նչ կը նշանակէ անդադար սեւով ճերմակի վրայ պոռալ թէ Ապրիլ 11 մը կը պատրաստուի նա՛եւ Ախուրեանէն մինչեւ Բագու։ (Կը ճանչնա՞նք այսօրուան կովկասը)։

Եւ ճիշդ այստեղ է որ չենք ճանչնար Թուրքը։ Աւելի ճիշդ՝ շատ ետ ենք մնացեր Թուրքէն, սուլթան — իթթիհատականն ըլլայ թէ քեմալականը։

Ի՞նչ օգուտ գիշեր-ցերեկ խօսիլ, խորհիլ ջարդուելու մասին, երբ միեւնոյն ատեն ճառեր կը խօսինք ջարդելու մասին։ Այսինքն կը հաւատանք մեր ուժին։

Երբ քառասուն օր մէկուն «խենդ» պոռաս, կամ հասկցնես թէ թոքախտ պիտի ըլլայ,— իսկապէս կա՛մ կը խենդենայ, կամ թոքախտ կ'ըլլայ։

Այսպէս ալ, շարունակ ջարդուելու մղձաւանջը՝ առտու մը ջարդել կուտայ, երբ մենք ճառ խօսելով եւ յօղուած գրելով զբաղած ենք։

Պարագան շատ լուրջ ըլլալով, պարտք սեպեցինք թուղթին յանձնել այս դիտողութիւնները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

«Կոչնակ Հայաստանի» պահպանողական շաբաթերթը գիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (14 փետր)

— «Անգլիոյ թագաւորին իրաւունքն է անշուշտ, վաւերացնել, նոյնպէս՝ ի պահանջել հարկին՝ չվաւերացնել, իր սահմաններուն մէջ գտնուող հոգեւոր պետի մը ընտրութիւնը։ Այդ իրաւունքը կը գործադրէին Թուրք սուլթաններն ալ, բայց երբեք թեկնածուներէ մին նշանակելու իրաւունքը խնդրական է, իրաւ է որ Անգլիոյ թագաւորն այդ կերպով կը նշանակէ անգլիքան եկեղեցւոյ գերագոյն պետերը — գէնդըրպըրիի եւ եորքի արքեպիսկոպոսները — բայց պարագան տարբեր է հոդ։ Թագաւորն, ինք, երկրին օրէնքով այդ եկեղեցւոյն անդամն է, եւ անոր պաշտպանը, զմոռնանք որ այդ կարգադրութիւնը կը քննադատուի անգլիքաններէն ալ, ու թերեւս պիտի ջնջուի օրին մէկը։

Արդ, տրուած պայմաններուն մէջ՝ Երուսաղէմի Միաբանութիւնն իր պատասխանատուութիւնը մասամբ կը թեթեւցնէ «բացառաբար» միայն համակերպելով հրամանին։ Այլապէս, երբ ազգին կողմէ, իրաւաբարական փաստերու վրայ հիմնուած խնդրագիր ներկայացուի՝ հաւանօրէն կը բարեփոխուի արքայական որոշումն ալ։ Միեւնոյն ատեն առիթ պիտի ներկայանայ տեսնելու Լոնտոնի դիրքը ուրիշ եկեղեցիներու հանդէպ, — զոր օրինակ երբ յունաց կամ լատինաց պատրիարքի նոր ընտրութիւն մը կատարուի։

Ոչ նուազ, եւ թերեւս շա՛տ աւելի ծանրակշիռ է վանքին հլեւմտական վիճակը։ Եթէ տրուած լուրերը ստոյգ են, պարտքին գումարը կը հասնի 150,000 ոսկիի, վանքը մեծարժէք եւ հասութաբեր կալուածներ ունի, գիտենք, բայց եթէ ատոնց կառավարութիւնը գիտական հիմերու վրայ չդրուի, եւ պարտքին գումարը տոկոսներու յաւելումով օրէցօր աճի՝ այն ատեն կուգայ անխուսափելին, — պետական ուրիշ միջամտութիւն մը։ Ս. Յակոբեանց [illegible] լական ցանձնախմբի մը հսկողութեան կ'ենթարկուի, ինչպէս որ եղաւ յունաց վանքին։

Ժամանակ է արթննալու, ժամանակ է ցոյց տալու որ վանքի մը կալուածները կառավարելու չափ կարող մարդիկ կը գտնուին մեր մէջ։»

ԹԷՎՖԻՔ ՐԻՒՇՏԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի, Էնկիւրիի մէջ տեսակցութիւն մը տուած է Աթէնքի «Փրոյա» թերթին խմբագրին։ Թէվֆիք Րիւշտի այս առթիւ յայտարարած է թէ թուրքեւհելլէն բարեկամութիւնը ոչ միայն երկու ազգերուն, այլ նաեւ ամբողջ Արեւելքի վրայ շատ լաւ տպաւորութիւն մը բրած է խաղաղութեան տեսակէտով։ Թէվֆիք Րիւշտի յայտնած է թէ մտադիր են Ապրիլին Ղազէթ փաշայի հետ Աթէնք փոխ այցի երթալ, բայց նոր ընտրութիւնները պատճառ եղած են որ այցելութեան թուականը անորոշ մնայ։

Իր յայտարարութիւնները շարունակելով, Թէվֆիք Րիւշտի բսած է թէ Թուրքիոյ Եւրոպայի Միութեան հրաւիրուիլը անհրաժեշտ կը գտնէ, եւ թէ Թուրքիոյ նոր ընտրութիւնները արդիւնք են Մ. Քէմալի երկրին մէջ կատարած համբորդութեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նաւային համաձայնութիւնը

Անգլիոյ, Իտալիոյ և Ֆրանսայի միջեւ կնքուած նաւային համաձայնագիրը հրատարակութեան տրուեցաւ։ Համաձայնութեան գլխաւոր եզրերը հետեւեալներն են.

1) Ֆրանքեւիտալական ուժերու հաւասարութեան սկզբունքը յետաձգուած է մինչեւ 1935։

2) Ֆրանսական եւ իտալական նաւային ուժերու յարաբերական արդի հաւասարակշռութիւնը պիտի պահպանուի մինչեւ 1936, ուրիշ խօսքով, Ֆրանսա կը պահէ աւելի քան 150,000 թոնոյի գերակշռութիւն Իտալիոյ վրայ։

3) 1936ին, Ֆրանսայի ընդծովեայ նաւերու գերակշռութիւնը պիտի ըլլայ 29,000 թոնօ, փոխանակ 42,000ի։

4) 1936ին, Ֆրանսայի թեթեւ մարտանաւերու գերակշռութիւնը պիտի ըլլայ 56,746 թոնօ։ Իտալիա փոքր յածանաւերու գերակշռութիւն մը կը ստանայ։

5) Մեծ մարտանաւերու գերակշռութիւնը կը մնայ Ֆրանսայի։

6) Ֆրանսա պիտի կրնայ շինել նոր մարտանաւեր մինչեւ 140,000 թոնօ տարողութեամբ, իսկ Իտալիա 114,000։

Այս առթիւ ամփոփ կերպով տանք հետեւեալ տեղեկութիւնները.— 1930 Ապրիլ 22ին, երկու դաշնագրեր կնքուեցան Լոնտոնի մէջ։ Առաջին դաշնագիրը ստորագրեր էին հինգ պետութիւններ, Ֆրանսա, Անգլիա, Ամերիկա, Իտալիա եւ Ճափոն, եւ կը վերաբերէր ընդծովեայ պատերազմին եւ ընդծովեաներու սպառազինման։ Երկրորդը ստորագրեր էին երեք պետութիւններ, Անգլիա, Ամերիկա եւ Ճափոն. այս դաշնագիրը կը ճշդէր թեթեւ մարտանաւերու (յածանաւ, Թորփիլանաւ եւյլն.) տարողութիւնը մինչեւ 1936։ Այս դաշնագիրը չէին ստորագրեր Ֆրանսա եւ Իտալիա, որովհետեւ հաւասարութեան վէճ մը ծագեր էր իրենց միջեւ։ Այս վէճն էր որ Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն յաջողեցաւ հարթել եւ Անգլիոյ, Ֆրանսայի ու Իտալիոյ միջեւ կնքել համաձայնութիւն մը, որուն հաւանութիւն յայտնեցին նաեւ Ճափոն ու Միացեալ Նահանգները իբրեւ Լոնտոնի դաշնագրին ստորագիր կողմ։

Կանտիի համաձայնութենէն վերջ

Անգլիական թերթի մը թղթակցին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, Կանտի յայտնեց հնդկական երկրորդ խորհրդաժողովի մը արդիւնքին մասին, թէ միայն Հնդկաստանի տրուած անկախութիւն մը կրնայ գոհացնել Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդը։ Կանտի հաստատեց նաեւ այն զրոյցը թէ փոխարքային հետ իր կնքած համաձայնութիւնը եւ զինադադարը եթէ հաւանութեանը չարժանանայ Քարաչիի խորհրդաժողովին, պիտի քաշուի քաղաքականութենէ եւ հնդկական երկրորդ խորհրդաժողովին ալ չպիտի երթայ։

Այս երկրորդ խորհրդաժողովին գումարման թուականը տակաւին չէ որոշուած, թէեւ անոր յաջողութիւնը խնդրական կը թուի ըլլալ։ Անգլիոյ պահպանողական կուսակցութիւնը յայտարարած է թէ չպիտի մասնակցի խորհրդաժողովին՝ անոր այս յայտարարութիւնը խստիւ կը քննադատուի ազատականներու եւ աշխատաւորականներու կողմէ։

[illegible] նոր խորհրդաժողովի մը գումարումը կանխահաս է եւ թէ անոր Հնդկաստանի մէջ իսկ գումարումը ինքնին կը նշանակէ Անգլիոյ համար, քաղաքական եւ խորհրդարանական իրաւունքներէ հրաժարում թէ, չպիտի մերժէին հետեւիլ խորհրդաժողովին աշխատանքներուն, եթէ նոր եւ արդարանալի փորձ մը կատարուէր։

Անգլիական խորհրդարանը իր վերջին նիստին մէջ զբաղեցաւ հնդկական հարցով։ Մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասուի պահպանողական պետ Պոլտուինի ճառին, որով իր կուսակցութեան տեսակէտը պիտի բացատրէ։

Նոր ցնցումներ Մակեդոնիոյ մէջ

Նախորդ օր, մէկ քանի ցնցումներ եւս զգալի եղան Մակեդոնիոյ մէջ, սակայն որ եւ է վնաս չպատճառեցին։ Կիրակի օրուան երկրաշարժին զոհերու թաղումը կատարուեցաւ չորեքշաբթի օր, տեղի տալով ժողովրդային յուզիչ արտայայտութիւններու։ Յուղարկաւորներու թափօրը կը քալէր աւերակներու վրայէն, զորս գործաւորական խումբեր կ'աշխատէին մաքրել։

Միայն Կէվկէլիի մէջ յոյնեւսերպ սահմանագլուխին վրայ, նիւթական վնասը կը գնահատուի 3 միլիոն տինար։ Ուտովոյի մէջ տուները բոլորովին քանդուած կամ անբնակելի դարձած են, ժողովուրդը կը բնակի կայարանը, ուր կառախումբեր տրամադրուած են անապաստան ընտանիքներուն։

Սթրումիցայի մէջ նամակատունը քանդուած է։ Թղթատարական պաշտօնեաները սպասարկութիւնը կ'ապահովեն վրանի մը տակ։

Վաճառամարտը Եսթոնիոյ մէջ

Եսթոնիա այս միջոցիս ողողուած է Ռուսիայէն զրկուած արմտիքով ու շաքարով։ Ռուսական շաքարը այնքան աննշան գիներով կը վաճառուի, որ շուկայէն վտարած է ուրիշ որեւէ երկրի շաքար։ Մարտի առաջին երեք օրերուն, Ռէվալի հասան 195 վակոն ռուսական արտադրութիւն, շաքար, հաճար, օճառ, մորթ եւայլն։

ՀԱՅ ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐՈՒ ՎԷՃԸ
Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՏՈՄԱՐՆԵՐԸ ԿՆՔՈՒԱԾ

Պոլսոյ վեցերորդ հարցաքննիչ դատաւորը Հայ Կաթոլիկներու Ս. Յակոբի հիւանդանոցը գնաց եւ կնիքի տակ առաւ բոլոր տոմարները եւ պաշտօնաթուղթերը։

Նոյնպէս կնիքի տակ առնուեցան Հայ Կաթոլիկ Պատրիարքարանի տոմարներն ու թուղթերը։

Ինչպէս յայտնի է դատական իշխանութեան այս միջամտութիւնը արդիւնքն է կատարուած բողոքներուն։ Ասկէ առաջ ալ, նոյն բողոքներուն հետեւանքով կնքուեցան Հիւանդանոցին եւ Պատրիարքարանին թուղթերը, բայց յետոյ բացուեցան։ Այս անգամ ալ նոյն ձեւով է որ կնիք կը դրուի։

ԽԱԼՔԸ ԿԸ ԲԱՐԵԿԱՐԳԵՆ

Մուսթաֆա Քէմալ մտադրած է իր կուսակցութիւնը բարեկարգել։

Խալքի ծրագրին մէջ կարեւոր եւ հիմնական բարեփոխումներ պիտի ըլլան։ Այս առթիւ եւրոպական կուսակցութիւններէն ամէնէն աւելի ազգայնական-ընկերվարականներու եւ Ռումանիոյ գիւղացիական կուսակցութեան ծրագիրը աչքի առջեւ կը գտնուին։ Նոր ծրագրին մէջ ամէնէն աւելի կարեւորութիւն պիտի տրուի Թուրք օճախներու եւ երիտասարդական կազմակերպութիւններուն։ Նահանգներու մէջ Թուրք Օճախները պիտի գտնուին կազմակերպութեան գլուխը։ Ամբողջ երիտասարդութիւնը, իր բոլոր զանազան կազմակերպութիւններով, Թուրք Օճախներու կապուած եւ անոր հրահանգներուն ենթակայ պիտի ըլլայ։

Ծրագրուած է ոչ միայն կարգ մը օրէնքներու փոփոխումը, այլ տնտեսական նոր եւ ամուր ծրագիր մը որ կը յուսացուի թէ մեծ ազդեցութիւն պիտի ընէ երկրին ներկայ վիճակը բարելաւելու համար։

ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ 6ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Խորհուրդներու 6րդ համագումարին մէջ, գործավարներու խորհուրդին նախագահը Մոլոթոֆ շարունակելով իր զեկոյցը, շեշտեց մասնաւորաբար ազգային [illegible] յիշեց ճարտարարուեստի բոլոր ճիւղերը, ուր իբր թէ հնգամեայ ծրագիրը իրագործուած եւ նոյնիսկ գլած է ամէն յոյս։

Ըստ Մոլոթովի, խորհ. ճարտարարուեստի արտադրութիւնը կը կազմէ ազգ. տնտեսութեան երկու երրորդը։ Հակառակ աչքերու յոռետես գուշակութեան, կոլխոզներու եւ սովխոզներու առեւտրական արտադրութիւնը նոյնպէս անցած է հնգամեայ ծրագրի նախատեսութիւնները։ 3 միլիոն ագարակներ մտած են կոլխոզներու մէջ՝ վերջին 6 ամիսներու ընթացքին։ Այսպէս ուրեմն, մարտ 1ին, կոլխոզներու մէջ մտած ագարակները կը կազմեն 35 առ հարիւրի համեմատութիւն մը։

— Տարուան ընթացքին կը յայտարարէ Մոլոթով, պէտք է յաջողինք համայնացնել ագարակներու մեծագոյն մասը։ Նոյն միջոցին, պէտք է շահագործել սկսինք 58 ճարտարարուեստական նոր ձեռնարկներ։ Օրավարձքերը պիտի կանոնաւորուին։ Հրահանգներ տրուած են նուազեցնելու համար արտադրութեանց ինքնարժէքը։

Վերջացնելով, Մոլոթով յիշեց թէ համագումարը կը զուգադիպի տնտեսական նոր քաղաքականութեան երկամեակին եւ թէ յառաջիկայ 10 տարիներու ընթացքին, Ռուսիա պարտաւոր է հասնիլ ամէնէն յառաջադէմ երկրներուն եւ անոնցմէ ալ անցնիլ։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՈՒ՞Ր ՄՆԱՑԻՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻ ԲԱՐԻՔՆԵՐԸ

Բ.

Ծանօթ է մեր ընթերցողներուն այն պայքարը, որ կը մղուի Հայաստանի ժողովրդի եւ համայնավար իշխանութեան միջեւ,երկրի տնտեսութեան զարգացման հարցին առթիւ։

Գիւղատնտեսութիւնն ու անասնապահութիւնը կազմելով մեր երկրի տնտեսութեան բնական աղբիւրը, հայ գիւղացին շատ արդարացի կը գտնէ իր պահանջը այդ ճիւղերու զարգացման մասին։ Մինչդեռ այս պահանջին հակառակ կայ համայնավար տեսակէտը, թէ պէտք է ուժ տալ եւ զարգացնել Հայաստանի մէջ ճարտարարուեստական արդիւնաբերութիւնը։

Աւելորդ է ըսել, որ այս տեսակէտները իրենց խորքին մէջ երեւան կը հանեն այն քաղաքական հանգոյցը, որու մէջ է թաղուած Ռուսաստանի աշխարհակալութեան իրական ձգտումները։

Ինչպէս երէկ, նոյնպէս եւ այսօր Հայաստանը այնքան միայն կը շահագրգռէ Ռուսաստանը, որքան պէտք է եւ ձեռնտու վերջինիս իր ընդհանուր քաղաքականութեան համար։ Այս հիմնական գծին համաձայն, համայնավարները չեն ալ մտածեր Հայաստանի տնտեսական զարգացման ձեռնարկներուն մէջ հաշուի առնել երկրին բնական եւ անհրաժեշտ պահանջները։ Ի՞նչ հարկ զարկ տալու առանձնապէս գիւղատնտեսութեան եւ անասնապահութեան, երբ ատոնց արտադրութենէն աւելի Ռուսաստանը պէտք ունի հում պղնձի եւ նման նիւթերու։ Եւ լաւագոյն պարագային, եթէ պէտք է օգտագործել նաեւ Հայաստանի գիւղատնտեսութիւնը, նախընտրելի է ուժ տալ ոչ թէ հացաբոյսերու, այլ բամպակի։

Կարճ խօսքով, Հայաստանի տնտեսական զարգացման ձեռնարկներուն մէջ գլխաւոր տեղ կը բռնեն ռուսական պահանջները, որոնց համար համայնավարութիւնը կը պահէ արիաբար հայկական «նեղ եւ շովէն» ամէն կարգի առաջադրութիւնները։

Պ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանը հաճոյքով է որ կը թուէ իրենց յաջողութիւնները նաեւ այս գիծով, առանց սակայն պարզելու համագումարին այս յաջողութեան քաղաքական արժէքը։ Յաղթանակը անառարկելի է, երբ նկատի ունենանք հետեւեալ պատկերը.—

«1927-1928 Թւին ժողովրդական տնտեսութեան ընդհանուր արտադրանքի մէջ արդիւնաբերութեան արտադրանքը կազմել է 25,3 տոկոս, գիւղատնտեսութիւնը՝ 74,7 տոկոս։ 1928-29 Թւին արդիւնաբերութեանը՝ 33,8, գիւղատնտեսութիւնը՝ 66,2։ 1929-30 Թւին՝ արդիւնաբերութեանը 38,1, գիւղատնտեսութիւնը՝ 61,9։ իսկ 1931 Թւին արդիւնաբերութեան արտադրանքը պէտք է կազմէ 45,4 տոկոս, գիւղատնտեսութեանը 54,6 տոկոս»։

Ուրիշ խօսքով, չորս տարուան մէջ Հայաստանի գիւղատնտեսութեան արտադրութիւնը 74,7 տոկոսէն իջած է 54,6 տոկոսի։

Որ առհասարակ Հայաստանի տնտեսական զարգացման ընթացքի մէջ ստորադասուած է Հայաստանը ի հաշիւ Ռուսաստանին, պարզօրէն կը տեսնուի Պ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանի զեկուցման մանրամասնութիւններու մէջ,

Իր իսկ խոստովանութեամբ թոյլ եւ դանդաղօրէն կը զարգանան այն բոլոր ձեռնարկները, որոնք գլխաւորաբար արժէքաւոր են Հայաստանի ընդհանուր բարգաւաճման տեսակէտէն։

Մինչ տնտեսական զանազան ձեռնարկներու համար ժամանակէն առաջ եւ նախատեսուածէն աւելի գումարներ են ծախսուեր՝ ընդհակառակն անփոյթ եւ ժլատ վերաբերմունք մը ցոյց տրուած է ուրիշ ձեռնարկներու մէջ։ Այսպէս օրինակ.

«Խճուղային տնտեսութեան մէջ մեր ներդրումները քիչ են.. մենք պէտք է այստեղ ներդնէինք 16 միլիոն ռուբլի. որից ներդրել ենք դեռ եւս 5 միլիոն 700 հազար ռուբլի։»

Ինչո՞վ բացատրել այս իրողութիւնը. մանաւանդ որ ճամբաներու վիճակը մեր երկրի մէջ առհասարակ շատ անմխիթար է եւ նոյնիսկ անհամապատասխան օրուան պահանջներուն։

Պէտք չէ մոռնալ նոյնպէս որ «Խճուղային ճանապարհներն այս տասը տարում համարեայ թէ չեն աճել, եթէ չհաշուենք նորոգման եւ եղած ճանապարհների պահպանման համար կատարուած աշխատանքները»։

Խուսափինք վերագրումներէ։ Յիշենք սակայն, որ փոխադրութեան հարցը կը մնայ իր նախնական վիճակին մէջ, հակառակ բազմաթիւ ծրագիրներու եւ նախահաշիւներու։

Զարմանալի թող չվերագրուի սակայն, եթէ այս ցաւոտ խնդրին մէջ տեսնենք Անդրկովկասեան իշխանութեան չկամ եւ թշնամական վերաբերմունքը։ Մանաւանդ որ Պ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանն ալ հետեւեալ տողերուն մէջ անուղղակի կերպով այդ խոստովանութիւնն է որ կ'ընէ։

«Մենք պէտք է միութենական կառավարութեան առաջ հարց դնենք, որպէսզի երեւան-Սեւան երկաթուղին անպայման կառուցւի ոչ թէ միայն նրա համար, որ գիւղացիներին հնարաւորութիւն տանք իրենց ապրանքները տեղափոխելու, այլեւ որպէս Սեւանի պրոբլեմի հետ կապուած մի անհրաժեշտութիւն։»

Ինչպէս կ'երեւայ, դժուար է եղած այս հարցի շուրջ Թիֆլիսի մէջ համաձայնութեան գալ, որովհետեւ Ազրբէյջանի եւ Վրաստանի երկաթգծերի վրայ ծախսուած միլիոններէն բաժին չի մնար Հայաստանին..,

Մէկ ուրիշ փաստ ալ զուտ ներքին նշանակութիւն ունեցող շինարարական դանդաղութեան կամ իրենց խօսքով «թերագնահատման» մասին։

Բնակարանային ցաւոտ հարցն է այդ, որ իրապէս անհանդուրժելի է դարձուցած կեանքը Հայաստանի, եւ մասնաւորաբար Երեւանի եւ միւս փոքր քաղաքներու մէջ։

«Մեր աշխատանքի նեղ տեղերից մէկը բնակարանային շինարարութիւնն է։ դժուարին եւ ծանր պայմաններ է ապրում մեր քաղաքը բնակարանային շինարարութեան տեսակէտից։ Չնայած բաւական մեծ շինարարութիւն ենք կատարել երեւանում եւ Լենինականում,բայց այդ դարձեալ չի բաւարարում մեր աճող իսկական պահանջները։»

Զգենք սակայն այս «աջ եւ օպորտունիստական» գնահատութիւնը, որովհետեւ Հայաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչը կը հաւաստէ թէ 1932ին իրենք պիտի իրագործեն անպայմանօրէն բոլոր ծրագրերը։

Իր զեկուցման մէջ սակայն Պ. Տէր Գաբրիէլեանը կը խօսի շարունակ այս մասին թէ, իրենք «գերակատարած» են հնգամեակը։ Մէկ քանի ճիւղերու մէջ ան թափով ցոյց տուաւ այս «գերակատարումը»։ Ընդունելով այդ բոլորի իսկութիւնը, մեր առջեւ կը ցցուին երկու հիմնական հարցեր։

Առաջին այն թէ, եթէ իրապէս հնգամեակը իրականացած է եւ կամ պիտի իրականանայ, ո՞ւր մնացին հապա այն բոլոր բարիքները, որոնք պէտք էր թափէին մեր երկրի վրայ, հնգամեակի հետեւանքով։ Ի՞նչ ստացաւ Հայաստան իրենց աճող արդիւնաբերութենէն, վերջացա՞ւ պատառ մը հացի համար կազմուած այլ եւս սովորական դարձած «պոչերը»։

Բանւորն եւ գիւղացին հնարաւորութիւն ունեցա՞ն ամենանուազագոյն չափով իսկ ապահովել իրենց կենսական պահանջները։ Հարցեր, որոնց պատասխանին պէտք չունինք, որովհետեւ ամէն օր կը պատասխանեն ո՛չ միայն օտարները, այլ իրենց «թղթակիցներ»ն ու «բրիգատնիկ»ները։

Երկրորդ՝ Պ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանը թիւերով Հայաստանի արդիւնաբերութիւնը կը հասցնէ 5,683 միլիոն ֆրանքի, գումար մը, որ իսկապէս մեծ է եւ աչք ծակող մեր երկրի համար։ Իսկ երբ մենք նկատի ունենանք, որ մեր երկիրը քանդուած է անհատական սեփական բոլոր միջոցներէ, եւ այսօր ո՛չ մէկ սեփական ձեռնարկ գոյութիւն ունի հոն, խնդիրը կը փոխուի դժբախտաբար։

Ոչ ոք, ո՛չ իսկ ՏէրԳաբրիէլեանը հաշուեց հայութեան կործանուած տնտեսութեան արժէքը,խորհըրդային կարգերու ընթացքին։ Ու չըսուեցաւ մանաւանդ թէ որքանի կարող էր հասնիլ Հայաստանի բնակչութեան տարեկան արդիւնաբերութիւնը, մասնաւոր սեփականութեան կարգերու մէջ։

Առանց այդ հաշիւին, որքան ալ խոշոր ցոյց տրուի այսօրուան արտադրութեան քանակն ու արժէքը, անհնար է ժխտել այն փաստը թէ ատիկա գինն է ժողովրդի մը բռնի աղքատացման։ Այդ գումարին մէջ են ո՛չ միայն հայ քաղաքացիէն խլուած սեփական միջոցները, այլ եւ անոր ամենօրեայ բռնի աշխատանքի վարձքը։

Զուր է հոս արդէն, խօսիլ «Լէնինեան ազգային քաղաքականութեան» բարիքներու, ինչպէս նաեւ Հայաստանի շինարարութեան մասին։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ԳԱՒԱՌ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՐՄՇԱՏՑԻՆ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ապրիլի կէսերուն ժողովուրդը հազիւ կրցաւ իջնել Կաղպ գիւղը, ուր արդէն շրջակայ հայութենէն մաս մը հասեր էր։ Մնացածը ամրութիւններու մէջ հաստատուած, անդադար կռիւի բռնուած էր։ Արմշատցին իր բազմութեամբ իջնելով Կաղպ, երկու կարեւոր պէտքերու կարօտ էր,— բնակարանի եւ ուտեստի։ Առաջինը կարելի էր, իսկ երկրորդը՝ դժուար։ Շրջանի հայաշատ գիւղերը դէպքերու հետեւանքով անջատուեր էին Կաղպէն, եւ հացը անբաւական էր։ Նորընտիր ղեկավար մարմինը որոշեց որ Արմշատցին դառնայ իր գիւղը, հաղորդակցութեան կապերը ապահովուին եւ կարեւոր պարագաներուն երկուստեք իրար օգնութեան հասնին»։ Եւ Արմշատցին նորէն գիւղի ճամբան բռնեց։ Սակայն հազիւ երկու ժամ Կաղպէն հեռացած, լուր հասաւ թէ աւազակները գիւղը թալանի մատնած են։ Ժողովուրդը կը յուսար թէ իր հոն ունեցած պաշարով պիտի կրնար ատեն մը շարունակել իր գոյամարտը։ Ժողովուրդը Չարդուած էր, մեծ մասով ուժասպառ, օրերէ ի վեր այնքան ձիւներ կոխելով եւ ահ ու դողեր քաշելով։ Ի՞նչ ընել, նոյն յոգնած, կիսանուաղ բազմութեամբ իջնե՛լ գիւղ՝ մեծ անմտութիւն կ'ըլլար։ Պարզ էր որ առանց թշնամիի հետ չափուելու գիւղը չպիտի ազատէր աւերիչ ձեռքերէ. այդ պարագային մեծ պատուհաս կ'ըլլար կռուող ուժին։ Թեթեւ պահակախումբի մը առաջնորդութեամբ որոշուեցաւ ապաստանիլ Մոկս գաւառի հայաբնակ գիւղը, Ծափանց, ուր շնորհիւ միւտիրին խաղաղասիրութեան, ապահովութիւն կը տիրէր։ Իսկ զինուորութիւնը երիտասարդներուն հետ խումբերու բաժնուած տարբեր ուղղութիւններով առաջացաւ դէպի գիւղ։ Սակայն հազիւ մօտեցած, կողոպտիչ խուժանի պահակները դէմ ելան։ Թէեւ դիմադրութենէ մը յետոյ նահանջեցին, միանալով 200—250 հոգինոց ընդհանուր ուժին եւ մէկ ուղղութեամբ յառաջացան։ Մինչ այդ պահակներու հետ կռուի բռնուող խումբը իր միւս ընկերներուն լուր տուած էր եւ հրահանգներ տըրուած։ Առիթը նպաստաւոր էր։ Թշնամին թէեւ թիւով գերազանց, բայց մատնուելով խաչաձեւ գնդակներու տարափի մը, փախուստի դիմեց։ Մաս մը ապաստանեցաւ գոմի մը մէջ, մինչեւ վերջին շունչ կըռուելու պայմանաւ, եթէ Արմըշատցին անողոք ըլլար։ Կրակի ճակատին ենթակայ, անոնց աղաչանքներու աղաղակներէն յայտնի եղաւ որ ծանօթ դըրացիներէն էին, խաղաղասէր անցեալի տէր։ Առաջարկուեցաւ անձնատուր ըլլալ՝ թոյլ տըրուեցաւ որ 25 քիւրտեր իրենց զէնքերը գոմի լուսամուտէն վար նետելով մէկիկ մէկիկ յանձնուին։ Գերիներէն այս չարագործութեան մասին խոստովանութիւններ, կարգ մը խոստումներ եւ ուխտեր ստացուելով՝ ազատ արձակուեցան։ Իսկապէս, եղան անհատներ, որոնք մինչեւ վերջին գաղթը՝ մեծ օգտակարութիւններ ցոյց տուին ու յարգեցին իրենց ուխտը։

Մտնելով գիւղ, Արմշատցիները կայքը քննութեան ենթարկեցին. չափով մը միայն մնասուած էր բարեբախտաբար։ Ունեցածը խնայողութեամբ ըսպառելով, մինչեւ նոր հունձք կարելի էր ժողովուրդը հոգալ. ուրեմն յարմարագոյնը Մոկաց կողմ դրկուածները գիւղ ամփոփելն էր։ Այդպէս ալ ըրին։

Համաձայն տրուած որոշումներու, բոլոր տեսակի ուտեստեղէնը յանձնուեցան Նորընտիր մատակարար ձեռքերու, անոնց գիտութեամբ միայն սպառելու համար։ Երիտասարդութիւնն ալ որպէս ճշմարիտ զինուոր՝ նուիրական պարտականութիւնն ըստանձնեց։ Ան, այդ փոթորկայոյզ ու արիւնոտ օրերուն (մինչեւ կամաւորներու Շատախ գալը) իր ժողովուրդը փառաւորապէս պաշտպանելէ յետոյ, օգտակար եղաւ նաեւ Տիգրիսի ձախ ափերէն 16 ժամ հեռու Աստրաց Բորմ, Գէրի, Հարըթ գիւղերու ժողովուրդին։ Անոնց կեանքերը մահացու գնդակներու տարափէն, մէկիկ մէկիկ թոկերով անցուց Տիգրիսի աջ ափը, ուր ապրեցան միասին մինչեւ վերջ։

Մայիսի կէսերուն Ռուսերու յառաջխաղացումով եւ հայ կամաւորներու Շատախ մուտքով, թէեւ գաւառը ազատ շունչ քաշեց, բայց Արմշատցին կրկին հանգիստ չունեցաւ։ Արեւելքէն նահանջող բազմաթիւ աշիրէթները կուտակուելով գիւղէն հարաւ 3 ժամ հեռու Տիգրիսի ձախ ափերը, սիրտերը արիւն կտրած շիլ աչքով կը նայէին գետի աջ ափին, դէպի գիւղին անյաղթ Ս. Սարգիս բերդը։ Անոնց նպատակն էր գոնէ տրորել զայն, անոր ռազմիկներու արիւնը ծծել, վրէժի վերջին պապակը յագեցնել։ Բայց Արմըշատցին «ուխտուած»ներու միջոցներով, անոնց բոլոր չար խորհուրդներուն օրը օրին տեղեակ՝ արթուն մնաց, գիշեր ցերեկ Տիգրիսի ափերուն վրայ հսկեց արեւելքէն արեւմուտք և միջոց չտուաւ որ թշնամին իր մահացու թոյնը թափէ։ Վերջին գաղթին անգամ (Յուլիսի ըսկիզբները) նոյն սպառնացող գանգուածէն մեծ բազմութեամբ խուժան մը հետապնդեց գաղթող Արմշատցին եւ իր իսկ սահմանին մէջ Սիրմօ ըսուած կիրճը ճամբան կտրեց։ Բայց հրկին չվհատեցաւ։ Ժողովուրդը ամփոփելով մեծ ձորի մը մէջ, մարտիկները անցան թըշնամիին առջեւ, վերջին անգամ մը եւս իր դիւցազնութիւնը ցոյց տալու անարգ թշնամիին։ Իր քանի մը յանդուգն գրոհներով երկու ժամուան մէջ կրցաւ անոր շղթան ցրուել եւ կարեւոր դիրքերուն տիրանալ։ Այլեւս ճամբան բաց ըլլալով, մութը տալուն ժողովուրդը խաղաղօրէն նահանջեց։ Յուսախաբ թշնամին, պալարը սիրտին, թափուած աւարէն միայն մաս մը խլելով 20—30 հոգի կորսնցուց եւ ետ դարձաւ։

Այսպէս, Արմշատցին գրեթէ անվտանգ մնալով Վասպուրականի ժողովուրդին, իր դիւցազնական մարտնչումներով պատուոյ տեղ ունեցաւ նաեւ Վանի, Սալմաստի, Ուրմիոյ վերջին գոյամարտներուն։

Ճիշտ այս ժողովուրդն էր որ 1921ին, ընթերցողներուն ծանօթ պատճառներով, հայրենիքի կարօտը սրտին, Նահր Էլ-Օմարի կայանէն անջատուեցաւ եւ պատառ մը հացի համար տեղաւորուեցաւ Մուսուլի Զախոյի շրջանը։ Այժմ կը գտնուի Սմայիլտվա, Բաստկէ եւ Բագիտ գիւղերը։

Վտանգաւոր պայմաններու բերումով նախ ֆիզիքապէս ինկաւ, 40ի չափ թարմ երիտասարդներ յանձնեց հողին,— որոնց թուին կարկառուն դէմքեր, եւ մատաղ սերունդը անմշակ մնաց։ սակայն այսօր ինքզինքը շատ բախտաւոր կը զգայ, իր կողքին տեսնելով իրեն բախտակից, միեւնոյն տառապանքի բովէն անցնող հայրենակիցներու մեծ հատուածը։ Հավրէզքի Արմշատցին տարակոյս չունի թէ նոյն ղեկավար մարմինը, իր բոլոր կարելի ջանքերը պիտի տրամադրէ զինք կրկին վերակենդանացնելու ու իր մատաղ սերունդը կորուստէ փրկելու։

ՉԵՐՄԱԶՈՐՑԻ

ՌՈՄԱՆՈՖ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Աւստրալիոյ մէկ քաղաքին մէջ, ծովեզրը գտնուեցաւ դիակը Ֆրանք Հէնտըրսըն անուն մէկու մը, որ կը յաւակնէր թէ իրականին մէջ կը կոչուի Ալեքսանդր Միշէլ Ռոմանոֆ եւ զաւակն է Կովկասի ցարական նախկին սպարապետին մեծ դուքս Միշէլի։

Դիակին քով գտնուեցաւ սրուակ մը, որուն մէջ դրուած էր ձեռագիր մը։ Այդ ձեռագրով անձնասպանը կը յայտնէր թէ չկարենալով տոկալ նիւթական զրկանքներու վերջ կուտայ կեանքին։

ԴԷՊԻ ԲԵՒԵՌ

Ափրիկեան թերթ մը կը յայտնէ թէ համբաւաւոր բեւեռախոյզը՝ Պըրտ մտադրած է կազմակերպել նոր արշաւ մը դէպի հարաւային բեւեռ։

Տակաւին, որ եւ է թուական չէ ճշդուած, որովհետեւ Պըրտ կը սպասէ առաջին արշաւի ընթացքին, իրեն ընկերացող գիտնականներու ուսումնասիրութեանց արդիւնքին։

Պըրտ հերքած է բեւեռային շրջանի մէջ լուս՝ոսկիի եւ ոսկիի հանքեր գտած ըլլալու մասին շրջող զրոյցները։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆ

ԶԵԿՈՅՑՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻ

Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի կոմիտէին հրաւէրով, Փարիզ շրջաններու ընկերները, ... օր հաւաքուած էին լսելու ըն... ներ Հ. Միսաքեանի եւ Վ. ... փազեանի զեկոյցները, Յու... տանի եւ Սուրիոյ հայ գա... ներուն մասին։

Ընկեր Հ. Միսաքեան ... ունենալով Յունաստանի գա... իւրաքանչիւր վայրի մաս... ւաւ թիւեր, ամփոփ տեղ... թիւններ ազգային կուսակ... կեանքի ու տնտեսական պա... ներու մասին։

Ազգային կազմակերպու... տեսակէտով ալ, գաղութն ... բաղդատաբար խաղաղ ... կարելի եղած է լեզու գտն... Աթէնքի եւ Թէ Սելանիկի ... գործակցութեամբ Ազգ. վ... թիւն կազմելու համար։

Բռնի տեղափոխութեա... տանգ չի սպառնար գաղ... բայց կառավարութիւնը ... նալով որոշ ծրագիր՝ Յունա... մնացած 30 35,000 հա... մասին եւ ընթացք չտալով ... ւաքական հպատակութեա... դրանքին, որոշ մտավախ... կը պատճառէ։

Դպրոցներ ունինք ամէ... եւ մէկէ աւելի՝ շատ մը վ... րու մէջ։ Յունաստան (հիւ... հաշուէ 2500, նորը մօ... աշակերտ, որոնք հայեցի ... թիւն կը ստանան, չափ... դժնդակ պայմաններու (չէնք, դպրոցական առարկ... դրամական միջոցներ եւն.)

Արտագաղթը կանգ առ... շնորհիւ կատարուած հակ... կանտին եւ վիզայի յա... դժուարութեանց։

Կարմիր Խաչը Մասնա... ունի գրեթէ բոլոր քաղաք... եւ Աթէնքի գաղթակայան... մէջ։ Ցեղական հասոյթներ... մասով կը գործածուին դպ... րու վրայ. իսկ Ամերիկայի ... րոնէն յատկացուած գումա... ծառայէ գոցելու բացը իր ... կան դպրոցին Զաւարեանի ... քինիա) եւ ուրիշ քանի մը ... յաններու դպրոցներուն, ... փակուելու դատապարտուած ... ամսական 10 15 տոլարի ... սէն։

Իսկ ընկեր Վ. Համան փ... եան շահեկան տեղեկութ... տալէ յետոյ Սուրիոյ կուս... կան կեանքին մասին, անց... գաղութին, խոստանալով ... մանրամասն զեկոյցի մը ... դարձնել զայն, յառաջիկ... հրապարակային հաւաքոյթ... մէջ։ Ընկերները մեծ հետա... րութեամբ լսեցին ընկ. Վ. ... փազեանի տեղեկութիւնները ... րիահայ գաղութին ազգ... կրթական ու ընկերային, ... սական կեանքի մասին։ Մ... ւորաբար գաղթակայաննե... որբուհիներու մասին ... տեղեկութիւնները որքան ... նոյնքան եւ թելադրիչ էին ... կերներու համար։

Ընկեր Վ. Փափազեան ... կոյցը վերջացուց կարեւոր ... դրութիւններ ընելով կուս... կան եւ ազգային կ... մասին։

Զեկոյցներէն յետոյ ... ղուեցան հարցումներ, որոնց ... գոհացում տուին ընկերն... Միսաքեան եւ Վ. Փափազ... Մ.

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ ԻՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Ահաւասիկ մեր հարցարանը՝ օրուան հրատապ հարցին, — գաղութներու նոր սերունդին փրկութեան համար։

Աւելորդ է կրկնել թէ հարցարանը կը վերաբերի մասնաւորապէս Ֆրանսայի եւ ուրիշ եւրոպական երկիրներու հայութեան, զի որ միւս գաղութներուն մէջ — Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա Լիբանան, Միջագետք եւ Պարսկաստան — պայմանները բոլորովին տարբեր են եւ նոր սերունդը յարմարութիւնը ունի հայկական կրթութիւն ստանալու, շնորհիւ ազգային դպրոցներու։ (Ամերիկայի համար Հայրենիքը արդէն ձեռնարկած է հարցարանի մը)։

1.— Ի՞նչ գործնական եւ ընդհանուր միջոցներ կ'առաջարկէք հայ մանուկները (5-15 տարեկան) հայ մեծցնելու համար։ Գոնէ հայրենի լեզուն գրել-կարդալ սորվելու չափ։ (Նկատի ունեցէք որ Պարիզի, Փարիզի եւ քանի մը քաղաքներու դասընթացքներէն եւ Մարսիլիոյ շրջակայ գիւղերու եւ արուարձաններու դպրոցներէն, չունինք ուրիշ կրթարան)։

2.— Գիտէ՞ք միջոց մը որով կարելի ըլլայ հայկական պատմութիւնը եւ գրականութիւնը սորվեցնել տեղական դպրոցներ գացող հայ մանուկներուն։

3.— Գաղութին մեծամասնութիւնն ըլլալով բանուորներ եւ բանուորուհիներ (յաճախ այր եւ կին գործի կ'երթան), ի՞նչպէս կարելի է պահել հայերէն խօսելու վարժութիւնը, թէ՛ անչափահասներու եւ թէ չափահասներու համար։

4.— Հայ թերթերը ի՞նչպէս կրնան օգնել այս գործին։

5.— Հայկական բազմազան միութիւններէն ո՞ր կրնայ աւելի օգտակար ըլլալ այս գործին։

6.— Նիւթական ի՞նչ միջոցներ կ'առաջարկէք, ձեր թելադրութիւնները իրականացնելու համար։

Պատասխանները գրել կարճ եւ ամփոփ, առանց աւելորդ խորհրդածութեանց։ Կեդրոնանալ տրուած հարցումներուն վրայ։ Բայց եթէ ունիք չնախատեսուած հարցեր, գրել առանձին։

«ՍԻՓԱՆ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Անցեալ կիրակի Փլորիա ձաշարանին մէջ տեղի ունեցաւ «Սիփան» երկսեռ երգչախումբի տարեկան ընդհանուր ժողովը։

Հակառակ քանի մը անդամներու բացակայութեան, մեծամասնութիւն գոյացած ըլլալով, վարչութիւնը բացուած յայտարարեց ժողովը, եւ ներկայացուց Ծրագիր-կանոնագիրը որ անձշան լրացումով մեծամասնութեամբ ընդունուեցաւ ու վաւերացուեցաւ։

Համաձայն Ծրագիր-կանոնագրին, «Սիփան» երգչախումբի միակ նպատակն ու ձգտումն է հայ ազգային եւ ժողովրդական երգերը վառ պահել եւ կարելի եղածին չափ տարածել այս օտար ափերուն ցրուած հայ երիտասարդութեան մէջ, նկատելով զայն օրուան ազդակ մը օտարացման դէմ։

Ցետոյ ամիսը անգամ մը երական ու գեղարուեստական ցերեկոյթներ կամ երեկոյթներ սարքել — Միութեան ուժերով — արգացնելու համար իւրաքանչիւր անդամի այն յատկութիւնները, որոնք օր մը արժէքներ պիտի ըլլալ, հայկան չափանիշով անշուշտ։

Ծրագիր-կանոնագրի ընթերցումէն վերջ, ժողովը անցաւ օրակարգի, որ էր Միութեան նիւթական ու բարոյական հաշուետուութիւնը եւ նոր վարչութեան ընտրութիւնը։

Գանձապահ Պ. Ցէմիրճիպաշեան ներկայացուց երգչախումբին շատ համեստ հաշուետուութիւնը, որ վաւերացուեցաւ առանց առարկութեան։

Ցետոյ վարչութիւնը իր հրաժարականը ներկայացնելով, նոր ընտրութեան համար՝ ըստ կանոնագրի տրամադրութեան եօթը հոգինոց վարչութիւն մը ընտրելու առաջարկը բերաւ։

Կարծիքներու փոխանակութենէ վերջ, երգչախումբի ղեկավար Պ. Սաքօ Ցակոբեան՝ որ ընդհ. ժողովի ցանկութեամբ երգչախումբի պատուոյ նախագահի տիտղոսին արժանացաւ, խօսք առնելով, գոհունակութեամբ եւ շնորհակալութեամբ դրուատիքն ըրաւ հրաժարեալ վարչութեան բազմարդիւն գործունէութեան, եւ որպէս Միութեան անդամ թելադրեց պահել ներկայ վարչութիւնը, եւ անոնց գործակից տալ այն երեք ընկերներն ու ընկերուհիները, որոնք քուէի առաւելագոյնը պիտի ունենային։

Հանդարտ մթնոլորտի մէջ, կատարուելով քուէարկութիւնը, բացարձակ մեծամասնութեամբ վարչութեան անդամ ընտրուեցան Պ. Պ. Ս. Ցովհաննէսեան՝ ատենապետ, Գ. Բարսեղեան՝ ատենադպիր, Ց. Ցէմիրճիպաշեան՝ գանձապահ, Տիկին Ա. Արծրունի, Օրիորդներ՝ Շահվէրտեան՝ փոխատենապետ, Ե. Թագւորեան՝ փոխատենադպիր, Ս. Քիւրքճեան՝ փոխգանձապահ։

Շնորհաւորելով սոյն ընտրութիւնը, կը ցանկանք տեսնել յաջողած իրենց առաջադրութեան մէջ, որ է պակաս մը լրացնել, հայ երկսեռ երիտասարդութեան համար, առանց մեծ յաւակնութիւններու։

Սիփանական

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԱՂՋԻԿՆԵՐՈՒ ՎԱԽԸ

Բազմաթիւ են Նիւ-Եորքի գեղանի այն աղջիկները, որոնք այս պահուս կ'ապրին ոճրագործ խմբակի մը սարսափին տակ։ Այս խմբակը որ մեղսակիցներ ունի ոստիկանութեան եւ դատական վարչութեան մէջ, սիրային գաղտնի յարաբերութեանց հրապարակման եւ գայթակղութեան սպառնալիքով, անընդհատ դրամ կը քաշէ հարուստ ընտանիքներու պատկանող աղջիկներէ եւ կիներէ։ Իսկ անոնք որ չեն ենթարկուիր խմբակին պահանջներուն կը մատնուին… ոստիկանութեան, հետեւանքները… մինչեւ բանտ։ Ու նաեւ բազմաթիւ են այն երիտասարդ կիներն ու աղջիկները, որոնք գոհացում չտալով վոհմակին պահանջներուն, անմեղօրէն դատապարտուած են դատարաններու կողմէ։

Այս անմեղներու պաշտպանութեան համար, Նիւ-Եորքի մէջ կազմուած է ընկերութիւն մը, որուն նախագահին կը յայտնէ թէ 1000է աւելի է թիւը այն կիներուն եւ աղջիկներուն, բոլորն ալ բարձր դասէ, որոնք սարսափահար, դուրս չեն ելլեր իրենց բնակարաններէն, վախնալով որ կ'ենթարկուին օրիորդ Վիվիան Կորտընի բախտին։ Այս երիտասարդուհին ալ ենթարկուեր էր վոհմակին սպառնալիքներուն եւ պահանջներուն, եւ որովհետեւ ո՛չ էր խօսիլ, օր մը խեղդուած գտնուեցաւ Նիւ-Եորքի հանրային պարտէզներէն մէկուն մէջ։

— Այս աղջիկները կը պատմէ նախագահուհին, զոհերն են չարագործներու վոհմակին եւ անոնց մեղսակից ոստիկաններու եւ դատաւորներու։ Կը վախնան Բարքերու Ցանձնախումբին պատմելէ իրենց արկածները եւ իրենց տուներէն դուրս չեն ելլեր, չգիտնալով թէ ո՞ւրկէ պիտի գտնեն զօրեղ պաշտպանութիւն մը ընդդէմ զարհուրելի խմբակին, որ այնքան կիներու դժբախտութեան պատճառ եղաւ։ Շատերն անոնցմէ կ'ուզեն ամէն ինչ յայտնել յատուկ յանձնախումբին, բայց Վիվիան Կորտընի դէմ գործուած ոճիրը զիրենք ահաբեկած է։

Նախագահուհին օրինակը կը յիշէ շատ սիրուն երիտասարդ աղջկան մը, բարձր դասու պատկանող, որ «մտային զարհուրելի տանջանքի մը» ենթարկուած է եւ որմէ զանազան սպառնալիքներով 3 միլիոն ֆրանք են կորզած։ Կեղծ վերագրումներու հետեւանքով, 3 անգամ ձերբակալուեր էր։ Երրորդ ձերբակալման ինքզինքը թունաւորեց եւ հազիւ կարելի եղաւ հազար դժուարութեամբ փրկել անոր կեանքը։

Նախագահուհին կը վերջացնէ ըսելով.— Ո՛ր կինը որ ուզէք, որքա՛ն անմեղ ըլլայ, կրնայ ձերբակալուիլ եւ դատապարտուիլ, առանց ինքզինքը կրնալ պաշտպանելու։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՍԻ ՀԱՄԱՐ

Մեր ընթերցողները գիտեն թէ Հայաստանի իշխանութիւնը միս հայթայթելու համար կը հաւաքէ գիւղացիներուն անասունները։ Ցաճախ հայ գիւղացիները կը մորթեն իրենց անասունները, որպէսզի չխլեն իրենց ձեռքէն։ Սակայն երբ կը մորթեն, անմիջապէս դատի կ'ենթարկուին։ Եւ երբ պատիժ, ոչ միայն կը գրաւեն իրենց ունեցածը, այլ նաեւ զիրենք կ'աքսորեն գիւղէն։ Ցաճախ ալ գիւղացին չի յանձներ իր անասունը պարզ այն պատճառով, որ կենդանիները յանձնելու համար որոշուած կայանները հեռու են եւ գիւղացիին համար ձիւն-ձմեռ օրերուն դժուար է անասուն տանիլ մինչեւ այդ հեռաւոր կայանները։ Դժբախտութիւնը միայն այսքան չէ։ Գիւղացին անասունը կը հանէ մարգէն կը քշէ մինչեւ որոշուած կայանը ուր ոչ պատսպարան կայ, ոչ ալ խոտ կենդանիներուն համար։ Կ'ուզէ՞ք որ յիշենք նաեւ բոլշեւիկներու կամայականութիւնը, անասունները գիւղացիներէն խլելու ժամանակ։

Բայց «Խորհ. Հայաստանն» է որ կը պատմէ (30 յունուար).—

Թալինի շրջանը ունի 44 գիւղ, որոնց մէկ մասը շրջանին կեդրոնէն հեռու է 20—35 քիլոմեթր։ Կենդանիները հաւաքելու համար կայան որոշուած են Թալինը եւ Ալագեազը։ Վերջինը ունի քրտական 6 գիւղ։ Իսկ Թալինի գիւղերը 35 քիլոմեթր հեռու ըլլալով, գիւղացիները չեն կրնար ձմեռ ատեն, երբ ճամբաները անանցանելի են, անասուն տանիլ մինչեւ կայան։ Ալագեազի կայանին մէջ խոտ չկայ, հաւաքուած անասուններուն տալու համար։

Վարանցովկայի մէջ ունեւոր գիւղացիները, կ'ըսէ նոյն թերթը, շարունակ կը մորթեն իրենց անասունները եւ կը հրաւիրեն միջակ գիւղացիներն ալ, որ հետեւին իրենց օրինակին։ Մասնաւոր դատարան մը հրապարակային դատաստան մը կատարեց եւ պատժեց քանի մը գիւղացիներ։

Իջեւանի, Ն. Ախտայի, Ղամարլուի, Աշտարակի, Ստեփանաւանի շրջաններուն մէջ ունեւոր գիւղացիներուն ձեռքէն առնուած են բազմաթիւ անասուններ։

Մենք չենք վկայեր սակայն այդ խեղճ գիւղացիներուն ունեւորութիւնը։ Բասարգեչարի շրջանին մէջ, կ'ըսէ բոլշեւիկ տեղեկատուն, միջակ գիւղացիներուն անասուններն ալ քշուած են… սխալմամբ։ Դարձեալ Բասարգեչարի մէջ հաւաքուած անասունները նիհարցած են, որովհետեւ խոտ չկայ։ Ն. Անտա եւ Թայշաբուլս գիւղերուն մէջ բազմաթիւ անասուններ մորթուած են, չյանձնելու համար իշխանութեան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՆ ԱԼ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄՇԱԿՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Լուիի Հ. Ց. Դաշնակցութեան «Պատանեկան Միութիւնը» երկու տարուան կարճատեւ, բայց բեղմնաւոր կեանք մը ունի։ Ցասնեակ մը գիտակից ու եռանդուն պատանիներ հիմը դրին սոյն Միութեան Սէն Լուի մասնաճիւղին, որ հետզհետէ յառաջացաւ ու զարգացաւ, իր շուրջ համախմբելով քանի չափ պատանիներ, որոնք իրենց գործունէութեամբ ներկայիս տեղին հայութեան մասնաւորապէս գուրգուրանքին առարկայ դարձած են։

Պատանեկան Միութեան հետապնդած նպատակը կարճ ժամանակի ընթացքին իրագործուեցաւ շատ մը խոչընդոտներու եւ դժուարութեանց կուրծք տալէ ետք, այսօր թաղին գրեթէ բոլոր պատանիները համախմբուած են իր դրօշին տակ ու կը գործեն։

Մինչեւ հիմա Սէն Լուի հրապարակին վրայ Պատանեկան Միութեան տուած հանդէս ու ներկայացումները քսանը կ'անցնի որմէ մեծապէս օգտուած է թաղի, բոլոր հասարակութիւնը, գեղարուեստի սէր ու համակրանք մը ստեղծուած է Միութեան թաղին բոլոր պատանիներուն մէջ, որոնք բոլոր հանդէսներու մէջ ցոյց կուտան իրենց դիրքն ու ընդունակութիւնը։

Միութիւնը ունի իր հաւաքավայրը, որ նոյնպէս Դաշնակցութեանն է, ու հասարակութեան եւ բոլոր երիտասարդներուն առջեւ միշտ բաց է ո՛ւր յաճախ տեղի կ'ունենան ընտանեկան հաւաքոյթներ, նշանտուքի եւ հարսնիքի հանդէս-խնճոյքներ։

Միութեան գրադարանն ալ բաց է ընթերցասէրներու, բայց գրադարանը ներկայ աղքատ վիճակով չի տար իրմէ յուսացուած արդիւնքը, չի գոհացներ բոլոր ընթերցասէրներու պահանջները։ Այս պարագան ուշադրութեան, քաջալերութեան արժանի է հայ հեղինակներուն եւ կազմակերպութեանց։ Պատանեկան Միութիւնը թէեւ Դաշնակցութեան նուիրական մակդիրը իր վրայ ունի, ու մաս կը կազմէ անոր, բայց իր գործունէութեան մէջ խտիր ու բացառութիւն չի դներ։

Հոս չենք կրնար Հ. Ց. Դ. Պատանեկան տեղւոյս մասնաճիւղին բովանդակ գործունէութեան գնահատականը ու պատմականը տալ մանրամասն։ Ահա կուտանք անոնցմէ ամէնէն կենսականը ազգային մշակոյթին տեսակէտով։ Մէկը հետեւիլ «գիշերային դպրոց»ի։ Միութեան հրաւէրին պատասխանած են քսանէ աւելի աշակերտներ, պատանի, երիտասարդ անչափահաս գործաւորներ։ Դպրոցին բացումը տեղի ունեցաւ Մարտ 2ին, երեկոյեան ժամը 7ին, ներկայութեամբ ուսուցիչներու, Միութեան վարչութեան անդամներուն ու կրթասէր հայ երիտասարդներու եւ համակիրներու։

Սրահը պահ մը խանդավառուեցաւ, ներկաները անհամբեր կը սպասէին դասախօսութեան։ Բոլորն ալ ոգեւորուած վիճակ մը ունէին, նկատելի էր անոնց սեղաններուն վրայ տետրակներու, թուղթերու եւ գիրքերու տրցակներ, որոնք բերած էին, առաջին խօսողը եղաւ, դպրոցի անձնուէր ուսուցիչներէն տեղւոյս հոգեւոր հովիւը Տէր Եղիշէ Մխիթարեան որ յանձն առած է յօժարութեամբ հայերէնի դասատուութիւնը։

Ցետոյ խօսեցաւ թուաբանութեան ուսուցիչ Պ. Ճանիկեան ու քաջալերեց Պ. Ա. Պէշկէօթիւրեան ֆրանսերէնի ուսուցիչը։

Դպրոցը առայժմ շաբաթը երկու գիշեր բաց է, երկուշաբթի ու չորեքշաբթի։

Ն. Արծրունի

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐԼԻ ՄԷՋ

ԱՐԼ, Մարտ 10.— Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ գործազրկութեան ենթարկուած շատ մը ընկերներ ունինք։ Անոնց մեծ մասը կ'աշխատէին տեղւոյն գործարանին մէջ, որ այս օրերս արձակեց 50է աւելի գործաւոր, Հայեր, Իտալացիներ, Թուրքեր, Լեհեր, Սպանիացիներ եւ քանի մըն ալ Ֆրանսացիներ։

Արձակուող մեր ընկերները կրցան ուրիշ գործերու մէջ տեղաւորուիլ, բացի մի քանիէն, օրական 20-25 ֆրանքով։ Տեղւոյս մէջ վաթսունի հասնող հայութիւն կայ, մեծ մասով ազարակ աշխատող երիտասարդներ, շատերը ամուրի։

Ազգային կեանքը մարած է, մէկ քանի երիտասարդներ յաջողեցան վերջապէս մեծ ճիգերով կազմել Պատանեկան Միութեան մասնաճիւղ մը։ Ներկայիս 6 անդամներով կը շարունակենք մեր պարտականութիւնը առանց ազդուելու տիրող անտարբերութենէն, այն յոյսով որ, օր մը պիտի արթննան թմրած միտքերն ու սրտերը։

Արմենակ

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

*
* *

Մոռցուած պատմութեան մը յիշատակը կը փռփռի մէջս այս իրիկուն։ Մոռցուա՞ծ։ Բայց չէ՞ որ տակաւին երէկ կը գրէի թէ որքան կը սիրեմ Մակտալինը։ Որքան կը սիրէի։ Այո՛ տակաւին որքան կը սիրեմ։

Մէկ բան որոշ է։ Եթէ կ'ուզեմ իմ հոգիս փրկել այս անտանելի կացութենէն, ցաւի այս ահռելի սեղմիրանէն, պէտք է որ վերջ տամ եղածներուն։

Պէտք է որ մոռնամ այն բոլոր բաները որ տղայութեան մը պէտք էին ըրի։ Ու կեանքս լուրջ բաներու նուիրեմ։

Սակայն ո՞ւր է լուրջ բանը կեանքին։ Եւ ի՞նչ է տարբերութիւնը լուրջին եւ անլուրջին։

Ու մինչեւ ե՞րբ այսպէս հարցումներու շարանը պիտի ուղղեմ ձեզի ու ես ինծի։ Եւ առանց պատասխանի շարունակ պիտի կրկնեմ զանոնք։ Ի՞նչ խենդութիւն։ Ու չէ՞ք կարծեր թէ ձանձրալի կը դառնայ այլեւս աղջկան մը սիրոյ մասին այսքան երկայն գրել։

Պիտի ըսէք. «Հասարակ սէր մը»։ Պատմութեան մը արժէքէն ալ զուրկ։ Եւ շարունակ միեւնոյն ոճով։

Թերեւս այդպէս չպիտի ըսէիք, եթէ անձամբ տեսած ըլլայիք Մակտալինը։ Հաւատացէք այսքան հրապուրիչ աղջիկ մը տակաւին ոչ մէկ տեղ չեմ տեսած։ Մանաւանդ իր աչքերը։ Ահ իր կապոյտ աչքերը, որոնք առեղծուածային, անբացատրելի անուշ բան մը ունին ու հոգիդ կը գրաւեն դիւթական երաժշտութեան մը պէս։

Եւ իր անուշ ու լուսավառ դէմքը։

Եւ իր մագնիսական, պչրոտ շարժումները։

Եւ իր երաժշտական ձայնը։

Եւ իր գգլխիչ էութիւնը։

Եւ ասոնք բոլորը որ մը մոռցուած պատմութեան մը պէս յիշատակներ պիտի արթնցնեն։

Ի՞նչպէս կ'ուզեմ որ այսօր իսկ այդպէս ըլլար։ Ու կը ջանամ որ այդպէս ալ ըլլայ։ Սակայն յիշատակները այնքան թարմ են որ անոնց հետքերէն տակաւին արիւն կ'ելլէ։ Ու սիրտս կ'ալեկոծի, երբ դեռ երէկուան դէպքերուն վրայ նայիլ կ'ուզեմ ինչպէս ապագան կը նայի անցեալին վրայ։

Երէկուան յիշատակները դեռ կենդանի են մէջս։ Ու ինչ որ կապուած է դէպքերուն հետ, կեանք ունի, շունչ ունի, ձայն ունի եւ կը խօսի։

Ցիշատակնե՞ր։ Բայց մարդիկ մոռցուած բաներուն կուտան այդ անունը։

Մինչդեռ ես։ Որքա՛ն լաւ կը յիշեմ։ Որքան լաւ գիտեմ ու որքան խորունկ կըզգամ երէկուան ապրումները, որոնք ըզգացումի այնպիսի լայն ակօսներ բացեր են մէջս որ կը թուի թէ մինչեւ կեանքիս վերջը անջնջելի պիտի մնան։ Եւ սակայն գիտեմ թէ ատոր հակառակը պէտք է պատահի։ Եւ թերեւս լաւ է որ պատահի։

Գուցէ գոհ ըլլամ որ այդպէս ըլլայ։

Կարծեմ Մակտալինն ալ այդպէս համոզուած է։

— Կ'աշխատիմ, ըսաւ անցեալ օր, շատ դժուարութեամբ կ'աշխատիմ եղածները մոռնալ, բայց աւելցուց, չեմ գիտեր պիտի յաջողի՞մ։

Ես ալ իրեն միեւնոյն հարցումը ըրի։

Մեր կեանքին մէջ ճակատագիրը երբեք այսքան պաղարիւնութեամբ ու անկեղծութեամբ չէինք գիծագրած։

Ցանցաւոր մանուկներու պէս կարծես երկուքս ալ մեր սխալները զգացեր էինք։ Ու հիմա կ'ուզէինք զանոնք սրբագրել։ Եթէ կարելի է։

Ու թերեւս անգամ մըն ալ չկրկնել։

ՑԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Շար.)

ՓԵՏՐ. 18Ը ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՕՅԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վռամեան ենթակոմիտէի, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

Կը խօսի՝ Ընկ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՓԵՏՐ. 18Ը ՍԷՆ ԼՈՒԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Սէն Մարկրիտի Համազասպ խումբին։

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Կը խօսի՝ Ընկ. ԱԶԳԻՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շավիլի Երկս. Երիտ. Միութեան կողմէ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին

Salle Pantin*ի սրահին մէջ, 114* Grand'Rue Chaville

Կը ներկայացուի՝ ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Դիմակաւոր եւ անդիմակ պարահանդէս կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ Թանկօի եւ տարազի մրցում, ընտիր նուագախումբ, ճոխ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով *Մուտք 5 ֆրանք*

Հաղորդակց. միջոց.— Առնել հանրակառք թիւ 1 եւ իջնել Ancienne Mairie, *Շավիլ։*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այս իրիկուն ժամը 8.30 — 9.15 Ծրագրի մեկնաբանում (ընկ. Պ. Հիւսեան)։

Ժամը 9.30—10.15 Հայ գրականութեան պատմ. (ընկ. Պ. Մինասեան)։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՓԱՐԻԶի կոմիտէն ընկ. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի Քրիստափոր, Ռոստոմ, Աղբիւր Սերոբ, Արծիւ եւ Հրազդան խումբերու բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 2 Place Chatelet, Սարա Պէրնարի Թատրոնին քովի սրճարանը, մէթրօ՝ Pont Notre Dame. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է.

ԱՆԻԷՌ - Պուա - Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէի վիճաբանական ընդհ.ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 79 Rue des Chambards, Պուա Քոլոմպ, կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՊԷԶՕՆ եւ շրջանները բնակող բոլոր անհատ Դաշնակցականները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Պէզօնի կայարանին դիմացի ծխավաճառի սրճարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 186 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։

ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՌԻ Եոզկատի Հայր. Միութեան ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 186 Ave. Verdun, *Իսի-լէ Մուլինօ։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սահակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ. Տէրզօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէտտատիյէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône) France.

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Բէմախի աղահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France. *Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։*

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN ERUOPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ 3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շ. 40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ
ՅՈՒՆԱՍ. 250 դրամ
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տոլ. 10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.886
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 14 ՄԱՐՏ 1931
14 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1518 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ՅՆ ՄԸ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՅԷՆ

Յունական Մակեդոնիոյ լեռներուն մէջ, Տրամայէն երկու ... հեռու, կը գտնուի Նուսգա գիւղը (այժմ Տաֆնուտի)։

Մինչեւ անցեալ ամառ՝ ամէնէն օրբաշատ գիւղը կը հա... ուէր այդ շրջանին մէջ։ Կը համրէին 35—50 արի տղաք, ... ակ նետած՝ լեռնէ լեռ եւ գիւղէ գիւղ, ուրիշ 8—900 բախ... կիցներու հետ, որոնք ցրուած են յիսուն գիւղերու մէջ։

Երէկ այդ գիւղէն ստացանք հետեւեալ նամակը, ստորա... ուած վառվռուն տղու մը կողմէ որ կը կոչուէր «ռէս», շատ ... հոգեր իր վրայ առած ըլլալով, գիւղապետի մը լրջութեամբ։

— «Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վերջը...։ Այս համաշխարհային տագ... ը տակն ու վրայ բրաւ մեզ։ Մանաւանդ Մակեդոնիոյ մէջ ցրը... ծ որբերուն 100ին 80ը խղճալի վիճակի մէջ են։ Մինչեւ հիմա ... ունէինք ծխախոտի առեւտուրին վրայ, բայց ափսո՜ս, մեր ... յոյսն ալ պարապ ելաւ։ Տեղացիները տեսնելով որ ծխախոտ... ն շահ չկայ եւ չմնաց, միայն իրենց բաւելու չափ գործ կը ... ին։ Ան որ 10-15 արտավար ծխախոտ կը ցանէր, այսօր միայն ... արտավար կը ցանէ։ Մեր տղոց հին առնելիքները միայն մեր ... ղին մէջ կը հասնին 200-250 հազար տրախմիի (մօտ 70-85,000 ... նք։ Մէկ տրախմին երեք ֆրանք է. *Խմբ.*)։ Եւ սակայն գանձու... անկարելի դարձած է նոյն իսկ դատարանի միջոցաւ։ Ա. Գ.ը ... տրախմի պահանջ ունէր գիւղացիէ մը. 1930 յունիս 18էն ի ... դատարան յանձնած ենք։ Երեք-չորս անգամ դատավարու... ն տեղի ունեցաւ, դատը շահեցանք, դատավճռի համար միշտ ... յմանաժամ կ՚որոշեն։ Այսպէս հինգ հազար տրախմի ալ ծախք ... նք 3860 տրախմին գանձելու համար եւ դեռ չենք կրցած գան... եւ գանձելու յոյս ալ չունինք։

«Տղաքը յուսահատ կը պատրաստուին ուրիշ գիւղեր գաղթել։ ... ոեր արդէն մեկնեցան, ամէն յոյս կտրած իրենց պահանջներէն։ ... ալ մտադրած եմ Միջագետք երթալ»։ (*6 Մարտ 1931*)։

×

Նոյնութեամբ օրինակեցինք նամակը, հեռաւոր Մակեդո... այէն արձակուած այս ճիչը, իբրեւ մէկ նոր էջը պատմու... ան մը որ կը շարունակուի 1922էն ի վեր, — վերջին արտա... ղթէն եւ ամբողջ սերունդի մը ցրուումէն ի վեր։

Օրինակեցինք նամակը, եւ հիմա մեր գրիչը կը կասի, դար... նի մասին խորհած ատեն։

— «Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վերջը»...

Ի՞նչ պիտի ըլլայ այս տղոց վախճանը, — պատասխանե... ք, պատասխանենք բոլորս մէկ, Փարիզէն մինչեւ Երեւան, ... ղաքական կուսակցութիւններէն մինչեւ Բարեգործականը, ... ր. Միութիւններէն մինչեւ առաջնորդարանները, Կարմիր ... չերն ու զանազան խնամակալութիւնները։

Բոլորն ալ «որակեալ» բանուորներ են։ Մասնագէտ՝ ծխա... ոի մշակութեան։ Տարիքները՝ 20—27։ Տարիներով ծխա... ո ցանած, արտ վարած, բեռ կապած, արիւն-քրտինք են ... ած պատառ մը հացի համար։ Օրական աշխատանք՝ 18—22 ... մ (հէքեաթ չէ՛, բարեկամներ)։ Գիշերը ժամը 2ին դէպի ... ղտ, 1—2 ժամ հեռաւորութեամբ, միշտ հետիոտն։ Գործ ... ած ատեն՝ խմբովին դէպի ուրիշ գիւղ մը։ Հասարակ «բէնչ... ր»ներ, որոնց վրայ-գլուխն ալ ամբողջ պատմութիւն մըն է։

Բախտաւորներ ալ եղած են, — եւ բախտաւոր կարելի էր ... մարել, եթէ ունենային տեւական գործ, եւ մանաւանդ կա... յին գանձել իրենց առնելիքները։ Հողատէրերը ընդհանրա... ս տարեկան 9 — 10,000 տրախմի են սահմանած։ Աշտեակ ... պատառ մը հաց եւ լուացք։ Բայց անհաւասիկ չեն կրնար ... ձել այդ խեղճուկ վճարումն ալ, եւ ճարահատ՝ կը թափա... գիւղէ գիւղ, մէկուն միւսին քով ծառայելու համար իբրեւ ... ։ Միշտ պատառ մը հացի համար...

... ժամանակին, երբ Ամերիկացիները այսպէս կամ այնպէս ... խնամէին այս տղաքը, ազգասիրաբար կը տրտնջայինք թէ ... ական կրթութիւն չեն տար, կ՚օտարացնեն եւայլն։

Ամերիկացիները հաշուեյարդարի ենթարկեցին ամէն բան։ ... քը վարձու տուին աջ ու ձախ, նետեցին Յունաստանի եւ ... նայի ագարակները, աղջիկները՝ Եգիպտոս եւ ուրիշ եր... ներ, իբրեւ սպասուհի։ Եւ մենք ամէն բան մոռցանք։ Փա՜ռք ... ինք որ հոգէ մը ազատեցանք...

Մաս մը՝ բոլորովին ինքնապահ դարձած եւ Միութիւն մը ... ած (Զ. Ո. Մ.), իր կարելին կը փորձէ վառ պահելու այս ... ական սերունդին ոգին եւ կապը։ Բայց չափազանց սահ... փակ են Զ. Ո. Մ.ին միջոցները, — եւ ահաւասիկ քանի ... հազար տղաք նորէն լեռ ու ձոր նետուած։ Հեռու՝ աչքէ եւ ... ։ Ճիշդ այնպէս ինչպէս 1915ին։ Մէկ տարբերութեամբ, ... այն ատեն անչափահաս էին, այսօր՝ չափահաս։ Այն ատեն ... ղդ կար, այսօր չկայ։

Բայց այն ատեն ալ, ինչպէս այսօր, այս տղաքներէն ... շատերը վարձու մշակներ էին Թուրքերու քով։ Այսօր՝ ... ստոնեաներու քով...

— «Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վերջը»...

Պատասխանեցէ՛ք, Երեւանցինե՛ր, Հայաստանի բարեկամ... , ողջամիտներ, ազգասէրներ, վարիչ պատուիրակներ եւ ... պատիւներ, «Հայոց ազգի փառք ու պարծանք» առեւ... ականներ, միլիոնատէրներ, դպիրներ եւ մաքսաւորներ։

Ո՞ւր են որ կը պակսի թէ խիղճը։ Ծրագի՞ր կ՚ուզէք։

Թող այդ ըլլայ ձեր ուզածը։ Բայց միտք ունի՞ք մօտենա... Գոնէ հետաքրքրուելու։

Շ.

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

Սերպիոյ մէջ երկրաշարժի զոհերուն օգնութեան կազմակերպումը առաջ կը տարուի փութով։ Հոգատարութեան նախարարը որ աղէտեալ վայրերը կը գտնուի, հաստատեց թէ 3 աւաններ ամբողջովին քանդուած է եւ աւերակ դարձած են։ Իսկ Սթրումիձա եւ Կէվկէլի քաղաքները մեծապէս վնասուած են։ Զինուորական իշխանութիւնը տրամադրած է վրաններ, ծածկոցներ եւ ուտելիք։ Կարմիր Խաչը նոյնպէս ղրկած է մեծ վրաններ՝ հիւանդներն ու մանուկները պատսպարելու համար...

Մօտ 6000 անձեր մնացած են բոլորովին բացը ամէն ինչ կորսնցնելէ յետոյ երկրաշարժի պահուն։ Շատերն անոնցմէ գաղթականներ են, որոնց, կառավարութիւնը հողեր տուած էր սահմաններուն մօտերը։

Նոր բայց թեթեւ ցնցումներ զգալի եղան դարձեալ։ Սակայն ժողովուրդը կը շարունակէ աւերակներուն տակ փնտռել ինչ գոյք կամ կարասի որ կրնայ փրկել։

ԿՈՒԻ ԿԱՆՏԻԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Պոմպէյէն հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի սրահին մէջ, կամաւորները կռուի բռնուեցան իրարու հետ։ 200 կամաւորներ գրաւեցին շէնքը նախորդ գիշեր, պարզեցին կարմիր դրօշը եւ լուսցուցին այնտեղ, արգիլելու համար բացման հանդէսը որ պիտի կատարուէր Կանտիի համաձայնութեան առթիւ։ Երբ համաձայնութեան կուսակիցներու թափօրը հասաւ շէնքին առջեւ, անոնք պառկեցան սանդուխներուն վրայ, արգիլելու համար թափօրին մուտքը շէնքէն ներս։ Ղեկավարները երեք ժամ ջանացին համոզել զանոնք։ Ի վերջոյ կամաւորները տեղի տուին։ Սակայն կէս ժամ յետոյ, վերադարձան եւ սկսան քարկոծել թափօրը։ Քանի չափ Հընդիկներ վիրաւորուեցան։

ԱՐԵՒ, ՁԻՒՆ ԵՒ ԱՆՁՐԵՒ ԲԼՈՒՐՆԵՐ ԿԸ ՓԼԻՆ

Երկու օրէ ի վեր, Փարիզ տաքուկ արեւ մը կը վայելէ. սակայն Ֆրանսայի զանազան շրջանները կը շարունակեն մընալ ձիւնի եւ անձրեւի ենթակայ։ Մինչդեռ մէկ քանի օր առաջ, կ՚ենթադրուէր թէ Սէն գետի ջուրերը պիտի սկսին քաշուիլ, սակայն տեղացող անձրեւներուն եւ ձիւնին հետեւանքով, ընդհակառակն, կը շարունակեն բարձրանալ, մտահոգութեան մատնելով գետեզրի արուարձանները։

Իսկ տեղացող յորդառատ անձրեւներուն պատճառով, տեղ տեղ հողը սկսած է կքիլ։ Էքսլէ պէնի 30 քիլոմեթր մնացած, Շաթլառի շրջանին մէջ, մօտ 40 քառակուսի քիլոմեթրի մեծ տարածութեան մը վրայ, 15 մեթր բարձրութենէն, հողը կը թաւալի դէպի Շաթլառ։ Երկու գիւղակներ արդէն բոլորովին քանդուած են։ Թաւալող հողին ճամբուն վրայ կը գտնուին ուրիշ գիւղակներ եւս, որոնք իրենց ունեցածն ու չունեցածը շալկած՝ կը փախին դէպի ապահով վայրեր։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆԸ

Խալք կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը Սավֆէթ պէյ նշանակուեցաւ Մոսկուայի թրքական դեսպան, Հիւսէյին Րաղըպի տեղ, որ ուրիշ պաշտօնի մը կոչուած է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քեմալի վերակազմական ծրագիրը

«Փըթի փարիզիէն»ի պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ իր թերթին.— *Այն պատճառները որոնք մղեցին Մ. Քէմալը որ նոր ընտրութիւններ կատարել տայ, պարզուած են իր մէկ նամակին մէջ։ Նախ, Մուսթաֆա Քէմալ կը հաստատէ թէ ատենէ մը ի վեր ջանք թափուած է աննպաստ մթնոլորտ մը ստեղծելու Խալք կուսակցութեան եւ կառավարութեան շուրջ, թէ երկիրը որ ամբողջ դարեր երեսի վրայ ձգուած էր, դեռ կը տառապի նախորդ վարչաձեւերու փտութենէն։ Սակայն, կը շեշտէ Մ. Քէմալ, հակառակ իրեն յայտնուած բազմաթիւ դժգոհութիւններուն, ժողովրդեան մեծամասնութիւնը կապուած է Խալք կուսակցութեան։*

Փութկոտութեամբ կը պատրաստուին ընտրական գործողութիւնները։ Խալքի երեսփոխանական թեկնածուներու ցանկը կը պատրաստուի Քէմալի կողմէ։ Թեկնածուներուն մէջ կան բազմաթիւ մտաւորական երիտասարդներ։

Քէմալ իր ճամբորդութեան ընթացքին, անձամբ իսկ տեսաւ վարչական թերութիւնները, միւս կողմէ հաստատեց թէ Թուրք երիտասարդութիւնը, թէեւ կապուած է հանրապետական վարչաձեւին, իրաւունք ունէր դժգոհելու տարեց պաշտօնեաներէն, որոնք չէին կրնար դիւրաւ իւրացնել արդիական եղանակները։ Մտածեց որ լաւագոյն դարմանը այս իրականութեան պիտի ըլլար թոյլ տալ երիտասարդներուն որ գործօն մասնակցութիւն բերեն խորհրդարանական կեանքին եւ Ազգ. ժողովի անդամներէն շատերուն տալ վարչական ու կառավարական պաշտօններ, մասնաւորաբար այն շրջաններուն մէջ ուր հակաքէմալականները ամենէն աւելի փորձեր էին խախտել վարչաձեւը։

Թուրքիոյ նոր ընտրութիւնները

Յայտնի չէ թէ նոր երեսփոխանները որո՞նք պիտի ըլլան, եւ ներկայ երեսփոխաններէն որո՞նք դուրսը պիտի թողուին։ Այս մասին շրջող բոլոր զրոյցներն ալ ենթադրութիւններ են առ այժմ։ Այս պարագան յայտնի պիտի ըլլայ այն ատեն երբ երկրորդ կարգի ընտրողները պատրաստ ըլլան եւ թեկնածուներու ցանկը հրատարակուի։

Բայց եւ այնպէս, որոշ է որ լուծեալ Սէրպէսթ կուսակցութեան երեսփոխանները ոչ անձամբ ոչ ալ Խալքի կողմէ դարձեալ երեսփոխան ընտրուելու ձեռնարկ պիտի ըլլայ։ Խալք կուսակցութիւնը իր այս ընթացքը կը բացատրէ անով որ լուծեալ կուսակցութեան պետերը Խալքի հիմնական սկզբունքներուն դէմ եղած են։

Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Խալքի ընդհանուր նախագահութեան մտադրութիւններէն մէկն ալ այն է որ վարչական եւ ընտրական գործերու մէջ գործածուելիք երեսփոխաններուն նախապէս պէտք է հարցնել իրենց գաղափարը, եւ անկէ վերջ որոշել թեկնածուներու ցանկը։ Եթէ այս կարգի երեսփոխաններ ուզեն մասնագիտական մարզերու մէջ օգտակար ըլլալ, այն ատեն միայն իրենց տեղը ուրիշներու թեկնածու պիտի ներկայացնեն։

Հնդկաստան եւ պահպանողականները

Գրեր էինք թէ Անգլիոյ պահպանողական կուսակցութեան պետը Պոլտուին կարեւոր ճառ մը պիտի խօսի հնդիկ հարցին առթիւ, Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, պարզելու համար իր կուսակցութեան տեսակէտը։ Նախապէս ըսուեր էր թէ, Չըրչիլի ազդեցութեամբ որ թունդ հակառակորդ է հնդկական հարցին, Պոլտուին դէմ պիտի արտայայտուի Կանտիի եւ Հնդկաստանի փոխարքային միջեւ կնքուած համաձայնութեան եւ թէ պիտի մերժէ ամէն գործակցութիւն աշխատաւորական դահլիճին։

Սակայն Պոլտուին, իր ճառով զգացուց թէ պիտի շարունակէ գործակցիլ դահլիճին.— Քանի, ըսաւ, ես եմ պետը պահպանողական կուսակցութեան, անվերապահ կերպով պիտի գործակցիմ դահլիճին, հարթելու համար մեծ դժուարութիւններ որոնց պարտաւոր ենք կուրծք տալ։ Եւ ակնարկելով Չըրչիլի հակառակութեան, Պոլտուին ըսաւ.— Եթէ կան կուսակցական անդամներ, որոնք դէմ են այս քաղաքականութեան եւ եթէ անոնք մեծամասնութիւն կը կազմեն, կ՚ըսեմ իրենց,— ընտրեցէք ղեկավար մը»։ Իսկ եթէ փոքրամասնութիւն են, թող քաշուին արգիլելէ անոնք որ գործ մը ունին կատարելիք։»

Ռուսիոյ մէջ հակակրօնական պայքարը

Ռուսիոյ կրթական եւ առեւտրական գործավարները արգելքի ենթարկեցին աստուածաշունչը ամբողջ երկրին մէջ, այն պատրուակով թէ «փոխանակ սորվեցնելու դասակարգային պայքար, կը քարոզէ «սիրեցէք զմիմեանս»։

Արգելքի տակ դրուած են նաեւ Թոլսթոյի կարգ մը գործերը, ինչպէս նաեւ դասական հեղինակութիւններ։

Ռուսական ապսպրանքներ Գերմանիոյ

Ռուսիոյ մէջ ուսումնասիրական ճամբորդութենէ վերադարձող գերման գործատէրերը խորհրդային կառավարութենէն ստացած են 300 միլիոն մառք արժէքով երկաթի, պողպատի եւ մեքենայի ապսպրանք 14էն 29 ամիս վարկով։

ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ

Սուլթան Համիտի աւագ քարտուղար Թահսին փաշայի յիշատակները՝ *ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ։*

ՊՈԼՍՈՅ ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

Լոնտոնէն հաղորդուած տեղեկութեանց համաձայն, Պոլսոյ տիեզերական պատրիարքարանին տիտղոսը չճանչնալու ուղղութեամբ Թուրքերու երեւան բերած յամառութիւնը արդիւնքն է Թուրք կառավարութեան վրայ բոլշեւիկներու ի գործ դրած ճնշումներուն։

Արդարեւ, խորհրդ. կառավարութիւնը, վախնալով պատրիարքարանի կրօնական ազդեցութենէն օրթոտոքս Ռուսերու վրայ, կ՚ուզէ ջնջել տալ անոր հեղինակութիւնը եւ ճնշում կը բանեցնէ Թուրքիոյ վրայ։

∴ Աթէնքի քաղաքական եւ եկեղեցական շրջանակներու մէջ շատ ցաւագին տպաւորութիւն մը ձգած է տիեզերական պատրիարքարանի նկատմամբ Թուրք կառավարութեան բռնած ընթացքը։ Այս շրջանակներուն համաձայն, Թուրքերու կողմէ տըրուած «պաշ փափազլըք» մակդիրը, ոչ միայն անլուր նախատինք մըն է օրթոտոքս եկեղեցիի գերագոյն իշխանութեան դէմ, այլ եւ բացայայտ բռնաբարում մը Լօզանի դաշնագրին, որովհետեւ, Լօզանի խորհրդաժողովին մէջ Թուրքերը ընդունեցին պատրիարքարանին Պոլսոյ մէջ մնալը, առանց որ եւ է առարկութիւն ընելու անոր անուանակոչման եւ կրօնական լիազօրութեանց դէմ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ 150ՆՈՑՆԵՐԸ

Յունաստան գտնուող 150նոցներէն 13 հոգիին մինչեւ Պայրամ պայմանաժամ տրուած էր, երկրէն հեռանալու համար։ Հրամանը գործադրուած է եւ գրեթէ բոլորն ալ մեկնած են։ Սակայն անոնք աղերսագիր տուած են Ազգերու Դաշնակցութեան, հարցնելով թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ իրենց վիճակը, եւ թէ ո՞ւր պիտի կրնան երթալ։

Միւս կողմէ, Կիւմիւլճինացի Իսմայիլ Հագգը Փարիզ եկած և մնասուց հատուցման դատ բացած է Յունաստանի դէմ, այն առարկութեամբ թէ ինք հելլէնահպատակ է իբրեւ Կիւմիւլճինացի, բայց հակառակ ատոր վտարուած է երկրէն։

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ ՄԷՋ

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարի օգնականը Պ. Ժոզէֆ Աւենօլ, Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին վարիչը Պ. Ալպէր Թոմա եւ Ֆրանսայի պատուիրակ Պ. տը Նովալ նըշանակուեցան Գաղթականաց Նանսէնեան Դիւանի վարչական խորհուրդի անդամ։

ԿԱՆՏԻ ՀԻՒԱՆԴ

Կանտի հիւանդ ինկաւ։ Հընդիկ իշխանները որոշած են մօտերս հաւաքոյթ մը ունենալ, խորհրդակցելու համար քաղաքական կացութեան շուրջ։

Հնդիկներու եւ մահմետականներու միջեւ ծագած վէճերը հարթելու նպատակով Կանտիի թափած ջանքերը յայս կայ որ արդիւնաւոր պիտի ըլլան։

ՓԱԽՈՒՍՏ ԹԷՀՐԱՆԻ ԲԱՆՏԷՆ

130 բանտարկեալներ, մեծ մասամբ քաղաքական դատապարտեալներ փախուստ տուին Թեհրանի կեդրոնական բանտէն, սպաննելէ յետոյ չորս ոստիկաններ եւ գրաւելէ յետոյ զէնքեր։ Տակաւին կարելի չէ եղած փախստականները բռնել։

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻԾԷՆ ՆԵՐՍ

ՄԻ ԱԿՆԱՐԿ ՎԵՐՋԻՆ ԴԷՊՔԵՐԻ ՎՐԱՅ

Տնտեսական արտաքին ճակատի վրայ, մեծամասնականները լիակատար պարտութիւն կրեցին, ինչ որ սպասելի էր։

Համաշխարհային տնտեսական ներկայ անհելի ճգնաժամը որի ազդեցութիւնը դեռ թուլացած չէ, եւ նրան հետեւող անգործութիւնը, որ շարունակում է լայն ծաւալ ստանալ, յարմարագոյն առիթներ էին, որ մեծամասնականները ուզեցին շահագործել, երբ թէ համաշխարհային յեղափոխութիւն, կամ առ նուազն՝ մեծ շարժումներ եւ խռովութիւններ առաջ բերելու։

Սակայն, ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ նրանք կատարեալ անյաջողութեան մատնւեցին, որովհետեւ նրանց ամբողջ գործունէութիւնը պայմանաւորւած է դրամատիրական երկիրների արտակարգ պայմաններով։

Այս նշանակում է, որ մեծամասնականները իրենց յաջողութեան միակ գրաւականը գտնում են պատահականութիւնների մէջ։

«Տըմփինկ»ով (վաճառամարտ) Խ. Միութիւնը աւելորդ անգամ եւս վարկաբեկւեց, Դրամատիրական երկիրներում ապրող ընչազուրկները դէմ էին նման անբնական տնտեսական պայքարի, որովհետեւ Խ. Ռուսիոյ աշխատաւոր զանգւածների արիւն-քրտինքն էր, որ աժանագին վաճառքի էր հանւում,

Մէկ կողմից պետութիւնները եւ միւս կողմից հանրային կարծիքը ծառացաւ խորհուրդների այդ նոր տեսակի շանթաժի ու թալանի դէմ։ Հետեւանքն այն եղաւ, որ արգիլւեց ռուսական «տըմփինկ»ը, եւ շատ երկիրներում լրջօրէն մտածում են վերաքննութեան ենթարկել Խ. Ռուսիոյ հետ ստորագրւած առեւտրական դաշնագրերը։ Բացի այդ՝ համեւրոպական տնտեսական համաժողովը, որ գումարւեց Փարիզում եւ որին մասնակցում էին 24 երկիրների ներկայացուցիչները. չհրաւիրեց Խորհր. Միութիւնը, չնայած նրա բողոքներին։

Այս պարզօրէն նշանակում է, որ Եւրոպան տնտեսական կղզիացման է ենթարկում Խ. Ռուսաստանը։

Այս առթիւ Խորհր. Միութեան եռանդուն քարոզչութիւնը եւ կազմակերպւած ցոյցերը ոչ մի արդիւնք չտւին։ Փետրւարի 25ին նշանակւած ցոյցը անգործութեան դէմ, վիժեց ողբերգական կերպով։ Արեւմտեան ընչազուրկները, որոնց վրայ մեծ յոյսեր ունեն դրած մեծամասնականները, ոչ միայն փողոց դուրս չեկան, այլեւ հանգիստ էլ չեղան։ Ի հեճուկս բոլշեւիկների, այդ օրը գործարանները աշխատում էին սովորականի պէս։

Տնտեսական ներքին ճակատը որի մասին այնքան աղմկում են բոլշեւիկները, ոչ մի յաջողութիւն չի արձանագրել։

Կիս-կատար հնգամեակը դարձել մնում է օրւայ մեծագոյն հոգը։ Մեծամասնական պաշտօնաթերթերը լի են գանգատներով եւ յոռետեսութեամբ։ Մոսկւայի նահանգը, որ պետութեան սիրտն է, կրիայի քայլերով է գնում դէպի համայնական տնտեսութիւնը-

Այս առթիւ «Պրաւդա»ն նկատում է.—

«Գիւղական ամբողջ տնտեսութեան միայն 11,1 տոկոսն է մտել համայնական տնտեսութեան մէջ։ Կոլխոզների ընթացքը չափազանց դանդաղ է, առանձնապէս մի քանի շրջաններում։ Այսպէս, օրինակ, Կեսովո-Գորսկի շրջանում, հաւաքական տնտեսութեան տոկոսը, յամառօրէն կանգնած է հարիւրի 2,5ի վրայ»։

Թերթը, այս առթիւ իր խորհրդածութիւնների մէջ, ասում է.—

—«Մեզ մօտ դեռ կան այնպիսի կազմակերպութիւններ եւ համայնավարներ, որոնք կամ հրամայում են եւ կամ մէկ կողմն են քաշւում, սպասելով, որ կոլխոզները ինքնին բուսնեն։ Մեզ մօտ դեռ կան այնպիսիներ, եթէ կարելի է այսպէս ասել, կոմունիստներ, որոնք չգիտեն, թէ կոլխոզները կարելի է կազմակերպել միայն կատաղի պայքարով, ընդդէմ բռունցքների։ Առանձին շրջանների կազմակերպութիւնները (ընդգծ. Թերթին է, Ռ. Կ.), իրենց մօտ բռունցքներ (կուլակ) «չեն գտնում»։

Այսպէս՝ Սանկովսկի շրջանում 12,000նոց տնտեսութեան մէջ գտնւել են միայն 41 բռունցքներ (0,3 տոկոս), Սանտովսկի շրջանում, 10,000նոց տնտեսութեան մէջ, ի յայտ է բերւած ընդամէնը միայն 36 համբայ»։

Նոյն տխուր պատկերն է ներկայացնում նաեւ գարնանացանը։

Նախածրագրի կէսից պակաս է իրագործւած եւ Խ. Միութեան պետերը կանգնած են անելի առջեւ։

Համառուսական խորհուրդների համագումարում, ժողովրդական կոմիսարների խորհրդի նախագահ Սուլիմովը իր ճառի մէջ, ասում է.—

«Նախածրագրի համաձայն գարնանացանի չափը պէտք է ընդարձակւի 20 տոկոսով, նախորդ տարւայ համեմատութեամբ, որի նշանակալից չափը իրականացած չէ։

«Մենք կարող ենք հպարտանալ, որ ներկայումս, գարնանացանի նախօրեակին, մեր գործը լաւ վիճակի մէջ է։ Առ 1 փետր. հաւաքւած է սերմացուի ֆոնտի միայն 3.5 տոկոսը, իսկ շոգեգութանների նորոգութիւնը կատարւած ոչ աւել, քան ծրագրի 42 տոկոսը։ Գարնանացանի համայնացումը եղել է հազիւ 62, իսկ փետր. ամսի տւեալները մեզ չեն կարող մխիթարել։ Անհրաժեշտ է շեշտել որ գարնանացանի պատրաստութիւնը հեռաւորապէս անգամ վերջացած չէ»։

Ներքին քաղաքական ճակատը, եթէ համեմատելու լինենք նախորդ տարիների հետ ու գնանք մինչեւ ռազմական կոմունիզմի նախնական շրջանը, ոչինչ մխիթարական բան չունի։ Նոյն ըմբոստութիւնները բանւորական շարքերում, գիւղացիութեան մէջ, մտաւորականութեան հալածանքը, գնդակահարումն ու աքսորը։

Ժողովուրդները եւ դասակարգերը մեղադրեալներ են, իսկ բոլշեւիկները դատաւորներ, մեղադրում, դատում եւ պատժում։ Ուժն իրենց՝ դատն ու դատաստանը իրենց։ Մէկը չվերջացած՝ միւսն է սկսում։

Դեռ նոր դատւեցին 14 մենշեւիկները, որպէս օտար միջամտութեան գործիքների, որոնք իբր թէ կապ ունեն արտասահմանի հակաբոլշեւիկեան կազմակերպութիւնների եւ գլխաւորապէս աշխատաւորական միջազգայինի հետ։

Մի քանի ամիս առաջ էր, որ գնդակահարեցին 48 ռուս մտաւորականները, որպէս բոլշեւիկեան գաղափարախօսութեան եւ իրաւակարգի հակառակորդներ։

Դեռ մենշեւիկների դատը չվերջացած՝ նոր դաւադրութիւնների կծիկ է, որ երեւան է գալիս այս անգամ Ուկրայնիայում, ազգային գետնի վրայ։

Դաւադրութեան գլխաւոր նպատակը եղել է խորտակել Խորհ. Միութիւնը, Ուկրայնան անջատել Ռուսաստանից եւ յայտարարել ազատ - անկախ պետութիւն։

Դաւադիրների մէջ կան, մեծ թւով, կարմիր բանակի Ուկրայնական սպաներ, մտաւորականներ, համալսարանի դասախօսներ եւ քաղաքական դէմքեր, ընդամէնը մի քանի հարիւր հոգի։

Տնտեսական եւ քաղաքական այսպիսի թշւառութեան մէջ, որտեղ մեծամասնականները յարատեւ կռուի ու պայքարի մէջ են թէ՛ ներսում եւ թէ՛ դրսում, չեն մոռանում ճակատել նաեւ Աստուծոյ դէմ։

Մոսկւայում հրատարակւող «Անաստւած» թերթը, որ սովորաբար լոյս էր տեսնում 8 էջից բաղկացած, այժմ չորս էջով է հրապարակ եկել և այն էլ վատ թղթով։

Ինչպէս երեւում է, բոլշեւիկների հաւատը փախել է նախկին ուժգնութեամբ մարտնչելու Եհովայի դէմ, որի պատճառով շատ յատկացումներ չեն անում ու թերթը փակւելու մօտ է։

Այդ երեւում է նաեւ թերթի սնամէջ բովանդակութիւնից։ Վերջին համարում «Անաստւած» թերթը ոչ թէ երկրային հարցեր է լուծում, այլ երկնային հարցեր է դնում, միջնադարեան ձեւով։

Այսպէս, օրինակ, «քանի՞ աստղեր կան տարածութեան մէջ, ինչո՞ւ լուսինը մեծանում է եւ փոքրանում։ ինչո՞ւ համար աստղերը, ինչպէս նաեւ լուսինը լուսաւորում են գիշեր ժամանակ։ Ի՞նչպէս եւ ո՞րտեղից են առաջ եկել մարդիկ, եւ ինչո՞ւ չեն ստեղծւել միայն տղամարդիկ կամ միայն կանայք»։

Մարդ ակամայ մտածում է, թէ արդեօք այս հարցերին պատասխան տւողները չե՞ն առաջնորդւի բանտ կամ խարոյկ, ինչպէս այդ սովորութիւն էր հաւատաքննութեան ժամանակ։

Ամենայն հաւանականութեամբ, որովհետեւ խորհրդային դրախտի մէջ մէկ հարց միայն կարող է լինել՝

— Բոլշեւիզմը։

Եւ մէկ պատասխան՝

— Նրա փառաբանութիւնը։

Ռ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՆԻՀԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ժամանակ մը պչրասէրին նորոյթն էր նիհարնա՛լ, նիհարնա՛լ մինչեւ որ

Ձինարի պէս կանայ իր։

Մեր ժողովրդական երգերը շատ են գովաբանած բարձրահասակ ու նրբակազմ, «չինար բոյով» եարերը։ Չմոռնանք, որ Արեւելքի մէջ սիրելի էին նաեւ կլորիկ աղջիկները։ Եւրոպայի մէջ մարդիկ կապիկի ախորժակ ունին, այսօր այսպէս կ'ուզեն, վաղն ալ այնպէս։ Եղաւ ատեն մը, երբ այստեղ, գեղեցիկ ու պչրոտ երեւնալու համար, աղջիկները հաց չէին ուտեր ու քացախ կը խմէին, ծանր յոգնութիւններ կը կրէին եւ պաղ ջուրի մէջ կը լողնային։ Որպէսզի նրբանայ իրենց մարմինը, հիւծախտաւորի պէս դեղնաւուն ու թափանցիկ գոյն մը ստանայ իրենց մորթը։ Վերջապէս աղջի՛կ մը, բարակ, փափուկ, կարագի գոյն, հալա՛ծ, հալա՛ծ,

Եթէ խօսի,
կ'ըսես— ճիժա կը ճատնի։
(Պ. Դուրեան)։

Եւ այս նորոյթը այնքան չափազանցութեան հասցուցին, որ նիհարութեան սիրոյն... մեռա՛ն բազմաթիւ աղջիկներ։

Բարեբախտաբար մեր ժողովուրդը կը վախնայ նիհարութենէն։ Վա՛խ, վա՛խ, ոսկորները կը համրուին,— քա՛, վո՛ւյ, մաս մըն է մնացեր,— աղջի՛ Խաթուն, ճանճին ոտքերը սւոր ոտքերէն աւելի հաստ են։ Այսպէս կը մեղքնայ մեր ժողովուրդը անոր վրայ, որ նիհարութեան դատապարտուած է։ Ուրեմն հասկնանք նիհարութեան էութիւնը, պատճառները եւ դարմանենք զայն։ Ուրիշ առթիւ մը՝ գիրութեան մասին։

* *

Նիհարութիւնը այն վիճակն է, զոր կը ստանայ մարդ՝ երբ ճարպային հիւսուածքը կը նըւազի եւ կը հասնի իր կազմուածքին մէջ։ Այն ատեն ոսկորները (միսը) իրենց կարգին կը հատնին։ Կը պատահի, որ միսը աճի՝ երբ ճարպը նուազի։ Ամէն պարագայի, ծանրութիւնը կը քիչնայ հետզհետէ։ Այնպէս որ ինչպէս ջերմաչափը, կարեւոր գործիք մըն է կշիռքը։ Եւ պէտք կշռուիլ գէթ ամէն ամիս։

Ամէն մարդ կը հասնի մէկ մեթրէն աւելի։ Ճշդել այդ աւելին, այսինքն սանթիմեթրը, գտնելու համար իւրաքանչիւր անձի ծանրութիւնը։ Այսպէս մէկը որ 1 մեթր 70 սանթիմեթր հասակ ունի, կը կշռէ 70 քիլօ։ Երբ այս հաշիւը ճիշդ չելլեր, կը նշանակէ թէ բան մը խանգարուած է այդ անհատին մէջ։ Երբ պակաս կը կշռէ, նիհար է։ Ընդհանուր օրէնք մըն է այս։ Դժբախտաբար կարգ մը պայմաններ կան, որոնց համաձայն ճիշդ չի կրնար ըլլալ այդ հաշիւը ամէն անգամ։ Եւ այդ պայմանները ճշդելը բարդ խնդիր մըն է, միայն բժիշկ մը կրնայ կատարել։ Այնպէս որ այս դիւրին հաշիւը չի կրնար իւրացնել ժողովուրդը։ Նախ հասակաչափով (longimètre) պէտք է ճշդել մարդոց երկարութիւնը եւ յետոյ միայն կատարել հետեւեալ հաշիւը։—

1.— Բոլոր միջահասակները հետեւեալ ձեւով.

1 մէթր 70 սանթ.=70 քիլօ։

2.— Բոլոր կարճահասակները հետեւեալ ձեւով.

$$1 \text{ մեթր } 70 \text{ սանթիմ.} = 70 + \frac{70}{10} = 77 \text{ քիլօ։}$$

3.— Բոլոր երկարահասակները հետեւեալ ձեւով.

$$1 \text{ մեթր } 70 \text{ սանթիմ.} = 70 - \frac{70}{10} = 63 \text{ քիլօ։}$$

Երբ այսպէս կը ճշդուի թէ նիհար էք, դուք պիտի զգաք հետեւեալ նշաններն ալ։ Մսկոտութիւն,— սովորական պաղն իսկ (օդը կամ ջուրը) կը սարսռացնէ ձեզ։ Յոգնածութիւն,— փոքրիկ ճիգերն իսկ կը ցաւցնեն ձեր անդամները։ Յետոյ պէտք է գիտնալ, որ նիհարութիւնը կ'ազդէ ուղեղին վրայ, այդ պատճառով նիհարները չեն կրնար մտային աշխատանքի դիմանալ եւ առաջին առթիւ կը տկարանայ յիշողութիւնը։ Ջերմութիւնը կը նուազի, սիրտը կը դանդաղի, արեան հոսանքը կը տկարանայ, դէմքը գերեզմանի գոյն կը ստանայ, ստամոքսը կ'իյնայ, երբ պատառ մը հաց ուտէ՝ փորի ցաւեր կը զգայ, լեզուն կ'աւրի, անքնութեան կ'ենթարկուի, գիշերը մղձաւանջ կ'ունենայ, շատ կը քրտնի եւ քիչ կը միզէ։ Ի վերջոյ հիւծախտ։

Կը տեսնէ՞ք, նիհարութեան համար խենթեցող եւ նորոյթի սիրահար աղջիկնե՛ր, նիհարնալը ուտելիք ապուր չէ։

Սակայն նիհարութեան պատճառը միայն նորոյթը չէ։ Բազմաթիւ պատճառներ կան, զորս պէտք է փնտռել ու գտնել։

Անմիջապէս խոստովանինք, թէ գոյութիւն ունին նիհարներ, որոնք որ եւ է պատճառ չունին, երբեք հիւանդ չեն, եւ անկարելի է զանոնք գիրցնել,— անոնց «կազմն այդպէս է»։ Մենք «չորցած» կ'ըսէինք այսպիսիներուն։ Կան նաեւ նիհարներ, մարզիկներ են ասոնք, որ ճարպային որ եւ է կլորութիւն չունին, բայց լաւ աճած են իրենց ոսկորները։ Յետոյ, ցուրտ երկիրներու բնակիչները (Նորվեկիա, Անգլիա, Ռուսիա) ընդհանրապէս նիհար եւ երկայնահասակ կ'ըլլան, արեւոտ երկիրներու բնակիչները՝ կլոր ու գէր։ Դարձեալ, պատանիները, իրենց աճման շրջանին, երբ «պոյ կը քաշեն» կը նիհարնան։ Մեր խօսքը ուրեմն հալող, մաշող, հատնող, նուաղկոտ նիհարներու մասին է միայն։

Առաջին պատճառը ստամոքսին մէջ է։ 1) Հիւանդը քիչ կ'ուտէ (սով, թշուառութիւն, գործազրկութիւն)։ 2) Կամ չի մարսեր, որովհետեւ մարսողական գործարանը հիւանդ է։ 3) Լեարդը չաշխատիր, պանկրէասը կը դաւաճանէ (շաքարախտ), աղիքները չեն գործեր։ 4) Վերջապէս մարսողական խողովակին մէջ բան մը կայ, որ կ'արգիլէ սնունդին անցքը (խլիրդ, ստուգի նեղութիւն)։

Երկրորդ պատճառը կը կազմեն զանազան հիւանդութիւններ, — հիւծախտ (վէրէմ), խլիրդ (քանսէր), ֆրանկախտ, կրիփ, թունաւորում ափիոնով եւ ալքոլով։ Երիկամներու հիւանդութիւն։ Պնդերականութիւն։

Երրորդ պատճառը կը կազմեն ներծոր գեղձերը, մասնաւորաբար վահանագեղձը, որուն գործունէութեան պատճառով կը հալին հիւսուածքները, Այսպէս աչացայտութիւն (goîtreexophtalmique, maladie de Basedow) կոչուած հիւանդութեան ենթականերուն վրայ դուք կը տեսնէք, որ երբ աչքերը պայթելու պէս դուրս ինկած են, սաստիկ նիհարութիւն մը կը մաշէ մարմինը։ Նիհարութեան ցանկացողները արդէն այս վահանագեղձն է, որ կը գործածեն յաճախ իբրեւ դեղ։

Չորրորդ պատճառը պէտք է փնտռել... «հոգիին» մէջ։ Արդարեւ ջղասպառութիւնը (neurasthénie) նիհարութեան կապուած է անպայման։ Հոգերը, սեւ մտածումները, տխրութիւնը «կը կտրեն ախորժակը»։ Մարթինէ կը պատմէ թէ 1918ին բազմաթիւ էին անոնք, որ բժիշկներուն կը դիմէին նիհարութեան պատճառով։ Ուժի դեղերը, հոգեբուժութիւնը, եւ ... պատերազմի յաղթական վախճանը դարմանեցին այս հիւանդները անմիջապէս։ Սակայն նիհարութիւնը անբուժելի է, եթէ արդիւնք է հոգեկան խանգարման։ Սարսափելի է տեսնել խենդեր որ հրաժարելով ուտելէ՝ կը նիհարնան եւ միայն իրենց ոսկորները կը մնան։

Հիւանդ կին մը ունէի Ամիէնի հիւանդանոցին մէջ, որ ոչ միայն կը մերժէր սնանիլ, այլ նաեւ յարատեւ ջղագրգռութեան մատնուած էր։ Բոնաշապիկ կը հագցնէինք, սակայն այնքա՛ն բարակ, այնքա՛ն նիհար էր, որ մորթն իսկ կարելի չէր ճշդել, բացարձակապէս կըմախքի, շարժուն կմախքի մը փոխակերպուած էր, «դերձան դարձած էր» կ'ըսէ հայ ժողովրդական բացատրութիւն մը։ Այս պատճառով բոնաշապիկին մէջէն կը սահէր ու դուրս կ'ելլէր։ Ինչ՛ր կը քաշէի քիթէն ստամոքսը ներմուծուած ձգախէժէ խողովակով մը սնուցանելու ատեն։ Ի վերջոյ մեռաւ մոմի պէս հալելով։ Այսպէս նաեւ այն հիւանդները, որոնք սնունդին դէմ ատելութիւն մը ունին կամ կը վախնան անկէ։

Ասոնք են գլխաւոր պատճառները։

Երբ կ'ուզէք հասկնալ նիհարութեան գոյութիւնը կամ վըտանգը, բերեւ կանոն՝ կը յանձնարարեմ քննել՝

1.— Ծանրութիւնը,
2.— Ջերմութիւնը,
3.— Արեան հոսանքին ուժը,
4.— Մէզին քանակութիւնը, որոնք անպայման կը նուազին, եւ ենթական՝
5.— Մարսողութեան խանգարում կ'ունենայ։

*
* *

Ի՞նչպէս դարմանել։

Նախ փնտռել պատճառը։ Հիւծախտաւո՞ր է, ներծոր գեղձ մը չի՞ գործեր, ստամոքսը կամ լեարդը չե՞ն աշխատիր, խլիրդ չունի՞։

Յետոյ արգիլել ուժասպառութիւնը,— հանգիստ ընել հոգիով եւ մարմնով։ Երկար ատեն բնակիլ գիւղը, բաց օդին մէջ։ Օդը հրաշալի... սնունդ մըն է եւ դեղ մը։ Թէեւ մարզանք մը նոյն ատեն։ Զբօսնիլ, ուրեմն զգուշանալ վազելէ, հեծելանիւէ նստելէ։

Եւ հոգ տանիլ սնունդին, զոր պէտք է աւելցնել, անշուշտ աստիճանաբար։ Մսեղէնը առատ, հաւկիթ, մասնաւորաբար դեղնուցը։ Բանջարեղէն։ Շաքարոտ եւ ալիւրոտ ընդեղէններ, ապուր, բրինձ, հաց, կ[...] դակ։ Կարագ եւ կաթն[...] Երբեմն երբեմն քիչ մ[...] չմոռնալ։ Ուրիշ ժաման[...] բեջուր։ Եթէ քունչ գի[...] գաղջ ջուրի լոգանք ք[...] առաջ։ Իբրեւ դեղ՝ ձկա[...] ճաշելէ առաջ, զաորիկ (ա[...] քինքինա, քոլա, աթրի[...] ւելի լաւ է ասեղ զարնե[...] թէ բերնէն տալ, չնեղե[...] մար ստամոքսը։ Բայց [...] դերուն գործածութեան բժիշկն է, որ պիտի խօս[...]

Բժ. Շ. ԱՅՎԱ[...]

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Կ. Վ. (Մարսէյլ).— [...] կեցէք երկար ատեն։ Արե[...] նութիւն պէտք է, Լինե[...] ճիւանդութիւնը ձեզի [...] դեղերուն արդիւնքն է, [...] սափելի։ Ամէն օր գօղուե[...] բերանը chlorate de [...] լուծոյթով։ Այդ մասին [...] Կ. Խաչի Բուժարանը [...] բակծ է փոքրիկ տետր[...] դիմեցէք, ծրի կը ղրկեն, Jean Goujon, Paris.

Ե. Գ. (Եուկօսլավիա)— [...] գիրք չունիմ, «Բժշկ. Բա[...] մըն է, որ դեռ լոյս չէ [...] Այդ մասին ընդարձակ [...] չկան։ Լաւագոյնը, [...] Յօքթ. Քօլօլեանի գրքոյկն [...] փոստին յանձնեցի։

Մ. Ա. (Մարսէյլ).— [...] տենդին միակ դեղը կա[...] ճամբել quinine, [...] կան 0.25նոց, գործածե[...] 2 ճատ։

Ռ. Ա. (Արտէշ).— [...] բար յղութիւն։ Քանի մ[...] վերջ միայն կը ճշդուի։

ԿԵԱՆՔԸ ԿԻՊՐՈՍԻ Մ[ԷՋ]

ՆԻԿՈՍԻԱ (Սեփ [...] Կիպրոսի Հայոց թիւը [...] է։ Մեծամասնութիւնը [...] եւ փոքր-Ասիայէն։ Արե[...] ներ են գրեթէ բոլորն [...] մունր գործերով, [...] գրաղողներու թիւն ալ [...] Հայերը կ'ապրին շատ հ[...] ծամասնութիւն կազմող [...] եւ թուրքերու հետ։ Ունի[...] ցի մը, դպրոց մը մօտ [...] սեռ աշակերտներով կայ [...] սարգաց Ակումբ մը [...] ճոխ հայերէն գրքերով [...] նան գրեթէ բոլոր Հայ [...] ու ամսագիրները։ Լաւ [...] լար անշուշտ, որ Ակումբ[...] բերարար կազմակերպէ[...] յին, ընկերային եւ բա[...] հարցերու շուրջ դասախօ[...] ներ, վեճաբանական ժող[...]

Վերջերս, ամբողջ [...] յարնադայի, Նիկոսիոյ [...] Հ. սանրերէն կազմուած «[...] մարմնամարզական խումբ[...] կը խօսի մեծ գովեստով [...] քաղաքի յոյն հիւպատոս[...] պոյի բաժակի մրցում մը [...] է։ Կը մասնակցին բոլոր [...] հայ, անգլիացի, թուրք [...] խումբերը։ Մրցումները [...] նենան ամէն կիրակի, [...] մեծ մարզադաշտին վր[...] 4-5 հազար հետաքրքի[...] մութիւն մը ամէն անգա[...] ներկայ կ'ըլլայ այդ [...] մինչեւ հիմա Հայերը [...] ծակ») ջախջախիչ յաղթ[...] են տարած։ Ի՛նչ խօսք [...] ջոյ ոսկի բաժակը մերին[...] տի շահին։

Հոս, Հայերը ոչ մի[...] ռաջին գծին վրայ են [...] մարմնակրթական շարժ[...] այլ նաեւ կը փայլին [...] րենց սարքած գեղարուես[...] հանդէսներովն ու երեկ[...] րոյը։ Ամէնքի երաժշտ[...] ռաջին մրցանակով վար[...] եւ Նիկոսիոյ յոյն գոլէ[...] ժշտութեան ուսուցիչ [...] եան, տաւաւ, ասկէ [...]

գաՀանդէս մը։ Անիկա, դեռ շատ երիտասարդ որբ մը, իր ջութակի լարերուն վրայ կրցաւ վարպետօրէն թրթռացնել եւրոպական մեծ հեղինակներու ընտիր կտորները։ Խլեց արցունքներ հայ աչքերէն իր «Հով արէք սարեր»ովը։ Մասնաւորաբար օտարները գովեստով խօսեցան իր արուեստին մասին։ Պէրպէրեան կը պատրաստուի իր երկրորդ երգահանդէսը տալ։

Ուրիշ մը, բոլորովին նոր, ինքնաշխատութեամբ առաջ գացած Պ. Վ. Պետէշեան, քանի մը շաբաթ առաջ, Փափաթօփուլոյի մեծ սրահին մէջ, կառավարիչին հովանաւորութեամբ, ի նպաստ Ազգ. Վարժարանին տուաւ մեծ նուագահանդէս մը. լեցո՛ւն բազմութիւն։ Հարիւրէ բաղկացած երկսեռ երգչախումբը երգեց Կ. Վ.ի «Եար ջան արի», «Ջուրկուգայ», «Օրօր Աթինօ», «Սօնա եար», «Առաւօտուն բարի լոյս»ը, եւ Կանաչեանի «Ուռին», «Հօյ նար»ը։ Ցեղական յոյն թերթեր մասնաւորաբար վեր առին Կանաչեանի քնքուշ, զգացումով լի երաժշտութիւնը, մօտեցնելով բիւզանդական կրօնա. ժողովրդական խաղերուն։ Մեներգողներէն կ'արժէ յիշել անունները՝ Օր. Ա. Ռաֆայէլեանի, Պ. Պ. Ն. Չիլինկիրեանի, Մ. Սինանեանի։ Եւրոպականէն՝ ընկերակցութեամբ նուագի, երգչախումբը յաջողութեամբ երգեց Պէթհովէնէն, Րուպինշթայնէն, Լիսթէն, Վակնէրէն եւ այլն։ Ազուոր էր, արեւելեան արուեստով խառն Իբօլիթօֆ Իվանօֆի կովկասեան պարերգը։ Այս հանդէսին եւս, ներկայ էին օտար բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ որոնք գնահատեցին հայկական աշխատանքը արուեստի մէջ։

* * * Մելքոնեան կրթ. Հաստատութիւնը շատ քիչ կը խօսեցնէ իր վրայ։ Անիկա կը սիրէ լուռ գործել։ Եթէ այս լռութեան մէջ շարունակէ իր կրթական գործը, կը կարծեմ որ մենք կ'ունենանք նոր Ներսէսեաններ եւ նոր Պէրպէրեաններ։ Ան տուաւ անցեալ տարի իր կրթական առաջին հունձքը։ Շրջանաւարտներէն մէկ մասը արդէն լծուած է զանազան աշխատանքներու՝ Սուրիա, Միջագետք, Եգիպտոս։ Մէկ մասն ալ, դեռ քանի մը օր առաջ Երեւանէն վիզայի հրամանը ստացած ըլլալով, կը մեկնի Հայաստան, Հայկական համալսարանի զանազան ճիւղերուն հետեւելու համար։ Ըսինք որ այս բոլորն ալ որբեր են, մեր հայրենի երկիրներու անկիւններէն հոս բերուած։

Հոս անպակաս են երեկոյթներ եւ հանդէսներ։ Անկէ առաջ աղջկանց բարձրագոյն դասարանն էր որ կազմակերպած էր գեղարուեստական երեկոյթ մը։ Պարեցին հայկական տարազով պարեր, երգեցին հայ ժողովրդական սիրուն երգեր եւ ներկայացուցին «Պատուի համար»ը։ Կաղանդն ալ անցաւ զուարթ, ոգեւորիչ։ Սանուհիներ սկովտական եւ ուրիշ գեղջկական պարեր պարեցին։ Սան մը արուեստագէտի մը նման երգեց «Վարդը»։ Մանկապարտէզի փոքրիկները մէկէ աւելի սիրուն պարերով ստեղծեցին շատ ընտանի մթնոլորտ մը։ Տղոց 7րդ դասարանը զաւեշտ մը ներկայացուց։ Տնօրէնը Ամանորի առթիւ խօսեցաւ նկարագրելով մեր հայրենի հին, շէն աւանդական օրերն ու հանդէսները։ Ի վերջոյ բոլոր ուսուցիչները, պաշտօնէութիւնը եւ սաներն ու սանուհիները հաւաքուած մտեցան սեղաններուն կաղանդի, որուն բացումը կատարեց «կաղանդ պապան», սան մը։ Բարերարին ի պատիւ շքեղ հանդէս մը եւս տրուեցաւ։ Տօնուեցաւ նաեւ Վարդանանցը։ Օրուան բանախօսն էր աւագ դասարանէն սան մը՝ Վազգէն Տնտիկեան, որ ներշնչումով ոգեկոչութիւնն ըրաւ 15 դար առաջ բովանդակ հայ ժողովուրդի խղճին, հաւատքին, հայրենիքին համար Աւարայրի դաշտին վրայ ինկող մեր դիւցազներուն, Վարդան Մեծին։ Վարդանն ու իր քաջերը հայ ժողովուրդին խիղճն են ըսաւ։ Խօսեցան նաեւ Տնօրէնը՝ Պ. Գ. Կիրակոսեան եւ Պ. Ե. Օշական։ Սաներ եւ սանուհիներ Եղիշէէն ըրին արտասանութիւններ։ Երգեցին «Սիփանայ քաջերը» «Թէ հայրենեաց»ը «Լռեց ամպերը», «Հիմի էլ լռենք»ը։ Հաստատութեան «Մասիս» խումբը նուագեց շրջանաւարտ սան Ազատ Շիշեանի հեղինակած հայ ժողովրդական եւ քրտական, նաեւ եւրոպական երգեր։ Դ. եւ Զ. դասարանէն սաներ կատարեցին կրկէսի խաղեր, բարեկենդանն ալ փայլով տօնուեցաւ։

ՌՈՒՍԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Համաձայն Մ. Նահանգներու առեւտրական նախարարութեան վերջին վիճակագրութեան, ամերիկեան արտածումները դէպի Ռուսիա բարձրացած են 1929ի 81 միլիոն տոլարէն 111 միլիոնի՝ 1930ին։ Ամերիկեան կարգ մը շրջանակներ, ռուսական շուկան կը նկատեն իբր վայր մը, որ գործի շատ մեծ կարելիութիւններ կ'ընծայէ Մ. Նահանգներու։ Ամերիկայի մէջ գործող խորհրդային առեւտրական պատուիրակութիւնը կը շարունակէ վարձել ամերիկացի արհեստագէտներ, 2-3 տարի անցընելու համար Ռուսիոյ խորհրդային ճարտարարուեստական ձեռնարկներուն մէջ։

Ռուսեւամերիկեան յարաբերութիւնները կանոնաւորելու համար, Միացեալ Նահանգներու առեւտրական նախարարը հրահանգած է ամբողջական ուսումնասիրութեան մը ենթարկել զանոնք։

Նախագահ Հուվըր, կապուած կը մնայ նախկին արտաքին նախարարին քաղաքականութեան, այսինքն՝ Մ. Նահանգները պատրաստ են իրաւապէս ճանչնալու Խորհրդ. Միութիւնը, պայմանաւ որ Ռուսիա ընդունի հանդէպ Ամերիկայի իր պարտքերու սկզբունքը, յանձն առնէ բոլշեւիկեան բրոբականտ չկատարել երկրին մէջ եւ ապահովէ ամերիկեան քաղաքացիներու կեանքն ու ինչքը իր հողերուն վրայ։

Իսկ առեւտրական նախարարը աւելի ազատական գաղափարներ ունենալով մէկտեղ, դէմ է Խ. Միութեան իրաւապէս ճանաչման։

Անընդհատ Ռուսիա մեկնող ամերիկեան քաղաքացիներու հարցը կարգ մը դժուարութիւններ կը յարուցանէ։ Օրական, մինչեւ երեք հարիւր Ամերիկացիներ կը ներկայանան խորհրդ. առեւտրական պատուիրակութեան, գործի համար Ռուսիա մեկնելու յոյսով։ Անոնք որ Ռուսիոյ մէջ աշխատած եւ իրենց աշխատանքով խնայողութիւն ըրած են, Ամերիկա վերադառնալով՝ չեն կրնար սակայն ռուսական ռուբլիները փոխել ամերիկեան դրամի հետ։ Այս անպատեհութեան առաջքն առնելու համար շատերը իրենց պայմանագրութեան մէջ կը մտցնեն կէտ մը, որուն համաձայն իրենց վարձքին մեծ մասը պէտք է վճարուի ամերիկեան դրամով։ Կը փնտռուի միջոց մը որով կարելի ըլլայ ընդհանուր եղանակ մը գտնել։

Իր հպատակներուն իրաւունքները Ռուսիոյ մէջ պաշտպանելու համար, Ամերիկա իրաւունք տուած է Ռուսիոյ Թուրք հիւպատոսներուն որ կարենան յանուն Միացեալ Նահանգներու, Ամերիկացիներուն համար կատարել պաշտօնական գործողութիւններ, պայմանագրութեանց կնքման պահուն։

Իսկ ռուսական ապրանք ներածողները շատ մեծ դժուարութեանց կը բախին Ամերիկայի մէջ, որովհետեւ որ եւ է մէկը կրնայ ներածուած ապրանքը արգելքի տակ առնել ամերիկեան մաքսատան մէջ, այն պարզ պատրուակով թէ բռնի աշխատանքի արդիւնք է։ Այդ պարագային, արգելքը վերցնելու համար, ներածողները իրենք իսկ պէտք է հաստատեն թէ ներածուած ապրանքներու արտադրութեան մէջ՝ բռնի աշխատանքը դեր չէ ունեցած։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան վերջին ժողովին ընթացքին, նախագահը, Տոքթ. Քօլօլեան, նորընտիր Վարչութեան կողմէ շնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ իրենց գտած վստահութեան մասին, տեղեկութիւններ տուաւ Միութեան չորս զանազան Յանձնախումբերուն գործունէութեան մասին։ Յետոյ ներկայացուց ծրագիրը յառաջիկայ տարեշրջանին ընթացքին իրենց կատարելիք գործերուն։

25 Մարտին Ֆլորիա ճաշարանին մէջ Միութիւնը պիտի տայ իր տարեկան հացկերոյթը, որ աւանդական դարձած է այլեւս։ Ապրիլ ամսուն պիտի սկսին հրապարակային դասախօսութիւնները՝ առողջապահական հարցերու շուրջ։ Այս դասախօսութեանց կազմակերպման պիտի օժանդակէ Փարիզի Հայ Կարմիր Խաչը։

Այդ դասախօսութիւններէն առաջին երկուքը պիտի ունենան տարբեր նկարագիր։ Առաջինով, Միութիւնը պիտի տօնէ իր հիմնադրութեան տասնամեակը, երկրորդով՝ Պոլսոյ Բժշկական համալսարանին նախկին դասախօսներէն Ստեփան փաշա Արսլանեանի յիշատակը։ Անոնցմէ դուրս առողջապահական 10 դասախօսութիւններ։

Յետոյ տոքթ. Խանճեաններ կայացուց ծննդաբերութեան գործողութիւններու հետաքրքրական պարագայ մը, որուն մասին կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցան տոքթ. Արթին, Եաղուպ, Թորգոմեան, Գրգոյեան եւ Սոլաքեան։

Տոքթ. Պալասան ներկայացուց ներծոր գեղձի մը (մաղասգեղձ) բարդ բնախօսութիւնը եւ յարաբերութիւնը աճման եւ սեռային հարցերուն հետ։

ՈՐԲԵՐՈՒ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

2 Ե. Ո. Միութեան Վահագն գրադարանին շաբաթական դասախօսութեան հրաւիրուած էր Պ. Եր. Տ. Անդրէասեան, որուն ընտրած նիւթը, «Եղիշէ», հետաքրքրական էր քանի մը տեսակէտով։ Նախ «Եղիշէ» այժմէական հարց մըն էր, վերջերս մամուլին մէջ յարուցուած այն վէճին պատճառով թէ Եղիշէ Ե. դարո՞ւ թէ Է. դարու մատենագիր մըն է։

Երկրորդ, Եղիշէի պատմութիւնը տօնուած էր այս օրերուս Վարդանանց հանդէսով։

Պ. Եր. Տ. Անդրէասեան գերազանց խանդավառութիւն մը ունի հին հայերէնի հարստութիւններուն մասին։ Այնպէս որ այդ մեռած լեզուն յանկարծ կը վերակենդանանայ եւ չոր ու ցամաք դասախօսութիւն մը դառնալու տեղ՝ տաք ճառի մը կը փոխակերպուի։

Կարելի չէ չսիրել հին հայերէնը, չխանդավառիլ ոսկեդարու լեզուով, լսելէ յետոյ Պ. Ե. Տէր Անդրէասեանը։

Դասախօսը նախ կենսագրական տեղեկութիւններ տուաւ Եղիշէի մասին, պատմական տեղեկութիւններ Վարդանանց շրջանի կացութեան մասին եւ յետոյ սկսաւ կարդալ ու մեկնաբանել Եղիշէն գլուխ առ գլուխ, ընտրովի։ Եւ դասախօսութիւնը դարձաւ միանգամայն պատմական, մատենագրական եւ հայերէնագիտական ազուոր դաս մը։

Հ. Վ.

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԱՌԱՊԱՆՔԸ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

ԳՐԳՌԻՉ ՃԱՌԵՐ ԵՒ ՎԱՅՐԵՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ

Պէյրութի «Ազդակ»ը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղէ փախստականէ մը, փետրուար 11 թուականով.—

Իբրեւ ականատես եւ իրազեկ կատարուած բոլոր խաղերուն եւ Թուրք ժողովուրդին ու կառավարութեան խժդուժ վերաբերմունքին հոն մնացած Հայերու հանդէպ, եւ մանաւանդ վերջին անգամ Թուրք ընդհանուր քննիչին ժամանման առթիւ Տիարպէքիրի մէջ տրուած հրէշային որոշման մօտէն ծանօթ, կ'ուզեմ բոլոր հայութեան եւ համայն աշխարհի ուշադրութեան յանձնել զանոնք։

Թուրքիոյ ամբողջ արեւելեան նահանգներուն մէջ 15.000 հազիւ հաշուող հայութիւնը, գլխաւորաբար Տիարպէքիրի եւ Էլ Ազիզի մէջ կարեւոր թիւեր կը ներկայացնեն։ Սուլթան Համիտի շրջանին եղածին պէս, հիմա ալ Հայերուն անվարան «կեավուր» կը կոչեն, ո եւ է հայու անունը յիշելէ առաջ, անպատճառ «կեավուր» տիտղոսը կ'աւելցնեն։ Եւ այս ամէն տեղ, շուկայի մէջ թէ դատարաններու եւ կառավարական շրջանակներու մէջ։ «Կեավուր» Հայերը բացարձակապէս զրկուած են իրենց գտնուած գիւղերէն կամ քաղաքներէն դուրս ելլելէ. նոյն իսկ հողը հերկելու համար քաղաքէն դուրս դաշտ չեն կրնար հեռանալ։ Եթէ ո եւ է մէկը համարձակի տեսնուիլ դուրսը դաշտին մէջ, իսկոյն կը ձերբակալուի եւ իբրեւ դաւաճան կամ լրտես բանտը կը դրուի. անկէ վերջ ալ լմնցած է. ոչ ոք կրնայ զայն տեսնել։

Արեւելեան նահանգներու եւ մանաւանդ Տիարպէքիրի եւ Էլ Ազիզի Հայերը, որոնց մօտէն ծանօթ եմ, բանտարկուած վիճակ մը ունին եւ ոչ մէկ տեղեկութիւն ունին արտաքին աշխարհի հայութենէ. ոչ դպրոց ունին եւ ոչ ալ եկեղեցի։ Թուրքերը, նպաստները կանոնաւոր եւ Թուրքերէն քիչ մըն ալ աւելի վճարող Հայերուն, ճամբորդելու արտօնութիւն երբեք չտրուիր։ Զվերադառնալու պայմանաւ մեկնիլ ուզողներուն թէեւ արտօնութիւն կը տրուի եւ իրենց անցագիրներուն վրայ «անգամ մըն ալ Թուրքիա չի կրնար գալ» գրուելով կը տրուի, սակայն քիչ վերջ պիտի տեսնէք թէ այդ մեկնումը որքա՛ն ծանր պայմաններ կը պահանջէ։ Խե՛ղճ Հայերը իրենց ամբողջ կալուածներն ու դրամները գոյքերն ու տուները ձգելով հեռանալու ստիպման տակ կը գտնուին։

Այստեղ ամբողջութեամբ գրի կ'առնեմ, Տիարպէքիրի մէջ փետրուարի սկիզբները կատարուած խորհրդակցութիւններն ու որոշումները, որոնք Հայերու բնաջնջման համազօր կարգադրութիւններ են։

Մարզպան Իպրահիմ Թալի պէյ Տիարպէքիր եկաւ եւ կոչ մը հրատարակեց։ Սոյն կոչով քիւրտերը հանդարտութեան կը հրաւիրուին եւ կը զգուշացուին խաղիք ըլլալէ Հայերուն։ Բացի այդ, սոյն կոչով մարզպանը խիստ սպառնալիք կ'ուղղէ Հայերուն եւ Թուրք ժողովուրդը գրգռելու կ'աշխատի Հայերու դէմ։ Իբր թէ իր անկախութեան համար կռուող քիւրտ ազգը Հայերու գաղտնի նպատակներուն զոհ կ'երթայ եղեր։

Այս Թռուցիկ-կոչը մեծ աղմուկ հանեց Թուրք ազգայնականներու մէջ եւ իրարանցման մատնեց զանոնք։ Իսկոյն Տիարպէքիրի Թիւրք Օճաղըն շարժման սկսաւ եւ ժողով մը գումարեց, մասնակցութեամբ այդ շրջաններու ազգայնական Թուրք երեւելիներուն։

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

Երբ իրարու աչքերու մէջ նայեցանք, երկուքս ալ տեսանք դաւաճան սէրը . որ իր ընկերը լքած էր եւ աւազակները զայն խաչը կը հանէին։

Կարծես թէ այս եղած ըլլար բոլորը։ Եւ այսքան դիւրութեամբ վերջ գտած՝ այն հրդեհը, որուն հրձիգը տակաւին չէ գտնուած։

Ու Մակտալին իր ճամբան պիտի շարունակէր ու ես իմս։

Ի՜նչ լաւ։

Ի՜նչ դիւրին այսպէս մտածել։

* * *

Հաւատացէք, ես իմ վրաս կը խնդամ երբ Մակտալինին հետ ունեցած սիրային այս արկածին մասին կը մտածեմ։ Ինքզինքս կատարեալ յիմարի մը տեղ կը դնեմ որ այսպիսի գրեթէ անկատար աղջկան մը սէրէն հրապուրուելով ծուղակը ինկած էի։ Ճշմարիտ կ'ըսեմ, ես այնքան յիմար եղած ըլլալու եմ որ զիս պէտք է շղթայակապ յիմարանոց դնեն։

Ապուշութենէ զատ ոչինչ կը տեսնեմ այս սիրոյն մէջ որ յատուկ է տասնեօթը տարեկաններուն միայն։ Մինչդեռ ես քսանը քանի մը տարիներ անցած եմ։

Բայց լաւ է թերեւս այս տեսակ փորձառութիւններ ունենալ։ Եթէ ոչ մէկ օգուտ չունենայ, գոնէ պատմութեան մը նիւթ կը հայթայթէ։

Ու ինծի պէս մէկու մը համար որ ատենը անգամ մը կը սիրէ պատմութիւններ գրել, նոյնիսկ պէտք են այդ տեսակ փորձառութիւններ։

Մարդ մը իր յիմարութենէն ամէնէն շատ կ'օգտուի, որպէսզի երկրորդ անգամ աւելի մեծ յիմարութիւն գործէ։

Եւ այսպէս խեղճ պատմութիւններ գրէ։

Անցեալ օր ըսի բարեկամներէս մէկուն թէ այլեւս բնաւ չը պիտի սիրեմ մէկը առնուազն մինչեւ վեց ամիս։ Վստահ եմ թէ երկու ամիս մէկը չպիտի սիրեմ...

Վրաս խնդաց...։

— Դուն սիրելէ դադրա՞ծ ես, հարցուց։

Չկրցայ պատասխանել։

Եւ ոչ ալ ինքնիրենս պիտի կրնայի պատասխանել։

Բայց, իրաւ, կարելի՞ է առանց սիրոյ ապրիլ։ Պարապ հոգիով պտըտիլ։

Եթէ գիտնամ թէ կարելի է...։

* * *

Այսօր թերթին մէջ երեւցաւ Մակտալինին պատմութիւնը։ Միայն թէ վերնագիրը փոխուած է։ Ես գրած էի «Ա՜խ, այդ սէրը»։ Խմբագիրը զայն չինած է «սէրը»։ Որքան բարի մարդ, չէ ուզեր որ սիրոյ համար «ա՜խ» քաշեմ։ Սակայն ան չի գիտեր թէ որքան «ախ»եր քաշեր եմ։ Ու գուցէ եղածը կատակ կարծեր է։ Ամէն պարագայի տակ խմբագիրները լուրջ մարդեր կ'ըլլան ու շիտակ է գուցէ իր կարծիքին մէջ։ Եւ յետոյ ի՞նչ տարբերութիւն եթէ «ախ» մը պակաս ըլլայ։

Ո՜րքան պիտի ուզէի որ Մակտալինը տեսնէր այս պատմութիւնը։ Թէեւ հայերէն չի կրնար կարդալ, բայց պիտի ուզէի որ գիտնայ թէ իր պատմութիւնը՝ մեր պատմութիւնն է որ կը հրատարակուի։

Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ զգայնութիւն պիտի պատճառէ այս։

Երանի թէ կարենար հայերէն կարդալ։ Կրնա՞ք երեւակայել թէ ի՛նչ հաճոյք պիտի զգայի ես։ Հեղինակի փառասիրութիւնս լիուլի գոհացած պիտի ըլլար։ Մէկ ընթերցողուհի մը։ Բաւական պիտի նկատէի։

* * *

Գրական Միութեան անդամներուն դիմագիծերուն մասին խօսեցայ մեր անդամներէն մէկուն։ Խիստ վիրաւորիչ ու ծանր գտաւ զանոնք։ Մտադիր է ժողովին կարդալ։ «Լաւ պիտի ըլլայ որ ուրիշ կտոր մը կարդաս», յանձնարարեց բարեկամս։

Իրաւ ալ նկարագրութիւններուս մէջ շատ խիստ եւ անփափկանկատ եմ ու վստահ եմ որ բոլորն ալ զիս պիտի քարկոծեն։ Որովհետեւ ճշմարտութիւնը խօսած եմ։ Մանաւանդ Խաչիկեանին ձեռքէն քաշելիք ունիմ։ Ու մտածել որ ժողովն ալ իրենց տունը պիտի ըլլայ։ Կը վախնամ որ կամ գլուխս ջախջախէ կամ ալ զիս տունէն դուրս ընէ։ Այնքան աննպաստ բաներ գրած եմ իր մասին։

Սակայն Խաչիկեանին հետ չափուիլը դիւրին է։ Ես կը մտածեմ միւսներուն մասին։ Եթէ Միութեան միւս անդամները համաձայնութիւն գոյացնեն եւ բոլորը մէկէն վրաս յարձակին, այն ատեն ի՞նչ պիտի ընեմ։ Թող որ իրարու հետ համաձայնելու ալ պէտք չկայ. բայց ուժի տեսակէտով նոյն իսկ միայն Միութիւնը կրնայ զիս պարտութեան մատնել, մանաւանդ որ վերջապէս կափամարտութեան փորձեր ալ կ'ընէ։

Ինչ որ ալ պատահի, ես աչքս առած եմ սակայն գրածս կարդալ։ Հարկաւ ինծի բարեկամ մէկն ալ կը գտնուի։ Կը հաւատամ թէ Գրական Միութիւնը բոլորովին կորսուած չէ։

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Շար.)

Ն. ԿՈՐԳԱՆԵԱՆԻ ԲԵՄԱԴՐԱԾ

"ԵՐԳԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ" ՖԻԼՄԸ ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԻ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Այսօր Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Սէնէժա էտէնի մէջ

ՎԻԷՆ.— Մարտ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Salle Réunie

ԼԻՈՆ.— 21 Մարտ Շաբաթ եւ 22 Մարտ կիրակի, երեկոյեան ժամը 8.30ին 6րդ Թաղապետարանի սրահը, Rue de Seize. Կը ցուցադրուի միայն երկու օր։

ՎԱՂԱՆՍ.— 22 Մարտ Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Triano Cinémaի մէջ, 21 Bld. Bancel.

Ֆ Ի Լ Մ Ի Ն Բ Ա Ց Ա Տ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր Ը Հ Ա Յ Ե Ր Է Ն Ե Ւ Ֆ Ր Ա Ն Ս Ե Ր Է Ն

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Լիոնի եւ կար տը Վէզի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Գ. Թաղապետարանի ընթերցասրահը։

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՓԵՏՐ. 18Ը ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՈՅԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վռամեան ենթակոմիտէի, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

Կը խօսի՝ Ընկ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ՓԵՏՐ. 18Ը ՍԷՆ ԼՈՒԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Սէն Մարկրիտի Համազասպ խումբին։

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

Կը խօսի՝ Ընկ. ԱԶԳԻՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Շավիլի Երկս. Երիտ. Միութեան կողմէ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին

Salle Pantinի սրահին մէջ, 114 Grand'Rue Chaville

Կը ներկայացուի՝ ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Դիմակաւոր եւ անդիմակ պարահանդէս կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ

Թանկօի եւ տարազի մրցում, ընտիր նուագախումբ, ճոխ պիւֆէ՝ ժողովրդական գիներով Մուտք 5 ֆրանք

Հաղորդակց. միջոց.— Առնել հանրակառք Թիւ 1 եւ իջնել Ancienne Mairie, Շավիլ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէբոն եւ շրջանները բնակող բոլոր անհատ Դաշնակցականները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Պէքոնի կայարանին դիմացի ծխավաճառի սրճարանը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սահակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ, Տէրզօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէտտատիյէ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԻՅԵԱՆԲՈՒՌԻ Եռզկատի Հայր. Միութեան ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 186 Ave. Verdun, Իսի-լէ Մուլինօ։

Սէվրի Մուրատեան վարժարանի յառաջիկայ բանախօսութիւնը՝ վաղը կիրակի ժամը 3ին վարժարանի դահլիճին մէջ (26 Rue Troyon, Sèvres). Նիւթն է՝ «Ցանդէ, իր ժամանակը եւ իր գրական հրաշակերտը»։ Կը խօսի Հ. Յովհ. վրդ. Թորոսեան։

Փոխադր. միջոցներ՝ Métro: Porte St. Cloud, հանրակառք թիւ 1, իջնել Pont de Sèvres.

ԿԱՐԱՊԵՏ Եկաւեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN ERUOPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 876.286
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՄԱՐՏ 1931
15 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1519
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՄԵՐ ՎԻՃԱԿԸ»

Երէկուան խմբագրականէն յետոյ, Մակեդոնիայէն ստացանք երկու նամակ եւս, նոյնքան մռայլ.

— «Տիրող տագնապին պատճառով, ժողովուրդը անտանելի դժուարութեանց մատնուած է. մանաւանդ գիւղերու մէջ գտնուող որբերը չոր հաց մը ճարելու համար իրենց գլուխը հազարու մէկ տեղեր կը զարնեն ապարդիւն: Բոլորովին յուսահատած են: Քաղաքը ծանդիպողը կը հարցնէ, — ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը, ե՞րբ պիտի ազատինք. վիզերը ծուռ, կը հարցնեն — ա՛հ, պիտի տեսնե՞նք արդեօք»: (խօսքը հայրենիքի մասին է):

Քանի մը տող ալ՝ երկրորդ նամակէն.

— «Վեց հարիւր որբեր, առիւծի պէս տղաք, հայրենիքի զինուորներ, անօթութեան, մահուան դատապարտել, երբ բարեգործականի եւ ուրիշ հիմնարկութիւններու եւ անհատներու միլիոնները պանքաներու մէջ կը ժանգոտին»...

Բայց թողունք ողբ ու կոծը, անզօր ճիչերը եւ խորհինք դարմանի մասին:

Ի՞նչ կարելի է ընել:

— Հայաստան ղրկենք, պիտի պատասխանեն բարեմիտները:

Ղրկե՛նք: Մանաւանդ որ, «որակեալ» բանուորներ, ծխախոտի մշակութեան մասնագէտներ են: Բաջավարժ՝ գործին բոլոր մանրամասնութիւններուն: Ջարքաշ եւ կրակ ու բոց: Ուրեմն, երկիրը պիտի օգտուի թէ ֆիզիքական եւ թէ ճարտարագործական նոր ուժէ մը:

Բայց, մեր բարի կամքէ՞ն կախում ունի Հայաստան ղրկելու որոշումը: Կրնա՞նք, ինչպէս երկիր ունեցող բանուորները, քանի չորս ժամէն անցագիր հանել եւ ղրկել:

Տակաւին երկու-երեք տարուան պատմութիւն չէ՞ Երեւանի կառավարութեան մէկ վայրենի կարգադրութիւնը, որուն հետեւանքով քանի մը հարիւր հայ որբեր Հայաստանէն քշուեցան դէպի հիւսիս, դէպի Աբխազիա կամ Ռուսաստան: Տեսակ մը արտածում, ինչպէս եթէ գինի կամ բամպակ ըլլար...

Նուպարաշէն պիտի շինուի: Ե՞րբ: Նոյնիսկ շինութեանց օգնելու համար, կարելի՞ է գոնէ կէսը փոխադրել անմիջապէս:

Մեր ուժէն վեր է ո՛ր եւ է բացորոշ պատասխան տալ այս հարցումներուն:

Խաբած պիտի ըլլանք, եթէ հաւաստիքներ տանք, ինչպէս կ՚ընեն ուրիշներ, իրենց կարկամ ձեռքերը լուալու համար:

Ուրեմն, խորհինք տեղական միջոցներու մասին, իբրեւ հիմնական ուղեգիծ ունենալով հողին կապել այս չարակոչկոճ տղաքը:

Հողին կապել՝ այն գաղութներուն մէջ ուր հնարաւորութիւն կայ:

Եթէ Յունաստան հող տրամադրէր, պատրաստ էինք անմիջապէս գործի ձեռնարկելու: Նոյնիսկ հանգանակութիւն մը կատարելու:

Դժբախտաբար, գիտենք որ այդ աղքատ երկիրը հող չունի մինչեւ իսկ իր զաւակներուն համար: Թէեւ մեծ հոգ մը չէ վեց հարիւր տղու խնդիրը՝ հարիւր հազարաւորներու մէջ:

Ուրեմն փնտռենք ուրիշ տեղ մը: Ուրի՛շ տեղեր:

Առ այժմ, առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, կը հաւատանք թէ կարելի է ելք մը գտնել, գոնէ կէս առ կէս փրկելու այս հալածական տղաքը,— «ազգին սաները», ինչպէս կը սիրէին կոչել, իրենց յեղյեղուկ զգացումները գոհացնելու համար:

Կարելի է գտնել այդ ելքը, պայմանաւ որ, բոլորս մէկ ջարկով զգանք, ըմբռնենք տագնապին ծանրութիւնը:

Մտմտուքը, յուսահատութիւնը կրնան ամէն բան ընել տալ այս տղոց: Յառաջ բերել ժան վալժաններ, քսան անգամ աւելի դառնացած:

Ամբողջ գործը կը պահանջէ նախաձեռնութիւն: Մաս մը դրամ եւ սրտցաւ աշխատանք:

Երէկ պատմեցինք թէ բոլորն ալ հին առնելիքներ ունին, եւ չեն կրնար գանձել: Միայն Նուսգա (Տաֆնուտի) գիւղէն՝ 70–85,000 ֆրանք (35-50 հոգի կամ աւելի պակաս):

Ըսել կ՚ուզենք որ, եթէ կարելի ըլլար միայն այս դրամը գանձել, տղաքը պէտք չունէին «ազգին գթութեան»:

Բայց, ամէն յոյս կտրած են գանձումէն — ինչպէս միւս գիւղերուն մէջ ալ: Ուրեմն կարօտ են աջակցութեան: Ճամբու ծախքի եւ նախնական դրամագլուխի մը:

Անցեալ տարի, մենք Բարեգործականի Նախաձեռնութեան մը կազմուած կեդր. Յանձնախումբին յանձնեցինք մեր հանգանակած գումարը, աւելի քան 75,000 ֆրանք, Անատոլուի բեկորներուն տեղաւորման համար: Նոյնը ըրին մեր միւս պաշտօնակիցները՝ յանուն համերաշխութեան:

Եթէ ամբողջովին չեն գործածուած այս դրամները,— ահա պատրաստ գումար: Միայն «Յառաջ»ի բաժինը կրնայ կազմել շօշափելի դրամագլուխ մը, հիմը դնելու նոր «շէն»ի մը, (ինչպէս Սահակաշէնն ու Մեսրոպաշէնը):

Կենսականը՝ Նախաձեռնութիւնն է: Ո՞վ պիտի անցնի այս գործին գլուխը:

Մեր խօսքը մասնաւորապէս պիտի ուղղէինք Հայր. Միութիւններուն, քանի որ ամէն գիւղէ եւ քաղաքէ որբեր կան Մակեդոնիոյ դժբախտներուն մէջ:

Բայց, Հայրենակցականները ունի՞ն գլուխ:

Գոնէ զատ-զատ կուզան կը համախմբուի՞ն Զ. Ո. Մ.ի շուրջը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սեղմումներ Պարսկաստանի մէջ

Պարսկաստանէն հասած ճամբորդ մը կը պատմէ.—

Կրթական նախարարութիւնը ամիսներէ ի վեր արգիլած է դրամ հայերէն ներկայացումներու դէմ: Արգիլուած է պատերուն փակցնել տպագիր ազդեր հայերէն ներկայացումներու մասին: Թիֆլիսէն եկած օրիորդ մը հրաման ստացաւ համերգի ժամանակ հայերէն չերգել: Հայերէն ճառեր արգիլուեցան նաեւ ամերիկեան աղջկանց վարժարանի բացման հանդէսին:

Շէյխ Սայիտի տղան դատապարտուած

Համբաւաւոր քիւրտ Շէյխ Սայիտի տղան Սէլահէտտին որ ամբաստանուեր էր քիւրտ դաւադրական կազմակերպութիւններ կատարած ըլլալու յանցանքով, դատապարտուեցաւ 10 տարի բանտարկութեան, Էնկիւրիի պատժական ատեանին կողմէ: Նոյն պատիժին ենթարկուեցաւ Սէլահէտտինի ընկերը Մէմտուհ: Երկու ուրիշ ամբաստանեալներ, որոնցմէ մէկը նախկին երեսփոխան մը, անպարտ արձակուեցան:

Կովկասի ըմբոստութիւնները

Վրացական մամուլի դիւանը կ՚իմանայ Վլատիկովկասէն թէ Ալակիրի մէջ (Հիւս. Կովկաս) ըմբոստ լեռնականներ յաջողութեամբ յարձակում գործած են խորհրդային զօրամասերու վրայ: Արիւնահեղ բախումներ տեղի ունեցած են նաեւ Տաղըստանի շրջանին մէջ: 8 գիւղական խորհուրդներ բնաջնջուած են եւ 6 բոլշեւիկ պետեր սպաննուած: Փոխադրութեան միջոցները հետզհետէ կը կազմալուծուին: Ատրպէճանցի ըմբոստներ գիծէն հանեցին կառախումբ մը: 16 զինուորներ սպաննուեցան:

«Զարիա Վոստոկա» թերթը կը գնահատէ 1068 վակոն եւ 164 վայրաշարժ որոնք 1930ի ընթացքին, անգործածելի վիճակի մէջ դրուած են Անդրկովկասի մէջ:

Կացութիւնը բաւական ծանր է որ Ստալին պէտք տեսած է փոխելու Անդրկովկասի դաշնակցութեան գլուխը գտնուող իր մարդը՝ Էլիավան, եւ անոր տեղ դնելու աւելի հաւատարիմ ու վստահելի նկատուած մէկը՝ Օրճոնիկիձէն:

Կ՚ըսուի նաեւ թէ կոլխոզներու վարիչը Վարապիէֆ սպաննուած է, թէ քահանայ մը մահապատժի ենթարկուած է եւ թէ 500 վրացի գիւղացիներ Սիպերիա աքսորուած են:

Լեռը կը քալէ

6 ՄԻԼԻՈՆ ԽՈՐԱՆԱՐԴ ՄԵԴՐ ՀՈՂ ԿԸ ԽՈՒԺԷ ԴԱՆԴԱՂՕՐԷՆ

Երէկ գրեր էինք թէ Սավուայի մէջ, Շաթլառ գիւղը վտանգի տակ է, բլուրներու կքումին հետեւանքով: 6 միլիոն խորանարդ մեթր հող է որ լպրծուն ցեխ դարձած, դանդաղօրէն կը խուժէ բլուրներէն դէպի դաշտ: Արդէն երկու գիւղակներ թաղուած կը մնան ցեխի տակ: Երրորդ մը նոյն անխուսափելի վտանգին ենթարկուած է: Բուռնճիգեր կը կատարուին փրկելու Շաթլառը որ սիրուն գիւղ մըն է:

Թաղուած երկու գիւղերը Միշօ եւ Պերժ կը գտնուէին փլած բլրան ճիշդ մէջտեղը: Իսկ բլուրը պատնէշի պէս կանգնած էր լերան երկու գագաթներուն միջեւ, իբր թումբ ծառայելով հեղեղներուն: Վերջին շաբաթներու ընթացքին, ձիւնհալի հետեւանքով, գիւղը պաշարուած մնաց կայուն ջուրի տարածութեամբ մը: Բլրան հողը կակուղ էր, ծծեց ջուրը, ցեխի վերածուեցաւ ու ծանրութեան տակ՝ բլուրը կքեցաւ ու ցեխի հսկայ կոյտը տեղացող անձրեւներէն աւելի եւս լպրծուն դարձած՝ սկսաւ քալել դէպի դաշտ...

Ցեխի հեղեղը կը քալէ ժամական 100 մեդր արագութեամբ պարզ է թէ իր հետ կը քշէ կը տանի հիմէն խախտած տնակներ մարդկային կորուստ չկայ:

Ռիքով դատի տակ

Պերլինի ռուսական թերթը «Ռուլ» կը տեղեկանայ թէ մօտերս, Մոսկուայի մէջ պիտի սկսի նոր եւ մեծ դատ մը, որուն գլխաւոր ամբաստանեալը կը կազմէ գործավարներու շնորհազուրկ նախկին նախագահը Ռիքով:

«Ռուլ» այս տեղեկութիւնները քաղած է խորհրդային կարեւոր պարտօնատարէ մը, որ արտասահմանէն Մոսկուա կանչուած ըլլալով, մերժած է երթալ:

Անբարոյականի մը դատապարտութիւնը

Տոքթ. Վէնսան Գասապեան, Պոլսոյ հայ կաթոլիկներու Ս. Յակոբ հիւանդանոցին բժշկապետը, որ վարկաբեկուած է ամբողջ հասարակութեան առջեւ, իբրեւ խառնակիչ եւ զեղծարար, երեք ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ մարտ 8ին, Պատժական Բ. դատարանին կողմէ:

Այս խառնակիչը յարաբերութիւն ունէր ամուսնացած կնոջ մը հետ (յոյն): Երեք ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ նաեւ կինը: Միեւնոյն ատեն դրամական տուգանք պիտի վճարեն երկուքն ալ:

Անշուշտ ժամանակը կուգայ ամբողջովին դիմակազերծ ընելու այս անօրակելի սրիկան, իր գործակիցներուն հետ մէկտեղ: Առ այժմ կը բաւէ ըսել թէ Տոքթ. Վէնսանն (կամ Վիչէնը) է որ քայքայեց հայ կաթոլիկ համայնքին կեանքը, աչք տնկելով Պատրիարքարանի եկամուտներուն:

Անցեալ օր գրեցինք թէ ոստիկանութիւնը կնքած է Ս. Յակոբի Հիւանդանոցին տետրակները: Այս խնդիրն ալ սերտ կապ ունի իր «գործունէութեան» հետ:

Գործ փնտռողներուն

La Combe des Grasses էն հայրենակից մը գրէ մարտ 12 թուականով.—

Մօտ հինգ ամիս պարապ մնալէ վերջը, յաջողեցայ այս գիւղին մէջ գործ գտնել: Առաջին անգամ է որ օտարական մը, այն ալ Հայ մը, կ՚ընդունի գործատէրը: Կ՚ուզէ տակաւին ուրիշներ, ընտանիքով, պայմանաւ որ հայ ըլլան եւ գիտնան հիւսել մետաքսի վրայ (tissage): Ընտանիքներուն պիտի տրուի բնակարան (երկու սենեակ, խոհանոց եւ պարտէզ մը): Դիմել նամակով (եւ վկայականն ալ ղրկելով) V. Jamgotchian, Tissage Giraud, La Combe des Grasses (Isère).

ԵՐՈՒԱՆԴ ԼԱԼԱՅԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երուանդ Լալայեան մեռաւ 24 փետրուարին Երեւանի մէջ, սրտի կաթուածէ:

Երուանդ Լալայեան խմբագիրն էր Թիֆլիսի հին հռչակաւոր ազգագրական հանդէսին: Ազգագրական ընկերութեան (ինք էր որ հիմնած էր զայն) յանձնարարութեամբ պտըտեցաւ ամբողջ Հայաստանի մէջ, Թրքահայաստանի մութ գիւղերը, բազմաթիւ նիւթեր հաւաքելով իր ճամբորդութեան ընթացքին: Կովկասեան ճակատի մեծ նահանջին ժամանակ եւս, երբ հայ ժողովուրդը Կովկաս կը խուժէր, Լալայեան մէկն եղաւ անոնցմէ որ չմոռցան գրի առնել հէքեաթներ, աւանդութիւններ, սովորութիւններ, կորուստէ փրկելով զանոնք:

Լալայեան Թիֆլիսի մէջ հիմնած էր ազգագրական թանգարան մը: Ունի 27 հատորներ, *Ազգագրական հանդէս*, 3 հատոր հէքեաթներ (*Մարգարիտներ*), վանի եւ շրջակայքը գտած իր ձեռագիրներուն գիտական ժողովածուն: Կատարած է կարգ մը հնագիտական պեղումներ, որոնց մասին ունի ռուսերէն եւ ֆրանսերէն աշխատութիւններ:

Մինչեւ իր մահը, առաջին վարիչն էր Երեւանի պետական թանգարանին:

Լալայեան ծանօթ է իր հնագէտի եւ ազգագիրի մոլեգին նուիրումովն ու աշխատասիրութեամբ: Կովկասի թէոդիկն էր ան, որ գիշեր ցերեկ անընդհատ կ՚աշխատէր, հիւանդ ըլլար թէ առողջ:

Իր կեանքին ու գործին մասին՝ յաջորդ թիւով:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԵՐՋԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 7ին, պաշտօնապէս իբր նպաստընկալ արձանագրուած անգործներու թիւն էր 44.644, (9744ը կիներ), համաձայն վերջին վիճակագրութեան: Նախանցեալ շաբթու այդ թիւն էր 40,766: Ուրեմն մէկ շաբթէն միւսը 3878ի բարձրացում մը:

Անգործութեան զարգացման ընթացքը ցոյց տալու համար, յիշենք հետեւեալ թիւերը վերջին մէկ քանի ամիսներու վիճակագրութեան համաձայն: Յունուար 31ին՝ 28,536.— 1930 դեկտեմբերին՝ 11,952.— Նոյեմբերին՝ 4893.— Հոկտեմբերին 1663, իսկ սեպտեմբերին 988:

Որքա՛ն ալ պաշտօնական այս թիւերը ցոյց չտան իրականութեան բուն պատկերը, սակայն կուգան հաստատել թէ ի՞նչ արագութեամբ վերջին մէկ քանի ամիսներու ընթացքին մանաւանդ, անգործութիւնը զարգացած է Ֆրանսայի մէջ:

Անցեալ տարի այս շրջանին, Ֆրանսայի ամբողջ անգործներու թիւն էր 1105:

Աւելցնենք թէ ամենէն աւելի Փարիզի շրջանն է որ ենթարկուած է անգործութեան (20369 Փարիզ քաղաքը, 13,803 Սէնի նահանգը): Մնացեալը՝ 10,472 կը պատկանի Ֆրանսայի միւս շրջաններուն:

Փարիզէն վերջ՝ ամենէն աւելի անգործ կը համրէ Ռոնի նահանգը՝ 3091, որոնց 2378ը միայն Լիոնի մէջ՝

Յիշենք թէ այս թիւերը հեռի են բուն իրականութիւնը ներկայացնելէ. որով, պաշտօնական վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ միայն այն անգործները որոնք իբր նպաստընկալ արձանագրուած են Ֆրանսայի ընդամէնը 167 թաղապետական օգնութեան սնտուկներուն: Իսկ անպաշտօն թիւերը ցոյց կուտան մօտ 1.5 միլիոն անգործ:

Մարտ 2էն 7 Ֆրանսա մտած են 1288 օտար աշխատաւորներ, իսկ Ֆրանսայէն մեկնած են 2215 օտար աշխատաւորներ:

ՔՆՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Անշուշտ, Ֆրանսայի վիճակագրական արդի կազմակերպութեամբ, դժուար է ստոյգ թիւը տալ անգործներու եւ ճշդել թէ տնտեսական ներկայ տագնապը ի՞նչ չափով ազդած է աշխատանքի շուկային վրայ:

Մարտ ամսու մէջ, ամբողջ անգործներու թիւը, իրենց մօտաւոր ճշդութեամբ տալու համար, պէտք է սպասել որ մարտ 8ին կատարուած մարդահամարին արդիւնքները յայտնուին,— 3—4 ամսուան հարց:

Սակայն կարելի է արդէն ըսել թէ ներկայ տագնապը այնքան սուր չէ դեռ, որքան 1927ին: Այսօրուան 44,644ին դէմ, 1927ին անգործներու թիւն էր 81,916:

Ֆրանսական թերթի մը կատարած քննութեան համաձայն, բաւական կարեւոր թիւ մը կազմեն անոնք որ կը նկատուին «մասնակի անգործներ» այսինքն անոնք որ շաբթուան մէկ քանի օրերը միայն անգործ կը մնան:

Անոնք որ շաբաթական 48 ժամէն պակաս կ՚աշխատին, կը կազմեն 14 առ հարիւրի համեմատութիւն մը: Անցեալ տարի այդ թիւն էր 3,4 առ հարիւր:

Անցեալ շաբթու, 11.1 առ հարիւր կը կազմէին անոնք որ շաբաթը մէկ օր միայն չէին աշխատեր եւ 1,9 առ հարիւր անոնք որ շաբաթական 8 ժամէն աւելի անգործ կը մնային:

Նշանակենք նաեւ որ ճարտարուեստի բոլոր ճիւղերն ու բոլոր շրջանները չեն վնասուած հաւասարապէս: Վերջերս դեռ Լա Ռօշէլէն գործաւոր կ՚ուզէին, մինչ ուրիշ վայրերու մէջ գործի խնդրանքները կ՚աւելնային: Կան շրջաններ, որոնք աշխատող ձեռքեր կը շարունակեն փնտռել: Բայց գէշը հոն է որ անգործներէն շատերը չեն ուզեր գործի համար տեղափոխուիլ եւ երթալ հեռաւոր, իրենց համար անծանօթ վայրեր: Անցեալ շաբթու տեղաւորման գրասենեակները կրցած են 2529 հոգի տեղաւորել: Փարիզէն սակայն, հակառակ որ ամենէն վտանգուած շրջանն է, 86 հոգի միայն յօժարած են երթալ ուրիշ շրջաններ աշխատելու:

Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ ՊՈՍԹՈՆԻ ՄԷՋ

ՏԻԿԻՆՆԵՐ Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ, Ո. ՇԱՒԱՐՇՈՒՆԻ ԵՒ ՍԵՋԱ ԿԸ ԽՕՍԻՆ 1500է ԱՒԵԼԻ ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՌՋԵՒ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի

ՊՈՍԹՈՆ.— Հայ Կ. Խաչի Կեդր. Վարչութեան նախաձեռնութեամբ եւ Չըլսիի, Լինի, Սէյլըմ-Փիպոտիի, Մէտֆըրտի, Պոսթոնի, Ուոթըրթաունի եւ Նիւթըն Ափըր Ֆոլսի մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ՝ տօնուեցաւ Հ. Կ. Խաչի քսանամեակը հազար հինգ հարիւրէ աւելի բազմութեան մը ներկայութեան, Պոսթոնի մեծագոյն սրահներէն «Ֆրէնքլին Եունիըն Հոլ»ի մէջ, փետրուար 22ի կիրակի օրը։

Հոս միջանկեալ ըսենք որ՝ ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ Պոսթոնի ռամկավար խըմբակը «վերջին պահուն» չնաշխարհիկ գաղափարը յղացած էր նոյն օրը եւ նոյն ժամուն հրապարակային ժողով մը սարքելու, սակայն, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ սրահին մեծ մասով պարապ աթոռները միայն լսեցին իրենց ատենախօսներն ու արուեստագէտները։

Բեմին կեդրոնի պատին վըրայ, մշտադալար տերեւներու եւ վարդերու ու քսան կարմիր եւ կապոյտ ելեկտրական լոյսերու մէջտեղը զետեղուած էր Հայ Կ. Խաչի խորհրդաւոր զինանշանը, որուն երկու կողմերը դրուած էին հայկական եռագոյնն ու ամերիկեան աստղազարդը։ Ծաղիկներու եւ դալարիքի մասը սիրայօժար պատրաստած եւ նուիրած էր ծաղկավաճառ Պ. Ռ. Բ. Թաշճեան։

Ուոթըրթաունի մասնաճիւղի Սան-Սանուհիներու քառաձայն երգչախումբի «Մեր հայրենիք»ով բացուեցաւ ժողովը։ Կեդր. Վարչութեան ատենապետուհի Տիկ. Ս. Տէստէկիւլի փոխարէն կ'ատենապետէր Տիկ. Ա. Բարսեղեան։

Ատենապետուհին յստակ ոճով ու ինքնայատուկ պերճախօսութեամբ մը թուեց այն շարժառիթները, որոնք մղած էին հայ կինը կազմակերպելու Հ. Կ. Խաչը, եւ պատմեց թէ ի՛նչպէս այդ կազմակերպութիւնը կրցած է բոլոր հնարաւոր միջոցներով օգնութեան փութալ ի սփիւռս աշխարհի ցըրուած հայ ժողովուրդի կարիքներուն, յետոյ աւելցուց.

— «Քսան տարուան ընթացքին Հ. Կ. Խաչը անընական ու դժուարին կնճիռներու հանդուրժելով՝ պահեց իր գոյութիւնը։ Կազմակերպութիւն մը՝ որ կըրցած է քսան տարի իր գոյութիւնը պահել միշտ զարգանալով, կենսունա՛կ է։ Այդ կ'ապացուցանէ թէ հայ կինը իր պարտականութեան գիտակից է, ու գիտէ անվհատ յարատեւել, որով այս կազմակերպութիւնը պիտի զարգանայ թէ՛ բարոյապէս եւ թէ՛ նիւթապէս, ու պիտի կարենայ հայ ժողովուրդի խոշոր կարիքներուն գոհացում տալ»։

Ապա, հրաւիրեց ներկաները թեւ ու թիկունք կանգնելու հայութեան պատիւ բերող այս յոյժ կարեւոր կազմակերպութեան։

Հ. Կ. Խաչի Կեդր. Վարչութեան կողմէ խօսեցաւ Տիկ. Ո. Շաւարշունի։

— «Կեդր. Վարչութեան ու բոլոր Շրջանային Վարչութիւններուն կողմէ պարտք կը զգամ յարգանքի արտայայտութիւնն ընելու բոլոր անդամներուն.— Յարգանքի ու գնահատութեան խօսք ունիմ բոլոր կազմակերպիչներուն, որոնց մոլորանուէր ջանքերուն շնորհիւ այս մեծ կազմակերպութեան հիմը դըրուեցաւ։ Յարգանքի ու գնահատութեան խօսք ունիմ բոլոր մտքի ու գրչի տէր անձերու, որոնք սատարեցին Հ. Կ. Խաչի զարգացման, որոնք Հ. Կ. Խաչին կառչած մնալով, ինկան օտար հողի վրայ, առանց իրենց մուրազին հասնելու։ Ու մենք անոնց համար արցունք չունինք, այլ ո՛ւխտ միայն։ Յարգանքի խօսք ունիմ նաեւ մեր սիրելի հայ ժողովուրդին, որ անվերապահօրէն գնահատած է Հ. Կ. Խաչի գործը։

1921ին Հ. Կ. Խաչը ճանչցըւեցաւ Միջազգային Կ. Խաչէն ու Ժընէվի Ընդհ. Ժողովին մէջ մենք ունեցանք մեր ներկայացուցիչը։

Մեր պայմանները տարբեր ըլլալով, մեր Կ. Խաչն ալ կը տարբերի մեծ ազգերու Կ. Խաչերէն։ Հայ Կ. Խաչը իր պարտականութիւնը լիուլի կատարեց կամաւորական շարժումներուն ժամանակ։ Դրամ, դեղօրայք եւ վիրակապ փոխադրեց ու Ատրպատականի եւ Հայաստանի մեր քոյրերը իրենց ձեռքերով կապեցին հայ զինուորին վէրքերը։ Իգտիրի աղէտին ժամանակ հագուստ, կաթ, դրամ հասցնելով, Հ. Կ. Խաչը ննդակայաններ հաստատեց, ուր հագցուեցան ու կերակրուեցան մեր եղբայրներն ու քոյրերը, մինչեւ որ ի վիճակի եղան ինքնապահ դառնալու։ Այսպէս այս կազմակերպութիւնը սատարեց փրկելու դժնդակ պայմաններու մէջ գտնուող Իրաքի շրջանի եւ Յունաստանի բազմահազար գաղթականութեան բարոյական եւ ֆիզիքական գոյութիւնը։ Այժմ ստանձնած է անոնց կրթական հոգը։ Կը պահէ Աթէնքի «Ջաւարեան» դպրոցը, որուն շէնքը իր սեփականութիւնն է, եւ ուր կ'ուսանին հարիւրաւոր աշակերտ - աշակերտուհիներ։ Հայ Կ. Խաչը դպրոցի ցանցեր հաստատած է Սուրիոյ, Պարսկաստանի եւ Միջագետքի մէջ։ Կը պահէ մասնաւոր դպրոցներ Պարսկաստանի քրտախօս Հայերուն համար։

Սուրիոյ մէջ Հ. Կարմիր Խաչի օժանդակութեամբ տեղաւորուեցան գաղթական բազմութիւններ, ու Հայ Կ. Խաչի երկու հիւանդապահուհիները եւ մասնաւոր բժիշկը՝ Տոքթ. Թ. Պասմաճեան, շրջելով անոնց մէջ, նախախնամական դեր կատարեցին։ Մեր ընդհ. պատգմ. ժողովը որոշած է ստանձնել գեհենին մէջ տառապող հայ գերիներու փրկութեան գործը։ Անոնք որ տեսած են այդ գեհենը, անո՛նք միայն կրնան զգալ մեր գերի եղբայրներուն ու քոյրերուն վիճակը, որով պէտք է զօրավիգ կանգնին Հայ Կ. Խաչին, իր այդ փրկարար գործին համար։

Պատերազմը սրբեց հայ ժողովուրդի կրթական հաստատութիւնները։ Հայուն համար ուսումը հացի չափ անհրաժեշտ է, ուստի Հայ Կ. Խաչի նիւթական օժանդակութեամբ բացուեցաւ Պէյրութի Հայկական ճեմարանը, ուր ուրիշներու հետ Հայ Կ. Խաչի 27 սան-սանուհիները ուսում կը ստանան երկու տաղանդաւոր կրթական վարպետներու հայրական շունչին տակ։

Յետոյ հայ մայրերու ու հայրերու գեղեցիկ թելադրանքներ ընելէ վերջ, Տիկին Շաւարշունի աւելցուց.

— «Պիտի գայ օր մը, երբ թողլով կրթական եւ բարեսիրական գործը Հայաստանի անկախ կառավարութեան, մենք հայ զինուորին վէրքերը պիտի կապենք»։ (Բուռն ծափեր)։

* *

Երկրորդ ատենախօսն էր ընկ. Տոքթ. Դ. Աճէմեան, Նիւ Եորքէն։ Նախ պատմեց, թէ ինչպէս Ամերիկացիները սովորութիւն ունին հանդէս մը սարքելու՝ երբ իրենց աղջիկը քսան տարեկան ըլլայ, անոր ձիրքերն ու շնորհները ընկերութեան ծանօթացնելու համար, ու շարունակեց.

— «Մեր աղջիկը անցեալ մը ունի որ ի՛րն է, ան ժառանգած է իր ժողովուրդին, ցեղին առաքինութիւնները։

«Հպարտ էի երբ ինծի վիճակուեցաւ իբրեւ ներկայացուցիչ Հ. Կ. Խաչի՝ ներկայացնել Հայ կինը միջազգային ժողովի մը առջեւ։ Մինչեւ այդ ատեն՝ միա՛յն Պոլսոյ Հ. Կ. Խաչի մասին գիտէի, որուն կատարած հսկայ գործերուն համար, իրեն վստահուեցաւ նոյնիսկ Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցը։ Սակայն, այդ առիթով ամբողջ Հ. Կ. Խաչին ծանօթանալէս վերջ, տարբեր զգացի, որովհետեւ անոր կատարած գործը ինքնին դիւցազներգութիւն մըն է։ Դո՛ւք էիք, Կարմիր Խաչուհիներ, որ ներգաղթի շարժման օրերուն, գեռ տասնեւչորս տարեկան ձեր աղջկան միջոցաւ ՏԱՍՆԵՒՄԷԿ ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐ հանգանակեցիք։ Դո՛ւք էիք, որ ինչպէս աշխարհի ամէն անկիւնը՝ ուր Հայ կայ, նոյնպէս Ամերիկայի մէջ՝ դպրոցի ցանցեր հաստատեցիք, հայ մանուկը ձուլումէ ազատելու, հայ պահելու ու հայ մեծցնելու համար։ Դո՛ւք էիք, որ հայ երիտասարդ - երիտասարդուհիներու մէջ մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծելով՝ Հ. Կ. Խաչին կապեցիք։ Անոնք պիտի քալե՛ն մեր ճամբէն, մեր ետեւէն, եւ երբ անոնց յանձնենք գործը, ձեռնհասութեամբ պիտի տանին»։

Պատմելէ յետոյ Եւրոպայի մասնաճիւղերու տեղական պայմաններու ու պահանջներու համաձայն կիրարկած գործելակերպը եւ կատարած գերընական աշխատանքը, շարունակեց.

— «Ձեր մէջ եկած է կրակ մը ձեր պապերէն, ձեր Հայկէն, Վարդանէն, Սերոբէն, Անդրանիկէն ու Մուրատէն. այդ՝ ձեր ազգային ինքնուրոյնութիւնն է, ձեր հայութիւնն է։ Այդ կրա՛կն է որ ձեզմէ պիտի անցնի յաջորդ սերունդին, ու այս ժողովուրդը պիտի մնայ միշտ կենսունակ»։ (Բուռն ծափեր)։

Բանախօս բժիշկին խօսքերէն ազդուած՝ ներկաներէն շատեր ինքնաբերաբար նուէրներ ըրին ի պատիւ այս քսան տարեկան փառաւոր աղջկան, որպէսզի ան կարենայ աւելի փառաւոր գործեր կատարել։ Ոմանք ալ խոստացան չէքեր ուղարկել Կեդր. վարչութեան հասցէին։

ՍԱՐԳԻՍ ՋՆԿՐԵԱՆ

(մնացեալը յաջորդով)

ՍԻՐՏ ԻՄ...

Սի՛րտ իմ, այսօր, առանձնացի՛ր, ճանդարտէ՛.
Դարե՛ր, դարե՛ր չարչարուեցար ազգերէ.
Չարչարեց քեզ աղջիկն այն՝ դէգ, չար եւ դժնէ,
Սի՛րտ իմ, այսօր, առանձնացիր, պատրաստուէ՛...

Դուն անպատճա՛ռ պիտի ճասնիս կատարն այն՝
Ուրկէ օր մը եռագոյնըդ պարզեցիր.
Եթէ ինաս ճամբուդ վըրայ, մի՛ տրտմիր,
Դուն միևակըդ պէ՛տք է ճասնիս կատարն ա՛յն...

Հելլենական ճի՛ն ազգին պէս լուսաւոր,
Սիրէ՛ խորունկ ազատութիւնը միայն.
Հոգիիդ մէջ թո՛ղ միշտ վառի ջաճն անոր,
Անորմով սուսկ պիտ՚ ողջունես Ապագան...

Երիտասարդ՝ դեռ գարունը ունիս դուն,
Կեանքն երազ չէ՛, ապրէ զայն լաւ, եւ երկա՛ր.
Դիտէ՛ շուրջըդ, չորս բոլորըդ, ու ճեռո՛ւն.
Ողբերգութիւնը քու վերջի մի՛ մոռնար...

Սիրէ՛ ի՛նչ որ դուն կը տեսնես. անդադար
Ատէ՛ ցեղն այն՝ եւ բարբարոս, եւ վայրի.
Այն՝ որ մեռցնել ուզեց ճոգիդ քու անմար.
Ատէ բոլոր դաճիճները ճոգիի...

Նոր արեւ մը արեւելքէն դեռ կարմիր
Ծագեր է. տե՛ս, եւ այնքան մեծ, այնքան մեծ.
Սի՛րտ իմ, գիտե՞ս, շա՛տ արեւներ մեռցուցիր,
Ափսո՛ս, եթէ այս օրուանն ալ մեռցընես...

— Ո՞վ ըսաւ որ գերի ըլլաս պիտ՚ անվերջ.
Դուն՝ որ ըրիր քաջութիւններ բազմայաղթ,
Դուն՝ որ իշխանն էիր օր մը տանըդ մէջ,
Ո՞վ ըսաւ որ պիտի մընաս միշտ անբախտ...

Սի՛ր՚տ իմ, այսօր դարձեալ կրնաս ապրիլ դուն
Փառքերըդ ճին. կրնաս առնել ծիրանին
Տիգրանին մեծ. կրնաս ճագնիլ նռնագոյն
Կօշիկները Մամիկոնեան Մուշեղին...

Կրնաս նստիլ Մուրատի՛ պէս դու նորէն
Սպիտակ ձի, Արտաւազդի սարն ի վեր...
Արաքսի մա՛յր ճովիտներէն կը քաղեն
Քեզի ճամար փունջ փունջ ծաղիկ, ճայ կոյսեր...

Բարձըր-Հայքի սափորներով Նըկարէն
Հայու նաշխուն տարազներով ճայ ճարսներ
Կրնան քեզի ջուր խմցնել քաղցրօրէն
Եւ երգով մը՝ խըլել քեզմէ արցունքներ...

Եթէ ուզես, սաճմանըդ քու կը ճասնի
Արագածէն մինչեւ Եփրատ. Ծըխանի
Ծուխը նորէն ճայ գիւղերէն ամպի
Կը բարձրանայ ճասակն ի վեր Մասիսի...

Եթէ ուզես, ցեղը Թուրան, պողպատէ
Ոտքերուդ տակ անդարձ օրէն կը մեռնի.
Հայկական քու ճանճա՛րըդ խոր կը կերտէ
Նո՛ր Աթէնքներ, Նո՛ր Արտաշատ, Նո՛ր Անի...

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

„ՊԱՊԱՆ ՊԻՏԻ ԳԱՅ"

Երբ իրենց տան մօտեցայ լապտեր մը կը նուաղէր ներսէն արեւին տակ լեզուն դուրս հանած խլեզուկի մը հեւքովը։ Ստուեր մը յառաջացաւ պատուհանին ետեւէն եւ լոյսը իր ցած՝ հորիզոնական ճառագայթներու նուրբ վրձինովը խորհրդաւոր, շարժուն ուրուանկար մը գծեց դիմացի տան պատին վրայ՝ որ կորսուեցաւ, նոյնացաւ հետզհետէ եզերուած մըթութեան սեւ շրջանակին մէջ։ Անկիւնէն ինքնաշարժ մը դարձաւ խարտոցելով՝ ու հազիւ խանգարելովանապատային անդորրութիւնը սգաւոր փողոցին եւ սուրացաւ հեռացաւ՝ ջուրին վրայ շնաձուկերէ հալածուած կարապի մը յուսահատ ճիչը երկարաձգելով ետին։ Տատո՛ւ, տատո՛ւ։

Անադմուկ՝ քայլերս նետեցի սանդուխի աստիճաններուն կախաղան բարձրացողի մը վեհերոտութիւնով, յետոյ կանգ առի դրան առջեւ եւ ձեռքս թակիչին տարի մեքենաբար։

Դուռը բացուեցաւ եւ սեւեր հագուած այրին՝ Հղալօրէն թաշկինակը ճմռթկել սկսաւ ափին մէջ։

— Ներողութիւն տիկին, եկայ իմ ցաւ... ցաւակցութիւններս... եւ այս նամակը։

— Շնորհակալ եմ։ Ուրեմն մեզ մօտ պիտի մնաք մինչեւ որ պզտիկը ընտելանայ հօրը բացակայութեան։

— Այո՛ տիկին, ինծի խօսեցաւ այդ մասին։

Ներանցքէն ներս՝ ուր կը մտնեմ, տխրութիւնը կ'իջնէ արծիւի լայնատարած թեւերով, մեռնողին՝ պատէն կախուած մեծադիր պատկերին ներդաշնակ, առնական բարի գծերէն։ Հիւանդկախ լոյսին պատրոյգը իր հոգեւարող ճնճղուկի կտուցը կը բացխփէ եւ բացկանանչ գոյնի ալիքներով կ'ողողէ սգաւորներու դունատ դէմքերը։ Խունկին հոտը՝ բարձրահասակ, բարակմէջքով աղջկան մը պէս, մինտինը գետինը հասնող կապէ փէշերը կը ժողվէ եւ սգանոյշի օրուան պատշաճ մեմոտրամը կը խաղայ յուլօրէն։ Քովս՝ այրին բազկաթոռի մը մէջ կ'իյնայ խանգարուած օդանաւի անկումով եւ հազներգային զրոյցի մը կը սկսի ջախջախուած մեքենավարներու երկարո՛ղ, վերջին հառաչանքներուն պէս։

— Ա՛խ այդ ժողովները..., Հալէպ եւ Երուսաղէմ գաղթականներու վրաններէն եւ թշուառներու խցիկներէն դուրս չէր գար։ Կ'ըսէի՝ «— Մա՛րդ, մտածէ որ դուն ալ ընտանիքի տէր ես եւ պզտիկներ ունիս»։ «— Բայց՝ սիրելիս, կը պատասխանէր, կը խեղդէ, մեր բերնէն վար չ'երթար այս պատառ մը հացն ալ, երբ ուրիշներ անօթի գիշերներ կ'անցընեն ստամոքսները յովազներուն յանձնած»։

«Դեռ շատ փոքր է Սագօս.... Թող չիմանայ։ Թող չզգայ որ որբացած է՝ երբ նոր սկսած էր ըմբռնել քաղցրութիւնը հօր գգուանքին, համբոյրին եւ խանդաղատանքին։

«Զեմ ուզեր, նոյնիսկ իր մեծնալէն վերջն ալ՝ որ իմանայ ոճրագործին՝ խիղճը թըթաղրմով մը մեր ցեղի թշնամիներուն ծախած Հայ մը ըլլալը։

«Հօրը դիմագիծը՝ որ սկսեր էր քանդակուիլ իր հոգիին մէջ՝ երազ մը պիտի մնայ միայն։ Զուտ լուսաթափանց ամպերու տխրանոյշ գեղեցկութիւն մը, բեռնաւորուած՝ անորոշ, տարտամ յիշատակներով։ Իմ խե՛ղճ զաւակս»։

II

Ննջասենեակին մէջ որբուկը՝ կորսուած ծնողքը փնտռելէ եւ բըալէ յոգնած, գլուխը մէկ կողմի վրայ՝ լերան ձիւնէ անկողնին մէջ մրափող եղնիկի ձագուկ մըն է, դեղնորակ, գանգուր մազերով։ Սպիտակ վերմակին տակ անմեղութեան հըրեշտակ մը՝ որուն սիրտը կարծես տեղափոխուեր է գանկին մէջ ու կըքաքախէ ահաշնչառութեան հետ ռունգերուն ծայրերէն։

Մայրը՝ անոր սնարին հակած, լապտերը ձեռքին, վարէն վեր խուժող լոյսին՝ դէմքին վրայ դոյացուցած կիսաստուեբային խաղերուն մէջ, գուրգուրանքի եւ մայրական անսպառ սիրոյ հին դարերու դիցուհի մըն է, այնքա՛ն հմայիչ եւ կենդանի՝ որ երբեք յաջողած ըլլայ մարմնացնել Ռաֆայէլ Սանթին մեծ նկարիչը իր Տիրամօր նըկարներու շարքովը։

Շլացած լոյսէն, ընդոստ կ'արթննայ Սագօն եւ թաթիկները օդին մէջ երկարած կը ճեայ երկօրեայ խատուտիկ ճուտիկի մը նման որ մայրը կը փնտռէ։

— Պապա՛, պապա՛...

— Հոգի՛ս, կը համբուրէ այրին։ Այս գիշեր պիտի չլաս, չէ՞ աղուորս։ Տե՛ս, պապան Հայաստանէն պարոն մըն է ղրկեր՝ որ քեզ սիրէ իր փոխարէն։ Քեզ աղուոր պատմութիւններ պատմէ։ Կիրակի օրերը պտըտցնէ եւ բակին մէջ աչքկապուկ խաղայ հետդ։

— Հապա կ'ըսէիր որ Հայաստանը շատ հեռո՛ւ է, ինչպէ՞ս շուտ մը եկաւ պարոնը։

— Սաւառնակով եկաւ, տըղա՛ս։ Այնպէս չէ՞ պարոն։

— Այո՛, սաւառնակով եկայ։ Աղուորիկ սաւառնակով մը՝ ղը՛ռ՛ռ՛ռ-վժ՛ժ՛ժը՛ռ։ Ճամբան կորսնցուցի։ Թռա՛յ, թռա՛յ, մէկ ալ ի՞նչ տեսնեմ՝ արեւին մէջն եմ մտեր։ Ալ ի՛նչ կարմիր ծաղիկներ, ոսկիէ թռչուններ, հոլեր, պուպրիկներ...

— Վերջը՞։

— Ըսի՛։ Եթէ առնցմէ վար նետեմ Սագոյենց կտուրին վըրայ կ'իյնա՞ն արդեօք։

— Մե՛ղք է, պարոն, պուպրիկը կը մեռնի։ Վերջը՞։

— Վերջը արեւէն թռայ՝ իջայ լուսին։ Արծաթէ ձեղուններու վրայ սատափէ թերթիկներով ճերմակ ծաղիկներ կը բացուէին-կը գոցուէին։ Սեւ բիծերով նախշուած կաթնաթոյր թիթեռնիկներ կը թռչտին թուփէ թուփ եւ սաւառնակի թեւերով թրթռուրներ բարակ ճիւղերու վրայ թառած սազ կը նուագեն՝ պը՛զ, պը՛զ, պը՛զ։

— Վեր... վ...

— Աչէկ բարեկամդ գտար, ձագո՛ւկս, կ'աւելցնէ մայրը հազիւ լսելի ձայնով, կարծես պատասխան ըլլալու համար փոքրիկին՝ որ աչուկները փակած, քնացած է արդէն։

III

Առաւօտուն արշալոյսը դէմքին շղարշը կը բարձրացնէ նորահարսի կարմրող ամօթխածութիւնով եւ արեւածաղին՝ գլխուս վրայ, պրոնզէ երկար քանակ մը կը կախուի դարվար։ Այծերը կը մըկան դուրսէն եւ կաթնավաճառը իր ձայնը կը ձգէ փողոցի երկայնքին՝ հալի՛պ, հալի՛պ։

Բոպի սենեակէն Սագօն՝ ոտքերը բոպիկ, նորածին փէշիկի մը ոստոստումով կը վազէ, կը գլորուի գրկիս մէջ, եւ՝

— Վերջը՞, պարոն, վերջը՞։

— Բիչ մ'ալ դուն պատմէ, Ջանի՛կս, կը կանչէ մայրը դուրսէն։

— Պապային պատմածներէ՞ն, մամա՛։

— Այո՛, տղաս։

— Կար ու չկար պզտիկ Սագօ մը կար։ Օր մը պապան քօլա գնեց Սագոյին, Թաք... հեծցուց եւ տարաւ հանդէս... Հո՛ն՝ շատ մը պզտիկ տղան... տտանաւոր կ'ըսէին եւ կ'երգէ... Սագոյին քովը նստող պզտ... տղան լացաւ։ Սագօն հարցո...

— «Ինչո՞ւ կուլաս, աղբար...»

Տղան ըսաւ՝

— «Որովհետեւ դուն չօք... ունիս, ես չունիմ։

— «Պապայիդ ըսէ՛ ... առնէ։

— «Պապա չունիմ։

— «Մամայիդ ըսէ՛։

— «Մամա ալ չունիմ։

Սագօն չօքօլային կէսը ... տուաւ։ Յետոյ ուրիշ տղայ ... ալ սկսաւ լալ։ Սագօն հարցո...

— «Դո՞ւն ալ պապա ... չունիս։

— «Չէ՛, չունիմ։

— «Ինչո՞ւ չունիս, աղբար...»

Տղան ըսաւ՝

— «Թուրքերը մեռցուցի...»

Սագօն՝ չօքօլային մնացա... ալ անոր տուաւ։

— Ա՞յս է բոլորը, ... այսքան ալ կարճ պատմութ...

— Ո՛չ պարոն, դեռ կայ։ Անկէ մը մէջ ինկաւ ... յետոյ մտածե՛ց եւ դատա... մը պէս՝ որ վճիռ կ'արձակէ, ... վերցուց աջ ձեռքը եւ ... մատը շարժելով՝

— Գիտե՞ս պարոն, երբ ... մեծնամ, այդ Թուրքերուն ... պիտի անիծեմ...։

IV

Վերջին օրը Ֆրանսայի ... մար նաւ առնելէ առաջ, ... բարով»ի գացի իրենց։ ... դուրս ելլելու ատեն ... փարեցաւ ծունկերուս եւ ... խանձաղին՝

— Ի՞նչ կ'ըլլայ պարոն, ... բանսա մ'երթար, Հայաստ... գնա՛ եւ ըսէ՛ հայրիկիս որ ... վերադառնայ։ Մամաս կը ... դառնայ լալէն։

— «Դատա՛դ առնեմ, ...

ԱՐՈՒԵՍՏ

Վ. ՆՈՐԵՆՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՒԱՆԳԻ ՄԸ... ՃԻԳԻՔ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆԱԲԱՐԴԷ ՍԻՍԻԱՆԻ ՄԷՋ

ՔԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԱՌԱՊԱՆՔԸ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

ԳՐԳՌԻՉ ՃԱՌԵՐ ԵՒ ՎԱՅՐԵՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Առաջին անգամ Մարզպան Իպրահի Թալի պէյի մասնակցութեամբ ժողով մը գումարուեցաւ: Թուրք բարեկամ մը, որ մասնակցած էր այս ժողովին, գիս վախցնելու նպատակով եւ քիչ մըն ալ լրջութեամբ ինծի պատմեց.

—Թիւրք Օճախըի մէջ արտակարգ ժողով մը ունեցանք, որուն նախագահեց Մարզպանութեան գաղթականներու տեղաւորման տնօրէնը Շիւքրի: Հոն արեւելեան «օճախ»ներու ընդհանուր քննիչ Հասան Րէշիտ ճառ մը խօսելով ըսաւ.— Էֆէնտիներ, անշուշտ կարդացիք Մարզպանին կոչը. անով կը տեսնէք թէ Հայերը ինչե՛ր կ'ընեն մեր գլխուն նոր փորձութիւններ բերելու համար. մեր երկրին մէջ մէկ Հայ իսկ մնայ, Թուրք հայրենիքին դաւաճանելէ եւ մեզ վնասելէ զատ բան պիտի չմտածէ: Դժբախտաբար Տիարպէքիրի եւ իր շրջականներուն մէջ անոնք մեծ թիւ մը ունին եւ վտանգաւոր են մեզի համար. ամէն գնով պէտք է ազատիլ այդ վտանգէն: կառավարութիւնը ասոնց հանդէպ հայրենակիցի... պէս վարուելով, անոնք իրենց գործերն ու խառնակութիւնները յառաջ կը տանին: կառավարութիւնը Հայերուն պէտք է հասկցնէ որ այս հայրենիքին մէջ միայն Թրքութիւնը իրաւունք ունի ապրելու: Թուրք չեղողները պէտք է կորսուին մեր մէջէն."

Այս ճառէն վերջ, կը շարունակէ Թուրք խօսակիցս, բոլոր ժողովականները բուռն ծափահարութիւններով համամտութիւն յայտնեցին: Անկէ վերջ խօսեցաւ ապահովութեան տնօրէն Օսման եւ ըսաւ.

—կառավարութիւնն ու Մարզպանութիւնը գիտէ այդ բոլորը եւ անհոգ չեն, պէտք եղած կարգադրութիւնները կ'ըլլան: Օրինակի համար անցեալ տարի, դեռ իրենց բերքերը չաւարտած այդ գիւղացիներէն շատերը սահմանէն դուրս վռնտեցինք: Մնացողները մեր ափերուն մէջ կը գտնուին. հարցը պիտի գայ անոնց ալ: միայն պէտք է խոստովանիլ որ կառավարութիւնը պէտք եղած ուշադրութիւնը ի գործ չի դներ անոնք տնտեսապէս եւ նիւթապէս խորտակելու համար, մեկնողները լաւ չեն կողոպտուիր: Անոնք իրենց դրամները մեզի դէմ կը գործածեն: Մարզպանութիւնը այս կոչերը իր շրջանի բոլոր հայ գտնուող քաղաքներուն մէջ ցրուել տուաւ կը յուսամ թէ Թուրքերու աչքերը պիտի բացուին ասոր վրայ»:

Օսման ուղղելով իր խօսքը ժողովականներուն աւելցուցած է.

«Ընկերներ, Տիարպէքիրի մէջ մեր գումարած այս ժողովէն զատ, երկրի ոչ մէկ մասին մէջ այս հարցը քննութեան առնուած եւ հայկական վտանգը խնդրոյ նիւթ եղած է. պէտք է հասկցնել ժողովուրդին անոնց վնասներն ու վտանգները. կառավարութիւնը պէտք է կտրուկ միջոցներ ձեռք առնէ: Ոչ մէկ պետութիւն իրաւունք ունի խառնուելու մեր ներքին գործերուն. սակայն մեր թշնամիները արտասահմանի մէջ ամէն աշխատանք կը տանին համբայինկարծիքը մեր դէմ գրգռելու եւ մեզ դժուարութեանց մատնելու համար:»

Տիարպէքիրի Թիւրք Օճախըի ժողովը բաւական երկար տեւած է եւ ամէնէն վերջ, տրուած որոշումները ամփոփելով, քաղաքապետ Տօքթ. Աքուր կարդացած է եւ վաւերացնել տուած ժողովին: Ահա մի առ մի կը թուենք այդ որոշումները.

I.— Հայերու հետ առեւտուր չնել:

2.— Հայ գործաւորներ եւ արհեստաւորներ բացարձակապէս չգործածել:

3.— Հայ վաճառականներու պարտք ունեցողները պէտք չէ վճարեն իրենց պարտքերը:

4.— «Թիւրք Օճախ»ի վիճակախաղի տոմսերը բռնութեամբ ծախել անոնց եւ միւս բոլոր նպաստի գումարները կրկնապատիկ գանձել:

5.— Անգամ մըն ալ չվերադառնալու պայմանաւ մեկնողներուն հետ ոչ մէկ գոյք եւ դրամ ղրկել:

Ահա մարդկային արդարութեան զոհուած ժողովուրդի մը վերջին խլեակներուն տխուր վիճակը, աշխարհի եւ մարդկութեան առջեւ...:

Բոլորը, բոլորը Տիարպէքիրի եւ իր շրջականներուն մէջ գտնուող Հայերուն որ առաջ ելլել ազատիլ կ'ուզեն այդ դժոխքէն, սակայն ուա՜ղ, նիւթական հնարաւորութիւններ չեն կրնար գտնել:

Բ. Գ.

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ՔՆԱՆԱՐ

ԽՄԲ.— Անցեալ տարուընէ ի վեր, Թուրք թերթերը սկսած են հրատարակել Սուլթան Համիտի աւագ քարտուղար Թահսին փաշայի յիշատակները, թէ Թուրքերէն եւ թէ ֆրանսերէն:

Հայ թերթերէն պէյրութի «Ազդակ»ը անցեալ յունուարէն ի վեր կը թարգմանէ այդ յիշատակները:

Նկատի առնելով պատմական արժէքը, մեր կարգին կը հրատարակենք որոշ հատուածներ, յատկապէս հայկական դէպքերու մասին:

Սուլթան Համիտ անկողին մտնելէ վերջ, իր հագուստապետը Լոմէթ պէյ կամ Հաճի Մահմուտ էֆէնտի եւ կամ ներքինիներէն Էմին պէյ վարագոյրին ետեւը նստելով, Մապէյնի թարգմաններուն կողմէ օտար լեզուներէն թարգմանուած ... րենց ընթերցումը եւ հեռանալ: Այն սենեակին դուռը ներսէն կը գոցուէր, եւ սենեակի դրսի դրան առջեւ կը պառկէին ներքինի մը եւ զինուոր մը:

Գիշեր ատեն ստիպողական հեռագիր մը կամ գրութիւն մը...

…

Թան Համիտի ամէն գիշեր սենեակ փոխելու եւ իր անձէն վախնալով այդ ննջասենեակը...

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN ERUOPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ՄԱՐՏ
1931

17 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1520 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ»

Կը կարծենք թէ այս բացատրութիւնն ալ չարաչար կը գործածուի մեր մամուլին մէջ։

Թուրքիան մատնուած է տնտեսական ծանր տագնապի մը։ Չի կրնար վճարել իր պարտքերը։ Երկիրը անօթի է։ Կաշառակերութիւնը՝ սանձարձակ։ Ներքին դաւադրութիւնները առած են քրոնիկ հանգամանք։ Երէկ՝ «խաթաղան»ն էր տիրապետող, այսօր՝ կախաղանը։ Այս անգամ հարազատէ հարազատ։

Բայց՝ միամտութիւն կ՚ըլլար այս բոլորը համարել քայքայում, բառին իրական իմաստով։

Քէմալապետութիւնը ցնցումներ, կորուստներ կը կրէ զանազան պատճառներով։ Հանգիստ օր չունի։ Ոչ ալ անխափան յառաջխաղացում եւ կանոնաւոր վերելք։ Անակնկալներ միշտ ալ կրնան պատահիլ։ Մանաւանդ երբ արտաքին ազդակներ ալ օգնեն։

Բայց, թիւրիմացութիւն է այս բոլորը համարել քայքայում, ինչպէս կ՚ուզեն ցուցնել Թուրք ընդդիմադիրներն ալ, իրենց անկարողութիւնը մխիթարելով։ — «Մահֆ օլտուք, պիթտիք» (կործանեցանք, լմնցանք)։

Անշուշտ ճակատագրական ելք մը կը սպասէ Թուրքիոյ։ Ե՞րբ — դժուար է նախատեսել։ Ի՞նչպէս — նոյնքան դժուար։

Արիւնի եւ բռնութեան վրայ հաստատուած պետութիւն մը ի վերջոյ կը գլարուի արեան ճապաղիքներու մէջ։

Սկզբունքի խնդիր մըն է այս։ Տեսական ճշմարտութիւն։ Բայց, դէպքերը սկզբունքներով չեն ընթանար։

Գոնէ այս օրուան համար խօսելով, Թուրքիան բաւական ամուր է, իր կարգին անակնկալներ պատճառելու համար։

Յառաջդիմութիւն՝ անշուշտ ունեցաւ, թէ՛ ընկերային եւ թէ՛ քաղաքական տեսակէտով։ Նախկին կզզիացած Թուրքիան չէ, ձիարձակարան՝ ատոււն կանուխ արթնցողին։ Ինքնիշխան է իր տանը մէջ, հոգ չէ թէ գլարուի բազմազան դժուարութեանց տակ։

Յառաջդիմութիւնը ակներեւ է մանաւանդ արտաքին ճակատին վրայ։

Չկայ քաղաքական—դիւանագիտական ցանց մը, գօտի մը ուր քէմալապետութիւնը չունենայ իր տեղը։ Իսկ խորհրդային իշխանութեան հետ եղած կապը — իր փրկութեան գօտին — ամուր է աւելի քան երբեք։

Վկայ՝ քրտական ճակատի դէպքը, երբ Մոսկուա ստուարաթիւ բանակով մը օգնութեան հասաւ «ընկեր Քէմալ»ին, Արարատը պաշարելու եւ խեղդելու համար։

Քէմալապետութեան ուժը—ինչպէս առիթ ունեցանք բացատրելու — կը ծնի բանակէն և երիտասարդութենէն։ Նա՛և կիներէն։

Երեքի մասին ալ ապահով է Մ. Քէմալ։ «Նախկին մարդիկ»ն են որ տեղի կու տան իր թաթին տակ։ Անխնայ կը հալածուին երէկուան մնացորդները։ Վարանողները, հակառակորդներն ու կասկածելիները։ Երկրին մէջ թէ երկրէն դուրս, կըծկուած, սմքած են երէկուան յաղթական փաշաներն ու պէյերը։ Ֆէթհի պէյ հազիւ կրցաւ փրկել իր գլուխը, կորակոր նահանջելով կարմիր հեռանկարին առջեւ։

Եւ ահաւասիկ նոր ընտրութիւններ կատարել կու տայ Մ. Քէմալ։

Նոր երեսփոխաններուն 100ին 40ը պիտի ըլլան երիտասարդներ։ Վերջին տասնամեակի խմորումներուն մէջ հասած, «միլլի» ուխտէն եւ յաղթանակէն գինովցած էֆէնտիներ եւ պէյեր։

«Թօփրաք վէրիլմէզ, ալընըր» (Հողը չի տրուիր, կ՚առնուի), ըսաւ Ըսմէթ փաշա, Լօզանի մէջ։

Եւ հիմա լայն ճամբայ մը կը բանայ այդ գիտակցութեամբ սնած սերունդին, որ ի վիճակի է գոնէ քէմալապետութեան պատնէշին վրայ հսկելու։

Քէմալապետութեան մէկ աչքը Մոսկուա է, միւսը՝ Հռոմ։ Կ՚օգտուի երկուքէն ալ տեսական, այլ մանաւանդ գործնական գիտելիքներէն։

Միւս կողմէ՝ քանի՛ կրճատուեցաւ, անդամատուեցաւ Թուրքիան, այնքան ամփոփուեցաւ ինքն իր մէջ։

Երկիրը մեծ մասով աւերակ է, այո՛։ Սեբաստիայէն անդին՝ գրեթէ ամայի։ Բուերն անգամ կը սարսափին «արեւելեան» կոչուած նահանգներու ամայութենէն։ Տնտեսական կեանքի ծաղրանկարն իսկ չկայ Էրզրումի, Վանի, Բաղէշի եւ Տիգրանակերտի մէջ։

Բայց, ամուր է միջնաբերդը։

Իր դէմը չունենալով հանրային կարծիք, ընդդիմադիր կազմակերպուած եւ ձեռներէց ուժ, եւ ընդհակառակն վայելելով արտաքին ճակատի ապահովութիւն, քէմալապետութիւնը կը տրորուի, կը գլարուի, ջղաձգութիւններ կ՚ունենայ, բայց չի քայքայուիր։

Աւետաբեր է այդ բառը — քայքայում։ Բայց չի համապատասխաներ իրականութեան։

Անդադար ձեւափոխութիւններ տեղի ունեցան Թուրքիոյ, ինչպէս ուրիշ երկիրներու մէջ։ Նախկին փտութիւնները մնալով հանդերձ, նոր աւիշ մըն ալ սրսկուեցաւ։ Եւ յեղափոխական թափ։

Ըսել կ՚ուզենք թէ մենք աւելի քան երբեք պիտի ըլլանք իրատես եւ արթուն։ Պիտի հետեւինք ուշադրութեամբ, եւ պիտի ըլլանք միշտ պատրաստ։ Արթուն եւ հնարագէտ։ Վըստահ մեր դատին արդարութեան։ Անողոք՝ հարուածի պահուն, եւ միշտ գգոյշ՝ պատրանքներէ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՓՈԽԱՆ ԱԶԳ. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

«Արեւ», Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ խմբագրականի մը մէջ (4 մարտ).

— «Հարցնենք. ի՞նչ է կը սպասենք փրկելու համար դեռ շատ մը արեւմտահայ գաղութներու հանրային կեանքը՝ իր վզին անցուած այն երկանաքարէն որ Ազգ. Սահմանադրութիւն է։ Հոս Եգիպտոսը, քիչ մը անդին Յունաստանը եւ Սուրիան, վերը Մարսէյլն ու Լիոնը, անվերջ կը հեծեն անոր պատճառաւ։ Այլուր եթէ վնասը այնչափ չի զգացուիր այսօր, ոչ մէկ ապահովութիւն կայ որ վաղը հոն եւս պիտի չպայթի ցաւը նոյնքան եւ գուցէ աւելի սաստկութեամբ՝ որովհետեւ դրութիւնն է որ զայն կը ստեղծէ։

Եւ ըսէ՛լ թէ բոլոր այն երկիրները ուր գաղութներ ունինք, պատրաստ են իրենց ընդհանուր օրէնքներու սահմանին մէջ եւ մեր մասնաւոր պարագան նկատի առնելով, հայ ազգային իշխանութեան մը հեղինակութիւնը ճանչնալու, եւ անոր օգնելու որպէս զի ճանչցնէ ինքզինքը իր չճանչցող ազգայիններուն։ Ըսէ՛լ թէ մենք ենք որ տարիներէ ի վեր կը թերանանք այդ առաւելութենէն օգտուելու (անպայման առաւելութի՛ւն՝ ինչ որ ալ ըլլայ գալիքը), մեր շատ մը անհոգութեամբ եւ քիչ մըն ալ՝ ըսենք նորէն՝ «տիրացուական» նախանձախնդրութեամբ ու վախկոտութեամբ։

Պէտք է վերջապէս համոզուիլ ազգովին՝ որ եթէ ոմանք մեր մէջէն, խումբ կամ անհատ, որո՛շ ժամանակ մը, իրենց դէմ ուժ չգտնելով ուզածնին կ՚ընեն սահմանադրութեան թուղթէ պատնէշին ետեւէն, այդ գեղեցիկ ժամանակը կը փոխուի՛ երբեմն, եւ տուժողը, հետզհետէ կորսնցնողն ու տկարացողը միշտ գաղութը կ՚ըլլայ իր ամբողջութեամբ։

Ազգ. իշխանութիւնը, որպէս զի իր չունեցած, իր ունենալու անկարող, իր ունենալ չներուած ուժը (նիւթական՝ ի սպաս բռնութեան) գտնէ տեղին պետական իշխանութենէն, անհրաժեշտ է որ ինքզինք պատշաճեցնէ անոր պահանջներուն եւ օրէնքներուն, անհրաժեշտ է որ Թուրք սուլթաններէն իր բարիքի՞ն թէ չարիքին համար իրեն շնորհուած երբեմնի Օրէնքը փոխարինէ իր ապրած նոր երկրին կողմէ ընդունելի նոր պատշաճ օրէնքով մը, անհրաժեշտ է որ ժամ առաջ օգտուի անոր իրեն ընծայելիք առաւելութիւններէն։

Իր իրաւունքներու համեստ սահմանին մէջ՝ ազգ. իշխանութիւնը պիտի կրնար ոչ միայն ինքզինք պաշտպանել ընդդէմ իր ներքին թշնամիներուն՝ որ պէտք մըն է, այլեւ պաշտպանել իր համայնքը կարգ մը սովորական եւ արտասովոր պարագաներու մէջ, զօրացնե՛լ իր համայնքը՝ պետութեան ուժին միջոցաւ...

ՌՈՒՍՕ-ՊԱՐՍԻԿ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պարսիկ կառավարութիւնը՝ արձանագրութեան եւ հրատարակման համար, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան յղած է Պարսկաստանի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ կնքուած փոխադարձ ապահովութեան եւ չէզոքութեան դաշնագիրը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քէմալ կը թողու նախագահութիւնը՞

ԱԹԷՆՔ, 15 Մարտ.— Պոլսէն առնուած լուրերու համաձայն, Մուսթաֆա Քէմալ որուն Նախագահական շրջանը ըստ սահմանադրութեան կը լրանայ նոր խորհրդարանի բացումով, չպիտի դնէ իր թեկնածութիւնը հանրապետութեան Նախագահութեան, եւ պիտի անցնի նոր դահլիճին գլուխը անձամբ վարելու համար ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը։

Այս առթիւ դիտել կը տրուի թէ անցեալ դեկտեմբերին արդէն Քէմալ նման մտադրութիւն մը յայտնած էր. սակայն կարգ մը միջամտութիւններու եւ խնդրանքներու վրայ, ետ առեր էր իր որոշումը։ Լաւատեղեակ շրջանակներ, կը յայտնեն թէ այս անգամ, Քէմալ վճռապէս որոշած է լքել հանրապետութեան Նախագահութիւնը։ Համաձայն այդ շրջանակներուն Քէմալի այս որոշման պատճառ դարձած են Ըսմէթի եւ իր միջեւ լուրջ տարակարծութիւններ եւ թէ Քէմալ բացէիբաց կռուի սկսած է Ըսմէթի դէմ, թէ Ըսմէթ փաշայի ուժ կու տայ Ազգ. Ժողովի Նախագահը Քեազըմ փաշա։

Խալք կուսակցութեան գործադիր մարմնի մեծամասնութիւնը բաղկացած է Քէմալի հաւատարիմ կուսակիցներէն, սակայն Ըսմէթ եւս ունի իր ուժեղ կուսակիցները եւ կարծողներ կան որ եթէ նոր խորհրդարանի բացումէն առաջ, Խալքի ընդհ. ժողովին մէջ, երկու կողմերը բախում ունենան, կուսակցութեան միասնականութիւնը մեծապէս պիտի խախտի, եթէ նոյնիսկ պառակտում յառաջ չգայ։

Ամէն պարագայի մէջ, առայժմ ապահով կը թուի թէ հանրապետութեան Նախագահութեան պիտի կոչուի մարաջախտ Ֆէվզի փաշա, որ Քէմալի ջերմ բարեկամն է։

Թուրքօ-ռուս նաւային դաշինքը

Գրեր էինք թէ Սեւ ծովու նաւային ուժերու սահմանափակման համար, Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի եւ Ռուսիոյ էնկիւրիի դեսպան Սուրից, Մարտ 7ին կնքած են համաձայնութիւն մը, որուն բնագիրը կը ներկայացնենք ստորեւ։

«Երկու պայմանադիր կողմերը, նկատի առնելով 1925 դեկտեմբեր 17ի դաշնագրին եւ 1929ի դեկտեմբեր 17ի բրօթօքօլին առաջադրած էական պայմանները, որոնք կը ձգտին երկու կողմերու միջեւ բարեկամական եւ խաղաղասիրական յարաբերութեանց ամրապնդումին եւ կատարելապէս համոզուած ըլլալով որ տեւական խաղաղութեան միակ հաստատուն ապահովութիւնն է գոյութիւն ունեցող ամէն կարգի սպառազինութեանց գործնականապէս զեղչումը, եւ ցոյց տալու համար իրենց անխախտ բաղձանքը, ապագային եւս աշխատելու համաշխարհային զինաթափութեան իրականացման, յարմար նըկատեցին, նոր ապացոյց մը եւս ընծայել փոխադարձ վստահութեան — որ այնքան բարեդէպ կերպով հաստատուած է երկու երկիրներու միջեւ — ամբողջացնելով 1929 դեկտեմբեր 17ին կնքուած բրօթօքօլին Բ. յօդուածը, հետեւեալ փոխադարձ յանձնառութեամբ.—

«Պայմանադիր կողմերէն իւրաքանչիւրը չպիտի ձեռնարկէ ո եւ է պատերազմական նաւու շինութեան, որ Սեւ ծովու կամ յարակից ծովերու իր նաւատորմը ուժեղացնելու բնոյթ ունի եւ կամ նման նաւու մը շինութիւնը չպիտի յանձնարարէ օտար նաւարարներու եւ կամ չպիտի դիմէ ուրիշ ո եւ է միջոցի որ կրնայ աւելցնել վերոյիշեալ ծովերու իր արդի նաւատորմին ուժը, առանց վեց ամիս առաջ լուր տալու պայմանադիր երկրորդ կողմին։ Ներկայ լրացուցիչ բրօթօքօլը պիտի վաւերացուի եւ այդ պահէն սկսեալ, 1929 դեկտեմբեր 17ի բրօթօքօլին անբաժանելի մաս պիտի կազմէ։

Գաղթականաց Նանսէնեան գրասենեակը

Գաղթականաց Նանսէնեան Միջազգային գրասենեակի վարչական խորհուրդը, ինչպէս նաեւ զանազան յանձնախումբերը լրացուցին իրենց աշխատանքները։ Այս դիւանը, ինչպէս գրեր էինք նախապէս, կազմուած է Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ, շարունակելու համար մարդասիրական ձեռնարկը տոքթ. Նանսէնի, եւ տեղաւորելու համար բազմաթիւ թափառական գաղթականներ։

Իր վերջին գումարման ընթացքին, Խորհուրդը հաստատեց թէ պէտք է գործ հայթայթէ ներկայիս որեւէ աղբիւրէ զուրկ 170.000 գաղթականներու եւ օգնութիւն հասցնէ 65.000 գաղթականներու որոնք անկարող են իրենց ապրուստը ճարելու (մանուկներ, ծերեր եւ պատերազմի անկարներ)։ Այս գաղթականները ներկայիս ցրուած են Եւրոպայի զանազան երկիրները, Չինաստան եւ Սուրիա։

Նախատեսուած է Եւրոպայի ամենէն ազդեցիկ անձնաւորութիւններէ բաղկացած միջազգային կոմիտէի մը աշխատակցութեամբ, կոչ մը հրատարակել, հիմնելու համար Նանսէնեան հիմնադրամ մը, որ պիտի յատկացուի Նանսէնի մարդասիրական ձեռնարկին։

Ռուսագերման գործակցութիւնը

Խորհրդային թերթ մը կը հաւաստէ թէ գերման գործատէրերու վերջին բանակցութիւնները Ռուսիոյ հետ կարգ մը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

2,400,000 ՈՍԿԻ ԳԻՆ ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ Է

Պոլսոյ քաղաքապետական շրջանակներէ բխած տեղեկութեանց համաձայն, Բերայի գայմագամը, Հարպիէի մուխթարները եւ քաղաքապետութեան գերեզմաններու ճիւղի տնօրէնը, մասնագէտներու հետ Բանկալթիի գերեզմանատունը գացած, եւ անոր տիրանալու համար անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները լրացուցած են։ Արդարեւ, քարտէսը պատրաստուելէ յետոյ, 2,400.000 ոսկի ալ գին գընահատած են։ Պատրաստուած բացատրութիւնները (պէյաննամէ) ստորագրել տուած են բոլոր ներկաներուն։

Այս առթիւ գացողները հաստատած են որ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին 25 տարի առաջ շինուած է, եւ հետեւաբար անոր հողն ալ կը պատկանի քաղաքապետութեան։ Բայց չուզելով տոնձգութիւն ընել կրօնական հաստատութեան մը վրայ, քաղաքապետութիւնը որոշած է այդ եկեղեցիին ձեռք չդպցնել։

Նոյն տեղեկութեանց համաձայն, պատրաստուած յայտարարութիւնները ղրկուած են Թափուի տնօրէնութեան, «Թափու»ն պիտի առնուի քաղաքապետութեան անուան։

Աւելորդ է ըսել թէ կանխահաս է վերջին լուրը, այսինքն թէ «Թափու»ն մէկ օրէն պիտի տրուի։ Որովհետեւ, ինչպէս գրած էինք, դատարանը կրկին երկարաձգած է «Թէպտիրը իհթիյաթ»ին, ինչ որ կը նշանակէ թէ քաղաքապետութիւնը չի կրնար տիրանալ գերեզմանատան։ Այնպէս որ եղածը պէտք է ընդունիլ իբր նախնական պատրաստութիւն։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԴԱՏԸ ՍԿՍԱՒ

Պոլսոյ քաղաքային Բ. ատեանին առջեւ վերսկսաւ Սանասարեան խանին դատը։ Կուսակալութեան փաստաբանը ըսաւ թէ դատարանը պէտք է Էնկիւրի հարցնէ թէ Հայոց Պատրիարքութիւնը գոյութիւն ունի՞, եւ Պատրիարքը Նարոյեան եպիսկոպոսն է, ինչպէս որոշած էր վճռաբեկը։

Նէճաթի պէյ եւ Պ. Մ. Նարլեան պատասխանեցին թէ հարկ չկայ ատոր, քանի որ վճռաբեկը իր ամենավերջին որոշումով որոշակի հաստատած է թէ Պատրիարքութիւնը գոյութիւն ունի եւ թէ Նարոյեան արքեպիսկոպոս Պատրիարքն է։

Դատարանը որոշեց տեսնել վճռաբեկին վերջին վճռագիրը. որուն պատճէնը կը գտնուի Պատրիարքարանի փոխանորդներուն մօտ, եւ դատավարութիւնը յետաձգեց վաղուան։

ԱՆԴՐՅՈՐԴԱՆԱՆ ԿԸ ԽԼՐՏԻ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 15 մարտ.— Հրէական թերթ մը կը տեղեկանայ Պէյրութէն թէ Անդրյորդանանի մէջ ծայր տուած է շարժում մը որ կը ձգտի ստեղծել անիշխանական եւ յեղափոխական վիճակ մը երկրին մէջ։ Կառավարական պաշտօնեաները ստացած են նամակներ, որոնցմով կ՚ազդարարուի իրենց «չգործակցիլ կառավարութեան, եթէ չեն ուզեր սպաննուիլ։

Անդրյորդանանի վարչապետը ենթարկուած է մահափորձի, որմէ կրցած է ազատիլ անվտանգ։ Անապատի զինուորականխումբերու պետը՝ անգլիացի հարիւրապետը վիրաւորուած է։

Այս լուրերը սակայն չեն հաստատած պաշտօնական շրջանակները։

Հ. Կ. ԽԱՉԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԸ ՊՈՍԹՈՆԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բուռն ծափերու մէջ բեմ բարձրացաւ երիտասարդ գրագիտուհի Տիկին Սեզա, որ մասնաւոր հրաւէրով եկած էր Նիւ Եորքէն։

Ախորժալուր հայերէնով մը եւ յստակ ու հազուագիւտ պերճախօսութեամբ մը սկսաւ.

— Յարգելի ատենախօսները խօսեցան Հ. Կ. Խաչի կողմէ, իսկ ժողովուրդին կողմէ պիտի խօսիմ Հ. Կ. Խաչին։

Ձեզմէ անոնք որ գացած են Անգլիա, Ուոթըրլու հրապարակին վրայ տեսած ըլլալու են արձանը Գլորըէս Նայթինկէյլի, այն համեստ ու անձնուէր կնոջ, որ իր ընկերուհիին հետ գնաց պատերազմի ճակատ, Խրիմ, 1854ին։ Հոն՝ ան, օրինակելի անձնուիրութեամբ խնամեց հիւանդ զինուորները, ու կապեց անոնց վէրքերը։ Ան բնաւ չէր ակնկալեր որ իր այդ շարժումը շուտով միջազգային պիտի ըլլար, ու նախախնամական գործ պիտի կատարէր, թէ՛ պատերազմի եւ թէ՛ խաղաղութեան ժամանակ։

«Անկէ յետոյ, Զուիցերիացի մարդասէր մը, Ժան Տիւրան, պատահական ականատես մը Սոլֆերինոյի ճակատամարտին, Զուիցերիա վերադառնալէն յետոյ հրատարակեց «Յիշատակ մը Սոլֆերինոյէն» անուն գիրքը, ուր կը նկարագրէ վիրաւոր ու հիւանդ զինուորներու տառապանքն եւ անխնամ թողուիլն ու պատերազմի սարսափները։ Այդ պատճառ դարձաւ, որ Ժընեւի մէջ ժողով մը գումարուի ու կազմուի Հ. Կ. Խաչը։

Կատարինէ կայսրուհին ու Վիքթորիա թագուհին այրին օգնող կնոջը համար պատուանշան հաստատեցին, որ միայն կիներու կը տրուի ու որուն վրայ գրուած են «Յոյս, հաւատք եւ գութ» բառերը։ Ո՛չ ոք առարկութիւն ունի այս շքեղ զգացումին դէմ։

Տիկին Ֆլօրէնս բնաւ չէր կարող երեւակայել, թէ օր մը հայ կիները պիտի կազմէին Հայ Կ. Խաչը՝ ազգային միակ եւ գերագոյն գաղափարին համար։ Մենք ունէինք մեր սեփական աստուածները, մեզի պարտադրուեցան ուրիշներ ալ, բայց մենք բոլորն ալ հայացուցինք եւ շինեցինք զուտ հայկական աստուածութիւն մը։ Վահագնը մարմնացումն էր զուտ հայկական աստուածութեան։ Ան միամիտ էր, բայց քաջ ու յանդուգն, որոնք յատկութիւններն են հայ ժողովուրդին։ Գրիգոր Լուսաւորիչ՝ քրիստոնէութիւնը Յունաստանէն բերաւ, սակայն, շուտով հայացուց, եւ հայ Եկեղեցին եղաւ ազգային, զուտ հայկական...

Քաղաքակրթութեան մեզի տալիքները առինք եւ ըրինք գութի այդ զգացումը ազգային։ Մեր պարտականութիւնը քանի մը հիւանդապահուհիներ ղրկել, քանի մը որբեր ու գաղթականներ կերակրել չի նշանակեր։ Մենք իտէալին զոհեցինք մէկ միլիոն...։ Ան մեզի բոլորովին ուրիշ բան կը նշանակէ։ Մեզի համար նախ յոյս, հաւատք, յետոյ՝ գութ։

Սասունցի Դաւիթը՝ հայ ժողովուրդն է, յանդուգն, քաջ, միամիտ, բաց ճակատ, նախ կ'արթընցնէ թշնամին, յետոյ կը կռուի։ Ան կը մարմնացնէ հայ ժողովուրդը։ Հայը կռնակէն չի զարներ։ Իր ազատութեան ճիգը խեղդողներուն դէմ Հայը կը կռուի անվհատ։

Հայ կինը պէ՛տք է ներշնչէ հայ այրը, որպէս զի ան կարենայ կտրել ժամանակակից Մսրայ Մելիքներու գլուխը։ Սասունցի Դաւիթը՝ յեղափոխական շարժումն է, որ բաց ճակատով կը պայքարի։ Հայ այրը տօնեց իր գործունէութեան քառասնամեակը, հայ կինը կը տօնէ իր գործունէութեան քսանամեակը։

Մեր կինը պէտք է պաշտպանէ մեր զաւակները։ Գութ՝ միայն անոնց, որոնք չե՛ն կրնար մասնակից ըլլալ մեր սրբազան պատերազմին։ Մեր Մեծ Իտէալին համար երկու վիթխարի գետեր կը հոսին կողք կողքի, մէկը քառասուն տարիէ ի վեր, միւսը՝ քսան։ Ու գուցէ այսօր կամ վաղը մենք դէմ պիտի գանք Մեծ Իտէալին...

Մենք պայքա՛ր ունինք ամէն կողմ...

Հայ Կարմիր Խաչը կը ձգտի զանազան կերպերով մեր ազգային մեծագոյն իտէալին»։ (Երկարատեւ ծափեր)։

*
**

Արուեստագէտները բոլորն ալ նախօրօք մերժած էին ծաղկեփունջ ստանալ, թելադրելով որ այդ առթիւ ըլլալիք ծախքը խընայուի ու ղրկուի որբերուն։

Ուոթրթաունի Հայ Կ. Խաչի սան-սանուհիներու երգչախումբը կը ղեկավարէր Պ. Վ. Սրուանձտեանց։

Փարիզի քոնսերվաթուարէն շրջանաւարտ Տիկին Ն. Երեսեան, Շոփէնէն երկու գեղեցիկ կտորներ դաշնակահարեց, ու բուռն ծափերու տեղի տալով՝ ուրիշ երկու դասական կտորներ եւս նուագեց։

Ցայտնի՝ երգչուհի Տիկին Ն. Շաղոյեան-Ճիվէլէկեան, Վասպուրականի սոխակը, իր քնարական ձայնով երգեց Մեհրապեանի «Գ՚չուի երգը» եւ Տէր Ղեւոնդեանի «Ճախարակին երգը»։ Ցետոյ ժողովուրդի բուռն ու երկարատեւ ծափերուն վրայ՝ կրկին բեմ գալով երգեց Մեհրապեանի «Խնձորի ծառի տակին» ու Արա Պարթեւեանի «Պիծինկօ»ն։ Տիկին Ճիվէլէկեանին կ'ընկերանար պատանի մը, տաղանդաւոր դաշնակահար Ճորճ Վարժապետեան։

Օր. Վարսենիկ Պօյաճեան մեծ յաջողութեամբ արտասանեց Յ. Թումանեանի «Առաջին երգը»։ Օրիորդը կ'ապրէր իր արտասանած բառերուն իմաստը եւ ունէր յըստակ առոգանութիւն։ Օր. Վարսենիկ գնահատուեցաւ երկարատեւ ծափերով ու դուրսէն ղըրկուած գեղեցիկ ծաղկեփունջով մը։

Ծանօթ ջութակահարուհի Տիկին Ս. Միքայէլեան շնորհալիօրէն նուագեց «Պուլկարական պար»ը եւ բուռն ծափերու վրայ՝ ուրիշ երկու գեղեցիկ կտորներ։ Տիկնոջ կ'ընկերանար Օր. Ջ. Պայենց դաշնակի վրայ։

Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնական վարչութեան նախաձեռնութեամբ սարքուած այս մեծ ժողովը, մէկ կողմէն իրեն քաշելով հազար հինգ հարիւրէ աւելի բազմութիւն մը՝ եղաւ բրօբականտի լաւագոյն միջոց մը, եւ միւս կողմէ՝ բարոյական մեծ յաղթանակ մը՝ աշխարհի ամէն կողմը տարածուած Հ. Կարմիր Խաչին համար, որուն ամէն կերպով արժանի է այս ծաւալուն կազմակերպութիւնը։

ՍԱՐԳԻՍ ՉՆԿՐԵԱՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԹԱՒՐԻԶ, 26 փետր. (Սեփ. Թղթ.)— Հայաստանի փետրուարեան համաժողովրդական մեծ ապստամբութեան տասնամեակի առթիւ, այս տարի աւելի մեծ շուքով եւ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ փետրուար 18ը։

Ամէն տարի Թաւրիզի մէջ կը տօնուի փետրուար 18ը, ինչպէս նաեւ համազգային այլ տօնակատարութիւններ։ Սակայն այս տարուան հանդէսը իր բովանդակութեամբ եւ բազմամարդութեամբ եւ մասնաւոր խանդավառութեամբ արժանի է մասնաւոր յիշատակութեան եւ նկարագրութեան։

Ժամանակէն շատ առաջ ժողովուրդը խռնուած է սրահը։ Ոչ թէ նստելու, այլ կանգնելու տեղ անգամ չմնաց։ Շատերը դուրսը մնացին, իսկ շատերն ալ ներս մտնելու ո եւ է հնարաւորութիւն չունենալով, սրտաբեկ հեռացան։

Սրահը զարդարուած էր Քրիստափորի, Ռոստոմի, Զաւարեանի եւ այլ ուրիշ յեղափոխական դէմքերու նկարներով, հայկական եւ պարսկական դրօշակներով եւ յաւուր պատշաճի մակագրութիւններով։ Յատկապէս յիշուած էին փետրուարեան ապստամբութեան ընթացքին նահատակուած կամ բոլշեւիկեան կացիններով սպաննուած զոհերու անունները։ Կային նաեւ նշանախօսքեր, փետրուար 18ին վերաբերեալ բնորոշ վերտառութիւններ, եւայլն։

Պատանիներէ եւ աշակերտներէ կազմուած նուագախումբը՝ ղեկավարութեամբ ջութակահար Ռուբիկ Գրիգորեանի կը հնչեցնէ «Մեր Հայրենիք»ը, որ կը լսուի յոտնկայս եւ կ'ողջունուի որոտընդոստ ծափերով։

Ապա բեմ կը բարձրանայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէի ներկայացուցիչ ընկեր Մուշեղ Յովհաննէսեանը եւ բացման ճառով բնորոշելէ յետոյ Փետրուարեան ապստամբութեան դերն ու նշանակութիւնը մեր նորագոյն պատմութեան մէջ, կ'առաջարկէ յոտնկայս յարգել յիշատակը ամէն անոնց որոնք Փետրուարեան ապստամբութեան նախօրեակին ինկան բոլշեւիկեան դահիճներու կացիններով կամ սպաննուեցան կռիւներու մէջ։ Բազմութիւնը լռելայն ոտքի կ'ելլէ, իսկ նուագախումբը կը հնչեցնէ դուք զոհ գնացիք մահերգը։ Ապա ընկ. Մուշեղը յատկապէս կը յիշատակէ Փետրուարեան ապստամբութեան ժողովրդական հերոս հանգուցեալ Խնկօի անունը։ Խնկօն վարիչներէն մէկն էր Փետրուարեան ապստամբութեան, եւ դժբախտաբար 1929ի ամրան ինքնաշարժի արկածի մը զոհ գնաց։ Ներկաները յոտնկայս կը յարգեն յիշատակը ողբացեալ Խընկօին, որուն լուսանկարն ալ կը բաժնուի ժողովուրդին։ Գոյացած դրամը պիտի յատկացուի ողբացեալ ընկերոջ ընտանիքին։

Յետոյ նախագահական աթոռները կը գրաւեն ընկերներ՝ Սամսոն Թադէոսեան, Արամայիս, Կարապետ Բէյլէրեան եւ խմբապետ Մարտիրոսը, իբր Փետրուարեան ապստամբութեան ժողովրդական հերոսներէն մէկը։

Ապա ընկեր Դաւիթ Փափազեանը ամփոփ եւ գեղեցիկ բանախօսութեամբ մը կը ներկայացնէ Փետրուարեան ապըստամբութեան ծագումը, ընթացքը եւ վախճանը։

Ընկեր Գասպար Յակոբեանը յանուն Ատրպատականի Կեդր. կոմիտէի ողջոյնի գեղեցիկ բանախօսութեամբ մը կը բնորոշէ փետրուարեան ապստամբութեան յեղափոխական ազգային նշանակութիւնը։

Ընկ. Հայկ Աճէմեանը յանուն հանդիսական բազմութեան ողջոյնի խօսքեր ուղղեց ամէն անոնց, որոնք Սիբիրի աքսորավայրերու, Չեկայի նկուղներու, բանտերու եւ թաքստոցներու մէջ կը տառապին յանուն իրենց գաղափարի, յանուն հայ ժողովուրդի ազատասիրական ձգտումներու։ Ողջո՛յն տարագիր եւ հայրենազուրկ հայութեան. որ Տէր Զօրի անապատներէն մինչեւ Սիբիրի աքսորավայրերը ցրուած՝ կ'երազէ տեսնել իր ազատ եւ անկախ Հայրենիքը — Հայաստանը՝ Մասիսի հարաւային եւ հիւսիսային կողմերուն։

Ապա հետզհետէ բեմ կը բարձրանան եւ ողջոյնի խօսքեր կ'ըսեն Գարեգին Յարութիւնեան, Աբրահամ Օհանեան, Ցոլակ Սարգիսեան, Դանիէլ Եգանեան, Բաբգէն Մելիքջանեան եւ Ժիրայր Մարտիրոսեանը։

Ընկեր Արամ Ալչուճեանը եռանդուն եւ ոգեւորուած բանախօսութեամբ մը կը ներկայացնէ Փետրուարեան ապստամբութեան բարոյական մեծ արժէքը, Ռուսաստանի բոլշեւիկեան կործանարար քաղաքականութիւնը մեր ժողովուրդի ձգտումներն ու պահանջները եւ մեր միակ ցանկութիւնը՝ ազատ, անկախ եւ միացեալ Հայաստանի իրականացումը։

Շատ խնամքով պատրաստուած եւ տպաւորիչ էր նաեւ հանդէսին գեղարուեստական մասը — երգերն ու արտասանութիւնները, որոնք մէջ ընդ մէջ տեղի կ'ունենային։ Կայծուհի Սաւատեանը իր զգայուն արտասանութիւններով Թաւրիզի հանդէսներու զարդը կը կազմէ։ Յաջող արտասանութիւններ ըրին նաեւ օրիորդներ Անուշ Յակոբեան։ Աննիկ Մովսիսեան եւ Այծեմնիկ Խաչիկեանը։ Ընկեր Եղիշէ Պահլաւունին երգեց «Ախթամար» եւ «Ոչ տրտունջ»։ Երգեցին նաեւ օրիորդներ Վարդուշ եւ Մարօ։

Այս բոլորէն յետոյ, հանդէսին նախագահութեան կողմէ ընկեր Սամսոն Թադէոսեանը կարդաց հետեւեալ բանաձեւը.

— «Փետրուարեան համաժողովրդական մեծ ապստամբութեան տասնամեակի առթիւ, 18ին Թաւրիզում բազմամարդ հանդիսում հաւաքուած ժողովուրդը լսելով օրուան բանախօսութիւնները՝ պահանջում է, որ Հայաստանի դռները ազատ ու բաց մնան տարագիր եւ հայրենազուրկ հայութեան առջեւ։

«Պահանջում է վերջ տալ քաղաքական, տնտեսական, քաղաքացիական եւ ֆիզիքական ամէն տեսակ հալածանքներին եւ վերջապէս ճանաչել հայ ժողովրդի բոլոր իրաւունքները, իր պատմական եւ դարաւոր հայրենիքի վրայ»։

Այս բանաձեւը կ'ընդունուի բուռն ծափերով եւ կ'առաջարկուի հրատարակութեան տալ մամուլի մէջ։

Սովորականի նման այս տարի եւս Փետրուար 18ի առթիւ տեղի ունեցան ընկերական խնջոյքներ։ Հ. Յ. Դ. Վրէժի Աշակերտ. կազմակերպութիւնն ալ փետրուարի 21ին տօնեց Փետրուար 18։ Հանդէսին ներկայ էին խուռներամ երկսեռ աշակերտներ։ Բանախօսեցին, երգեցին, նուագեցին ու չեկիստներու կեանքէն թատերախաղ մը խաղացին իրենք՝ աշակերտները՝ եռանդով եւ յաջողութեամբ։

∴ Թաւրիզի մէջ պատրաստութիւններ կը տեսնուին գրական-երաժշտական մեծ երեկոյթ մը սարքելու ի պատիւ Կոմիտաս վարդապետի։ Յուսով ենք, որ երաժիշտ Պ. Լեւոն Գրիգորեանը իր լաւագոյն ջանքերը պիտի գործադրէ, այդ երեկոյթին համար։

ՄԱՍԻՍ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Օր. Մարգրիտ Բաբայեանի աշակերտները երգահանդէս մը պիտի տան յառաջիկայ Ուրբաթ երեկոյ Սալ կավոյի մէջ 45 Rue la Boétie։ Ցայտագիրը չափազանց ճոխ է։

ԹԱՏՐՈՆ

„ՄՐՐԻԿԸ"

Comédie Françaiseի արդէն ճոխ խաղացանկին վրայ անցեալ երեքշաբթի օր աւելցաւ անուն մը որ նոր չէ թէեւ՝ բայց կը ներկայանայ թարմութեան եւ հոյովի խոշոր հրապոյրներով։

Հ. Պէռնշթայնի գործը ստեղծագործուած էր Gymnaseի բեմին վրայ՝ Տիկին Սիմոնի, Թէմիտի եւ Տիւմէնիի գլխաւոր դերակատարութեամբ։

Քառորդ դար մը յետոյ՝ այս անգամ Քոմէտի Ֆրանսէզի բեմին վրայ՝ Տիկին Փիէռայի, Լէօն Պէռնարի եւ Իօննէլի ստեղծագործութիւններուն տակ, ան կըցաւ ապրիլ, վերսկսաւ ապրիլ նոր կեանք մը, առանց մեզի զգացնելու իր ծնունդին թուականը։

Պէռնշթայնի խաղերուն հերոսները մարդեր են, իրենց ժառանգականութեան առաքինութիւններով օժտուած կամ թերութիւններով ծանրաբեռնուած։

Տաղանդաւոր հեղինակը գիտցած է տիրականօրէն կանգնել տիպարներ՝ որոնք երէկ ԷԻՆ եւ վաղը պիտի ԸԼԼԱՆ, որքան ատեն՝ որ տրամը մնայ այն ահաւոր ուժը, որուն յորձանքներուն տակ պիտի խորտակին, թաւալին, գալարուին ու չքանան կեանքեր ու նկարագիրներ սիրտեր ու երազներ, անձնուիրութիւններ ու եսասիրութիւններ։

Դրամին շուրջը եւ դրամէն ստեղծուած ողբերգութիւն մըն է «Մրրիկը» (La Rafale) ինչպէս ինքը՝ Պէռնշթայն կ'անուանէ զայն. եւ արդարեւ սովորական տրամի մը մթնոլորտէն աւելի խոր, խեղդող, ճմլող, վայրագ բան մը կայ պարզ խաբեբայութեան մը պատճառաւ առաջ եկած հոգիներու եւ ճակատագիրներու այդ փոթորկումին մէջ։

Պարոն Լըպուռ (Լ. Պէռնար) խոնարհ ծագում մը ունեցած է՝ բայց գիտցած է զայն տիտղոսաւորել եւ միլիոններով ամրացնել այդ տիտղոսը։

«Ապատիս» մը, ինչպէս երրորդ արարուածին — իսկական ազնուական Ռօպէր տը Շասէրուա զայն պիտի անուանէ։

Պառոնին տենչանքն է իր դիրքը ամրապնդել իսկական ազնուականութեան մօտ։ Իր թախանձանքները կրցած են — հակառակ իր կամքին — ամուսնացնել իր աղջիկը՝ Հէլէն՝ (Տիկին Փիէռա) Կոմս տը Պոէշտպէլի հետ, որ չէ կրցած երբեք գրաւել իր կնոջ սիրտը քանի մը տարիներու ընթացքին իսկ։

Բայց Հէլէնի ճամբուն վրայ ճակատագիրը կանգնեցուցած է ուրիշ ազնուական մը — Ռօպէր տը Շասէռուա (Իօննէլ) նուրբ, զգայուն, պատուախնդիր բայց արդէն յոգնած, — blasé — սերունդներու բերած անգործութեան եւ հաճոյքի ժառանգականութեան ձանձրոյթէն։

Հէլէն եւ Ռօպէր կը սիրեն իրար։ Հէլէնի համար այդ շիտակ եւ նուրբ նկարագիրը ովասիս մըն է իր ընտանիքին ներկայացուցած չոր ու ցամաք հաշիւներու եւ մեքենայութիւններու անապատին մէջ։

Երեք տարիէ ի վեր կը սիրեն իրար. բայց ո՛չ ոք գուշակած է իրենց սէրը։ Պէռնար կը յաճախէ պաշտօնապէս Պառոնին դղեակը, բայց երեւոյթները պահպանուած են։

Բայց երեկոյ մը ան կը յայտնուի յանկարծ, անակնկալօրէն, երեկոյթի մը ընթացքին գունատ, յոգնած, եւ կարճ, ցընցող խօսակցութեան մը միջոցին — գլուխ-գլխի Հէլէնին հետ — կ'իմանանք որ նախորդ գիշեր Ռօպէր ձանձրոյթի, գրեւ. թէ անգիտակցութեան ճգնաժամի մը միջոցին խաղացած եւ կորսնցուցած է հսկայ գումար մը — մէկ ու կէս միլիոնէն աւելի — որ իրը չէր սակայն, եւ որուն համար հաշիւ տալու պարտաւոր է 24 ժամէն։

Փոթորիկին առաջին արարն է որ կը պայթի Հէլէնի այդ խաղաղ, կարգադրուած կեանքին մէջ։ Իր Ռօպէրը, կեանքը, սէրը վտանգուած է. ան անհետանալ կ'ուզէ՝ առանց մտածելու իր ձգելիք պարապին վրայ այդ երիտասարդ կնոջ կեանքին մէջ՝ որ իրմով կը շնչէ, որուն ապրելու պատճառը, իրաւունքն է ինք։ Եւ Փիէռա գմայլելի է այդ զուսպ յանդիմանանքի, լքումի մը առաջ ընդվզումի այդ պոռթկումին մէջ. ան կը համոզէ Ռօպէրը սպասել, եւ հակառակ անոր վիրաւորուած հպարտութեան, պիտի աշխատի զայն փրկել անպատուութենէ եւ մահէն, գտնելով հսկայ գումարը։

Բարոյական գողգոթան է որ կը սկսի Հէլէնի համար։ Ան կը փորձէ իր ադամանդները գրաւ դնել՝ բայց իր գոհարավաճառը քանի մը օր կը պահանջէ գտնելու համար այդքան գումար։

Յուսահատութեան վայրկեաններ կ'ապրի ան։ Հայրը, այո՛, հայրը միայն կրնայ զինքը փրկել։

Պառոնը ոստում մը կ'ընէ իր աղջկան փոխ խնդրած գումարին համար. ինչո՞ւ, որո՞ւ համար. եւ հակառակ աղջկան դիմադրութեան՝ մաս առ մաս ոչ ոքի բան մը եւ անուն մը չյայտնելու պատուոյ խոսքը տալէ յետոյ — ճշմարտութիւնը կ'իմանայ։

Ձէ՛, չպիտի փրկէ Պէռնարեան վտանգութեան զեղծում է գործած եւ արժանի չէ որ ինք միջամտէ, եւ արդէն այդքան գումար տրամադրելու չափ ապուշ չէ։ Ռօպէր արժանի է բանտ երթալու։

Հէլէն մորակուած է հօրը այդ անասելի վարմունքէն։ Ան ստիպուած է իր հօրը երեսին նետելու թէ Ռօպէր իր սիրահարն է երեք տարիէ ի վեր, որ ինք զոհուած է մինչեւ այդ օրը իր հօր եսասիրական հաշիւներուն, բայց այսօր թոյլ չպիտի տայ իր երջանկութեան քայքայումը եւ ի հարկին գայթակղութիւնը պիտի հրապարակէ, եթէ հայրը չմիջամտէ։

Եւ սակայն այդ միջամտութիւնը պէտք է կատարուի շատ մեծ շրջահայեցութեամբ՝ նկատի ունենալով Ռօպէրի ծայրայեղ հպարտութիւնը։

Պառոնը կատղած է իր ... րազները քայքայելու բնութիւնը ունեցող այս անակնկալին առջեւ, եւ մտադրած է — կը յայտարարէ — տեսնել Ռօպէրը, ազատել զայն իր կացութենէն, բայց դնելով պայմաններ. հեռանալ եւ չտեսնել այլեւս իր աղջիկը։

Հէլէն ի զուր կը յիշեցնէ հօրը իր պատուոյ խոստումը՝ չյայտնելու կացութիւնը ոչ ոքի — մանաւանդ Ռօպէրին — անողոք է եւ բիրտ անգամ մինչեւ իր քղանցքներուն կառչող աղջիկը գետին նետելու աստիճան։

Հէլէն ի զուր պիտի ջանայ գտնել հարկ եղած գումարը։

Ռօպէր արդէն իր որոշումը տուած է։ Եւ երբ — վերջին արարուածին սկիզբը — Պառոնը կը ներկայանայ Ռօպէրի բնակարանը, եւ տպաւորիչ տեսարանի մը ընթացքին կը յայտնէ իր պայմանները, Ռօպէր համակերպով կը նկատէ որ իր դրամին պէտք չունի ան. ինք շատ աւելի նուազ ծախսով պիտի լուծէ հարցը — գնդակ մը ճակտին...

Պառոնը կը բողոքէ. կ'ուզէ միջամտել։ Միթէ՞ կարելի մեռնիլ այդպէս երիտասարդ այն ալ դրամի համար. երբ կրնայ դեռ երթալ Թրանսվալ իր բարեկամներուն մօտ հարստանալ կրկին... Ռօպէր հեգնական ժպիտ միայն ունի այդ հոգի եւ վայելքի կաշառուած մարդու դրամականութեան համար։ Ան պատուոյ բան մը կը խնդրէ. որոշ ժամու երթալ այն ճաշարանը — ուր ժամադրուած են Հէլէնի հետ եւ զայն վերադարձնել իր ... նը, անոր վրայ հսկել քանի ամիս. մինչեւ որ իր յիշատակը աղօտանայ։

Պարոնը կը խոստանայ. ան այլեւս չի բողոքեր այդ մասին …ալ։ Մէկ ու կէս միլիոնի խըղ-…յողութիւն մը։

Հէլէն՝ որ նախորդ գիշերը …նցուցած էր Բոպէռի մօտ՝ կը …փորձէ դեռ գումարը գտնել։ Իր …գոհարավաճառը պիտի կըր-…նայ գտնել հարկ եղածը. բայց …Բոպէռ արդէն պատրաստ է. …րկու նամակներ կան իր գրա-…սեղանին վրայ, երբ ինք կ՚անց-…նի մօտակայ գրադարանը, զու-…ը փակելով իր ետեւէն։

Եւ երբ Հէլէն գոհարավա-…ճառին հետ՝ իր բանալիով բնա-…կարանին դուռը բանալով՝ կ՚ու-…զէ Բոպէռին անակնկալ կեր-…պով գնել բարեբաստիկ լուծու-…մին առջեւ, ու կը փնտռէ աջ ու …ձախ, գրադարանին դրան ետե-…ւէն պայթիւն մը արդէն ողբեր-…գութիւնը կը լուծէ։

Հէլէն խելայեղ, կը նետուի …դէպի դուռը, կը ճչայ, կը գա-…լարուի… կ՚իյնայ…

Տիկին Փիէռա — հարկ կա՞յ …ըսել — զմայլելի նրբութեամբ, …երանգաւորումով, զգացումով եւ …ամբողջ միանգամայն ստեղծեց …Հէլէնի անձնաւորութիւնը, եւ …մեծ կարծեր որ կարելի ըլլայ …զայն աւելի կատարելագործել, …այնքա՛ն մարդկային, իրական …էր ան։

Լ. Պէռնար իր իւրաքանչիւր …ստեղծագործութեան կուտայ դը-…րոշմ մը, որ իրն է, կազմուած …պարզութենէ, բարեձեւութենէ, …նրական տրամաբանութենէ, …այդ բոլոր զգացումներէն կազ-…մելով այն տիպարները՝ որոնք …իր մեծ յաջողութիւններն են։

Իսննէլ դեռ երիտասարդ …ամ մըն է՝ եւ արդէն մեծ տեղ …մը կը գրաւէ Բոմէտիի բեմին …վրայ։ Ան ունի վտիպչութիւն, …զուսպ խաղ եւ համայք, ինչ որ …հարկ է սիրահարի դժուարին …դերերու համար։

Լ. Տիւլօ — կոմս Պաշըլէ-…լի դերին մէջ, Ա. Պաքէ՝ Պառ-…քէլէնի, Տիկ. Է. Տիւքս՝ Պա-…ռոն Լըպառի մէջ ու կը կազմէ-…ին հոյակապ ամբողջութիւն …մը որ միայն Բոմէտիի աշխար-…հահռչակ բեմին վրայ կարելի է …տեսնել։

Հիւիբրեալներու ընտրուած …բազմութիւնը՝ որ լեցուցած էր …ամբողջովին սրահը եւ օթեակ-…ները՝ խելայեղօրէն ծափահա-…րեց հեղինակին անունը՝ որ բե-…մէն յայտնուեցաւ Լ. Պէռնարի …կողմէն։

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՀԱՅԿ. ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Մարտ 11 երեկոյեան ժամը 8.45ին, յայտնի պատմաբան՝ Կ. Յ. Բասմաջեան դասախօսութիւն մը տուաւ Փարիզի Հայ Ուս. Միութեան նախաձեռնութեամբ, նիւթ ունենալով «Ակնարկ մը հայկական պատմութեան եւ քաղաքակրթութեան վրայ»։ Դասախօսութիւնը կատարուեցաւ ֆրանսերէն լեզուով Միութեան կեդրոնատեղին Մարի-Նուպար հայկական ուսանողատան մեծ սրահին մէջ։ Դէպի սրահ փութացած էր հոծ բազմութիւն մը, որոնց մէջ կային բազմաթիւ ֆրանսացիներ եւ ուրիշ օտարականներ։

Միութեան Նախագահը բացման խօսքը կատարեց, շեշտելով թէ Հայ ուսանողութիւնը կը գործէ ամէն ազգի ուսանողներու հետ միացած, սակայն իր հիմնական սկզբունքն է գերադասել ազգային շահը։

Պ. Բասմաջեան իր խիստ հետաքրքրաշարժ դասախօսութիւնը կատարեց մեծ յաջողութեամբ, միեւնոյն ատեն ցուցադրելով գունագեղ նկարներ։ Ան ցոյց տուաւ հայ պատմութեան քանի մը կարեւոր դէմքերը եւ հայ հանճարի գլխաւոր ռահվիրաներն ու քաղաքական թէ դիւանագիտական ասպարէզին մէջ մեծ յաջողութեան գտած անձնաւորութիւնները, ներկայացուց հայ ժողովուրդին գլխաւոր կարողութիւնները եւ եզրակացուց թէ մենք իրաւունք ունինք ապրելու իբրեւ ազգ։ Վերջապէս յիշեց թէ Հայուն եղած խոստումները ի դերեւ ելան Լօզանի դաշնագրով, շնորհիւ անարգ դիւանագիտութեան։

Ներկաները մեկնեցան գոհունակ արտայայտութեամբ։

Յ. Դաւիթեան

ԵՐՈՒԱՆԴ ԼԱԼԱՅԵԱՆ

Կիրակի օր հաղորդեցինք Երուանդ Լալայեանի մահը, տալով քանի մը համառօտ կենսագրական տեղեկութիւններ։

Այսօր կը ներկայացնենք իր կեանքն ու գործունէութիւնը։

Ե. Լալայեան ծնած է Ալեքսանդրապոլ 1864ին։ Աւարտած է Թիֆլիսի Ներսէսեան դպրոցը, յետոյ հետեւած Ժընեւի համալսարանին մէջ ընկերային գիտութեան, Փարիզի մէջ մարդաբանութեան։ Վերադառնալով Կովկաս, իրեն ասպարէզ կ՚ընտրէ մանկավարժութիւնը եւ ուսուցչական պաշտօն կը վարէ մինչեւ 1906։ Այդ թուականէն սկսեալ, ամբողջովին կը նուիրուի ազգագրական եւ հնագիտական ուսումնասիրութիւններու։

Կը պտըտի Անդրկովկասի գրեթէ բոլոր հայաբնակ քաղաքները եւ Թրքահայաստանի մէկ մասը, կը հաւաքէ տեղագրական ազգագրական նիւթեր, զորս կը հրատարակէ նախ «Ազգագրական Հանդէս»ին մէջ, յետոյ առանձին հատորով։ Այս ճամբորդութեանց ընթացքին, կը կազմէ նաեւ Մշեցիներուն եւ Սասունցիներուն ազգագրութիւնը։

Միայն վերջին երկու տասնամեակին ընթացքին էր, որ նուիրուեցաւ հնագիտական աշխատանքներու։

Պեղումներ կատարած է մասնաւորապէս Նոր Բայազիտի, Էջմիածնի ու Դարալագեազի գաւառներուն, եւ վերջերս ալ, կառավարութեան աջակցութեամբ եւ Անդրկովկասեան գիտական ընկերակցութեան յանձնարարութեամբ՝ Կոտայքի շրջանին մէջ։ Պեղած է մօտ 1000 դամբան։ Նախապատմական շրջանին ուսումնասիրութեան կապուած այդ պեղումները մեծ արժէք կը ներկայացնեն իրենց որակով եւ քանակով։ Լալայեանի կը պատկանի առաջնութիւնը Անդրկովկասի մէջ յղկուած քարի դարուն պատմութեան ուսումնասիրութեան գետնին վրայ։ Այդ պեղումներուն նկարագրութիւնը փոքր մասով մը միայն հրատարակուած է, մեծ մասը կը մնայ անտիպ։

1896ին հիմնեց «Ազգագրական Հանդէս»ը որ մինչեւ 1917, տարեկան կուտար 2 գիրք։ Դարձեալ իր ջանքերով 1905ին Թիֆլիսի մէջ հիմնուեցաւ Ազգագրական ընկերութիւնը, եւ անոր կից՝ Ազգագրական-Պատմական Թանգարանը։ Այս թանգարանը 1921ին փոխադրել տուաւ Երեւան, ուր այժմ մաս կը կազմէ Պետական Թանգարանին։

Հակառակ իր քայքայուած առողջութեան, Լալայեան չուզեց հանգչիլ։ «Երբ աղէկնամ, նորէն պիտի աշխատիմ մինչեւ որ հիւանդանամ» կ՚ըսէր արհամարհելով հիւանդութիւնը։

Տպագրութեան մէջ են իր «Պեղումները Հայաստանում» արժէքաւոր գործը, որուն փորձերը կը սրբագրէր՝ երբ մեռաւ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱՐ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ, 12 մարտ — Երեք ամիս է որ ֆրանսայի աշխատաւորութիւնը գործազրկութեան տագնապ մը կ՚անցընէ, թէեւ բաղդատմամբ միւս երկիրներու մեղմ բայց հետզհետէ աւելի զգալի։ Այս տագնապին առաջին զոհերը կ՚ըլլան օտարականները եւ մասնաւորապէս հայ աշխատաւորութիւնը իբրեւ «հայմաթլոս»։

Հետեւեցանք «Ցառաջ»ի հարցարանին եւ լսեցինք բազմաթիւ ցաւեր։ Սակայն մեր անմիջական ընելիքներու մասին խօսող չկայ։ Լիոնի մէջ գործազրկութիւնը, ընկերային աղէտի մը հանգամանքն առած է։ Քիչ չէ թիւը այն հայրենակիցներու որոնք բնակարան եւ ապրուստ չունենալով յուսահատութեան մէջ ինկած են։

Ո՞ւր պիտի յանգի այս քար անտարբերութիւնը։

Այսօր, շնորհիւ մեր անիշխանական վիճակին, դեռ չունինք համազգային միութիւն մը որ ազգին ցաւերովը զբաղի։ Այս անմիջական հարցին շուրջ ալ հառաչելով ժամանակ պիտի անցընենք։ Թողունք ամէն բան վերէն սպասելու միամտութիւնները, թող հանգիստ նստին մեր աղաները, փաշաները իրենց բարեգործականներով, եւայլն։ Մեր խօսքը Լիոնի միութիւններու մասին է։ Ի՞նչ կը բանի Ազգային Միութիւնը։ Ո՞ւր են երեսունէ աւելի գոյնզգոյն հայրենակցական միութիւնները, որոնց ծրագիրներուն մէջ գլխաւոր տեղ կը բռնէ նաեւ հայրենակիցներու օգնելը։ Այդ միութեանց եկամուտի աղբիւրները չե՞ն այսօրուան գործազուրկները հանդէսներու, աճուրդներու ժամանակ։

Ո՞ր օրուան կը սպասեն, երբ աշխատաւորութիւնը չքաւորութեան մէջ կը տառապի։ Փոխանակ հեռաւոր ծրագիրներ որոճալու, աւելի մարդկային չէ՞ եղբայրական աջակցութիւն ընծայել իր բազուկը տրամադրող, բայց գործ չգտնող գործազուրկին։

Հայրենակիցներ, բարեկամներ, սթափինք եւ օգնենք այսօրուան գործազուրկին։ Թող Հայրենակցական Միութիւնները իրար գան եւ «Գործազուրկներու Օգնութեան Մարմին» մը ստեղծեն։ Որքան շուտ այնքան լաւ։ Եթէ տրամադրելի դրամները նեղ օրուար չհասնին, ոչ մէկ Միութիւն վաղը իրաւունք պիտի ունենայ այս ժողովուրդին աջակցութեան դիմելու։

Կարօ

«ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ»

ԼԻՈՆ.— Անցեալ շաբաթ իրիկուն Ցեսինի մէջ ներկայ եղայ Պ. Գ. Կորգանեանի բեմադրած «Երգն Հայաստանի» ֆիլմի ցուցադրութեան։

Ներկայ գաղութային մեր կեանքը իր բոլոր դէպքերով երբեմն այնքան վհատեցնում է մեզ, որ յաճախ սկսում ենք նայիլ իրականութեան վրայ յոռետեսի աչքերով եւ ոչ մէկ մխիթարական բան չենք կարողանում գտնել նրանում։

Ներկայ պայմաններում Պ. Կորգանեանի «Երգն Հայաստանի» շարժանկարը տալիս է խրախուսելու վհատող հոգիները, եւ ապագայ գալիք բախտաւոր օրերի հաւատը ամրացնելու նրանց մէջ։

Շարժանկարը ոչ վիպասանութիւն է եւ ոչ էլ երեւակայական մէկ դէպք։ Իրականութեան մէկ պատկերն է։

«Երգն Հայաստանի» շարժանկարը պարունակում է իր մէջ այն ամէնը, ինչ որ ոգեւորիչ է ու սիրելի մեր տարագիր հոգիների համար։ Իսկ գալիք սերունդի համար անգնահատելի մի գանձ է, որպէս գաղթային մեր կեանքի կենդանի պատմութիւնը։

Վերջացնելուց առաջ, ցանկութիւն կը յայտնենք Պ. Կորգանեանէն, որ ջանք չխնայէր կարելի եղած վայրերում ցուցադրելու «Երգն Հայաստանի»ն

Գ.

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, 12 Մարտ.— Վիէնի Հ. Յ. Դ. «Ապառաժ» խումբին նախաձեռնութեամբ բեմադրուեցաւ «Պանք Օթօմանի գրաւումը», Փասկալի սինէմային մէջ ղեկավարութեամբ դերասան Մ. Մառութեանի։ Գնահատելի են բոլոր դերասանները։ Իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Պ. Պ. Ե. Պօղոսեան, Թոմաեան, Ս. Թէլպեան։ Հակառակ աննպաստ օդին ժամանակէն առաջ մօտ 700 հանդիսականները իրենց տեղերը գրաւած էին, եղան արտասանութիւններ եւ երգեր։

*** Նախորդ թղթակցութեամբս հազիւ կրցեր էի պարզել բիւ. Լափայէթի հայրենակիցներուն վիճակը եւ խոստացած էի խօսիլ նաեւ Էսթրէսին փասկալի հայրենակիցներու մասին։

Այս թաղամասին մէջ ունինք մօտ 350 անձ։ Մեծամասնութիւնը կը կազմեն Մարաշցիները, Կէմերէկցիները, Մալաթիացիները, Եօզկատցիները։ Բոլորն ալ կ՚աշխատին փասկալի հիւսուածեղէնի գործարանը։ Գործատէրը շատ բարեացակամ է եւ 1927ի գործազրկութեան ժամանակ երբեք գործաւոր չէ ճամբած, աշխատցնելով օրական 2-3 ժամ։

Այս տարի ալ մօտ 10 ամիսէ ի վեր ժամերը կրճատած է։ Շաբաթը 40-35 ժամ միայն։ Պարապ հայրենակիցներ չունինք։ Վիէնի մէջ 400 450 հոգի նպաստ կը ստանան, նպաստընկալ 4 հայեր միայն ունինք։

Գործատէրերը մեր դիմումին վրայ սիրայօժար տրամադրեցին սինէման, Հ. Յ. Դ. «Ապառաժ» խմբին։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Տնտեսական միջազգային Բ. խորհրդաժողովին երկրորդ հաւաքոյթը տեղի պիտի ունենայ մարտ 16ին, Ժընեւի մէջ, նախագահութեամբ Հոլանտայի նախկին ելեւմտական նախարար եւ յայտնի տնտեսագէտ Քոլինի, քննելու համար թէ պէտք է կիրարկել 1930 մարտ 24ին կնքած առեւտրական համաձայնութիւնը, որուն մասնակցեր էին եւրոպական պետութիւնները։

Այս համաձայնութիւնը կնքուած էր ապահովելու համար մաքսային տուրքերու կայուն միօրինակութիւն մը, մինչեւ որոշ շրջան մը, թոյլ տալու համար որ զանազան պետութիւններ առիթ ունենան կնքելու տնտեսական հաւաքական պայմանագրութիւններ։

Իր 1930 նոյեմբերի հաւաքոյթին, Տնտեսական Խորհրդաժողովը գտեր էր որ պետութիւններէն շատերը դեռ չէն վաւերացուցած 24 մարտի համաձայնութիւնը եւ նոր պայմանաժամ մը որոշեր էր — 1921 մարտ 25 — անհրաժեշտ վաւերացումներուն ենթարկելու համար զայն։

Ցարդ 11 պետութիւններ վաւերացուցած են։ Խորհրդաժողովը պիտի քննէ թէ կարելի՞ է գործադրութեան դնել համաձայնութիւնը, ի՞նչ պայմաններով։

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԷՆ ՅԵՏՈՅ

Սերպիա որ ամէնէն աւելի վնասուեցաւ վերջին երկրաշարժէն, բռնուած է ձիւնի մրրիկի մը։ Անկից զատ նախորդ օր, 115 նոր ցնցումներ արձանագրուեցան 24 ժամուան ընթացքին, թէեւ թեթեւ։ Սակայն ժողովուրդը կը վախնայ մտնելու իր կիսափուլ տուները եւ իր կարասիներուն հետ, կը նախընտրէ մնալ բաց օդին։

Օգնութիւնները կը շարունակուին կանոնաւոր կերպով կազմակերպուիլ, բանակը ցարդ աղէտեալներուն տրամադրած է 4000 վրան եւ 10 մեծ խոհանոցի կազմած. սակայն ժողովուրդը այս անգամ ալ սկսած է նեղուիլ Վորգոր գետի յորդումէն, որ առաջ եկաւ տեղացող յորդ անձրեւներէն։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ. Ա. «Պանդուխտի կեանքէն»։ Հեղինակ՝ Հրանդ (Մելքոն Կիւրճեան), «Հրատարակութիւն Նտհատակ Գրագէտներու Բարեկամներ»ու, Թիւ 2։ Գեղեցիկ տպագրութեամբ։ Փարիզ, 1931։ Գին 20 ֆրանք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ՔՆԱՆԱՐ

Թատրոնի գործը հազուադէպ Եըլտըզ էֆէնտիին պարտականութեան սահմաններուն մէջ իյնալուն համար, երբ Եւրոպայէն արուեստագէտներ գային, ան կը տեսնէր եւ թագաւորին կը տեղեկացնէր, եթէ յարմար տեսնուէր, անոնք պալատի թատրոնին մէջ կուտային իրենց ներկայացումը։

Մունէ Սիւլլի, Սարա Պէրնար, Ճէրմէն Նէվէլի այս կերպով եկած են։ Անոնց երբեմն նշան, երբեմն մէտայլ եւ երբեմն ալ առատ դրամական նուէրներ կը տրուէր։

Թատրոնը յաճախ դեսպաններու հետ տեսակցելու համար ալ կը կազմակերպուէր։ Այս խօսակցութեանց միջոցին ներկայ կը գտնուէր թարգմանը եւ ժամեր տեւող խօսակցութիւնները ծանօթագրելով կը ներկայացնէր Սուլթան Համիտին։ Հակառակ անոր որ Համիտ ֆրանսերէն չէր կրնար խօսիլ, սակայն թէ իր խօսածներուն եւ թէ ալ դեսպաններու խօսքերուն սխալ թարգմանուիլը շատ դիւրաւ կը հասկնար եւ շատ ուշադրութիւն կ՚ընէր։ Այս տեսակէտով ամենայաջող թարգմանն էր Մունիր փաշան, որովհետեւ շատ լաւ ֆրանսերէն գիտէր։

Թատրոնը Սուլթան Համիտի համար ժամանց միջոց մը ըլլալէ զատ, իրեն յատկացուած մասնաւոր օթեակի մէջ նստած մէկ կողմէն խաղը կը դիտէր, միւս կողմէ ալ պաշտօնական խօսակցութիւններ կ՚ունենար։ Գիշեր մը իր օթեակին մէջ կը նստէի. մէկէն երեսը ինծի դարձնելով ըսաւ.

— Ա. Քարտուղար փաշա, Սկիւպի մէջ Պուլկարներու թիւը որքա՞ն է։

Նման հարցումի մը ենթարկուելս երբեք մտքէս անցուցած չէի, որով տալիք պատասխանս չէի գիտեր.

— Եթէ հրաման տաք, քըննեմ ըսի։

Վերջէն հասկցայ որ տարբեր պատճառներ կան եղեր այդ հարցումին համար։ Պուլկարները այդ օրերուն դիմում կատարած էին Սկիւպի մէջ Մետրապոլիտութիւն հաստատելու համար. Սուլթան Համիտ պուլկար Մետրապոլիտի մը ընտրութեան համար կ՚ուզէր հասկնալ այդ շրջանի մէջ գտնուող Պուլկարներու թիւը։

Սուլթան Համիտ իր գահակալութեան առաջին օրէն, պետութեան բոլոր գործերը եւ քաղաքականութիւնը սերայի մէջ ամփոփելու ծրագիրը հետապնդելուն համար, զինուորական եւ կրօնական բոլոր խնդիրներուն ծանօթանալով, լայն տեղեկութիւններ ձեռք բերաւ։ Համիտ ամէն բան կը հարցնէր եւ ամենուն վիճակով կը հետաքրքրուէր. իրենց ընտրութիւնը թագաւորական հրամանով կատարուած բոլոր պաշտօնեաներու կենսագրութիւնները գիտէր։

Դեսպաններու, կուսակալներու, հրամանատարներու եւ նոյնիսկ կարեւոր Սանճագներու միւթէսարըֆներուն ընտրութեան մօտէն կը հետեւէր եւ կը յարաբերէր։ Մինչեւ անգամ այդ պաշտօններու համար երբեմն ինքը ուղղակի պաշտօնեաներ կ՚ընտրէր, առանց վարչապետի գիտակցութեան։ Միայն արդարադատութեան գործերուն չէր խառնուէր։

Անգամ մը արդարութեան նախարար Ապտիւրրահման փաշա քանի մը պաշտօնեաներու անունները ներկայացնելով խնդրեց որ յարմարագոյնը ընտրէ անոնց մէջէն, սակայն Համիտ ետ վերադարձնելով գրութիւնը հրամայած է որ ինքը ընտրէ յարմարագոյնը։

ԵԸԼՏԸԶԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ապտիւլ Համիտ Արնաւուտներուն հանդէպ մասնաւոր համոզում մը ունէր եւ կը հաւատար որ անոնք քաջ ժողովուրդ մըն են։ Պալատի եւ իր անձին պաշտպանութեան յատկացուած պաշտօններու մէջ շատ մեծ տեղ տուած էր Արնաւուտներու եւ պօշնագներու։ Անոնք ամէն տեսակ առանձնաշնորհումներ կը վայելէին եւ մինչեւ անգամ անոնց հայրենիք գտնուող ազգականները կ՚օգտուէին այդ շնորհքներէն։ Սուլթան Համիտ այդ կերպով կը կարծէր որ Արնաւուտները իր հրամանին ենթակայ եւ պատրաստ ուժ մըն են եւ կրնայ զանոնք օգտագործել ի հարկին։

Պալատի պաշտպանութեան կազմակերպութեան մէջ կը գտնուէին նաեւ Թիւրքեր եւ Արաբներ, բայց անոնք ոչ Արնաւուտներուն չափ բազմաթիւ էին եւ ոչ ալ ազդեցիկ։

***

Սուլթան Համիտ շատ զօրաւոր կեդրոնացնող մըն էր։ Կրօնական, կրթական, զինուորական եւ ելեւմտական բոլոր գործերը կեդրոնացուցած էր պալատի մէջ։

Բռնապետական վարչաձեւի պահանջնեղող այս սիսթէմը Սաիտ փաշայի շնորհքն է։ Մայէյնի Ա. Քարտուղարութեան ժամանակ Սաիտ փաշան Համիտը այս որոշման բերած էր։ Սաիտ փաշա գրական եւ գիտական մեծ կարողութիւններով օժտուած ըլլալուն շնորհիւ, կրցած էր Սուլթան Համիտը այդ եզրակացութեան բերել։

(Շար.)

յանձնարարութիւններու համար, նոր շրջան մը կը բանան գերմանեւռուս յարաբերութեանց մէջ: Թերթը կը հաստատէ թէ խորհրդային տնտեսութեան եւ հնգամեայ ծրագրի «հրաշալի» յաջողութիւնն ու զարգացումը, ինչպէս նաեւ 160 միլիոննոց երկրի մը գնման կարողութիւնը խոր տպաւորութիւն ձգած են գերման գործատէրերուն վրայ, որոնք վերջերս ուսումնասիրական ճամբորդութիւն մը կատարեր էին Ռուսիոյ մէջ, եւ թէ վերջին այս բանակցութիւնները առաջին քայլերը կը կազմեն լուրջ եւ տեւական աշխատակցութեան մը Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ: Բոլշեւիկեան թերթը կ'եզրակացնէ.— Ահա թէ ինչու ռուս տնտեսագէտները մտածեցին գերմանեւռուս հնգամեայ գործակցութիւն մը, որ պիտի տեւէ հնգամեայ ծրագրի վերջին երկու տարիներու եւ յաջորդ երեք տարիներու ընթացքին: Անհրաժեշտ է Գերմաններէն ստանալ երկարատեւ վարկեր եւ ջնջել Ռուսիոյ դէմ կիրարկուած մասնաւոր գիները»:

Բոլշեւիկեան թերթին այս յօդուածին, գերմանական Վոլֆ գործակալութիւնը կը պատասխանէ.— Քանի մը տարիներու տեւողութեամբ, Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ համաձայնութիւններ կնքելու գաղափարը մէջտեղ նետուեցաւ գերման պատգամաւորներու եւ խորհր. ներկայացուցիչներու բանակցութեանց ընթացքին: Բայց, ատկից աւելին, կը մտածուի թէ երկարատեւ գործակցութեան մը պայմանները կրնան ունենալ հետեւանքներ, զորս կարելի չէ նախատեսել:

Հնդիկ մահմետականները չեն զիջիր

Հնդիկ իշխաններու խորհրդաժողովը կը բացուի այսօր Տէլհիի մէջ: 70է աւելի իշխաններ արդէն հասած են Տէլհի մասնակցելու ժողովին: Մէկ քանի խորհրդակցութիւններ ունեցան օրակարգը պատրաստելու համար ժողովին որ մէկ շաբաթ պիտի տեւէ:

Իշխաններու ներկայացուցիչները առիթ պիտի ունենան հանդիպելու եւ խորհրդակցելու հնդիկ ազգ. խորհուրդի ներկայացուցիչներուն, ինչպէս նաեւ կանտիի հետ, որ Քարաշիի խորհրդաժողովին երթալու համար, պիտի անցնի Տէլհիէն:

Տէլհիի մէջ, Համիսլամական Միութիւնը հաւաքոյթ մը ունեցաւ, եւ քուէարկեց մէկ քանի որոշումներ, որոնք յստակօրէն կը յայտնեն թէ Մահմետականներու հնդկական դաշնակցութեան մասնակցութիւնը կախում ունի իբր փոքրամասնութիւն' իրենց պահանջներու գոհացումէն: Որոշած են չվիճիլ որ եւ է ծրագրի շուրջ որ իրենց չապահովեր 100ին 33ի ներկայացուցչութիւն մը Օրէնսդիր Խորհուրդին մէջ, մեծամասնութիւն Փէնճապի եւ Պէնկալի մէջ եւ իրենց թիւին համապատասխան աթոռներ' միւս նահանգներուն մէջ:

Մահմետականները հաւանութիւն յայտնելէ յետոյ Աղա խանի այն պահանջին զոր ներկայացուցեր էր Լոնտոնի խորհրդաժողովին, Սենտ նահանգը բաժնելու համար Պոմպէյէն, եւ այս տարուան իրենց նախագահը ընտրելէ յետոյ' ցրուեցան:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԸ ԻՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

1.— Ի՞նչ գործնական եւ ընդհանուր միջոցներ կ'առաջարկէք հայ մանուկները (5-15 տարեկան) հայ մեծցնելու համար: գոնէ մայրենի լեզուն գրել-կարդալ սորվելու չափ: (Նկատի ունեցէք որ բացի Փարիզի եւ քանի մը քաղաքներու դասընթացքներէն եւ Մարսիլիոյ շրջակայ գիւղերու եւ արուարձաններու դպրոցներէն, չունինք ուրիշ կրթարան):

2.— Գիտէ՞ք միջոց մը որով կարելի ըլլայ հայկական պատմութիւնը եւ գրականութիւնը սորվեցնել տեղական դպրոցներ գացող հայ մանուկներուն:

3.— Գաղութին մաճամասնութիւնն ըլլալով բանուորներ եւ բանուորուհիներ (յաճախ այր եւ կին գործի կ'երթան), ի՞նչպէս կարելի է պահել հայերէն խօսելու վարժութիւնը, թէ՛ անչափահասներու եւ թէ չափահասներու համար:

4.— Հայ թերթերը ի՞նչպէս կրնան օգնել այս գործին:

5.— Հայկական բազմազան միութիւններէն ո՞րը կրնայ աւելի օգտակար ըլլալ այս գործին:

6.— Նիւթական ի՞նչ միջոցներ կ'առաջարկէք, ձեր թելադրութիւնները իրականացնելու համար:

Պատասխանները գրել կարճ եւ ամփոփ, առանց աւելորդ խորհրդածութեանց: Կեդրոնանալ տրուած հարցումներուն վրայ: Բայց եթէ ունիք չնախատեսուած հարցեր, գրել առանձին:

ՄԱՌՇԻԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Բուրդէ pull over (փուլ օվէր) եւ ժիլէ, քոթօն պուքլըթէի ամէնէն լաւ տեսակը ֆրիզէթ, մասնաւոր կը պատրաստուի, անմրցելի գիներով մաքուր եւ խնամուած աշխատանք: Մեծաքանակ եւ հատով, դիմեցէք' Hagop Dertoumayanի, 29 Allée de la Seine, Issy-les Moulineaux, (Seine).

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18 ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէի կողմէ
Մարտ 28ին ժամը 8.30էն Salle Place pourFêteի *մէջ*
95 Bld. Auguste Blanqui   *մէթրօ* Glacière

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այսօր Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30—9.15, կանոնագրի մեկնաբանում' (ընկ. Պ. Հիւսեան):

Ժամը 9.30 — 10.15, Հայաստանի աշխարհագրութիւն' (ընկ. Ազգին):

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը' վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին, 181 Cours Lafayette. Café de la Gare *սրահին մէջ:*

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի վաճառն գրադարանին դասախօսական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլոբիայի մէջ: կը դասախօսէ Տօքթ. Գ. Ամատեան, նիւթը' *Ալքոլամոլութիւնը իբրեւ ընկերային աղէտ:* Մէկ ժամ սինէմա: կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Նաւասարդեան, Ամասեան, Թէրզեան, Եզեկիէլեան եւ Վարդան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց (հայ եւ ֆրանսացի) որոնք անձամբ կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ՎԱՐԴՈՒՀԻ (ԿԻԼԻԱ) ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ մահուան առթիւ,

Տրակինեան 14 Մարտ 1931

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու թաղէն Լուսնթագ Սահակեան, հօր անունը' Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը' Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը' Սամուէլ, Տէրզօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէտտատիյէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— կը փնտռուի Կէյվէի Միջագիւղէն Շնորհիկ Սէմէրճեան: Լուր առնուած է թէ 1927ին կը գտնուէր Պոլիս, իմացնել իր քրոջ Քնարիկ Սէմէրճեանի, 72 Rue Jean Jaques Rousseau, Issy - les - Moulineaux, (Seine) France.

— *Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը: Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Բէմախի աղահանքներուն մէջ: Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ: Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96* bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France: *Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր:*

IMPRIMERIE - **MASSIS** - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN ERUOPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շԼ.	40 շԼ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՄԱՐՏ 1931

18 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1521

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆԻ ՄԸ ՇՈՒՐՋԸ

Մարտ 4 Թուակիր խմբագրականի մը մէջ, որուն եզրակացութիւնը արտատպեցինք երէկ, Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը կ'առաջարկէ մէկդի դնել Պոլսոյ Ազգային Սահմանադրութիւնը եւ յարմարիլ իւրաքանչիւր երկրի պետական օրէնքներուն։

— «Ինչի՞ կը սպասենք փրկելու համար դեռ շատ մը արեւմտահայ գաղութներու հանրային կեանքը՝ իր վզին անցուած այն երկանաքարէն որ Ազգ. Սահմանադրութիւնն է։

«... Եւ ըսել թէ այն բոլոր երկիրները ուր գաղութներ ունինք, պատրաստ են իրենց ընդհանուր օրէնքներու սահմանին մէջ եւ մեր մասնաւոր պարագան նկատի առնելով, հայ իշխանութեան մը ներկայացուցչութիւնը ճանչնալու, եւ անոր օգնելու որպէս զի ճանչցնէ ինքզինքը չճանչցող ազգայիններուն»։

Ամբողջ խմբագրականը տեսակ մը արհամարհանք, .եթէ ոչ ծաղր կը մատնէ Թրքահայ Սահմանադրութեան մասին։ Իսկ բուն ոգին այն է որ ազգային իշխանութիւնները կարենան պաշտպանել իրենք զիրենք պետական աջակցութեամբ։

— «Իր իրաւունքներուն համեստ սահմանին մէջ՝ ազգ. իշխանութիւնը պիտի կրնար ոչ միայն ինքզինքը պաշտպանել ընդդէմ ներքին թշնամիներուն՝ որ պէտք մըն է, այլ եւ պաշտպանել իր համայնքը կարգ մը սովորական եւ արտասովոր պարագաներու մէջ, զօրացնե՛լ իր համայնքը՝ պետութեան ուժին միջոցաւ»։

Կը թուի թէ «Արեւ»ի խմբագիրը կարօտցեր է Եգիպտոսի դէպքերը, երբ «եկեղեցւոյ իշխան» մը յաջողեցաւ ինքզինքը հարկադրել եւ ապօրինութիւնը նուիրագործել ոստիկանական ուժով (1928)։ Կամ կը գտնուի Պաղտատի դէպքին անմիջական ազդեցութեան տակ (1931 փետր. 5)։

Բայց մենք չպիտի զբաղինք այդ մանրամասնութիւններով, դէմ դիմաց խօսելու համար հիմնական հարցի մը մասին։

Եթէ ռամկավար պաշտօնաթերթը անկեղծօրէն կ'ընդունի որ պէտք է յարմարինք իւրաքանչիւր միջավայրի պահանջներուն, օգտուինք պետական օրէնքին ընծայուած դիւրութիւններէն եւ ունենանք նոր կազմական-կանոնագիր, պէտք է նոյն տրամաբանութեամբ ընդունի նաեւ գաղթային կեդրոնական իշխանութեան մը պահանջը։

Մէկը՝ առանց միւսին՝ անիմաստ է։ Մէկը պիտի լրացնէր միւսը։

Ո՛ր եւէ առաջարկ դրած ատեն, չմոռնանք բուն իրականութիւնը։

Առ հասարակ բոլոր գաղութները յարմարած են իրենց միջավայրին։ Ազգ. Սահմանադրութիւնը շատ քիչ տեղերու մէջ կը գործադրուի։ Սակաւաթիւ պետութիւններ միայն կը հետաքրքրուին մեր ներքին կազմակերպութեամբ։ Կ'անգիտանան, չեն ուզեր զբաղիլ, մինչեւ որ մենք չզբաղեցնենք։

Այսպէս, Ֆրանսայի մէջ ո՛րեւէ իրաւական հիմք չունինք (փոքրամասնութեան իրաւունք), եւ առատուն կանուխ արթնցողը իշխանութիւն կրնայ հաստատել եւ հաղորդել ոստիկանութեան, որ կ'արձանագրէ ի տեղեկութիւն։ Քանի մը տարի առաջ, երբ ազգային իշխանութիւն ունեցանք Լիոնի մէջ։ Երբեքն ալ «օրինաւոր»։ Այսինքն զուրկ օրինական ո՛րեւէ արժէքէ։

Կամ, նեղը մնացողը կը վազէ պաշտօնատուն, իբրեւ «կրօնական ընկերակցութիւն» արձանագրուելու համար, եթէ ունի եկեղեցի մը իր ձեռքին տակ (Փարիզ եւ Սէն Ժիւլիէն-Մարսէյլ)։ Ի հարկին առանձին եկեղեցի մը շինելով։

Ռումանիոյ մէջ ունեցանք թեմական կանոնագրութիւն մը, հաստատուած՝ Դաւանութեանց Տեսչութեան կողմէ։ Պուլկարիոյ մէջ ալ, 1924ին, այդպիսի ձեռնարկ մը եղաւ, բայց ըթամիտ մարդիկ լղրճեցին եւ աւանդաբար ճանչցուած իրաւունքներն անգամ վրայ տուին։ Մինչդեռ Իսլամները եւ Հրեաները լայնօրէն կ'օգտուին։

Յունաստանի մէջ, կառավարութիւնը չի ճանչնար մեզ, իբրեւ փոքրամասնութիւն կամ համայնք, բացի Կիւմիւլճինայի հին գաղութէն, որ չարաչար կը գործածէ իր առանձնաշնորհը՝ նորեկ բազմութիւններուն դէմ։ Մենք մեզի կանոնագիրներ ունինք, իսկ ուղղակի պետութենէն հաստատուած կազմական-կանոնագիր մը մշակելու համար այս միջոցին կ'աշխատին — գոնէ այնպէս կը հաւաստեն — Սելանիկի թեմական խորհուրդը եւ Աթէնքի Ազգ. Վարչութիւնը։

Եգիպտոս կը կառավարուի Ազգ. Սահմանադրութեամբ։ Սուրիան ալ, ցնոր տնօրինութիւն։ Իրաքը նոյնպէս, թէեւ կառավարութիւնը արդէն ձեռնարկած է նոր կանոնագիր մը կազմելու։

Չենք խօսիր Պարսկաստանի մասին, ուր շատ լայն իրաւունքներ ունինք, թէեւ հետզհետէ կը խախտի կրթական ճակատը, շնորհիւ ֆարսացման օրէնքին։ Եւ Ամերիկայի մասին, որուն պայմանները բոլորովին տարբեր են, նման՝ Ֆրանսայի։

Արդ, ո՞րն է աւելի անմիջական,— սպասել որ ամէն մէկը իր գլխուն ճարը նայի էւել-պակաս իմաստութեամբ եւ մեզ դնէ անել կացութեան մը առջե՞ւ։ Թէ՞ նստիլ կլոր սեղանի մը շուրջը, որոճալ, տքնիլ եւ ձեւ մը գտնել, ընդհանուր ուղղութիւն մը տալու։

Գիտենք որ մեր ուժէն վեր է փոխել պետական օրէնքները։ Բայց մեր լրջութենէն եւ աշխատանքէն կախում ունի առաւելագոյն բարիքը ապահովել իւրաքանչիւր տեղի համար։ Ունենալով ընդհանուր, կեդրոնաձիգ ուղեգիծ մը։

Նոյնիսկ եղած վիճակին մէջ, ստիպողականը այն է որ մենք բարեհաճինք, վերջապէս, իրար հասկնալ եւ ելք մը գտնել, կլոր սեղանի մը շուրջը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱ՞Ն ԹԷ «ՊԱՇ ՓԱՓԱԶԼԸՔ»

Պոլսոյ Յոյն Պատրիարքարանին շուրջ յարուցուած աղմուկին առթիւ Եօնուս Նատի խմբագրական մը հրատարակած է «Ճիւմհուրիէթ»ի մէջ։ Կարեւորութիւնը նկատի առնելով, նոյնութեամբ կու տանք.

— «Այս «պաշ փափազ»ութեան խնդիրը ի՞նչ պատճառով եւ ի՞նչ ձեւով ծագեցաւ, եւ ի՞նչ պէտքի ու անհրաժեշտութեան վրայ, — չենք գիտեր։ Մեր յիշողութիւնը լարելով, կը կարծենք թէ, երբ Լօզանի դաշնագրով ճշդուեցաւ Յոյն Պատրիարքարանին նոր դիրքը, կարգ մը անձեր յարմար գտան տարբեր տիտղոսով մը, օրինակ «պաշ փափազլըք» կոչել պատրիարքութիւնը, որ աշխարհական իշխանութենէ հեռացուած վիճակի մը վերածուած էր։ Կրնանք աւելցնել թէ ասիկա ալ գաղտնի բանի մը արդիւնքը չէր, այլ Թուրքերուն անհաճոյ կացութեան մը ազդեցութեան, նկատի ունենալով հինէն ի վեր Պատրիարքարանին կատարած դերը եւ առաջ բերած ըմբռնումը։

Տրամաբանութեան տեսակէտով, թերեւս արտակարգ բան մը չկայ այսպէս խորհելուն մէջ։ Բայց Լօզանի մէջ տրուած որոշումով, հաւանած ենք որ Պատրիարքարանը Պոլիս մնայ, պայմանաւ որ վարչական եւ քաղաքական որեւէ հանգամանք չունենայ։ Արդ, չենք հասկնար թէ՝ եթէ այդ վերապահումով մնացող Պատրիարքարան մը շարունակէ պահել այդ տիտղոսը, ինչո՞ւ ասիկա նկատուի նշան մը թէ ան կրնայ հին հանգամանքը վերստանալ։

Որքան կը յիշենք, Լօզանի մէջ սա տեսակ խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ Յոյն Պատրիարքարանին շուրջ։ Մեր պատուիրակութիւնը կ'ուզէր որ Պատրիարքարանը հեռանայ Պոլսէն։ Այս կէտին շուրջ բաւական երկար վիճաբանութիւններ եղան, եւ վերջապէս մեր պատուիրակութիւնը սա պայմանը դրաւ, որպէսզի հաւանի Պատրիարքարանին Պոլիս մնալուն.

— վարչական եւ քաղաքական որեւէ իրաւունք եւ իրաւասութիւն չպիտի ունենայ։

Այն անձերը կամ պաշտօնատուները որոնք աւելորդ տեղը կարեւորութիւն կու տան այս տիտղոսին եւ կ'ուզեն որ ան այսպէս չըլլայ այլ այնպէս, պէտք է յիշեն թէ որեւէ շահ չունինք ինքնաբերաբար տարբեր մէկ ձեւը ընտրելու այն ձեւէն զոր դաշնագրով ընդունած ենք։ Վերջ ի վերջոյ, եթէ մեզի հարցնեն, մէջտեղն է մեր ընդունած ձեւը։ Եւ հաւանական է որ մեր դիրքը բացատրելու համար մեր ընելիք պատճառաբանութիւնները չկարենան համոզել մեր դիմացինները։ Յետոյ. ուրիշ գործ չմնա՞ց որ այս տեսակ երկրորդական եւ ձեւական խնդիրներ ստեղծելով, անտեղի ու անօգուտ վիճաբանութեանց տեղի կու տանք։

Մեր կարծիքով, այս խնդիրը պէտք եղածին չափ զբաղեցուցած է արդէն հրապարակը, եւ այլեւս չի կրնար շարունակուիլ։ Ջարժեր զբաղիլ եւ ըսել թէ Յոյն Պատրիարքարանը «փաթրիքլըք» կոչուելու չէ, այլ «պաշ փափազլըք»։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔ

Ռուսիոյ կողմէ Գարախան, իսկ Թուրքիոյ կողմէ Մոսկուայի Թուրք դեսպան Հիւսէյին Րաղըպ, Մոսկուայի մէջ կնքեցին առեւտուրի եւ նաւարկութեան վերաբերեալ դաշինք մը։

Այս դաշնագրին կնքման առթիւ խորհրդ. Առեւտրական գործավարութիւնը հրատարակած է զեկոյց մը։ Այս նոր դաշնագիրը կը փոխարինէ 1927 Մարտ 11ին կնքուած դաշնագիրը, որ վերջ գտեր էր 1930 Հոկտ. 19ին։ Դաշնագիրը կը կարգադրէ մէկ երկրի հպատակին բնակարանի հարցը՝ միւս երկրին մէջ, իրաւական անձնաւորութեանց (հաստատութիւններ) վերաբերեալ հարցեր, Թուրքիոյ մէջ՝ խորհրդ. առեւտրական պատուիրակութեան եւ անոր մասնաճիւղերուն իրաւասութիւններու, նաւարկութեան, ապրանքներու փոխանցման, եւ երկու երկիրներու փոխադարձ ներածման եւ արտածման վերաբերեալ հարցեր։

Դաշնագիրը կնքուած է ամէնէն աւելի նպաստաւորեալ ազգի հիման վրայ։ Երկու երկիրները յանձն կ'առնեն իրարու դէմ առեւտրական որեւէ սահմանափակում կամ արգելք չդնել, եթէ սահմանափակումն ու արգելքը չեն դրուած հաւասարապէս միւս բոլոր երկիրներուն դէմ։

Թուրքիա իրաւունք ունի Պաթումէն ապրանք փոխանցել (Թրանզիթ)։ Ասկից զատ կրնայ Արեւմտեան նահանգներէն Արեւելեան նահանգներու յատուկ ապրանքներ ղրկել նոյն ճամբով, ինչպէս նաեւ օտար ապրանքներ՝ այն երկիրներէն միայն՝ որոնք առեւտրական դաշինք ունին Ռուսիոյ հետ։

Դաշինքը կնքուած է մէկ տարուան համար, բայց կրնայ երկարաձգուիլ լուռ համաձայնութեամբ, եթէ երկու կողմերէն մէկը, տարուան վերջը չխզէ զայն։ Այդ պարագային դաշնագիրը ի զօրու է վեց ամիս եւս, խզման թուականէն սկսեալ, և կ'ենթարկուի վաւերացման։ Վաւերացման փաստաթուղթերու փոխանակութիւնը կը կատարուի Էնկիւրիի մէջ։

⁂ Էնկիւրիէն կը գրեն թէ 1921 մարտ 16ի Թուրքեւռուս դաշնագրին տասնամեայ տարեդարձին առթիւ, Թուրք արտաքին գործավար Թ. Րիւշտի հեռագրած է Լիտֆինոֆի թէ կը մաղթէ ռուսեւթուրք բարեկամութեան ամրապնդումը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նոր Ազգ. Մեծ Ժողովին համար Խալքի թեկնածուները դեռ յայտնի չեն։ Այս առթիւ հրապարակ նետուած անունները ենթադրութիւններ են միայն։ Մ. Քէմալ հրամայած է որ երեսփոխաններու մէկ «ալպոմ»ը ? պատրաստուի եւ իրեն յանձնուի։

Ներկայ երեսփոխանները իրենց թեկնածութեան մասին իրենց կարծիքը գրաւոր կը յայտնեն Խալքի ընդհ. քարտուղարութեան։ Այս անձերուն դիրքը պիտի ճշդուի պատասխանները քննուելէն վերջ։

ԿԻՆԵՐԸ ՉԵՆ ԿՐՆԱՐ ՄԱՍՆԱԿՑԻԼ

Մէկ քանի օր առաջ գրեր էինք թէ կիներն ալ պիտի կրնան ընտրող եւ ընտրելի ըլլալ։ Սակայն երեսփ. ընտրական իրաւունքը այրերունն է միայն, քանի փոփոխութիւններ չեն եղած Հիմնական Օրէնքին մէջ։ Առ այժմ այս օրէնքը փոփոխելու մտադրութիւն չկայ։ Որոշուած ըլլալով որ մինչեւ նոր Ազգ. Ժողովին կազմութիւնը ներկայ ժողովը կարեւոր օրէնքներ չպիտի քուէարկէ, բնական է որ այս անգամուան ընտրութենէն կիները չպիտի կրնան օգտուիլ։

Խորհրդ. առեւտրական պատուիրակութիւնը

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՄԻԼԻՈՆԻ

Սպանիական քարիւղի ընկերութիւն մը եւ Առնուս դրամատունը դատ բացեր էին խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան եւ խորհրդային նաֆթի սէնտիքային դէմ, պահանջելով 100 միլիոն փեսոյց հատուցում։ Դատին պատճառն էր քարիւղի հայթայթման վերաբերեալ պայմանագրութեան մը յանկարծական խզումը՝ խորհրդ. կազմակերպութեան կողմէ, այն պատրուակով թէ սպանիական կառավարութիւնը պետական մենաշնորհի վերածած է Սպանիոյ քարիւղները։

Դատը տեսնուեցաւ Սէնի առեւտրական դատարանին առջեւ որ խորհրդ. պատուիրակութիւնն ու նաֆթի սէնտիքան դատապարտեց 40 միլիոնի նախնական հատուցման եւ նշանակեց մասնագէտ մը՝ ճշդելու համար վերջնական հաշիւները։

Դատարանին վճիռը մասնաւոր կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ, որովհետեւ պայմանագրութիւնը ճշդած է որոշապէս թէ Սպանիական քարիւղի ընկերութիւնը եւ Առնուս դրամատունը չեն կրնար դատ բանալ պետական կազմակերպութեանց դէմ, ինչպէս են Խորհրդ. առեւտրական պատուիրակութիւնը եւ նաֆթի սէնտիքան։ Սակայն դատախազ կողմին փաստաբանը դիտել տուաւ թէ պայմանագրութեան այս կէտը եթէ յարգուի, կարելի չպիտի ըլլայ ոեւէ պատրուակով դատի կանչել խորհրդ. կազմակերպութիւնները, քանի որ Ռուսիոյ արտաքին առեւտուրը կեդրոնացած է կազմակերպութեանց ձեռք, որոնք կը նկատուին պետական հաստատութիւններ։

Այս տեսակէտը ընդունուեցաւ դատարանին կողմէ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿՌԻՒ ՉԷԿԻՍՏՆԵՐՈՒ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Ժամբորդ մը կը գրէ մեզի Մարտ 2 Թուականով.—

Երկրից ստացուած լուրերից պարզւում է, որ Զինի ծորում ապստամբութիւններ են ծագած, իսկ Երեւանից նոր եկած թաթարները պատմում են, որ փետրուար 18ին, Երեւանի համալսարանում մօտ 150 հոգու ուսանող-ուհիների Չէկան ձերբակալել է։ Երեւանում կանգնած զօրամասերի սպաներից մի քանիսը հետաքրքրուել են Չէկայից ձերբակալութիւնների պատճառը իմանալու։

Ջանցած մէկ օր, այդ հետաքրքրուող սպաները նոյնպէս ձերբակալւում են։ Դրանից յետոյ զօրքը զինուած դուրս է գալիս փողոց եւ Չէկայից պահանջում, ազատ արձակել սպաներին։

Այդտեղ սկսւում է չէկիստների եւ զինուորների կռիւը։ Զինուորները խփում են Չէկայի նախագահին եւ հինգ հոգու պատասխանատու չէկիստների, իսկ զինուորներից մի քանի հոգի վիրաւորւում են։

Կառավարութիւնը իբր թէ Լէնինականից ու այլ շրջաններից զօրամասեր է պահանջում, բայց որովհետեւ այդ հրամանը զինուորական ընդհանուր հրամանատարի կողմից չէ լինում, որ եւ է զօրամաս տեղից չի շարժւում։ Երեւի այս քանի օրը նոր եկողներ կը լինեն եւ աւելի մանրամասնութիւններ կը պատմեն։ Բոլոր եկողները պատմում են, որ Չէկայի ու զօրքի միջեւ անհամաձայնութիւններ կան եւ քանի գնում աւելի սրւում։

⁂ Այդ նոյն Ադրբէյջանցի թաթարները պատմում են, որ Ղարաբաղի եւ Դարալագեազի շրջաններում անկարգութիւնները ծայր են առել։

ԿՐԱՂԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ

Պոլսոյ կրաղիսի (չիմէնթօ) գործարանները վերջերս սկսան դառնօրէն գանգատիլ ռուսական մրցակցութենէն։ Ռուսերը սկսած են առատ կրաղիս ղրկել Պոլիս եւ այնքան աժան որ տեղական գործարանները չեն կրնար մրցիլ։ Կ'ըսուի թէ գործարանները փակուելու պիտի ստիպուին եթէ ռուսական ապրանքը հրապարակը գրաւէ։

Գործարանատէրները կառավարութեան դիմած են պաշտպանութիւն խնդրելով։ Առեւտրական սենեակին եղած դիմումէն զատ, Էնկիւրի ալ պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկեն։ Պոլսոյ մէջ կրաղիսի գործին կապուած դրամագլուխը 7 միլիոն ոսկի է։

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ

Անգլիոյ պահպանողական կուսակցութեան գործադիր կոմիտէն նիստ մը գումարեց եւ բացարձակ մեծամասնութեամբ հաւանութիւն յայտնեց հնդկական հարցին հանդէպ պահպանողականներու քաղաքականութեան մասին՝ Պոլտուինի յայտարարութիւններուն։

Անգլիոյ խորհրդարանի վերջին նիստին մէջ, կառավարութեան ներկայացուցիչը յայտնեց թէ կանտիի եւ Հնդկաստանի փոխարքային միջեւ կնքուած համաձայնութեան տրամադրութեամբ, ազատ արձակուած են 14 հազար այրեր ու կիներ որոնք քաղաքացիական անհնազանդութեան կռիւներու ընթացքին, դատապարտուած ու բանտարկուած էին։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԸ (DUMPING)

Բաւական ժամանակէ ի վեր ահագին աղմուկ կը յարուցուի Եւրոպայի ելմտական շրջանակներու մէջ ռուսական վաճառամարտին մասին և շատեր լրջօրէն մտահոգ են թէ մօտ ժամանակէն Ռուսիա անհարկու մրցորդ մը պիտի դառնայ ինչպէս հողային նոյնպէս եւ ճարտարագործական արդիւնաբերութեանց համար։

Ռուսիայէն վերադարձող ճամբորդներէ ոմանց համար հնգամեայ ծրագիրն յաջողած է արդէն եւ ընկերվարութեան յաղթանակն ապահովուած, իսկ շատերուն համար եղած չեղածը ամէնը պարզապէս խաղ մըն է, որ իբր խրտուիլակ կը գործածուի Ստալինի եւ իր արբանեակներու կողմէ։

Իրականութիւնն այն է որ վերջերս Ռուսիա եւրոպական հրապարակներու վրայ ծախեց մեծաքանակ ռուսական ապրանք, անմրցելի գիներով, եւ տեղական արդիւնաբերողներն որ արդէն կը դժգոհէին ընդհանուր անգործութենէ եւ գործերու թուլութենէ (mévente) իրենց կառավարութեանց միջամտութիւնը խնդրեցին տեղական արհեստագործութեանց պաշտպանութեան համար։ Կառավարութիւններէն ոմանք ինչպէս Գանատա, բոլորովին արգիլեցին ռուսական ապրանքներու մուտքը, իսկ ուրիշներ ինչպէս Ֆրանսա, արգելիչ պայմաններ դրին անոնց ներածման համար։

Այդ նշանաւոր հնգամեայ ծրագրին յաջողութեան կամ անյաջողութեան մասին այնչափ շատ կը գրուէր եւ այնչափ տարբեր գոյներով, որ անաչառ դիտողի մը համար դժուար է ճշգրիտ գաղափար մը կազմել Ռուսիոյ արդիւնաբերութեան իրական վիճակին վրայ։

Իրականութենէն հեռու չենք ըլլար, կարծեմ, եթէ ըսենք թէ երկու կողմէ գրուածներուն մէջ ալ չափազանցութիւններ կան անգիտակցօրէն կամ նպատակաւոր կերպով։

Շատ պարզ է թէ Ռուսիա ի վիճակի է այսօր աժան գնով ապրանք արտադրելու. օրինակով մը բացատրենք։ Նօպէլ տունը միլիոնաւոր ռուպլիներ ծախսելով, Պաքուի մէջ նաւթահորեր փորած էր, գրասենեակներ հաստատած, պաշտօնէութիւն վարձած եւ քարիւղ կ'արտադրէր տարեկան քանի մը տասնեակ միլիոն ռուպլիի արժէքով։ — Գոյացած շահէն բնականաբար խոշոր մաս մը ամէն տարի կը գործածուէր նախապատրաստական անհամար աշխատութեանց եւ հողերու գնման համար ծախսուած գումարներու շիջուցման. Մնացածէն կարեւոր մաս մը պաշտօնէութեան թոշակներու եւ վարչական, ծախքերու դրամագլխի տոկոսին եւն. կը յատկացուէին եւ մնացածն ալ բաժնետէրերուն իբր շահաբաժին։

Բոլշեւիկներն առանց սանթիմ մը վճարելու օրինական տէրերուն, տիրացան այդ բոլորին եւ շատ մը դժուարութիւններէ վերջ սկսան շահագործել հորերը։ — Ոչ շիջուցանելի դրամագլուխ ունին, ոչ հողի գին, ոչ տոկոս, ոչ շահաբաժին եւ ոչ ալ առատօրէն վարձատրուած պաշտօնեայ եւ գործաւոր։ Բնական է թէ այս պայմաններուն մէջ արտահանուած քարիւղն իրենց աւելի աժանի կը նստի. զարմանալու ոչինչ կայ ատոր մէջ։

Բայց միւս կողմէ, մարդկային, բարոյական հոգեբանական մաս մը կայ որ կարելի չէ լոկ մաթեմաթիքական թիւերով ու թուանշաններով արտայայտել։

Կ'ըսեն թէ Ռուսիա Ամերիկայէն ապսպրած է մեծ թիւով հրաշալի մեքենաներ եւ թէ քանի մը ամիսէն երբ անոնք պատրաստ ըլլան գործելու, աշխարհը պիտի ողողուի ռուսական արդիւնաբերութիւններով։

Խնդիր է սակայն թէ երկիրն իր ամբողջութեամբ բաւականաչափ կազմակերպուա՞ծ է այդ արհեստագործեալ ապրանքներն արտադրելու, արտահանելու եւ յաճախորդներու բոլոր պահանջներուն գոհացում տալով ծախելու համար։

Օրինակով մը բացատրեմ թէ ինչ ըսել կ'ուզեմ։ Քանի մը հայ վաճառականներ 1893-4ի ժամանակները Պոլսոյ մէջ գործարան մը հիմնեցին բամպակէ գուլպայ, շապիկ եւն. հիւսելու համար։ Քանի մը տարի վերջ ստիպուեցան գոցել գործարանն որ սակայն կանոնաւոր կերպով աշխատած եւ իրենց յուսացածէն աւելի ալ արտադրած էր։ Տնօրէններուն մէկուն հարցուցի անյաջողութեան պատճառը եւ ան անկեղծօրէն բացատրեց թէ չի բաւեր միայն արտադրել, այլ եւ պէտք է արտադրուած ապրանքը վայելուչ կերպով ներկայացնել եւ հրապուրել յաճախորդը։ Ապրանքը պատատելու եւ ժանեակներով կապելու ձեւն իսկ կարեւորութիւն ունի։

Եթէ Ֆորտ իր գործարանները Թուրքիոյ կամ Պարսկաստանի մէջ բացած ըլլար առաջին օրէն, կը կարծէ՞ք թէ պիտի ունենար այն յաջողութիւնը որ ունի այսօր։ Ապահովաբար ոչ։ Անոր յաջողութեան նպաստեցին Ամերիկայի հրաշալի եւ բազմաթիւ երկաթուղիներու ցանցը, երկրին մէջ տիրող կարգ ու կանոնը, նպատակայարմար օրէնսդրութիւնը, մէկ խօսքով երկրին ընդհանուր ելմտական, ընկերային, վարկային եւ այլ նպաստաւոր պայմանները։

Երբ Ամերիկայի ժողովուրդը գտնուէր ռուս ժողովրդի թշուառ վիճակին մէջ եւ երկրի ղեկն ալ յանձնուած ըլլար Ստալինի եւ իր արբանեակներու պէս թեթեւ պետերու ձեռքը, կը կարծէ՞ք թէ Ֆորտ պիտի յաջողէր այս աստիճան։

Կարեւորութիւն չունի՞ արդեօք ամերիկեան այդ մեքենաները դարձնելու կանչուած ռուս գործաւորին հոգեկան վիճակը։

Սո՞ւտ են արդեօք այն բոլոր տեղեկութիւնները թէ ռուս աշխատաւորները կը գործեն բռնութեան տակ, չուառ պայմաններու մէջ, անօթի են, բոկոտն եւ մերկ։ Ի՞նչ կարելի է սպասել այդ դառն պայմաններու տակ ընկճուած գործաւորներէ։

Ֆրանսայի ընկերվարականներու պետ Լէոն Պլիւմ կը յայտարարէր վերջերս թէ հնգամեայ ծրագրին յաջողութիւնը պիտի նշանակէր ընկերվարութեան սնանկութիւնը։

Աւելի ճիշդ կ'ըլլար ըսել ոչ միայն ընկերվարութեան, այլ եւ քաղաքակրթութեան սնանկութիւնը, քանի որ քաղաքակրթութեան գլխաւոր նպատակն է մարդոց երջանկութիւնը, աշխատաւորի հանգստաւէտութիւնը եւ ժողովուրդներու բարօրութիւնը։

Հնգամեայ ծրագրի յաջողութիւնը պիտի պանծացնէր բռնութիւնը, ռուսական քնութը եւ պիտի ըլլար թշուառութեան շահագործման նուիրագործումը։

Մեքենական աշխատանքը չի բաւեր միայն, եթէ կը պակսին բարոյական եւ ելմտական ուրիշ շատ մը նպաստաւոր պայմաններ, ինչպէս աշխատաւորի կորով, կարողութիւն, իմաստութիւն, կարգապահութիւն եւ մեթոտ։

Անվիճելի է թէ ռուս աշխատաւորը չունի Եւրոպացի աշխատաւորին մտաւոր մակարդակի բարձրութիւնը. անոնց մէջ անգրագիտութիւնը շատ աւելի մեծ համեմատութիւններ ունի եւ տասը տարիներու սովետական վարչաձեւը չէր կրնար կերպարանափոխել կացութիւնը։

Օտար մասնագէտներ վարձելը հիմնական ոչ մէկ փոփոխութիւն կրնայ ներմուծել երկրին ընդհանուր վիճակին վրայ։ Շատ մը երկիրներ կան որ բազմաթիւ մասնագիտական վարժարաններ ունին, բայց չեն կրնար մէկ օրէն միւսը բարւոքել երկրին ընդհանուր մակարդակը։ Ժամանակ պէտք է զանգուածները փոխելու համար։

Վաճառամարտն ալ իր տեսակներն ունի. անցողակի, ժամանակաւոր եւ մշտական տեսակներ կան։ Եթէ Եւրոպա եւ Ամերիկա ապահով ըլլան թէ Ռուսիա պիտի կրնայ մշտապէս իրենց շատ աժան գինով այսինչ ապրանքը հայթայթել, այդչափ շատ չպիտի յուզուին. ի՞նչ կայ աւելի նպաստաւոր գործ քան աժան ապրանք գնելը։ Բայց անոնք կը վախնան եւ միջոցներ ձեռք կ'առնեն, որովհետեւ գիտեն թէ ռուսական վաճառամարտը ժամանակաւոր է եւ մասնաւոր նպատակով պատրաստուած ու կիրարկուած։

Դիտենք թէ ընդհանուր ճարտարարուեստը յիսուն տեսակ հում նիւթի պէտք ունի. Ռուսիա, եթէ մինչեւ իսկ իր պետերը հրաշքներ ալ գործելու ընդունակ ըլլան, առաւելն պիտի կրնայ հայթայթել այդ նիւթերէն մաս մը միայն։ Ո եւ է անպատեհութիւն չկայ որ ջնջուին ուրիշ երկիրներու այդ հում նիւթերու արտադրութիւններն եւ անոնց յատկացուած տեղերը գործածուին ուրիշ արտադրութեանց։ Բայց երբ վաճառամարտը ժամանակաւոր է, կը վնասէ մանր գործարանատէրերուն, որոնք երկար ժամանակ դիմադրելու կարողութիւն չունին եւ այդ պատճառաւ է որ պետութիւնները միջոցներ ձեռք կ'առնեն իրենց գործարանները պաշտպանելու։

Արդէն շատ մը ընկերակցութիւններ կազմուած են զանազան երկիրներու մէջ՝ դիմադրելու համար վաճառամարտին։ Մարտ 6ին Լոնտոնի մէջ գումարուած ժողովի մը մէջ ռուս գործաւոր մը խօսեցաւ երդման տակ եւ յայտարարեց թէ ինք պատուիրակն է հազարաւոր ռուս գործաւորներու եւ գործաւորուհիներու, որոնք զրկուած են ամէն տեսակ ազատութենէ, կը տառապին ամենավատթար զրկանքներու տակ եւ կ'աշխատին անասուններու պէս։ — Ժողովը Մեծն Բրիտանիոյ նախարարապետին հաղորդեց այս յայտարարութիւնը, խնդրելով տնօրինել հարկ եղածը, վաճառամարտին դէմ արգելքներ յարուցանելու համար բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ։

Մօտաւոր ապագան ցոյց պիտի տայ թէ կարելի՞ է շահագործել թշուառութիւնն եւ տասնեակ միլիոնաւոր անուս զանգուածէ մը ստանալ ինչ որ ամենաքաղաքակիրթ ազգեր չեն կրցած ստանալ տասնեակ տարիներու մէջ։

Գերմանացի քանի մը մեծ գործարանատէրներ որոնք այցելած են վերջերս Ռուսիա, տեղեկագիր մը ներկայացուցին գերման արտաքին նախարարութեան թէ Գերմանիա կրնայ կարեւոր ապսպրանքներ ստանալ Ռուսիայէն եւ հարիւր հազար անգործ բանուորներու գործ հայթայթել բաւական ժամանակի համար։ Այս տեղեկագիրը մեծ ազդեցութիւն գործեց առեւտրական հրապարակի վրայ, բայց քանի մը օրէ ի վեր այդպէս պակսած է խանդավառութեան թափը։

Գործարանատէրերը կը պահանջեն որ պետութիւնը երաշխաւորէ իրենց ընելիք վարկի 70 առ հարիւրը եւ միեւնոյն ժամանակ հայթայթէ երկու միլիառ ֆրանքի գումար մը իբր փոխատուութիւն։ Արդ՝ Գերմանիոյ տնտեսական կացութիւնը թոյլ չի տար այդ փոխատուութիւնն ընելու եւ դրամատէրներն ալ տրամադիր չեն Ռուսիոյ հանդէպ այդպիսի երաշխաւորութիւն մը ստանձնելու եւ չի գիտցուիր տակաւին թէ ինչ վերջնական եզրակացութեան պիտի յանգի խնդիրը։

Գործին մէջ դեր ունին նաեւ քաղաքական տեսակէտները։ Ռուսիա Գերմանիոյ միակ նեցուկն է ընդդէմ դաշնակիցներու՝ լեհական սահմաններու եւ համբաւաւոր Նրբանցքի սրբագրման համար, որով ազգայնական տարրերը հակամէտ են Ռուսիան չվշտացնելու։ Միւս կողմէ խոհեմ տարրերը երկիւղով կը նային զօրաւոր Ռուսիոյ մը ցոյց տրուելիք օժանդակութեան, քանի որ գիտեն թէ Ռուսիա իր ստացած բոլոր վարկերը կը ծախսէ բացառաբար պատերազմական պատրաստութեանց համար, որով Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ ելմտական ո եւ է գործակցութիւն կը նշանակէ բոլշեւիկ վարչաձեւի զօրացում եւ միջազգային բարգաւաճութեանց եւ աղէտներու խրախուսում։

Տեսնենք որ կողմը պիտի յաղթէ։

Մ. Տ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Հայոց պատմութեան մէջ հանդիպած ենք ըմբոստացման հարիւրաւոր դէպքերու։ Բայց հանդիպած չենք Վարդանանցէն զատ, ուրիշ մէկ հատիկ դէպքի, որ ունենար համաժողովրդային բնոյթ, ու ամբողջ ազգաբնակչութիւնը, առանց ազդանշանի, մէկ մարդու պէս ծառանար տիրող բռնակալութեան դէմ։ Ու ահա երկրորդ Վարդանանց մը եւս փետրուար 18ը։

Վարդանանք կրօնքի համար ճակատեցան։ փետրուար 18ը կռուողները նոր կրօնքի մը համար պայքարեցան։ Ազատութեան եւ անկախութեան համար։

Բնորոշելով փետրուար 18ի իմաստը, անվարան կարելի է ըսել թէ, մեծ ու փոքր բոլոր բռնաւորներուն ճիշդ գլխուն զարնուած ուժգին հարուածն էր։ Զգաստութեան հրաւէր մը՝ բռնի ուժով ու արիւնով։ Ժողովուրդին ուսերուն վրայ պարտադրօրէն նստած խորթ ու անհաղորդ կարգերու փշրումը հոգ չէ թէ ժամանակաւոր։ Կուտակուած զայրոյթի մրրիկ մը, արձակուած վրէժխնդիր ու աններող բռունցքներէ։ Օրհասական պայքար մը վերջապէս, որուն մէջ միակամ ժողովուրդը շանթահարիչ յաղթանակ մը տարաւ։ Կռուին ելքը եւ հետեւանքները ծանօթ էին կռուող ըմբոստներուն, հակառակ ասոր ապստամբութեան դրօշը ամրօրէն պարզուեցաւ, այլապէս մթնոլորտը խեղդիչ էր, ու բռնակալները գազանաբարոյ։

փետրուար 18ի ժողովրդային ապստամբութեան տարեդարձները ամէն տարի գաղութներու մէջ կը տօնուէին պատշաճօրէն։ Անոր տասնամեակը սակայն, այս տարի ստեղծեց մեծ խանդավառութիւն ամէն կողմ։ Ասա կը նշանակէ թէ շարժումը դարձած է սեփականութիւն, ու ժողովուրդը գիտակցօրէն կը գնահատէ, նոյնիսկ մեծ զոհողութեան գնով մղուած մարտնչումները, ի խնդիր հայրենիքի ազատութեան։

* * *

Ինչպէս ամէն կողմ, Սելանիկի մէջ եւս տօնուեցաւ փետրուար 18ի ըմբոստութեան տասնամեակը, Մարտ 7ի շաբաթ գիշերը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին։

Ժողովուրդը խուռն բազմութեամբ լեցուած էր սրահը լսելու եւ հաղորդուելու փետրուար 18ի ոգիով։

Յունական եւ հայկական քայլերգներէն վերջ, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս, նախագահ ընկ. Արամ Աբրահամեան խանդավառ խօսքերով պարզեց օրուան տօնին նշանակութիւնը։ Յաջող արտասանութիւններ ըրին Գ. Անմահունի, Յ. Քէշիշեան եւ ընկերներ Կ. Ահարոնեան Ե. Քէմէնչէճեան։ Նուագախումբը մէջընդմէջ գեղեցիկ կտորներ կը նուագէր։

Օրուան բանախօսը, ընկ. Կարօ Գէորգեան, ժամ մը տեւող իր սրտապնդիչ, համոզկեր ու ոգեւոր բանախօսութեան մէջ, նախ արտայայտուեցաւ վերջի տասնամեակի դադարի մասին, որու ընթացքին, ըսաւ, ինքնամփոփման ու կազդուրման շրջան մը բոլորեցինք, ու լայնօրէն իւրացուցինք Ապրիլ 11)24ի, Մայիս 28ի եւ փետրուար 18ի խորհուրդն ու իմաստը։ Երբ ամէն տարի վերոյիշեալ հանդէսները կը սարքուին հայ ժողովուրդը զանգուածօրէն, ներկայ կ'ըլլայ ու կը հեռանայ կազդուրուած։

Ընկեր բանախօսը կանգ առնելով փետրուար 18ի ապստամբութեան վրայ, պատմականը ըրաւ անոր ծնունդ տուող պատճառներուն։ Թռուցիկ ակնարկ մը նետեց նախ քան Հայաստանի խորհրդայնացումը եղած բանակցութեանց, ու տրուած գրաւոր յանձնառութիւններուն վրայ։ Հետագայ դէպքերը շուտով ցոյց տուին թէ ճէկուոր կարմիրները խաբերայ ու նենգ դուրս եկ ոչ միայն չյարգեցին իրենց տումները, այլեւ ձեռնա չտեսնուած կողոպուտի եւ ծանքի։ Ժողովուրդին համ թեան բաժակը յորդեցաւ բռունցքի ծանրութիւնը անհարազատ համայնավար ընկերը անդրադառնալով մարգարէներու մեղադր րուն, չրեց զանոնք փ փետրուար 18ի մեծ ըմ թեան վայրկեանը հոգեբ գտնելով։ Ի վերջոյ ներկ լով հայրենիքի մէջ տիր կայ ծանր կացութիւնը, րութիւն եւ հաւատք մեծ տառապողին, Հայ արդի ժողովուրդին։

Տօնակատարութեան նական մասը լրացաւ կէս րին։ Անկէ վերջ սկսան հ ու եւրոպական պարերը, ուած՝ ազգային յեղափ գոռ խմբերգներով, որոնք ցին մինչեւ առտուն հայրենասիրական ու խան տաք մթնոլորտի մը մէջ։

Աւելորդ է ըսել թէ կ համայնավարթափթփուկ չէր ցրուեցին Փետրուար պէմ, ու պատասխանն ալ

Վ. ԱՀ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 1)

ՇԷՐՊՈՒՐ — Շատ ուրախանալի է որ «Յառաջ» կ'արծարծէ նոր սերունդի փրկութեան հարցը։

Փրկութիւն ըսելով պէտք չէ հասկնալ տարամերժօրէն ազգայնամոլ դաստիարակութիւն. այլապէս մեր ջանքերը կոչուած են դատապարտուելու ամլութեան, շնորհիւ եւրոպական մշակոյթի բազմազան առաւելութիւններուն։

Հայերէն լեզուի, հայ գրականութեան պարտաւորիչ ուսուցումը չեն բաւեր որ մեր մատաղ սերունդը գուրգուրանքով տոգորուի հայ անուան, հայ գրի եւ հայ հողի գաղափարով։ Ժողովուրդներու պատմութիւնները փաստ են որ ո՛չ մէկ բռնապետական երկրի մէջ կարելի է եղած հպատակ ցեղերը ձուլել եւ միացնել մայր պետութեան, օրինակ Թուրքիան որու ծոցէն հինգ վեց հարիւր տարուան գերութենէ վերջ այլազան ցեղերը մէկիկ մէկիկ անջատուելով ցոյց տուին իրենց ուրոյն դիմագիծը եւ ապագան լեցուն է փոթորիկներով։

Բոլոր ժողովուրդներու զաւակները հպարտութեամբ կ'արտասանեն իրենց ծագումը։ Այդ հպարտ ոգին պէտք է ներշնչել մեր նոր սերունդին։ Պէտք է հայ մանուկը ճանչնայ ու սիրէ Հայկը, Արամը, Տիգրան Մեծը, Սահակ-Մեսրոպը, Արաքսը, Վանայ ծովը, Արարատն ու Տաւրոսը եւ անոնց հետ անբաժանօրէն պէտք է սիրէ եւ ճանչնայ Արեւմուտքի ժողովուրդներու կեանքն ու մշակոյթը։

Ինծի համար, մեկնելով մեր դատի ապագայ զարգացման տեսակէտէն, բոլոր անոնք որ հայերէն կը խօսին ու կը գրեն, անպայման գործօն ազդակ մը չեն՝ եւ հակառակ ուղղութեամբ, բոլոր անոնք որ օտարախօս են, կարելի չէ այլասերած նկատել։

Ուրեմն այս իմաստով հայ նոր սերունդի փրկութեան գործը առաջ տանելու համար հետեւեալ առաջարկները հիմնական կարելի է համարել։

Այս տարի իսկ, նախքան «Մշակոյթի Օր»ը «Յառաջ»ի նախաձեռնութեամբ ընդհ. ժողովի հրաւիրել բոլոր հայկ. Միութիւնները եւ զանազան օրկ բացի կուսակցութիւններէ առանց վարանումի բոլոր մով որ կը պատասխանեն րել ընդհ. ժողով։

Սոյն ժողովի գործը պի ըլլայ.—

ա) Ընտրել Մայր դիւ

բ) Որպէս գործադիր մ նշանակել Զափահաս Միութիւնը։

գ) Պարտականութիւն ժողովի այլեւայլ որոշու համամիտ իւրաքանչիւր թեան եւ Մարմնի որ բերե նիւթական եւ բարոյական ցութիւնը Մայր դիւանի եւ ծադիր Մարմնի աշխատանք

դ) Հիմնել «Նոր Սեր փրկութեան ֆոնտ» մը հետ միջոցներով.—

—Ա. «Նոր Սերունդի փրկ ֆոնտ»ի պատուոյ անդամ վճարեն առնուազն հարիւր ֆ (անոնց անունները ոսկեա պատուոյ մատեանի մէջ)։

Բ. Ցպել հին Հայոց մութեան դէմքերու եւ տանի զանազան վայրերու ները (գին տասը ֆրանք, րու անունները արձանա նոյնպէս մատեանի մը մէ

Գ. Պարտականութիւն սոյն ժողովի որոշումներուն մատ իւրաքանչիւր Միութ Մարմնի նիւթական որոշ մ ցութիւն բերել, արտօնելով ի հարկին «Նոր Սերունդի թեան ֆոնտ»ին ի նպաստ հ ներ սարքել։

Դ. Ստանալ նուիր թիւններ մեր դատի հ տօր բարեկամներէն։

Ե. Մայր դիւանի եւ գ Մարմնի աջակցութեամբ հրատարակչական մարմ հրատարակէ մանկավ դասագրքեր՝ մեր հեթա նիքներու դիւցազնական նոր եւ ըմբռնելի դրուագն տիճանաբար մշակելով պատմութիւնը մինչեւ րերը։

Նոյնպէս տեղական յաճախող սերունդի համ դական լեզուով հրատարակ յոց պատմութեան հետ թիւն ունեցող հայ եւ օտ զինակներու երկերէն հաւաքածոներ։

Զ. Տարին անգամ մը, նախ «Մշակոյթի Օր»ը Գործաքոն Մարմնի հրաւէրով գումարել դիր մարմնի հրաւէրով ժողով, վերագնահատելու Թեան ենթարկելու համար մարմիններու միամեայ գործունէութիւնը։

Բնական է նախատեսել որ պիտի գտնուին մարմիններ որոնք նման ժողովի մը գումարումը եւ որոշումները ապօրինի պիտի գտնեն մեր պատմութեան բանաւոր գերակատարներն են։ Ցեղափոխութեան օրերուն զանոնք հաշուի չէինք առներ, այժմ ցեղի ստիճանական փճացման ըսպասնալիքին առջեւ պէտք է քիչ մը աւելի վճռական ըլլանք։

Մեծ դեր կրնան կատարել հայ թերթերը, պատկերազարդ յաւելուածներ ցրուելով հայ դպրոցներու եւ հայ ընտանիքներու մէջ։ Նոյն յաւելուածներուն մէջ կարելի է կազմակերպել Հայոց պատմութեան վերաբերեալ մրցանակներ, շահող մանուկներուն բաժնելով զանազան գիրքեր եւ նկարներ։

Ուրիշ կարեւոր ազդակ մըն է հայ մանուկները մկրտել մեր նախահայրերու հեթանոս անուններով։ Այս մէկը շատ հիմնական պէտք է նկատել, որովհետեւ եւրոպական ժողովուրդներու հետ կրօնակից ըլլալով, դպրոցի մէջ կամ շուկան շատ դիւրին է «Պօղոս»ը «Փօլ»ի փոխել իսկ Արտաշէսը կը մնայ ցեղին միայն դրոշմը։

Կը յուսամ «Յառաջ» ներողամիտ պիտի ըլլայ որ հակառակ իր պատուէրին, քիչ մը երկար գրեցի։

Զաքար Տարագճեան

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 14 Մարտ.— Անցեալ տարուան Մայիս 18էն ի վեր կատարուած էր գաղութիս ներկայացուցչական մարմինին ընտրութիւնը, սակայն մինչեւ այսօր կարելի չէր եղած ժողով գումարել, ընտրելու համար մայր դիւանը եւ գաղթ. վարչութիւնը։

Արդ, ուրախ ենք յայտարարելու թէ ամէն կողմէ յոյսունուած փափաքին համաձայն Մարտ 12ին ներկայացուցչական մարմինը ընտրեց իր դիւանը, ինչպէս նաեւ 5 անդամէ բաղկացած Գաղթ. վարչութիւնը։

Նկատի առնելով գաղութիս ներկայ բազմատեսակ կարիքներուն անհրաժեշտութիւնն ու ստիպողականութիւնը, կը սիրենք յուսալ թէ նորընտիր վարչութիւնը լրջօրէն պիտի լծուի աշխատանքի, եւ պիտի ջանայ իր վրայ դրուած յոյսերը իրականացնել։

Արագ ու անմիջական լուծումի կը կարօտին գաղթականական գրասենեակի կազմակերպութեան խնդիրը, ինչպէս նաեւ խնամատարական, եկեղեցական ու կրթական հարցերը։

Յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն կը մաղթենք։

*** Վերջերս Պրիւսէլի մէջ երեւան ելած են կարգ մը բախտախնդիրներ, որոնք սպառնալիքներով դրամ կը շորթեն։

Այդպիսիներուն միանգամ ընդմիշտ կ'ազդարարուի որ նման օրինակ դէպքերու կրկնութեան պարագային, ամենախիստ ու կտրուկ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին իրենց մասին։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՔԼՈԾ ՖԱՐԷՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսացի ծանօթ գրող մը, որուն ամէնէն մեծ տաղանդը կը կազմէ իր Թրքասիրութիւնը, վերջերս ճամբորդութիւն մը կատարեց Թուրքիոյ մէջ, ուր տըւաւ գրական բանախօսութիւններ՝ իր բանախօսութիւնները մուտքով էին։ ընթերցողները կը յիշեն թէ Թուրք թերթ մը ի՞նչ աղմուկ հանեց այս առթիւ, արհամարհելով փիէռ Լոթիի այս կոյր հետեւորդը՝ Ա՞յս է արդեօք պատճառը որ փոխանակ գովեստի կեղծ ու գռեհիկ տարափը տեղալու արդիական Թուրքիոյ եւ անոր վարիչներու գլխուն, կ'արձանագրէ ը՞նդհակառակն, շատ վատ տպաւորութիւններ..,

— 25 օր անցուցի,՝կ'ըսէ,Թուրքիոյ, գլխաւորաբար Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի մէջ Թուրքիոյ ընդհ. կացութեան մասին՝, տպաւորութիւններս փայլուն չեն Շփոթ եւ վրդովեցուցիչ կացութիւն՝ իմ կարծիքովս շատ բաներ կ'անցնին կը դառնան։ Թերթերու մէջ կարդացիք արդիւնքը վերջին ընտրութեանց, որ կատարուեցաւ Քէմալի հրահանգով, գնահատելի փոփոխութիւն մը չբերին։

«Թուրքիոյ տնտեսական կացութիւնը շատ աւելի մտահոգիչ է քան եւրոպայի որեւէ մէկ երկրին մէջ։ կատարեալ փլուզում՝ Պոլսոյ մէջ հազիւ 600,000 հոգի են մնացած, փոխանակ 1 միլիոն 300,000ի։ Իզմիր աւելի արագօրէն կը քայքայուի՝ իսկ Էնկիւրի քաղաքական մայրաքաղաք մըն է, ուրիշ ոչինչ՝ Շատ լոյս կայ, իւրաքանչիւր 10 քայլի լապտեր մը, բայց քաղաքը ելեկտրականութեամբ լուսաւորուած Սահարայի մը երեւոյթն ունի»։

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆ ՁԵՒ ԿԸ ՓՈԽԷ

Լէնինականի քաղաքային խորհուրդը յանձնարարած է ճարտարապետ Քոչարին եւ Հալաբեանին կազմել Լէնինականի վերաշինութեան նոր յատակագիծ մը, որ համապատասխանէ «ընկերվարական քաղաքներու պահանջներուն»։

Ըստ նոր յատակագծին, Լէնինականը պիտի բաժնուի հետեւեալ շրջաններուն.— Քաղաքին հարաւային մասին մէջ (երկաթուղիին ուղղութեամբ) պիտի կեդրոնացուի արդիւնաբերական աշխատանքը։ Գործարանային մասին եւ կայարանին միջեւ ինկած տարածութիւնը պիտի դառնայ կեդրոնական մթերանոցներու շրջան։ Բնակելի շրջանը իր մէջ պիտի ամփոփէ հին քաղաքը, որ պիտի վերաշինուի, եւ այն ազատ հողերը, որոնք կ'իյնան երկաթուղիին եւ հիւսուածեղէնի գործարանին միջեւ։ Մասնաւոր շրջանակ մը պիտի կազմեն պետական եւ ընկերային հաստատութիւններու շէնքերը, որոնց յատկացուած է քաղաքին բնակելի վայրին կեդրոնը։ Այնպէս որ այս շէնքերը դիւրութեամբ պիտի կապուին ոչ միայն բոլոր շրջանակներուն, այլ նաեւ արդիւնաբերական մասին եւ կայարանին։

Հիւսիսէն մինչեւ հարաւ, Մուրղառչայի ուղղութեամբ, պիտի տարածուի քաղաքային պարտէզը, որ քաղաքը պիտի բաժնէ երկու մասի։ Պարտէզին մէջ՝ մարզադաշտեր։ Մօտիկը՝ քաղաքին գլխաւոր հրապարակը։ Նախագիծը ցոյց կուտայ նաեւ հիւանդանոցներու շրջանակը, որ պաշտպանուած պիտի ըլլայ կանանչ գօտիներով։

Թաղերը պիտի ըլլան մեծ։ Իւրաքանչիւր թաղ պիտի կազմէ ծառաստան մը։

ՁԵԿԻՍՏ ՄԸ ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ

«Խորհ Հայաստան» կը սգայ մահը չեկիստ Արսօ Մարտիրոսեանի։ Տրուած տեղեկութիւններէն կը հասկցուի, որ այս եղբայրասպանը սպաննուած է գնդակով, ինչ որ կը նշանակէ՝ վրէժխնդրութեամբ։

Թէ ինչո՞ւ այդ վրէժխնդրութիւնը, կենսագրականը կը բացատրէ պատճառը.— Ասօ ծնած է 1892ին Տաշքենդի մէջ, արհեստաւոր ընտանիքէ։ 1910ին կ'աւարտէ միջնակարգ վարժարանը եւ կը մտնէ հեռագրատան սպասարկութեան մէջ։ 1912ին զինուոր։ Համաշխարհային պատերազմին եւ քաղաքացիական կռիւներու ընթացքին՝ բոլշեւիկներուն հետ, Հայաստանի գրաւումէն յետոյ, կը մտնէ Չեկային մէջ մինչեւ 1922, յետոյ ելմտական գործավարութեան մէջ, 1930ին դարձեալ Չեկա։

Կ'երեւի, որ վերջերս շատ գազանութիւններ գործեց եւ այրած եւ վրէժխնդիր սիրտ մը պատիժը տուաւ այս եղբայրասպանին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՃՐԱԳ ՄԸ ԵԻՍ

ԿՐԸՆՈՊԼ, 14 Մարտ — Առաջին թղթակցութեամբս քանի մը տեղեկութիւններ տուած էի Կրընոպլի գործազրկութեան մասին։ Ուրախութեամբ կ'ուզեմ քանի մը տեղեկութիւններ եւս տալ։ Կրընոպլի հայութիւնը 7 տարուան կեանք մը ունի, բայց մինչեւ հիմա որեւէ ազգային յառաջդիմութեան քայլ չէ կատարած։ Ասկէ երկու տարի առաջ կազմուած է ազգային միութիւն մը, որուն բաւական թիւով ալ Հայեր արձանագրուած էին։ Նոյնպէս կար մարզական միութիւն մը, որ քայքայուեցաւ, այս տարի յոյսեր կան վերակազմելու։

Տեղւոյս մէջ կայ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին մը, որ ունի ժրաջան անդամներ։ Ա. Ե. Հ. Կ. Խ ի մասնաճիւղին երկար ատենէ ի վեր թափած անդուլ աշխատանքին շնորհիւ աՀաւասիկ Կրընոպլը եւս ունեցաւ իր մանկապարտէզը, շնորհիւ օր Հերմինէի եւ տիկին Մարիի յամառ ջանքերուն։ Դասերն ալ իրենք են որ կուտան առ այժմ հինգշաբթի եւ կիրակի օրերը։ Վարչութիւնը վարձած է մասնաւոր վայր մը հայաբնակ թաղի մը մէջ, ներկայիս մանկապարտէզ կուգան 25-25 մանուկ, շուտով կը բարձրանայ 40ի։ Դիմում կատարուած էր նաեւ Ազգ. Միութեան, որ չկրցաւ գնահատել գործին արժէքը։ Այդ պատճառաւ շատ են գանգատները։

Կրընոպլի Հայերու թիւը, մօտաւորապէս սեթ հարիւրի կը հասնի, ունին երկու սրճարան, երկու նպարավաճառի խանութ եւ մէկ դերձակի խանութ. Հակառակ գաղութիս 800ի հասնող թիւին, շատ քիչ է Ա. Ե. Հ. Կ Խաչի անդամուհիներու թիւը։ Ներելի՞ է հայ մայրերու եւ քոյրերու այս անտարբերութիւնը, երբ հայ մանուկները կ'օտարանան անդին։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչը ունի 33 անդամ-անդամուհիներ։ Գործերը բաւական բարւոքեցան. գրեթէ քիչ անգործ Հայեր մնացին։ Գործարանները հիմա գործաւոր կ'առնեն, առանց ազգի խտրութեան։ Գործերը օրէ օր կը բացուին, եւ յոյս ունինք որ, այս ամսագլուխ գործազրկութեան վախը փարատի մեր հայրենակիցներու միտքէն։

Կիրակի, 8 Մարտ, ընկեր Մ. Գույումճեան բանախօսութիւն մը տուաւ եւ բացատրեց հայ կեանքի արդի կացութիւնը իր վըտանգներով եւ կատարուած ճիգերով։

Փարաւոն

ՆՈՐ ՈՐԲԵ՞Ր ԿԸ ԲԵՐՈՒԻՆ ԳԱՂՏՆՕՐԷՆ

ԹՈՒՐ, 15 Մարտ.— Տխուր է նաեւ Թուրի հայ որբերուն վիճակը։ Անոնք եկած են Պէյրութէն եւ Աթէնքէն։ Անոնք կ'աշխատին ագարակներու մէջ, ոմանք ալ իրենց արհեստ ունին։ Ներկայիս քաղաքին մէջ եւ շուրջը կ'ապրին 25—30 որբեր, որոնք 20—25 տարեկան են։ Զ. Ե. Ո Միութեան միջոցները անբաւական են եւ իր կատարած ճիգերը յաճախ ապարդիւն։ Որբերէն շատերը երբեք չեն հետաքրքրուիր ազգային կեանքով, ոմանք ամուսնացած են ֆրանսացիներու հետ, ոմանք ալ իրենց օրերը կ'անցընեն հանրատուներու եւ սրճարաններու մէջ։ Քաֆէ տը լ'Օթէլ տը Վիլը անոնց սովորական հաւաքավայրն է, գործէն հազիւ ազատած՝ կը վազեն սրճարան, խաղալու, խմելու եւ կռուելու։ Մինչեւ կէս-գիշեր այնտեղ են։ Հաւկիթ կը կռուեցնեն, դրամով թուղթ կը խաղան, եւ այս ամէնը կը վերջանայ կռիւով՝ հայհոյութեամբ հոմեմուած։ Ոչ ոք կը խորհի իրենց պատմութեան, իրենց անցեալին կամ ապագային մասին։ Չեն մտեներ հայ քանի մը ընտանիքներու, որ կ'ապրին այստեղ։

Կը լսե՞նք անոնք, որ այս դժբախտ տղաքը բերին նետեցին ֆրանսական խուլ ագարակներուն մէջ, ուր մինակութիւնը, օտար միջավայրը բարոյալքեցին զիրենք։

Կ'իմանամ, որ վերջերս Պէյրութէն 100 փոքր որբեր ճամբայ հանուած են դէպի Ֆրանսա։ Անոնք պիտի ցրուեն գաւառներուն մէջ, հայկական կեդրոններէն հեռու։ Ո՞ր կազմակերպութիւնն է, որ գաղտնօրէն կը գործէ այսպէս։ Գրեցինք Զ. Ե. Ո. Միութեան կեդրոնին, պահանջելով բաց կռիւ այս որբավաճառութեան դէմ։ :

Երբ նախապէս բերուած որբերուն վիճակը այս է, նոր բերուելիք որբերը ինչո՞ւ կ'ուզեն ենթարկել նոյն բախտին։ Ժամանակ

ՕՐ. ԶԱՊԷԼ ԲԱՐԱԿԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ԱՐԱՄ ԵՈԿԱՆԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Պուէնոս Այրէս 15 փետր. 1931

Մը կուիւ մը առթիւ, մեզ դատապարտողները բերան բանալու իրաւունք պիտի ունենա՞ն, եթէ բոլոր այս կամայականութիւններէն, բոլոր այս ազգադաւ գործերէն եւ որբավաճառութեան դէպքերէն յետոյ չկարենանք պահել մեր պաղարիւնը հանդէպ յանցաւորներուն։

Յ. Ա.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Զարասնճագի Պատ. Միութիւնը կազմուեցաւ 1927ին, այդ օրէն իսկայդ պատանիները կազմեցին նաեւ մարմնամարզական խումբ մը «Եփրատ» անունով։

«Եփրատ» խումբը մինչեւ ցարդ կատարած է շատ մը մրցումներ, Հայերու եւ թէ տեղացիներու հետ եւ գրեթէ բոլորէն ալ յաղթական դուրս եկած է։

Վերջին անգամ տեղւոյս Արաքս խումբը հրաւիրած էր Եփրատը, բաժակի մը մրցման համար։ Երկուստեք համաձայնութեամբ որոշուեցաւ փոխանակ 150 ֆրանքնոց բաժակի, 150 ֆրանքնոց գնդակի մը համար խաղալ։

Երեք խաղերու մէջ, երկու անգամ յաղթողը պիտի շահէր այդ գնդակը։

Ա. խաղը տեղի ունեցաւ 15 փետրուար 1931ին, Սէնթ Անթուանի դաշտին վրայ։

Այս առաջին խաղը վերջացաւ «Արաքսի» յաղթանակով 4ի դէմ 1 նշանակէտով։

Բ. խաղը տեղի ունեցաւ Մարտ 1ին կիրակի նոյն դաշտին վրայ, նոյնպէս վերջացաւ «Եփրատ»ի յաղթանակով, 0ի դէմ 1 նշանակէտով։

Գ. խաղը տեղի ունեցաւ մարտ 8ին, կիրակի։ Գ-րդ եւ վերջին խաղը վերջացաւ ի նպաստ «Եփրատ»ի 1ի դէմ 2 նշանակէտով։ Որով «Եփրատ» շահեցաւ գնդակը։

Կ. Կարապետեան

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ ՊԱՂՏԱՏԻ ՄԷՋ

Պաղտատի մէջ Հայ Կ. Խաչի դարմանատուն մը բացուած [illegible] Շինութեան ծախք եղած է [illegible] ուփի։

Դարմանատան վարչութեան բժիշկ անդամները սկսած են հերթական այցելութիւններու, սիրայօժար դարմանելով աղքատ հիւանդները։

Մօտ ատենէն մասնաճիւղեր պիտի հաստատուին Մուսուլի, Պասրայի եւ Քէրքիւքի մէջ։ Պաղտատի մասնաճիւղը արդէն իսկ 50 անդամ ունի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՕՐԱԳՐԷՆ)

***

Հայկական ժողով մը կար այս իրիկուն ժամը ճիշդ 8,30ին։ Ժամանակին գացի։ Սրահը պարապ էր։ Խորհեցայ թէ սխալ տեղ մը գացի։ Մէկ ժամ ուկէս սպասելէն յետոյ վերադարձայ։

Եթէ Հայերը չկարենան սորվիլ իրենց ժողովները ժամանակին սկսիլ, գոնէ ես պիտի սորվիմ ժամանակին չսկսած ժողովներէն հեռու կենալ։

Եթէ ամէն մարդ ինծի պէս մտածէ, ժողովները ժամանակին սկսելու հարցը կը լուծուի։ Սակայն կ'երեւի թէ ինծի պէս յիմարներ չկան մեր հասարակութեան մէջ։

Անգամ մը Միութեան մը ատենապետը երդում ըրաւ որ եթէ իր պաշտօնավարութեան ընթացքին ոչինչ կարենայ իրականացնել, գոնէ պիտի աշխատի, ու վճռած է ժողովները ատենին սկսիլ։

Մէկ անգամ իր խօսքը յարգեց, պարապ աթոռներուն առջեւ խօսելով։ Երկրորդ անգամին ժամացոյցը կէս ժամ ետ տարաւ ինքզինքը եւ ուշ եկող ժողովականները խաբելու համար։ Երրորդ անգամին իր վերակազմութեան ձախողութենէ այնքան յուսահատեցաւ որ, փոխանակ ժողովները սովորական ատենները բանալու կէս ժամ աւելի ուշ բացաւ։

Կարծեմ թէ կացութիւնը յուսահատական է։ Ոչ ժողովականները ոչ ալ վարչութիւնները կամ ժողովի կազմակերպիչները կրնան լուծել այս հարցը։

Ըստ իս, մէկ դարման կայ։ Այն է՝ յայտարարել որ որոշեալ ժամուն ներկայ եղողներուն հինգական տոլար նուէր պիտի տրուի։

Երեւակայեցէք թէ ինչ մեծ յաջողութիւն ձեռք կը ձգուի, եթէ այս մեթոտը որդեգրուի բարեսիրական հանգանակութեան համար եղած ժողովներուն մէջ։

Բայց պէտք է որ մեր իմաստուններ բան մը խորհին այս մասին։ Եթէ այս վիճակը շարունակուի, այս իրիկուն յայտարարուած ժողովներուն վաղը առաւօտ պիտի գան։

***

Ի՞նչ կը զգաք երբ որ տեղ մը այցելէք եւ հոն հանդիպիք այնպիսի մէկու մը որուն ամէնէն քիչ կը սպասէք կամ յանկարծ ներս մտնէ մէկը որ կը ճանչնաք եւ սակայն զինք տեսնելու յոյսի մէկ թելն անգամ չունիք։

Ինչ պիտի զգայիք եթէ մեռելներու աշխարհէն օր մը ձեր ննջած ատենը ետ դառնայ ձեր սիրածը, որ գիտէք թէ ձեզմէ բաժնուած է։ Ի՞նչ կը զգաք եթէ ան սենեակէ մը ներս մտնէ, երբ ձեր մտքէն անգամ չէք անցըներ վերստին տեսնել զինք։ Երբ գիտէք թէ անկարելի է անգամ մըն ալ իրարու հանդիպիլ։ Երբ գիտէք թէ անիկա տուած է եւ գոյութիւն չունի այլեւս ձեզի համար։

Ճիշդ այնպէս զգացի, երբ քիչ առաջ խանութի մը մէջ հանդիպեցայ Մակտալինին։ Գիտէք, այն աղջիկը զոր կը սիրէի։

Ու ես ցնցուեցայ։

Ու իմ սիրտս խենդեցաւ։

Իմ սիրտս փրփրեցաւ՝

Ու իմ սիրտս ելեկտրական գնդակի մը պէս ցատկել սկսաւ։

Ու իմ սիրտս երկաթէ գունդի մը պէս գլորուեցաւ ու կուրծքիս պատերը վարուեցան։ Իմ խեղճ սիրտս, իմ անպաշտպան սիրտս տենդերքի մը ծանրութեան տակ մնաց։

Եւ իմ աչքերուս առջեւ անդունդներ բացուեցան։ Անյատակ եւ մութ անդունդներ։

Եւ իմ ոտքերս գամուեցան գետնին ու անշարժ մնացի չորցած ծառի մը պէս։

Եւ իմ գլուխս յանկարծ փըրթաւ եւ ուրիշ երկիր մը նետուեցաւ։

Ու ես կարծեցի թէ կեանքը չուած էր այլեւս իմ մէջ։

Եւ սակայն կ'ապրէի։

Կ'ապրէի ու կը տեսնէի Մակտալինին մշուշոտ ու երկնագոյն աչքերը։

Կը տեսնէի անոր դալուկ ու վարդահամ դէմքը։

Կը տեսնէի անոր երերուն ու վտիտ մարմինը։

Ար կարծեա թէ գետին պիտի իյնար։

— Մակտալի՞ն...։

— ...։

Ու մենք կը բաժնուինք իբարմէ։ Իբր թէ իրարու անծանօթներ եղած ըլլանք։ Իբր թէ իրարու հանդիպած չըլլանք։ Իբր թէ ոչինչ պատահած ըլլայ արտասովոր։

Ու հիմա, երբ կը գրեմ այս տողերը, գրիչս կը դողդողայ։ Կը դողդողայ եւ իմ սիրտս։

Եւ ի զուր կը փնտռեմ գաղտնիքը իմ տկարութեանս։

Ո՞վ գիտէ որքան քօղարկուած զգացումներ, ծածուկ տենչանքներ ու գաղտնի սէրեր կան մեր մէջ որոնց անտեղեակ ենք մենք։ Անոնք կը յայտնուին, թեւեր կ'առնեն ու կը բռնկին, երբ աննշան բան մը պատճառ կ'ըլլայ, ինչպէս խօսք մը, յիշատակ մը, պատկեր մը։

Ու մենք կ'ապրինք մենք մեզի անծանօթ։ Մենք մեզի անտեղեակ ու օտարական։

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԽՄԲ.— Նիւթերու առատութեան պատճառով, այստեղ կ'ընդհատենք մեր աշխատակցին օրագիրը։

Տնտեսական խորհրդաժողովը

Տնտեսական խորհրդաժողովը սկսաւ իր աշխատանքներուն ժընեւի մէջ, ճշդելու համար 1930 մարտին ընդունուած առեւտրական պայմանագրութեան կիրարկման թուականը: Ցարդ 12 երկիրներ միայն վաւերացուցած ըլլալով պայմանագրութիւնը, կացութիւնը գոհացուցիչ չնկատուեցաւ: Նախագահը իր բացման ճառին մէջ եզրակացուց.— Եթէ խորհրդաժողովը չյաջողի գտնել ելք մը, Ազգերու Դաշնակցութեան գործին, եւ մանաւանդ, եւրոպական երկիրներու տնտեսական մերձեցման աշխատանքներուն վրայ, շատ ծանր անդրադարձում պիտի ունենայ»:

Պայմանագրութիւնը վաւերացնող 12 երկիրներու ներկայացուցիչները յայտնեցին թէ ներկայ պայմաններով տրամադիր չեն զայն կիրարկելու, առանց որոշ սահմանափակումներու: Անոնց այս յայտարարութենէն յետոյ, խորհրդաժողովը քննութեան առաւ Նախագահին մէկ առաջարկը՝ որով կը թելադրէ առժամաբար կիրարկել պայմանագրութիւնը, պայմանաւ սակայն որ մինչեւ որոշ թուական մը եթէ բոլոր մասնակից պետութիւնները չվաւերացնեն, մնացեալ պետութիւնները զերծ միան ամէն պարտաւորութենէ:

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ—ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ընդհ. ժողովը Փարիզի եւ շրջաններուն համար, այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 2 Փլաս Շաթլէ, Քաֆէ Քոնթուառի գետնայարկը (Սառա Պէռնարի թատրոնին կից (մէթրօ Շաթլէ) կը խօսի ընկ. ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—9.15, ծրագրի մեկնաբանում՝ (ընկ. Պ. Հիւսեան):

ժամը 9.30 — 10.15, մարդկային յեղաշրջման պատմութ. (ընկ. Բ. Գավէզեան):

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

ՓԱՐԻԶ.— 26 Ապրիլ կիրակի իրիկուն Salle d'Horticultureի մէջ

ԼԻՈՆ.— 18 Ապրիլ, Շաբաթ իրիկուն:

Մանրամասնութիւնը յաջորդաբար

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ա. Ե. Հ. կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ

Կ. ԽԱՉԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

Quai Blanqui (մեծ կամուրջի դէմը) Ալֆորվիլ

կը նախագահէ ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

Բանախօսութիւն,30 մանուկներու մասնակցութեամբ տեղի կ'ունենան հայկական ֆանթէզի պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ: Ընտիր ճաշ, մատչելի պիւֆէ:

Մուտք 5 ֆրանք

MATINÉE-PROLONGÉE

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

19 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4—12

Hôtel Mac Mahon, 29 Ave. Mac Mahon, մէթրօ՝ Etoile

ՊԱՐ. ATTRACTION եւ BRIDGE — ձոխ պիւֆէ

ՕՐ. ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

Աշակերտներու երաժշտական երեկոյթը տեղի կ'ունենայ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Salle des Quatuors Gaveau, 45 rue La Boëtie (8)

Մուտքը 4 ֆրանք

Ն. Գ. Բ. — ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՀՐԱՆԴԻ (ՄԵԼՔՈՆ ԿԻՒՐՃԵԱՆ)

(Բ. հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ՈՒ)

հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով՝ Մ. Քէպապճեանի կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ:

գինն է Ֆրանսայի, ֆրանս. գաղութներու եւ Պալքաններու համար 20 ֆր. միւս երկիրները 25 ֆր. կամ 1 տոլար,

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան՝ Լ. Գեւոնեանի 235 Fbg. St. Martin, Paris (10).

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻէՌԻ, Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէի վիճաբանական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 79 Rue des Chambards, Պուա Քոլոմպ, կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները,

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆի Համազասպ խումբի ժողովը՝ այս երեկոյ ժամը 8.30ին, 181 Cours Lafayette. Café de la Gare սրահին մէջ:

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն սախպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. պատ. միութեան բոլոր անդամները վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը (11 րիւ տը նուար), Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է, ներկայանալ անդամատետրով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի վահագն գրադարանին դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, ֆլորիայի մէջ: կը դասախօսէ տօքթ. Գ. Ամատեան, նիւթը՝ Ալքոլամոլութիւնը իբրեւ ընկերային աղէտ, մէկ ժամ սինէմա: կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու թաղէն Լուսնթագ Սահակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ, Տէրզօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէյտաատիյէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— կը փնտռուի կէյվէի Միջագիւղէն Շնորհիկ Սէմէրճեան: Լուր առնուած է թէ 1927ին կը գտնուէր Պոլիս, իմացնել իր քրոջ Քնարիկ Սէմէրճեանի, 72 Rue Jean Jeaques Rousseau, Issy - les - Moulineaux, (Seine) France.

— Դպրոցասէրի սանուհիներէն՝ Մարիամ Ճօշկունեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը՝ Աֆիոն Գարահիսարցի Արմենակ Ճօշկունեան, զոր կորսնցուցած է Իզմիրի դէպքերէն յետոյ եւ այժմ կը կարծուի թէ կը գտնուի Փարիզ կամ Մարսէյլ իբր շոգեկառքի պաշտօնեայ: Իմացնել École Tebrotzassère, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, (S. et O.).

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Տնօրէն Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
19
ՄԱՐՏ
1931
19 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1522 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՓՈՐՁԻ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼ ՄԸ

Զենք գիտեր թէ հայութեան ներկայ պայմաններուն մէջ, կա՞յ որեւէ հարց, որուն լուծումը պարտադրաբար չյանգի նոյն եզրակացութեան, նոյն պահանջի մատնանշումին, — համազգային կազմակերպութիւն։

Գաղթականներու (մեր բոլորին) պաշտպանութիւն, նոր կեանքի դառն պայմաններէն բխած ցաւերու ամոքում, ազգ. պահպանութիւն, օտարացման դէմ պայքար, ազգային ձգտումներու հետապնդում որոշ չափով, եւ մինչեւ իսկ հայ անգործներու օժանդակութիւն, ցաւեր որոնք կը սաստկանան նոյն միջոցի պակասէն եւ օտար հողերու վրայ, տարիներու ապարդիւն հոլովումէն վերջ, աւելի ուժգնութեամբ կը պահանջեն նոյն ելքը, — համազգային կազմակերպութիւն, որուն առաջին պէտքը շեշտած է տասնեակ մը տարիներ առաջ, հազիւ գաղթականի ցուպը վար դրած՝ հայ զանգուածներու ողջմտութիւնը։

Անշուշտ, այս ձգտումին իրականացումէն, պէտք չէ հրաշք սպասել։ Այնքան բարդ են, այլազան ու դժնդակ պայմանները որ կը շրջապատեն հայ հաւաքական ճիգերը։ Համազգային կեդրոնի մը ստեղծումը որ կրնայ յաջողիլ հակառակ նոյնիսկ օտար օրէնքներու կաշկանդումին, չենք նկատեր փրկութեան ապահով, միակ ու վերջին ելքը։ Հոսանքին դէմ յամառ թիավարութիւն մը պիտի նշանակէր, վերջին աղէտը — մէկ քանի գաղութներու ստոյգ կորուստը — յետաձգելու, ժամանակ շահելու փորձ մը, քանի որ ժամանակը պէտք է նկատել գաղթական հայութեան ամենամեծ թշնամին։

Այսուհանդերձ, հեղինակաւոր կեդրոն մը որ կարենար բարոյական ու նիւթական կապակցութեան կամուրջը նետել գաղութէ գաղութ, համադրէր ցան ու ցրիւ ճիգերը եւ անոնց պարտադրէր գիտակից ու բանիմաց հետապնդումներ՝ համազգային տարողութեամբ, պիտի ունենար իր մեծ օգուտը՝ հակառակ շատերու ուզուած, ծոյլի յոռետեսութեան։

Ընդունելէ յետոյ պահանջին արդար անհրաժեշտութիւնը, ձախողութեան պատասխանատու բռնել այս կամ այն կուսակցութիւնը կամ բոլորը մէկ, քաղաքական տարակարծութիւններու բախումները նկատել իբր հաւաքական ամէն ճիգի ու ձեռնարկի սայթաքման նախապատճառ, չեն կրնար արդարանալ հիմնաւոր առարկութեամբ։

Փաստ մը կայ, — որ տակաւին լուրջ փորձ չէ կատարուած ընդհ. ծաւալով։ Կը յիշենք ձեռնարկներ, որոնք իրենց տեղական, աւելի ճիշդը, լոկ շրջանային բնոյթով իսկ, թերեւս իրենց մէջ կը կրէին քայքայման սերմերը։ Համազգային տարրը իր բարոյական ու նիւթական ուժեղ ճնշումով եւ ազդու հակակշռով՝ այդտեղ կը պակսէր։

Ձախողութիւնը այդ մասնակի ձեռնարկներուն, այսօր, աւելի յոռետեսութեան մղած կը թուի ըլլալ նոյնիսկ անոնք, որ ամենէն աւելի կը զգան ու կը շեշտեն կեդրոնի մը պէտքը...։

Եւ սակայն, գաղթահայութեան ներկայ վիճակը, զոր պէտք է բնորոշել իբր հաւաքական ընդունակութիւններու, ազգային յատկանիշերու քայքայման շրջան, չի կրնար տեւել լաւագոյն յղացման մը սպասումներով...։

Պէտք է դուրս ելլել դիտարաններու փափկանկատ, ծոյլ ու խորամանկ դիրքերէն։ Որովհետեւ, եթէ Ամերիկայէն մինչեւ Եւրոպա սկսած ենք կրկին անհազանգ հնչեցնել եւ փնտռել օտարացման դէմ պայքարի հրաշագործ գիւտը, եթէ Յունաստանէն մինչեւ Սուրիա ու Միջագետք, պարբերաբար կը բացուի տեղաւորման վէրքը՝ աւելորդ փաստը յիշեցնելով մեր խախուտ, անհիմն կացութեան, կը նշանակէ թէ առենը կ՚անցնի ցնցուելու, եւ ապրիլ փորձելու իբր ազգ՝ հաւաքական պէտքերու համապատասխան հաստատութիւններով, եւ կամ յանձնուելու հոսանքին...։

Կ՚ըսենք՝ յանձնուելու հոսանքին։ Անել յոռետեսութեան մը թելադրութիւնը չէ որ կ՚ընենք երկու բառով։ Իրականութիւնը որ ամէն օր կը պարզուի մեր աչքին, ուրիշ բնորոշում չի գտներ։ Այդ է որ կ՚ընենք մեր անկազմակերպ ներկայով։

Եւ այս ընթացքով, ամէն գաղութի մէջ, ու գաղթահայ ամէն կեդրոնավայրի մէջ քայքայման տարրերն են որ դիրք կը գրաւեն, կը զօրանան եւ համազգային շարժման հանդէպ պատնէշ կը պատրաստեն։

Հին աւատապետութեան եւ ազգային ներկայ կեանքի պատկերներուն միջեւ, տարբերութիւնը միայն ժամանակն է դրած, պահելով անշուշտ ամէն համեմատութիւն։

Դարման մը պէ՞տք է խորհիլ թէ չէ վերջապէս։

Ըսինք՝ թէ տակաւին լուրջ փորձ չէ կատարուած ընդհ. ծաւալով։

Ըսողներ կան թէ պատասխանատուները այդ վիճակին կուսակցութիւններն են, իրենց հակամարտութիւններով։

Կը տեսնենք սակայն, թէ կուսակցութեանց բերաններն են որ ամէնէն աւելի պէտքը կը շեշտեն «ազգովին» կազմակերպուելու։

Կայ արդե՞ք արգելք մը խօսքէն յետոյ գործի անցնելու։ Զենք գիտեր։

Գիտենք սակայն թէ ներկայ պայմաններուն մէջ, իբր կազմակերպութիւններ՝ որոնք կը ներկայացնեն հաւաքական կամքի տարբեր շերտեր, առաւելապէս կուսակցութեանց կը վիճակի այս հոգը, — փորձի առաջին քայլը — կազմակերպելու գաղութները եւ զանոնք կապելու կեդրոնի մը։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ

«Նոր Երկիր», հին հնչակեաններու Փարիզի շաբաթաթերթը քրքրելով իրենց կուսակցութեան ծրագիրը, կը գտնէ որ տրամադրութիւն կայ գործակցելու Քիւրտերու հետ, եւ կը քաղուածէ (15 մարտ).

— «Մեր այս տակտիկային գործադրութեան համար բնաւ նշանակութիւն չունէր, եւ չունի, այն հանգամանքը թէ ապստամբական շարժումները Հայաստանի թէ՞ Քիւրտիստանի հողամասերուն վրայ պիտի մղուէին։ Այն գործիչները, որոնք այսպիսի մտավախութիւններով կը փորձեն թուլացնել հայ-քրտական համագործակցութիւնը եւ մարել ամբողջ Քրտութիւնը ցնցելու կոչուած այդ համագործակցութեան լուսոյ ճառագայթները մեր թշնամիին հացին իւղ քսած կ՚ըլլան գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար։

Եւ Թուրք թերթերուն ցոյց տուած շահագրգռութիւնը եւ հայ-քրտական համերաշխութեան կապերը քանդելու համար ըրած փորձերը միթէ՞ բաւական չեն բանալու համար հաւատացման նեղ շահերով կուրացած աչքերը։

Ազատագրութեան համար կռուող ո՞ր հայը կրնայ չհամակրիլ չօժանդակել քիւրտերու մղած պայքարին։ Ազգերու ինքնորոշման սկզբունքը հոլովող ո՞ր սօցիալիստը կրնայ զլանալ նոյն իրաւունքը քիւրտ ժողովուրդին համար։ Սկզբունք, որ կռած կոփուած է նաեւ վիլսընեան եւ Լէնինեան յայտարարութիւններով։

Եթէ Մոսկուան, իր քաղաքական շահերէն առաջնորդուած, ոտքի տակ կ՚առնէ Լէնինի հրովարտակը եւ Թուրք բարբարոսութեան կ՚աջակցի վիժեցնելու համար քիւրտերու մղած ինքնորոշման եւ ազատագրական պայքարը, եւ եթէ Խ. Հայաստանի վարիչները իրենց սրտերուն վրայ քար դրած, ստիպուած են կէտ առ կէտ հետեւիլ Մոսկուայի ցուցմունքներուն, ցաճկահայկական սրբազան դատին յաղթանակին հաւատացող արտասահմանի մօտ մէկ միլիոն Հայութիւնն ալ, առաջնորդուած իր սեփական շահերէն, պէտք է ընդգրկէ անոնց համապատասխան քաղաքականութիւն։

Մեր դատը արդար է, իրաւունքը մերն է, այո՛, բայց ամէն իրաւունք ծնունդն է Ուժի, զոր պէտք է ունենանք մեր Ազատութեան հասնելու համար։ Մեր իրաւունքները արժեցնելու համար պէտք է գոյացնենք նիւթական, բարոյական, ֆիզաքական ուժ եւ շրջապատուինք բարեկամներով ու դաշնակիցներով, Թոյլերը միշտ ալ արհամարհարուած են։»

ՔԵՄԱԼ ՄԵՐԺԱԾ Է ԸՆԴՈՒՆԻԼ ՔԼՕՏ ՖԱՐԷՐԸ

Պոլսական թերթ մը կը գրէ թէ հայատեաց Թրքասէր գրողը Քլոտ Ֆարէր, որուն յոռետես տպաւորութիւնները Թուրքիոյ մասին հաղորդեցինք նախորդ օր, չէ ընդունուած Մուսթաֆա Քէմալի կողմէ։

Քլօտ Ֆարէր Էնկիւրիի մէջ ընդունելութիւն մը խնդրեր է Մուսթաֆա Քէմալէն, որ մերժեր է այն առարկութեամբ թէ, Փիէր Լոթիի պէս, ինքն ալ հիացող մըն է եղեր ո՛չ թէ նոր, այլ հին Թուրքիոյ։

Եթէ լուրը ճիշդ է, պէտք է ընդունիլ ուրեմն որ Ֆարէր իր յայտարարութիւններով՝ լիուլի լուծեց իր ոխը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ նոր ընտրութիւնները

Ընտրական գործողութիւնները երկրին բոլոր կողմերը կը շարունակուին։ Ներքին գործավարութենէն եկած տեղեկութեանց համաձայն, ցանկերը 15 օր կախուած պիտի ըլլան և 5 օր ալ դիտողութիւններու պիտի յատկացուի։

Նոր ժողովին արտակարգ նստաշրջանը երկու ու կէս ամիս պիտի տեւէ եւ նիստերը Յուլիսի վերջը պիտի դադրին։ Նոր ժողովը հետեւեալ օրինագծերով պիտի զբաղի և պիտի վաւերացնէ զանոնք.— 1931ի պիւտճէն, տուրքի օրէնքներու բարեփոխութեան օրինագիծը, կուսակալներու լիազօրութեանց ընդարձակումի օրինագիծը, աշխատանքի օրինագիծը, մասնաւոր վարչութեանց պիւտճէներուն օրինագիծը, դատական և ինքնաշխատ ու սնանկութեան օրէնքներու բարեփոխութեան օրինագիծները, Մ. Քէմալի քննութեանց հետեւանքով և կուսակցութեան համաժողովին կողմէ առաջարկուելիք տնտեսական և ելեւմտական օրինագիծներ։

Կիներու ընտրութիւնը

Թուրք կիներու ընկերակցութիւնը որոշած էր դիմումներ կատարել, ապահովելու համար թրքուհիներու մասնակցութիւնը յառաջիկայ ընտրութեան։ Սակայն ընտրական օրէնքի մէջ այս իմաստով ոեւէ փոփոխութիւն մտած չըլլալով, չի կարծուիր որ կարենան հասնիլ իրենց նպատակին։ Այսուհանդերձ, թրքուհիները չեն յուսահատած։ Իրենց վերջին ընդհանուր ժողովին մէջ, մշակած են այս առթիւ կատարուելիք դիմումին խնդրագիրը, որ պիտի ենթարկուի մասնաճիւղերու հաւանութեան։

Թրքուհիները միեւնոյն ատեն կը պահանջեն ընտրողի եւ ընտրելիի իրաւունք։

Ժանտախտ Ռուս սահմանին վրայ

Ղարաբաղի շրջանակին մէջ ժանտախտ ծագած եւ տարածուած է մինչեւ Թրքական սահմանագլխի մօտ Ջուլֆայի եւ Նախիջեւանի շրջանակները։ Հիւանդութիւնը սահմանէն ներս չտարածելու համար, կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է։

Այս առթիւ, յարմար տեսնուած է որ ռուսական սահմանագլուխին վրայ յարաբերութիւնները ընդհատուին բացի Արդուինի եւ Րիզէի կուսակալութիւններէն։

Ասկէ վերջ Ռուսիոյ հետ հաղորդակցութիւնը պիտի ըլլայ Պայազիտի կուսակալութեան շրջանակի Իկտիր կամուրջէն Թուրքիա մտնող ճամբուն եւ Կարսի երկաթուղիին առաջին կայանէն՝ Գզըլճէի միջոցաւ։ Ռուսիայէն եկող բոլոր ճամբորդները ժանտախտի դէմ պիտի պատուաստուին եւ հինգ օր հսկողութեան տակ պիտի մնան։

Քաղաքական ոճրափորձեր Պելկրատի մէջ

ՊԵԼԿՐԱՏ, 17 Մարտ.—Այս առաւօտ, ուժանակ մը պայթեցաւ Պելկրատի մէջ, զինուորական վարժարանի շէնքին առջեւ։ Երկրորդ ուժանակ մը պայթեցաւ Ելմտական նախարարութեան առջեւ. աւելի ուշ, երրորդ մը՝ սպաներու յատուկ շէնքի մը առջեւ. չորրորդ մը՝ զինուորական վարժարանի երկրորդ շէնքին առջեւ։ Մէկ սպանեալ կայ, հազարապետ մը, որ զինուորական վարժարանէն դուրս ելած պահուն, ռումբ մը նշմարեր եւ ուզեր էր զայն քակել՝ անվնաս դարձնելու համար։ Ռումբը պայթեցաւ ձեռքերուն մէջ։

Ձախողած խորհրդաժողով մը

Ժընեւի մէջ բացուած տնտեսական խորհրդաժողովը, շփոթ ու ապարդիւն վիճաբանութիւններէ վերջ, փակեց իր նստաշրջանը։ Համաձայնութեան մը գալու փորձերը ոեւէ արդիւնք չտուին։ Վերջին ժողովի բացման, Անգլիոյ ներկայացուցիչը յայտնեց թէ իր կառավարութիւնը կ՚առաջարկէ հարցին ամբողջական քննութիւնը, ինչպէս նաեւ խորհրդաժողովի յառաջիկայ գումարումը յետաձգել անժամանակ։

Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակին մէջ, Անգլիոյ այս ընթացքը կը բացատրեն անով որ, Լոնտոնի կառավարութիւնը կ՚ուզէ պահ մը եւս ազատ մնալ, մինչեւ որ Ժընեւի մէջ կարգ մը պետութեանց հետ սկսած իր բանակցութիւնները մաքսատուրքերու շուրջ՝ վերջ գտնեն իր ուզած կերպով։

Յունաստանի համայնավար շրջանները

Գրեր էինք թէ Աթէնքի ոստիկանութիւնը երեւան հանած է համայնավար լրտեսական ուժեղ կազմակերպութիւնը մը, որուն գլխաւոր անդամները բռնած եւ խուզարկութեանց ընթացքին, կարեւոր փաստաթուղթեր ձեռք անցուցած է։

Երեւան հանուած այս համայնավարական կեդրոնը եւ ձերբակալուածները մեծապէս մտահոգած են ոստիկանական շրջանակները։ Վաւերաթուղթերով հաստատուած է որ Բժիշկ Սիտէրիս եւ իր կինը լրտեսութիւն կ՚ընէին օտար պետութեան մը հաշուոյն։ Դատական նախարարին հրահանգով, ոստիկանութիւնը իր հաւաքած բոլոր տեղեկութիւնները պիտի հաղորդէ ժամուլին.

Ընդհ. դատախազութիւնը խնդիրը ձեռք առած է։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ Կ՚ՈՒԶԷ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ՏԵՂԱՒՈՐԵԼ ԵԹՈՎՊԻՈՅ ՄԷՋ

Փարիզի յոյն դեսպանը Պ. Փոլիթիս ատենէ մը ի վեր կը գըտնուի Ատիս Ապապա, ուր կ՚ուսումնասիրէ գաղթականներ տեղաւորելու հարցը։ Պ. Փոլիթիսի կատարած քննութիւնը կը շահագրգռէ հաւասարապէս բոլոր այն պետութիւնները, որոնք յարաճուն բնակչութիւն մը ունենալով մէկտեղ, զուրկ են հողէ համապատասխան տարածութենէն եւ իրենց բնակչութեան աշխատանք հայթայթելու հնարաւորութենէն եւ որոնք, Ամերիկայի եւ Աւստրալիոյ կողմէ գաղթականներու առջեւ դրուած արգելքէն ի վեր մանաւանդ, ստիպուած են իրենց աւելորդ մարդերը... արտածել կարենալու համար, յատուկ շուկաներ փնտռել։ Փոլիթիս ուրեմն, կը քննէ Եթովպիոյ ընդհ. կացութիւնը թէ կրնա՞յ արտասահմանէն մտնող գործաւորներուն աշխատանք հայթայթել։

Եթովպիոյ կայսրը համակրութեամբ կը նայի Փոլիթիսի ձեռնարկին եւ հրահանգներ տուած է որ ամէն տեղ դիւրացնեն անոր աշխատանքները։

ՆՈՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Կէվկէլիէն կը հեռագրեն թէ նախորդ գիշեր տեղի ունեցած է նոր երկրաշարժ մը որ տեւած է քանի մը վայրկեան։ Վերջին երկրաշարժներէն վնասուած բազմաթիւ տուներ, կարգ մը գիւղերու մէջ փլած են նոր ցնցումներէն։

Տէմիր Գափուի եւ Մակեդոնիոյ զանազան շրջաններուն մէջ եւս թեթեւ ցնցումներ արձանագրուած են։

*** Իզմիրի մէջ եւս մէկ քանի ցնցումներ զգալի եղած են նախորդ օր, առանց նիւթական կամ մարդկային որեւէ վնաս պատճառելու։

ՑԵԽԻ ՀԵՂԵՂԸ

Հակառակ կառավարութեան եւ ժողովուրդին ձեռք առած միջոցներուն, ցեխի հեղեղը կը շարունակէ առաջանալ եւ լուրջ վտանգի ենթարկել շաթլառ գիւղը։ Հեղեղը հիմայ բաժնուած է 4 ճիւղի, սպառնալով շրջակայ ուրիշ մէկ քանի գիւղերու։ Այս առթիւ հետեւեալ հետաքրքրական երեւոյթը։ Նշմարուեր էր որ որոշ կէտէ մը ասդին հեղեղը աւերակ գոյն մը սկսած է ստանալ։ Քննութեամբ հասկցուեցաւ որ ճամբուն վրայ, հողամասի մը կքումին հետեւանքով՝ երեւան ելած է ածուխի հանք մը, որ բաւական հարուստ կը կարծուի ըլլալ։

ՆԱՒԱՑԻՆ ԱՂԷՏ ՄԸ

Վիքինկ ամերիկեան նաւը որ Բեւեռային Ատլանտեան ովկէանոս մեկներ էր շարժապատկեր քաշելու համար, ընկղմեցաւ պայթումի հետեւանքով։ Նաւուն մէջ կային 140 անձեր եւ մեծ քանակութեամբ ուժանակ՝ որ պիտի գործածուէր սառցակոյտերուն միջեւ անցք բանալու համար։ Կը կարծուի թէ կայծի մը հետեւանքով՝ կրակ առած է տակառ մը՝ որուն մէջ կար 14 քիլօ ուժանակ։ Այդ պայթումին հետեւանքով է որ նաւը մեծապէս վնասուեցաւ։ 117 անձեր կրցած են ցամաք ելլել հազար դժուարութեամբ։ Շուտափոյթ օգնութիւններ կը ղրկուին փրկելու համար աղէտեալները։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՃԻԳԵՐԸ

Թղթակցութեան մը մէջ, խօսած էի մեր գաղութին կրթական կեանքին մասին, մասնաւորապէս ծանրանալով Ֆիքսի գաղթակայանին ազգային եւ յարանուանական վարժարաններուն վրայ։ Մանրամասնօրէն տուած էի անոնց բարոյական եւ նիւթական վիճակին պատկերը։ Այս անգամ ակնարկ մը՝ միւս արուարձաններուն կրթական կեանքին վրայ։

Ֆիքսէն անմիջապէս յետոյ, սկսինք Քօքինիայէն, Պիրէոսի մօտիկ եւ Լիփազմայի զրացի հայաշատ կեդրոն մը, որ այս տարի առանձին քաղաքապետ պիտի ունենայ, քանի որ բնակչութեան ընդհ. թիւը 80.000ն ալ կ՚անցնի։

Քօքինիան ունի չորս կարեւոր կրթարաններ։ Ասոնցմէ՝ Ջաւարեան Հ. Կ. Խաչեան վարժարանին մասին ընդարձակօրէն խօսած եմ այս սիւնակներուն մէջ։

Ազգ· վարժարան Քօքինիոյ.— *Ունի 250 երկսեռ աշակերտ, նախակրթարանի եւ մանկապարտէզի մէջ եւ 9 ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի, միայուն եւ այցելու։ Վարժարանը կը կառավարուի տեսչական խորհուրդով՝ փոխանակ տնօրէնի, ինչպէս Ֆիքսի Ազգ. վարժարանը։ Քօքինիոյ Ազգ. վարժարանին պիւտճէն՝ ամսական 11,000 տրախմի մօտ գումարի մը կը հասնի։ Վարժարանը չունի մասնաւոր հոգաբարձութիւն, Թաղական Խորհուրդը կը տանի նաեւ ա՛յդ գործը։ Դպրոցական շէնքի տեսակէտէն բախտաւորներէն է, որովհետեւ ունի առանձին դասարաններ եւ օդասուն ու յարմար շէնք, թէեւ ... կարեւոր վարձքով մը։*

Վարժարանին եկամուտները կը կազմեն աշակերտներու թոշակները, Թաղականութեան ամսական՝ 1000-1200 տրախմիի նպաստները եւ Ատանայի Ուսումնասիրաց Միութեան (Ամերիկա) բաւական կոկիկ օժանդակութիւնը։ Հակառակ այս բոլորին, վարժարանը ամէն ամիս կ՚ունենայ կարեւոր բաց մը, ինչպէս բոլոր ազգային վարժարանները։ Կ՚ըսուի թէ այս բացերուն համար պիտի մտածէ Կեդր. Վարչութիւնը։

Գալով Քօքինիոյ յարանուանական վարժարաններուն՝ անոնցմէ հայ կաթոլիկները՝ ունին կոկիկ շէնք մը եւ յարմարագոյն պայմաններ։ 100 աշակերտ՝ երկսեռ, եւ 3 պաշտօնեայ, միայուն եւ այցելու։ Վարժարանին նիւթական մասը կը մատակարարուի Հռոմէն։

Հայ բողոքականներն ալ ունին գեղեցիկ եւ յարմար դպրոցական շէնք մը՝ ուր կ՚ուսանին մօտ 200 երկսեռ ուսանողներ։ Պիւտճէն կ՚ապահովէ ամերիկեան Պորտը։ Յարանուանական երկու յարկերուն մէջ ալ չեն պակսիր լաւագոյն մշակներ։ Ազգային-Ջաւարեան եւ յարանուանական վարժարաններու յարաբերութիւնները բարեկամական են եւ մխիթարական։

Բացի այս չորս վարժարաններէն, անցեալ շրջանին կար նաեւ՝ Քօքինիոյ ծայրամասին մէջ հաստատուած պզտիկ ծաղկոց մը, որ այս տարի չի գործեր։ Քօքինիոյ ազգային եւ կրթական կեանքը ոգեւորիչ է այս շրջանին։

Քօքինիայէն վերջ, երբ անմիջական դրացի ունինք Լիփազմայի գաղթակայանը, որուն ազգային վարժարանը այս տարի, նիւթապէս բախտաւորներէն կարելի է համարել։

Լիփազմայի Ազգ· վարժարանը.— *Ունի 180ի մօտ երկսեռ աշակերտութիւն եւ 7 ուսուցիչ եւ ուսուցչուհիներ, միայուն եւ այցելու։ Վարժարանը ունի իր տնօրէնը։ Պիւտճէն կը հասնի ամսական 8000 տրախմիի, որ կը հայթայթուի աշակերտական թոշակներէ, Թաղականութեան նպաստէն, Բարեգործականէն եւ պատահական հասոյթներէ։ Մոռցայ ըսելու, որ Քօքինիայի Ազգ. վարժարանն ալ Բարեգործականէն կը ստանայ ամսական նպաստ մը 5,50 անգլ. ոսկի, ինչպէս ազգ. վարժարանները։ Օրինակ՝ Լիփազման 5, Ֆիքսը 5,5, Սինկրուն 4։ Լիփազմայի վարժարանը ունի իր հոգաբարձութիւնը, որ կը զբաղի դպրոցին բարոյական եւ նիւթական մատակարարութեամբ։*

Դպրոցական շէնքի տեսակէտէն, բախտաւոր կարելի է նկատել, քանի որ ունի մասնաւոր դասարաններ՝ փոխան սրահի մը, առանց բաժանումներու, ինչպէս են Ֆիքսն ու Սինկրուն։

Այս վարժարանը այս տարի բախտաւոր կը նկատենք, որովհետեւ Պ. Ն. Կիւլպէնկեանի կողմէ եղած 20,000 տրախմիի կարեւոր նպաստը կը փրկէ կրթական գործը։ Աշակերտներէն ամսական իբրեւ թոշակ, այս վարժարանը կը գանձէ հազիւ 1500-1800 տրախմի։ Լիփազմայի մէջ հայ-կաթոլիկները չունին վարժարան։ Անոնց փոխարէն հայ-բողոքականները ունին յարմարագոյն պայմաններով եւ օդասուն վայրի մը վրայ վարժարան մը, 250 աշակերտով։ Վարժարանը կը կառավարուի Տիկ. Աճէմեանի կողմէ, որ ունի իր ձեռքին տակ քիչ ու շատ վարժ մշակներ։ Վարժարանին պիւտճէն կը մատակարարուի Պորտի կողմէն։ Յարանուանական վարժարաններու իրական պիւտճէները մեզի անծանօթ են։

Քանի, որ կը խօսինք Լիփազմայի մասին, ըսենք նաեւ որ անցեալ շրջանին՝ Բիրամայի մօտերը, Այա-Եորկի ըսուած Թաղամասին մէջ, որ Լիփազմայէն կէս ժամի չափ հեռու է եւ ծովեզրը, կար փոքրիկ ծաղկոց մը, որ այս տարի փակ է։

Սինկրուի Ազգ· վարժարանը.— *Ունի 100-110 երկսեռ աշակերտ, նախակրթարանի եւ մանկապարտէզի մէջ եւ չորս ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի։ Վարժարանին պիւտճէն կը հասնի ամսական 6000 տրախմիի, որուն հազիւ 1500ը կը գոյանայ թոշակներէ, 4 անգլիական Բարեգործականէն, որ կ՚ընէ 1500 տրախմի։ Ամսական բաց կ՚ունենայ 3 հազարէ աւելի գումար մը։ Շէնքի տեսակէտէն անբախտ է, ինչպէս Ֆիքսը։ Սրահ մը՝ փոքրիկ եւ նեղլիկ, առանց մասնաւոր բաժանումներու, ու այսքան միայն։ Այս Թաղը, հինէն ի վեր կայուն վիճակ մը չէ ունեցած եւ այժմ ալ վէճեր ծագած են։*

Հայ-բողոքականներն ալ ունին կրթական յարկ մը, ուր կը յաճախեն 100ի չափ երկսեռ աշակերտներ։

Պէտք է ըսել, որ բոլոր արուարձաններուն մէջ ալ, Ամերիկացիներու կողմէ հաստատուած են գիշերային դպրոցներ, ուր կ՚ուսանին վեր ի վերոյ 200-250 երկսեռ աշակերտներ չափահաս (չորս արուարձաններու ուսանողներու ընդհ. թիւն է 3500)։

Խօսինք նաեւ, շրջաններու դպրոցներու մասին, սկսելով՝ ամէնէն մօտիկէն՝ Ամարուսիէն։ Ամարուսին՝ Աթէնքէն 30 վայրկեան ինքնաշարժով, ամառանոց գիւղ մըն է, ուր գացած եւ հաստատուած են մեր հայրենակիցները եւ աղիւսաշէն տուներով հիմնած՝ վարի եւ վերի Ամարուսի անունով Հայնոցներ։

Ժամանակի ընթացքին, իրենց առօրեան ապահովելէ վերջ, սկսած են մտածել նաեւ մտքի սնունդի մասին հոս ու հոն զարնուելով։ Շնորհիւ Հ. Կ. Խաչին ունեցած են Վարի եւ Վերի Ամարուսներ անուններով երկու ծաղկոցներ։ Վարի եւ Վերի Ամարուսինները իրարմէ մօտ ժամ մը հեռու են։ Կրթական այս համեստ երկու յարկերուն մէջ կ՚ուսանին աւելի քան 50 երկսեռ հայորդիներ, մէկ մէկ ուսուցիչի կողմէ, շնորհիւ Հ. Կ. Խաչի նիւթական օժանդակութեան։ որ զոյգ յարկերուն կուտայ՝ տարեկան 8 հազար տրախմի գումար մը։ Ընդհ. պիւտճէն 24000 տրախմի է, որուն՝ ինչպէս կը տեսնուի, մէկ երրորդը միայն Կ. Խաչի Ամերիկայի Կեդրոնը կուտայ. մնացեալ 16000 տրախմին կը հայթայթեն Կ. Խաչի տեղական Մասնաճիւղերը, զանազան ձեռնարկներով։

Ասոնցմէ դուրս, Աթէնքէն քանի մը ժամ հեռուն, Լավրիօն-Քամարիցայի մէջ ալ կան երկու ծաղկոցներ, աւելի քան 60-70 աշակերտներով եւ մէկ մէկ ուսուցչուհիներով։ Լավրիօնինը՝ Կ. Խաչի վարժարանն է, Պիւտճէին մեծ մասը Կ. Խաչը կուտայ եւ վարժուհին ալ իր կողմէ նշանակուած է։ Իսկ Քամարիցան՝ այս տարի Ազգ. Իշխանութեան ենթակայ է։ Անցեալ տարի Կ. Խաչը այս վարժարանին ամսական 350 տրախմի նպաստ մը կը յատկացնէր։ Նորէն Աթէնքի շատ մօտիկ, կայ Մասքաթօյի մէջ փոքրիկ ծաղկոց մը՝ ենթակայ Ազգ. Իշխանութեան, 25 աշակերտներով։

Այս տարի Կրետէի շրջանին մէջ՝ Ռէթիմնօն ալ ունեցաւ իր դպրոցը՝ ենթակայ Ազգ. Իշխանութեանց։ Դպրոցներ ունին նաեւ Քանտիան եւ Միտիլլին։ Պէլոպոնէսի շրջանին մէջ՝ Քալամաթան (Բարաբիզմաթա) ունի «Ռոստոմեան» Հ. Կ. Խաչի վարժարանը, աւելի քան 50 աշակերտով։ Մեծ աշխատանք եւ ճիգ կը թափեն այս վարժարանին շուրջ հաւաքուած հայբնակիչները, Կ. Խաչի հովանաւորութեամբ,

⁂ Փակելէ առաջ այս էջը, ըսենք որ Տնտեսական Խորհուրդը սկսած է գործի։ Հաւաքիչներ կը շրջին Թաղէ Թաղ եւ վաճառատունէ վաճառատուն, ազգային տուրք հաւաքելու։ Աշխատաւոր եւ արհեստաւոր տարրերը աւելի դիւրութեամբ կը վճարեն կամ կ՚ուզեն վճարել Իսկ «պուրժուա»ները հազար ու մէկ ձեւեր եւ ճամարտակութիւններ կը փորձեն, խուսափելու համար ամսական քանի մը տրախմիի վճարումէն, դպրոցի, եկեղեցիի եւ ժողովուրդի համար։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Այս գիւղը անակնկալ մըն էր որ ըրաւ։ Ճշմարիտ անակնկալ մը։ Սէնթ Մարկըրիթ հաստատուած մեր հայրենակիցները մեծ մասով Թրքախօս են եւ անշուշտ անտեղեակ հայ ազգային պատմութեան, անոր սրբազան ուխտերուն, հերոսական ճիգերուն եւ գրական արժէքներուն։

Անշուշտ անտեղեակ են առանց յանցաւոր ըլլալու, որովհետեւ իրենց ծննդավայրի ազդեցութիւնն է որ կը կրեն։ Ցանցաւոր չեն որովհետեւ Թրքական բռնակալութիւնը կզպած էր անոնց լեզուները հայերէն չթոթովելու համար։

Ահա այսպիսի ժողովուրդ մըն է որ հաստատուած է Մարսէյլի հարաւ արեւմտեան կողմը, օդասուն, դալարագեղ բլրակի մը վրայ։

Թրքախօս այս ժողովուրդը սակայն առաջնորդուելով իր բնածին ուժէն եւ փորձառութիւն քաղելով անցեալի տառապալից շրջաններէն եւ այժմու Թափառական կեանքէն, ոտքի է կանգներ փրկելու համար իր մանուկները։

Այսպէս, հայախօս շրջաններէն շատեր երբ ամուլ վէճերով կը զբաղին, Սէնթ Մարկրիթն իր սեփական մասուռ մանկապարտէզը ունեցաւ, որուն մէջ Թրքախօս ծնողներու զաւակներ գեղեցիկ հայերէն կը խօսին եւ գրեթէ մոռցած են Թուրքերէնը։

Մատուռը իր կիսաւարտ վիճակին մէջ իսկ կը ծառայէր մանկապարտէզի։ Վերջին երկու տարուան ընթացքին ժողովուրդին զոհաբերութիւններով եւ Շաւարշ Քահանայ Թէրզեանի ջանքերուն շնորհիւ, շինութեան պակաս տեղերը լրացան եւ շէնքը ներկայանալի վիճակ մը ստացաւ։

Բարեպաշտ ընտանիքներ զանազան նուէրներով կ՚ուզեն ներքին զարդարանքը լրացնել։ Իսկ այս բոլորին հետ ամէնէն մխիթարական երեւոյթն է Հայ կաթոլիկներու մասնակցութիւնը, անոնց բարոյական ու նիւթական օժանդակութիւնը դպրոցին ու եկեղեցիին։

Ցաւալի է ըսել որ Մարսիլիահայ գաղութի Հայ կաթոլիկները ինչ ինչ պատճառներով շատ անտարբեր մնացած են ազգային շարժումներուն հանդէպ, մասնաւորապէս դպրոցական խնդիրներու շուրջ։

Այս մասին կը խօսիմ ուրիշ առթիւ։ Իսկ այժմ պիտի բաւականանամ թելադրելով միւս արուարձաններու Հայ կաթոլիկներուն հետեւիլ Սէնթ Մարկրիթցիներու գեղեցիկ օրինակին, եթէ կ՚ուզեն իրենց պապերուն արժանի ժառանգորդները ըլլալ։

Սէնթ Մարկրիթ ինքզինքը բախտաւոր կը նկատէ նաեւ այս տարուան համար իբր վարիչ մանկապարտիզպանուհի ունենալով Նիսի Նախկին վարժուհի Օր· Սիրան Առաքելեանը, որ ամավերջի առթիւ կազմակերպած դպրոցական հանդէսով, մեծ տպաւորութիւն գործեց աշակերտներու ծնողներուն վրայ, ու նիւթական կարեւոր օգնութիւն մը ապահովեց Թաղականութեան սնտուկին։

Այս գիւղի աշակերտութեան ընդհ· թիւն է 70, մեծ մասը մանկապարտէզի պզտիկներ։ Այնպէս որ նախակրթարանի բաժին մը անհրաժեշտ չէ։ Դժբախտաբար Թաղականութիւնը նախակրթարանի ուսուցիչ մը վարձած է փոխանակ օգնական մանկապարտիզպանուհի մը պաշտօնի կոչելու։ Իսկ այժմ կը լսենք թէ գործադրկութիւնը պատրուակելով 100 ֆրանք վարիչ վարժուհիի ամսականէն 50 ֆրանք ալ նախակրթարանի ուսուցչէն գեղչած են, ինչ որ անտեղի է։

Ս· ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ՍԷՐ ԵՒ ՄԱՀ

Սիրոյ անկողնին մէջ գործուած ոճիրներուն մասին ֆրանսական վիճակագրութիւն մը կը հաստատէ որ 1) կիները աւելի շատ զոհ կ՚երթան եւ կը սպաննուին, 2) ամուսնացածները աւելի քիչ ոճրագործութեանց մղուին քան ամուրիները, 3) չյաջողած սպաննութիւնները կամ անձնասպանութիւնները աւելի շատ են քան յաջողածները։

ԱՇԽԱՐՀԻ ՀՆԱԳՈՅՆ ԳԻՐՔԸ

Շուէտացի հնախոյզ մը, Սվէն Հէտէն, Չինաստանի մէջ գտաւ գիրք մը, որ պատրաստուած է Քրիստոսէ մէկ դար առաջ։ Գիրքը ունի 78 էջ.. փայտեայ, որոնք իրարու կարուած են գեղեցկօրէն։

Կոթէնպուրկի համալսարանին փրօֆէսէօրը կ՚աշխատի կարդալ այս գիրքը։

ՕՏԱՐԱՑՄԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ
Ի՞ՆՉ Կ՚ԸՆԵՆ ՄԵՐ ԲԱԽՏԱԿԻՑ ՌՈՒՍԵՐԸ

Դ.

ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Մինչեւ հիմա մենք ներկայացուցինք արտասահմանի Ռուսերուն այն կազմակերպութիւնները, որոնց նպատակն էր հայրենի մթնոլորտ մը ստեղծել օտար երկրի մէջ (Թատրոն եւ երգչախումբ), հայրենի աւանդութիւններով պաշարել (դպրոց եւ դասախօսութիւն), եւ պատրաստ գտնուիլ տէր կանգնելու իրենց երկրին (զինուորական միութիւններ), երբ պայմանները շրջուին։

Բոլոր այդ կազմակերպութիւնները ոչինչ ունէին յարձակողական ընդդէմ այն պատճառներուն, որոնք զիրենք դուրս նետեցին հայրենի երկրէն։ Այս անգամ պիտի ներկայացնենք բոլորովին նոր ու «գաղտնի» կազմակերպութիւն մը, որ քիչ մը յարձակողական նկարագիր կը կրէ, ուղղուած ըլլալով ընդդէմ Ռուսիոյ արդի վարչաձեւին։

Այդ կազմակերպութիւնը կը կոչուի Բրացտվօ Ռուսկոյ Պրավդի *(Ռուս Ճշմարտութեան Եղբայրակցութիւն)։ Միակ նպատակն է կռուիլ համայնավարութեան դէմ, չթողուլ որ այդ վարչաձեւը տիրէ ռուս երկրին եւ վարդապետութիւնը մտնէ ռուս հոգիին մէջ։ Այս կազմակերպութիւնը մեքենայի մը պէս զանազան մասեր ունի,— շրջանային եւ քաղաքային վարչութիւններ, ռազմական խումբեր, մեկուսի հատուածներ, ահաբեկիչ (տէրորիսթ)ջոկատներ, զինուորական մարմիններ։ Բոլոր այս բաժանումներուն վարիչն է Գերագոյն Խորհուրդը, որ ստեղծանաւորումները կը կատարէ խիստ քննութենէ մը յետոյ, կը կառավարէ խիստ կարգապահութեամբ մը, — պայման է բացարձակ հնազանդութիւնը մեծերուն հանդէպ։ Իւրաքանչիւր անդամ, մեծէն փոքրը, երդումով կապուած են կազմակերպութեան եւ ռուսական դատին։*

Պատերազմական կազմակերպութիւն մը, որուն ռազմաճակատը կը գտնուի Ռուսիոյ, ապաստանը կամ թիկունքը՝ արտասահմանի մէջ։ Երկրին մէջ կռուող ուժերը եւ կազմակերպութիւնները կապուած են արտասահմանի։ Արտասահմանի այս կազմակերութիւնը կ՚օգտուի այն դիւրութիւններէն, զորս միջազգային քաղաքական չէզոքութեան սովորութիւնները և քաղաքական ապաստաններու իրաւունքը կուտան բոլոր այն յեղափոխական կազմակերպութիւններուն, որոնք, իրենց երկրէն դուրս ելած՝ կը կռուին իրենց երկրին քաղաքական վարչաձեւին դէմ։ Սակայն Բ. Ռ. Պ. երբեք չի կռուիր այն համայնավարներուն դէմ, որոնք կը գտնուին արտասահմանի մէջ։ Ատիկա կը նկատէ անձնական վրէժխնդրութեան հարց, եւ իրեն իրաւունք չի տար, այդպիսի վրիժափորձերով, հրաւիրել ապաստան տուող կառավարութեան ուշադրութիւնը կամ խրստութիւնը հանդէպ իր կազմակերպութեան եւ իր տարագիր ժողովուրդին, որուն կեանքի պայմանները առանց ատոր ալ դժնդակ են։

Յետոյ այս կազմակերպութիւնը կատարելապէս անկախ կը մնայ հակահամայնավարական բոլոր ճակատներէն, կուսակցական եւ խմբակցական անոնց ներքին վէճերէն։ Երբեք չի խառնուիր անոնց ծրագրային կռիւներուն եւ անհամաձայնութիւններուն։ Ան իր աշխատանքը կը կատարէ բոլորովին մինակ, անխախտ պահելով «մեկուսացումի» իր քաղաքականութիւնը հանդէպ այն բոլոր կազմակերպութիւններուն, որոնց գլուխը կանգնած են քաղաքական ծանօթ դէմքեր։ Այդ պետերէն ոչ ոքի թոյլ կը տըր- ուի մտնել այս կազմակերպութեան մէջ, գաղտնի պահելու համար իրենց գործունէութիւնը։ Գնութիւնները ցոյց կուտան որ Բ. Ռ. Պ. նիւթական ոչ մէկ օժանդակութիւն կը ստանայ «սպիտակ»ներէն, կամ հակաբոլշեւիկ կազմակերպութենէ եւ կամ օտար կառավարութենէ մը։ Անդամներն են, որ իրենց կամաւոր մասնավճարներով գոցեն շրջանային կամ քաղաքային խումբերու ծախքերը։ Կեդրոնը միայն իր արտակարգ ծախքերուն համար երբեմն կը ստանայ Ռուսերու կամ հակաբոլշեւիկ օտարներու կողմէ զանազան նպաստներ։

Այս կազմակերպութիւնը իրական ճակատամարտ մըն է որ կը մղէ Ռուսիոյ մէջ։ Երկու կողմերն ալ բուռն են եւ անգութ իրենց գործադրած միջոցներուն մէջ։ Մահափորձ, ռմբահարում, պայքար եւ գնդակահարութիւն, յարձակում եւ սոր։ Բոլշեւիկները երկրին մէջ կը դիմադրեն — մահուան պատիժներով եւ անանուն տանջանքներով — իսկ արտասահմանի մէջ՝ ամբաստանութեամբ եւ մեղադրանքով։ Որքան կը զգայ թէ ուժեղ է պայքարը երկրին մէջ, այնքան կը ջանայ քանդել թիկունքը արտասահմանի մէջ, իր հակառակորդները ներկայացնելով «քաղաքական աւազակութեան» լծուած։

Արտասահմանի մէջ Բ. Ռ. Պ. իր ոչ մէկ խումբին կուտայ գործելու անկախութիւն, կամ դիմադարձելու բոլշեւիկ ամբաստանութիւններուն։ Ամէն գործ կը կատարուի միայն Գերագոյն Խորհուրդին ցոյց տուած եղանակով, այնպիսի պետերու կողմէ, որոնք գործադիր մարմնին կը պատկանին եւ ամբողջական լիազօրութիւն ստացած են։ Ընդհակառակն, երկրին մէջ Ռ. Պ.ի ուժերէն անկախ մարմիններ կան եւ ամէն օր նոր ուժեր կը ստեղծուին։ Այս ուժերը եւս իրենց կարգին հրահրեն ժողովրդային հակաբոլշեւիկ տարրերը, որպէսզի կռուի համար հասունցած անոր ուժ կանգնի պայքարի գծին վրայ, այսպէսով տապալելու համար հարստահարող վարչաձեւը։

Այս կազմակերպութիւնը քաղաքական կուսակցութիւն դառնալու որեւէ յաւակնութիւն չունի եւ ծրագիր ալ պատրաստած չէ։

Ոմանք կ՚ըսեն թէ Ռուսիոյ ազատագրումը կարելի է միայն ժողովուրդին ամբողջական օժանդակութեամբ, բայց չի բաւեր ժողովուրդին բացատրել թէ «ի՞նչ պէտք է ընել», այլ պէտք է հասկցնել թէ «ինչո՞ւ համար յանուն ինչի՞ պէտք է այդ ընել»։

Այս տրամաբանութեամբ, Բ. Ռ. Պ· ժողովուրդին մէջ կը տարածէ կարճ կարճ խօսքեր, որոնք կը բացատրեն պահանջը։ Բոլոր այդ խօսքերէն, այսինքն այդ լակոնական քարոզչութենէն կը հասկցուի, որ Բ. Ռ. Պ. կը պահանջէ ազգային ռամկավար կառավարութիւն մը, հիմնուած ըլլայ մարդկային հաւասար իրաւունքներու նախնական սկզբունքին վրայ։ Այս կարգախօսքերը չափազանց կարճ, չափազանց դիւրահասկնալի եւ ժողովրդական են։ Ահա քանի մը.

— Հաւասարութիւն օրէնքին առջեւ բոլոր քաղաքացիներուն համար։ Ջնջել դասակարգային առանձնաշնորհները։ Իւրաքանչիւրին տալ իր արժանի տեղը համաձայն ոչ թէ իր ծնունդին այլ իր տաղանդին։ Քաջալերել անհատական ամէն ճիգ։ Ճանչնալ գիւղացիներու սեփականութեան իրաւունքները։ Գիւղացիներուն պիտի պատկանին այլեւս այն բոլոր հողերը, զորս ստացան անոնք յեղափոխութեան

թեան ժամանակ։ Ընդհանուր ներում յեղափոխութեան շրջանի բոլոր դատապարտեալներուն. վերադարձնել զանոնք իրենց հին դիրքերուն, զինուորական ըլլան թէ քաղաքային, կը բաւէ որ անոնք ուզեն ծառայել ոչ թէ Գ. Միջազգայինին, այլ Ռուսիոյ։

Ազգային ժողով գումարել (համայնավարները չընդունիլ), որոշելու համար կառավարութեան վերջնական ձեւը։

Եզրակացնելով, Բ. Ռ. Պ.ի նպատակն է.—

Երկրին ժողովուրդը արթնցնել եւ իսկապէս ռուս ազգային յեղափոխութիւն մը յառաջ բերել, տապալել կարմիր իշխանութիւնը, որ օտար է Ռուսաստանի իր էութեամբ եւ կարգերով, եւ կազմել ռուս իրապէս ազգային կառավարութիւն մը։

Բ. Ռ. Պ.ին գործունէութեան միջոցներն են.—

Հակաբոլշեւիկ քարոզութիւններ, ամէն միջոցով սարսել սովետական կառավարութեան մեքենան, ժողովրդային ահաբեկութիւն գործավարներու եւ գինդ-գլուխ կոմունիստներու հանդէպ, ապստամբութեան կորիզներ ստեղծել, զինուորական ըմբոստութիւն, եւ վերջապէս ի պահուն ամենայնի՝ զինեալ ընդհանուր յեղափոխութիւն։

Բ. Ռ. Պ.ի մէջ կրնան զինուորագրուիլ բոլոր Ռուսերը։ Իւրաքանչիւր նորագիր անդամ կը յայտարարուի.

—«Մեզի անդամ ըլլալը քաղաքական դաւանանք մը չի կրնար ըլլալ։ Անդամակցութիւնը պարծենկոտութեան աղբիւր չի կրնար ըլլալ, ոչ ալ առիթ մը քաղաքական դէմք դառնալու։ Մեր անունները անծանօթ պիտի մնան առ յաւէտ։ Գերագոյն Խորհուրդն է, որ կը վարէ զմեզ։ Չպիտի խորհիս անձիդ մասին, այլ միայն Ռուսիոյ վրայ։ Գիտցիր որ մէկը նշան կ'առնէ, միւսը զէնք կը պատրաստէ, երրորդը փամփուշտ կուտայ։ Ամէն գործ պէտք է բարիք մը բերէ Ռուսիոյ։ Մի խորհիր թէ գործդ ծանր է, ատիկա տկարութիւն է։ Մի հարցներ թէ ե՛րբ պիտի վերջանայ զոհողութեանդ ժամը։ Պարտականութիւնդ է կռուիլ, մինչեւ գերեզման։ Քու հաճոյքդ չէ, որ կը հետապնդես, այլ Ռուսիոյ ազատագրութիւնը։ Եթէ դուն չտեսնես, յաջորդներդ պիտի տեսնեն անպայման։ Ով ընդունակ է աշխատելու, գործի՛։ Անընդունակները տեղ չունին մեր մէջ։ Թող Աստուած ուժ տայ Բ. Ռ. Պ.ին»։

Կը տեսնուի, որ չափազանց լուրջ կազմակերպութիւն մըն է այս, որ իր բոլոր անդամները կը կապէ հայրենիքի ազատութեան կամ... մահուան հետ։ (Ինչպէս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ մահ կամ ազատութիւն»)։ Ան կը գործէ գաղտնի եւ «ընդ յատակեայ»։ Այն ատեն ինչպէս կարելի էր տեղեկութիւն հայթայթել անոր մասին, թէեւ գաղտնի, բայց ամէն ռուս մտաւորական լսած է անոր խուլ գործունէութեան մասին, գիտէ անունը եւ աւանդութիւնները այդ կազմակերպութեան։ Յաճախ երիտասարդներ, նոյնիսկ կիներ կ'անդամագրուին եւ կը մեկնին։ Ո՞ւր, ո՞ր ճամբով, ոչ ոք գիտէ։ Ռուս գաղթականը, սակայն, եր մեկնած ընկերոջ լուրն առած ատեն, կարծես կը լսէ գնդակները, որ կ'արձակուին, հեռո՜ւն, ռուս գիւղերուն մէջ։ Ու սիրտին խորքէն մաղթանք մը կ'ընկերացնէ գիւղացի երիտասարդին, որ գնաց դէպի սրբազան կռուի վայրը։ Ռուսը կը հաւատայ որ

— Զա բոգոմ մոլիտվա ա զա ցարիոմ սլուժբա նիէ պրոպադաուտ (Աղօթքը, զոր կ'ուղղենք Աստուծոյ եւ ծառայութիւնը, զոր կ'ընենք Ցարին, երբեք անլսելի չեն մնար)։

Հիմա «ցար»ին տեղ կը գործածեն «հայրենիք» բառը։

ԲԱԶՀԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՇԱՎԻԼԻ Ե. Ե. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՇԱՎԻԼ, 14 Մարտ.— Անցեալ շաբաթ իրիկուն Շավիլի Հ. Ե. Ե. Միութիւնը տուաւ իր տարեկան երեկոյթ պարահանդէսը, սինէմա Փանթէնի սրահին մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան։

Անցեալ տարի այս ժամանակ, այս էջերուն մէջ երբ կը գրէինք այս Միութեան կազմութեան մասին, յոյս կը յայտնէինք որ, եթէ Շավիլի հայութիւնը իր նիւթական թէ բարոյական օժանդակութիւնը չխնայէ այս խումբ մը երկսեռ երիտասարդներուն, անոնք պիտի կարողանան իրականացնել իրենց ծրագրով նախատեսուած բոլոր միջոցները, հասնելու համար իրենց մտադրած նպատակին։ Այսօր տարի մը վերջ, ուրախալի է տեսնել որ Միութիւնը տեղւոյս հայութեան բոլոր խաւերէն անխտիր խանդավառ ընդունելութեան արժանացած, անսայթաք կը քալէ իր նպատակին։ Արդէն ունի իր կարգապահ եւ զօրաւոր գնդախաղի խումբը, իր թատերախումբը, նուագախումբը եւ երգչախումբը։ Եթէ մօտ ատենէն ունենայ նաեւ իր գրադարանը արդէն իր ծրագրին բոլոր կէտերը մասամբ եւ կամ լրիւ կատարած ըլլալու գոհունակութիւնը կրնայ ունենալ։ Այս մէկ տարուան միջոցին իր տուած մօտաւորապէս 10-15 երեկոյթ-պարահանդէսները, թէյասեղանները եւ դաշտահանդէսները արդէն հաճելի զանազանութիւն մը մտցուցած են Շավիլի հայ կեանքին մէջ։

Այս անգամ, իրենց երեկոյթը կը բաղկանար երկու մասերէ. նախ կատակերգութիւն մը, «Չարշըլը Արթին Աղա» եւ յետոյ կէս գիշերէն մինչեւ լոյս պարահանդէս։

Ներկայացումին մասին չպիտի խօսիմ. Առաջին անգամ բեմ ելլող այդ օրիորդներէն եւ պարոններէն անշուշտ չէ կարելի կատարելագործուած արուեստ պահանջել։ Երեւոյթը ինքնին արդէն քաջալերական է իրենց համար. այդ խումբ մը տղաքը գողնալով իրենց աշխատանքի պահերէն, իրենց գիշերը ցերեկին խառնած, ի գին ամէն զոհողութեան, յաջողած են ներկայացնել բարոյալից կատակերգութիւն մը բաւական լաւ կերպով։ Այսքանը արդէն բաւական է որ մենք գուրգուրանք իրենց վրայ։

Ներկայացման նիւթը ծանօթ է բոլորիս.«Ալաֆրանկայ»ի եւ «ալաթուրքայ»ի, հինի եւ նորի կռիւ, հետաքրքիրը այն է որ ասկից քանի մը տասնեակ տարիներ առաջ գրուած այս թատերախաղը շատ քիչ փոփոխութեամբ կրնանք յարմարցնել նոյն մեր ներկայ ժամանակի հայ իրականութեան։ Հիմակ ալ, դեռ ունինք բազմաթիւ Արթին աղաներ որոնք հակառակ 20 տարիներէ ի վեր իրենց ծննդավայրը թողած ըլլալուն, հակառակ տարիներէ ի վեր աշխարհի քաղաքակրթութեան կեդրոնը ապրած ըլլալուն, դեռ մէկ կէտ մը անգամ չեն զիջած իրենց հին սովորութիւններէն, նոյնիսկ եթէ ըլլան անոնք չափազանց վատ եւ ծիծաղելի։ Քանակ մը ունինք տիկին Եւփիմէներու որոնք մոռցած՝ ազգային ամէն արժանապատուութիւն ու հայ ընտանեկան սրբութիւն, նորաձեւութեան անունին տակ հրամցուած ամէն խենդութիւնները կ'իւրացնեն, ի՞նչ ընել ուրեմն։ Հեղինակը կուտայ պատասխանը իր Գառնիկ աղային բերնով։

«Օտարէն առէք միայն այն որ օգտակար է լաւ է եւ ճաշակաւոր, այն ժամանակ փոխանակ ծիծաղի, հիացման եւ ակնածանքի կ'արժանանաք ձերիններէն եւ օտարներէն»։

Գ. Վարդունի

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՌՈՄԱՆ, 14 Մարտ.— Մեր գաղութը կը բաղկանայ մօտ 280 հայրենակիցներէ։ Բանուորական քաղաք մըն է. Հոս ալ միւս հայաբնակ վայրերուն պէս հայութիւնը ենթակայ է յարափոփոխ վիճակի մը։

Հայերը այստեղ առհասարակ կ'աշխատին.

1· կօշիկի գործարաններուն մէջ։ Երբեք ժամերու կրճատում չէ եղած. բաղդատմամբ ուրիշ վայրերու, մեր հայրենակիցները իրենց վիճակէն շատ գոհ են։

Օրավարձերը կը վճարուին համաձայն աշխատանքի. այրերը 28էն մինչեւ 36 Փր., իսկ կիները 18էն 20 Փր.։ Ցեղացիի եւ օտարականի խտրութիւն չկայ։ Ընդհանրապէս հայերը սիրուած են գործատէրերու կողմէ։

2· Կաշիի գործարանը կ'աշխատին 16էն 17 հայրենակիցներ։ Վճարումը՝ համեմատ գործին, 27էն 35 Փր.։ Յոյս կայ որ յաւելուածական աշխատանք տրուի։

3· Գլխարկի գործարանը։ Հոս ալ Հայեր կ'աշխատին շաբաթը 5 օր։ Օրավարձքերը 26-32 Փրանք այրերը։ Իսկ կիները 17-20 Փր.։ Անգործութեան վախ չկայ։ Այս քաղաքին մէջ կարելի է հաշուել 60է աւելի մեծ կօշիկի գործարաններ, փոքրիկ աշխատանոցներէն զատ։ Յունուարի սկիզբէն մինչեւ հիմա հազիւ 2-3 փոքրիկ աշխատանոցներ իրենց աշխատանքի ժամերը կրճատած են եւ շաբաթը 3 4 օր կ'աշխատին։

Հոս ալ կան զանազան Միութիւններ։ Չափահաս երկսեռ որբերը ունին եռանդուն մասնաճիւղ մը։ Շնորհիւ իրենց ջանքերուն, բացին պզտիկներու համար դպրոց ուր ուսուցչուհի Տիկին Շ. Սինանեան մեծ ջանք կը թափէ պզտիկներուն մայրենի լեզուն սորվեցնելու։ Երեք ամսուան ընթացքին փոքրիկները շատ մեծ յաջողութիւն գտած են։

Մասնաճիւղ մըն ալ ունի Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչը համեստ ու գործունեայ։

Կայ նաեւ Հօկի մասնաճիւղ մը իրենց ծանօթ մտայնութիւններով։ Նաեւ Մալաթիոյ կրթասիրաց ընկերութիւնը, որ գործիք դարձած է Հօկին, խափանարար ձգտումներով։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այստեղ օրինակելի վիճակ մը ունի, միւսներէն բոլորովին տարբեր։ Լռիկ ու մնջիկ աշխատանք։

Խ. Զաթրեան

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐՈՒԻ, 12 Մարտ. — Մէկ ամիսէ ի վեր է որ հոս ալ ծայր տուած է տագնապը։ Ունինք երեք գործարան։ 1· կաումօնի թելի գործարանը, ուր երկու տարի առաջ կ'աշխատէին գրեթէ 4000 գործաւոր։ Մեր հայրենակիցները մեծ թիւ մը կը կազմէին՝ 6—700։ Ներկայիս հազիւ այդ թիւին կէսը մնացած է։ Ամբողջ գործարանին աշխատաւորներուն թիւը 2000ի իջած է։

1929 Նոյեմբերին երբ սկսան դուրս նետել գործաւորները, մաս մըն ալ իրենց հաշիւները առնելով մեկնեցան։ Այնուհետեւ սկսան գործաւորները աւելի ժամ աշխատցնել, այնպէս որ երեք մարդուն գործը մէկ հոգիի ընել կուտային։ Ներկայ տագնապը սկսաւ հետեւեալ կերպով,— Մէկ ամիս առաջ աւելի ժամերը կրճատեցին, 15 օր յետոյ շաբաթը 40 ժամի իջեցուցին, իսկ անցեալ օր 20-30 գործաւոր ճամբեցին։ Զրոյց կը շրջի թէ դեռ պիտի ճամբեն։

Երկրորդը Ժոնտրի թելի գործարանն է, ուր կ'աշխատին 800էն 1000 հոգի։ Մեր հայրենակիցները մեծ թիւ մը չեն կազմեր։ Հազիւ 20-25 այրեր կան։ Այս գործարանը անցեալ գործազրկութեան օրերուն բնաւ մարդ չարձակեց, ոչ ալ առաւ։ Այս անգամ առաջին ազդանշանը ինք տուաւ։ Յունուար 20ին ժամերը կրճատեց, շաբաթական 40 ժամի իջեցնելով։ 8 օր առաջ 10ի չափ գործաւոր ճամբեց, որոնց 2ը հայ, 1ը ալճերիացի, մնացածը ֆրանսացի։ Գործաւորները միշտ վախի մէջ են։

Երրորդը Պելմօնի մետաքսի գործարանն է, ուր կ'աշխատին 3 4 հարիւր գործաւորուհիներ եւ 20 30 այրեր, մեր հայրենակիցներուն թիւն է 30 40, երկու սեռէ։ Այս գործարանը բնաւ չէ ճամբած իր աշխատաւորները եւ ընդհակառակն միշտ գործազրկութեան ժամանակ ներս առած է։ Ներկայիս ալ գոհ են աշխատաւորուհիները։ Երբեմն ալ բանուոր կ'առնէ։

Այս կացութիւնը. Փոն տը Շէրուի երբեմնի շէն հայութիւնը վհատած է անգործ մնալու վախէն, որովհետեւ ոչ Լիոն, ոչ Տէսին, ոչ ալ ուրիշ տեղ գործ կայ։ Տագնապէն առաջին անգամ տուժողը անշուշտ մենք Հայերս ենք։ Ո՞ւր պիտի երթայ մեր վերջը Հայոց իշխաններ։ Ո՞ւր պէտք է փնտռել մեր ճարը։ Ո՞վ է մեր տէրը...։

Դ. Երամեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՈՍԱԿ ՔՀՆՅ. ՏՕՆԻԿԵԱՆ

Փետր. 9ին Ֆիլիպէի մէջ մեռաւ հօրեղբայրս, Ոսակ քհնյ. Տօնիկեան։ Ծնած էր Տարօնի Քաղլու գիւղը, 1862ին։ Փոքր հասակին մտած է Ս. Կարապետի վանքը, ուր իր ուսումն առնելէ յետոյ կը ղրկուի Քղի, ուսուցիչի պաշտօնով։

Աշխարհական անունով կը կոչուէր Գալուստ Տօնիկեան։ Իր մեծ եղբայրը (հայրս)՝ Սարգիսը յեղափոխական Արաբոյի եւ Լեւոնի հետ մշտապէս սերտ ըլլալով, մեր տունը յաճախ թալանի կը տրուէր Համիտի գործիք քիւրտերէն։ Գալուստը տեսնելով այս, ուսուցիչի իր պաշտօնով կ'անցնի Կիլիկիա եւ նիւթապէս օգնութիւն կը հասցնէ մեր տան։ Յետոյ, ի սէր 25 հոգինոց ընտանիքի մը, կ'անցնի Տէտէ-Աղաճ, ուր մեր հայրենակիցներու ջանքով հիմնուած «Տարօնեան վարժարան»ին մէջ կը ստանձնէ ուսուցչութեան պաշտօնը, մինչեւ 1899։ Ապա անցնելով Սոֆիա, կ'ամուսնանայ եւ սրճարան մը բանալով կը հոգայ իր ապրուստը, միեւնոյն ատեն շարունակելով իր լիառատ օգնութիւնը մեր ընտանիքին, մինչեւ 1915 թուականը, անիծակուռ տարին, երբ հնձուեցաւ ամբողջ հայրենի աշխարհը։

Ստորագրեալս, անասելի բռնութիւններէ ազատելով հազիւ 1924ին եկայ Հալէպ, ու Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սոֆիայի կազմի շնորհիւ գտնել զինք արդէն խոր ծերութեանը հասած եւ քահանայ ձեռնադրուած։ Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի միջեւ գոյութիւն ունեցած խռովութիւնը արգիլեցին մեզ երթալ եւ երկար տարիներու կարօտը առնել։ Ինկանք Ֆրանսա։ Խնդրեցինք որ ինք եւս ընտանիքով փոխադրուի մեզ մօտ, սակայն ընդդիմացաւ, ըսելով.

— «Եւրոպայի անգութ դիւանագէտները մեզ սփռեցին աշխարհի չորս հովերուն։ Իրենց մէջ եւս խաղաղութիւն չպիտի ըլլայ, քանի որ մեր արդար դատը դեռ ոտնակոխ կ'ընեն»։

Միշտ կ'աղօթէր որ հայրենիքի մէջ իրար տեսնելու հնարաւորութիւն ստեղծուի։

Մահը բոլորիս համար է, սակայն իրարմէ հեռու, իրարու կարօտով, ամբողջ կեանքը պանդխտութեամբ անցընել եւ մինչեւ գերեզմանի դուռը հայրենակիցներու կարօտով մնալը՝ անդարմանելի ցաւ է։

Վշտակիր Լեւոն Տօնիկեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

“ԴՐՕՇԱԿ„ Ի

Մարտ, թիւ 3 (307) հետեւեալ բովանդակութեամբ. —

«Դաշնակ Հօյպուն» խմբագրական։ Այնտեղ, ուր սոցիալիզմ են կառուցում։ Բրդական հարցն Ինտերնացիոնալում։ Ռիկովից յետոյ (Ա. Աստուածատուրեան)։ Թուրքիոյ շուրջ։ Հայաստանում։ Սեւքարեցի Սաքօի ինքնակենսագրութիւնը։ Ինտերնացիոնալ, Մեր զոհերը։ Գրախօսական։

Գին, 2.50 ֆրանք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԸԼՏԸԶԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վերջապէս առանց իր գիտակ[…]թեան եւ որոշման ոչ մէկ գործ […] տեսնուիլ։ Ամէն բան […]ատէն պիտի անցնէր, պալատի […] պիտի որոշուէր եւ ամէն […]րդ պալատը պիտի ճանչնար […]ւ վերին հաստատութիւն։ Այս […] պատճառը որ ամէն օր Եըլտըզ[…]դրնէն մտնողներու եւ Եըլտըզ[…] հեռագրատունէն եկող հեռա[…]րերու թիւը անհամար կ'ըլլար։ […] Եպարքոսէն բռնէ մինչեւ ա[…]հասարակ պաշտօնեան ու […]թարը Եըլտըզի մէջ պաշտօ[…] մը, յենարան մը կամ բա[…] մը կ'ունենար անպատճառ։ […]ըլտըզի մէջ, անոնց, այսինչ փա[…]յին կամ պէյին մարդը կ'ը[…]ն.

Մեծ Եպարքոսներէն ու նախարարներն ալ այսպէս պաշտպաններ կ'ունենային։ Երբ Եպարքոսի մը մասին կը խօսուէր, ամօթ չէր ըսել թէ՝ այսինչ փաշային մարդն է։ Այս քաղաքականութիւնը ինքնին ընդարձակ եւ լայն տեղեկատուութեանց ցանց մը ստեղծած էր պալատէն ներս։ Այս կերպով Սուլթան Համիտ ամէն գործէն եւ շարժումէն օրը օրին տեղեկութիւն կ'ունենար։ Նախարարին գործունէութիւնն ու ընթացքը, իր օգնականը, օգնականին գործերը, իր քարտուղարը, եւ այս կերպով բոլորը իրարու ըրածները կը տեղեկագրէին թագաւորին։ Իր հայրը ժուռնալ ընող զաւակ, իր փեսային դժբախտութեան պատճառ եղող աներ հայր եւ իրարու հասցէին մատնութիւններ ընող եղբայրներ անպակաս էին։

Այս բոլորը կը ծնէին Սուլթան Համիտի կասկածոտութենէն եւ բոլոր գործերը պալատ կեդրոնացնելու որոշումէն։ Այս վիճակը միայն Պոլսոյ յատուկ չէր։ Կուսակալներ, իրենց օգնականները, դեսպաններ եւ հիւպատոսներ, շարունակ թղթակցութեան մէջ էին պալատի հետ։

Պալատ գալով թագաւորին առջեւ պաշտամունք կատարել հաւատարմութեան պահանջներէն մէկը ըլլալով, Եպարքոսն ու նախարարները մասնաւոր օրեր ունէին այդ պարտականութիւնը կատարելու համար։ Նախարարները շաբաթ եւ երեքշաբթի օրեր պալատ գալով, իրենց յատկացուած վերնայարկի սրահի մը մէջ կը հաւաքուէին եւ ժամանակ մը վերջ կ'արժանանային կայսերական բարեւին. անոնք պալատի մէջ ճաշելէ վերջ, կը վերադառնային։ Նախարարներու գալը Մաբէյնի պէյերը բերանացի կամ գրաւոր կերպով կը հաղորդէին կայսեր եւ դարձեալ անոր բարեւն ալ անոնք կը հաղորդէին։ Նախարարներու ուղղակի կայսեր ներկայութեան ընդունուիլը հազուագիւտ էր. Մեծ Եպարքոսն ալ շատ կարեւոր խնդիր մը գոյութիւն ունեցած պահուն միայն կ'ընդունուէր կայսեր ներկայութեան։

Վերջապէս, պաշտօնի վրայ գտնուէին, կամ ոչ, շատերուն համար սովորութեան կարգը անցած էր ատեն ատեն պալատ այցելել։ Պալատ որոնց եւ ինչու եկած ըլլալէն կայսրը տեղեակ կը պահուէր։ Անոնցմէ ոմանց բարեւ մը, ոմանց շնորհք մը, ոմանց պաշտօն կամ պատասխան կը տրուէր։ Այս պատճառաւ թագաւորն ալ, իր ամբողջ հետեւորդներն ալ զբաղուած վիճակ մը կ'ունենային։ Եըլտըզի պալատին պարապ անցուցած օրը չկար։ Ուրբաթ օրերը Պէշիքթաշէն Եըլտըզ երկարող զառիվերը մրջնոցի պէս եկող գացողներով գրեթէ լեցուն կ'ըլլար։

Սուլթան Համիտ տեւական հիւրեր ալ ունէր։ Անոնք երկրին զանազան կողմերէն հաւաքուած քիւրտ Շէյխերու, արաբ Իւլէմաներու պէս մարդիկ էին։ Անոնց մէկ մասը «կայսերական հիւրանոց» կոչուող սրահի մը մէջ կը բնակէին։

Անոնց կերակուրը պալատի խոհանոցէն կ'երթար, պետական գանձէն իրենց ամսական կը տրուէր եւ իրենց զաւակները ձրի ուսում կը ստանային։ Անոնցմէ աւելի ազդեցիկ եւ երեւելիներուն մասնաւոր քօնագներ կը յատկացուէր։

Շէյխ Ճէմալէտտին Աֆղանի, Շէյխ Ճէվատ, Մասքաթի Էմիր Սէյիտ Ֆազլի փաշա եւ ուրիշներ այս վերջին տեսակի հիւրերէն էին։ Սուլթան Համիտ իր այս քաղաքականութեան շնորհիւ, այդ մարդոց գտնուած քաղաքներու ժողովուրդները իրեն հնազանդ եւ հպատակ կը դարձնէր։

Պալատի տեւական այցելուներու մէկ մասն ալ դեսպանատուններու թարգմանները կը կազմէին։ Անոնք երկու պաշտօնատուններուն միջոցաւ կայսեր հետ կը յարաբերէին։

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ—ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ *ընդհ. ժողովը Փարիզի եւ շրջաններուն համար, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 2 Փլաս Շաթլէ, Քաֆէ Քոնթուառի գետնայարկը (Սառա Պէռնարի Թատրոնին կից (մէթրօ Շաթլէ)*

կը խօսի ընկ. ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—9.15, ծրագրի մեկնաբանում' (ընկ. Պ. Հիւսեան):

ժամը 9.30 — 10.15, մարդկային յեղաշրջման պատմութ. (ընկ. Բ. Գավէզեան):

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Սալօն Շափի մէջ, 84 րիւ Շաբ:

կը խօսին' ընկերներ Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ եւ ԱԶԳԻՆ

կ'արտասանեն' ընկերներՄարութեան, Մ. Գաբրիէլեան, Յ. Ուզունեան

Ծոխ գեղարուեստական բաժին Մուտքը ազատ է

ԿԱՐՏԱՆ.— Այս կիրակի ժամը 2.30ին, Դաշնակցութեան Տան մէջ կը խօսի' Ընկ. ԱԶԳԻՆ

Ծոխ գեղարուեստական բաժին

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Մատլէնի Անդրանիկ խումբի կողմէ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 364 Bld. de la Madeleine, Bar Cigale*ի* սրահին մէջ:

կը խօսի' ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ

կը հրաւիրուի Մատլէնի եւ Նիսի Հայ հասարակութիւնը

Մուտքը ազատ է

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Վալանսի կոմիտէին կողմէ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին PALACE սինէմային մէջ

կը խօսի' Ընկ. Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ

Կ. ԽԱԶԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

Այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

Quai Blanqui (*մեծ կամուրջի դէմը*) *Ալֆորվիլ*

կը նախագահէ ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻՒԹԻՒՔԵԱՆ

Բանախօսութիւն,30 մանուկներու մասնակցութեամբ տեղի կ'ունենան հայկական ֆանթէզի պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ: Ընտիր ճաշ, մատչելի պիւֆէ:

Մուտք 5 ֆրանք

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Պ. Ա. Ջամալեան պիտի կարդայ «Հայը հայ պահելու» բանաձեւը, յետոյ պիտի խօսի Պ. Ստ. Քոչարեան նիւթ ունենալով' «Արեւմտահայ եւ Արեւելահայ հնչաբանութիւն»ը: Այսուհետեւ ակումբի անփոփոխ եւ մշտական հասցէն.— Sté. Byothéraphitique, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard, Autob.Ag եւ X, Tram. 123(4:

Ն. Գ. Բ. ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՀՐԱՆԴԻ (ՄԵԼՔՈՆ ԿԻՒՐՃԵԱՆ)

(Բ. հրատարակութիւն «ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»ՈՒ)

հեղինակին նկարով, գեղատիպ կողքով' Մ. Քէպապճեանի կենսագրական ամփոփ յառաջաբանով եւ գեղեցիկ տպագրութեամբ:

գինն է ֆրանսայի, ֆրանս. գաղութներու եւ պալքաններու համար 20 ֆր. միւս երկիրները 25 ֆր. կամ 1 տոլար,

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան' Լ. Դեւոնեանի 235 Fbg. St. Martin, Paris (10).



Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌԻ, Պուա-Քոլոնպի Զէյթուն կոմիտէի վիճաբանական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 79 Rue des Chambards,Պուա Քոլոնպ, կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները,

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին, 1 Bld. Carnot, Ալֆորվիլ:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն սախպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. պատ. միութեան բոլոր անդամները այս իրիկուն ժամը 8.30ին գրադարանի սրահը (11 րիւ տը նուար), Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է, ներկայանալ անդամատետրով:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան փարիզի վահագն գրադարանին դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիուն ժամը 9ին, Ֆլոըէյայի մէջ: կը դասախօսէ Տօքթ. Գ. Ամատեան, նիւթը' *Ալքոլամոլութիւնը իբրեւ ընկերային աղէտ:* մէկ ժամ սինէմա: կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 3ին: Օրակարգ.— 1. Պ. Վ. Համբարձումեան կը խօսի «Հայ կնոջ իրաւունքներու մասին», Հ. Կ. Խաչի 20 ամեակը, ընթացիկ հարցեր:

Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէ եւ համակիրներէն ներկայ ըլլալ որոշեալ ժամուն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ռընած, Գործ.— 152 ֆրանք

Պէլֆոռ, Ե. Տ.— 36,

Ռոման, Գործ.— 189.50,

Րիկա, Կովկ. Միութիւն.— 100,

Պերլին, Մ. Ա.— 122,

Փարիզ, Լ. Տ.— 10,

Անիէռ, Ամիր.— 15,

Ժընեւ, Տիլ.— 500,

Սէն Մօռ, Քուստ.— 35,

Վալանս, Գործ.— 380.70,

Սէն Թ'էթիէն, Յակոբեան.— 50,

Փարիզ, Լ. Ե.— 35,

Լա Սիօթա, Գործ.— 90

Քլերմոն Ֆէրան, Գ. Թ.— 35,

Փարիզ, Օր. Պետր.— 35,

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սահակեան, հօր անունը' Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը' Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը' Սամուէլ, Տէրզօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէտտատիյէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlian*ի*, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— կը փնտռուի Կէյվէի Միջագիւղէն Շնորհիկ Սէմէրճեան: Լուր առնուած է թէ 1927ին կը գտնուէր Պոլիս, իմացնել իր քրոջ Քնարիկ Սէմէրճեանի, 72 Rue Jean Jeaques Rousseau, Issy - les - Moulineaux, (Seine) France.

*— Դիլրոցասէրի սանուհիներէն' Մարիամ Ծօշկունեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը' Աֆիոն Գարահիսարցի Արմենակ Ծօշկունեան, զոր կորսնցուցած է Իզմիրի դէպքերէն յետոյ եւ այժմ կը կարծուի թէ կը գտնուի Փարիզ կամ Մարսէյլ իբր շոգեկառքի պաշտօնեայ, Իմացնել'*École Tebrotzassère, 1 Bld. du Nord, Le Raincy, (S. et O.).

— Սուրէն Փանոս... փնտռէ իր եղբայր... (Ծանօ), Արիստակէս ... րերը' Ջմրուխտ եւ ... Փանոսեան, որոնք ը... տերագմին անյայտ... Իմացնել Յառաջի վ...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÊNIEN EN ERUOPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 876.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
20
ՄԱՐՏ
1931

20 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1523 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆԻ ՄԸ ՇՈՒՐՋԸ»
ԲԱՅՑ Ո՛Չ ՔԱՌԱԿՈՒՍԻ ՍՐՏՈՎ ՈՒ ՄՏՔՈՎ

Կ'ըսէինք թէ հին ատատապետութեան և ազգային ներկայ կեանքի պատկերներուն միջեւ, տարբերութիւնը միայն ժամանակն է դրած՝ պահելով անշուշտ ամէն համեմատութիւն։

Այս իրականութիւնը քանի տեւէ, միշտ ալ ծնունդ պիտի տայ ծանր կամ թեթեւ, բայց միշտ անհաճոյ միջադէպերու գաղութներու մէջ, ու ո՛չ մէկ ուժ, նոյն իսկ նախազգուշական… մանութիւնները չպիտի կրնան արգիլել Պաղտատի դէպքերուն կրկնումը ուրիշ վայրերու մէջ։

Հայ ժողովուրդը ուր ալ գտնուի եւ որքան ալ կիսամերկ ու կիսաքաղց ըլլայ, իր ստուար զանգուածով, անցուցած է ժենատիրական խնամակալութեան կամ խմբական քմահաճ կարգադրութիւններու ենթարկուելու շրջանը։ Ձի սիրեր որ միանգամայն զինքը դարձնեն բեմ եւ լուռ հանդիսատես՝ իր գլխուն վրայ փորձելով ազգային կատակերգութիւններ՝ առանց իր մասնակցութեան։

Ու գրեթէ ամէն ուր որ կայ ազգ. կազմակերպութեան մանրանկար մը, ժողովուրդը հեռու մնացած է իր իրաւունքը կիրարկելու հնարաւորութենէն։

Ասկից՝ անխուսափելի բախումներ, որոնք հիմնական ո՛չ մէկ փոփոխութիւն կը մտցնեն կացութեան մէջ։ Ընդհակառակն, թերեւս կը նպաստեն սրելու տիրակալական ախորժակները։

Որովհետեւ քանի կը պակսի կեդր. իշխանութեան մը հեղինակութիւնը՝ կոթնած ժողովրդային համակրութեան ու հաւանութեան, հրապարակը պիտի մնայ հակաժողովրդական տարրերու ձեռքը, մինչեւ պարպուի բոլորովին…։

Հայ հարազատ ու միատարր միջավայրի պակասը, ցրւումը ստեղծած են շեղումի նպաստաւոր պայմաններ։ Իբր բարոյական ամենախիստ պատիժ, որ խարանէր ու ձաղկէր անոնք որ կ'որսան պղտոր ջուրի մէջ, շահագործելով հեղինակութեան տիտղոսներ, հայ հանրային կարծիքը կը բացակայի, շնորհիւ հայ կեանքի պայմաններուն։

Կեդրոնական ազգ. իշխանութիւն մը՝ իբր բարոյական բարձրագոյն հեղինակութիւն՝ նախ պիտի գոցէր այդ բացը։

Իսկ այս ճամբուն վրայ, կը հաւատանք թէ բրիչի առաջին հարուածը պէտք է տան կուսակցութիւնները։

Հայ չէզոք զանգուածները իրենց խայտաբղէտ, մեղկ ու յափտենապէս դժգոհ բանգէտներով, որքան ալ բարեմիտ ու տրամադիր ըլլան, վերջին տասնամեակն իսկ կը փաստէ թէ անընդունակ են շարժելու եւ իրենց ձեռքերով իսկ ստեղծելու իրենց հաւաքական գոյութեան անհրաժեշտ հաստատութիւններ։

Կը մնան ուրեմն կուսակցութիւնները, որոնք իբր հաւաքական աշխատանքի աւելի ընդունակ, մարզ ու վարժ կազմակերպութիւններ, չեն կրնար չխմբուիլ ձեռնարկի մը շուրջ, ուր քաղաքականութիւնը, քաղաքական տեսակէտներն ու գործնական հետապնդումները վերջին տեղը միայն կրնան գրաւել, այն ալ եթէ գրաւեն…։

Երբ Եւրոպա կը ստեղծէ Ժընեւը ու քով քովի կը բերէ երէկուան ոխերիմները, չկայ պատճառ որ արգիլէ հայ կուսակցութիւնները բոլորուելէ նոյն սեղանին շուրջ, ծեծելու համար ցաւ մը, որուն արագ ամոքումէն մեծ չափով կախում ունի նոյնիսկ իրենց գոյութիւնը։ Ի վերջոյ, որո՞ւ մեծափարթամ ժառանգութիւնն է որ չպիտի կրնան բաժնել ու բաշխել…։ Ու որքան շուտ, այնքան լաւ։

Տեղին չէ՞ր «Յառաջ»ի հարցը.— Ո՞րն է աւելի անմիջական, — սպասել որ ամէն մէկը իր գլխուն ճարը նայի էւէլ-պակաս իմաստութեամբ եւ մեզ դնէ անել կացութեան մը առջե՞ւ։ Թէ նստիլ կլոր սեղանի մը շուրջը, որոճալ, աքնիլ եւ ձեւ մը գտնել, ընդհանուր ուղղութիւն մը տալու» («Յառաջ», 18 մարտ)։

Ո՛չ մէկ առարկութիւն որ լաւագոյնն է նստիլ «կլոր սեղանի մը շուրջը»։ Բայց ո՛չ քառակուսի սրտով ու մտքով, սայթաքեցնելու ցաւագար կանխամտածումով։ Որովհետեւ, պէտք է ընդունիլ թէ դիւրին չէ տարիներէ ի վեր սրտերու խորերն ամրացած ոխն ու թշնամութիւնը փարատել մէկ շունչով։ Ամէն մարդու տրուած չէ մէկ պահէն միւսը ծրարել ու մէկդի դնել հին զգացումները եւ վայրկեանի պահանջը քրքրել ուղիղ աչքերով։

Բայց ցաւը՝ որ իր խորքին մէջ գոյութեան պայքար է եւ հաւասարապէս մեր բոլորինն է, բոլորին կողմէ արժանի է այդքան զոհողութեան. կ'արժէ որ բոլորը փորձեն նահանջ պարտադրել քէներուն որ կ'ուշացնեն դարմանի մը պահը։

Մենք կը հաւատանք թէ, եթէ ուզեն խակապէս գործի լծուիլ, բոլոր կուսակցութիւններն ալ ունին ընդունակ տարրեր որոնք կարենան իրարու քով բազմիլ «կլոր սեղանի մը շուրջը», իրարու լեզուէ հասկնալու հաստատ մտադրութեամբ։ Թող կարգադրեն, կազմակերպեն, ամրացնեն եւ յանձնեն որու որ կ'ուզեն։

Բայց թող առնեն փորձի առաջին քայլը։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՆՔ ԵՒ ՄԵՐ ԴԱՏԸ

«Յուսաբեր» (11 մարտ) անդրադառնալով վերջին տասնամեակի պատմական կարեւոր դրուագներուն, կը գրէ.—

— «Այս սեւ օրերու արիւնոտ անցքերուն անդրադառնալով, բոլշեւիկ Բորեան, այսօր, այս դէպքերէն շուրջ տասը տարի վերջ, հեռաւոր Մոսկուայէն կը վկայէ.

«Եթէ հայ աշխատաւոր զանգուածների շահերը պահանջում էին՝ որ իրականացուեն Ռուսաստանի հետ կնքուած պայմանագրի մէջ նախատեսուած յանձնառութիւնները, միւս կողմից Ռուսաստանի արեւելեան քաղաքականութիւնը պահանջում էր՝ որ ի հաշիւ Հայերի բաւարարուեն Թրքական երիտասարդ դրամատիրութեան աշխարհակալական նուաճողական բնազդները, յանուն եւրոպական գաղութային աշխարհակալութեան խորտակման եւ արեւմտեան պրոլետարիատի ազատագրման։ Հայ աշխատաւոր զանգուածների շահերը զոհուեցին յօգուտ արեւմտեան պրոլետարիատի ազատագրման շահերի»։

Արդ, ո՛վ կրնայ յայտարարել, թէ Ռուսաստանը մեզ մուրհակ տուած է «հայ աշխատաւոր զանգուածների շահերը» այլ եւս չզոհել «արեւմտեան պրոլետարիատի ազատագրման գործին» եւ «Թրքական երիտասարդ դրամատիրութեան աշխարհակալական նուաճողական բնազդներին»։

Եւ ո՛վ կրնայ երաշխաւորել, թէ Ռուսաստանը նման մուրհակ եթէ «տուած» է, այդ մուրհակն ալ ազնուօրէն պիտի զեղչէ պահանջուած պահուն։

Դրապէս այս հարցերուն պատասխանողը պէտք է ճամբել այն շէնքը, ուրկէ մարդկութիւնը սովորութիւն չունի խելացի խօսքեր լսելու։

Արդ, այս պայմաններուն տակ ներելի՞ է ալդեօք մեր դատը վերջնապէս լուծուած հռչակել։

Եւ եթէ այո՛, ներելի՞ է արդեօք այդ դատին լրիւ, ամբողջական ու վերջնական պաշտպանութիւնը վստահիլ այն ուժին, որ յանուն Մոսկուայի այսօր նստած է մեր հայրենիքին մէջ։

Աւելի՛ որոշ, աւելի՛ յստակ ու աւելի՛ պարզ, — մոռցուած եւ ուրացուած գաղութահայութիւնը դեր եւ ընելիք ունի՞ թէ չունի իր լքուած դատին պաշտպանութեանը մէջ։

Սխա՛լ չհասկցուինք. մեր խօսքը բացառաբար *Թուրքիո՛յ*, *Թրքակա՛ն* ճակատի, *Թրքակա՛ն* վտանգի ու «*Թրքահա՛յ*» դատի մասին է, որ եղած է, եւ պիտի մնայ իբրեւ գերազանցապէս *Հա՛յ* դատ, *Հայկակա՛ն* դատ ու *Հայաստանի՛* դատ։

Ահա այն մտահոգութիւնները, որ իբրեւ *հայ* կը յանձնենք *հայութեան* ուշադրութեան»։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՇՈՒԷՏԻ ՄԷՋ

Ստոքհոլմի մէջ ձերբակալուած համայնավարի մը վրայ գտնուեցան թուղթեր, որոնք կը հաստատեն թէ Գ. Միջազգայինը Պերլինի մէջ հաստատած է տպագրական անանուն ընկերութիւն մը, օժանդակելու համար համայնավար տպարաններուն եւ թերթերուն։ Այս ընկերութեան տնօրէնը Շուէտի եւ Նորվեկիոյ մէջ, համայնավարներուն տուած է կարեւոր գումարներ, 500.000 քուրօն նորվեկական համայնավարներուն եւ 96000 Ստոքհոլմի համայնավար թերթին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քրտական շարժումը Միջագետքի մէջ

Միջագետքի կառավարութիւնը, Ֆէյսալ Թագաւորին ստորագրութեամբ հետեւեալ զեկոյցը հրատարակած է, քրտական ապստամբութեան մասին։

Յունուար 3—17, անգլիական օդային ուժերը ինն անգամ խուզարկութեան թռիչքներ կատարած են ապստամ Շէյխ Մահմուտի ուժերուն վրայ։ Հակառակ օդը շատ աննպաստ ըլլալուն, թռիչքները մեծ յաջողութիւն ունեցած են Միջագետքի թնդանօթաձիգներու հրամանատարին պահանջով, յունուար 17ին Բէրքիւքի մէջ անգլիական օդային ուժերուն գլուխն ալ անգլիացի սաւառնորդ սպայ մը դրուած է։ Այս ուժը մինչեւ յունուար 21 այս կողմերը մնացած եւ ըմբոստներուն վրայ ռումբեր նետած է։

Այս թուականին լուր եկած է որ Շէյխ Մահմուտի ուժերը խիստ ստուարացած են եւ Հալէճէի վրայ յարձակում պիտի ըլլայ։ Ասոր վրայ, մեր ցամաքային եւ օդային ուժերը զօրացուած են եւ բուռն ընդհարում մը եղած է Հալէճէի մէջ։ Ապստամբներուն մէկ մասը մեռած. 8 հոգի ալ վիրաւորուած են։ Յունուար 20-24, Սիւլէյմանիէի մէջ առատ ձիւն տեղացած ըլլալով Հալէճէի եւ Նէճվինի կողմերու շարժումները կանգ առած են։

Յունուար 26ին, Միջագետքի ուժերը դէպի Հուրման առաջացան եւ հոն սահմանագլուխը պահականոց մը հաստատեցին։ Միեւնոյն ատեն, Պաղտատէն օդային եւ ցամաքային նոր ուժեր բերելով, Բէրքիւքի մէջ ջոկատ մը կազմուեցաւ։ Յունուար 31ին Հալէճէէն Հուրսալ եւ Սիւլէյմանիէէն Սէրաթ ու Շամլիյէ ճամբայ ելան մեծ ուժեր։

Թշնամի ուժերը սկսած էին պաշարուիլ Ավէրման լեռներու կողերուն վրայ։ Բայց մարտ 2ին, Շէյխ Մահմուտի ուժերը գիշերանց օգուտ քաղեցին լեռնային ճամբէ մը ու յաջողեցան Մէնսիէի ուղղութեամբ փախչիլ։

⁂ Միջագետքէն Լոնտոն ղրկուած հինգ երիտասարդները այնտեղ լրացուցած են սաւառնորդութեան իրենց ուսումը, եւ ամիս մը վերջ Պաղտատ պիտի վերադառնան հինգ սաւառնակներով։

Բողոք մը Թուրքիոյ դէմ

Նեղուցներու յանձնախումբին տարեկան տեղեկագիրը, այս ամսերս պիտի ղրկուի յանձնախումբին մէջ ներկայացուցիչ ունեցող պետութիւններու եւ պիտի ենթարկուի Ազգերու Դաշնակցութեան քննութեան։

Տեղեկագիրը երկու բողոք կ'արձանագրէ Թուրքիոյ դէմ։ Ա.— Առանց առեւտրական գործողութիւններ կատարելու, նեղուցներէն անցնող նաւերուն վրայէն՝ Թուրքիոյ կողմէ գանձուած առողջապահական տուրքի ծանրութեան դէմ։ Տեղեկագիրը արդար կը նկատէ այդ տուրքին ջնջումը՝ նեղուցներու պայմանադրութեան վաւերացման ընթացքին, զայն նկատելով հակառակ՝ միջազգային առողջապահական կանոններուն։ Բ. Ազատարարութեան տուրքերուն եւ փոխարէն մատուցուած ծառայութիւններուն միջեւ տիրող խոտոր համեմատութեան դէմ։ Տեղեկագիրը կը հաստատէ թուրք նաւային սպասարկութեանց մէջ կարգ մը բարեփոխումներ, ինչ որ կը դիւրացնէ զանազան ձեւակերպութեանց արագ կատարումը։

Բաղդատմամբ 1929ի, 1930ի ընթացքին, նեղուցներէն երթեւեկը աւելցած է 40 առ 100 համեմատութեամբ։ Ռուսական նաւային ուժը որ կը նկատուի առաջին՝ Սեւ ծովու մէջ, կը բաղկանայ 51 կտորներէ, 21 ջրասուզակներով։

Խորհուրդներու 6րդ համագումարը

Մոսկուայի մէջ գումարուող Խորհուրդներու 6րդ համագումարը վերջացաւ։ Իր վերջին նիստին մէջ, համագումարը միաձայնութեամբ վաւերացուց կոլխոզներու եւ սովխոզներու մասին, երկրագործական գործավարութեան տեղեկագրին մասին տրուած որոշումները։

Ընտրուեցաւ կեդր. գործադիր կոմիտէն, 469 համամիութենական անդամներով եւ 137 ազգային խորհուրդներու անդամներով։ Ընտրուողներուն մէջ կան Ստալին, Մոլոթով, Օրճոնիկիձէ, Վորոշիլով, Քալինին, Կականովիչ, Լենինի այրին՝ Քրուփսքայա, եւայլն։

Ռուսիոյ եւ կաթուղիներու կազմակերպումը

Գերման երկաթուղիներու ընկերութեան մը եւ խորհրդ. կառավարութեան միջեւ բանակցութիւններ սկսած են 500 վայրաշարժներու եւ 5000 վակոններու ապսպրանքի մը համար։

Դէպի Գերմանիա կատարուած ռուսական արտածումները կը գնահատուին 436 միլիոն ոսկի մառք 1930ին։ 1928ին այդ գումարը բարձրացեր էր 723 միլիոնի. իսկ 1929ին արդէն իջեր էր 425ի։

Պելկրատի ռումբերը

Երէկ հաղորդեր էինք որ ռումբեր պայթած են Պելկրատի պետական շէնքերուն առջեւ։ Ոստիկանութեան կողմէ բացուած քննութիւնները հաստատեցին թէ ռումբերը հին պարկերու մէջ ծածկուած որոշեալ վայրերը տարուած ու տեղաւորուած են անձերու կողմէ, որոնք Պելկրատ եկեր էին շոգեկառքով եւ անմիջապէս, նոյն ճամբով ալ մեկնած։ Գտնուեցաւ զամփիւղը որ գործածուեր էր ռումբերու փոխադրութեան։ Երեք ուրիշ դժոխային մեքենաներ եւս գտնուեցան չպայթած, այն շէնքերուն քով, ուր պայթումը տեղի ունեցեր էր։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՈՃԻՐ ՄԸ ՎԵՐՍԱՅԼԻ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Երկու օր առաջ, քաղաքական ոճիր մը գործուեցաւ Վէրսայլի պարտէզին մէջ։ Ոճրագործները եւ զոհը իտալացի են եւ կը պատկանին իտալական համայնավար կուսակցութեան։

Երեք երիտասարդներ, կէս օրէ վերջ կը պտըտէին պարտէզին մէջ, Ջրանցքին շուրջ, երբ յանկարծ անցորդներ նշմարեցին թէ բուռն վէճի մը բռնուած, զիրար կ'անարգեն. «լրտես, մատնիչ» բառերը յաճախակի կ'ուղղուէին երրորդին՝ առաջին երկուքին կողմէ։ Ան որ կ'անարգուէր փորձեց հեռանալ։ Հազիւ քանի մը քայլ էր առեր, երբ երեք ձեռք ատրճանակ պարպուեցաւ։

Զոհը կը փռուէր գետին, մինչ ոճրագործները կը փութային մխրճուիլ եւ անհետանալ քովի անտառակին մէջ։ Զոհը որ վիրաւորուեր էր միայն, փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, ուր կարելի եղաւ զինքը ենթարկել կարճ հարցաքննութեան մը։ Յայտնեց երկու ոճրագործներու անունները։ Ոստիկանութիւնը կապակցութիւն կը նշմարէ այս եւ անցեալ տարի Սարթրուվիլի մէջ գործուած ոճրին միջեւ, որու հետեւանքով երեւան հանուեցաւ իտալական համայնավար գաղտնի կազմակերպութիւն մը։

Ահաբեկիչները գործած են Փարիզի հակաֆաշիստ կազմակերպութեան հրամանով, եւ փորձած են սպաննել Սփինէլլին — վիրաւորը— այն կասկածով թէ կապեր ունի ֆաշիստներու հետ եւ անոնց կը ծախէ հակաֆաշիստներու գաղտնիքներ։ Իրօք, Պելճիքայի եւ Ֆրանսայի մէջ գործող իտալացի համայնավարները նշմարեր էին թէ իրենց գաղտնիքներէն շատերը յայտնած են ֆաշիստներուն։ Գաղտնօրէն Իտալիա մտնող իրենց անդամները կը ձերբակալուէին, ու կը դատուէին ծայրայեղ խստութեամբ։ Քննութիւն կատարեցին եւ կասկածեցան երեք անձերէ, Վէքքի, Լանթոնէլլի եւ Սփինէլլի, (վերջինը վիրաւորուած Վէրսայլի մէջ)։ Գաղտնի խուզարկութիւն մը կատարեցին Սփինէլլիի տան մէջ, ուր գտան ընկերներու լուսանկարներ, եւ կարգ փաստաթուղթեր, երբ ինքը հիւանդանոց կը գտնուէր Լիէժի մէջ։ Ապաքինումէն յետոյ եկաւ Փարիզ, ուր, համայնավար մասնաճիւղի պետը դեռ անցեալ կիրակի, ողջագուրելու ձեւով, փորձեր էր զինքը խեղդել։

Ահաբեկիչները տակաւին չեն ձերբակալուած։ Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները, որոնք կ'երեւի հարուստ պիտի ըլլան յայտնութիւններով հակաֆաշիստ կուսակցութեան մասին։

ԿԱՆՏԻ ԿԸ ԳՈՐԾԷ

Հնդիկ եւ անգլիացի հիւսկի գործատէրերուն հետ, կանտի համաձայնութիւն գոյացուց, արտասահման ղրկելու համար Լանքաշիրի կտաւեղէնէն չծախուած մթերքները եւ անոնց տեղ առեւտրականներուն տալու համար տեղական արտադրութիւն։

Կանտի յետոյ մեկնեցաւ Տէլհի, խորհրդակցելու համար հընդիկ իշխաններն ու մահմետականները շահագրգռող կարգ մը հարցերու շուրջ՝ հիմնական սահմանադրութեան վերաբերեալ։

⁂ Վերջերս կատարուած նոր մարդահամարի մը համաձայն, Հնդկաստանի բնակչութեան թիւն է 355 միլիոն, ինչ որ կը նշանակէ վերջին 10 տարիներու ընթացքին՝ 30 միլիոնի յաւելում մը։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

Ի ՓԱՌՍ ՄԻԱՊԵՏԻՆ

Համայնավար կուսակցութեան ներքին յարաճուն ցընցումները, վերջին վեց ամսուան շրջանին, պատճառ դարձան շարք մը փոփոխութիւններու, կուսակցական եւ պետական ղեկավարութեան մէջ։

Մոսկուայէն սկսած մինչեւ Երեւան բազմաթիւ գործիչներ, դիրքի եւ համբաւի հասած, մէկ օրէն միւս տապալեցան եւ քըշուեցան հրապարակէն, անստոյգ եւ վտանգաւոր ճակատագրին յանձնուած։

Եւ հիմա նորերն են, բոլորովին անծանօթ դէմքերը, որ արհեստական եղանակով մը առաջ կը քաշուին, բռնելու համար պատասխանատու եւ լուրջ դիրքեր, որոնք ամէն պարագայի տակ շատ ալ չեն համապատասխաներ իրենց ունեցած ձաւալոր պաշարին։

Մոլոթովի մը նշանակումը Ռիկովի տեղ, իբրեւ ԽՍՀՄ Գործավարներու Խորհուրդի Նախագահ, պերճախօս ապացոյց է այս իրողութեան։

Բարձր կարողութիւններով օժտուած, համառուսական կեանքի մէջ հեղինակաւոր տնտեսագէտ Ռիկովի յաջորդ Մոլոթովը իրենց իսկ տեղեկութիւններով համեստ բանուոր մը, հիւրանոցի սպասաւոր մը, եւ մարզուած յեղափոխական մըն է եղած համայնավար կուսակցութեան համար։ Բայց այս բոլոր առաւելութիւններու հետ, ան լուրջ եւ հիմնական կրթութենէ զուրկ մարդ մըն է, երկրորդական վարժարանի երես իսկ չտեսած։

Տարբեր չէ պատկերը այս տեսակէտէն նաեւ Հայաստանի մէջ։

Չկան այլեւս 1921-1927 թուականներու այն բոլոր գործիչները, որոնք ամէն պարագայի տակ լուրջ եւ հիմնական կրթութեան տէր էին։ Ասոնք բոլորն ալ քշուած են Անդրկովկաս եւ Ռուսաստ, շատերը անկարեւոր պաշտօններով, իսկ ուրիշներ ալ հալածական եւ աքսորական։ Հայաստան մնալու արտօնութիւն շնորհուած է միայն Ա. Կարինեանին եւ Պ. Մակինցեանին, որոնք նոյնպէս շնորհազրկուած են։

Այս տեղատուութիւններու ընթացքին իր դիրքը պահող Կասեանը նոյնպէս ենթարկուեցաւ իր ընկերներու ճակատագրին։

Հիմա Հայաստանի Գործադիր Խորհուրդի նախագահութեան կոչուած է Ա. Անանեան, որու կենսագրութիւնը տրուեցաւ մեր թերթի մէջ։ Կրկնենք հոս անգամ մը եւս — որ մեր երկրի ամէնէն պատասխանատու այս պետական մարդը նոյնպէս, զուրկ է լուրջ կրթութենէ։

Ան 15 տարեկանէն մինչեւ 23 տարեկան եղած է պարզ բանուոր։ Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն երկու տարի ետք մտած է համայնավար կուսակցութեան մէջ, նոր եւ աստիճանական բարձրացումով կը հասնի այսօր չափազանց ծանր եւ պատասխանատու պաշտօնի։ Կասեանի այս յաջորդը, տակաւին վերջերս էր որ ընտրուեցաւ Անդրկովկասի Գործադիր Խորհուրդի գործօն նախագահութեան անդամ, հոն եւս տիրանալով Կասեանի պաշտօնին։

Ընդհանրապէս բոլոր հին եւ փորձուած հայ համայնավարները զանազան պատրուակներով եւ մեքենայութիւններով մէկիկ մէկիկ քշուեցան գործօն հրապարակէն։ Պարագայ մը, որմէ չափազանց գոհ են ի հարկէ Թիֆլիսի եւ Պագուի կազմակերպութիւնները։ Չէ՞ որ այս ձեւով Անդրկովկասի կուսակցական եւ պետական ղեկավարութեան մէջ գերակշռութիւնը աւելի քան ամուր հիմերով մնաց Վրացիներուն եւ Ազրբէջանցիներուն։

Ու այսօր փաստօրէն, այս երկու ազգութեան ներկայացուցիչներն են որ կը վարեն մեր երկրի ճակատագիրը, մասնակցութեամբ Ռուսերուն։

Դիտելի պարագայ մը, որ նոյնպէս շատ բան կ'ըսէ մեր համայնավարներու բարքերու մասին։ Մինչ մէկ կողմէն խըստութեամբ պատժուեցան բազմաթիւ հայ համայնավար գործիչներ, շատ անգամ անտեղի եւ աւելորդ մեղադրանքներով, անդին միշտ ալ իրենց դիրքերու վրայ մնացին այնպիսիներ, որոնց կուսակցական անցեալը, այնքան ալ պարզ չէ։

Այսպէս, օրինակ Փիրումեանն ու Երզնկեանը, որոնք Անդրկովկասեան երկիրներու խորհրդայնացումէն առաջ եղած հաւատարիմ գործակիցներ Վրաց Սոցիալ-Տէմօկրատ կուսակցութեան։ Յանցանք չէ անշուշտ ենթադրել, որ այս մարդոց արտակարգ առաքինութիւնն է եղած ուժգնօրէն ուրանալ անցեալը, եւ երկրպագել ներկային։ Եթէ ոչ, ինչպէ՞ս կարելի է հաւատալ որ Ժորդանիայէն եւ Ռամիշվիլիէն աւելի թթու այս մէնշեւիկները, մէկ օրէն միւսը դարձան զտարիւն լէնինեան։

Այսպէս կամ այնպէս ստիպուած ենք արձանագրել ընդհանուր երեւոյթ մը, որ կը ձգտի չէզոքացնել եւ սպաննել մարդկային միտքը, յանձինս պատրաստուած բոլոր մտաւոր արժէքներու։

Ճիշտ չէ անշուշտ այս նկատումը թէ, համայնավար վարիչները կը ձգտին երկրին ղեկը յանձնել բուն իսկ բանուորութեան։ Ճիշտ չէ ասիկա եւ այն պատճառով, որ բանուորութիւնը խորհրդային երկիրներու մէջ տակաւին չէ հասած մտքի այն բարձրութեան, որով ի վիճակի ըլլար ղեկավարել պետական չափազանց բարդ մեքենան։ Ու յետոյ պէտք չէ մոռնալ նոյնպէս, որ այսօր աւելի քան երբեք համայնավար պետական եւ կուսակցական ղեկավարութիւնը կը կարօտի գիտական պատրաստութեան, շնորհիւ այս հսկայական ծրագիրներուն, որոնց մով կը ձգտին յեղաշրջել բովանդակ մարդկային կեանքը։

Եւ արդէն իրենք ալ այս ուղղութեամբ է որ շարունակաբար ահազանգ կը հնչեցնեն։

Բացի ճարտարարուեստի համար անհրաժեշտ մասնագէտներու պահանջէն, վերջերս առանձին ուժգնութեամբ կ'ուզեն վերջ տալ անգրագիտութեան։ Այլեւ, «արտակարգ» միջոցներով կ'ուզեն ծաւալել պարտադիր ուսումը, իբրեւ բացարձակ եւ անվիճելի պահանջ։

Այս ընդհանուր կրթական ձեռնարկներուն հետ զուգընթաց, կը ձգտին նոյնպէս «վերացնել «կուսքաղղաստիարակչութեան ճեղքուածքները»։

Այս ամէնը անժխտելի ապացոյց են համայնավար կուսակցութեան հետապնդած կրթական քաղաքականութեան։

Կեանքի բնական պահանջներէն առաջ եկած այս հարկադրանքով պէտք է բացատրել նոյնպէս անոնց հետաքրքրութիւնը, «անկուսակցական» մըտաւորականութեան մասին։ Չէ՞ որ այդ մտաւորական ուժերով միայն անոնք կրնան գործի մըղել իրենց այս բոլոր վարչութիւնները, որոնց ղեկավարութիւնը յանձնած են Մոլոթովներու եւ Անանեաններու նման թերուսներու։

Նոյն այս հրամայականութենէն թելադրուած է որ, այսօր աւելի քան երբեւէ կը փորձեն անփառ դարձնել «անկուսակցական մտաւորականութիւնը» իրենց սովորական միջոցներով։

Վերջերս երկու տարբեր առիթներով, Հայաստանի Գործավարներու Խորհուրդի նախագահ՝ Ս. Տէր Գաբրիէլեանը եւ Կեդրոնական Կոմիտէի երկրորդ քարտուղար Վարդանեանը խօսելով մտաւորականութեան «լոյալութեան» մասին, կը պահանջէին՝ «դրանց պէտք է ասել, թէ բաւական է, արդէն եկել է ժամանակը, երբ պէտք է լինել կամ մեզ հետ, կամ մեր դէմ։ Ի հարկէ դա դեռ չի նշանակում, որ դրանք պէտք է բոլորն էլ ծեւակերպուած կոմունիստներ դառնան։ Ի հարկէ ոչ։ Բայց որ նրանք մեր կուսակցութեան գիծը պարտաւոր են կիրառել՝ այդ մենք պահանջում ենք։» (Խ. Հ. 17 փետր.)։

Մեկնութիւնը աւելորդ է։ Մարդիկ իրենց սեփական շարքերու պարապութիւնը լեցնելու անհրաժեշտութեան տակ, կ'ուզեն օգտագործել անկուսակցականները։ Ասոնք վերջին հաշիւով միշտ ալ կրնան նուազ վտանգաւոր ըլլալ, քան իրենց պատրաստուած ընկերները։

Բայց իմաստը այս բոլոր իբարանցումներուն, կը թուի թէ կը ծնի Ստալինեան տիրապետութիւնը պահպանելու միակ մտահոգութենէն։ Բոլոր բանուորներու նման, այս նոր տեսակի բռնակալին ալ, կ'երեւի թէ իրտիրապետութիւնը տեւականացնելու գլխաւոր պայմաններէն մէկն ալ մտաւորականութեան գլխատումն է։ Պէտք է ստուարացնել տգէտներու բազմութիւնները, յանուն միապետի տիրապետութեան։ Ի փառս միապետին։

Սխա՞լ է թէ ուղիղ այս հաշիւը, — այդ արդէն ապագայի գործ է։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՊԱՂՏԱՏԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՂՏԱՏ, 6 Մարտ

Նախորդ թղթակցութիւս ամփոփ կերպով գրեցի փետր. 5ին տեղի ունեցած գոյգի մասին։ Գրած էի նաեւ, որ կեփէուի վեղարաւոր գործակալը, Մետասաներորդ ժամուն, համախորհուրդ գինք հովանաւորող Պր. Աբգար Յովհաննէսեանի, եօթը ազգայիններու վրայ իրենց բացած դատը բերանացի եւ գրաւոր ետ առած էին։ Այսու հանդերձ ոստիկանութիւնը խնդիրը ձեռք առնելով՝ նոյն ազգայիններու դէմ դատ բացած էր եւ դատավարութիւնը նշանակուած էր Մարտ 1ին։ Այն ակնկալութիւնն ունէինք որ յատկապէս Պր. Յովհաննէսեանը, փետր. 5ի ցոյցէն զգաստացած եւ մանաւանդ գիտակցելով, թէ ինչ խաղի եկած էր վեղարաւորին կողմէ, դատավարութենէն առաջ ու դատավարութեան ատեն վերջնականապէս պիտի յայտարարէր թէ այլեւս ոչ մէկ բողոք ու գանգատ ունի մատնանշուած անձերու հանդէպ։

Դժբախտաբար, մեր ակնկալութիւնը ի դերեւ ելաւ։

Մարտ 1ին, վեղարաւոր լըռտեսն ու Պ. Աբգար Յովհաննէսեանը ներկայացան դատարան։ Ներկայանալէ առաջ երկուքն ալ ժուռնալներ յանձնեցին դատաւորին։ Դատաւորը հարկ տեսաւ կրկին հարցաքննել զանոնք։ Երկուքն ալ դէպքերը խեղաթիւրուած ձեւով ներկայացուցին։ Մէկ կողմէ յայտարարեցին՝ թէ դատ ու բողոք չունին իրենք, միւս կողմէ Պ. Աբգարը անուղղակի, իսկ վեղարակիրը ուղղակի մատնանշեցին մէկ քանիներու անունները, որոնցմէ իբր թէ անարգուած ու ծեծ կերած են։ Նոյն օրը դատարանը լսեց նաեւ վկաներէն տոքթ. Գ. Սահակեանը, որ Առժամեայի անդամ էր եւ այդ հանգամանքով ալ փետր. 5ին հրաւիրուած էր ժողովի։

Ժամանակը ուշ ըլլալով, դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ Մարտ 5ին։

Երեկ շարունակուեցաւ երկրորդ դատավարութիւնը։ Հարցաքննուեցան քանի մը վկաներ, որոնք ի նպաստ վեղարակիրին ու Աբգարին վկայութիւններ պիտի տային։

Վկաները, սակայն բացառութեամբ առաջնորդարանի ծանօթ քարտուղարին, ըսին այն՝ ինչ որ տեսած էին։ Անոնց վկայութեամբ՝ ժողովուրդն ու իբր գոյգի ղեկավար ճանչցուածները ո եւ է մեղադրելի քայլ առած չէին։

Սակայն, առաջնորդարանի քարտուղարը ջանաց ձեւով մը ինքը եւս «հերոսանալ»ի կերած ծեծին պատճառով։ Քարտուղարին ծեծը երբեք առնչութիւն ունեցած չէ փետրուար 5ի ցոյցին հետ։ Բայց որպէս զի առիթէն օգտուած եւ վեղարակիրին ու Աբգարներու բարեկամութիւնը շահած ըլլայ, դէպքերը կը խեղաթիւրէ եւ զանոնք ի նպաստ «ամբաստանող»ներու կը ներկայացնէ։ Անշուշտ օր մըն ալ այս անձին իսկական պատկերը պիտի պարզուի նոյն Աբգարներու համար, որոնք այսօր իրենց պաշտպանութիւնն ու քաջալերանքը կ'ընծայեն անոր։

Դատարանը երեքուան դատավարութիւնը եւս յետաձգեց Մարտ 11ին։ Ցակաւին վկաներ կան, որոնք պէտք է լսուին։ Թերեւս 11ի նիստն ալ շարունակելի ըլլայ կամ յետաձգուի։ Կարեւորը այս չէ սակայն, այլ այն, որ գաղութը ծանր ու տխուր կացութեան մատնուած է։ Այսօր ոչ մէկ օրինաւոր ժողով գոյութիւն ունի առաջնորդարանէն ներս։ Չեկիստ գործակալը իր ուզած ձեւով կը կարգադրէ խնդիրները։ Այժմ ալ զբաղած է... ի մոտոյ տրուելիք համերգով։ Այո՛, հէքեաթ չէ որ կը պատմենք։ Այլ դառն իրականութիւն։

Արդէն ամբողջ Իրաքի հայութիւնը միահամուռ կը բողոքէ կառավարութեան՝ որ առաջ այս անարժանը հեռացնել գաղութէն։ Դեռ քանի մը օր առաջ Մուսուլէն հեռագիր մը տրուեցաւ ներքին ու դատական նախարարութեանց։ Միւս շրջանները արդէն իսկ քանիցս բողոքած են եւ այժմ պատրաստուած են կրկին բողոքելու։ Ասկէ առաջ ղրկուած գրաւոր բողոքագրերը բարձր տակ դնելով, «առաջնորդ» կոչեցեալը անոնց մասին ոչ ոքի ոչինչ ըսած է։

Ի՞նչ օրերու հասաւ մեր դժբախտ ժողովուրդը։

ԴԻՏՕՂ

ԼՈՒՐԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ԱԹԷՆՔ, 14 Մարտ.— Ինչպէս ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, Յունաստանի Հ. կ. Խաչի վարչութիւնը այս օրերուս տենդագին աշխատանքի լծուած է, ամբողջ Մարտ ամիսը «Դըրոշի Ամիս» յայտարարելով։

Պէտք է, ըսել, որ յանուն այդ նպատակին «Նոր Օր»ի մէջ բացուած հանգանակութիւնները նպաստաւոր արդիւնք մը յուսալ կու տան։ Հա՞րկ է շեշտել թէ շըրջանիս այս շատ կարեւոր գործին, նիւթապէս օժանդակելու տեսակէտէն, շատ բան կը սպասենք Ֆրանսայի մեր հայրենակիցներէն, որոնք նման բազմաթիւ առիթներով (Պուլկարիոյ շարժ, Հայաստանի շարժ, Անատոլուի բեկորներ) ցոյց տուին թէ կ'ըմբռնեն նպատակին եւ վայրկեանին հրամայական պահանջը։

Ճիշդ տեղին եւ ստիպողականօրէն ժամանակին է, թէ «Յառաջ» խմբագրապետին հետ՝ անգամ մը եւս եւ այս անգամ մեծ հաւաքումով եւ յոյսով կրկնենք՝ «Աչքերը դէպի Արեւելք»։ Առ այժմ, դէպի Յունաստան։

* * * Կուսակցական կեանքը տաք շրջան մը կը բոլորէ։ Մեծ խանդավառութեամբ եւ ժողովրդական գոյներով հետզհետէ կատարուեցան ու կը կատարուին փետր. 18ի ապստամբութեան տասներորդ տարելիցի տօնակատարութիւնները։ Մարտ 1ին, Լիփազման տօնեց տասնամեակը, ուր նախագահեց ընկ. Կ. Տէօքմէճեան եւ խօսեցաւ ընկ. Ա. Կազէլ, Մարտ 8ին, Փիքսի Հ. Յ. Դ. կոմիտէն տօնեց, ուր խօսեցան ընկերներ Էպլիղաթեան եւ Զաքարեան, նախագահեց ընկ. Նաճարեան։ Մոգական լապտերով ժողովուրդին ցուցադրուեցան փետր. 18էն դրուագներ, նկարներ՝ Համազասպի եւ գնդ. Կորկանեանի կացինահարումը, նաեւ տեսարաններ Հայաստանէն, (Անիի աւերակները եւայլն)։ Բացի ասոնցմէ, տեղի ունեցաւ նաեւ փոքրիկ սինէմա մը, որ հաճոյք պատճառեց ժողովուրդին։

Մարտ 15ին ալ պիտի տօնէ Քօքինիան, նոյնպէս պատրաստուած եւ ճոխ յայտագրով։ Ցեռոյ Սինկրուն եւ այսպէս յաջորդաբար։

Հ. Յ. Դ. ընկերուհիներու «Աղատամարտ» խումբն ալ տուաւ իր բացման հանդէսը։ Եղան արտասանութիւններ, երգեր եւ խմբերգներ, նախագահեց՝ ընկերուհի Գեղան Փափազեան, բանախօսեց՝ ընկ. Գ. Կառվարենց։

Այսպէս յարատեւօրէն ժողովուրդը կը մօտենայ մեզի եւ մենք ալ փոխադարձաբար ժողովուրդին։ Այս փայլուն եւ շօշափելի երեւոյթը թող ըլլայ մեր պատասխանը՝ բոլորին ու բոլորի՜ն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ԱՍՏՂ»ԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ ՆԵՐՍ

Ցերեկ կամ գիշեր շարունակ շարժանկարի վրայ փայլող «աստղ»երու աշխարհն էր, որ բացուեցաւ անցեալ շաբաթ օրը Paramount աշխարհահռչակ Ընկերութեան Ժուանվիլի Studioներու տնօրէն եւ հիմնարկու M. R. T. Kaneի սիրալիր արտօնութեամբ։ Հինգ ժամ անընդհատ օտար թղթակիցներու Ընկերակցութեան անդամներուն առջեւ մանրամասնօրէն պարզուելով տրուեցան հետաքրքրական ծանօթութիւններ խօսուն ֆիլմերու աշխատանքներուն մասին։

Գրեթէ տարեդարձի մը տօնն էր որ կը կատարէր Փարամունի տնօրէնութիւնը՝ թղթակիցներու այցելութիւնը կանխող եւ անոնց տրուած հանդիսաւոր ճաշի միջոցին, նկատելով որ այս փոքրիկ Հոլիվուտին հիմնարկութիւնը — Կօմոնի նախկին աշխատանոցին վայրը — Պ. Քանի նախաձեռնութեամբ եղած էր 1929ի վերջերը։

Ամերիկեան հրապարակին վրայ խօսուն ֆիլմերու գտած յաջողութիւնը դրդած էր Պ. Քանը Եւրոպայի կեդրոնը հաստատել հիմնարկութիւն մը, որ կարենար արտադրել — ամենազգի բեմադրողներու հսկողութեան — եւրոպական լեզուներով «Talkies»ներ,(խօսուն շարժանկար) շարք մը նպաստաւոր պայմաններով, զորս չէր կրնար ներկայացնել — եւրոպական հրապարակին համար — իսկական Հոլիվուտը։

Ամերիկեան նախաձեռնող ոգին եւ կամքը մէկ տարուան շրջանին Կօմոնի գետնին վրայ ստեղծեցին ամենավերջին Սթիւտիօներ, որոնք կը գրաւեն այսօր — Կօմոնի 2000ի փոխարէն 20,000 քառակուսի մեթր տարածութիւն մը։

Տեղի սղութեան պատճառով չպիտի կրնամ մանրամասնօրէն ծանրանալ այն բոլոր բացատրութիւններուն վրայ, որոնք տրուեցան թղթակիցներուն խօսուն կամ հնչուն ֆիլմի կազմութեան համար հարկ եղած մեքենաներուն գործածութեան եւ բարդութիւններու մասին։

Պարզապէս ապշեցուցիչ այն փոխանցումներու աշխատանքը որ կը կատարուի գրասանին կամ երգիչին ձայնին մեքենային վրայ, անոր կոկորդէն մեքենային ... մինչեւ ժապաւէնին վրայ արձանագրուիլը։

Western Electric Ընկերութիւնը իր ապշեցուցիչ մեքենաներուն եւ հոսանքներու ցանցերով պատած է Փարամունի աշխատանոցները, ուր կը ցանք նկատել որ ամենափոքր մէկ առարկան անգամ գետեղուած էր տրամաբանական օգտաւէտ տեսակէտով։

Փարամունը կազմակերպուած արտադրելու համար, ֆրանսական, իտալական, սպանիական, գերմանական, ռուսական, լեհական, հունգարական, եւ սլաւական, սկանտինաւեան եւ չեխական լեզուներով ֆիլմեր, մասնագէտ բեմադրիչներու եւ հեղինակներու հսկողութեան տակ։

Այդ մտահոգութիւնը պարտադրած է գինքը հրաւիրել ամէն ազգի հեղինակներ, բեմադրողներ եւ արուեստագէտներ։ Եւ արդարեւ իր աշխատակիցներու ցանկին մէջ կը գտնենք ֆրանսական՝ Մէքէնթօն, Քավալքանթի — բեմադրողները — ծանօթ արուեստագէտները, Մարկրիթ Մօրէնօ, Մաքսուտեան, Շանթալ, Մէյ Կոանիէ, Սիւեւ Վէյնօն եւ գերմանիայէն՝ բեմադրիչներ Պիւշովէցքի, Լէօ Միթլէր, Լիքս Պախ, եւ Տիթա Փարլօ, Շարլօթ Անտէր, Ռ. Թէլ, Քամիյլ Հօռն եւն.։

Միւս երկիրները նոյնպէս ներկայացուած են հոն իրենց լաւագոյն ուժերով։

Այս աշխատանքին շնորհիւ կարելի եղած է առաջին օրէն իսկ, արտադրել տասնըչորս լեզուներով 60 երկար պատկերներ, եւ 70 կարճ։

Այցելութեան ընթացքին ցանք դիտել սպանիական խումբ մը որ կը խաղար «Մարիոն փառնաս»էն տեսարան մը՝ սպանիական լեզուով։

Նոյնպէս այցելուներուն համար ցուցադրուեցաւ այս մէկ ցիս Paramountի պաստառին վրայ ներկայացուող «Mariousnous»ի սպաներէն թարգմանութիւնը, շնորհալի արուեստագէտ եւ պարուհի Իմբէսիօ Աւանթինայի մասնակցութեամբ։

ՀՐ. ԱԼԱՆԱՔ

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ ՆՈՒՊԻՈՅ ՄԷՋ

Եգիպտական հնագիտական վարչութեան կողմէ առաքելութիւն մը ղրկուած էր Նուպիոյ փրոֆ Վ. Էմըրի գլխաւորութեամբ ուսումնասիրելու քրիստոնէութենէն առաջ հին յիշատակարանները։

Առաքելութիւնը աւարտած իր փնտռտուքները այս շրջանին համար եւ վերադարձած Գահիրէ։ Խուզարկած է Քասր Իպրիմ եւ Ալտաւի շրջանը, այսինքն 125 քիլմ. տարածութիւն։

Բացի փարաւոնեան յիշատակարաններէ, որոնք եկեղեցիի փոխակերպուած են, փրոֆ Վ. ուսումնասիրած է երկու մեծ դամբաններ, որոնք կը պահեն իրենց պարիսպները, ամրոցները եւ դուռները։ Բոլոր թաղամասեր բաւական վիճակի մէջ տուներով, այս դամբներն են Իւմինդի եւ Տաուս եւ բաց քաղաք մը, որ Ալպուլա... որուն կը ներկայացնէ 3 դարերու շինութեանց ... պահպանուած եւ ամբողջապէս

…հանուած են 10 եկեղեցի…

…Նոյն Ապոլլոնի եկեղե… պեղումները երբեւան բերած … նաեւ խիստ կարեւոր քանդա… …գործութիւններ, երեք խոշոր … …րեգմաններ եւն։

Այս յիշատակարանները խիստ …արեւոր են այս կարգի ճարտա… …պատմութեան եւ … առաջին դարերէն … …բեւ արաբական դարը փո… …պատմութեան տեսա… …էն։

…գտնուած են՝ քարէ քանդակ… …արձանագրութիւններ, 10րդ …էն «ֆրեսքներ» եւ բազմա… …բրուտագործական ճարտարարգ… …որոնք կարեւոր վկայութիւն… …են Նեղոսի վերին հովիտին … …եղած արուեստին եւ մշա… …գիտական պատմութեան … …ակէտէն, որ ցարդ գրեթէ ան… …ծանօթ է։

Այս աշխատութիւնները պի… …շարունակուին յառաջիկայ …։

ՆԱԲՈՒԳՈԴՈՆՈՍՈՐԻ ՊԱԼԱՏԸ

Պասրայէն կը հաղորդեն թէ …ցի հնագէտ մը, Վաքլէն, … պեղումներ կը կատարէ Քիշի …, Եփրատի եզերքին վրայ, Նաբուգոդոնոսորի դամբարանին մէջ, երբեւան հանեց կարեւոր եւ …արժէքաւոր շէնքեր։

Նախապէս երբեւան հանուած էր Նաբուգոդոնոսորի թագուհիին պալատը։ Այժմ երբեւան հանուած շէնքը կը կազմէ Նաբուգոդոնոսորի անձնական պալատը։ Հնագէտը արդէն կը գտնուի մուտքի դրան առջեւ, ուր սիւներու վրայ կը հանգչին արքայական կիսանդրիներ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

«Ազգամ»ի մէջ Նէճմէտտին Սատըգ կը գրէ.— Վերջին երկու տարուան մեր առեւտրական հաշուեկշիռը, կը պարունակէ մեր տնտեսական կեանքին երկու ամենամեծ հակասութիւնը։ 1929ի մեր արտածման եւ ներածման բացը 100,765,181 ոսկի է։ (Արտածումը 155,373,026 ոսկի, ներածումը 256,138,207 ոսկի)։

Մեր առեւտրական բացը երբեք այնքան անհաւոր չափ առած չէր, որքան 1929ին։ Անկէ առաջ, բացը նուազագոյն 34, եւ առաւելագոյն 35 միլիոն ոսկի էր։

Մինչդեռ, առաջին անգամ ըլլալով Թուրքիոյ պատմութեան մէջ, 1930 տարուան հաշուեկշիռը 4,135,411 ոսկի առաւելութիւն մը ունի ի նպաստ արտածման։ Այսպէս, ներածումնիս 147,344,911 ոսկի եւ արտածումնիս 151,450,382 ոսկի է։

Եթէ արտածման եւ ներածման քանակը նախորդ տարիներէն աւելի ըլլային, այն ատեն այս առաւելութիւնը պիտի հաստատէր թէ մեր երկիրը ցարդ նմանը չտեսնուած բարգաւաճման եւ առատութեան մը տիրացած է։ Սակայն, ինչպէս թուանշաններն ալ կը ցուցնեն, մեր արտածումը 1029ի եւ աւելի առաջուան տարիներու բաղդատմամբ, պակսած է 1930ին։ Միւս կողմէ, մեր ներածումն ալ նախորդ տարիներու բաղդատմամբ պակսած է։

Մեր արտաքին առեւտուրի հաշուեկշռին մէջ առաջին անգամ տեսնուած այս 4 միլիոնի առաւելութիւնը ներածման նուազութենէն առաջ կուգայ ուրեմն։ Սակայն, մեր դրամին այս տարի իր արժէքը պահելը եւ նոյնիսկ բարձրացում կրելու ընդունակութիւնը (որուն համար կառավարութիւնը օտար դրամ գնելու համար ծանօթ օրէնքը հրատարակեց) այս առաւելութենէն առաջ կուգայ։

1929ին մեր առեւտրական բացին 100 միլիոնի հասնիլը արդիւնք է անոր, որ մաքսային նոր սակացոյցին կիրառումէն առաջ պէտք եղածէն աւելի ապրանք ներածուեցաւ։ Իսկ 1930ին ներածումը նուազեցաւ, որովհետեւ հրապարակին վրայ աւելի գտնուած ապրանքը ծախուեցաւ, իսկ փոխարէնը ներածում չեղաւ։

Ներածման նուազման պատճառ եղած է նաեւ դրամի չգոյութիւնը։ Թերեւս տեղական ապրանք գործածելու մասին եղած քարոզութիւններն ալ ազդած են։

Կը տեսնուի թէ, ոչ 1929ի 100 միլիոնոց բացին, ոչ ալ 1930ի 4 միլիոնոց բարեբաստիկ առաւելութեան մէջ արտածման պատճառները դեր չեն ունեցած։ Այս պատճառաւ 4 միլիոնի այս առաւելութիւը, երկրին հարստութեան տեսակէտով ակնբախ տարբերութիւն մը չէ բերած։ Միայն, ինչպէս որ 1929ի 100 միլիոնոց առեւտրական բացը մեր դրամը դէպի անկում տանելու պատճառ եղաւ, եւ սակարանի տագնապ առաջ բերաւ, այնպէս ալ 1930ի առաւելութիւնը մեր դրամին կայունացման պատճառ եղաւ։

Միայն նկատի առնուելիք կէտ մը կայ։ 1929ին մեր արտածելի ապրանքներէն ոմանք, մասնաւորապէս կաղինի բերքը, շատ քիչ առատ ըլլալով, մեր արտածումը նուազած եւ այս պատճառաւ առեւտրական բացը շատցած է։

Մինչդեռ 1930ին, մեր արտածելի ապրանքները քանակի տեսակէտով աւելի շատ եղած են թէեւ, բայց աշխարհի ամէն կողմը երկրագործական արտադրութեանց մէջ տիրող տագնապին պատճառաւ, մեր ապրանքներն ալ 20-50 առ հարիւր աժան գնով ծախուած են։ Եթէ համաշխարհային տնտեսական տագնապը գոյութիւն չունենար, եւ մեր ապրանքները օտար հրապարակներու վրայ իրենց նախկին գիներով ծախուէին, այս տարի մեր երկիրը շատ աւելի դրամ պիտի մտնէր եւ ցարդ նմանը չտեսնուած տնտեսական բարգաւաճում մը տեղի պիտի ունենար։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 16 մարտ — Մալաթիոյ Կրթասիրացն ու Բարեգործականը տեղւոյս վրայ կատարելով հայ մանուկներու մարդահամարը, ձեռք ձեռքի տուած պիտի բանան մանկապարտէզ մը։ Այսքան միայն։ Ասկից աւդին՝ գործնական ո՛չ մէկ ձեռնարկ։ Ընդհակառակն յուսախաբութիւն՝ ժողովուրդին կողմէ։

Երէկ, պատերու վրայ կարդացի ուշագրաւ յայտարարութիւն մը, որուն կուտամ հետեւեալ հատուածը.

…«Նկատելով տեղական գոյն գոյն միութիւններու քար անտարբերութիւնը կրթական ձեռնարկի մը հանդէպ, անցեալ շաբաթ խումբ մը սրտցաւ հայրենակիցներ ստիպուեցանք քովքովի գալ խորհրդակցելու համար դպրոցի մը խնդրին շուրջ։ Ժողովը իր վարչութիւնը կազմելէ յետոյ, որոշեց սարքել գիշերային դասընթացքներ, 8—15 տարեկան հայ մանուկներու համար, զանոնք հայ պահելու նպատակով»։

Ահա քանի մը ազգասէր հայրենակիցներու այս ազգօգուտ ձեռնարկը որ կուգայ իջեցնելու շառաչուն ապտակ մը «Բարենպատակին», «Կրթասիրաց»ին թէ «Բարեգործականին» եւն.։

*** Փարիզի ուշատ մը գաւառներէն յետոյ շաբաթ օր Էտէն սինէմայի մէջ ցուցադրուեցաւ, Պ. Ն. Կորգանեանի բեմադրած «Երգն Հայաստան»ի շարժանկարը, որ կուգայ երգելու մէկ էջը մեր սեւ ու անբախտ ճակատագրին։ Ֆիլմը մեծ ընդունելութիւն գտաւ ներկայ հասարակութեան կողմէ։

*** Այստեղ տակաւին չմեղմացաւ աշխատանքի տագնապը, անգործներու թիւը օրէ օր կը բազմանայ։ Ասկից զատ, գործատէրերը սկսան զեղչել օրավարձերը, այսպէս երկաթի գործարանը 100ին 35 պարգեւը իջեցուցած է 20ի, իսկ Լուառի հանքագործներուն օրավարձերը հարիւրին 12ը զեղչուած են։

Մ. Ազատ

ՀԱՆԴԷՍ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 մարտ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական խումբը, նախաձեռնութեամբ մասնաճիւղի վարչութեան ու հովանաւորութեամբ սկաուտական յանձնախումբի, կազմակերպած էր հանդէս-ներկայացում մը, մարզական, սկաուտական, գեղարուեստական ճոխ բաժիններով։

Հանդէսը տեղի ունեցաւ, նախանցեալ կիրակի կէս օրէ ետք, Սալոն Շափի մէջ։

Հանդէսը բացաւ սկաուտական խումբի վարիչը, ու հրաւիրեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսէյլի վարչութեան պատուոյ նախագահ Պ. Յ. Սաաթճեան, որպէս զի իր կարգին նախագահէ հանդէսին։ Ցիշեալը յուզուած բեմ եկաւ ու կարճ ճառով մը, վեր առաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կատարած դերը հայ իրականութեան մէջ, ու շեշտեց անոր տասներեք տարուան, բեղնաւոր ու ազգօգուտ գործունէութիւնը, ըլլայ սկաուտական, ըլլայ մարզական տեսակէտով։

Պ. Սաաթճեանին ճառէն վերջը, եղան զանազան մարզանքներ, արտասանութիւններ ու բանախօսութիւններ։

Ուշագրաւ էին Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան ատենապետ Պ. Աթթայեանի եւ Ցակոբեանի բանախօսութիւնները, ամէնէն վերջը խօսեցաւ տեղւոյս առաջնորդ Պալաքեան եպիսկոպոսը։

Հ. Արծրունի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Անցեալ կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի Ա. խումբը մեկնեցաւ Էփէնէ, մրցելու համար Ռաոինկ-Քլիւպ Էփէնէյի Ա. խումբին դէմ։

Էփէնէյի խումբին վարիչները հակառակ բազմաթիւ խումբերու կողմէ եղած դիմումներուն, նախապատուութիւնտուած էին Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին, եւ խաղէն վերջ իրենց ըրած յայտարարութեան նայելով, մեծապէս գոհ մնացած էին իրենց ընտրութենէն։

Ինչպէս ըսած էինք Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին լաւագոյն խաղցողներէն 3 հոգի բացակայ էին։ Տայեան եւ Հանչէրեան տկար էին, իսկ Ղազարեան անցեալ շաբթուան Տիէփի մըրցումին մէջ վիրաւորուած էր։

Հակառակ այս պակասներուն տեղը պահեստիներ առնուած ըլլալուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբի տղաքը խիստ լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան եւ իրենց նուրբ ու ճարպիկ խաղերով, ծափեր խլեցին 2000է աւելի հանդիսատեսներէն, ու խաղը վերջացաւ 3ի դէմ 3 հաւասար մնալով։

Հակառակորդ խումբին վարիչները, այնքան հմայուած էին մեր խումբի խաղէն որ անմիջապէս մեզ հետ կնքեցին նոր մրցում մը իրենց մարզահանդէսին առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Սեպտեմբերին ու մեզի առաջարկեցին աւելի նպաստաւոր պայմաններ։

Իսկ 1 B խումբը, Կիշէի մէջ մրցեցաւ Իվէթ Սփորթիվ խումբին դէմ, որ Փարիզի Բ. դասակարգի ախոյեանն է, եւ որ սակայն չկրցաւ դիմադրել մեր տղոց կորովի յարձակողականներուն։

Իրօք ալ մեր տղաքը դիւրութեամբ 1ի դէմ 7 նշանակէտով յաղթանակը տարին։

Բ. Ժ.

ՎԵՆԻԶԵԼՈՍԻ «ԲԱՑԱՐՁԱԿԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ»

Ցոյն երեսփ. ժողովին մէջ, վեց ժամ տեւող վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ Վենիզելոսի «բացարձակապետութեան» մասին։ Առաջին խօսողը եղաւ Վենիզելոս ինքը, որ երկար բացատրութիւններ տուաւ ռամկավարութեան մասին եւ պարզեց իր ըմբռնումները. «Երբեք մտքէս անցուցած չեմ քմահաճոյքս պարտադրել մեծամասնութեան։ Իմ անցեալ գործունէութիւնս կ'ապացուցանէ ասիկա։ Ամէն անգամուն, երբ մեծամասնութիւնը ինծի դէմ գտած եմ, քաշուած եմ իշխանութենէ։ Բայց երբ ժողովուրդը իր վստահութիւնը կը յայտնէ եւ ինծի կը վստահի իր ճակատագիրը, իրաւունք ունենալ կը կարծեմ գործերը վարելու մեծամասնութեան փափաքին համաձայն»։

Փափանաստասիու դիտել տուած է թէ «նախարարներու գործելու իրաւունքը շատ սահմանափակուած է, որովհետեւ Պ. Վենիզելոս միշտ կը միջամտէ անոնց գործերուն, յետոյ, այն տպաւորութիւնը կը ներշնչուի ժողովուրդին վըրայ թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ երկրին բախտը, եթէ դժբախտութիւն մը պատահի նախարարապետին։ Վիճաբանութեան մասնակցած էնաեւ Ցալտարիս, իսկ Քաֆանտարիս եւ Զավիցիանոս հրաժարած են խօսք առնելէ, որով խնդիրը փակուած է։

ՀԱՆՔԵՐ ԱՄԱՆՈՍԻ ՄԷՋ

Թուրք թերթերը կը գրեն թե Ճէպէլը Պերէքէթէ հարաւը, Ամանոս լերան կողերուն վրայ երեւան հանուած են հարուստ հանքեր ծծումբի, պղինձի, քրոմի, կտաւաքարի, սեւ անիլինի։

ԻՏԱԼԻՈՅ ՆԱՒԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Իտալական նաւարանները տենդագին կ'աշխատին վերջերս։

Թէեւ Իտալիա ածուխն ու պողպատը ստիպուած է դուրսէն ներածել, սակայն ատիկա պատճառ մը չէ որ իր նաւարանները ապսպրանք չընդունին օտար երկիրներէն, մանաւանդ աժան գիներով։ Այսպէս Իտալիա յանձն առած է շինել՝

Ցունաստանի համար 4 թորփիլահալած։

Արժանթինի համար 2 յածանաւ եւ 3 սուզանաւ։

Պրազիլիոյ համար 1 սուզանաւ։

Ռումանիոյ համար 2 թորփիլահալած (արդէն յանձնուած), 1 սուզանաւ, մէկ փոխադրանաւ։

Թուրքիոյ համար, համաձայն Մայիսի (1929) պայմանագրութեան, 2 թորփիլանաւ, 2 սուզանաւ, 3 ընդծովեայ հալածող։ 1930ին ապսպրուեցաւ նաեւ 2 թորփիլահալած, 2 սուզանաւ, 3 հետազօտիչ (vedette)։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԴԺՈԽՔԻՆ ՄԷՋ

Պերլինի «Սոցիալիստիչեսկի Վէստնիկ» թերթը կը գրէ թէ մարտ 2ին Պերլինի մէջ տեղի ունեցաւ մեծ միթինկ մը, որուն կը մասնակցէին 20 հազար բանուորներ, բողոքելու համար «14 մենշեւիկներու» դատին դէմ։ Ռուս ընկերվարական մը Ապրամովիչ ճառ մը խօսելով ըսաւ.

—«Ամբաստանեալները 24-48 ժամ անընդհատ հարցաքննութեան կ'ենթարկուին, անպայման խոստովանցնելու համար ինչ որ կը թելադրեն։ Բանտարկեալները անօթի կը ձգեն սենեակներու մէջ, ուր լոյսը երբեք չի մտներ, եւ անոնք ժամանակի ընթացքն իսկ կը մոռնան։ Շատեր կրեցին այնպիսի տառապանքներ, որոնց նմանը երբեք չէր լսուած։

Այս ամէնը որ գիտենք, բոլշեւիկները չափազանցութիւն կը նկատեն։ Ո՛չ եւ ոչ, չափազանցութիւն չեն մեր ըսածները, այլ իրենց ըրածն է չափազանցութիւնը։ Մեր տեղեկութիւնները եթէ ճիշդ չեն, պատճառը այն է որ բոլշեւիկները սխալ կուտան տեղեկութիւնները, դիտմամբ կը նուազեցնեն դէպքերուն իրականութիւնը։

Այնպէս որ մեր «չափազանցուած» լուրերը մէկ պզտիկ մասնիկն են Ռուսիոյ ներսը կատարուած վայրագութիւններուն։

Արդ, կը յայտարարեմ ձեզի, սխա՛լ է այն լուրը թէ 166,000 հոգի ձերբակալուած են, ճիշդն այն է որ բանտարկուած են 2 միլիոն հոգի վերջին երկու տարուան ընթացքին»։

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԼԼՏԸԶԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իրենց հպատակներուն համար …նշան կամ վարձատրութիւն խնդրելու ամենահասարակ բաներէն …ռնէ մինչեւ դիւանագիտական ամենակարեւոր խնդիրներ, դեսպանատուներուն համար սովորութիւն եղած էր Ելտըզի խողովակէն անցընել։ Սուլթան Համիտ …գոհ կը մնար այս երեւոյթէն։

Դեսպանատան թարգմաններ շատ անգամներ ալ իրենց անձնական խնդիրներու համար կայսեր կը դիմէին։ Մինչեւ անգամ …հանդանադրութեան հռչակումէն քանի մը օր վերջ դեսպանատան թարգման մը, Քլիւպի մէջ կորսնցուցած իր փոքրաքանակ դրամին համար կայսեր դիմում կատարած էր՝ Իրականին մէջ դեսպանատուներու քարտուղարներէն շատերը եւ կարգ մը կրօնապետներ կայսերական նուէր անունին տակ, Սուլթան Համիտէն ամսականներ կը ստանային։

Իրենց հպատակներուն համար կայսրէն նշան առնելու խնդիրն ալ ատեն մը առեւտուրի եւ շահու աղբիւր դարձած էր։

Ելտըզ ղրկուող ժուռնալներն ու ծածկագիր նամակները այնքան շատ էին որ, գիշեր ցերեկ անդուլ աշխատելով հանդերձ քարտուղարները չէին կրնար լուծել ու լմնցնել զանոնք։ Վերջին տարիներուն այս տեսակ թղթակցութեանց եւ ժուռնալներու մեծ մասը գրաւած էր Րուշէյիի դէպքը։ Երկար գրելուն համար նշանաւոր եղող Րուշէյիի ընդհանուր քննիչ Հիւսէյին Հիլմի փաշայի ծածկագիրները դադար չունէին։

Մէկ խօսքով քաղաքական եւ վարչական ամէն տեսակ գործեր, զինուորական շարժումներ, սահմանային խնդիրներ, աւազակային դէպքեր, ապահովութեան հարցեր եւ վերջապէս երկրի մէջ կատարուող ամէն դէպք եւ անցուդարձ իրենց պատկանած նախարարութիւններէն առաջ, կայսեր ականջին կը հասնէր։ Երբ նախարարութիւններ իրենց կարգին այդ կատարուած դէպքերու մասին տեղեկագիրներ կը ներկայացնէին պալատ, Սուլթան Համիտ արդէն շատոնց անոնց տեղեակ եղած կ'ըլլար։

ԵԼԼՏԸԶԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ ոստիկանական նախարարութիւնն ու Միւթէսարըֆը ամէն օր, կանոնաւորաբար, գրաւոր թէ բերանացի տեղեկութիւններ հաղորդելու ստիպուած էին պալատ։ Միւս բաժիններու պէս ասոնք ալ պալատի մէջ միջնորդներ ունէին եւ անոնց միջոցաւ կը յայտնէին իրենց տեղեկագիրներն ու տեղեկութիւնները։

Ապտիւլ Համիտը այս տեսակ վարչաձեւի եւ կառավարելու եղանակին մղած էր Սայիտ փաշան։ Այս մասին այնքան հաստատ համոզում գոյացուցած էր որ իմ նախորդներէս Ալի Ֆուատ պէյ Սայիտ փաշայի առաջին եպարքոսութեան շրջանին, անոր հետ միատեղ Բարձրագոյն Դուռ երթալու ատեն ըսած է.

— Փաշա, կայսերական պալատին կեդրոնացման դրութեան դէմ առաջին անգամ դուք պէտք է բողոքէիք։

Այս խօսքերով Ալի Ֆուատ պէյ Սայիտ փաշային հասկցնել կ'ուզէր որ պալատի մէջ ընդունուած եղանակը Մեծ Եպարքոսի մը համար անհանդուրժելի բան է։ Կառավարելու այդ եղանակը թէեւ մեծապէս կը դիւրացնէր Սուլթանին հսկողութեան գործը, սակայն նոյնքան եւ աւելի բ. Դրան ազդեցութիւնն ու հեղինակութիւնը կը չէզոքացնէր։

Ելտըզի պալատին ապահովութեան շատ մեծ կարեւորութիւն կը տրուէր եւ գոյութիւն ունէր շատ ուժեղ կազմակերպութիւն մը։ Մասնաւորապէս Սուլթանին անձնական եւ պաշտօնական յարկաբաժինները, հանգստեան սենեակը, հարէմի բաժինը, յատուկ հսկողութեան տակ կը գտնուէին։ Գիշերները Համիտի ննջասենեակին դուռը ամենավստահելի զինուորներէ բաղկացած պահակներ պառկելէ զատ, հարէմի բաժինի եւ արտաքին դռներու միջեւ զինուած թիկնապահներ կը սպասէին։

Սուլթանի հրամանին տակ, Ելտըզի մէջ, Թուրք, ալպանացի եւ արաբ խառն պահակախումբեր կային։

Ելտըզի մէջ, Սուլթանին պաշտպանութեան յատկացուած այս կազմակերպութիւնները, ատեն մը, Պելկրատի մէջ Աղեքսանտր Թագաւորի եւ Տրակա Թագուհիի սպանութեան լուրին առթիւ աւելի ուժովցան եւ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան։

Ելտըզի բլուրներուն վրայ գտնուող զօրանոցներու մէջ տեղաւորուած զինուորներու պարտականութիւնը պալատի պաշտպանութիւնն էր։ Այս զինուորներու ընթացքին, որո՞նց հետ յարաբերելուն եւ որո՞նց կողմէ յանձնարարուելուն շատ հոգ կը տարուէր եւ ամենախիստ քննութիւններու կ'ենթարկուէր։ Ասոնց ամսականները ճիշդ օրին վճարուելուն, կերակուրներու մաքրութեան եւ նոյնիսկ կերպով դժգոհ չմնալուն վերջին ծայր ուշադրութիւն կ'ընէին։

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ—ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ
ընդհ. ժողովը Փարիզի եւ շրջաններուն համար, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 2 Փլաս Շաթլէ, Քաֆէ Քոնթուառի գետնայարկը (Սառա Պէռնարի թատրոնին կից (մէթրօ Շաթլէ)
կը խօսի ընկ. ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

Այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30—9.15, ծրագրի մեկնաբանում (ընկ. Պ. Հիւսեան):
ժամը 9.30 — 10.15, մարդկային յեղաշրջման պատմութ. (ընկ. Բ. Գավէզեան):

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ. — Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Սալօն Շափի մէջ, 84 րիւ Շաբ:
կը խօսին՝ ընկերներ Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ եւ ԱԶԳԻՆ
կ'արտասանեն՝ ընկերներՄարութեան, Մ. Գաբրիէլեան, Յ. Ուզունեան
Ճոխ գեղարուեստական բաժին *Մուտքը ազատ է*

■■■■■■■■■■■.

Կ Ա Ր Տ Ա Ն. — Այս Կիրակի ժամը 2.30ին, Դաշնակցութեան Տան մէջ *կը խօսի՝ Ընկ. ԱԶԳԻՆ*
Ճոխ գեղարուեստական բաժին

■■■■■■■■■■■

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՆԻՍԻ ՄԷՋ
կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Մատլէնի Անդրանիկ խումբի կողմէ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 364 Bld. de la Madeleine, Bar Cigaleի սրահին մէջ:
կը խօսի՝ ընկ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ
կը հրաւիրուի Մատլէնի եւ Նիսի Հայ հասարակութիւնը
Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Վալանսի կոմիտէին կողմէ
Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին PALACE սինէմային մէջ
կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Հ. Կ. ԽԱՉԻ 20ԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ
Պ. Ա. Ա Հ Ա Ր Ո Ն Ե Ա Ն Ի
Ապրիլ 19ին կիրակի օր: Մանրամասնութիւնները յաջորդով

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ
Կ. ԽԱՉԻ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ
Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս
Quai Blanqui (*մեծ կամուրջի դէմը*) *Ալֆորվիլ*
կը նախագահէ ՏՕՔԹ. Յ. ՔԻԹԻՐՔԵԱՆ
Բանախօսութիւն,30 մանուկներու մասնակցութեամբ տեղի կ'ունենան հայկական ֆանթէզի պարեր, երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ: Ընտիր ճաշ, մատչելի պիւֆէ:
Մ ո ւ տ ք 5 ֆ ր ա ն ք

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ 29 Մարտ կիրակի ժամը 2.30ին Պուա Քոլոմպի Թաղապետական սրահին մէջ:
կը խօսի՝ Պր. Ե. ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ
երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ
կը ներկայացուի՝ «ԲԱՆԱԿՈՒՄ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ»
Սկաուտական կեանքէ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ վաղըՇաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Պ.Ա. Ջամալեան պիտի կարդայ «Հայը հայ պահելու» բանաձեւը, յետոյ պիտի խօսի Պ. Ստ. Քոչալեան նիւթ ունենալով՝ «Արեւմտահայ եւ Արեւելահայ հնչաբանութիւն»ը: Այսուհետեւ ակումբի անփոփոխ եւ մշտական հասցէն.— Sté. Byothéraphitique, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard, Autob·Ag եւ X, Tram. 123(4:

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ

Ա. Խ Ա Տ Ի Ս Ե Ա Ն Ի
"ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ„ ԳԻՐՔԸ

Հրատարակութիւն «Նոր Օր»ի Պատկերազարդ 356 էջ
Գին՝ Ֆրանսա եւ գաղութներ 40 ֆր., արտասահման փոստի ծախքով 47 ֆր.: Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լ. Գեւոնեանի:

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ

Ա Մ Է Ն Ո Ւ Ն Հ Ա Ս Ց Է Ն

ՀԱՍՑԷՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ, 176 էջ
Գինն է 6 ֆր., փոստի ծախքով 7 ֆր., contre remboursement 7.50 ֆր.
Փնտռել բոլոր գրավաճառներու մօտ
Կեդրոն.—«Արփի»գրատուն, L. Mozian, 5 rueChamplaine, Paris (20)

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԱՆԻԷՌ, Պուա-Քոլոմպի Ջէյթուն կոմիտէի վիճաբանական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին, 68 Rue Charles Chefson, ծխավաճառի խանութը, Պուա Քոլոմպ, կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին, 1 Bld. Carnot, Ալֆորվիլ:

ՊԱՆԵԷՕ-Քաշան Արծիւ խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին, ընկ. Ս. Ալթունեանի բնակարանը՝ 17 rue Ampère, Cachan. Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՍԱՐՍԷԼ-Առնովիլ ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր խումբի ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ընկեր Ալատինեանի բնակարանը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Բացակայողները պատասխանատու կը նկատուին:

Ռազմիկ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ընկեր Խաչատուրեանի բնակարանը: Բացակաները պատասխանատու կը նկատուին:

Գ Ա Ր Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 23մարտ երկուշաբթի ժամը 2,30ին Ժանոթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անզամատետրով:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 3ին: Օրակարգ.— 1. Պ. Վ. Համբարձումեան կը խօսի «Հայ կնոջ իրաւունքներու մասին», Հ. Կ. Խաչի 20 ամեակը, ընթացիկ հարցեր:

Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէ եւ համակիրներէն ներկայ ըլլալ որոշեալ ժամուն:

ԼԻՈՆԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը ճիշդ 2.30ին 181, Cours Lafayette, Café de la Gare*ի ներքնասրահը: Կարեւոր օրակարգ.*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
Տրակինեան, Ա. Հ.— 140:
Սէն Թ'էթիէն, Գործ.— 64:
Մարսէյլ, Գործ.— 1409.50:
Կարգադրեցինք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մալաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սահակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ, Տէրզօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէտտատիյէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— Կը փնտռուի Կէյվէի Միջագիւղէն Շնորհիկ Սէմէրճեան: Լուր առնուած է թէ 1927ին կը գտնուէր Պոլիս, իմացնել իր քրոջ Քնարիկ Սէմէրճեանի, 72 Rue Jean Jeaques Rousseau, Issy - les - Moulineaux, (Seine) France.

— Սուրէն Փանոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Սիմոն (Ճանօ), Արիստակէս եւ քոյրերը՝ Զմրուխտ եւ Մարգրիտ Փանոսեան, որոնք ընդհ. պատերազմին անյայտացած են: Իմացնել Յառաջի վարչութեան:

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը: Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Բէմախի ազահանքներուն մէջ: Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ: Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France: *Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր:*

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN ERUOPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 21 ՄԱՐՏ 1931
21 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1524 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍՊՐԴՈՒՔԻ ՈԳԻՆ ԵՒ ԱՆՈՐ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

«Արեւ»ի արդի խմբագիրը որ կարգ մը հայ հանրային գործիչներու նման, կրնայ իր ճակտին ու կոնակին փակցնել բազմաթիւ տիտղոսներ, պայծառատեսութեան ցանցառ պահեր ունի, երբ ուզէ գոնէ մէկ աչքով դիտել իրերն ու իրողութիւնները։

Բայց, առհասարակ, կը դիտէ ինչպէս իր շատ մը համհարզները,— պղտոր աչքերով՝ որոնք իրենց կասկածելի լոյսը կը ստանան ներքին խաւարամած արեւներէ...։ Այս մարդիկը, աչք ունին, անշուշտ. բայց միայն, տեսնելու համար համաձայն իրենց անհատական կամ խմբակցական շահերուն, նկատումներուն ու հետապնդումներուն, զորս քաջութիւնը չունին հրապարակ յանձնելու։

Ու ճիշդ մութ անկիւնի հերոսներու պէս, կը նախընտրեն կոնակէն զարնել կամ ուրիշներու ձեռքով։ Իսկ հրապարակագրական կրկէսի վրայ՝ իրենց միակ զէնքը սպրդուքն է, քսութեան անորոշ ու բազմիմաստ փսփսուքը, որ ոչինչ կ'ըսէ յստակ, բայց միտք կը պղտորէ ու տրամադրութիւններն ու դատողութիւնները կը յանձնէ կասկածի վարանումներուն։

Կարդացէք «Արեւ»ի վերջին խմբագրականներէն մէկը,— Հ. Բ. Ը. Մ. եւ Հ. Կ. Խ. — եւ եթէ կրնաք, ջանացէք խուսափիլ այս տպաւորութենէն։

Քաշքշելով «Նոր Օր»ի մէկ խմբագրականը՝ նուիրուած Հ. Կ. Խաչին, «Արեւ»ի խմբագիրը կը փորձէ ճակատ ճակատի բերել Հ. Կ. Խ.ը եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ը, մէկը միւսին դէմ ցոյց տալով մրցակից։

Ի հարկէ, այս հաստատումով չի վերջանար ամէն ինչ։ Որպէսզի քարը իր նպատակին հասնի ընթերցողներու մտքին մէջ, պէտք է փաստել թէ Կարմիր Խաչը «Դաշնակցական հիմնարկութիւն մըն է»,

Ու քառասյին նախադասութիւններու տափակութեան մէջէն՝ քրջակոյտի կոպտութեամբ կը ցցուի յետին միտքը.—

Կ. Խաչ անունը ապօրինապէս գրաւած դաշնակցութիւնը, իր այս ձեռնարկով ուղղակի կը մրցի բարեգործականին հետ. իր անդամներն ու համակիրները (մանաւանդ Ամերիկայի մէջ) ասոր կուտան իրենց անդամավճարն ու նուէրը՝ փոխանակ մեր Ռամկ. Ազատ. կուսակցութեան անդամներուն եւ բարեկամներուն նման բարեգործականին տալու։

Պիտի առարկուի թէ այս ալ հոգ չէ...։ Բայց այն ատեն՝ քանի որ բարեգործականը կը դադրի *Ընդհանուր* Միութիւն ըլլալէ, քանի որ դաշնակցականները անոր չեն մասնակցիր, անոր միջոցաւ չէ որ կ'օգնեն ազգին կարօտներուն եւ ինքզինքնին *զատ* նկատելով հիմնած են իրենց յատուկ բարեգործականը, ուրեմն թո՛ղ իրենք «հանգիստ ձգեն» ասդիի բարեգործականը, ընդունելով որ չունին անով զբաղելու իրաւունքը՝ *բացի այն պարագայէն ուր ազգին գոյութիւնը վտանգող ձեռնարկներ ընէ ան։*

Բայց այդ կարգի գործերը Հ. Բ. Ը. Մ ը չէ որ կ'ընէ՝ այլ Հ. Յ. Դ.ն։

Միտք չունինք տրուածին դէմ տալու, անգամ մը եւս քրքրելով Բարեգործական ողբալի կատակերգութիւնը, որ վերի մէջբերումներով կրկին կը հաստատուի թէ ռամկավար հիմնարկութիւն է... Ու չենք ելլեր պաշտպանելու Կ. Խաչը։ Հաստատութիւն մը որ երկու տասնեակ տարիներու գործունէութիւն կը պարզէ, կռթնած ժողովրդային ու ժողովրդասէր խաւերու համակրանքին ու քաջալերանքին, այնքան ալ պէտք չունի պաշտպանութեան։ Իր գործունէութիւնը եւ զայն վարող տարրերու անշահախնդրութիւնը իր լաւագոյն վկայութիւններն են եւ կրնան օրինակ ծառայել որեւէ Բարեգործականի։

Ինչ որ մեզ կը շահագրգռէ զզուանքով, սպրդուքի ոգին է որ տիրակալօրէն բռնած է հայ մամուլի որոշ մէկ մասը, ձգտելով ամէնէն մաքուր ձեռնարկներն իսկ խեղդել կասկածի եւ անվստահութեան թանձր մթնոլորտի մը մէջ։

Քաղաքական պայքարը եւ իր անհրաժեշտութիւնները կը հասկնանք։ Վարժուեցանք ընդունելու որ հակառակորդ կուսակցութիւն մը վարկաբեկելու համար, մարդիկ գիտակցօրէն խեղաթիւրեն ճշմարտութիւնը եւ բոլորին ծանօթ պատմութիւնը գրեն համաձայն իրենց ձգտումներուն։ Ու քանի որ իրականութիւն է, ընդունինք նաեւ որ ամէն գործի յարմար, ճկուն արարածներ, ամէն հաւատքէ պարպուած, նուիրականութեան հանդէպ գոնէ յարգանքի անընդունակ տարրեր՝ կրնան կոչուիլ վարելու հանրային կարծիքի մէկ մասը։

Բայց ինչ որ անհանդուրժելի է, սպրդուքի վատութիւնն է, որ գարշահոտութեան պէս կը բխի, ու կը ծաւալի այս մարդերէն, ամէն մեղքիս վրայ մտաւորակա՛ն, իրենց յաւակնութեամբ։

Ունենային գոնէ շեշտ հարուածի քաջութիւնը. ու քանի որ գրիչ կը բռնեն, յստակ գրելու անկեղծութիւնը։ Այդ չէ սակայն որ զիրենք կը մտահոգէ ու կը շահագրգռէ ամէնէն աւելի։ Փաստերու տկարութենէն մղուած, երբ կը դիմեն թունաւոր հպանցումներու, կը բաւէ որ գոհունակութիւնն ունենան պղտորած ու մրոտած ըլլալու։

Հոգ չէ թէ տարիներու յամառ ու համեստ ջանքեր է որ կը դրժեն գրչի ու խօսքի մէկ սպրդուքով։

Ու հոգ չէ թէ ժողովրդային շահեր է որ կը վտանգեն։

Մ. Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄՈՒՐ ԿԵՑԷ՛Ք, ԱՐԻ՛ ՏՂԱՔ

Մէկ քանի օր առաջ գրեցինք Մակեդոնիոյ որբերու եղկելի վիճակին մասին։ «Հորիզոն» (14 մարտ) քրքրելէ յետոյ անոնց տխրութիւնը, կ'ուղղէ հետեւեալ խրախոյսը.—

«Չունին անոնք ծնողք կամ կին, քոյր կամ եղբայր եւ սրտակից ո եւ է մէկը, որ կարենար մխիթարել մենութեան եւ օտարութեան մէջ տառապող իրենց հոգիները։ Նետուած՝ լեռներու լանջքին, գիւղերու մէջ, երբեմն առանձին, երբեմն փոքրիկ խումբերով, բոլորն ալ ենթակայ միեւնոյն ճակատագրին ու դժուարութիւններուն, տարիներու յամառ աշխատանքով իրենց մէջքը շտկած ու կեանքին ժպտած այս հրաշալի տղաքը, այսօր եւ ամիսներէ ի վեր կը բոլորեն տագնապի տաժանելի շրջան մը։

Ժպիտը մարած է անոնց այտերուն վրայ, եւ եռանդը անթեղուած՝ անոնց հոգիներուն մէջ։ Զարագուշակ յուսալքում մը կը սպառնայ իր ճանկերուն մէջ առնել զանոնք։

Գործ չկայ, եւ անցեալ տարուան իրենց վաստակը, իրենց ամբողջ խնայողութիւնը բռնուած է գործատէր-արդիւնաբերողներու մօտ, որոնք նոյնպէս տնտեսական տագնապի մէջ են։

Եւ մեր տղաքը հասած են այն օրուան, որ պնակ մը ոսպն անգամ ապառիկ կ'ուտեն եւ երբեմն, օրական մէկ ժումով կը գոհանան, բոլորովին անօթի չպառկելու համար...։

Ծանր է անշուշտ այս կացութիւնը, որ կը ճնշէ ձեր սրտերուն եւ ուսերուն վրայ, չարքա՛շ երիտասարդներ։ Քարէն ջուր հանելու վարժուած ձեր բազուկները կը ձանձրանան անշարժութենէն եւ ձեր հոգիները կը պրկուին զայրոյթէն ու նեղութենէն։ Դժուա՛ր է ձեր տարիքին անաշխատ նստիլ եւ տանջուիլ վաղուան մտալլկումով։ Եթէ ձեր հոգին համակերպի, պիտի ըմբոստանան ձեր ձեռքերը, որոնք ժանգէն կը խորշին։

Կը նեղուիք, կը չարչարուիք անցկութեան մը ճիրաններուն մէջ բզկտուելով ու արիւնելով։ Կը զգանք ձեր այդ տառապանքը եւ կը գտնենք բնական ու արդար՝ ձեր նեղսրտութիւնն ու հոգեկան գալարումները։

Բայց, որքան ալ խոր ըլլայ անձկութիւնը եւ անտանելի, այդ բոլորէն վեր եւ այդ սրտանեղութեանց ու հոգեկան տառապանքի կողքին, չափահաս երիտասարդի ձեր գիտակցութիւնը կը պարտադրէ ձեզի զինուիլ համբերութեամբ ու հաւատքով սպասել լաւագոյն օրերու վերադարձին։

Դուք յուսահատելու իրաւունքը չունիք։ Ու ձեր ամէնէն սեւ օրը այս չէ եղած։ Յիշեցէք ձեր երեկը, երբ օրերով անօթի, անապատի փոշիներուն մէջ քաշկռտեցիք ձեր մարմինները, նիհար ու անպաշտպան, երբ բլուրներու լանջին կպած խոտ կերաք եւ ամէն վայրկեան մահուան սարսափը տեսաք ձեր աչքերուն առջեւ։

Տարագրութեան արհաւիրքին դիմացող մանուկ որբը, պաղին ու տաքին մէջ տարիներով շաղուըւելէ վերջ, չափահասութեան տարիքին մէջ չէր որ պիտի պարտուէր ու ընկրկէր։ Ալեկոծ ծովերէն անցնողը գետերու խորութենէն չի վախնար»,

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐ ԿԸ ՎՏԱՐՈՒԻՆ

Օտար աշխատաւորներու կացութիւնը մանրակրկիտ քննութեան ենթարկելէ յետոյ, Սէն Էնֆէրիէօրի նահանգապետը հրամայեց իրենց երկիրները վերադարձնել 333 օտարականներ, որոնց ինքնութեան թուղթերը կանոնաւոր չէին։ Ասկից զատ արտաքսումի հրաման ուղեց 130 օտարականներու համար, որոնք զանազան դատապարտութիւններ կրած էին, ինչպէս նաեւ 85 անբաղձալի տարրերու համար։

Նոր ցնցումներ Մակեդոնիոյ մէջ

Լոնտոնէն հեռագիր մը կը յայտնէ թէ հինգշաբթի օր առաւօտուն, Բէվի դիտարանը արձանագրած է երկրաշարժներ։ Ցնցումներ արձանագրուած են նաեւ Լափլաթայի, Արժանթինի եւ Օթթավայի դիտարաններուն կողմէ։

Միւս կողմէ, կ'իմացնեն թէ Մակեդոնիա որ այնքան վնասուեցաւ վերջին երկրաշարժէն, նոր ցնցումներու ենթարկուած է։ Բազմաթիւ տուներ նորէն փլած են։ Դեռ չի գիտցուիր թէ զոհեր ալ կա՞ն։

Գերմանաւստր. մաքսային միութիւն

Իբր հետեւանք, վերջերս Գերմանիոյ արտաքին նախարարին Քուրթիուսի կատարած ճամբորդութեան, Պերլինի եւ Վիեննայի դահլիճները միաժամանակ նիստ գումարեցին։ Պերլինի քաղաքական շրջանակները կը յայտնեն թէ երկու դահլիճներուն մէջ ալ, խորհրդակցութեան դրուած է Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ, մաքսային միութեան մը հաստատման հարցը, որուն մանրամասնութիւնները քանի մը օրէն պիտի հրատարակուին։ Այս համաձայնութեան մէջ նկատի առնուած է նաեւ այն պարագան որ կարելի ըլլայ զայն տարածել նաեւ Աւստրիոյ անմիջական դրացիներուն եւ պալքանեան երկիրներուն վրայ։ Կ'երեւի թէ աւստրիական եւ գերմանական քաղաքական շրջանակները մտադրած են երեւան բերել կեդրոնական Եւրոպայի եւ պալքանեան պետութեանց միջեւ մաքսային եւ տնտեսական միութիւն մը։

Աւստրիոյ հետ գոյացած այս մաքսային համաձայնութեան՝ շատ մեծ կարեւորութիւն կուտան Պերլինի մէջ։ Նոյնպէս այն բանակցութիւններուն, զորս մտադրուած է կատարել կեդրոնի եւ հարաւ-արեւելեան պետութեանց հետ նոյն ուղղութեամբ։

Վերընտրութիւն խորհրդ. գործավարներու

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Խորհրդ. Միութեան կեդր. Գործադիր Կոմիտէն իր աջի նիստին մէջ Մոլոթովը վերընտրեց իբր գործավարներու խորհուրդին նախագահ, փոխ նախագահներ՝ Անտրէյեւ, Քույպիշեֆը եւ Ռուցուտաքը։ Քույպիշեֆը՝ նախագահ՝ տնտեսական ծրագրի յանձնախումբի, Լիթվինոֆը՝ արտաքին գործավար, Վորոշիլովը՝ պատերազմական եւ ծովային, Ռոզէնկոլցը՝ արտաքին առեւտուրի, Օրճոնիկիձէն՝ նախագահ ազգ. տնտեսութեան գերագոյն խորհուրդին, Միկոյեանը՝ պարենաւորման, եւայլն։

Քալինին, Մուսապէկոֆ եւ ուրիշներ նշանակուեցան նախագահ Գործադիր Կ. Կոմիտէին։

Գերմանիոյ պատերազմական ելեւմուտքը

Գերմանիոյ ընկերվարական կուսակցութիւնը որոշեց ոչ մէկ քայլ առնել որ կարենայ ձախողեցնել գերման պատերազմական նախարարութեան կողմէ, զրահապատ յածանաւու մը շինութեան համար ուզուած վարկերուն քուէարկումը։ Որով, վարկերու քուէարկութեան պահուն, ձեռնպահ պիտի մնան։ Գերման ընկերվարականներու պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ աւելորդ է այս պահուս ստեղծել քաղաքական ճգնաժամ մը, վարկի մը համար, որ ուշ կանուխ պիտի քուէարկուէր։

⁂ Գերման Խորհրդարանին մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով վիճաբանեցան պատերազմական վարկերու մասին։ Այս առթիւ պատերազմական նախարարը յայտնեց թէ Գերմանիա, զինաթափութեան յառաջիկայ ժողովէն կը սպասէ իրաւունքներու կատարեալ հաւասարութիւն։

Յոյնեւֆրանսական առեւտրական դաշինքը

Յոյն կառավարութիւնը մերժեց երկարաձգել 1929 մարտի եւ 1930 մարտի երկու պայմանագրութիւնները, որոնք կը ճշդէին Յունաստանի եւ Ֆրանսայի առեւտրական յարաբերութիւնները։ Այս երկու պայմանագրութիւնները վերջ պիտի գտնէին ապրիլ 17ին։ Մերժելով հանդերձ անոնց երկարաձգումը, յոյն կառավարութիւնը յոյս կը յայտնէ թէ մինչեւ ապրիլ 17, կարելի պիտի ըլլայ գալ նոր համաձայնութեան մը, որ գոհացում տայ երկու կողմերուն ալ։ Այս նպատակով ալ, արդէն բանակցութիւններ կը կատարուին Փարիզի մէջ, մինչեւ այդ թուականը՝ նպաստաւոր ելքի մը յանգելու մտադրութեամբ։

Կը կարծուի թէ, եթէ նոյնիսկ մինչեւ ապրիլ 17 կարելի չըլլայ վերջապէս ճշդել համաձայնութեան եզրերը, երկու կողմերը պիտի հաւանին անխախտ պահել հին պայմանագրութիւնները, չխզելու համար երկու երկիրներու առեւտրական յարաբերութիւնները, մինչեւ որ կարելի ըլլայ որոշ ելք մը գտնել։

ՏԷՐԸ ՉԵՆ ԻՐԵՆՑ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ

Պոլսոյ Թուրքեւանգլ. խառն դատարանը մերժեց Կիպրոսի Թրքահպատակ Հայերուն եւ Յոյներուն պահանջը, որով անոնք կ'ուզէին տիրանալ իրենց լքած կալուածներուն։ Մերժումի պատճառաբանութիւնը այն է թէ, դատախազները չեն կրցած Թափուի թուղթերով հաստատել իրենց սեփականատիրութիւնը։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀՕԿԱՅ ԴԱՏ ՄԸ

Կը յիշուի թէ մէկ քանի ամիսներ առաջ, Վարշաւիոյ մէջ համագումարի նստած 300 ձախ ընկերվարականներ ձերբակալուեր ու բանտարկուեր էին ոստիկանութեան կողմէ։ Ասոնցմէ 132ը միայն վար դրուեցան ու յանձնուեցան դատական հետապնդումներու։ Մնացեալները ազատ արձակուեցան։ Դատական իշխանութիւնները լրացուցած են իրենց նախնական քննութիւնները եւ 500է աւելի ընկերվարականներ դատի քաշելու որոշում տուած են։ Աւելի քան 1000 անձեր իբր վկայ պիտի կանչուին։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԻՆ ԴԷՄ

Անգլիոյ քաղաքական կուսակցութեանց պետերը հրաւէր ստացած են իրենց կարծիքը յայտնելու խորհրդային վաճառամարտին մասին։ Ասոնց կարգին, պահպանողականներու պետը եւ նախկին վարչապետ Պոլտուին յայտնած է թէ մօտէն գիտակ է վաճառամարտի վըտանգներուն։ Պոլտուին կը կարծէ թէ վաճառամարտը տակաւին չէ գտած այն համեմատութիւնը որ պիտի ստանայ, երբ հնգամեայ ծրագիրը լրիւ զգալի դարձնէ իր հետեւանքները։ Այժմէն իսկ, անհրաժեշտ է պաշտպանել Անգլիոյ տնտեսական զարգացումը։ Ու Պոլտուին, կ'առաջարկէ մասնաւոր մաքսատուրքի մը ենթարկել ռուսական ապրանքները, եթէ պէտք ըլլայ արգիլել անոնց ներածումը, մինչեւ իսկ անգլեւռուսական առեւտրական դաշնագիրը խզելու գինով։

ԽԱԼՔԻ ՆՈՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ

Մուսթաֆա Քէմալ գիտէ իր իշխանութեան եւ ազդեցութեան հիմերը ամրացնել, պաշտօններու գլուխը դնելով իր մարդերը, ինչպէս որ եւ է բռնաւոր։ Ահա թէ իր բերանը՝ Թրք. Հեռագրական Գործակալութիւնը ինչպէս հանրութեան կը ներկայացնէ Խալքի նոր ընդհ. քարտուղարը։

— Րէճէպ պէյ Խալքի ընդհ. քարտուղար կը կարգուի այնպիսի ատեն մը, երբ կուսակցութիւնը ամէնէն գործօն շրջանին մէջ կը գտնուի եւ իրմէ մեծ գործունէութիւն կը սպասուի ամէն գետնի վրայ։

Անփորձ եւ ընդհանուր կացութեան անտեղեակ ո եւ է անձ, կրնար դժուարութեան հանդիպիլ այս տեսակ կացութեան մէջ։ Մինչդեռ Քէօթահիոյ երեսփոխանին համար այս տեսակ հաւանականութիւն մը չկայ։ Որովհետեւ, Րէճէպ պէյ տարիներով եփած է կուսակցական խնդիրներու եւ պայքարներու մէջ եւ վարած է զանազան գործավարութիւններ։

Եւ վերջապէս, վերջին քննական ուղեւորութեան միջոցին, Կազի փաշային ընկերացած ըլլալով, մօտէն շփում ունեցաւ ժողովուրդին հետ, եւ մօտէն տեղեկացաւ զանազան գործերու մասին Կազիին ունեցած կարծիքներուն։

Ասոր համար, ընդհանուր համոզումը այն է թէ, կուսակցական կազմակերպութեան եւ ընդհանուր ժողովի պատրաստութեան մէջ, կարելի պիտի ըլլայ մեծապէս օգտուիլ Րէճէպ պէյէն։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Թուրք մամուլը երկու շաբաթէ ի վեր սիւնակներ կը մըրոտէ՝ խորհրդարանական նոր ընտրութեանց մասին։ Թերթերը իրարու հետ կը մրցին՝ խորագիրներուն խոշորը եւ պատկերներուն ամէնէն արտառոցները հրատարակելու համար։ Երանելի՜ երկիր, ուր մամուլին համար շարունակ թարմ եւ ցընցող նիւթեր կան։ «Սէրպէսթ»ի խեղկատակութիւնը բաւական սնունդ հայթայթեց. յետոյ եկաւ քրտական հարցը։ Իսկ Մէնէմէնի խռովութիւնն ու կախաղանները՝ անսպառ նիւթ մատակարարեցին Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի թերթերուն։

Ազգ. Մեծ Ժողովին լուծման առթիւ, Թուրք թերթերու բոլոր գրածները կարդալով, մարդ չի կրնար որոշ գաղափար մը կազմել այդ կարեւոր դէպքի իսկական պատճառներուն մասին։ Ամէնքն ալ նոյն բաները կը կրկնեն, արտատպելով միայն Էնկիւրիէն՝ նոյն աղբիւրէն բղխած լուրերը։

Միակ փաստաթուղթը որ կայ, Մուսթաֆա Քէմալի Մարտ 3 թուակիր մէկ նամակն է, ուղղուած Խալք կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութեան նախագահին, իր եռամսեայ ճամբորդութենէն Էնկիւրի վերադառնալէն անմիջապէս վերջ։

Ահա՛ թէ ինչ կ'ըսուի այդ նամակին մէջ, միաժամանակ հրատարակուած Մարտ 5ի բոլոր թերթերուն մէջ.

«Ինչպէս յայտնի է, վերջին ամիսներուն ջանք թափուեցաւ աննպաստ մթնոլորտ մը ստեղծելու այն վարչական եւ քաղաքական գործունէութեան դէմ, զոր Հանրապետական Խալք կուսակցութիւնը կը վարէ երկրին, Ազգ. Մեծ Ժողովին եւ կառավարութեան մէջ։ Բնական է թէ շատ մը թերիներ եւ կարիքներ գտնուին կեանքին մէջ ազգի մը եւ երկրի մը, որոնք դարերով երեսի վրայ ձգուած են։ Ասկէ զատ, տարակոյս չկայ թէ՝ կրնան գտնուիլ մարդիկ, որոնք գոհ չըլլան կիրարկումէն այն հիմնական քաղաքականութեան, որ կը ձգտի ազգին փրկութեան։ Բարձր սկզբունքները չտեսնելով կամ տեսնել չուզելով, մարդիկ աշխատած են ազգին բոլոր մըտածումներն ու զգացումները պղտորել ու խառնակել։ Այս նըպատակով զանազան վայրերու մէջ գործածուած միջոցներն ու պատրուակները ուշադրութեան արժանի են եւ հրահանգիչ։ Հակառակ ասոր, ազգային զանգուածին ողջմտութիւնն ու մաքուր զգացումները չեն խանգարուած։ Այս ճշմարտութիւնը տեղւոյն վրայ եւ մօտէն տեսայ այն քննութեանց ընթացքին, զորս կատարեցի երկրին գրեթէ ամէն կողմերը, աւելի քան երեք ամիսէ ի վեր»։

Ու զովքը հիւսելէ վերջ Խալք կուսակցութեան, որուն ընդհանուր նախագահն է, կ'աւելցնէ թէ՝ յարմար կը դատէ այդ կուսակցութեան պատկանող երեսփոխաններուն ընտրութիւնը վերանորոգել՝ «հասկնալու համար թէ ազգը ո՛ր աստիճան համաձայն է այն միջոցներուն, զորս յարմար կը նկատեմ կիրարկել յառաջիկայ տարիներուն»։

Այս նամակը մոգական գաւազանի դերը կատարեց, եւ մարդիկ՝ որոնք իրենց մտքէն իսկ չէին անցըներ խորհրդարանի վաղաժամ լուծումը, յանկարծ երկու ձեռքով քուէարկեցին այս արտառոց առաջարկը։ Ու անգամ մը եւս հաստատուեցաւ այն ճշմարտութիւնը թէ՝ Թուրքիոյ մէջ տերեւ չի շարժիր առանց Մ. Քէմալի հրամանին։ Թէ Ղազիին գինով ուղեղին յղացումները անմիջապէս ու առանց վիճաբանութեան օրէնքի կարգ կ'անցնին։

Հանրապետութեան նախագահը իր նամակին մէջ կը խոստովանի թէ ըմբոստ տարրեր կան երկրին մէջ, թէ այս վերջինները այնքան ուժ ունին որ «աշխատած են ազգին բոլոր մտածումներն ու զգացումները պղտորել ու խառնակել»։ Այդ ըմբոստներու գործունէութիւնը մենք տեսանք նախ Իզմիրի, Մագնիսայի, Գոնիայի, Ատալիոյ, Էսկիշէհիրի եւ նոյն իսկ Պոլսոյ մէջ, թաղապետական վերջին ընտրութեանց միջոցին։ Թուրք ժողովուրդը իր իսկական տեսակէտն ու զգացումները արտայայտեց այդ առթիւ, քանի որ «Սէրպէսթ Ճիւմհուրիյէթ» կուսակցութեան ստեղծումով, կարծեց թէ իրապէս ազատ էր իր քուէն տալ ուզած թեկնածուին եւ չծախել իր խիղճը։ Իսկ Մէնէմէնի խռովութիւնները բոլորովին հաստատեցին թէ ի՛նչ է բուն ժողովուրդին վերաբերումը ներկայ բռնակալ վարիչներու հանդէպ։

Մուսթաֆա Քէմալի նամակին մէջ մասնաւորաբար ուշադրութեան արժանի է այն կէտը, թէ «յարմար նկատած է կարգ մը միջոցներ կիրարկել յառաջիկայ տարիներուն»։ Այժմէն կարելի չէ գուշակել թէ ի՛նչ են այդ միջոցները։ Թուրք մամուլին մէջ ո՛չ մէկ ակնարկութիւն կայ այս մասին։ Հեռագրական կարգ մը լուրերէ կարելի կ'ըլլայ եզրակացնել թէ կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի մտցուին Թուրքիոյ ներքին վարչական մեքենային մէջ։ Նոր մարզպանութիւններ (ընդհ. քննիչ) պիտի հաստատուին զանազան շրջանակներու համար։ Կուսակալներուն լայն իրաւասութիւններ պիտի տրուին։ Տեսակ մը Ապակեդրոնացում։ Վարչական բարձր պաշտօններու պիտի կոչուին լուծեալ խորհըրդարանի փորձ երեսփոխանները, եւ ասոնց տեղ պիտի ընտրուին աւելի երիտասարդ ուժեր։

Մէկ խօսքով, Քէմալ համոզուած է թէ իր ութ տարուան բռնակալ քաղաքականութիւնը սնանկացած է այլ եւս, եւ պէտք է նոր ճիգ մը փորձել, նոր յեղաշրջում մը կատարել։ Ժողովուրդը խաբելու եւ քնացնելու համար նոր ճար մը մտածել։ Այլապէս համբուած են իր եւ իր վարչաձեւին օրերը։

Եռամսեայ քննական պտոյտի մը լոյսէն առաջնորդուած, բռնակալը անհրաժեշտ կը դատէ արմատական փոփոխութիւններ մտցնել։ Եւ անմիջապէս։ Այդ է պատճառը, որ առանց սպասելու բնականոն պայմանաժամին, կը կանխէ խորհրդարանին լուծումը, իբրեւ առաջին քայլ իր ծրագրած յեղաշրջումին։

Մէնէմէնի կախաղաններուն սարսափը այն աստիճան սահմռկեցուցած է Թուրք ժողովուրդը, որ Մ. Քէմալ հալած իւղի պէս պիտի կլլեցնէ անոր իր թեկնածուները։ Ասոնց ընտրութիւնը ապահովուած է նախօրօք։

Ո՛չ մէկ բարեփոխում ընտրական օրէնքին մէջ։ Հակառակ հանրապետական բոլոր յառաջադէմ ու ազատական սկզբունքները ընդունելուն։ Թուրքիոյ մէջ չկայ ուղղակի ընտրութեան դրութիւնը։ Ընտրողները չեն կրնար իրենց քուէն տալ ուղղակի այն անձին, որ պիտի բազմի խորհրդարանին մէջ, իբրեւ իրենց ներկայացուցիչը։ Ընտրութիւնը անուղղակի է, Բ. կարգի ընտրողի միջոցաւ, ինչպէս տեղի կ'ունենար Իթթիհատի օրով։ Ընտրական օրէնքը ընդհակառակն նոր սեղմումի մըն ալ կ'ենթարկուի այժմ, այն իմաստով որ, քուէի իրաւունք պիտի ունենան 21 տարեկանը լրացնողները միայն։ Մինչդեռ ցարդ կիրարկուած օրէնքով, 18 տարեկանները ընտրող էին արդէն։ Նոյնպէս քուէի իրաւունք պիտի չունենան կիները, հակառակ այս մասին քանիցս տըրուած խոստումներուն։ Այս կարգի սեղմումներով, Էնկիւրիի վարիչները կ'ուզեն աստիճան մը եւս կաշկանդել ժողովուրդին ազատութիւնը, որպէսզի աւելի սանձարձակ տիրապետեն։

Նախ ընտրութիւնները ո՛չ մէկ անակնկալ կը վերապահեն։ Կը մնայ սպասել Մ. Քէմալի կիրարկելիք նոր ծրագրին, իբրեւ արդիւնք իր քննական պտոյտին։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԱՐՄԻՐ ԳԻԾԷՆ ՆԵՐՍ

ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ ԾՆԱՒ „ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ"

«Յառաջ»ի ընթերցողները արդէն ծանօթ են հնգամեակի նըպատակներին. այդ մասին բազմիցս գրուած է։ Երկու խօսքով կրկնենք նորից, որ այդ ծրագիրը յղացաւ Տրոցկին, որի գործադրութեան համար հալածուեց ու աքսորուեց, արտաքսուեց երկրից։ Բայց յետոյ Ստալինը իւրացրեց հնգամեայ ծրագիրը, որի հակառակորդներից էր, եւ վայրագօրէն գործադրութեան դրաւ։ Զուշացաւ անյաջողութիւնը, ինչպէս նաեւ պաշտօնական նահանջը, ռազմաշունչ հրովարտակով։

Մեծամասնական պետերը, բազմաթիւ ու բազմապիսի փորձերով համոզուած են, որ որեւէ ծրագիր իրագործելու համար՝ նախ՝ հարկաւոր է յախուռն կերպով հրապարակ գալ։ Եթէ յաջողուեց կոյրգկուրայն, լա՛ւ, եթէ չյաջողուեց, հարկաւոր է նահանջ կատարել, առանց սակայն հրաժարուելու առաջադրած նպատակից։ Այս նոյն գործելակերպով նրանք նորից հրապարակ դրին հնգամեակը ու վերստին սկսան գործադրութեան, բայց ոչ այն վիշապային միջոցներով, ինչպէս առաջին անգամ։ Դժգոհ ժողովուրդը եւ զանգուածները համակերպուեցին, որովհետեւ այդ ուղղութեամբ նրանք վարժուած են։ Ռուսաստանը անծայրածիր մի փորձադաշտ է, իսկ մեծամասնականները անվհատ փորձարկուներ։ Այսպէս չյաջողուեց, այնպէս կը յաջողուի, այս չեղաւ, այն կը լինի. ո՞վ է տուժողը, ո՞վ է վնասողը։ Ցաւենայն դէպս ոչ համայնավարները։

Մի ամիս առաջ բացատրել էինք, որ հնգամեայ ծրագրով մեծամասնականները ուզում են յետամնաց Ռուսաստանը հասցնել արհեստագիտական եւ տնտեսական այն բարձրութեան, ուր կանգնած են դրամատիրական օրինակելի երկիրներ, ներկայ պարագային Ամերիկան։

Բայց ի՞նչ է պատահել, ինչո՞ւ այսքան աճապարանք, հաբանրոց։

Գաղտնիք չէ, որ երբ բոլշեւիկները իշխանութիւնը բռնի ձեռք ձգեցին, անվերապահօրէն յայտարարեցին հազար ու մի խոստումներով թէ կարելի է սոցիալիզմ կառուցանել նոյն իսկ գիւղատնտեսական եւ ճարտարարուեստական տեսակէտից ամենայետամնաց երկրում, որպիսին էր Ռուսաստանը։

Առանց փորձերի եւ արիւնի, առանց աւելորդ զոհերի եւ զոհողութիւնների, Մարքսեան վարդապետութեան տեսաբանները, առաջին իսկ օրից, պնդեցին ու պնդում են, որ նման փորձը անյաջողութեան կը յանգի, որովհետեւ նա չունի գիտական-տնտեսական հիմնադիրներ։ Այլ խօսքով, նրանք ուզեցին զգուշացնել մեծամասնականներին, որ զուր տեղ չվարկաբեկեն սոցիալիզմը. որ թէեւ դանդաղ, բայց հաստատ քայլերով ճանապարհ է հարթում ճնշուածների, նրանց հասցնելով լաւագոյն ապագայի։

Սակայն մեծամասնականները ուզեցին հրաշք գործել, կամեցան հիմն ի վեր շրջել իրենց վարպետի պատմա-նիւթական տեսութիւնը։ Եւ ինչո՞ւ չէ։ Փորձի նիւթը առատ, 150 միլիոն ժողովուրդ, իրենք տէր ու տիրական եւ անպատասխանատու։ Ու նրանք սկսեցին հրով ու սրով իրականացնել այն, ինչ որ դժուար իրականանալի էր նոյնիսկ ճարտարարուեստօրէն զարգացած երկիրներում եւ բանւորական ու դրամատիրական դասակարգերի խստօրէն շերտաւորուած ու շեշտուած կեդրոններում։

Տասը տարուան արիւնալի փորձերից յետոյ, նրանք, ճակատի քրտինքը սրբելով, համոզուեցին, որ «սոցիալիստական կառուցումը» Ռուսիոյ մէջ վաղաժամ է։ Առաջ ուզում էին եզը դանակի մօտ տանել, հիմայ ուզում են դանակը եզան մօտ տանել։ Բայց մեծամասնականները այս գործողութեան ժամանակամիջոցն էլ որոշեցին, հինգ տարով։ Ու առաջ եկաւ հնգամեայ ծրագիրը։ Այսինքն հինգ տարով, հնգամեայ ծրագրով նրանք Ռուսաստանը ոչ միայն պէտք է հասցնեն Ամերիկայի կամ այլ երկրի արհեստագիտական ու տնտեսական բարձրութեան, այլեւ պիտի անցնեն։

Այս թռիչքը կատարելուց յետոյ է, որ պիտի ձեռնարկեն «Սոցիալիզմի կառուցման»։

Մենք մեր յօդուածում շեշտել էինք, որ նման թռիչք նրանց արժէ ոչ թէ հինգ տարի, այլ տաս կամ քսան տարի։

Եւ ահա՛ այսօր, առանց զարմանալու, ընդգծում ենք, որ նրանք նախորոշուած հինգ տարին բարձրացրել են տասը տարու։

Խորհուրդների վերջին համագումարը ընդունել է հետեւեալ որոշումը.

«Համագումարը դնում է Խորհրդների Միութեան բանւորական դասակարգերի ու բոլոր աշխատաւորների առաջ հետեւեալ խնդիրը.— Ոչ աւել, քան մէկ տասնամեակում հասնել եւ անցնել դրամատիրական երկիրներին, արհեստագիտութեան ու տնտեսագիտութեան մէջ»։

Իսկ ի՞նչ եղաւ հնգամեակը։ Համագումարը այս հարցին կարճ պատասխան է տալիս իր բանաձեւի մէջ։

«Հնգամեակը իրագործուում է»։

Տարտամ եւ անորոշ պատասխան։

Սակայն իրականութիւնն այն է, որ հնգամեայ ծրագրի առաջադրած նպատակները մնում են կիսակատար, իրենց, բոլշեւիկների իսկ տուած վիճակագրութեան տուեալներով։

Անգամ եթէ հալած իւղի տեղ մեծամասնականների վերջին յայտարարութիւնը, զանց առնելով նրանց ջախջախիչ տուեալները, հնգամեակը ոչ միայն «իրագործուում է», այլ իրագործելիք չունի։

Եւ այդ այն հասարակ ու պարզ պատճառով, որ հնգամեակը ծնաւ տասնամեակը, իսկ վերջինս, ոչ մի կասկած չկայ, երբ լրանայ կը ծնի քսանամեակը եւ այսպէս շարունակ։ Բայց սա արդեօ՞ք նշանակում է ծրագրի իրականացում, նախորոշուած ժամանակամիջոցում։

Նախորոշուած ժամանակամիջոցում չիրականացած ծրագիրը իրագործելի համարել յաջորդ ժամանակաշրջանում եւ կրկնակի ժամանակով, ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ հաւանականութեան տեսութիւն, որ կարող է ե՛ւ լինել ե՛ւ չլինել։

Կրկնենք աւելորդ եւ երբեք անգամ, որ սա արեւելեան «եա՛ բախտ» է եւ ո՛չ բնաւ գիտական տնտեսութիւն, որի մասին խօսելով ու գրելով զահլաներս տարան պոռոտախօս մեծամասնականները։

Ռ. ԿԱՐԱՊԵԱՆ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի նախագահ ընտրուեցան Մուսաբեկով, Մախարաձէ, Անանեան։ Իսկ գործավարներու խորհուրդի նախագահ՝ Օրախելաշվիլի Մամիա, փոխ-նախագահ՝ Տէր Եղիազարեան։

ՀԱՅԵՒԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ 1920ԻՆ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

«Նոր Թուրքիան» վերնագիրը կրող երկհատոր գիրքի մը մէջ Մուսթաֆա Քէմալ կը խօսի նաեւ իր պատերազմական գործողութիւններու մասին՝ ընդդէմ Հայաստանի։

Մուտրոսի զինադադարէն սկսած՝ Հայերը ոչ մէկ վայրկեան դադրեցան զանգուածային կոտորածներ կազմակերպելէ թուրքերու դէմ, ըլլար այդ՝ Հայաստանի ներսը, թէ սահմանակից շրջաններու մէջ։ 1920 թուականի աշնան արդէն անտանելի դարձան հայկական վայրագութիւնները։ Ուստի մենք որոշեցինք՝ «պատերազմական արշաւանք» մը կազմակերպել Հայաստանի դէմ։

«1920 թուականի յունիս 9ին հրամայեցինք ժամանակաւոր զօրահաւաք կատարել Արեւելեան շրջանին մէջ։

«Քեազիմ Գարապէքիր փաշան հրամանատար կարգեցինք Արեւելեան ճակատի։

1920ի յունիսին Հայերը յարձակում գործեցին Օլթիի շրջանին վրայ ու թշնամական գործողութիւններու դիմ եղին ընդդէմ տեղական Թուրք վարչութեան։ 1920 յուլիսի 7ին մեր արտաքին նախարարութիւնը վերջնագիր ղրկեց Հայերուն։ Հայերը չփոխեցին իրենց վարուելակերպը։ Վերջապէս զօրահաւաքէն երեքուկէս չորս ամիս յետոյ սկսան պատերազմական գործողութիւնները Հայերու յարձակումով, մեր՝ Քիօթէքի եւ Պարտէզի շրջանին մէջ գտնուող միացեալ զօրամասերու վրայ։

«Հայերը յաջողութեամբ պսակեցին այն ընդհանուր յարձակողականը, զոր անոնք սկսան 1920 սեպտեմբեր 24ին առաւօտը անակնկալ կերպով։

Մինչ ես կը կարդայի Արեւելեան ճակատէն ստացուած այդ զեկոյցը, որ տեղեկութիւններ կու տար ոչ շատ հաճելի դէպքերու մասին, նոյն այդ միջոցին ես ստացայ Ճէլալէտտին Արիֆ պէյի վերջնագիրը, որ սեպտեմբեր 24ին էր կազմուած. այսինքն՝ նոյն այդ օրը, երբ Հայերը սկսեր էին իրենց յարձակողականը։

«Հայերը ետ մղուեցան։ Սեպտեմբեր 28ին, մեր բանակը սկսաւ առաջ շարժիլ։ Նոյն օրը՝ Էրզրումի հեռագիրը ստորագրող յիսուն հոգին ալ իրենց յարձակողականին դիմեցին՝ ընդդէմ Էնկիւրիի։

«Ի՜նչ դժբախտ դիպուած։ Կարելի է մտածել, թէ այդ պարոնները համաձայնութեան էին եկած Հայերու հետ մեր դէմ գործելու։

«Մեր բանակը Սեպտեմբեր 29ին մտաւ Սարիղամիշ։ Մերտենեկը գրաւուեցաւ Սեպտեմբեր 30ին։ Եւ սակայն, որոշ նկատումներով եւ որոշ նպատակներով՝ մեր բանակը մէկ ամիս շարունակ, այսինքն մինչեւ 1920 թ. Հոկտեմբեր 23 կեցած մնաց Սարիղամիշ՝ Լալօղու գծին վրայ։

Պատճառներէն մէկը այն կացութիւնն էր, զոր Ճէլալէտտին Արիֆ պէյը եւ իր ընկերները Էրզրումի մէջ ստեղծեր էին։ Ցիրաւի Քեազիմ Գարա Պէքիր փաշայի մէկ հեռագրին մէջ, տրուած՝ 1920 Սեպտ. 29ին Սարիղամիշէն, ըսուած էր. «Սեպտ. 30ին, ճակատը այցելելէն յետոյ, ես Էրզրում կ'երթամ ու վերջնական լուծում կու տամ այն բոլոր բաներուն, որոնք կը կատարուին այնտեղ»։

«Ծածկագիր հեռագրի մը մէջ, զոր Քեազիմ Գարա[...]քիր փաշա սեպտ. 30ին Սարի[...]միշէն ղրկեր էր Ճէլալէտտի[...]րիֆ պէյի անուան, ան կ'ըսէ[...]

Այն բաց հեռագիրը, որ [...] ռասունէն մինչեւ յիսուն [...] գրութիւններով ղրկուած է [...] զրումի բնակչութեան անունով [...] պատկանի այն վաւերաթուղ[...] րու շարքին, զորս արտաքին [...] նամիները չպիտի կրնային [...] բերել, եթէ մինչեւ իսկ մ[...] ներ ծախսած ըլլային այդ [...] տակով։

Որովհետեւ ես այն տես[...] մը ունիմ, թէ այդ բաց հե[...] գիրը — անոր պարզ բնագիր[...] ւելի կարեւոր է ու վտանգ[...] գան հեռագրի փաստն ինքն[...] առաւել եւս կործանարար է [...] արտաքին վտանգը, թէ ա[...] Նարաւոր հետեւանքները [...] ւելի կարեւոր են քան ձախ[...] վիճակը, ուստի կը յայտնեմ [...] որ ես վաղը, Էրզրում կը [...] մանեմ։

Ճէլալէտտին Արիֆ պէյը 19[...] թուականի հոկտեմբեր 5.6 հեռագրին մէջ հետեւեալը [...] սէր. «Քանի որ հայրենասի[...] զգացումներով տոգորուած բա[...] մէջ շատ արժանաւոր առաջ[...] ներ ու սպաներ կը գտնուին[...] րոնք ազգաբնակութեան [...] հութիւնը կը վայելեն, ուստի [...] կարգութիւններու դէմ [...] գանգատները այն չափով [...] րածուած, որ ազդել կարեն[...] բանակի կարգապահութեան [...] դիմադրական կորովին վրայ[...]

«Բնականաբար ես ուրախ[...] մէկ անգա՛մ եւս լսելով [...] պէս հաստատուած ճշմար[...] թիւնը մեր բանակի վարիչ[...] եւ սպաներու մասին, որոնց [...] մանատարն էի եղած ա[...] շարունակ, մեր երկրի գա[...] մասերու ռազմադաշտերուն[...]

«Մեր արեւելեան զօր[...] նակը, որ կռուի դաշտին [...] հրամանի կը սպասէր, 1920 [...] տեմբեր 28ին սկսաւ իր ա[...] խաղացութիւնը դէպի կա[...] նամին լքեց այդ քաղաքը, [...] ռանց դիմադրութեան։ Հոկ[...] բեր 30ին մենք գրաւեցինք [...] Նոյեմբեր 7ին մեր զօրամա[...] գրաւեցին ամբողջ շրջանը մ[...] Արփաչայ (Ախուրեան) եւ Գ[...] րի (Ալեքսանդրապոլ)։

«Նոյեմբեր 6ին Հա[...] խնդրեցին զինադադար եւ [...] տութեան դաշինք։

«Նոյն ամսուն 8ին, մեր [...] տաքին նախարարութեան [...] ցով հայկական բանակին հա[...] ցինք զինադադարի պայման[...] Հաշտութեան բանակցութ[...] ըը սկսան նոյեմբեր 26ին, [...] տեցան դեկտեմբեր 2ին. [...] տեմբեր 2ի լոյս 3ի գիշերը [...] րագրուեցաւ Գիւմրիի դա[...] գիրը։

Գիւմրիի դաշնագիրը [...] ջինն է, զոր առհասարակ [...] յին կառավարութիւնը կնքա[...] Այդ դաշնագրով՝ մէջտեղէն [...] ուեցաւ Հայաստանը, որուն [...] տագուած էին մեր թշնամի[...] կողմէ Թրքական շրջա[...] մինչեւ Քարշիտի հովիտը։ [...] պէս, Հայաստանը մեզի այ[...] ազգային կառավարութեան [...] ղուց այն շրջանները, զոր[...] «[...]մանեան» կառավարութիւնը [...] սընցուցած էր 1870—1[...] պատերազմին։

«Այդ դաշնագիրը, [...] հետեւանք Արեւելքի մէջ [...] ունեցած փոփոխութեանց, [...] գային փոխարինուեցաւ [...] Մարտ 16ի Մոսկուայի եւ 1[...] Հոկտեմբեր 13ի Կարսի դա[...] գիրներով»։

ՀԱՅ ՈՐԲԱՒԱՆ

Հ. Ե. Ո. Միութեան կեդր. վարչութիւնը, երկար քննելէ յետոյ ագարակի մը հիմնադրութեան ծրագիրը, որ իր սեղանին վրայ դրուած էր երկու տարիէ ի վեր, եկաւ հետեւեալ եզրակացութեան:

Ագարակի մը հիմնադրութիւնը կարեւոր է, անհրաժեշտ եւ գործնական: Միակ միջոցը որբերը օգտագործելու իրենց իսկ շահուն համար: Հ. Ե. Ո. Միութիւնը այն համոզման եկած է թէ օտար կամ հայ բոլոր որբանոցները շատ քիչ կը գրաղին հայ որբին խօսքական շահովը: Մեզի հասած են պատմութիւններ, որոնք կը վկայեն թէ հայ որբերու անունով հիմնուած զանազան հաստատութիւններ կրթական յարկ մը ըլլալէ աւելի դարձած են պարզ աշխատանոցներ (չենք ըսեր խանութներ):

Հիմա դժուար է դպրոց բանալ, որովհետեւ դժուար է գտնել աշակերտներ, որ վճարեն: Մինչդեռ դիւրին է հիմնել որբանոցներ կրթական առաջադրութեամբ, որովհետեւ դիւրին է գտնել որբեր մէկէն տեղ։ Բայց յետոյ, երբ հայ որբը կը մտնէ այդ յարկէններս, կը դառնայ աշխատանոցի մը բանուորը, արդիւնաբերութեան մեքենայ մը: Հ. Ե. Ո. Միութիւնը կը կարծէ թէ ժամանակն է աշխատելու, որ վերջ գտնէ հայ որբերու եւ որբուհիներու շահագործումը: Այդ նպատակով կը ստանձնէ կազմակերպութիւնը մեծ գործի մը որ ագարակն է։

Այսպէս ագարակը պէտք է դառնայ ապաստան մը, ուր պիտի բնակին որբերը, այնտեղ գտնելով կրթութեան եւ արդիւնաբերութեան բոլոր միջոցները: Ագարակը, ուրեմն, ոչ միայն պիտի փրկէ մեր ընկերները ձուլումէ, այլ նաեւ գործ պիտի հայթայթէ անոնց: Այս ձեւով, ագարակը պիտի դառնայ որբաւան մը, ուր հայ որբը պիտի շահի իր իսկ օգտին եւ նոյն ատեն իր բախտակիցին համար:

Հ. Ե. Ո. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը, Միութեան առաջին հնգամեակով զգաց որ կատարած է նախապատրաստական կարեւոր աշխատանքներ: Հիմնեց բազմաթիւ մասնաճիւղեր, ստեղծեց իր պաշտօնաթերթը, եւ դարձաւ տպարանի մը: Եւ վերջապէս որբերու բազմութեան հաշուեց անկախ եւ սեփական աշխատանքի մը լծուելու պարտականութիւնը: Այսպէս ոտքի կանգնած, երկրորդ հնգամեակին համար գծած է նոր ծրագիր մը, — ագարակին հիմնադրութիւնը:

Այդ մասին ամէն դիւրութիւն եւ յարմարութիւն կու տայ Ֆրանսան: Կեդր. Վարչութիւնս որոշած է միացնել բոլոր հողագործ որբ ընկերները, եւ հող գնելով՝ գործի լծել զանոնք: Որբաւանը պիտի ունենայ հողագործութեան, անասնապահութեան եւ կաթնատնտեսութեան բաժիններ:

Հետզհետէ զարգացնելով կազմակերպութիւնը, պիտի օժտուի առողջապահական, կրթական, մարզական եւ ուրիշ անհրաժեշտ սպասարկութիւններով: Այնուհետեւ, որբաւանը պիտի կրնայ իր անունով որբեր բերել ու հաւաքել եւ ոչ թէ ձգել որ ուրիշներ չհասկցուած նպատակներով որբեր ցրուեն խուլ անկիւններու մէջ:

Դէպի ագարակ այսպէսի կազմակերպուած առողջ քաղաքականութիւն մը թող չշփոթուի երբեք կարգ մը մարդոց կասկածելի թելադրանքներուն կամ «դէպի գիւղ» աղաղակին հետ, մենք համոզուած ենք թէ վնասակար է որբերը կապել ագարակին, առանց այս պատրաստուած ծրագրին: Մեր որբ ընկերները ամէն յարմարութիւն ունին այս տեղ, յաջողցնելու համար այս ծրագիրը: Հողագործական մասնագիտութիւն ստացած են շատերը:

Այս ծրագիրը պատրաստելէ յետոյ, կեդր. վարչութիւնս դիմեց Եգիպտոսի «Հայ գիւղատնտես ուսանողներու» օգնութեան մարմին, հրաւիրելով իրենց ուշադրութիւնը: Ի՞նչ հարկ գիւղատնտեսներ պահել զանազան համալսարաններու մէջ, երբ անոնք վաղը պիտի աշխատին միայն իրենց շահուն համար: Պէտք չէ՞ պահանջել այդ մասնագէտներէն կամ մասնագիտութեան թեկնածուներէն, որ գան որբերու ծրագրին լծուին: Այդ մալմին հաղորդելէ յետոյ մեր մտածումները, Հ. Ե. Ո. Միութեան բոլոր մասնաճիւղերուն ուշադրութեանը կը յանձնենք այս ծրագիրը, եւ կը յանձնարարենք մեզի ղրկել իրենց թելադրանքները, հասկնալ որբ ընկերներու յօժարութիւնը աշխատելու այդպիսի ագարակի մը մէջ, անոնց մասնագիտութիւնը, գործակցութեան պայմանները (դրամ կրնա՞ն դնել), եւայլն:

Մեծ է ծրագիրը, բայց երբեք ձախողութեան վախ չի ներշնչեր մեզի: Իրագործելի կը գտնենք զայն, երբ նկատի ունենանք, որ Ֆրանսացի հողատէրեր միշտ պատրաստ են դիւրութիւն տալու մեզի:

Հեղ. Վարչութեանս նախագահը մայիս ամսուն սկիզբը կը մեկնի Սուրիա: Այդ ճամբորդութիւնով պիտի հասկցուի թէ ի՛նչ դիւրութիւններ եւ կարելիութիւններ կան Սուրիոյ մէջ, թէ ո՛ւր է առաւելութիւնը, թէ երկու կողմէն առանձին աշխատանքները անպատեհութիւն ունի՞ն:

Բոլոր անոնք, որ այս ծրագրով հետաքրքրուած կամ խանդավառուած՝ որ եւ է թելադրանք ունին, թող գրեն ընկեր Ա. Գաբիկեանի, 17, Avenue Philippe Auguste, Paris:

Հ. Ե. Ո. Միութեան
կեդրոնական վարչութիւն

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գիներու ելեւէջը եւ անգործութիւնը

Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին կողմէ անգործութեան յանձնախումբին ներկայացուած նախնական ուսումնասիրութեանց մէջ կայ տեղեկագիր մը անգործութեան եւ դրամական արժէքներու ելեւէջի կապակցութեան մասին: Այս տեղեկագիրը կը հաստատէ թէ երբ մեծաքանակ գիներու միջինը կ՚իջնայ, անգործութիւնը՝ ընդհանուր կերպով կ՚աւելնայ, մինչդեռ ընդհակառակն, գիներու բարձրացման շրջանին, անգործներու թիւը կը քիչնայ:

Այս երեւոյթը ուշագրաւ կանոնաւորութեամբ մը տեղի ունեցած եւ նշմարուած է պատերազմէն առաջ եւ որովհետեւ այդ շրջանին, դրամական դրութիւնները մեծ մասամբ կապուած էին ոսկիին, գիներու անկման ընկերացող բարգաւաճման շրջանները կը բոլորուէին գրեթէ նոյն թուականներուն, գրեթէ բոլոր երկիրներուն մէջ: Տեղեկագիրը այս մասին կը յիշէ յատկանշական թիւեր Գերմանիայէն, Ֆրանսայէն, Անգլիայէն եւ Ամերիկայէն:

Պատերազմէն յետոյ, կացութիւնը նոր կերպարանք կը ստանար: Գրեթէ բոլոր երկիրները լքած էին ոսկի չափանիշը եւ կը կիրարկէին տարբեր դրամական դրութիւններ, որոնց արդիւնքը կ՚ըլլար գիները յեղաշրջել տարբեր ուղղութեամբ: Սակայն կարելի եղաւ հաստատել թէ ընդհանրապէս գիներու անկման կը զուգադիպէր անգործութիւն եւ փոխադարձաբար:

1928էն ի վեր, գլխաւոր պետութիւնները վերադարձած ըլլալով ոսկի չափանիշին, անոնց ճօրտարարուեստական ելեւէջները տեղի ունեցած աւելի կամ պակաս միօրինակ ձեւով, Այսպէս 1929-30ին, մեծաքանակի գիները իջան միեւնոյն ատեն՝ բոլոր երկիրներուն մէջ, բացի Խորհր. Միութենէն: Բոլոր երկիրներու մէջ ալ, բացի Ռուսիայէն, անգործութիւնը սաստկացաւ:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՄԷՋ

(Սեփ. Թղթակցութիւն)

Ինչպէս ամէն տեղ՝ Աւստրիոյ մէջ ալ տնտեսական տագնապը մեծ է. Գործազուրկներու թիւը միշտ կ՚աճի. Մօտաւորապէս 300 հազարէ աւելի անգործներ կը հաշուէ այս պզտիկ դժբախտ երկիրը:

Երեսփ. Ժողով եւ Նախարարներ անվերջ խորհրդակցութիւններ կ՚ունենան այս վիճակին մասամբ վերջ տալու համար: Ամէն կողմ խնայողութիւն կը փորձուի կատարել: Վերջերս գումարուած նախարարաց խորհուրդ մը որոշեց մէկ մէկ տնօրէն նշանակել կառավարական պաշտօնատուններու վրայ, որոնց պաշտօնը պիտի ըլլայ հսկել կատարուած ծախքերուն: Այս կերպով կը խորհուի առաջքն առնել աւելորդ ծախքերու:

Մէկ քանի օր առաջ նշանակուեցաւ նաեւ ընդհանուր տնօրէնը խնայողութեան այս ձեռնարկին:

Այս նոր պաշտօնատունը ենթակայ պիտի ըլլայ վարչապետին:

Հետեւեալ կարեւոր պարագան ալ կուգայ հաստատել այս երկրին մէջ գոյութիւն ունեցող տագնապին սաստկանալը: Մէկ երկու օր առաջ հրաժարեցաւ երկրագործական նախարար Թալէր, որ պէտքի կարենայ ազատօրէն Նուէր-ուիլ իր հետագայ նպատակին, որ է օգնութեան հասնիլ իր հայրենիքին անգործ ժողովուրդին մէկ մասին:

Այս անձը գալ ամսուն սկիզբը կը մեկնի Փարաւա (Հարաւ. Ամերիկա) ուր աչքէ պիտի անցընէ պարապ հող մը, ուր կը խորհի աւստրիական գաղթականութիւն մը հիմնել:

Այս գաղափարին իրականացման համար պէտք պիտի ըլլայ 2 միլիոն աւստր. շիլլինկ: Պիտի կնքուի անտոկոս փոխառութիւն մը 10 տարիէն վճարելի: Նախ հոն պիտի տանի 30 ընտիր երկրագործներ, որոնց պիտի յաջորդէ բ. խումբ մը 150 հոգիէ։

Այս մարդոցմով Թալէր կը յուսայ յաջորդ տարի հունձք ունենալ եւ անկախ ապրիլ: Ցետոյ պիտի փոխադրուին հունէ եւ հետզհետէ գաղթականներուն թիւը պիտի բարձրանայ 30,000ի:

Ցեսնենք թէ պիտի յաջողի՞ այս ծրագիրը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐ. 18Ը ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 Մարտ.— Այս տեղ ալ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին «Պար վէնսան»ի ընդարձակ թատերասրահին մէջ, մեծ շուքով տօնուեցաւ ժողովրդական ապստամբութեան (փետր. 18) տասներորդ տարեդարձը նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Պուլվար Օտտօի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան: Սրահը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ մը: Բեմին երկու կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական զոյգ եռագոյնները: Ճիշդ մէջտեղը դրուած էր եռագոյն ծածկոցով պճնուած սեղան մը:

Հանդէսը բացուեցաւ յոտնկայս «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ յետոյ օրուան նախագահ ընկեր Արամ Արմաղանեան հակիրճ կերպով բացատրեց փետրուար 18ի նշանակութիւնն ու մեծ արժէքը: Եւ վերցուց քանի մը դրուագներ:

Ընկեր Կ. Մարտիրոսեան արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Նըրանց»ը, ընկեր Նշան Մոսիկեան երգեց «Հայաստան»ը: Օր. Կեվիկեան արտասանեց «Հայրենիք»ը: Դպրոցի դեռատի աշակերտներէն Վաչան Ցակոբեան մեծ յաջողութեամբ արտասանեց անմահ Նալպանդեանի «Ազատ Հարազատ»ը: Իսկ Օր. Մանուշակ Մարտիրոսեանի «Լորիկ»ն ու «Ես Սաբեն կ՚ուզայի»ն բաւ էին հրապուրելու հասարակութիւնը: Ընկեր Գր. Քէնտիրեան արտասանեց Սիամանթոյի «Կովկաս»ն ու «Մայր Հայաստան»ը:

Ցետոյ բեմ բարձրացաւ ընկ. Մ. Մարութեան որ բացատրեց փետրուարեան ապստամբութեան պատճառները:

«Հայ ժողովուրդը ցարդ ունեցած է երկու հերոսական բուռն պայքարներ, որոնք մեր պատմութեան մէջ առաջին էջերը կը կազմեն: Վարդանանց անմոռանալի հերոսամարտը եւ փետր. 18ի անօրինակ ապստամբութիւնը, ուր հայ ժողովուրդը կը մաքառէր ստուարաթիւ թշնամիին դէմ, զայն պարտութեան մատնելով»:

Ցետոյ դպրոցի սկաուտ աշակերտներու կողմէ երգուեցաւ «Դարձեալ փայլեց»ը:

Ընկեր Համբարձում Քաչեան արտասանեց «Դաշնակցութիւն»ը: Ընկեր Թ. Աստուրեան արտասանեց Ե. Ակնունիի «Շիրիմներու առջեւը»:

Դպրոցի աշակերտներուն կողմէ եղան երգեր եւ արտասանութիւններ:

Հանդէսը փակուեցաւ դպրոցի երկսեռ սկաուտ սաներու «Յառաջ Նահատակ»ով եւ հասարակութիւնը ցրուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ:

Գր. Քէնտիրեան

ՄԻՆԱՍ ՋԵՐԱՁԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ ՄԱՍԻՆ

(Հ. Բ. Ը. Մ.ի Դրասենեակէն)

Ինչպէս յայտնի է, Մինաս Ջերազ իր Ցոբելեանի հասոյթը 725 անգլ. ոսկի Միութեանս նուիրած էր, պայմանաւ որ եկամուտը իր ապրուստին յատկացուի, իսկ յետ մահու Հայաստանի մէջ հաստատուի ցերեկեայ նախակրթարան մը որը կամ աղքատիկ տղոց համար, որ հոն կէսօրէ առաջ կարդալ, գրել եւ հաշուել սորվին, իսկ վերջը բանուկ արհեստ մը, որպէսզի կարենան իրենց հացը ճարել եւ հայուհիներու հետ ամուսնանալով ընտանիք կազմել:

Մեծ հայրենասէրին հիացողներուն ցանկութեան ընդ առաջ երթալով, Կեդր. վարչ. ժողովը նախաձեռնարկ եղաւ եւ որոշում կայացուց ի հարկին այդ հիմնադրամին եկամուտները յատկացնել Մարսէյլի մէջ գերեզմանի հողին եւ յուշարձանին, բայց որպէսզի պատեհութիւն ընձայուի հայ երախտագէտ ժողովուրդին ազգային հանգանակութեամբ մը կատարել իր մեծարանքի վերջին պարտականութիւնը դէպի անմոռաց բազմարդիւն վաստակաւորը, նուէրները կը ծանուցուին որ Թերթերու, ակումբներու եւ այլ միջոցներով հաւաքուելիք գումարները սիրով կ՚ընդունուին եւ կը ծանուցուին Միութեանս կողմէ:

Ցայտնի ճարտարապետ Տ. Ա. Թահթաճեանի պատրաստած ուրուագիծին համաձայն, ընդհանուր ծախք կը նախատեսուի շուրջ 16000 ֆրանք, Սէն Բիէռ գերեզմանատան մէջ պարզ դամբարանի մը համար:

ԴԻՒԱՆ
ԸՆԴՀ. ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ԵԼԼՏԸԶԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սուլթան Համիտ միշտ կը վախնար եւ կը մտածէր որ օր մը իր հակառակորդներուն կողմէ, այդ զինուորները կրնան կաշառուիլ յարձակելու համարպալատին վրայ:

Սահմանադրութեան հռչակումէն անմիջապէս վերջ, Իթթիհատ Թէրագգը կուսակցութիւնը Սելանիկէն Սուլթան Համիտին լուր ղրկելով, առաջարկեց պալատի այս խառն ի խուռն գործերուն փոփոխութիւնը եւ անձնական պաշտպանութեան համար յատկացուած կազմակերպութեան լուծումը, աւելցնելով որ այդ պաշտպանութեան համար իրենք պատասխանատու են: Սուլթան Համիտ այս առաջարկէն շատ գէշ ազդուեցաւ եւ այդ վայրկեանէն սկսեալ Իթթիհատէն վերջացաւ:

Սուլթան Համիտի չափազանց կասկածոտ եւ վախկոտ ըլլալը լաւ գիտցող եւ անոր Սուլթանութիւնը կորսնցնելու վախէն տառապիլը ճանչցող շահամոլներ, կ՚օգտագործէին անոր այս վիճակը եւ աւելի կը հրահրէին:

* * *

Ա. քարտուղարութեան ընտրութեանս ժամանակ Ճէվատ փաշան Եպարքոս էր: Ան այս պաշտօնին կոչուելէ առաջ Կրետէ կը գտնուէր: Երբ դահլիճի փոփոխութիւն մը պէտք տեսնուած էր, մասնաւոր նաւ մը ղրկուելով Կրետէէն բերուած էր Ճէվատ փաշան եւ անոր յանձնուած դահլիճի կազմութեան պաշտօնը:

Ճէվատ փաշա շատ սիրուած էր Ապտիւլ Համիտի կողմէ եւ վայելած անոր բազմաթիւ շնորհներն ու յարգանքը: Սուլթանի իր մասին ունեցած վստահութեան եւ սիրոյն պատճառաւ էր որ ան շարունակ կը յարաբերէր եւ կը տեսակցէր Սուլթան Համիտի հետ եւ իր ապարանքին բոլոր ծախքերն ու պէտքերը կը հոգացուէին պետական գանձէն:

Այս կերպով եւ թագաւորի հովանիին տակ, Ճէվատ փաշա երկար ատեն Մեծ Եպարքոս եղաւ: Իր անկման պատճառը եղաւ հայկական Դէպքին առթիւ ցոյց տուած տկար ու անխոհեմ ընթացքը:

ՍԱՄՍՈՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Այդ օրերուն Հայերը Սամսոնի մէջ ապստամբական շարժում մը յառաջ բերած էին: Հայերը արտաքին գրգռութեանց պատճառաւ մեր երկրին մէջ խառնակութիւններ հանելով, Եւրոպական տէրութեանց միջամտութիւնը ապահովել կ՚ուզէին: Սամսոնի հայկական դէպքը լսուելուն պէս Սուլթան Համիտ շատ մտահոգութեան եւ իրարանցումի ենթարկուեցաւ: Կասկած չկար որ Հայերու ապստամբութիւնը զինուորներու եւ ոստիկաններու ուժերով կարելի էր զսպել, բայց Եւրոպա գտնուող խառնակիչ հայ պետերը Թուրք ժողովուրդը վայրենի, արիւնածարաւ, տգէտ եւ բռնապետ, Հայերն ալ դժբախտ եւ հարստահարուած ներկայացնելու համար ամէն միջոց եւ փրոփականտ ի գործ պիտի դնէին: Մանաւանդ օտար իգական սեռի շրջանակներուն մէջ մեր մասին շատ սխալ եւ վնասակար փրոփականտներ պիտի ընէին: Եթէ Սամսոնի ապստամբ Հայերը պատժելու համար անոնց վրայ ուժեր ղրկէինք, Եւրոպայի մէջ իբրեւ հայկական ջարդ պիտի մեկնուէր մեր այդ ձեռնարկը:

Այս տեսակ փրոփականտներու եւ ձեռնարկներու արդիւնքը գիտցող Սուլթան Համիտ, պէտք տեսաւ քննութեան: Եւ ըստ իր սովորութեան, այդպիսի կարեւոր խնդիրներու քննութիւնը ոչ օքին կը վստահէր եւ ուղղակի իր կողմէ նշանակուած մարմիններու միջոցաւ կը կատարէր:

Համիտ որոշեց քննիչ մարմին մը ղրկել Սամսոն, մանրամասնօրէն իրեն տեղեկագրելու համար դէպքը: Շէֆիգ եւ Ճէլալ փաշաներու, Մէճիտ էֆէնտիի եւ Էօմէր պէյի մասնակցութեամբ կազմուեցաւ այդ մարմինը եւ պէտք եղած հրահանգներն ու ուղղութիւնները տրուելով ղրկուեցաւ:

Այդ մարմնի քննութիւններէն եւ ներկայացուցած տեղեկագրէն հասկցուեցաւ որ հետզհետէ ապստամբութեան պատրաստութիւնները կը շատնան Հայերու մէջ:

Սամսոնի դէպքը արիւնոտ յիշատակներ կը ձգէր Ելտըզի մէջ: Սուլթան Համիտ Ճէվատ փաշայի պէտք եղածին չափ հսկողութիւն եւ վարչական կարողութիւն չունենալուն համոզում գոյացուց:

Այդ վայրկեանէն սկսեալ Ճէվատ փաշայի մասին իր ունեցած կարծիքը փոխուած էր: Սուլթանին տուած հրամաններէն, արտայայտութիւններէն, Բ Դրան ուղղած հրահանգներէն, Մեծ Եպարքոսին ամէն անգամ պալատ գալուն անոր գտած ընդունելութենէն ես կը հասկնայի որ Ճէվատ փաշայի օրերը համրուած էին:

Գահէն եւ պալատի բարձրութենէն յանկարծ զրկուիլ, իսկապէս յուզիչ եւ տխուր երեւոյթ մըն է:

(Շար.)

Ն. ԿՈՐԳԱՆԵԱՆԻ ԲԵՄԱԴՐԱԾ

"ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ" ՖԻԼՄԸ ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԻ

ԼԻՈՆ.— *Այսօր Շաբաթ եւ վաղը կիրակի, երեկոյեան ժամը 8.30ին 6րդ Թաղապետարանի սրահը,* Rue de Seize. *կը ցուցադրուի միայն երկու օր:*

ՎԱԼԱՆՍ.— *Վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին* Palace Cinéma*ի մէջ,* 21 Bld. Bancel.

Ֆ Ի Լ Մ Ի Ն Բ Ա Ց Ա Տ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր Ը Հ Ա Յ Ե Ր Է Ն Ե Ւ Ֆ Ր Ա Ն Ս Ե Ր Է Ն

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Մ Ա Ր Ս Է Յ Լ. — Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Սալօն Շափի մէջ, 84 րիւ Շաբ:

կը խօսին՝ ընկերներ Պ. ՀԻՒՍԵԱՆ եւ ԱԶԳԻՆ

կ'արտասանեն՝ ընկերներՄարութեան, Մ. Գաբրիէլեան, Յ. Ուզունեան

Ծոխ գեղարուեստական բաժին *Մուտքը ազատ է*

Կ Ա Ր Տ Ա Ն. — Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, Դաշնակցութեան Տան մէջ *կը խօսի՝ Ընկ. ԱԶԳԻՆ*

Ծոխ գեղարուեստական բաժին

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Վալանսի կոմիտէին կողմէ

վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին PALACEսինէմային մէջ

կը խօսի՝ ԸՆԿ. Ա. ՀԱՆԸՄԵԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ա. Ե. Հ. կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի կողմէ

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 9էն մինչեւ լոյս

Quai Blanqui (*մեծ կամուրջի դէմը*) *Ալֆորվիլ*

Մ ո ւ տ ք 5 ֆ ր ա ն ք

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ Այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Sté. Byothéraphitique, 131 Rue Cambronne, Métro Vaugirard, Autob. Ag եւ X. Tram. 123(4:



Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, 1 Bld. Carnot, Ալֆորվիլ:

ՊԱՆԵԽ-Քաջան Արծիւ խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, ընկ. Ս. Ալթունեանի բնակարանը՝ 17 rue Ampère, Cachan. կարեւոր օրակարգ: ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՍԱՐՍԷԼ-Առնուվիլ ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր խումբի ընկերները, այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ընկեր Ալատինեանի բնակարանը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Բացակայողները պատասխանատու կը նկատուին:

Ռազմիկ խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ընկեր Խաչատուրեանի բնակարանը: Բացակաները պատասխանատու կը նկատուին:

Գ Ա Ւ Ա Ռ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները 23մարտ երկուշաբթի ժամը 2,30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը ժամը 4ին, Խաժակ Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

EMPIRE Մեւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այսօր շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 12.30ին փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կը կատարուի, ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԲՈԳԴԱՆԵԱՆ ԱՍՐԻԲԷԿԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի Մանուկներու Պաշտպանութեան մասնաճիւղի ընդհ.ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 3ին: 71 Ave. Kléber.

Օրակարգ.— 1. Պ. Վ. Համբարձումեան կը խօսի «Հայ կնոջ իրաւունքներու մասին», Հ. Կ. Խաչի 20 ամեակը, ընթացիկ հարցեր:

Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէ եւ համակիրներէն ներկայ ըլլալ որոշեալ ժամուն:

ՎԻԷՆԻ Եօզկատի Հայր. Միութեան վարչութենէն կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել «Յառաջ»ի Վարչութեան:

Զ. Ե. Ո. Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ յետոյ սովորական հաւաքատեղին: Կը հրաւիրուին անդամները:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ վարեսի: Ամէն օր9-12,2-8, Կիր,9-12:*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդթ. տարրալուծ.: Կ'ընդունին ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները:*

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

ԾԱԽՈՒ ՀՈՂԱԲԱԺԻՆՆԵՐ 120 ՄԵԹՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

փարիզէն 15 վայրկեան եւ կայարանէն 4 վայրկեան հեռու, հաղորդակցութեան բազմաթիւ եւ արագ միջոցներ: վճարելի 5 տարիէն, կարելի է պայմանաժամը երկարաձգել: ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն եւ կոյուղի պատրաստ: Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9—12 եւ 2—6.30, իսկ կիրակի օրեր մինչեւ կէսօր Պ. GUERYի, 1 ROUTE D'ORLEANS, CACHAN.

Հաղորդ. միջոց.— փորթ տ'Օրլէանէն առնել 88 թիւ Թրամուէյը եւ իջնել GRANGE ORY կայարանը: Ձեր տրամադրութեան ներքեւ կը գտնուի հայ թարգման մը պէտք եղած բացատրութիւնները տալու համար:

կարդացա՞ծ եւ ուրիշներուն յանձնարարա՞ծ էք

ԳՐԻՄԻԹԷԼԻՆ «A L'OMBRE DE LA CIVILISATION» ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՐՕՔԱԿԱՆՏԻ ՎԷՊԸ

(Ֆրանսացի ամենակարեւոր անձնաւորութիւններու եւ թերթերու կողմէ գնահատուած)

կը ծախուի հրատարակչատունը՝ 42 Rue Saint-Jacques, Paris (Սորպօնի մօտ), բոլոր Ֆրանսական մեծ գրավաճառներու մօտ եւ Հր. Սամուէլի գրատունը: գին՝ 15 ֆրանք:

CHAUSSURES «DANEL»

69 rue d'Angoulème, Paris (11)

Դանիէլեան վաճառատան մէջ պիտի գտնէք, տոկուն, ճաշակաւոր եւ ամէն քսակի յարմար կօշիկներ պատրաստուած իր արհեստանոցին մէջ:

կիրակի մինչեւ կէսօր բաց է:

Tél. Ménilmontant 76—71 Autobus: AY, BC

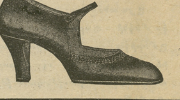
Métro: Couronnes ou Parmentier

ՃԻՇԴ Է

եթէ մէկ անգամ գործածէք մեր կօշիկները,, տեւական յաճախորդ պիտի ըլլաք,

մենք գործարանատէր ենք եւ փոքրաքանակ ծախող

CHAUSSURES ZAGORIDIS



18 Rue MONCEY, 18 Lyno

Փլաս տիւ Փոնի մօտ

Հարիւրին 20 զեղչ

ԾԱԽՈՒ Է ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ Gare du Nord*ի մօտ,* 17 rue Belzunce, *հինգ փողոցներու կեդրոնը, 6 մեթր լայնք, երկու մեծ ցուցափեղկեր, յարմար՝ դերձակի, կարուհիի, սափրիչի եւ լիւքս գործերու: Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն՝ 6000 ֆր. տարեկան վարձք: Պայլ 8 տարի, գին՝ 45,000 ֆր., կանխիկ՝ 30,000 ֆր.: Դիմել՝ Պ.* Kiltikian*ի,* 8 rue Rougemont (Paris 9e), *իսկ խանութը տեսնելու համար դիմել՝* 15 rue Belzunce, *սրճարանին տիրոջ:*

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ ԵՒ ՄԱՌՇԷԻ ՀԱՅ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐ

կանացի գլխարկներու մեծաքանակ գնումներու համար դիմեցէք

ETABLISSEMANT.

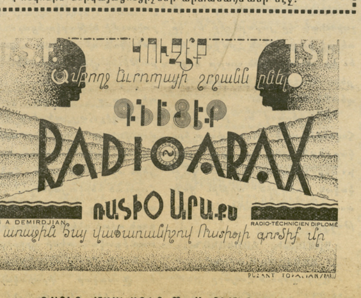
Օ. եւ Ա. ԵԱԶՄԱՃԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

37 Rue Eugène Martin, Fontenay s)Bois, Seine

փոքրաքանակ գնումներու համար դիմեցէք մեր մասնաճիւղերուն՝ MAISON ԼՈՒԻԶ.— 12 Rue Ronde Point Montfermeil, Le Raincy.

MAISON MARCELLE.— 41bis Rue Paul Cavaré, Rosny s)Bois, ուր պիտի գտնէք վերջին նորաձեւութեամբ ամէն տեսակի կանանց եւ արանց գլխարկներ եւ maroquinerie:

կ'ուզուին ներկայացուցիչներ արտասահմանի մէջ:



ՌԱՏԻՕ ՄԱՍՆԱԳԷՏ Պ. Ա. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

2 rue des Fossés St. Jacques. Paris (5)

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ՎԱՀԱՆ ԶՕԼԱՔ (SCHOLAK)

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ՝ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1906ԻՆ ՓԱՐԻԶ

6 rue Adolphe Focillon, Paris Tél. Gobelins 19—

Ներկայիս՝

1. Brunoyի մէջ՝ վարձու երկու յարկաբաժիններ 2—3 սենեակնոց, լոգարան, նոր շէնք:
2. Brunoyի մէջ՝ ծախու երկու հողեր շահաբեր կալուածներու շինութեան յատուկ, խանութով, քառակ. մէթրը 90 ֆր.
3. La Bauleի մէջ՝ ծախու ծովեզերեայ արդիական villa շինուած 1930ին:
4. Հարիւրին 5 տոկոսով փոխառութիւն՝ այն յաճախորդներուն որոնք կ'ուզեն շահաբեր կալուածներ կամ վիլլաներ շինել: Շինութիւններու համար վերջին գին:
5. փորթ տ'Օրլէանի մօտ 10 պզտիկ հողամասեր փոքր տուներու շինութեան համար. վճարման դիւրութիւններ: Լաւ պատեհութիւն:

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԵՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Varicesի (վարիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին թոտներով:

Ցիադէռմի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31.—

(կառ. տիւ Նօռ. եւ կառ. տը լ'Էսդի մէջտեղը)

Հայրենակի՛ցներ, օգտուեցէք առիթէն

ՀԱՐԻՒՐԻՆ 25 ԶԵՂՉ

փարիզէն վկայեալ եւ Պոլսոյ հրապարակին ծանօթ դերձակ

ԺՈՐԺ ՃԷՊԷՅԵԱՆԻ "Օ'ՄԻԶՕ Տ'ՕՐ,,

դերձակատան մէջ, 20 Ավընիւ Քամիլ Փէլթան, Մարսէյլ: կը գտնուին անգլիական եւ ֆրանսական ամենալաւ կերպասներ: Արանց եւ կանանց հագուստներ կը ձեւէ եւ կարէ վերջին նորաձեւութեանց վրայ: Առաջին իսկ այցելութիւնով, պիտի տեսնէք եւ համոզուիք մեր յայտարարութեան ճշմարտութեան:

20 Ave. Camille Pelletan, Marseille, *հեռաձայն Քոլպէր*71-

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ

ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՏՈՒՆԸ

իր կեդրոնատեղին հաստատած է

PLACE SAINT MICHEL*ի վրայ*

28 rue de la Huchette, Métro Saint Michel, sortie

մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ գիները անմրցելի

ԱՊՈՒԽՏ ԵՐՇԻԿ

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամէն պայմաններով ձեր յաճախորդները գոհ ձգելու համար դիմեցէք ուղղակի ծանրածանօթ ապուխտագործ

ՀԱՅԿ ՄԱՐԱՇԼԵԱՆԻ

16 Rue des Hortensias, St. Just, Marseille

փորձ մը միայն կը բաւէ տեւական յաճախորդ ըլլալու համար

ԸՆՏԻՐ ՄԱՔՈՒՐ ԱԺԱՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ

ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

GRANDE EPICERIE INTERNATIONALE

ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

215 Rue Vendôme (Լիոն), փլաս կիշառի մօտիկը

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր վաճառատան սկզբունքն է ծախել աժան գնով շահիլ արագ շրջանառութենէն:

Այս երկրորդ անգամն է, երկու ամսուան ընթացքին, մեր ծախած արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ վրայ զգալի զեղչ կ'ընենք:

Մեր սկզբունքն է աժանութիւն, մաքրութիւն, ուղղամտութիւն: Այս պատճառով մեր գիները անմրցելի են, ապրանքները լաւ եւ սպասարկութիւնը անթերի:

Ծանօթացէք մեր նոր զեղչերուն եւ բաղդատեցէք ուրիշներու գիներուն եւ մեր նախորդ գիներուն հետ:

կրնաք համոզուիլ միայն փորձելով եւ գոհ պիտի մնաք:

ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ Է

"ԾԵՐՈՒՆԵԱՆ,, ԳՐԱՁՈՒԼԱՐԱՆԸ

43 Rue de Trévise, PARIS (9)

Ըստ առաջնոյն կը հայթայթենք տպագրական տառեր, մեքենայ եւ իրեղէններ: Դիմել վերի հասցէով Պ. Վ. Վարդանօֆի:

ՄԱՌՇԷԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Բուրդէ pull over (փուլ օվէր) եւ ժիլէ, քօթօն պուքլըթէի ամէնէն լաւ տեսակը ֆրիզէթ, մասնաւոր կը պատրաստուի, անմրցելի գիներով մաքուր եւ խնամուած աշխատանք: Մեծաքանակ եւ հատով: դիմեցէք՝ Hagop Dertoumayanի, 29 Allée de la Seine, Issy-les Moulineaux, (Seine).

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN ERUOPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire
SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝
Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
22
ՄԱՐՏ
1931

22 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1525

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՊԱՏԱՌ ՄԸ ՀԱՑ»

Տնտեսական համատարած տագնապին ու յարաճուն անգործութեան առջեւ, ո՛չ մէկ երկիր այլեւս կրնայ ցուցադրել առատութեան ու ապահովութեան պարծանքը։ Այսօրուան ու վաղուան մտահոգութեամբ, ազգային անխտիր հպարտութիւնները տեղի կուտան. պետութիւնները գլուխ գլխի, կը փորձեն գտնել ելքի ճամբայ մը անելին մէջ, որ կրնայ հիմէն խախտել ամբողջ ընկերային կարգն ու սարքը, պարտադրելով թէ՛ ո՛չ արիւնահեղ ու յեղափոխական, այլ գոնէ բարեշրջական փոփոխութիւններ։

Ներկայ տագնապի յատկանշական կողմն է ոչ թէ աշխատանքի նիւթի ու ապրանքներու սակաւութիւնը, այլ ընդհակառակն, առատութիւն՝ սպառման դժուարութիւններով, որոնք տեսակ մը բռնի արգելքի կերպարանքն առած են։ Այսօրուան կատարելագործուած արհեստը, պիտի կրնար մարդկութիւնը ողողել պէտքերու առատ մատակարարումով, քանի արտադրութեան եւ սպառման յատուկ նիւթերը չեն որ կը պակսին։ Սովէ չէ որ կը նեղուին սովահար անգործ բազմութիւնները։

Անցեալ ամիս, Փարիզի մէջ գումարուած խորհրդաժողովը երկրագործական արտադրութիւնը զարգացնելու մասին չէր որ մտածեց։ Այլ ընդհակառակն, կեդր. եւ արեւելեան Եւրոպայի մէջ ամբարուած արմտիքի մթերքներուն շուկայ փնտռեց։ Հաց՝ կայ ուրեմն, բայց ուտող...բերան չկայ։

Գանատայի մթերանոցները կը պոռթկան ցորենով. ու գիւղացին՝ փայտի տեղ ցորեն կը վառէ. մինչ հանքագործներ կիսաքաղց կը թափառին գրասենեակէ գրասենեակ՝ ի խնդիր աշխատանքի։ Հանքերը չէ որ պարպուած են։ Հանելի ածուխը չէ որ կը պակսի։ Ընդհակառակն։ Ընդերկրեայ հարստութեանց շահագործումը կը կաղայ։ Ու ճարտարարուեստական բոլոր երկիրներուն մէջ հիւսկի մեքենաները կը ժանգոտին։ Նախանիւթը չէ որ կը պակսի սակայն։ Արտադրութիւնը կանգ առած է գերարտադրութեամբ եւ անգործութիւնը սաստկացած։

Որքան ալ հոծ ըլլան սակայն օտար անգործ բազմութիւնները, ու որքան ալ մեծ, հակամարդկային անոնց զրկանքն ու տառապանքը, կարելի չէ բաղդատութեան դնել դժբախտութեանը հետ հայ անգործին, որ ամէն երկրի մէջ, ամէնէն առաջ եւ ամէնէն աւելի սաստկութեամբ կը կրէ գործատութեան հետեւանքները։

Օտարը կ՚ապաւինի պետութեան ու պետական կազմակերպութիւններու, որոնք միջոցներ ունին ու կը գտնեն մեղմելու թշուառութիւնը։

Որո՞ւ պիտի կռթնի սակայն Հայը որ իր լաւ օրերուն ձեռք երկարելէ վերջ ամէն դիմողի, վատ օրերուն, ոչ մէկ բարեկամ ունի, հայ հանրային ոչ մէջ հաստատութիւն կը ճանչնայ որ մտահոգուի իր վիճակով, որուն կարենայ դիմել՝ հոգ չէ թէ դոյզն յոյսերով։

Հարցը մասնաւորելով մեր շրջանին, պէտք է խոստովանիլ թէ, եթէ անգործութիւնը տեւէ, աքսորի անապատային դարհուրանքներնէնոր պիտի կրկնուին քաղաքակրթութեան պողոտաներուն վրայ, աւելի դաժան հետեւանքներով։

Կրկին կարդացէք Ռօանի թղթակցին սա խօսքերը.— Մեր հայրենակիցները մեծ թշուառութեան մատնուած են։ Քանի մը անգամ Քաղաքապետարանին դիմում կատարուեցաւ՝ պատասխանեցին թէ չեն կրնար օգնել Հայերուն։ Անցեալները գործարանի պաշտօնեաներէն մէկը տեսնելով որ քանի մը Հայեր խոտ կ՚ուտէին՝ մեղքցաւ։ Հիմա, քանի մը անկարողներու գործարանի ճաշարանէն ապուր կուտան առանց հացի. բոլորը գետնախնձոր, առանց կեղեւը հանելու։ Հող կը հոտի կերակուրը։ («Յառաջ», 11 մարտ)։

Խօսակցութեան ամենապարզ լեզուով գծուած սեւ-սեւ պատկեր մը։ Ու ոչ մէկ երաշխիք թէ վաղը նոյն պատկերը պիտի կրկնուի այն շրջաններուն մէջ, ուր թափառական Հայը՝ գլուխը քարի մը զարկած, կը փորձէր բոյն մը հիմնել ...քնաջան աշխատանքով։

Ու քանիցս շեշտելէ յետոյ համապատասխան կազմակերպութեանց անհրաժեշտութիւնը, գոհունակութեամբ արձանագրելէ յետոյ Փարիզի մէջ կատարուած ջանքերը՝ այս ուղղութեամբ, պէտք է ըսենք սակայն թէ չի բաւեր սահմանափակուիլ միակ շրջանի մը մէջ։ Պէտք է նաեւ դուրս ելլել Փարիզէն ու ձեռք երկարել հեռաւոր փոքր անկիւններուն, ուր հազարաւոր հայ սրտեր կը բաբախեն։

Հարց չենք տար թէ ո՞վ պիտի ըլլայ նախաձեռնարկ։ Հայ ...նիշխան ու անղեկ կեանքի այս օրերուն, իրաւունքը անորն ...որ չի վարանիր ու գործի եռանդով ու անշահախնդրութեամբ ...ոգորուն, կը նետուի ասպարէզ ճարելու եւ ամոքելու։ Ու ...ման անձեր կամ կազմակերպութիւններ չէ որ կը պակսին։ ...ասը տուաւ Փարիզ՝ իր Ախքատախնամով եւ Հայրենակցական Միութիւններով։ Նոյները շատ ալ իրաւունքով պիտի ...րնային իրենց աչքերը ուղղել երկրին ներսերը ու գլուխը ...անգնիլ օգնութեան եւ ազգային համերաշխութեան շարժումի մը, որ աւելի քան անհրաժեշտ կը դառնայ անգործ Հայերու հետզհետէ յաւելումով։

Ու վստահ ենք։ Կը բաւէ որ որ եւ է մարմին՝ կռթնած ...անրային վստահութեան ու համակրութեան, զարնէ որ եւ է ...ուռ, լեցուն ձեռքով վերադառնալու համար, որպէս զի կարելի ...լլայ գոնէ հող հոտող ապուրին քով պատառ մը հաց դնել։

Պատառ մը հաց։

Այս թող ըլլայ օրուան կարգախօսը, յանուն անտէր ու ...նգործ Հայերուն, որոնք գիտեն տասնապատիկ հատուցանել, երբ օրը գայ։

Մ. Ե.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կովկասի մէջ խռովութիւններ

Վրացական Մամուլի Դիւանը կովկասի խռովայոյզ վիճակին մասին կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները, զորս ստացած է Թիֆլիսէն։ Բուռն ըմբոստութիւններ ծագեցան Կովկասի բազմաթիւ շրջաններուն մէջ, ճնշումներու սաստկացման եւ բռնի համայնացման կիրարկման հետեւանքով։

Վրաստանի եւ Ատրպէյճանի մէջ, բազմաթիւ եւ արիւնահեղ բախումներ տեղի ունեցան կէփէուի զօրամասերուն եւ ըմբոստներուն միջեւ։ Ըմբոստներուն թիւը հետզհետէ կը շատնայ։

Կարմիր բանակը գործողութեան ձեռնարկած է։ Կարեւոր դէպքեր կը նախատեսուին։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

Կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի ըլլան

Էնկիւրիէն առնուած տեղեկութեանց համաձայն Մ. Քէմալ թեկնածուներու ցանկը մասամբ ճշդած է։Ստոյգ չի նկատուիր այն լուրը թէ նոր ժողովին անդամները գրեթէ նախորդ երեսփոխանները պիտի ըլլան։ Ընդհակառակն կ՚ըսուի թէ նոր ժողովը բոլորովին տարբեր դէմքերէ բաղկացած պիտի ըլլայ։ Այս զրոյցներուն համաձայն, մասնաւորաբար հարաւային նահանգներու երեսփոխանները բոլորովին նոր անձեր պիտի ըլլան։

Ուշագրաւ մտադրութիւններու մասին կը խօսուի։ Կ՚ըսուի թէ ժողովը 4 ամիս նիստ պիտի գումարէ։ Նոր ժողովի կազմութենէն վերջ, հիմնական օրէնքին նստաշրջանի տրամադրութիւնը պիտի բարեփոխուի եւ շրջանը 6 ամիսէն 4ի պիտի իջնայ։ Այս պարագային, Ազգ. ժողովը նիստ պիտի գումարէ միայն նոյեմբեր, դեկտեմբեր, յունուար եւ փետրուար ամիսներուն, ու տարին ութը ամիս դադար պիտի ընէ։

Այս ութը ամիս արձակուրդի շրջանին, երեսփոխանները իրենց ընտրական շրջանակները պիտի երթան եւ մօտէն երկար քննութիւններ պիտի կատարեն ժողովուրդի կարիքներու մասին։

Խալքի երեսփ. թեկնածուներու ցանկը պիտի հրատարակուի Քէմալի մէկ յայտարարութեամբ։ Այս յայտարարութեամբ, կուսակցութեան ընդհ. նախագահի հանգամանքով, նոր ժողովին կատարելիք գործերը համառօտ կերպով պիտի բացատրէ եւ պիտի թելադրէ որ քուէները կուսակցութեան տրուին։

Քէմալ, յայտագրին կից երկրորդ գրութիւնով մը պիտի բացատրէ թէ կուսակցութեան երեսփոխանները ո՞ր գործերը պիտի ընեն կամ չպիտի ընեն։ Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս յայտարարութեան որ կուսակցութեան գործելակերպը ցոյց պիտի տայ։

Ո՞վ պիտի կազմէ նոր դահլիճը

Թրք. նոր դահլիճի մը կազմութեան մասին շրջող զրոյցներուն ակնարկելով, Թուրք հեռագրական գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ պէտք չէ արժէք տալ հրապարակ նետուած այն զրոյցներուն թէ գործավարներէն ոմանք պիտի փոխուին, Նոր ժողովը գումարուելու միջոցին, բնական է որ դահլիճը հրաժարական պիտի տայ։

Տիրող կարծիքն այն է թէ նոր դահլիճն ալ Ըսմէթ փաշան պիտի կազմէ։ Ըսմէթ փաշա բոլորովին նոր դէմքերով չէ որ ժողովին առջեւ պիտի ելլէ, բայց եւ այնպէս հաւանական է նաեւ որ մէկ քանի գործավարներ փոխուին։

Հերման Միւլլերի մահը

Գերմանիոյ նախկին վարչապետ եւ գերման ընկերվարական կուսակցութեան յայտնի դէմքերէն Հերման Միւլլեր մեռաւ հիւանդութեան պատճառով։ 55 տարու էր։ 17 տարեկանին մտած է ընկերվարական կուսակցութեան մէջ եւ 22 տարեկանին արդէն կը վարէր իր կուսակցութեան կէօրլիցի թերթը։ Պէպէլի քաջալերութեամբ ու հովանաւորութեամբ, հետզհետէ կուսակցութեան մէջ գրաւեց կարեւոր դիրքեր։ Երբ ընդհ. պատերազմը ծագեցաւ, ընկերվարականները զինքը ղրկեցին Ֆրանսա, որպէսզի ֆրանսական ընկերվարականներու հետ համաձայնութեամբ, պատերազմի հանդէպ բռնեն նոյն դիրքը։

Պրիւքսէլ հասնելով, լսեց Ժոռէսի սպանութիւնը։ Այդ թուականէն սադին, միշտ գտնուեցաւ իր կուսակցութեան առաջնակարգ դիրքերուն վրայ։1919ին, Պաուէրի կազմած դահլիճին մէջ մտաւ իբր արտաքին նախարար եւ այդ հանգամանքով էր որ ստորագրեց Վէրսայլի խաղաղութեան դաշնագիրը Գերմանիոյ կողմէ։ 1920ին, երեք ամիս վարեց վարչապետութիւնը եւ իր անկումէն յետոյ, ամբողջովին նուիրուեցաւ իր կուսակցութեան գործերուն։ 1928ին, կրկին հրաւիրուեցաւ կազմելու դահլիճը որ տեւեց մինչեւ անցեալ գարուն եւ որուն յաջորդեց Պրիւնինկի դահլիճը։

Հողը կը կլլէ

Դինո Շաթլանի աղէտը չվերջացած, Ֆրանսայի զանազան վայրերուն մէջ, ձիւնհալին հետեւանքով հողային փլուզումներ տեղի կ՚ունենան։ Այսպէս, Իզէրի, Տոռմի նահանգներուն մէջ։ Ցեխի հեղեղ մը, Մոթ Շալանսոնի մէջ, քանդեց ագարակ մը։ Հեղեղը կազմուած էր հողային փլուզման մը հետեւանքով։

Շոգեկառքի ծանր արկած մը

Շոգեկառքի ծանր արկած մը պատահեցաւ ուրբաթ երեկոյ Էթանփի կայարանին մէջ։ Փարիզ-Պորտօ ճեպընթացին կռնակի երկու կառքերը՝ ճամբորդներով լեցուն, գծէն դուրս ելան, մինչ ճեպընթացը ճամբան կը շարունակէր։ 50 մեթր անդին միայն, երկու կառքերը քակուեցան շարքէն, մինչ 700 մեթր անդին, ուրիշ կառք մը եւս կը քակուէր։ Այն ատեն միայն մեքենավարը զգաց թէ բաներ մը կը պատահին եւ կեցուց վայրաշարժը։ Արկածին հետեւանքով մեռեր էին եօթը ճամբորդներ փշրուած եւ 30ի մօտ ալ վիրաւորուած։

Արկածը պատահեցաւ իրիկուան մութին։ Ամբողջ գիշերը, գործաւորները աշխատեցան վերցնել կառքերուն բեկորներն ու մաքրել ճամբան։ Քննութիւն բացուած է երեւան հանելու համար արկածին պատճառները։

Կանտիի դէմ մահուան սպառնալիք

Տէլհիի մէջ պատերուն վրայ փակցուցած են յայտարարութիւններ, որոնցմով Կանտիի կը սպառնան ձեռնառումբով մահուան ենթարկել, եթէ Լահորի դաւադրութեան հետեւանքով մահուան դատապարտուած ահաբեկիչները պատժին, ենթարկուիլ։ Կանտիի հրաւէր կ՚ուղղուի որ ստանայ անոնց ներումը փոխարքայէն։

Միւս կողմէ, լուրեր կան թէ լուրջ խռովութիւններ վերսկսած են հիւսիս. արեւմտեան սահմանագլուխին վրայ։ Աֆրիտիները դարձեալ գործի վրայ են եւ բախումի մը ընթացքին, սպաննած են մէկ անգլիացի եւ երեք բնիկ զինուորներ ու վիրաւորած անգլիացի հարիւրապետ մը եւ հինգ զինուորներ։ Աֆրիտիները կրած են ծանր կորուստներ։ Փէշավէրի հիւսիսը գործող ցեղախումբերը զսպելու համար, ղրկուած են զրահապատ ինքնաշարժներ, հրետանի, գնդացիր եւ հետեւակ զօրքերու կարեւոր ուժեր։

▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՎԵՐՋԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 14ին, համաձայն պաշտօնական վիճակագրութեան, անգործներու ընդհանուր թիւն էր 47.720, որոնց 10,288 կիներ. (վիճակագրութիւնները կատարուած են 44 նահանգային, 329 թաղապետական եւ 14 միջհամայնական անգործութեան սնտուկներու արձանագրութեանց վրայ)։

Մէկ շաբաթէն միւսն ուրեմն 3076 հոգիի յաւելում մը.

Անցեալ տարի նոյն շաբթուն, 1639 անգործներ կային։

Յիշենք վերջին թիւերը, ցոյց տալու համար անգործութեան զարգացման ընթացքը.— Փետր. 28ին՝ 40766, Յունուար 31ին՝ 28536, 1930 Դեկտ. 27ին 11952, Նոյեմբեր 29ին՝ 4893, Հոկտեմբեր 31ին 1663, իսկ Սեպտեմբեր 29ին՝ միայն 988։

Միայն Փարիզի մէջ պաշտօնապէս արձանագրուած անգործներու թիւն է 21618, Մարտ 14ին, մինչ մէկ շաբաթ առաջ, 20369 էր։ Իսկ Սէնի մնացեալ համայնքներուն մէջ, անգործներուն թիւն է 14686, ընդամէնը ուրեմն, 36304 անգործներ միայն Սէնի նահանգին մէջ։

Կը նշանակէ թէ ամէնէն աւելի Փարիզն է որ ազդուած է տագնապէն։

Ֆրանսայի մնացեալ նահանգներու անգործներու պաշտօնական ընդհանուր թիւն է 11416։ Փարիզէն յետոյ ամէնէն աւելի մխասուած են Ռօնի նահանգը 3357 անգործներով, որոնց 2582ը Լիոնի մէջ, իսկ 575ը Վիլլէօրպանի մէջ (Լիոնի արուարձան)։ Մարսէյլ քաղաքը կը համրէ ընդամէնը 859 անգործներ. Սէն Թ՚Էթիէն ուր հայ գաղութ մըն ալ ունինք, գրեթէ նոյնքան։

Ամէնէն աւելի թուլցած ճարտարարուեստի ճիւղերն են մետաղագործութիւնը, ճարտարապետութիւնը, նպարեղէնը, զգեստեղէնը։

Մարտ 9էն 14 Ֆրանսա մտած են 457 օտար աշխատաւորներ։ Մեկնած են 2421 հոգի։

«ՀՍԿԵՆՔ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ»

Ֆրանսայի մէջ, անգործութիւնը մեղմանալու նշաններ չի ցուցներ, ընդհակառակն կարգ մը շրջաններու մէջ աւելի կը շատնայ, սաստկացնելով օտար աշխատաւորներու դէմ ձեռք առնուած միջոցները։

Երէկ կը գրէինք թէ Սէն-Էնֆէրիէօրի նահանգապետը մօտ 500 օտարականներ քշած է կամ քշելու վրայ է զանազան պատրուակներով։ Ուրիշներ միջոցներ կը խորհին ընդդէմ օտար գործաւորներուն, որոնց մէջ եթէ կան իսկապէս վտարելի եւ անբաղձալի տարրեր, կան ալ որ համեստ ու պարկեշտ, պատառ մը հացի մտմտուքով կը մաշին ու կը մաշեցնեն նաեւ կին ու զաւակներ։

Ֆրանսական թերթի մը աշխատակիցը կը քննէ թէ ուրկէ՞ եւ ի՞նչ միջոցներով կուգան այս օտարականները։

ա) ի ձեռին ունին վարչական արտօնագիր մը որ տակաւին ի զօրու է եւ հետեւաբար տրուած է այն ատեն իսկ, երբ անգործութիւնը իր զարգացման ընթացքը կը բոլորէր։

բ) Պայմանագրութիւններ ունին որոնց պայմանաժամը վերջացած է թէեւ, բայց երկարաձգուած է։ Այս երկարաձգման արտօնութիւնը տրուած է ուրեմն անգործութեան ընթացքին, երբ շատ պարզ էր զայն մերժել։

գ) Սահմանն անցած են արտօնագրով, որուն պայմանաժամը անարժէք էր, վերջացած ըլլալով։

Այս երեք ենթադրութիւններէն եւ ոչ մէկը բաւարար կը գտնէ ֆրանսական թերթը ու հարց կուտայ.— Ի՞նչպէս կը գործեն ուրեմն օտար աշխատաւորներու վրայ հսկողութիւնն ստանձնող պաշտօնատունները։ Ի՞նչ է անոնց քաղաքականութիւնը։ Ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլար տագնապի պահուն անմիջապէս կեցնել օտար աշխատաւորներու մուտքը։ Շահեկան է փնտռել»։

Ու կրնաք վստահ ըլլալ թէ ով որ կը փնտռէ, անպատճառ գէշ աղէկ բան մը կը գտնէ։

„ԴԱՇՆԱԿ-ՀՈՅՊՈՒՆ"

Թուրք մամուլը եւ մասնաւորապէս Էնկիւրիի կիսապաշտօն բերան «Միլլիյէթ»ը վերջին ամիսներուն սոյն վերնագրով յօդուածներու երկար շարան մը կը հրատարակէ «Դաշնակ-Հոյպուն» գործակցութեան ներքին «գաղտնիքները» հրապարակ հանելու յաւակնութիւններով։

Նոյն ոճով, վերջին օրերս յայտարարութիւն մը բաց թողած է նաեւ Ա. ընդհանուր քննիչ Իպրահիմ Թալին։

Ինչ ըսես, որ չի պատմուիր անոնց մէջ, իբր իրականութիւն — քիւրտերը խաղալիք եւ կոյր գործիք են դարձած նախ՝ Անգլիոյ, Ֆրանսայի ու Պարսիկներու, ապա Հայերու ձեռքը։ Քիւրտը եւ Հայը ամէնէն անհաշտ թշնամիներ են եղած։ Քիւրտն եւ Թուրքը միեւնոյն ծագումն, աւանդութիւնները եւ կրօնը ունին — նոյն ազգն են։— «Թուրքի եւ քիւրտի մէջ մէկ գիրի տարբերութիւն կայ»… Միայն Թուրքերն են, որ գեղուն զգացումներով տոգորուած են քիւրտ եղբայր ժողովուրդի հանդէպ։ Եւ նման բազմաթիւ «ճշմարտութիւններ», որոնք կը համեմուին, ի հարկէ, «փաստերով» ինչպէս, օրինակ, քիւրտերը Անգլիացիներու մասնակցութեամբ ժողովներ են գումարած, Ֆրանսացիներէ նիւթական օգնութիւն են ստացեր եւ Պարսիկներու հովանաւորութիւնն են վայելած, ասկէ զատ «Դաշնակներու» հետ ալ Պէյրութ կարաժներու եւ Փարիզի մէջ գաղտնի ժողովներ են ունեցեր, ուր մասնակցեր է, իմէջ այլոց, նաեւ Պօղոս փաշան, եւ… անշնորհք Թխուած Պէյրութի ժողովէն տեսարան մը կուտայ. Ե՛ւ ապացոյց, որ քիւրտը Հայուն երբեք բարեկամ չէ շնականօրէն կը պատմէ Պոլսոյ հայկական ջարդերէն պատկեր մը։ Հոյպուն «Հայ-բոյն»ի կը փոխէ… Եւ, վերջապէս, կ'ուզէ հաւատացնել քիւրտ ժողովուրդին, թէ հայ կամաւորներ եւ ղեկավարներ կային իրենց մէջ, որոնք վտանգի րոպէին ձըգած փախած են։

Անշուշտ, ինչպէս փաղաքշանքով կը յիշէ «Միլլիէթ»ը, ամբողջ հայութիւնը չի արդարացներ «Դաշնակ-Հոյպուն» գործակցութիւնը. «Միայն Ռամկավար եւ Հնչակ կուսակցութեանց ծանրագլուխ, չխտակ խորհող եւ Թուրքերու բարեկամութիւնը սիրող մարդիկ անջատուեցան այդ քաղաքականութենէն..», իսկ դաշնակներն ալ «բաժան-բաժան եղած՝ աննշան ուժ են արդէն։»

Այսպէս կը գրէ «Միլլիէթ»ի պատմաբանը։

Իսկ ի՞նչն է առիթ տուեր Էնկիւրիին իրար անցնելու եւ գայլի աւետարան կարդալու քիւրտերու գլխուն։

Շէյխ Սայիտի ապստամբութեան մէջ անոնք կը տեսնէին Համիտի ժառանգորդներու եւ յետադիմական տարրերու դրդումը, որոնց ետեւը՝ Անգլիոյ ուրուականը կար։

Արարատի շարժման մէջ Անգլիացիներու, Ֆրանսացիներու եւ Պարսիկներու հետ կը նշմարէին հայ յեղափոխականի ստուերը։

Արարատի եւ Ջիլանի շարժումներուն մէջ անոնք տարբեր բան մըն ալ տեսան — շարժումներու կազմակերպուած բնոյթը — սպառնական հզօր գործօն մը ապստամբական շարժման հետ, թէեւ դեռ թերի։

Եւ Էնկիւրին, այս վտանգաւոր երեւոյթին հանդէպ, կը փոխէ (գոնէ առայժմ) իր գործելակերպը։

Շարժման ընթացքին՝ իր կոբուստներէն կատղած՝ վայրենօրէն ջարդեց նախ տասնեակ հազար քիւրտ խաղաղ ազգաբնակութիւն Ջիլանի հովիտներու եւ Հէքքեարիի սարահարթներու վրայ՝ աւելի ամայացնելով երկիրը, իսկ այժմ փոխելով իր գործելակերպը՝ կը սողոսկի, մեղրանուշ եւ «եղբայրական» խորհուրդներ կուտայ քիւրտերուն եւ կաշիէն կ'ելլէ հաւատացնելու համար, թէ աշխարհի մէջ անոնց միակ բարեկամը Թուրքն է։ Իսկ շնականօրէն դաւեր կը նիւթէ միտքերը շփոթելու, ցեղերը իրար դէմ հանելու, վարկաբեկելու անոնց մտաւորական ղեկավարները, գրգռելու Հայերու եւ իրենց միակ զօրեղ եւ կազմակերպուած "Հոյպուն„ի դէմ։

Այս նպատակով աՀա հէքեաթներու երկար շարք մը կը ստեղծէ՝ տալով անոնց իրականութեան շպարը։

Էնկիւրին կը ջանայ պղտորել նաեւ Սուրիոյ Արաբներուն միտքերը քիւրտերու եւ Դաշնակցութեան դէմ, երբ երկրի հանգիստը վրդովող տարրերու…

Այս չէ միայն ըմէթ փաշան ճիգ մըն է որ կ'ընէ վերականգնելու համար Թուրքիոյ վարկը միջազգային տնտեսական շուկային առջեւ եւ յաջողցնելու եւրոպական երկչոտ, եւ գգոյշ դրամագլուխի մուտքը Թուրքիա. կը թուի թէ "անօթի հաւը երազ կը տեսնէ„…

Քաղաքակիրթ մարդկութիւնը իր արժանի գնահատութիւնը, անշուշտ պիտի տայ Թուրք բերան "Միլլիէթ„ի "փաստական պատմութեան„, մանաւանդ որ Թուրքիոյ քաղաքական պատմութիւնը առատնիւթերունի չարիքի բուն պատճառը գտնելու համար։

Պէտք չկայ որոնելու պատմութեան մէջ Յոյներու, Պուլկարներու, Սերպերու, Հայերու ապստամբութիւններուն պատճառները, երբ Թուրք տիրապետութեան պատմութեան էջերը ներկուած են նոյն ազգերու արցունքովը եւ արիւնովը։

Ապարդիւն է որոնել «արտաքին դրդումներ» հոն, ուր տառապող ազգերը կ'ընդվզին բռնակալին դէմ՝ իրենց գոյութեան պահպանութեան համար։

Քրիստոնեայ ազգերու դէմ, ֆէսով թէ գլխարկով, Թուրքը եղաւ անողոք դահիճ, եւ սրով ու հրով ջանաց խեղդել անոնց ազատութեան տենչը։

Այժմ հերթը մահմետական ու-Թուրք ազգերունն է, որոնց համար Թուրքիոյ մթնոլորտը թունաւոր, կեանքը աՀաւոր դըժոխքի է վերածուած։

Մեծ պատերազմէն վերջ Քիւրտերը տասնեակ հազարներով քշուեցան իրենց տեղերէն, ոչնչացուեցան անոնց մտաւորականները, պետերը եւ անգլուխ մնացած քիւրտ ժողովուրդի թրքացման բոլոր միջոցները ձեռք առնուեցան։

Շէյխ Սայիտի ապստամբութիւնը եղաւ հակահարուած մը, որ ձախողեցաւ դժբախտաբար, ու Թուրքը տասնեակ հազարներ ողջ վառեց ու 400է աւելի մտաւորականներ խեղդամահ ըրաւ։

Այսքա՞ն տառապանքէ վերջ պէտք կա՞յ որոնելու «արտաքին մատ»։

Ճնշուած ու հալածական ժողովուրդի մը աՀեղ կանչն է այս, որ դեռ երկար պիտի հնչէ Թուրքին ականջին։

Եւ վաղը, անոր հետ բոլոր վրէժառու տարրերը, որոնք տառապած ու հալածուած են իրենց հայրենի երկրէն, բնականօրէն անոր պիտի միացնեն իրենց ուժերը՝ ճգնելով փրկել իրենց հայրենիքը, կեանքն ու պատիւը բռնակալներէն։

(Դրօշակ)

ՈՎԿԻԱՆՈՍԻ ՑԵՂԵՐԷՆ

ԵՐԿԻՆՔ ՈՍԿԻ Կ'ԱՐՏԱՍՈՒԷՐ
(ԵՆԿԱՅԱԿԱՆ ԶՐՈՅՑ)

Ողբազին կ'երգէր Եարավէկ.

— Հի՜ն, շատ հին ժամանակ մը, երբ մարդիկը ծնէին աւազէն, զոր Շնորհաց գետը վար կը նետէր երկինքէն, — այսպէս էր որ ծնաւ ստորերկրեայ մթամած ղիցուհին Պաչակամակ, — տիեզերք կը ծփար մթնութեան մէջ։ Մթնութեան այդ օրերուն, ձանձրոյթը բոյն դրաւ երկրի վրայ։ Խրճիթներու կրակները բաժնուեցան, եւ սիրտերու կրակը քէնի փոխուեցաւ։

Այդ օրերուն, Բարձրեալը, սիրով լեցուն անյատա՜կ Հրամբար, քննեց նայեցաւ մարդոց սիրտը, հասկնալու համար թէ ինչի՞ կարօտ էին անոնք։ Տեսաւ որ իր արարածներուն սիրտին մէջ ծակեր կային, ծակեր որ բացուած էին անհունութեան վրայ։ Ի զուր աշխատեցաւ օգնել իր ցեղին, զոր կը սիրէր փայփայել, — հովե՜ր կ'անցնէին գիշերուան մէջէն եւ կ'օրօրէին արմաւենիներու գարդմանակները, — կը սիրէ՜ր այնքա՜ն փայփայել, — մեծ խոլորձինեբու մոլոշագոյն գինովցնող շափրակները,—ովկիանոսներու բազմերամ թռչունները իրենց թուխ եւ սպիտակ աղուափետուրով կը շոյէին, — բայց աչքերը պիշ պիշ յառած էին աւելի լայն, աւելի հեռաւոր հորիզոններու վըրայ, ուր տարօրինակ փոթփոթում մը կը ծածկէր դրախտին մուտքը, — հսկայ շղթաներով։

Արձագանգը նետեց հովին մէջ, երգը՝ ամպերուն մէջ։ Գինովութիւն դրաւ ծաղիկներուն բոյրին մէջ, եւ կրակ՝ անոնց շափրակներուն մէջ, այնպէս մը, որ այդ օրէն ի վեր մարդիկ ծաղիկներուն մէջ կը կարծեն տեսնել աստղերուն ցոլքը։

Եւ սակայն մարդիկ կ'ատէին իրար, երբ կրցան ոտքի կանգնիլ եւ իրենց մատովը ցոյց տալ, երկինքի աստղերը, եւ իրենց ճակատը լայն բանալ Զենիթին բոցերուն։

Յօրինեց կզաքիսի սպիտակ մուշտակը, անով ծածկելու համար աղուորութիւնը ծիծերուն, որոնք կ'ուռէին սէրէն։ Եւ յօգնած սուլթաններուն նայուածքը գգուելու համար, ծովերէն դուրս ցայտեցուց մարգարիտներ, որոնց մէջ կը խայտար երգեցիկ արշալոյսներու ծիրանին։ Լուսնին գունափոփոխ խեցիներով զրուագեց գիշերը։ Եւ այդ պահուն երգել տուաւ սոխակին իր բիւրեղեայ երկարուն եւ քաղցրաւուն տաղերգութիւնները։ Սակայն երկրի վրայ ձանձրոյթը բացաւ նոր վէճերու սեւ աչքը։

Այն ատեն, շուքին տակ բարձր լեռներուն, որոնք գլխու պտոյտ կու տան, ծնաւ գերագոյն երգիչը, մեծ Եարավէկը։ Բայց ան որ նուէրն եղաւ աստղերուն, երգեց միայն աստղերուն համար, որոնք կը բաբախէին երկինքի մէջ, որովհետեւ մարդիկ շատ քիչ մտիկ կ'ընէին երգիչին։ Մինչ թռչուններն իսկ ուշադիր մտիկ կ'ընէին, ղաշնաւորելու համար իրենց երգը համաձայն աստեղաձիր սրինգին կապոյտ եղանակին։

Բանալու համար իր զաւակներուն միտքը, ան ստեղծեց փոթորիկը, ամպրոպային կայծակը, որ հրդեհ կը ձգէր անտառներուն մէջ։ Գիշատիչ չորթընկուլները, երկնաբերձ վաբազահաւերը խռովեցան՝ տեսնելով բոցը, որ կը ժայթքէր ամպերէն։ Իսկ միւս կենդանիները, որոնք ծանրօրէն կպած էին ժայռերուն, փախան երեք օր եւ երեք գիշեր, հալածական ու սարսափահար՝ այդ բոցերէն, որոնց մէջ կը լսէին տիրոջ մը ձայնը։ Միայն անտարբեր մարդն էր, որ թեթեւ մը ժպտեցաւ, տեսնելով փախուստը կենդանիներուն։

Այն ատենԲարձրեալն Վիրակոչան ըսաւ.

— Բոլոր այն մեծութիւնները, զորս ստեղծեցի երկրի վրայ, չսորվեցուցի՛ն քեզի, ո՛վ իմ սիրեցեալ զաւակս, թէ քենէն կը ծագի աղէտը։

Յետոյ յօրինեց խաւարումը։ Այն ատեն կենդանիները նորէն խոնարհեցին իրենց գլուխը եւ մարդը նորէն ծիծաղեցաւ անոնց վրայ՝ շարունակելով աղմուկն ու վէճը, որպէսզի արթննայ աբեւը, որ կը կարծէր թէ քնացած է, լուսնին ծանր թարթիչին տակ բիբը ծածկուած։

Այն ատենարեւն իջաւ անբիծ ձիւներուն վրայ, ուր տեղի կ'ունենայ լեռներու եւ աստղերու գերագոյն հովուերգութիւնը։

Լուսինը չէկ ու տժգոյն, միշտ կիսախուփ աչքերով, օր մը, մեծն Արեւին քովէն անցած պահուն, կասկածեցաւ որ իր բոցավառ սիրականը երկինքէն վար կ'իջնէ, ցուրտ երկրին շնորհելու աստուածափառ խաղաղութիւն մը։ Այն օրէն իվերլրտեսեց արշալոյսներու փայլակնաշող վարդաստանը եւվերջալոյսներու պղնձեայ թեւերը։

Վերջապէս եկաւ հասաւ օրը, երբ սովորութիւն է կատարել մեծ զոհաբերութիւնը։ Աստուծոյ քայլերը շուտով պիտի գային կոխել երկրի վրայ,— միայն իր մանկլաւիկը, Շասկան էր տեղեակ,— աՀա թէ ինչո՛ւ, — երկնքի բոցերը նոր շող մը առին,— Արեւելքի պորփիւրեան հորիզոնը հագաւ կզաքիսի մուշտակին փառքը, եւ ձիւնը որ կը թափէր յամրաբար, աւելի սպիտակ էր քան թեւը աղաւնիներուն։

Եւ շիկահեր արշալոյսի աղուական լոյսով, — գարնանային ի՜նչ անուշահոտութիւններ կը ծփային անտառներուն մէջ,— Աստուած իջա՛ւ,— իր փառապանծ ճակատին վրայ կը բոցավառէին ոսկեղէն բոցեր։

Լուսնկան աչքերը կը քթթէր վերջալոյսին դէմ, երազկոտ ու կոթնած իր աղեղին, որ յասպիսի եւ արեւակնի շողեր կը տեղար,— երբ ուշքի եկաւ երկրի հրաբուխներուն աղմուկէն։ Այդ հրաբուխներուն երախներէն կը ցայտէին ստինքները հաւատաբիմ տիրուհիին, ընդերկրեայ աստուածուհիին, որ անուանի Պաչակամակ։ Աճապարանքով, վար իջաւ արեւաբոբը իր գահէն, եւ եկաւ, ցօղերով թրջուած, հանգչիլ լերան մըվրայ, մօտը — վերուստ ի վայր— բլուրին, ուր իջեր էր ժամանակներու Հայրը օգոստափառ եւ վեհապանծ, բոլոր աղբիւրներուն աղբիւրը մայրական, հսկայ խաղաղիչը անհուն եւ արեւմտեան ովկիանոսին խուլ ու դղրդալից ալիքներուն։

Արեւը իր հրեղէն եւ խորաթափանց աչքերը սեւեռեց տժգոյն սիրահարին վրայ։ Իր քաղցրութեան ձայնը տիեզերքը լեցուց սարսուռով եւ գինովութեամբ, — ծաղիկները իրենց երջանկութենէն հակեցան ցօղուններուն վրայ։ Արեւը աստուածային խօսքերով գգուեց լուսնկան.

— Իմ տխրութիւններուս սպունգը,

— Դուն, գիշերուան անզօրութեան չէկ սափոր,

— Սիրոյ իմ բոլոր ժամադրումներուս խորունկ եւ թափանցանց կուժը…

Լուսնկան հակեց երեսը իր խարտիշութեան ամէնէն գեղեցիկ նազանքովը եւ բիւրեղ երազային ձայնով մը աղաւներգեց, կապոյտ ձայնօրներ արձակեց — մարգարտահիւս մանեակ, ուր ծիածան մը կը բաբախէ,—ինք՝ սոխակը սիրոյ ժամերուն.

— Ես ի՛նչ եմ, տժգոյն ցոլքը քու ճակատէդ արձակուած բոցէ վարդերուն,

— Եւ եթէ ինձմէ շող մը կը ծագի, ատիկա քաղցր արձագանգն է սիրոյ նայուածքիդ,

— Դուն անվախճան տէր,

— Դուն Հերմ զօրութիւն, որ կը շարժես հզօր եւ քաղցր կըշռոյթով մը քու սիրականիդ կախարդուած սիրտը…։

Եւ իրարու գիրկ նետուեցան։ Լեռներունվրայ, այսերկուաստղերունմիութենէն ծնաւ երկուորեակ մը, մին կը կոչուէր Մանկօ Կապակ, միւսը Մամա Օկլօ, որոնք դարձան առաջին աշուղները հորիզոնի չորս ծագերուն կայսրութեան, Տաւանտինսույուի։

Բայց, ինչպէս միշտ, տխրութիւն մը աւելցաւ սիրոյ կախարդական ցանկութեան պահուն վրայ։ Պաչակամակ, նախանձավառ եւ փայլակնացայտ, անէծք պոռթկաց անյաղթ եւ համարձակ սիրահարին փղոսկրեայ դէմքին վրայ։ Եւ պայն հրեց, քշեց ամպերու իր գահին վրայ, լացակումած ու թշուառ։ Եւ Վիրակոչա, յաւիտենական արուն, որ կ'արգասաւորէ բոլոր անծանօթ հեռաւորութիւնները, թափառելու գնաց երկրին միւս բարձրութիւններուն վրայ, եւ բոլորովին անմխիթար՝ տեսնելով իր սիրականըորկը տանջուի երկինքի բարձրութեան մէջ, լացա՛ւ, լացա՛ւ։

ԱՀա այդ արցունքներն են, որ կաթկթելով կաթնագոյն պորփիւրոսներու խորու[…] մէջ, կարծրացան եւ ոսկ[…] երակներ կազմեցին։ Եւ Ար[…] ամենասուրբ մեհեանին, [...] կանչահի մէջ, տակաւին տեսնուի ոսկեղէն արեւ [...] իր ճառագայթները կը [...] ծէ՝ երբ Ռայմիի տարեկան [...] նին արշալոյսին, տիեզ[…] յաւիտենական կենդանա[…] իր առաջին զգուանքները շնորհէ։

Եւ լուսնկան կը տես[նէ] կը ճանչնայ արցունքները[…] րոնք իր ցաւէն ու վիշտէն [...] փազանց ծանրացան, եւ իր [...] քերէն առին բոցի գոյն։

Թարգ. Շ. Ն.

ԹԱՒ ՋՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

ԺԱՄԱՑՈՅՑԻՍ

Ի վերայ սրտիս, սրտիս ճամընթեր՛ կը զարնես դուն,
Դուն նուէր ես, եւ այն որ քեզ տուաւ ինձ՝
Քեզ պէս սրտիս ի վերայ՝ միապաղաղ կը ճեւայ…

Երկա՛ր ատեն քեզ բարձիս տակ մտիկ ըրի կաթոգին,
Իբրեւ թէ շունչն ըլլայիր թաւ ջութակիս մուսային,
Խորհեցայ, որ ձայնիդ մէջէն՝ երիվարն իմ երջանկութեան,
Բարձրադոփիւն կ'արշաւէր՝ դէպի կատալն սպասումիս…

Ո՛վ կառախումբ ժամանակի, ի քեզ միայն յուսացի,
Բայց, կայարան չունեցար դուն, եւ ո՛չ ոք՝ երազներուս ճամբ[…]
Ժամանումի թաշկինակ մը երկարեց՝եզերքներէդ լուսազօծ…
Եւ ո՛չ ալ դուն, ո՛վ դու ձիու կարաւա՛ն՝ ժամանակի անսկիզբ[…]
Հայրենիքիս վրէժին առաւօտը ճնչեցուցիր…
Օ՛, անապատ կը բերեն, ուղտերդ յո՜յլ ու ճսկայ,
Մինչ ուղտերուդ բոժոժները ե՛րգ գիտէի,
Այգիներո՜ւն, աղբիւրներո՜ւն ճամբուն վրայ…

Ո՛վ աղբիւրն արծաթէ՝ ժամանակին ճոսանուտ,
Ըսի թէ դուն քնար մըն ես գերզգայուն,
Եւ սի՛րտդ, որ պայթեցաւ, օր մը ռումբի մը նման,
Ես քեզ տարի՝ մարդու մը ճի՛ն, խոժոռադէմ,
Որ օրերո՛ւդ, որ երգերո՛ւդ տիրանար…
Իսկ, անտարբե՛ր եղար դուն, Սիրտս մնաց խոցոտուած՝
Իժի մը ժա՛նտ խայթիւնէն, որուն վրայ, դեւի պէ՛ս,
Դէմքդ անայլա՛յլ՝ կը քրքջայ…

***

Եւ աՃա, կ'անդրադառնամ թէ դաՃի՛ճ ես դուն,
Ընդունակ ես գլխատել՝ յոյսորդիներս գանգրաճեր,
Եւ թեւերս թափթփուր, գերակատղած վագրի նման՝
Կ'ուզեմ ես ալ դաճիճն ըլլամ՝ տիեզերքիդ ամենակուլ…

Կախաղանէն կախեցիր՝ ճերոսներն իմ երազներուս ճայրենա[…]
Ինչո՞ւ չըսիր, որ ընդերքդ թիարան մ'է ամրափա՛կ,
Ուր խուցերուդ, անվերադարձ կը շղթայես՝
Նայուածքներն արդարագեղ Հա՛ռուցումին,
Եւ երազին ծաղկածիծղո՛ւն…
Համապարփակ ցո՛ւրտ դամբան, ինչքա՛ն գաղտնիք կայ մէջ[…]
Ինչքա՛ն ճեւքեր դարանեցիր՝ սպասումէ՛ս՝ շտապէ՛ս,
Եւ թախծածիր աչուըներուս՝ յոգնածութիւնը ցասմանո՛[…]
Որ ապշաճար շրջեցաւ կլորներուդ մէջ անզգամ՝
Երբ գիշերն ի բուն արաճե՛տ մը որոնեցի…
Որքա՛ն, աւա՛ղ, անդառնալի ճրճուանք կայ՝
Սլաքներուդ ճամբուն վրայ ցանցուած,
Երբ ամէն ժամ, սրտատրոփ կ'աղօթէի՝
Անուրջներով ակաղձուն՝ ստուերի մը ժամանումին…

Բայց, դուն չըսիր, դո՛ւն դաւաճա՛ն ու դաճիճ,
Որ քու ձայնդ իբրեւ ծանակ, ատելավառ ու դաժան՝
Դաշոյնի պէս կը մխրճես՝ վայրկեաններուդ ճետ սրընթաց[…]
Եւ ո՛վ ցասում, դեռ կը զարնես ի վերայ սրտիս, սրտիս ճետ[…]
Սիրտս թունոտ, ատելութիւն կը խոկայ,
Իսկ դո՞ս, ի քաւութիւն կը ճեծկլտա՞ս,
Թէ ճինին պէս կը քրքջաս ու կը սպաննես անխնայ…

Մարսէյլ ՌԻԽՏԱՐ

ԱՅՆՇԹԱՅՆԻ ՄԱՍԻՆ

Անցեալ Հինգշաբթի [...] ունեցաւ Զ. Ե. Ո. Միութեան [...] րիզի վ. Հագն գրադարանին [...] բերական դասախօսութիւնը Ա[յնշ]թայնի մասին։

Դասախօսը, Պ. Մ. Ցէ[…] տէրեան, երկու մասի բաժն[եց] նիւթը։ Նախ ներածութիւ[ն] ըրաւ, ներկայացնելով Այնշթ[այ]նի փիլիսոփայութեան նախ[…] րերքը, չափազանց հաս[…] օրինակներով իր ունկնդիր[ներուն] տարաւ այն բարդ հարցեր[ը] զորս աշխատած է լուծել Ա[յնշ]թայն։

Դասախօսը ցոյց տուաւ [...] տական ամէնէն բարդ ու [...] հարցերը ժողովրդականացն[ելու] դիւրահասկնալի ձեւով մը [...] կայացնելու ընդունակութի[ւն] Ունկնդիրները, որոնք կը բ[…] նայէին բազմաթիւ երիտասարդ[…] րէ, շատ գոհ մնացին դասախօ[սու]թենէն, որուն երկրորդ մաս[ը] տի տրուի Ապրիլի սկիզբը՝

Հ. Վ.

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԿՈՉԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ ՍԿԱՈՒՏ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

Տասնեւերեք տարիներ առաջ էր, ազգային վերականգնումի ցեղգիտակցական գետնի վրայ, ցեղին կոտորակուած մկաններէն վահագնեան նոր սերունդ մը պատրաստելու հրամայական պահանջին առջեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական շարժումը ստեղծեցինք հետեւեալ նշանաբանով.

«Բարձրացի՛ր, բարձրացո՛ւր»։

Վոսփորի ափերէն մինչեւ հեռաւոր գաւառները, մեր սկաուտական շարքերը նոր կեանք եւ ազգային կամք ստեղծեցին։

Կոտորակուած հայութիւնն էր որ գահիճներուն դիմաց իր ցեղին ապրելու կամքը հանդէս կը բերէր իր սկաուտական կենսունակ ու կարգապահ արժէքներով Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ։

Մենք գացինք մինչեւ մեր Հայրենիքը՝ Արարատի փէշերուն վրայ «Բարձրացի՛ր, բարձրացուր»ի մեր նշանաբանով, հիմը դրինք Հայաստանի սկաուտական կազմակերպութեան, եւ հոն տուինք մեր զոհերը։ Վկա՛յ պատմութիւնը։

Պատմութիւնը կը կրկնուի։

Հայ ժողովուրդը զանգուածօրէն դարձեալ կը զարնուի։ Լաւագոյն օրերուն կը յաջորդէ նոր ողբերգութիւն մը եւ այս անգամ մենք կ'իյնանք թափառական ի սփիւռս աշխարհի։

Ինչպէս ազգային միւս օրկանները՝ Հ. Մ. Ը. Մ. եւս չէր կրնար մէկ օրէն միւսը ստեղծուած նոր պայմաններուն առջեւ ուժեղ կերպով դուրս գալ, բայց եւ այնպէս ամէն տեղ մեր մէկ հատիկը բաւական եղաւ օճախի մը հիմը դնելու։

Զանազան երկիրներու մէջ ինկած գաղթականութեան կողքին Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշը ազգային շարժումին գլուխը անցաւ եւ հակառակ զանազան դժուարութեանց մենք այսօր դուրս եկանք ուժեղ եւ կազմակերպուած։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհ. պատգամաւորական ժողովի մէջ զանազան երկիրներու պատգամաւորներէն տրուած տեղեկագիրները կուգան անգամ մը եւս հաստատել թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր դերին մէջ է, ազգային աշխատանքի անիւին լծուած՝ նոր սերունդը կ'առաջնորդէ։

Կեցցեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները։

«Ցեղը պէտք է ապրի» ահա այս է օրուան կարգախօսը։

Ողջոյն ձեզի Պուլկարիո՛յ, Ռումանիոյ, Յունաստանի, Սուրիոյ, Լիբանանի, Եգիպտոսի, Պարսկաստանի, հիւսիսային եւ հարաւային Ամերիկաներու ըսկաուտ եղբայրներ.

Մենք Փարիզի սկաուտներս կը ջանանք արդարացնել մեր վրայ դրուած յոյսերը։ Ներկայիս Հ. Մ. Ը. Մ.ի ընդհանուր պատգամաւորական ժողովը կը մշակէ սկաուտական նոր կանոնագիր եւ դաստիարակչական ծրագիր, պատշաճեցնելով մեր օրուան ցաւերուն եւ պահանջներուն, այդ ուղղութեամբ արդէն իսկ մենք սկսած ենք մեր աշխատանքը առաջ տանիլ հետեւողութեամբ նոր մշակուած սկաուտական ուղեցոյցին, դուք եւս մօտ օրէն ի ձեռին պիտի ունենաք այդ ծրագիրը, կը յուսանք թէ հոն պիտի գտնէք ձեր սրտին եւ պահանջներուն նպատակայարմարը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը ունեցաւ Փարիզի մէջ իր անհատատիպ խմբակը «Ֆրանսահայ արիներ» անունով, մղուած հատուածական եւ եսասիրական անհաշտ ոգիով։ Ցարդ այս մասին չարտայայտուեցանք, վաղահաս գտնելով զայն։ Զոհողութեան եւ զիջողութեան ծայրագոյն չափերով ուզեցինք այս կորսուածները ուղղութեան բերել։ Չը մրոտեցինք։ Սակայն այս ուխտադրուժ խմբակը մեր զոհողութիւնները շահագործելով աւելի քանդիչ ու աւերիչ տրամադրութիւններով օտարներու առջեւ վարկաբեկեց հայ անունը։

Եղբայրնե՛ր, տառապանքի հսկայ սալին վրայ տասն եւ երեք տարիներ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ իբրեւ պայքարի նոր զէնքեր դուրս եկաք, այժմ ժամանակն է շարժման մէջ դնելու ձեր պողպատեայ ջիղերը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի դէմ սկսուած այս անազնիւ խաչակրութեան դէմ, որ կը հասնի մինչեւ մատնութեան՝ միջազգային գետնի վրայ, պառակտում եւ ջլատում՝ ազգային հողի վրայ։

Այս է պատկերը ու ճշմարտութիւնը։

Արթնցէ՛ք, կը փորձեն ամէն տեղ հասնիլ խառնակիչ ու մոլորեցնող ձեռքերը։

Ձեռք ձեռքի ամէնքս Հ. Մ. Ը. Մ.ին եւ ամէնքս հայ դժբախտ ազգին եւ նոր սերունդին հետ։

Ոտքի՛, պատրաստ, ամէն մարդ պարտականութեան գլուխ. ո՛չ մէկ ընկրկում։

Տխուր բայց հարկեցուցիչ պայքար։

Եղբայրական բարեւներով

Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի
Սկաուտական Յանձնախումբ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Վերջերս ակադեմական շրջանակներուն մէջ մեծ վէճ մը կայ ատամնաբուժութեան ուսուցման մասին։ Մէկ կողմէ կը պնդէ թէ ատամնաբոյժներուն պէտք է արգիլել իրենց արհեստը ի գործ դնել՝ եթէ բժշկական ուսանողութիւն չեն ըրած։ Միւս կողմէ կը պաշտպանէ ատամնաբոյժները։ Այս վէճին մասին, թեր ու դէմ, պիտի տանք մանրամասն տեղեկութիւններ։

ՄՈՒՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏ

Թիֆլիսի հայ երիտասարդ գրողները վերջերս գրական դատ մը կազմակերպած էին Մ. Դարբինեանի Ջաղացպան Անտոնը վիպակին շուրջ։ Դատական կազմը կը բաղկանար գրողներէ եւ բանուորներէ։ Վիպակին նիւթը առնուած է քաղաքացիական կռիւներէն։

Դատախազն էր Վ. Եսայեր, որ քննադատեց վիպակին գեղարուեստական նկարագիրը։

Պաշտպանն էր Մեսեան, որ համբերութեամբ վերլուծեց վիպակին զանազան մասերը։

Յետոյ մէջտեղ եկան «վկաները», բանուորներ, որոնք քննադատեցին Ջաղացպան Անտոնին գաղափարները, վիպակին արտայայտած տեսակէտները։

Ի վերջոյ տրուեցաւ հետեւեալ վճիռը.

— Ջաղացպան Անտոնը գեղարուեստական եւ քաղաքական թերութիւններ ունի, հոգեբանական պահերու նկարագրութիւնը ճիշտ չէ կատարուած, այսուհանդերձ կը կարդացուի հետաքրքրութեամբ։

ՌԷՄԱՐՔ

«Արեւելեան ճակատին վրայ ոչ մէկ նորութիւն»։ Տակաւին կը խօսին այս վէպին վրայ, իբրեւ նորութիւն, իբրեւ օրուան գիրքը։ Կ'արժէ ծանօթացնել հեղինակը։

Էրիխ-Մարիա Ռէմարք, իսկական անունով Փօլ-Էրիք Ռէմարք, ծնած է 1898ին Օսնապրուքի մէջ։ Հայրը կազմարար էր։ Դպրեվանքի աշակերտ էր. երբ վերջացուց ընթացքը — պատերազմի վերջերն էր, — զինուորագրուեցաւ եւ բանակ գնաց։ Մարզադաշտին մէջ վիրաւորուեցաւ, երբ անգլիական հրետանին ռմբակոծեց գերմանական բանակին թիկունքը։ Մտաւ հիւանդանոց, ուր ռազմաճակատէն դարձած հիւանդները ամէն օր իրեն կը պատմէին ճակատի դժոխային կեանքը։

1918 յեղափոխութեան օրերուն, տեղակալ էր արդէն, բանուորական ռազմական խորհուրդին կողմէ նշանակուած։ Կը ստանայ Երկաթէ Խաչ պատուանշանը եւ Ֆրէտէրիք Օկիւսթի շքանշանը։ Յետոյ կը մերժէ։

Երբ կը ձախողի «Կարմիր Հանրապետութիւն»ը, Ռէմարք կը սկսի գրել քանի մը վէպեր, (Երազներու սենեակը, Անկման առաջնորդ, կայարան մը հորիզոնին վրայ)։

Ֆրանսական թերթ մը կը հաստատէ թէ Ռէմարք երբեք չէ տեսած ռազմաճակատը, եւ իր գրականութիւնը «նահանջողներու միսթիք վարդապետութիւնն է»։

Իր կատաղի նկարագրութիւնները գրական մարզանքներ են միայն։ Վերջին հռչակաւոր վէպը գրելէ յետոյ, հրատարակիչէ հրատարակիչ պտտցուց երկար ատեն, մինչեւ որ Ուլշթայն լոյս ընծայեց զայն որոշ բարեփոխութիւններէ յետոյ։ Այսօր արդէն հռչակաւոր է Ռէմարք եւ միլիոններու տէր։

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՇՈՒՆՉԸ

Ֆրանսայի գաւառներուն մէջ գրականութիւնը տակաւին անծանօթ կը թուի ինքնաշարժներու արագութեան հմայքին, ելեկտրական լոյսերու գիշերային ջրհեղեղին մեծ շէնքերու դիւցազնական պատկառանքին։ Եւ բնութիւնը իր հրաշալի պատկերներով կը բաբախէ գաւառացի քերթողներու գիրքերուն մէջ։

Թուլուզի Archer ամսագիրէն, բանաստեղծ Ժօրժ Կոտէնի մէկ քերթուածէն փրցուած կտոր մը ահա.

վարդենին, պատին վրայէն կը
յարձակի վեր եւ կը պաշարէ
տունդ,
կը մագլցի մինչեւ տանիքը, կը
ծօծի պատշգամէն առկախ,
մինչ դուռդ, երբ կը բացուի,
կը պատռէ անոր շինած դըրա-
սանգները։
վարդենիին բունը, երբ դուն
աշխարհ եկար, աւելի մեծ չէր
քան կաղնեփայտէ գաւազանը,
որուն վրայ կը հանգչի ձեռքդ,
Սակայն անցա՛ւ ժամանակը, եւ
նո՛յն ճամբով,
երիտասարդ ու վարդ, դուք
արդէն կը հակիք ճակատա-
գրական վայրէջքին վրայ։

ՆԵՐՇՆՉՈՒՄ ԵՒ ԱԽՈՐԺԱԿ

Վիքթօր Հիւկօ ոչ միայն հարուստ էր իր ներշնչումներով՝ վարդին ու սիրոյ մասին, այլ նաեւ իր ախորժակով՝ աղ ու պղպեղին համար։ Ֆրանսուա Քոփէ շատ կը հիանար Հիւկօյի վրայ, մանաւանդ «Թշուառներ»ու հեղինակին... ուտելու կարողութեան վրայ։ Ու կը պատմէ.

— «Երբ ճաշի կը նստէր, խոշոր կտոր մը խորոված միս կ'ուտէր, խոշոր գաւաթով բարկ գինի կը պարպէր։ Երբեմն ինք կը պատրաստէր իր ճաշը, — լայն ու խոր պնակի մը մէջ կը լեցնէր միս, բանջարեղէն, հաւկիթ, տապկուած ձուկ, առատ համեմ, իրար կը խառնէր բոլորը, դանակով կը ջարդէր, աղ ու պղպեղով կը ծածկէր, եւ կը սկսէր ուտել թուշը ուռեցուցած։ Երբ խեցգետին ունենար ուտելու համար, կը փրցնէր, մէկ թաթը, իր պողպատէ ակռաներովը կը ջարդէր ու կ'աղար, յետոյ խեցգետինը բերան մը կ'ընէր, կը ծամէր ի մեծ զարմացում հիւրերուն։

Ճաշէն վերջ, գինիին մէջ կը լեցնէր նարինջի պճեղներ եւ կը խմէր մէկ ումպով»։

Հիւկօ արտակարգ կարողութիւններ ունէր, ինչպէս կը տեսնուի՛ իր ստամոքսն ալ։ Կ'արժէ քննել Հիւկօյի ստամոքսին ազդեցութիւնը իր ներշնչումներուն վրայ։

ՄՇՈՒՇԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Այս այն մշուշը չէ, որ անթափանց եւ մութ կը դարձնէ գրականութիւնը։ Այլ այն մշուշը որ կիսաթափանց կը դարձնէ, ինչպէս կ'ըլլայ պահը մութնուլուսին, արշալոյսէն առաջ։ Գոթական ճարտարապետութեան շնորհած լոյսն է այդ, որ իր մշուշով կուտայ տխուր խորհրդաւորութիւն մը։ Այս խորհրդաւորութիւնը նոյն ատեն կը ստանայ հեռուին շնորհը եւ խորունկին հմայքը։

Երաժշտութեան եւ նկարչութեան մէջ ծանօթ են մշուշին (flou) խաղերը։ Գրականութիւնը որոշակի հետաքրքրուած չէր այդպիսի ճարտարարութեամբ։ Ռոմանթիսմը, որուն ծագման մէջ անպայման իր դերն ունի գոթական եւ միսթիք արուեստը, պահ մը հասաւ մինչեւ մշուշ։

Հիմա եւս կարգ մը վիպագիրներ դիտմամբ մշուշ կ'աւելցնեն իրենց վէպին ճարտարապետութեան։ Ամպի մը ետեւ կը դնեն իրենց հերոսները, կը հեռացնեն տիպարներուն կազմախօսութիւնը, եւ կ'անուշցնեն բարակ ծուխի մը պէս։

Կ'ըսեն թէ այս նոր փորձն ալ տուած են կիները, որոնք իրենց իրանին վրայ կը սիրեն ձգել շոգիի պէս նուրբ շղարշներ, նուաղուն գոյներով, թաւշային եւ փախստեայ ցոլքերով շրջազգեստներ։

Այսպէս գիծն է, որ կը նահանջէ արուեստին մէջ։

ՕՐ. ԳՈՀԱՐ ԱԿՆՑԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՄԵԼԻՏՈՆԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Մանչեսթր Փարիզ
8 Փետրուար

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐ. 18Ը ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՐՏՕ — Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մեկուսի Ենթակոմիտէին անցեալ կիրակի տօնուեցաւ ժողովրդային ընդվզման 10րդ տարեդարձը, փետր. 18ը, հայկական «Տաւրոս» ճաշարանին մէջ։

Բեմը զարդարուած էր օրուան պատշաճ ձեւով, հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով յոտնկայս, որմէ վերջ օրուան նախագահ ընկեր Գ. Հալաջեան պարզեց օրուան նպատակը։

Արտասանութիւններ ըրին ընկ. Կ. Տօնէրեան, փոքրիկն Շ. Քէնտէրեան եւ տիկին Ն. Տօնէրեան, մեներգեցին տիկիններ՝ Վ. Ճերմակեան, Ն. Տօնէրեան։ Տեսարանը յուզիչ էր երբ բեմին վրայ ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը Ս. Կուկունեանի տարազով, ձեռքերն ու ոտքերը շղթայակապ, «Ես Կուկունեան Սարգիս անուն..»երգով, որուն աւարտումէն վերջ, բեմին ետեւը կը թնդար «Պարզեցէք դրօշը վեհ Դաշնակցութեան...»։

Խօսք առնելով ընկ. Ա. Քէնտէրեան, պատմականն ըրաւ փետրուարեան յեղաշրջման, թուեց բոլոր այն դէպքերը որ ծնունդ տուին ժողովուրդի պոռթկումին, անգամ մըն ալ ցոյց տալու Չեկայի վարձկաններուն, որ հայ ժողովուրդը չի հանդուրժեր ստրկութեան, այլ միշտ ազատութեան կարօտ, առաջնորդութեամբ բոլորանուէր կազմակերպութեան Հ. Յ. Դաշնակցութեան, անխաբան կը ձգտի իր ազգային գերագոյն նպատակին։

Յայտագրի աւարտումէն վերջ ներկայացուեցաւ «Եօթանասուննոց փեսացուն» մէկ արար կատակերգութիւն մը։

Կ. Տօնէրեան

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՔԱՐԻՒՂԻ ՃԱՄԲԱՆ ՈՒՐԿԷ՞ ՊԻՏԻ ԱՆՑՆԻ

Իրաքի «Փեթրոլիում» ընկերութեան տնօրէնը՝ Պ. Ժ. Քաթմէն Պէյրութ հասաւ իր երկու օգնականներով եւ երեք ժամ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մարզպանին հետ։

Յետոյ մեկնեցաւ Պաղեստին։

''Էլ Ահրար,,ի թղթակցին պատասխանելով, Պ. Ժ. Քաթմէն յայտնած է որ քարիւղի խողովակներուն Եաֆայէն եւ Թրիփոլիէն անցնելուն համար Իրաքի կառավարութեան հետ սկսած բանակցութիւնները վերջացած են, սակայն դեռ երկու անլոյծ խնդիրներ կան, մէկը Իրաքի կառավարութեան այն պահանջն է որով տուրք կը պահանջուի ընկերութենէն, իսկ երկրորդը փոխադրութեան խնդիրն է։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՍԱՄՍՈՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Օր առաջ իր ապարանքին մէջ եւ կառքին շուրջը գտնուող բազմութեան յարգանքի ցոյցերէն խլացող Մեծ Եպարքոսը օր մը վերջ կ'իյնայ եւ ամէն բան իսկոյն կը մարի։ Ամէն մարդ մէկէն ձեռք կը քաշէ։

Մեծ Եպարքոսի բախտին վերջ գտնելիք օրը, ըստ սովորականին անոր Բ Դուռ գալիք ժամուն, թիկնապահ մը կը ղրկուի եւ կը յայտարարուի որ տունէն դուրս չելլէ այդ օր. այս լուրը լսելուն պէս Մեծ Եպարքոսը կը հասկնար որ վերջ տրուած է իր պաշտօնին։ Միեւնոյն ատեն սակայն, նոր Եպարքոսութիւնը որու որ պիտի յանձնուի, անոր ապարանքը կը ղրկուի ուրիշ թարգման մը կամ Եըլտըզի քարտուղարներէն մէկը եւ անոր ձեռքէն կ'առնուի եպարքոսութեան եւ երդումի գիր մը եւ կը հրաւիրուի պալատ։

Սուլթան Համիտ վճռելէ վերջ թէ Ճէվատ փաշան այլեւս անկարող է վարելու երկիրը, Մապէյնի քարտուղարներէն Հաճի Ալի փաշայի միջոցաւ անկէ առաւ Մեծ Եպարքոսութեան կնիքը եւ յայտնեց որ ապարանքէն դուրս չելլէ։

Նոր Եպարքոսութեան պաշտօնը Համիտ յանձնեց Սայիտ փաշային։

Մեծ Եպարքոս Ճէվատ փաշայէն կնիքը առնելու եւ անոր կայսեր որոշումը յայտնելու պաշտօն ստացող այս Հաճի Ալի փաշան ո՞վ է։

Նկատի ունենալով անոր Մապէյնի մէջ ունեցած այնքան կարեւոր պաշտօնը եւ վեզիրութեան տիտղոսին արժանացած ըլլալը, մարդ կը կարծէ որ ան պետական բարձր պաշտօններու մէջ գտնուած, զարգացած, լեզուագէտ եւ վարչական կարողութեան տէր մէկն է։ Մինչդեռ Սուլթան Համիտի գլխաւոր Մապէյնճին, այս Հաճի Ալի փաշան բացարձակապէս զուրկ էր այդ առաւելութիւններէն։ Սուլթանը զայն տեսած էր իր խորթ մօրը Մաչքայի ապարանքին մէջ։ Համիտ երբ գրաւեց գահը իր խորթ մօր եւ քրոջը Ճէմիլէ Սուլթանի ապարանքներուն մէջ ծառայողներէն շատերը պալատ առաւ։ Այդ միջոցին այս Հաճի Ալի էֆէնտին ալ փայտի մթերանոցի տնօրէնութեան պաշտօնին կոչուած էր պալատին մէջ։

Ժամանակ մը վերջ, Մապէյնի քարտուղարներէն մէկուն մահով Հաճի Ալի պէյ այդ պաշտօնին կոչուած, իսկ աւելի վերջ նորէն կայսերական շնորհի մը արժանանալով գլխաւոր Մապէյնճի եղած էր։

Սուլթան Համիտ շատ մեծ կարեւորութիւն կուտար Սուլթանիէ եւ Միւլքիէ դպրոցներուն։ Բ. Դրան կողմէ գայմագամութեան եւ միւթեսարըֆութեան պաշտօններուն համար ներկայացուած թեկնածուներուն Միւլքիէէն շրջանաւարտ եղած ըլլալը անհրաժեշտ կը նկատէր։ Որովհետեւ այդ դպրոցի հիմնադիրը ինքն էր եւ անոր տարեկան քննութիւններուն իր կողմէն Միւշիր մը եւ Մապէյնի քարտուղարներէն մէկը կը ղրկէր եւ առատ նուէրներ կը բաշխէր շրջանաւարտներուն։

Վերջապէս այդ դպրոցէն շրջանաւարտ չեղողի մը պաշտօն առնելը անկարելի էր։

Օր մը, Բ. Դրան կողմէ Սուլթանին ներկայացուած խնդրագիր մը կը կարդայի, որով պաշտօնի համար անուն մը կ'առաջարկուէր։ Թեկնածուին Միւլքիէ դպրոցէն շրջանաւարտ եղած չըլլալը կը հասկցուէր։ Սուլթան Համիտ մերժեց այդ գրութիւնը եւ սալոնի մէջ գտնուող սեղան մը ցոյց տալով ըսաւ.

—Միւլքիէ դպրոցին ծրագիր-կանոնագիրը եւս այս սեղանին վրայ Սայիտ փաշային գրել տուած էի։ Այս դպրոցէն շրջանաւարտները միշտ կը քաջալերէի. կ'ուզէի այդ դպրոցի շրջանաւարտներուն յառաջդիմութիւնը։ Սկիզբը, անոնց գործի վարժութեան համար 500 ղրշ. ամսականով կառավարական զանազան պաշտօններու մէջ ծառայութիւնը հրահանգած էի։

Սայիտ փաշա պիւտճէէն խօսելով այդ ամսականը երկու հարիւր ղրուշի նուազեցուց։ Հին ատեններ գայմագամութեան պաշտօնը աղաներուն կը յանձնուէր. հիմա սակայն Միւլքիէի շրջանաւարտները կը գտնուին այդ պաշտօններուն վրայ։

Այս տողերը գրելուս պատճառը այն է որ, այսպէս, դպրոցական եւ զարգացած պաշտօնեաներ ուզող թագաւոր մը, ինչպէս Հաճի Ալիի պէս տգէտ մարդու մը այնքան բարձր եւ պատասխանատու պաշտօն մը յանձնած էր։

Ատոր պատճառը հետեւեալ կերպով կարելի է բացատրել.

Սուլթան Համիտ իրեն մօտ գտնուող եւ ի պաշտօնէ իր ներկայութեան ընդունուող մարդոց մէկ մասին մէջ զարգացում եւ կարողութիւն կը փնտռէր եւ միւս մասին մէջ ալ հաւատարմութիւն եւ վստահութիւն։ Նախարարներու եւ իր միջեւ կապ պահող Մապէյնճիներու գրել կարդալ գիտնալը եւ խօսուած խօսքերն ու արտայայտութիւնները շուտով ըմբռնելու կարողութիւնը անհրաժեշտ գտնելով հանդերձ, Սուլթան Համիտ անոնց մօտ առանց պայմանի եւ խօսքի հաւատարմութիւն կը փնտռէր։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)
MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՄԱՐՏ 1931

22 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1525

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՕՐՈՒԱՆ ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Երկու օրէ ի վեր, նոր խռովքի մը մատնուած են յաղթականները: Մասնաւորապէս Ֆրանսան:

«Նրա՛կ տեղացէք»— ձայնեցին Փարիզէն: Եւ ահա կը տեսուն գնդակները Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ գլխուն:

Բարեբախտաբար ոչ վառօդ կայ, ոչ ալ հրացան: Այլ միայն թուղթ եւ գրիչ:

Ինչ է պատահած:— Գերմանիա եւ Աւստրիա համաձայնած են կնքելու առեւտրական եւ մաքսային պայմանագրութիւն մը: Երկու պետութիւնները միեւնոյն սակացոյցը եւ մաքսային միեւնոյն օրէնքը պիտի հաստատեն: Փոխադարձաբար, չպիտի առնեն ներածման կամ արտածման ո՛րեւէ տուրք, անկախ պահելով հանդերձ իրենց մաքսային վարչութիւնը: Մաքսային հասոյթները պիտի բաժնուին համաձայն առանձին պայմանագրի մը: Երկու երկիրներէն իւրաքանչիւրը ազատ է առեւտրական դաշնագիրներ կնքելու ուրիշ պետութեանց հետ, պայմանաւ որ ատոնք չհակասեն աւստրեւգերման համաձայնութեան:

Երեւութապէս անմեղ այս համաձայնութիւնը խռոված է Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ հանգիստը: Շաբաթ օրն իսկ, երբ հրատարակուեցաւ համաձայնութեան լուրը, Պ. Պրիան իր տհաճութիւնը յայտնեց Փարիզի գերմանական դեսպանին, իսկ Պերլինի ֆրանսական, իտալական եւ չեխական դեսպանները բողոքեցին Գերմանիոյ արտաքին Նախարարութեան եւ լուսաբանութիւններ պահանջեցին:

Ուրիշ պետութիւններ ալ իրար անցած են: Իսկ Մեծն Բրիտանիա վերապահ դիրք մը բռնած է առայժմ: Մինչդեռ կը սպասուէր որ անմիջապէս միանայ բողոքներուն, իբրեւ ստորագրողներէն մէկը Վերսայլի եւ Սէն Ժէրմէնի դաշնագիրներուն: Այլ եւ երաշխաւոր— Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ հետ— 1922 հոկտ. 4ի պայմանագրութեան, որով դրամական աջակցութիւն կ՚ընծայուէր Աւստրիոյ:

Բողոքողները չեն ծածկեր իրենց երկիւղը— գոյացած համաձայնութիւնը նախաքայլն է քաղաքական միութեան, «Անշլուս»ին, որ կ՚արծարծուի տարիներէ իվեր եւ որ մեծ ժողովրդականութիւն գտած է երկու երկիրներուն մէջ:

Այս հասկացողութեամբ ալ, համաձայնութիւնը կը հակառակի խախտումը Վէրսայլի (գերմանական) եւ Սէն Ժէրմէնի (աւստրիական) դաշնագիրներուն: «Անշլուս»— կը նշանակէ պատերազմ, ըսած է ժամանակին Պ. Պենէշ, Չեխոսլովաքիոյ արտաքին Նախարարը:

Իսկ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ արտաքին Նախարարները երկուքը կը համարեն բոլորովին համաձայն՝ նոյնինքն Պ. Պրիանի քարոզած քաղաքականութեան,— եւրոպական միութեան, որ պիտի իրականանայ «շրջանային համաձայնութիւններով»:

Պ. Շոպէռ, Աւստրիոյ վարչապետ, Ժընեւի մէջ ամէնէն աւելի ծափահարեց Պրիանի ծրագիրը, եւ ահաւասիկ Նախաձեռնութիւնը կը ստանձնէ անոր մէկ հիմնաքարը դնելու երկու ցեղակից, շահակից եւ սահմանակից երկիրներու միջեւ: Համաձայնութիւնը չի հակասեր, նաեւ, կնքուած դաշնագիրներուն, քանի որ անվթար պիտի մնայ երկու երկիրներուն անկախութիւնը:

Այս բացատրութիւնները, անշուշտ, չեն գոհացներ Փարիզը եւ միւս յաղթականները: Եւ որովհետեւ իրենց ափին մէջ է ուժը — զինուորական թէ դրամական — անոնք այժմէն կը սպառնան «յանցաւորներուն»:

Արդարեւ, ինչ որ կը գրեն, երկու օրէ ի վեր, Ֆրանսայի պաշտօնական եւ աջակողմեան օրկանները, կ՚անցնի սովորական շղագրգռութեան սահմանը:

Քաղաքական տեսակէտով, Գերմանիան գրեթէ անընդհատ վերելք ունեցաւ այն օրէն ի վեր երբ հաւասարէ հաւասար նստաւ Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին մէջ:

Ան՝ յաջողեցաւ ժամանակէն առաջ պարպել տալ գրաւեալ նահանգները: Կրցաւ փոփոխութեան ենթարկել Հատուցումներու ծրագիրը: Եւ միշտ ալ տրամադիր է վերաքննութիւն պահանջելու Եընկի ծրագրին համար:

Միւս կողմէ, ան միշտ կը բողոքէ Վերսայլի դաշնագրին դէմ, եւ կը պահանջէ անոր վերաքննութիւնը, պատրաստակամութիւն յայտնելով ներկայանալու միջազգային ատեանի մը առջեւ:

Եւ վերջապէս, զինաթափութեան խորհրդակցութիւններուն առթիւ, ան միշտ կը պահանջէ կա՛մ բոլոր պետութիւններն ալ իջեցնել իր աստիճանին, եւ կամ իրեն ալ իրաւունք տալ սպառազինուելու:

Գաղափարական, տեսական պայքարին հետ զուգընթաց, Գերմանիա յամառ հետեւողականութեամբ կը փորձէ գործնական արդիւնքներ ալ ապահովել: Ստեղծել կատարուած իրողութիւններ, որոնք մեծ արժէք ունին քաղաքական կեանքի մէջ:

Այդ շարքէն է այս նոր համաձայնութիւնը: Երեւութապէս մաքսային-առեւտրական, բայց իրականին մէջ քաղաքական:

Բոլորովին անտեղի չէ յաղթականներուն վրդովումը: Գերմանացեղ երկու երկիրներուն միացումը, համաձայնութիւնը այս կամ գետնին վրայ, կը տանի դէպի սահմաններու նոյնացում Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ: Աւելի ճիշդ Աւստրիան կը լուծէ Գերմանիոյ մէջ, կազմելով 70—75 միլիոնի միաձոյլ զանգուած մը Եւրոպայի կուրծքին վրայ: «Միթէլ-Իւրոպա» — Միջին Եւրոպան, որ մեծագոյն մղձաւանջն է Ֆրանսայի եւ իր հաւատարիմներուն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻԶՄԻՐԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքի Նոր Օրը կը գրէ խմբագրականի մը մէջ (14 Մարտ).

— «Զմիւռնահայ գաղութի պատմութիւնը պատրաստելու փորձը, հետաքրքրութիւն ստեղծած է ցունաստանի եւ արտասահմանի զմիւռնահայ տարագիրներու շրջանակներուն մէջ:

Բաւական դժուար է լրիւ գործ մը տալ եւ հարազատօրէն պատկերացնել 500 տարուան կեանք ունեցող բարգաւաճ եւ մշակութապէս յառաջադէմ գաղութի մը դիմագիծը, յուշերու ձեւով:

Մեր ըրածը նախնական աշխատանք է, որը անդիւնաւորելու համար, անհրաժեշտ է գործը դնել լաւ հիմերու վրայ, զայն յանձնելով կարող եւ իրազեկ զմիւռնահայերու:

Զմիւռնիոյ Հայութիւնը ազգային ու կրթական հարուստ անցեալ մը ունեցած է: Ատեն մը, հայ գրականութեան ուժեղագոյն ամրոցներէն մին եղած է Զմիւռնիան, ուր հասակ նետած ու համբաւ շահած են Մամուրեան, Չիլինկիրեան, Նուպարեանի նման՝ հայ գրին զարգացման ու տարածման նուիրուած դէմքեր, որոնց ինքնատեղծ գրութիւններն ու թարգմանութիւնները սնունդ հայթայթած են քանի մը սերունդներու:

Զմիւռնահայ գրական կեանքը անբաժան մէկ մասը կը ներկայացնէ մեր գրականութեան պատմութեան:

Ազգային տեսակէտով ալ այդ գաղութը մեծ գործունէութիւն ունեցած է: Իր վարժարաններու, եկեղեցիներու, որբանոցներու, հիւանդանոցներու ցանցով, մեծապէս զարկ տուած է շրջանի Հայութեան ազգային գիտակցութեան զարգացման ու խորացման:

Իմ գրաւած առեւտրական դիրքով, իր կալուածական հարստութեամբ, զմիւռնահայութիւնը առաջին տեղը գրաւած է քաղաքին մէջ, վայելելով թէ տեղացի եւ թէ եւրոպացի տընտեսական շրջանակներուն վստահութիւնը:

Մեր աշխատակից Պ. Թագւոր Ճերմակեան, որ պատմական ծանօթութիւններ ու հմտութիւն ունի, կրնայ ստանձնել խմբագրական աշխատանքը: Հրատարակութեան համար մեծ գումար պէտք չէ: Թերեւս մեկենաս ալ գտնուի, եթէ դիմումներ կատարուին Մանչէսթրի, Փարիզի եւ Նիսի զմիւռնահայ հարուստներուն, որոնց նախահայրերը օրինակելի զոհողութիւններ ըրած են զմիւռնահայ բարեգործական հաստատութիւններուն»:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Պաղտատէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, պարսիկ խորհրդարանը օրէնք մը քուէարկեց, որով կառավարութեան կը յանձնէ ներածման մենաշնորհը: Պատճառը այն է որ ռուս կառավարութիւնը չէ ուզած վերանորոգել ռուս-պարսիկ առեւտրական դաշնագիրը, որ ի զօրու էր 1929էն ի վեր: Այս մենաշնորհին տրամադրութիւններուն համաձայն, կառավարութիւնը պիտի արտօնէ որ մասնաւորներ կամ հաստատութիւններ ապրանք ներածեն, պայմանաւ որ արտածեն Պարսկաստանի ճարտարարուեստական եւ բնական արտադրութիւնները, ներածուածներուն արժէքով:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ամբողջ Թուրքիոյ մէջ ընտրութեան պատրաստութիւնները կը շարունակուին: Պոլսոյ մէջ ցանկերը կախուած ըլլալով, 15 օր պէտք է սպասել դիտողութիւնները լսելու եւ ըստ այնմ սրբագրութիւններ ըլլալու համար:

Մինչեւ հիմա գրեթէ ոչ մէկ կարեւոր դիտողութիւն եղած է, պակաս կամ սխալ անուն մատնանշուելու համար: Դեռ յայտնի չէ եղած թէ Պոլսէն քանի՞ երկրորդ կարգի ընտրող պիտի ըլլէ:

Խալքի մէջ ալ ընտրական պատրաստութիւնները կը շարունակուին, խորհրդակցութիւններ կ՚ըլլան Բ. կարգի ընտրելիներու ցանկին շուրջ:

⁂ Ազգ. Մեծ Ժողովը մարտ 25ին դադարի շրջանին մէջ կը մտնէ: Թեկնածուներուն ցանկը ապրիլ 19ին պիտի յայտարարուի եւ նոր ժողովը հաւանաբար 28ին պիտի գումարուի: Զրոյցի մը համաձայն, ներկայ երեսփոխաններէն 60ը, ուրիշ զրոյցի համաձայն ալ 150ը պիտի փոխուին:

Բայց ահա թէ ինչպէս զաւեշտի մը կերպարանք կը ստանայ այս ընտրութիւնն ալ: Բարեփոխումներու մասին կը խօսին: Ահա մէկ քանի մտադրութիւններ, որոնք շատ կը մօտենան քարակէօզեան զաւեշտի: Ինկիլիզէն հեռագիր մը կը յայտնէ.— Այն միջոցին, երբ հիմնական որոշումներ պիտի տրուին, կարելի չէ չընդունիլ թէ զանազան հոսանքներ եւ կարծիքներ գոյութիւն ունին:

«Այս որոշման առաջինն այն է որ հիմնական օրէնքի մէջ բարեփոխումներ պիտի ըլլան եւ Ազգ. Ժողովին մէջ Խալքը աջ, կեդրոն եւ ձախ հատուածներու պիտի բաժնուի: Խորթ չի թուիր այս բանը՝ որուն նպատակն է Ազգ. Ժողովին առաձգականութիւն տալ միջազգային քաղաքական «քոմպլինէզոն»ներու պահանջներուն եւ քաղաքական մակընթացութեանց եւ տեղատուութեանց հանդէպ:

Նախատեսուած երկրորդ կէտը այս է.— Աւելի սերտ դարձնել կապը կուսակցութեան, Ժողովին ու կառավարութեան միջեւ, եւ պահել Խալքը իբրեւ միակ կուսակցութիւն, զօրացնելով միայն զայն երիտասարդական կազմակերպութիւններով:

Հաւանական է որ առաջին ձեւը յաղթանակէ, նկատելով որ պէտք է հետեւիլ ընդհանուր տրամադրութեան հոսանքներուն եւ ատոնց համաձայն ճշդել կուսակցութեան սկզբունքները:

Եթէ այս ձեւը ընդունուի, Ազգ. Ժողովին տարեկան նստաշրջանը 6 ամիսէն 4ի պիտի զեղչուի:

Մենշեւիկները պիտի կրեն իրենց պատիժը

Կը յիշուի թէ Մոսկուայի վերջին դատավարութիւնը որ բացուեր էր մենշեւիկներուն դէմ եւ Բ. Միջազգայինը վարկաբեկելու նպատակով, վերջացեր էր 7 հոգիի դէմ տրուած մահավճռով եւ մնացեալ 7ին դէմ արձակուած բանտարկութիւն զանազան պատիժներով: Բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ դատապարտեալները Խորհուրդներու 6րդ համագումարին ներկայացուցեր էին իրենց տրուած պատիժները թեթեւցնելու իմաստով խնդրագիր մը: Համագումարին նախագահութիւնը խնդրագրին քննութիւնը յանձներ էր կեդր. Գործադիր Կոմիտէի Նախագահութեան, որ մերժած է նկատի առնել:

Գերմանաւստրիական համաձայնութիւնը

Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ կառավարութիւնները իրենց ներկայացուցիչներուն միջոցաւ, հաղորդեցին Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Անգլիոյ՝ իրենց միջեւ կնքուած տնտեսական պայմանագրութիւնը: Նոյնը պիտի հաղորդուի նաեւ Պալքանեան պետութեանց: Այս օրերս հրատարակութեան պիտի տրուի նաեւ պայմանագրութեան բնագիրը՝ որուն գլխաւոր հատուածներն են.— Երկու երկիրները կը պահեն իրենց վարչական ինքնավարութիւնը: Սակայն ո՛չ մէկը կրնայ առեւտրական պայմանագրութիւն կնքել երրորդի մը հետ, առանց միւս կողմի հաւանութեան եւ գործակցութեան:

Պայմանագրութիւնը կնքուած է երեք տարուան համար և երկարաձգելի է: Ատով Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ, վերցած կ՚ըլլան մաքսային պատնէշները: Երկու երկիրները կը դադրին իրարմէ գանձելէ ներածման եւ արտածման տուրք, բացի աւստրիական կարգ մը արտադրութիւններէ, որոնք պահ մը եւս տուրքի ենթակայ պիտի մնան, մինչեւ որ աւստրիացի եւ գերման գործատէրերը համաձայնութեան գան:

Երկու երկիրներու մաքսային հասոյթները պիտի բաժնուին պայմանաժամին վերջը՝ համաձայն իւրաքանչիւրին բնակչութեան:

Պերլինի քաղաքական շրջանակները հետաքրքրութեամբ կը սպասեն ֆրանսական շրջանակներու տպաւորութեանց:

Կ՚ըսուի թէ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ կողմէ ուրիշ պետութեանց հետ կնքուած առեւտրական պայմանագրութիւնները պիտի վերամշակուին, նոր կացութեան յարմարցնելու մտքով:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

«ԹՈՒՐՔ ՕՃԱԽ»ՆԵՐԸ ԵՒ ԽԱԼՔԸ

Ատենէ մը ի վեր կը խօսուէր «Թուրք Օճախ»ները փոփոխութեան ենթարկելու մասին: Ինկիլիզէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, «Թուրք Օճախ»ները պիտի դադրին վայելելէ ցարդ իրենց տրուած անկախութիւնը եւ պիտի դառնան Խալք կուսակցութեան մշակութային հաստատութիւնները ու պիտի ղեկավարուին իբրեւ նոյն կուսակցութեան մասնաճիւղերը:

Իրականութեան մէջ արդէն, երկու տարիէ ի վեր, Օճախները կը նկատուէին Խալքի մշակութային բջիջները եւ սակայն երկու կազմակերպութեանց անջատ ղեկավարումը՝ կը նկատուէր թէ թոյլ չտար ստանալու Օճախներէն սպասուած արդիւնքը: Այս նպատակով ալ, Օճախները շարունակելով մէկտեղ իրենց մտաւորական ու մշակութային աշխատանքները, պիտի դադրին ունենալէ իրենց անկախ վարչութիւնները:

«Օճախ»ներու անունները եւս փոխելու մասին հարց ծագած է:

ԷՐԶՐՈՒՄ-ՍՎԱԶ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Էրզրում-Սվազ երկաթուղիի շինութեան յանձնառու գերման խմբակին հետ համաձայնութիւն գոյացած է իւրաքանչիւր քիլոմէթրի համար 800 ոսկի քննութեան վարձքի խնդրին շուրջ: Խմբակը իմացուցած է որ ետ կը կենայ այս գումարը պահանջելէ եւ թէ պատրաստ է յատակագիծներուն համաձայն շինութեան սկսելու:

Խմբակին ներկայացուցիչները մօտերս Էնկիւրի պիտի երթան, Հանրօգուտ գործավարութեան հետ բանակցութեան սկսելու համար:

ՊՈԼՍՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ընտրական ցանկերու պատրաստութիւնը առիթ մը եղած է որ Պոլսոյ ներկայ բնակչութեան թիւի մասին մօտաւոր ճշդութեամբ ստուգում մը ըլլայ: Յայտնի եղած է որ, մէկ տարեկան մանչ երախաներն ալ հաշուելով, Պոլսոյ այր բնակչութիւնը 312-320 հազարէն աւելի չէ: Մինչդեռ 1927ի ընդհ. մարդահամարին արդիւնքը այն էր որ Պոլսոյ այր բնակչութիւնը 409,606 հոգի է: Կը նշանակէ որ բնակչութիւնը նուազած է:

1927ի մարդահամարը Պոլսոյ երկու սեռի բնակչութիւնը 699869 հոգի ցոյց կուտար, մինչդեռ այսօրուան քննութիւնը 580 հազար ցոյց կուտայ բնակչութիւնը: Պէ՞տք է եզրակացնել թէ Պոլսոյ բնակչութիւնը, փոխանակ աճելու, երեքուկէս տարուան մէջ 120 հազար հոգի պակսած է: Միւս կողմէ, շահագրգռուող շրջանակներ դիտել կուտան որ ընտրական քննութիւնը մարդահամարին չափ խիստ չի կրնար եղած ըլլալ անշուշտ, եւ շատեր կարելի չէ եղած արձանագրել:

Կը կարծուէր թէ Պոլսէն մինչեւ 21 երեսփոխան կարելի պիտի ըլլար հանել, մինչդեռ ներկայ հաշիւով, 15 երեսփոխան պիտի ընտրուի:

ՉԱՐԼԻ ՉԷՓԼԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Համր շարժանկարի հանճարեղ ու ժողովրդական հերոսը Չարլի Չէփլին Փարիզ հասաւ կիրակի օր: Հազարաւոր բազմութիւն մը, ժամանակէն շատ առաջ արդէն, խռնուեր էր կառ. տը Լիոն կայարանին ներսը, դուրսը, շրջակայքը, խափանելով երթեւեկը: Խանդավառութեան անօրինակ ցոյցերու մէջ, Չարլի հազիւ յաջողեցաւ անվտանգ եւ ողջ առողջ... մտնել ինքնաշարժի մը մէջ, մեկնելու համար պանդոկ:

ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀ ՎԱՃԱՌԱՄԱՐՏԻՆ ԴԷՄ

Եւրոպա, իրօք սկսած է արդարացնել իր «հին աշխարհ»ի համբաւն ու տիտղոսը։ Հակառակ իր դարաւոր փորձառութեան, հարուստ քաղաքակրթութեան ու գիտական վերջին կատարելագործութեանց, ու նաեւ, հակառակ իր խորաթափանց առաջնորդներու փաղանգին, նոր սկսած է անդրադառնալ համաշխարհային վտանգին որ կը կոչուի խորհրդային Տըմփինկ — վաճառամարտ՝ Յառաջի թարգմանութեամբ։

Ցարդ, Եւրոպա, երբ հնամեայ պառաւ մը կը գոհանար տըրտռալով եւ ճլտորուելով ընդդէմ տնտեսական պատերազմին, — յարձակում, խուժում, իրականութեան մէջ, զոր բոլշեւիկ Ռուսը յայտարարեր էր աշխարհի հինգ մասերուն։ Ձար Նիքոլայի ժառանգորդներուն նպատակը թափանցիկ էր առաջին ակնարկով իսկ. — Շնորհիւ դրամատիրական երկիրներու նահանջող տնտեսութեան, ահաբեկել եւրոպական եւ ամերիկեան շուկաները, անգործութեան դատապարտել արտադրութիւնը որ մեծապէս վնասուած էր արդէն պատերազմէն ասդին՝ զանազան պատճառներով, եւ բոլշեւիկեան ապրանքներու անմրցելի գիներով, հայթայթել օտար դրամ, որուն մէկ մասը յատկացնէր հնգամեայ ծրագրի իրագործման եւ խորհրդային տնտեսութեան բարգաւաճման. միւսը, արտասահմանի մէջ՝ բոլշեւիկեան նըպատակներու հետապնդման։ Այս՝ ծրագրին նիւթական — տնտեսական կողմը։ Կար եւ բարոյական-ընկերային երեսը, — Եւրոպական եւ ամերիկեան շուկաներու խանգարումով, սաստկացնել անգործութիւնը, բազմամիլիոն գանգուածներ դատապարտել անօթութեան ու գրգռելով եւ հրահրելով համատարած դժգոհութիւնը, աշխարհը մատնել յեղափոխութեան, քաղաքացիական կռիւներու զարհուրանքին ու վայրագութեան, որպէսզի Ստալինի մականը երկարէր Քրէմլինէն սկսեալ մինչեւ աշխարհի բոլոր աւերակները...

Խենթի երազ չէ այս։ Այլ ծրագիր՝ որուն գործադրութիւնը կը հետապնդուի դեռ այս պահուս, աշխարհի գրեթէ բոլոր մասերուն մէջ։

Ու այս վտանգին առջեւ աշխարհ նոր սկսած է աչք բանալ ու խորհիլ։ Ո՛չ թէ անոր համար որ զուրկ է պայքարի անհրաժեշտ ու ազդու միջոցներէն այլ որովհետեւ, իր ծոցին մէջ իսկ տիրող հակամարտութիւնները թերեւս, կ'արգիլեն զինքը յստակօրէն նշմարելէ ուղիղ ճամբան ու անկէց քալելէ։

Միայն Գանատան է որ բացարձակապէս արգիլած է բոլշեւիկ ապրանքներու մուտքը։

Ամերիկա արգելքի տակ առաւ այն ապրանքները որոնք կը նկատուին «բռնի աշխատանք»ով արտադրութեան։ Արգիլեց՝ բայց ձգելով մուտքի բաց դռներ։ Նկրածողին կ'իյնայ փաստել ու հաստատել թէ իր ապրանքը օրինաւոր աշխատանքի պտուղ է։ Բայց եթէ ճիշդ են ամերիկեան պաշտօնատուններու զարհուրելի կաշառակերութեան զրոյցները, դժուար չէ ուրեմն բթամատի ու ցուցամատի թեթեւ շարժումով դռները բանալ տալ։ Նոր է, որ Ամերիկա ձեռնարկած է ուսումնասիրելու Խորհր. Միութեան հետ իր առեւտրական յարաբերութիւնները ճշդելու եղանակ մը։

Անգլիա, որ Ստալինի հետ կնքուած առեւտրական դաշնագիր մըն ալ ունի, կը վարանի որեւէ քայլ առնել վաճառամարտին դէմ, որովհետեւ անհնար կը գտնէ որեւէ երկրի մէջ քննութիւն կատարել՝ ստուգելու համար բռնի, սորկական աժժանակիր ու ձրի աշխատանքի զրոյցները...։ Ընկերվարական Մաքտոնալտը՝ իր անգործները բազմապատկելու եւ զանոնք երկարատեւ անօթութեան դատապարտելու գնով, չի համարձակիր սիրտը կոտրել Ստալինի։ Մինչ իր պահպանողական հակառակորդը Պոլտուին կը հաւատայ թէ բոլշեւիկեան վաճառամարտը այն ատեն աւելի վտանգաւոր պիտի դառնայ երբ հնգամեայ ծրագիրը սկսի տալ իր պտուղները...։

Թուրքիա, որ բարեկամական դաշինքներ ալ կնքած է եւ բարի դրացնութեան յարաբերութիւններ կը մշակէ Ռուսիոյ հետ, պարզապէս կը ճմլուի։ Պոլսոյ երկու խեղճուկրակ կրախիսի գործարանները, ստիպուած են փակել իրենց դռները, կարմիր կրաղիսի աժան հեղեղին առջեւ։

Իսկ Ֆրանսա 1930 հոկտ. 3ի կառավարական հրովարտակով մը, ռուսական ապրանքներուն համար կը պահանջէր ներածման արտօնագիր։ Այս միջոցը որեւէ դրական արդիւնք տուած չըլլալով։ Նոր դահլիճին առեւտրական նախարարը պէտք կը զգար վերամշակելու հրովարտակը։ Մինչ Ռուսիա մատը փաթթելով զայն, ի լուսաբանութիւն խաւարեալ մտաց... կը յայտարարէր թէ Ֆրանսա տնտեսական պատերազմ բացած է Խորհր. Միութեան դէմ եւ Ֆրանսայի իր գնումները կ'իջեցնէր նուազագոյն, խստօրէն անհրաժեշտ չափին։

Փաստը այն է թէ մինչ Ռուսիա վայրագ կորովով մը կը քալէ իր գործած ճամբէն, հին աշխարհը նշմարելով մէկտեղ վտանգը, կը շարժի, աւելի ճիշդը, կը փորձէ շարժիլ վարանումներով ութարթափումներով, որոնք յաճախ կը բախին կառավարական ու միջազգային զանազան նկատումներու։

«Էնթրանսիժան»ի տնօրէնը խելօք ու կակուղ քննութեան մը ենթարկելէ յետոյ հարցը, պատշաճ կը նկատէ առաջարկել կառավարութեան որ ուսումնասիրէ այս հարցը, որովհետեւ, մինչ մէկ կողմէ կը ցաւի որ Ֆրանսայէ իր գնումները նուազեցուցած է Ռուսիա, միւս կողմէ պէտք կը տեսնէ որ խորհրդային տնտեսական գրոհը դադրի...։

Իսկ «Մաթէն»ի մէկ աշխատակիցը կը հարցնէ խտացնելով ընթերցողներու հարցումները եւ կասկածները։

1) Եւրոպա զինուա՞ծ է խորհրդային վաճառամարտին եւ հնգամեայ ծրագրին դէմ, որ ուրիշ նպատակ չունի, եթէ ո՛չ սաստկացնել վաճառամարտը, աշխարհը մատնելու համար ընկերային ամէնէն ծանր անկարգութեանց ու թշուառութեանց։

2) Եթէ վաճառամարտ կայ, կը նշանակէ թէ ապրանքներու արտադրական գինը աւելի բարձր է քան վաճառման գինը։ Ուրեմն, չի կրնար տեւել։ Եւ հետեւաբար, որեւէ վտանգ չկայ։

3 Վաճառամարտը իրօք կը կատարուի խոռվութիւններ հատուցանելու մտքո՞վ, թէ պարզապէս, դրամ հայթայթելու եւ արտասահմանի հետ հաշիւներ փակելու մտքով։

4) Բաղդատմամբ աշխարհի ընդհ. առեւտուրին, ի՞նչ կը ներկայացնէ իրօք խորհրդ. առեւտուրը։ Ան առաւելն 1 կամ 2 առհարիւր համեմատութիւն մը։ Ի՞նչպէս ընդունիլ ուրեմն որ այս չնչին համեմատութիւնը կրնայ լուրջ խռովութիւններ յարուցանել։

Ու Մաթէնի աշխատակիցը փարատելէ յետոյ իր ընթերցողներուն կասկածները կ'եզրակացնէ.— Պէտք որ աշխարհ համաձայնի գործունէութեան մը շուրջ՝ ընդդէմ վաճառամարտին եւ ընդդէմ հնգամեայ ծրագրին, որ առաջինին երկարաձգումն է։ Ցարդ, վաճառամարտին դէմ զանազան երկիրներու օրէնքները իրարու համաձայն եւ ազդու ալ չեն։ Այս միաձայն գործակցութիւնը երբեք չպիտի նմանի միջամտութեան մը կամ պաշարումի մը, համաձայն հին ըմբռնումներու։ Հեռու ծանրացընելէ ռուս ժողովուրդին թշուառութիւնը, պիտի պայքարի առեւտրական դրութեան դէմ որ ամէնէն առաջ ու ամէնէն ստոյգ վնասները կը հասցնէ Խորհրդ. Միութեան տնտեսութեան։ Այսպէս ընելով, պաշտպանուած պիտի ըլլան աշխարհի գործաւորներուն իրաւունքները, երբ, հնգամեայ այս ռազմափորձերը կը ձգտին զայն իջեցնել ընկերային ամէնէն ցած աստիճանին, զարհուրելի համեմատութեամբ աւելցնելու համար յուսահատներու մեծ բանակը»։

Կը տեսնէք թէ եզրակացութիւնը ճիշդ է։ Ճիշդ՝ անոր համար մանաւանդ որ հնգամեայ ծրագիրը ո՛չ միայն դէմ է ընկերվարութեան եւ անոր սկզբունքներուն, այլ նաեւ աշխատաւոր զանգուածներու շահերուն։

Սակայն հարց է թէ Եւրոպա պիտի գիտնա՞յ ըլլալ բաւական խելացի, շարժելու համար համաձայն եզրակացութեանց...։

Մ. ԱՐՍԷՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ
ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ԳԱՂԹ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Յառաջի ընթերցողները ծանօթ են, վերջին քանի մը տարուան ընթացքին Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթականաց Յանձնախումբի ներկայացուցչութեան կողմէ տարուած աշխատանքներուն։ Շնորհիւ սոյն Յանձնախումբի յարատեւ ջանքերուն արդէն մեր գաղթական ժողովուրդին մէկ մասը տեղաւորուած եւ տունի ու տեղի տէր դարձած են։

Ազդակ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ։

Գաղթ. Յանձնախումբը կանոնաւոր կերպով եւ լռութեամբ կը շարունակէ իր աշխատանքները եւ օրէ օր կ'աւելցնէ թիւը պատսպարեալ գաղթական Հայերու, առանձին գիւղերու եւ թաղերու մէջ։

Ցարդ հաստատուած են եօթը գիւղեր, վեցը Ալէքսանտրէթի սանճագին եւ մէկը Լաթաքիոյ շրջանին մէջ։ Բացի այդ, առանձին հայկական թաղեր կազմուած են Յանձնախումբի կողմէ Պէյրութի, Հալէպի, Դամասկոսի Ալէքսանտրէթի եւ Գըրըգ-Խանի շրջակաները։

Այս բոլոր գիւղերու եւ թաղերու մէջ մեր կատարած այցելութիւններն ու քննութիւնները մեզ այն եզրակացութեան բերին որ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցչութիւնը իր անաղմուկ եւ առանց ռէքլամի երեք տարուան գործունէութեան ընթացքին, փրկարար դեր մը կատարած է տանուտէր եւ ինքնապահ դարձնելով հազարաւոր հայ ընտանիքներ։

Առաջին անգամ հաստատուած գիւղերու բնակչութիւնը արդէն դադրած է նպաստ ստանալէ եւ կ'ապրին իրենց աշխատանքի արդիւնքով։ Իւրաքանչիւր գիւղ ունի իր գիւղական օրինաւոր վարչական կազմը՝ մուխթարն ու խորհրդականները, իր վարժարանը եւ առողջապահական սպասարկութիւնը։ Հողերը բաժանուած են գիւղացիներուն եւ իւրաքանչիւրը իր բաժինը կը հերկէ եւ կը ցանէ եւ կը ստանայ արդիւնքը։

Հայկական գիւղերու տուները շինուած են կանոնաւոր, որոշ յատակագիծով եւ աւելի մաքուր ու արդիական են քան ուրիշ գիւղերու տուները, որոնք դարերէ ի վեր այդ շրջանի մէջ բնակող եւ սեփականատէր եղող գիւղացիներու կը պատկանին,

Առողջապահական տեսակէտով շատ բացառիկ խնամքի եւ գուրգուրանքի ենթակայ են մեր գիւղացիները։ Յանձնախումբը մասնաւոր կարգադրութեամբ մը ապահոված է առողջապահական սպասարկութիւն մը բոլոր գիւղերու համար։

Սուգ-Սուի, Գըրըգ-Խանի եւ Նոր Զէյթունի սպասարկութիւնը յանձնուած է Ֆրանս. Կարմիր Խաչի երկու կարող հիւանդապահուհիներուն, որոնք մէկուկէս տարիէ ի վեր կը հոգան եւ յաճախակի այցելութիւններով կը խնամեն հիւանդները եւ կը հսկեն ընդհանուր առողջութեան։

Իսկ Հայաշէնի, Ապտալ Հիւիւկի եւ Ալաուիներու երկրին մէջ գտնուող Մուշաշէն գիւղի առողջապահական հոգը ստանձնած է Նիր Իսթ Րըլիֆը, որ այդ նպատակին համար տրամադրած է Ամերիկացի կարող հիւանդապահուհի մը եւ հայ բժիշկ մը։ Այս վերջին երեք գիւղերուն մէջ, նախորդ տարիները, մալարիայի դէպքեր պատահած էին. հիմա այս եւ ուրիշ աշխատանքներու շնորհիւ դադրած է հիւանդութիւնը արժէք ներկայացնելէ։ Ժողովուրդի առողջութիւնը գոհացուցիչ է եւ գրեթէ հիւանդ չկայ։

Հայաշէն եւ Ապտալ Հիւիւկի գիւղերու աղբիւրներուն քով գոյացած պզտիկ ճահիճները արդէն բոլորովին չորցուած են եւ վերածուած պարտէզներու։ Պզտիկ խրամատներ բացուած են եւ աղբիւրի ջուրերուն եզերքները քարէ պատեր կառուցուած. որպէս զի ջուրը դաշտին մէջ չտարածուի. որով այլ եւս ջուրերը չեն կրնար լճանալ եւ մժեղներու բոյն դառնալ։

Բացի այդ, բոլոր տուներու պատուհանները մետաղէ մժեղարգելքներով պաշտպանուած են՝ արգիլելու համար մժեղներու ներս մուտքը։

Բժշկական սպասարկութիւնը ոչ միայն բոլորովին անհետացընելու վրայ է մալարիան, այլ ուրիշ հիւանդութեանց ալ առաջքը կ'առնէ, որոնք իրենց հետ բերած էին գիւղացիները քէմբերէն եւ տարագրութենէն, ինչպէս թրաքոմա եւայլն.։

Շատ անգամ բժիշկն ու հիւանդապահուհին օրեր կը մնան գիւղերու մէջ, կը հսկեն հիւանդներուն եւ ձեռք կ'առնեն ամէն կանխազգուշական միջոցներ։

Այս ընդհանուր տեղեկութիւններէն վերջ, առանձին առանձին քննենք իւրաքանչիւր գիւղը, անոնց բնակչութեան թիւն ու դիրքը, աշխատանքները եւ վիճակը։

ՀԱՅԱՇԷՆ

Մեծութեան եւ կարեւորութեան կարգով առաջին տեղը կը գրաւէ Հայաշէն գիւղը, ուր շինուած են 101 տուներ, դըպրոցի ընդարձակ շէնք մը, մեծ փուռ մը եւ 25 ախոռներ։ Ընդարձակ շէնքեր, բոլորն ալ կանոնաւոր եւ արդիական ձեւերով։

Այս գիւղի բնակչութեան թիւն է 78 ընտանիք, բաղկացած 264 հոգիէ, ընդհանրապէս երկրագործներ եւ գործի մարդիկ։ Անցեալ տարուան ընթացքին այս գիւղի մէջ պատահած են հինգ հարսանիք եւ 15-20 ծնունդ։

Ծնունդներու եւ մահերու թիւը ճշգրտօրէն ճշդել կարելի չեղաւ դժբախտաբար, սակայն գիւղացիներու տուած տեղեկութեանց համաձայն քանի մը հոգի միայն մեռած են։

Հայաշէնի ժողովուրդն ու տուները շատ մաքուր են եւ ներկայանալի. գիւղին շատ մօտ կայ աղբիւր մը, որ ապառաժներու տակէն կը ժայթքէ եւ ջուրը առատ եւ մաքուր է։ Գըլխաւորաբար այս աղբիւրին եզերքներն էին որ եղեգնուտներ կը բուսնէին եւ պզտիկ ճահիճներ կը գոյացնէին, որոնք այժմ բոլորովին, չորցուած են։ Աղբիւրը շրջապատուած է «չիմէնթօէ» բարձր պատով մը, որպէս զի ջուրի ընթացքէն աղտոտութիւններ չգան։

Գիւղին արեւմտեան կողմի տարածութիւնը յատկացուած է պարտէզներու մշակութեան, ուր տնկուած զանազան պտղատու եւ անպտուղ ծառերը երկու տարուան ընթացքին անհաւատալի համեմատութեամբ մեծցած եւ պզտիկ անտառի մը վերածուած են։ Պտղատու ծառերէն ոմանք արդէն այս տարի սկսած են պտուղ տալու։

Իսկ բանջարանոցները, շնորհիւ մեր գիւղացիներու աշխատանքին եւ ջանքերուն, շատ գոհացուցիչ բերք կուտան եւ բաւելէ վերջ իրենցպէտքերուն, մաս մըն ալ կ'արտածեն անոնցմէ։ Նշմարելի է որ պարտիզպանութիւնը հետզհետէ աւելի կը զարգանայ հայ գիւղերուն մէջ։

ՏՆԿՈՒԱԾ ԾԱՌԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ

Հայաշէնի պարտէզներուն մէջ տնկուած են հետեւեալ ծառերը.—

Ծիրանի	2000
Թզենի	450
Սալորենի	70
Նռնենի	1600
Թթենի	8400
Դեղձենի	600
Խնձորենի	150
Ձիթենի	150
Սօսի	500
Էքալիբթիւս	200
Բարտի	6700
Որթատունկ	1000
Վարդենի	300
Ուռենի	300
Լիմոն	50
Նարնջենի	50
Նոր-Աշխարհ	400
Կեռաս	50
Սերկեւիլ	25
Զանազան ծառեր	100
Ընդհ. Գումար՝	22.995

Այս թիւերը ի հարկէ կրնան մէկ քանի հատ պակաս կամ աւելի ըլլալ. սակայն մենք ընդհանրապէս նուազագոյն թիւերը նկատի առած ենք։

Բարտիները տնկուած են պարտէզներու շուրջ, փոքրիկ ճամբաներու երկու եզերքը եւ ջուրի ճամբու երկու կողմերը։ Իսկ վերջին տունկերը փորձի համար տնկուած են. եթէ լաւ արդիւնք տան, անոնցմէ հետզհետէ աւելի պիտի մշակուին։

Պէտք է աւելցնել նաեւ որ այս բոլոր տունկերը հայթայթուած են Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթ. Յանձնախումբին կողմէ։ (1)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ԵՒ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ՍԱԼՄԱՍՏԻ ՄԷՋ

Անօրինակ ու անշուք տառապանքներու մէջ ծփացող այս գաղութը, գերագոյն մարտնչումի իր պահերուն մէջ, չի մոռնար ցեղին աւանդատուփէն փառաբանումի կոչել հրաշաբոյլ մասունքներ, անոնցմով հաղորդուելու, անոնց սրբազան յուռութքովը կախարդուելու։

Վարդանա՛նք...

Տօն՝ հրեղէն մարգարէին...

Տօն՝ իր ցեղին պետական հզօր նկարագրին...

Սալմաստահայ գաղութը կը տօնէ զայն 3 վայրերու մէջ։

Ղալասար, Մահլամ եւ Հաֆթվան գիւղերուն մէջ։

Ղալասար... հաւաքուած դպրոցական փոքրիկ տաղաւարին մէջ, կը վերապրին ցեղին անսահման ու շքեղ մեծութիւնը, որ այնքան դաժանօրէն կը փորձուի զգետնուիլ բիւրանուն ու բիւրտեսակ բռնութիւններու կողմէ։ Հրճուանքը որ ցեղը չի դադրիր Վարդաններ հասունցնելէ։

Մահլամ... Ըմբոստ ու ընդվզումներու տրամադիր գիծ մը ... հասունցած անստուգելիանցեալին մէջ, տալով այդ գիւղացիներուն ինքնապաստան ու յանդուգն համոզումներ։

Դպրոցական տաղաւարը լեցուն է... Կը սպասեն, անհամբեր ու չղագրգիռ։ Բանախօս ընկ. Ս. Մեսրոպեանը կ'... նայ։ Զինը կատաղօրէն կ'... գիշերուընէ ի վեր, եւ ճամ... հեռու է.. անկարելի է ... դաշտը ելլել այդպահուն։ Յ... ուսուցիչ՝ ընկ. Վ. Նալեան... նը կը խօսի։ Խնամուած ու ... ճելի վերլուծում մը. «Ին... Վարդանանք առթեցին ... ժողովուրդին»։

Ու Մահլամցին՝ ըմբոստ ... խիզախ զօրավարը կ'երգ... որու առնականութեան ու ... դատութեան պաշտամունք ... փոխանցուած է իրեն, յանձ... «Հ. Յ. Դ.» երեք մօզական ... ռերու պահպանումին ու բռ... վառումին։

Արտասանութիւններ, երգ... դաշն ու հաճելի...

Աւելի նորոյթի ջանք ... Համարձակ ու համակրելի ... ներ.. շատերը փլատակն... տակէն հանուած.. ոմանք ... նոր ապաքինած, լիաշուքթ... կենսուրախ...

Հաֆթվան... Կեդրոնակ... գիւղ... Հինգ հոգիէ բաղկաց... ուսուցչական խումբ... կիրթ... կարող դասակարգի մը գոյ... թիւնը... հանրային մա... միններու վայրը...

Սրահը լեցուն է...

Աշակերտական խումբը ... րահրաշ»ով կը բանայ հանդէ... Արտասանութիւններ, երգեր ... սուցիչ Ա. Բաղալեանի ... դանանցի պատմականէն յե... ընկ. Ա. Գուլոյեանը կը գրո... տէ «Վարդանի գաղափա... հայեցի դաստիարակութի... եբր ողնաշար»։

Անշուշտ հանդէսը շատ ... ջող պիտի անցնէր եթէ երգ... ու ստանաւորները քիչ մը ըն... րովի եւ կարճ ըլլային։ Ու... քան տուն արտասանութի... նները ձանձրոյթէն զատ ... մը պատճառել չեն կրնար ... որ կը հակասէ հանդէսի մը ... նպատակին, չըսենք դեռ ... կը մատնէ կազմողին ճաշ... ու կարողութիւնները։

*** Փետրուար 18ը ... տարի կը տօնուի այս գա... թին մէջ։ Երկրաշարժի ... որ դեռ կը շարունակուի, ... ճառ մը չէր մոռցնելու, ... թեան դէմ մեծագոյն ընդվզ... այդ պայծառ արարքը։

Բոլոր գիւղերէն ստա... բազմութիւն մը խռնուա... Հաֆթվանի դպրոցի՝ իրար մէ... ցած 3 սենեակներուն մէջ։

Ընկ. Ս. Մեսրոպեան ... բանայ հանդէսը անսեթեւ... ոճով մը։ Կը մանրամասնէ ... կողմնակալօրէն պարագա... ու պատճառները, որոնցմէ ... ցաւ Փետրուար 18ի ապստա... բութիւնը։

Ան ըսաւ ի միջի այլոց՝

«Հայ ժողովուրդը չէր կրնա... հանդուրժել այն անօրին... վայրագութիւններուն, որոն... նմանը չէր տեսնուած Համի... եան սարսափներուն իսկ։

Հայ ժողովուրդը տեսաւ ... լեգնոտ արագութեամբ, բռ... բարոս մեթոտներով ոչնչացու... իր ընտրանիին. աշխարհի կա... ղաղութեան ու յեղափոխութեա... ջահեր կրող դահիճներու կողմ... որոնք հարկադրանքի մը ... չէին բուռ մը ժողովուրդի ... այդքան անարգ վարուելու ... ահա զայրոյթ մը սիրտէ սիրտ ... հոգիէ հոգի թունդ ելաւ. ... կամքեր ըմբոստացումի վճ... տուին առանց խօսքի ու ցո... մունքի։ Զայրոյթը ոչ մէկ սի... թողուց աննուաճ ու անզգ... մը անտարբեր. հասարակ... թիւն, առանց դաւանանքի ... դասակարգի խտրութեան ... կծուիլ սկսաւ. պոռթկում ... անզուսպ ու կատաղի, երկ... մէկ ծայրէն միւսը ցնցեց ... Դաշնակցութիւնը հարկադր... եղաւ զայն ղեկավարելու յան... առնել։

«Այս տօնը՝ գաղափարակ... անհաշտ գետնի մը վրայ ... ուած ըմբոստացում մը չէր ... շեցներ բոլշեւիկեան տիրապ... տութեան դէմ։

«Այս տօնը՝ Հ. Յ. Դաշն... ցութեան կողմէ կանխորոշ...

բազրով մը բռնկած գործ մը չէ որ կը ներկայացնէ։

«Եւ ոչ ալ անոր սկզբնական շարժումին հրահանգը արդար է փակցնել քանի մը կամ աւելի ժարգերու բերանին։

«Մտքերու ու հոգիներու ահեղ ցոյցում մը առաջ բերաւ հոգեբանական անզուսպ մակընթացութիւն մը· կարօտ հրամայողի մը· գլուխի մը. եւ Դաշնակցութիւնը եթէ ուզեր անգամ զայն սաստել պիտի չկրնար. եւ բռնադատուած անոր գլխաւորողն ու հրամայողը դարձաւ, ձեւակերպելով զայրոյթի անհեղ բռունցքը ժողովրդական բարբարոսութիւններն անգամ ձառացութեան ժառնող դահիճ «Յեղափոխականներու դէմ»։

Ապա խօսք առին տեղիս քահանան եւ ընկ. Պետրոս Կաքաշեանը, ներկայացնելով Փետր. 18ը, «իբր շղթայուածում մը վարդաններէն աւանդ ձգուած, Րաֆֆիներէ հրդեհուած ու Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ձեւակերպուած անվեհեր ցեղին «զարթօնքին...

Խելայեղ ու խանդավառ ծափեր...

Յետոյ խնճոյք... նուագ, բաժակաճառ, պարեր ու գգլխիչ խանդավառութիւն մը մինչեւ լուսաբաց։

ՀԵԿՏՈՐ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՄՊԵՐԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԱՏԵՆ

Գերմանացիք նկատի առնելով արուեստական ամպերու օգտակարութիւնը պատերազմի ատեն, սկսած են մեծ մղում տալ պաշտպանութեան այդ միջոցին։ Այս նպատակով կը գործածեն 40 սանթիմեդր բարձրութիւն ունեցող մառախուղի տուփեր, որոնք կը պարունակեն ծծմբական թթու եւ կիր։

Գործիքի մասնաւոր կազմուածքով մը ծծմբական թթուն կաթիլ կաթիլ կ'իյնայ կիրին վրայ, եւ անկէ առաջ կուգայ թանձր մուխ մը, որ տուփերուն կողմնակի ձուաձեւ ծակերէն դուրս կ'ելլէ։ 12 վայրկեանէն ամբողջ ծծմբական թթուն կը հատնի, որմէ ետքը պէտք է նոր տուփեր դնել գործածութեան համար։

Արուեստական ամպերը հովին ուղղութեամբ ընթանալով՝ 100 մեդր բարձրութեան մը կը հասնին, այնպէս որ երբ աշխատութեան տեղին աջ ու ձախ կողմերը բաւականաչափ քանակութեամբ դրուին այդ տուփերէն, զինուորները անտեսանելի ըլլալով կրնան պաշտպանուիլ ցամաքային կամ օդային ամէն յարձակումի դէմ։

Արուեստական ամպերը առողջութեան չեն վնասեր, ամպամած այդ ծածկոյթին մէջ կարելի է 40-80 մեդր տարածութեան մը վրայ զիրար տեսնել, ինչ որ կը թոյլատրէ զինուորական ջոկատներուն շփման մէջ մտնել իրարու հետ, առանց հեռուէն նշմարուելու։ Սակայն անոնք որ ստիպուած են շատ մօտենալ այդ տուփերուն, կը սկսին հազալ, բայց անկէ որեւէ վնաս չեն կրեր։

Տուփերը դիւրատար են եւ անոնց գործածութեան տեւողութիւնը կարճ է։ Մաքրելէն ետքը կարելի է զանոնք անվերջ կերպով գործածել։

Ռազմափորձերու ատեն արուեստական ամպերու գործածութիւնը նպաստաւոր արդիւնքներ տուած է։ Միակ անպատեհութիւնը որ կայ, հովի զօրաւոր հոսանքն է, որ կը ցրուէ արուեստական ամպերը։ Նմանօրինակ պարագաներու մէջ, առանց ժամանակ կորսնցնելու պէտք է լրացուցիչ տուփերու գործածութեան դիմել, լեցնելու համար օդին մէջ պարապ մնացած մասերուն պակասը։

Ինչպէս կը տեսնուի, զօրաւոր հովերու կամ սաստիկ փոթորիկներու ատեն արուեստական ամպերու գործածութիւնը լուրջ անպատեհութիւններ կը ներկայացնէ, հաւանական է որ գերմանական նրբին հնարամտութիւնը շատ չանցած պիտի յաջողի միջոց մը գտնել, առաջքն առնելու համար այդ անպատեհութեան։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ի՞նչ լուր կը բերէ Հայաստանի վերջին թղթաբերը։ «Խորհ. Հայաստան»ի մարտ ամսուան առաջին շաբթուան թիւերը մեծ մասամբ լեցուած են «մենշեւիկներու դատավարութեան» նկարագրութիւնով եւ Հայաստանի յետին անկիւններէն ղրկուած բանաձեւերով. Այդ բանաձեւերէն կը հասկցուի, որ Հայաստանի գրողները, բանուորները, արհեստաւորները, ճարտարապետները բոլորն ալ կը պահանջեն «մենշեւիկ»ներուն գնդակահարութիւնը։ «Խորհ. Հայաստան» չէ՞ր կրնար իր կողմէ կարճ բանաձեւ մը գրել, «գնդակահարեցէք» պոռալ եւ տակը դնել ստորագրութիւնը Հայաստանի բոլոր... բնակիչներուն, — ո՞վ կը յանդգնէր բողոքել թէ ինք չուզեր ստորագրել այդպիսի բանաձեւի մը տակ։

*** «Խորհրդ. Հայաստան» գրեթէ անընթեռնլի է, չեն կարդացուիր բառերը, որ կը ներկայացնեն հրէշային կազմախօսութիւն մը, եւ բան չի տեսնուիր պատկերներուն մէջ, որոնք աւելի տգեղ են քան կաթիլ մը թափած մելանը թուղթին վրայ։ Խմբագրութիւնը արդէն գիտէ թէ կարդացող չկայ, ոչ ալ պատկերին վրայ նայող, — ահա թէ ինչո՞ւ հոգ չի տանիր իր տպած բաներուն։

*** Մարտ 3ին Երեւանի Մշակոյթի տան մէջ տեղի կ'ունենայ գրական վիճաբանութիւն մը Եղիշէ Չարենցի ստեղծագործութեան մասին։ Այդ առթիւ խոշոր ազդ մը կը տպուի «Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ եւ մեծատառ կը յայտարարուի թէ ի վերջոյ Եղ. Չարենց պիտի խօսի «ինքն իր մասին»։ Չարենց ցուցադրութեան եկած է։

Ինքն իր մասին պիտի խօսի, ինչպէս Սիամցի եղբայրները իրենց խեղանդամութիւնը կը ցուցադրէին կրկէսներուն մէջ։

Կ'երեւի թէ այս յայտարարութիւնը ամչցուցած է Չարենցը, որ օր մը վերջ նոյն թերթին մէջ կը գրէ թէ ինք լուր չունէր ազդէն, թէ միայն ըսած էր որ վերջին խօսողը պիտի ըլլայ ի՛նք։

Ի՛նք, ի՛նք. Եղիշէ Չարենց։

«ԻՆՔՆԱՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ»

Կարգ մը մարդիկ կան արտասահմանի մէջ, — պոլը պոսը տեղը մարդիկ, — որ կ'ուրախանան կարդալով «Խորհ Հայաստան»ի մէջ կատարուած «ինքնաքննադատութիւններ»ը։ Տեսէ՛ք, կ'ըսեն մեզի, հայ բոլշեւիկները ի՞նչպէս կը քննադատեն իրենք իրենց գործերը։ Եւ կը մեղադրեն մեզ, որ այդ «ինքնաքննադատութիւններէն» քաղելով՝ ցոյց կուտանք Հայաստանի մէջ կատարուած ահաւոր սխալները։ Ա՜յ մարդիկ, — պոլը պոսը միշտ տեղը, — սխալ կամ ոճիր ըլլալէ կը դադրի՞ն միթէ այդ դէպքերը, որոնք կը կատարուին, ի՛նչ փոյթ թէ յետոյ կը քննադատուին՝ միշտ բոլշեւիկներուն կողմէ։ Սխալներ չե՞ն, ոճիրներ չե՞ն դէպքերը, որ տեղի կ'ունենան գիւղերուն մէջ, — Աղքատ գիւղացիները իբրեւ ունեւոր կ'աքսորուին գիւղերէն, կը զրկուին իրենց կենդանիներէն։

Ինչո՞ւ կը կրկնուին այդ ոճիրները, կը նշանակէ թէ բան մը չեն արժեր պատասխաններէն վերջ կատարուած... ինքնաքննադատութիւնները։ Ինչո՞ւ միջոցներ ձեռք չեն առնուիր, որ կուժը չկոտրի ճամբան։ Նասրէտտին կը նախընտրէր իր զաւակը ծեծել դեռ աղբիւր չղրկած, որովհետեւ ի՛նչ օգուտ ունէր ծեծը կուժը կոտրելէն յետոյ։ Երբ ինքնաքննադատութիւնով կը փակուի հարցը, հայ բոլշեւիկը ինչո՞ւ չը համարձակի գրաւել գոյքն ու անասունը խեղճ գիւղացիներուն։

Անոնց ինքնաքննադատութիւնները փոշի են աչքի դէմ։ Իսկ մեր քննադատութիւնները այն իմաստն ունին, որ տասը տարի յետոյ տակաւին վերջ չգտաւ հայ գիւղացիին տառապանքը հայ բոլշեւիկին կրունկին տակ։ Ուրախ պիտի ըլլայինք, երբ առիթը չունենայինք արձանագրելու նման ոճիրներ որ կը կատարուին Հայաստանի մէջ ամէն օր։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ս. ԽԱՉԻ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

«Սօն փօսթա» կը գրէ թէ Սկիւտարի Ս Խաչ եկեղեցիին հարիւր ոսկինոց 27 կտոր կալուածները Էվգաֆին կը պատկանին, քանի որ բուն «միւթէվէլլի»ն՝ Խրիսթոտօրոս ? անուն Հայը, ինչպէս նաեւ անոր ժառանգորդները՝ Աղաճան, Գաբրիէլ եւ Միքայէլ անժառանգ մեռած են։ Էվգաֆը ձեռնարկներ կատարած է, այդ կալուածներուն տիրանալու համար։

ՅՈՅՆԵՐՈՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը գրաւելու ելած է նաեւ Գատըգիւղի յունական մէկ գերեզմանատունը, ուր մեռել թաղելը արգիլուած է տարիներէ ի վեր։ Յունական շրջանակներէ ելած տեղեկութեանց համաձայն, Յոյները ոեւէ է բողոք չպիտի ընեն, այլ պիտի խնդրեն որ ատոր փոխարէն լայնցուի իրենց ներկայ գերեզմանատունը, կամ ուրիշ հող մը տրուի իրենց։

Կ'ըսուի թէ Յոյները սեփականութեան զօրաւոր փաստաթուղթեր չունին, ինչպէս հաստատած են իրաւագէտները։

ԽԱԼԻՏԷ ԷՏԻՊԻ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Տիթրոյիթէն կը հաղորդեն թէ Խալիտէ Էտիպ հանըմ, եղած հրաւէրին վրայ, բանախօսութիւն մը ըրած է Քոլոմպիա համալսարանին մէջ։

Օդաչու Լինտպէրկին մայրը ներկայացուցած է բանախօսը, որ նախ ըսած է թէ ինք կարեւոր գիրքեր գրած է Թուրքիոյ մէջ եւ յետոյ շեշտած որ Թուրք այր մարդիկ իրենց մայրերուն ազդեցութեան տակ կը գտնուին, ինչպէս ամերիկացի այրերը իրենց կիներու ազդեցութեան տակ են։

Բաւական հոծ բազմութիւն մը ներկայ եղած է, մեծ մասով ամերիկացի հարուստ դասակարգէն։ Ներկայ գտնուած են նաեւ խումբ մը Թուրքեր եւ 4 Հայեր, որոնցմէ մէկը տիկին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕԻ ՄԷՋ

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 18 մարտ.— Անցեալ կիրակի տեղի ունեցաւ Պուլվար Օտտօի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան գրադարանի բացումը, թէյասեղանով մը։ Գրադարանի սրահը լեցուած էր ընկերներու եւ համակիրներու կոկիկ բազմութեամբ մը։

Թէյասեղանը սկսելէ առաջ երդման արարողութիւնը կատարուեցաւ երկու պատանիներու, որոնք ուխտեցին մինչեւ ցմահ հաւատարիմ մնալ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան։ Յետոյ երգուեցան «Մշակ Բանուոր»ը եւ «Մենք անկեղծ զինուոր ենք»ը։

Այդ առթիւ ընկեր Ազգին Մարտիրոսեան խօսեցաւ խիստ ոգեւորիչ ճառ մը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան անցեալէն ներկայացնելով դրուագներ։

Յետոյ տեղի ունեցաւ գրադարանի բացումը։

Շնորհիւ Միութեան անդամներուն եռանդուն աշխատութեան, գրադարանը կարճ ժամանակուան մէջ ունեցեր էր 150ի չափ գիրք, նկարներ, եւայլն։ Տեղի ունեցան բազմաթիւ նուէրներ։ Ընկեր Ա. Մարտիրոսեան նուիրեց երեք կտոր գիրք եւ Հ. Յ. Դ. մեծադիր զինանշան մը։ Ընկեր Ս. Վարդերեսեան նուիրեց երեք կտոր գիրք։ Ընկ. Կ Մարտիրոսեան I տարուան «Դրօշակ»։ Ընկ. Ոսկիան Քէնտիրեան 4 կտոր գիրք եւ ուրիշ շատեր։

Միութեան անդամներու կողմէ եղան արտասանութիւններ, երգեր, եւայլն։

Թէյասեղանը վերջացաւ «Մեր Հայրենիք»ով եւ ներկաները ցրուեցան մեծ խանդավառութեամբ։

Դր. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Վալանսէն մեզի կը հաղորդեն թէ 1931 տարւոյ Ազգ. Միութեան եւ Հոգաբարձութեան ընտրութիւնը տեղի ունեցած է մարտ 4ին, խորհրդակցական ժողովի մը ընթացքին։ Ներկայ եղած են երեք քաղաքական կուսակցութեանց եւ II Հայրենակցական Միութեանց ներկայացուցիչները, համաձայն սոյն ժողովի որոշման ընտրուած են հետեւեալ անձերը.

Գ. Գ. Ստեփան Անտոնեան (Չէզոք) ատենապետ, Գեղամ Սարոյեան (Դաշնակցական) ատենադպիր, Յակոբ Մարգարեան (Չէզոք) գանձապահ, Պօղոս Ռաշոյեան (Ռամկավար) խորհրդական, Պօղոս Եղիկեան (Չէզոք) Բ. ատենադպիր, Գրիգոր Փիլիպոսեան (Հնչակեան) խորհրդական, Յակոբ Կօշկակարեան (Չէզոք խորհրդական։ Նորընտիր վարչութիւնը գործի ձեռնարկած է արդէն։ Իր հասցէն է՝ Գ. Ստեփան Անտոնեան 2 Place de Hôpital (Մալաթիացիներու քէմփը)։

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

(Չորրորդ տարեշրջան)

Փարիզի Աղքատախնամի Օժանդակ Հայ Օրիորդաց Միութիւնը յառաջիկայ II նոյեմբերի զինադադարի օրը վերստին պիտի բաժնէ Առաքինութեան հինգ մրցանակներ Փարիզ եւ անմիջական շրջակայքը բնակութիւն հաստատած հինգ հայուհիներու, որոնք, առանց հանրային աջակցութեան դիմելու, անհատնում անձնազոհութիւններով, ծանրածանր աշխատանքներով, անդամուկ զոհաբերութիւններով, աննկուն կամքով, յարատեւ ջանքով, լռիկ մնջիկ, զաւկի մը, ծերունի հօր կամ մօր մը եւ կամ անտիրական հայրենակցի մը կեանքը փրկած են։

Մարի-Նուպար անուան տակ 6րդ մրցանակ մը եւս պիտի տրուի նոյն օրը, այս տարուընէ սկսեալ, ա՛յն բազմանդամ եւ կարօտ ընտանիքին որ մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուցած է իր զաւակներուն հայերէն սորվեցնելու, ֆրանսերէն լեզուին հետ։

Հետեւաբար բոլոր անոնք որ ընտրելիներ ունին, առանց դաւանական կամ կուսակցական խտրութեան, թող բարեհաճին մինչեւ հոկտեմբեր 15 զանոնք ներկայացնել նամակաւ Առաքինութեան Մրցանակներու խառն յանձնաժողովին Ատենապետ, Տօքթ. Ալլահվէրտի Որդիի հետեւեալ հասցէով.—

27, Rue des Sablons Paris (16e)

Մրցանակ բաշխել հայուհիներու՝ մութ անկիւններու մէջ անոնց կատարած առաքինութեան գործերը գնահատելու համար, բաւական դժուարին ձեռնարկ մըն է եւ կը յուսանք որ այս տարի ալ պիտի կարենանք յաջողիլ շնորհիւ բարեկամներու աջակցութեան

Ի դիմաց Աղքատախնամի Օժանդակ Հայ Օրիորդաց Միութեան Ատենապետուհի՝ Իզա Ա. Մելիք-Մինասեանց Ատենադպրուհի Պերճուհի Տ. Պօղոսեան Գանձապահուհի՝ Սէլմա Խոսրովեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՍԱՄՍՈՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Իր քրոջ եւ մօրը ապարանքէն առնելով մինչեւ գլխաւոր Մաբէյնճիութեան բարձրացուցած եւ վեզիրութեան տիտղոսին արժանացուցած Հաճի Ալի փաշան իր ամենավստահելին եւ հաւատարիմն էր։

Հաճի Ալի փաշա աշխատասէր եւ պալատի գործերուն վարժ էր։ Համիտի ամենահին ծառայողներէն ըլլալով հանդերձ սակայն, ժամանակ մը նոյնիսկ իր վրայ կասկածներ հրաւիրած էր։ Չէի հարցուցած թէ՝ ինչէն յառաջ կուգար այդ կասկածը, միայն թէ կը տեսնէի որ ան երբեք ինկած էր եւ ինքն ալ կը զգար այդ։

Սուլթան Համիտ եթէ կասկած ունենար մէկէ մը եւ իր համակրանքը պակսէր անկէ, այդ մարդուն ի նպաստ բարեխօսութիւն ընել իրեն, բաւական համարձակութիւն կը կարօտէր։ Իրեն տրուած «ժուռնալ»ի մը վրայ երբեք ինկած եւ կասկած հրաւիրած մարդու մը մասին ոչ թէ միջամտութիւն կամ բարեխօսութիւն, այլ անոր հետ յարաբերութիւն ընելն անգամ վտանգաւոր էր։ Այս ուղղութեամբ փոքրիկ անզգուշութիւն մը կրնար մարդը իր պաշտօնէն ու հանգիստէն զրկելէ զատ, աքսորի եւ մահուան մղել։

Կը սիրէի Հաճի Ալի փաշան։ Ծերունի պալատականի մը յանկարծ Սուլթանին աչքէն իյնալը գիս անհանգիստ ըրաւ, որովհետեւ գիտէի վախճանը այդ կասկածին, զոր Համիտ սկսած էր ունենալ Հաճի Ալի փաշային հանդէպ։ Գիտնալով այդ բոլորը, Սուլթան Համիտի ուրախ տրամադրութիւն ունեցած մէկ պահուն հետեւեալ կերպով բարեխօսեցի անոր մասին։

— Ձեր ծառան՝ Հաճի Ալի փաշա երախտաւորեալ մըն է. ասոր տեսած շնորհը շատ մեծ է. շատ հաւատարիմ եւ ուղիղ է Ձեր վեհափառութեան հանդէպ։

Ասոր փոխարէն Համիտ ըսաւ ինծի.

— Ապտիւլ Ազիզ Ջիվէր պէյ անուն մապէյնճի մը ունէր։ Ջիվէր պէյի Ապտիւլ Ազիզէն տեսած շնորհները անհամար էին։ Իրիկուն մը, Մուրատ էֆի Գուրպաղըլը Տէրէի քօշկ եկած էր։ Ես ալ այդ միջոցին հոն կը գտնուէի։ Ես ուզեցի սենեակէն հեռանալ, ենթադրելով թէ՝ ան Սուլթանին կողմէ ղրկուած է պաշտօնով մը։ Մուրատ էֆէնտի չթողուց զիս։ Ջիվէր պէյ ներս առնուեցաւ։

Ան նստելուն պէս, Մուրատ էֆէնտին ծաղրական շեշտով մը ըսաւ.

— Ըսէ՛ Նայիմ, Ջիվէր պէյ, ի՞նչ կայ ինչ չկայ. մեր հօրեղբայրը այսօր ալ ինչե՞ր ըրաւ։

Ջիվէր պէյ Մուրատ էֆէնտիի հաճելի ըլլալիք կարգ մը խօսքեր ըրաւ։ Սուլթան Ազիզին հացով ապրող այս մարդուն այս կերպ արտայայտութիւնը ապերախտութենէն ուրիշ ինչո՞վ կը բացատրուի։ Աշխարհի մէջ ասանկ մարդիկ ալ կան, մարդ օրինակուելու է ասկէ, ըսաւ Սուլթան Համիտ։

Պէտք է գիտնալ սակայն որ Սուլթան Համիտի կասկածը հրաւիրելու համար անպայման մէջտեղ պատճառ մը գոյութիւն ունենալը անհրաժեշտ չէր։ Տեղէ մը եկած ոեւէ է լրատուութիւն կամ ժուռնալ, անոր հանգստեան ոեւէ է մէկ ժամուն իրեն հաղորդուած մատնութիւն մը բաւական էր Սուլթանի բոլոր կասկածները արթնցնելու։ Այս պարագան պէտք է վերագրել Սուլթան Համիտի բնածին մէկ յատկութեան։ Իր գահի վրայ գտնուած միջոցին ան ոչ ոքի վստահութիւն ունէր։ Իրմէ առաջ եկող Սուլթաններուն ինչպէս խաբուիլը եւ գահէն վար առնուիլը շատ լաւ գիտնալուն համար, կը վախնար որ ինքն ալ օր մը անոնց բախտին կ'արժանանայ. այդ պատճառով ամէն կարգադրութիւն կ'ընէր եւ միջոցներ ձեռք կ'առնէր կանխելու համար ոեւէ է հաւանական վտանգ։

Ահա՛ այդ մտահոգութիւնն է ժուռնալճիութեան ստեղծումին եւ հաստատման պատճառը։

Ճէվատ փաշայէն առնուած կնիքը յանձնուեցաւ Սաիտ փաշային։ Վարչապետի ընտրութիւնը իրեն յատուկ մասնաւոր ձեւակերպութիւններ ունի։ Նոր վարչապետը եւ Շէյխ իւլ Իսլամը Եըլտըզի պալատէն կառք նստելով Պէշիքթաշ կ'իջնային եւ անկէ շոգեմակոյկով Սիրքէճի կ'ելլէին, ուրկէ ձի նստելով կը բարձրանային Բարձրագոյն Դուռ։ Վարչապետին եւ Շէյխ իւլ Իսլամին այս ուղեւորութեան միջոցին, կ'ընկերանար Մապէյնի Ա. քարտուղարը։ Ա. քարտուղարը կը կարդար կայսերական հրովարտակը եւ ատով վարչապետութեան եւ Շէյխ իւլ Իսլամութեան աթոռները կը գրաւէին։

Պաշտօնական արարողութիւններով հասանք Պապը Ալի։ Կայսերական հրովարտակը կարդացի։ Ես դեռ Ա. քարտուղարութեան նոր ընտրուած ըլլալուս համար, այդ ձեւակերպութիւնները շատ լաւ չէի գիտեր։ Վարչապետի համար պէտք եղած արարողութիւնը լմնցնելէ եւ հրովարտակը կարդալէ վերջ, առանց հանդիպելու Շէյխ իւլ Իսլամին եւ անոր համար ալ պէտք եղած ձեւակերպութիւնները կատարելու, պալատ վերադարձած էի։ Սուլթան Համիտ իմ շուտ գալս իմանալով, ըսաւ ինծի

(Շար.)

Նոյնը պիտի ըլլայ նաեւ գերմանեւֆրանսական պայմանագրութեան համար։

Ամբողջ գերմանական մամուլը այս պայմանագրութիւնը կը նկատէ շատ մեծ կարեւորութիւն ներկայացնող դէպք մը երկու երկիրներուն համար. որոնց միացումը կը հետապնդուի ստուերանաբար։

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէի կողմէ

Այս Շբ. իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Salle pour Fêtes*ի մէջ*

94 Bld. Auguste Blanqui *մէթրօ* Glacière

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին *Մուտք՝* 5 *ֆրանք*

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ *29* Մարտ կիրակի *ժամը 2.30*ին Պուա Քոլոմպի Թաղապետական սրահին մէջ․

Կը խօսի՝ Պր. Ե. ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ

Կը ներկայացուի՝ «ԲԱՆԱԿՈՒՄ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ»

Սկաուտական կեանքէ

ԿՈՉ ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

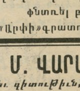
6 ԱՊՐԻԼ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ · · · · · ·

Հ. Կ. Խ ՉԻ 20ԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ

Պ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Ապրիլ 19ին կիրակի օր: Մանրամասնութիւնները յաջորդով



Հ. Յ. Դ.

Գ Ա Ւ Ա Ռ

Լիոնի կայծակ խումբի ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահին մէջ ։

փնտռէ իր եղբայրները՝ (Տէքէնտեցի. Սեբաստիա) Սիմօն (Ճանօ), Արիստակէս եւ քոյրերը՝ Ջմրուխտ եւ Մարգրիտ Փանոսեան, որոնք ընդհ. պատերազմին անյայտացած են։ Իմացնել Յառաջի վարչութեան։

— Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը։ Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Բէմախի աղահանքներուն մէջ։ Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ։ Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France․ *Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր։*

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի վահագն գրադարանին դասախօսական ժողովը այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։ Կը խօսի Օր. Արաքսի Թորոսեան Տրապիզոնցի Ընթառամ *վէպին մասին։ Մէկ ժամ սինէմա,* Ճթիւ 19 փոլիսը: *Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Բոլոնպ, Ա. Տ.— 40,
Վալանս, Խ. Դ.— 35,
Սարսէլ, Մ. Ժ.— 70,
Լաթաքիա, Ա. Ա.— 200,
Մարսէյլ Ս. Մ.— 207,
Տրակինեան, Ե. Թ.— 25,
Ժընեւ, Տիլ.— 625,
Ժուանէօզ, Ս. Մ.— 35,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսմթագ Սահակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ, Տէրզօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէտտատիյէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlian*ի*, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— Սուրէն Փանոսեան կը

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՄԱՐՏ 1931

25 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1527

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՏԵՂ ԻՋԱ՞ՆՔ...

Ա.

«Թուրքեւհայ յարաբերութիւնները» խորագրին տակ, Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը հրատարակեց երեք խմբագրականներ, որոնք արժանի են ուշադրութեան, իբրեւ ժամանակի նշան: («Արեւ», 6, 9 եւ 11 մարտ):

Խմբագիրը, Պ. Վահան Թէքէեան, զգալով նիւթին փափկութիւնը, առաջին խմբագրականի առաջին տողէն իսկ, անհրաժեշտ կը գտնէ շեշտել, թէ գրելիքներուն խմբագիրը ինք պատասխանատու է անձնապէս՝ առանց իր պատկանած կուսակցութիւնը իրեն հետ *անկաժէ* ընելու: Ցառաջիկային, եթէ պէտք տեսնէ, կուսակցութիւնը կ'արտայայտուի անոնց մասին, կը բարեփոխէ կամ կը մերժէ այդ կարծիքները: («*Արեւ*», 6 մարտ):

Այս նախաձեռնութիւնն ալ, ինքնին քաջութիւն մը կ'ենթադրէ:

Եւ իր բոլոր քաջութիւնը ժողված, Պ. Թէքէեան ոլոր-մոլոր նախադասութիւններով կը վերլուծէ Թուրքեւհայ յարաբերութիւնները 1877ի ռուսեւթուրք պատերազմէն մինչեւ մեր օրերը: կը թուէ գործուած սխալները, կը փորձէ «լուսաբանել» անցեալ դէպքերը, եւ սրընթաց ակնարկով մը կուգայ կը յանգի անփառունակ եզրակացութեան մը: Անփառունակ՝ եւ՛ իբրեւ մտածում եւ՛ իբրեւ ելք:

Կարդանք միասին.

— «Թուրքիոյ ներքին խնդիրները — նոր կուսակցութեան մը կազմութիւն, յետաշրջական շարժում, զսպում, կախաղաններ եւլն. մեզ չեն կրնար ոգեւորել: Մեզի համար, ցանկալի է որ, Թուրքիոյ մէջ հանրապետական ռէժիմը ամրապնդուի եւ իր վարիչները, զերծ ուրիշ մտահոգութիւններէ, նուիրուին մի միայն երկիրը տնտեսապէս վերաշինելու գործին, որու միջոցին հաւանօրէն պէտք պիտի զգան նաեւ Հայոց եւ պիտի վերաքննեն անոնց հանդէպ իրենց ընդգրկած քաղաքականութիւնը:

«Գաղութահայութիւնը պէտք է դադրի, ըստ մեզ, խօսքով ալ՝ ինչպէս դադրած է գործքով՝ Թուրքիոյ դէմ երկրային պահանջներ դնելէ: Իր պահանջները տարբեր են եւ կը վերաբերին անհատական իրաւունքներու եւ շահերու՝ զորս լսելի ընելու համար պէտք է նախ լռեցնել ժխորը»:

Ինչպէս կը տեսնէք, երեք անգամ օր ընդ մէջ որոճալէ, խոկալէ, 44 տարուան պատմութիւն քրքրելէ, մաղելէ յետոյ, Պ. Թէքէեան Թուրքեւհայ յարաբերութեանց բարւոքման միակ դարմանը կը գտնէ ... հանրապետական Թուրքիոյ զօրացման մէջ:

Ան «ցանկալի» կը գտնէ որ Թուրքիոյ վարիչները «նուիրուին միմիայն երկիրը տնտեսապէս վերաշինելու գործին, որու միջոցին հաւանօրէն պէտք պիտի զգան նաեւ Հայոց եւ պիտի վերաքննեն անոնց հանդէպ իրենց ընդգրկած քաղաքականութիւնը»:

Ահա թէ ինչո՛ւ կ'ըսեն թէ երբ վարժապետներ եւ բանաստեղծներ քաղաքականութիւն խաղան, հետեւանքը կ'ըլլայ կա՛մ ողբերգութիւն եւ կամ զաւեշտ:

Վերջին ապացոյց՝ «Արեւ»ի խմբագրին եզրակացութիւնը. — այնքան խախուտ եւ այնքան մանկունակ:

Կը նշանակէ թէ Պ. Թէքէեան կը տեսնէ, բայց չի կրնար դատել: կը կարդայ, բայց չըմբռներ:

Թողո՛ւնք Իթթիհատի շրջանը: Եթէ միայն քէմալապետութեան տասնամեակի պատմութիւնը թղթատէր եւ վերլուծէր, պիտի հասկնար թէ՝ ո՛ւր կը տանի գիտակցօրէն մշակուած եւ յարատեւօրէն հետապնդուած քաղաքականութիւնը:

Այսօրուան քէմալապետութիւնը — ինչպէս երէկ Իթթիհատը — ունի ծրագիր մը որ կը ձգտի Թուրքիան դարձնել բացարձակապէս «Թիւրք օղլու Թիւրք», հալածելով, կոտորելով, արտաքսելով կամ մոխիրի վրայ նստեցնելով բոլոր ոչ — Թուրքերը:

Կարծել թէ այս անվիճելի, անվիճաբանելի չարիքը պիտի մեղմանայ եթէ ամրապնդուի հանրապետական վարչաձեւը — կը նշանակէ բացարձակապէս չճանչնալ այսօրուան Թուրքիան:

Երկու սերունդ ձեռք ձեռքի տուած, յաջողեցան ստեղծել Թրքական հայրենիք մը:

Յաջողեցան գլուխ հանել հիմնական ծրագրին — «ազգային ուխտ»ին — քաղաքական մասը, եւ հիմա կը փորձեն իրականացնել նաեւ տնտեսական մասը: Կը ճգնին ստեղծել տնտեսական Թուրքիան, ստորճանաբար եւ հետզհետէ աւելի արագութեամբ ասպարէզէն քշելով Հայը, Յոյնը, մինչեւ իսկ «պաշիրկեան» Հրեան:

Միլլի շարժման ամէնէն մռայլ օրերուն ալ, դուք չէիք տեսներ Թուրք երիտասարդ մը, իթթիհատական թէ քէմալական, որ հանդուրժէր ոչ-Թուրք արհեստաւորին եւ առեւտրականին ներկայութեան:

— «Որքան ատեն որ Մէհմէտը տեսնէ թէ Յակոբ մը, Եորկի մը կամ Եասէֆ մը կայ որ կրնայ ժամնի շինել, ճաշարան բանեցնել կամ թիթեղ նորոգել, երբեք չպիտի սորվի որ եւ է արհեստ: Պէտք է քշել, խղդել բոլոր Յակոբները, Եորկիները եւ Եասէֆները, որպէսզի Մէհմէտը յուսահատի եւ իր գլխուն ճարը նայի»:

Այդպէս ալ ըրին: Եւ կ'ընեն անընդհատ, անարգել:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Պոլսոյ «Եըլտըզ» թերթը կը գրէ խմբագրականի մը մէջ (7 մարտ).

— «Մեր մամուլին նիւթերը գէշ ըսուելու չափ գէշ են, անոնց մէջ ոչ մէկ հոգի կայ: Լրագրութիւնը պէտք եղածէն աւելի իջած է, ջեւին, նկարներուն եւ գոյներուն մի նայիք, անոնք ոչ մէկ իմաստ եւ ինքնատպութիւն ունին: Մեր թերթերէն հաւաքածոյ կը կազմեն, Հաւանաբար ասոնք քառասուն, յիսուն, հարիւր տարի վերջ մեր թոռներուն կողմէ թղթատուին: Այն ատեն այս հսկայ մամուլէն մեր պատմութիւնը լուսաւորող ոչ մէկ հետք երեւան պիտի գայ:

Ջրաղանի պալատը աճաւոր հրդեհի մը ճարակ եղած ատեն, «իգտամ» Ջուիցերիոյ կաթնատընտեսութեան մանրամասն յօդուած մը կը հրատարակէր:

Այսօր, ռուս քաղաքականութիւնը, Իտալիոյ միացումը իր հին մրցակցին՝ Ֆրանսայի, այս քաղաքականութեան Անգլիոյ ալ աջակից ըլլալը, Ամերիկայի միտքը յուզող եւ յոգնեցնող տագնապը, Ասիոյ հիմնական փոփոխութեան մը ենթարկուիլը, — Թուրք մամուլին մէջ ոչ մէկ արձագանգ գտած են: ընթերցողները թերթերուն հետ գըժտուած են:

Ութը, տասը, տասներկու, նոյնիսկ յիսուներութ էջնոց Թուրքերէն թերթ: Ամէն մէկ էջը աստիէն անդիէն առնուած, ընդօրինակուած նկարներով լեցուն: Բոլոր ասոնք օտար մամուլէ եղած գողութիւններ են:

Ոչ մէկ խնդիր մեր ազգային տեսակէտով քննուած է: ինչ որ կայ բանագողութիւն է: Ջեւը, փարիզի մէկ թերթին նոյն եւ տառացի ընդօրինակութիւնն է:

Կարող գրողները չեն գրեր: գրողները, այսինքն գրելու կարելիութիւնը ունեցողները, օրէ օր կ'անհետանան: Որովհետեւ այս ալերախտ ասպարէզը յաճախորդ չունենար: Ցասը օրուան աշխատութեամբ գրուած յօդուած մը առանց ընթերցողին կողմէ կարդացուելու կ'անտեսուի: Ասոր փոխարէն աստիէն անդիէն առնուած տարօրինակ միտք մը, դէպք մը, հէքեաթ մը, կամ օձի պատմութիւն մը կարող են, կրնան աւելի հետաքրքրութիւն ստեղծել:

— Ահա մեր ժողովուրդին թերութիւնը: Այսքան քիչ զարգացումով ի՞նչ գործ կրնայ տեսնուիլ:

Եթէ ժողովուրդը աւելի լաւ մամուլ եւ գրականութիւն ուզէր վաճառականութիւնը անոր այդ տեսակ գրութիւններ կուտար, խնդրանքի եւ մատուցումի օրէնք... խնդրանքը գէշ ըլլալուն պէս, մատուցումն ալ գէշ կ'ըլլայ:»

ՆԱՀԱՍ ՓԱՇԱ՝ ԿԱՆՏԻԻ ՃԱՄԲԷՆ

Եգիպտոսի անհաշտ ազգայնականները, հետեւելով իրենց հնդիկ գաղափարակիցներուն, սկսան կարելի եղածին չափ կրճատել գործածութիւնն ու սպառումը այն նիւթերուն, որոնք եւրոպական արտադրութիւն են: Այս պօյքօթին առաջին օրինակը տուաւ ազգայնական շարժման ղեկավարն ու նախկին վարչապետ Նահաս փաշան, որ վզէն նետեց օձիքն ու փողկապը եւ անոնց տեղ անցուց վզկապ մը, որ Եգիպտոսի մէջ շինուած է: Եթէ երբեք ազգայնական ղեկավարին այս ընթացքը կապկողներ գտնուին, եւրոպական նիւթեր ծախող բազմաթիւ վաճառականներ դժուարին կացութեան մը պիտի մատնուին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԸ

Թուրքիոյ հանրային պարտքին մասին «Էնթրանսիժան» կը գրէ.— Յայտնի է թէ Թուրք կառավարութիւնը երկար ամիսներէ ի վեր, անհամաձայնութեան մէջ էպահանջատէրերուն հետ, որոնք կը պահանջեն 1928ի համաձայնութեան ամբողջական կիրարկումը մինչ Էնկիւրիցիները, «ո՛չ կարենք» կը յայտնեն եւ վերաքննութիւն կը պահանջեն: Շատ շատ, կ'ըսեն, թերեւս կարենանք որոշուած գումարներէն զեղչուած մաս մը միայն վճարել: Իսկ հիմակուհիմա, Խորհրդարանը քուէարկած է 6 միլիոն Թրքական ոսկիի վարկ մը, փոխանակ 18 միլիոնի որ պիտի վճարուէր նոյեմբերին: Յետոյ այս ամսուան սկիզբը, Թուրք կառավարութիւնը հաղորդեց թէ պահանջատէրերը դրամատունէն քաշեր էին 10 միլիոն բաժնեթուղթերը եւ թէ հետեւաբար, զեղչուած վճարումներու առաջարկին հանդէպ՝ անոնց մերժումէն վերջ՝ այս ընթացքը թոյլ կուտար ենթադրել որ 1928ի համաձայնութիւնը կրնար փոփոխութեան ենթարկուիլ:

Անցեալ ուրբաթ եւ շաբաթ օր գումարած լիակատար նիստի մէջ, պահանջատէրերը անգամ մըն ալ բողոքեցին այս անընդունելի յաւակնութիւններուն դէմ եւ պահանջեցին 1928ի համաձայնութեան կիրարկումը:

Սակայն, ստոյգ է թէ Թուրք հանրապետութիւնը որ այս կէտին մէջ՝ պահած է Բարձրագոյն Դրան բոլոր աւանդութիւնները, պիտի ջանայ զեղչ մը եւս ձեռք ձգել: (Բանակցութիւնները տեղի պիտի ունենան, քանի որ պահանջատէրերու ներկայացուցիչները Էնկիւրի կը մեկնին՝ իրենց բողոքները յայտնելու): Եւ այս զեղչին վրայ եւս, Թուրքերը պիտի ջանան բան մը եւս կրծել տասն օր չանցած:

Դեռ աւելի՛ն՝ Պերլինի Թուրք Առեւտրական Սենեակին մէջ տեղի ունեցած խորհրդակցութեան մը ընթացքին, դեսպանը յայտարարեց թէ միջազգային մասնագէտներ կը նկատեն որ պէտք է Թուրքիոյ յօժարիլ նոր եւ կարեւոր փոխառութիւն մը նախ քան վճարումներու սկսիլը...

Վերջապէս, ինչպէս միշտ ըրած են քաղաքական թէ ելմտական հարցերու մէջ, Թուրքերը միմիայն կը մտածեն օգտագործել մեծ պետութեանց պառակտումներն ու մրցակցութիւնները, առյաւէտ ձգձգելու համար ամէն լուծում եւ նոյն իսկ գտնելու համար ուրիշ փոխատուներ: Թոյլ պիտի տրուի՞ որ շարունակեն...:

Ֆրանսա եւ աւստրօգերման

մաքսային համաձայնութիւնը

Հանրապետութեան նախագահ Պ. Տումէրկի ներկայութեամբ, ֆրանսական դահլիճը նիստ գումարեց լսելու համար արտաքին նախարար Պ. Պրիանի զեկոյցը աւստրօգերման մաքսային համաձայնութեան մասին:

Պ. Պրիանի զեկոյցին մանրամասնութիւնները չեն հաղորդուած մամուլին: Սակայն նախարարական խորհուրդը լիակատար հաւանութիւն յայտնեց առաջին վայրկեանէն իսկ Պ. Պրիանի կատարած ձեռնարկներուն եւ կարգադրութիւններուն, շահագրգռուած պետութեանց հետ համաձայնելու մասին եւ այնպէս ընելու որ դաշինքներն ու պայմանադրութիւնները յարգուին:

Պ. Պրիան հրահանգեց Վիէննայի ֆրանսական դեսպանին որ անմիջապէս իր պաշտօնատեղին մեկնի, անձամբ վարելու համար Աւստրիոյ հետ բանակցութիւնները:

Միւս կողմէ արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը ընդունեց գերման դեսպանը եւ անոր հաղորդեց ֆրանսական կառավարութեան վերապահումները, մաքսային համաձայնութեան մասին:

Ահա մաքսային համաձայնութեան գլխաւոր կէտերը, իբր յետագային կնքուելիք դաշնագրին տարրերը.

— Դաշնագրին նպատակն է տեղական համաձայնութիւններով սկսիլ Եւրոպայի տնտեսական պայմաններու վերակազմութեան: Երկու երկիրներու անկախութիւնը, երրորդ պետութեանց հանդէպ ստանձնուած յանձնառութիւնները կը պահպանուին :

— Դաշնագրին մէջ, երկու կողմերը պիտի յայտարարեն յստակ կերպով թէ պատրաստ են նման կարգադրութեան մը համար. բանակցութեան մտնելու որեւէ ուրիշ երկրի հետ որ փափաք կը յայտնէ:

— Գերմանիա եւ Աւստրիա պիտի մշակեն մաքսային օրէնք մը եւ սակացոյց մը որ նոյնութեամբ պիտի կիրարկուին երկու մաքսային երկիրներուն մէջ՝ դաշնագրին հետ միասին եւ անոր տեւողութեամբ:

— Դաշնագրի տեւողութեան ընթացքին, երկու երկիրներու միջեւ փոխանակուած ապրանքներէն ելքի եւ մուտքի տուրք չպիտի գանձուի:

— Իւրաքանչիւր երկրի մաքսային վարչութիւնը կը մնայ անկախ միւս երկրի վարչութենէն եւ կախում ունի իր երկրի կառավարութենէն եւ իւրաքանչիւր երկիր կը հոգայ իր մաքսային վարչութեան ծախքերը:

—Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միջեւ ներածման եւ արտածման արգելք չպիտի դրուի: Հանրային առողջութեան կամ այլ նկատումներով անհրաժեշտ բացառութիւնները ճշգրիտ կերպով պիտի նշանակուին:

— Դաշնագրին կիրարկման թուականէն յետոյ, իւրաքանչիւր կառավարութիւն կը պահէ ուրիշ պետութեանց հետ՝ իր հաշւոյն առեւտրական դաշինքներ կնքելու իրաւունքը:

— Դաշնագիրը խզուած կը նկատուի մէկ տարի առաջ տրուած ազդարարութեամբ, սկսեալ կիրարկման երրորդ տարիէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԵՐԷԿՈՒԱՆ ԹԻՒԸ

Տպագրական վրիպակով մը, երէկուան ցառաջի մէկ մասին թիւը եւ թուականը չեն փոխուած: Թիւը պիտի ըլլայ 1526, թուականը Երեքշաբթի՝ 24 Մարտ:

ՖԱՇԻՍՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Երէկ գրեր էինք որ որոշուած է «Թուրք Օճախ»ները կապել Խալք կուսակցութեան եւ զանոնք ղեկավարել իբր կուսակցութեան մասնաճիւղերը: Թուրքիա կը փորձէ վերակենդանացնել իր ծերերիտասարդները... եւ այս ճամբուն վրայ, կը հետեւի Մուսոլինիի օրինակին: Էնկիւրիէն հեռագիր մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ այս առթիւ.

Թուրք օճախներու նոր կազմակերպութեան մասին շրջող զրոյցներու համաձայն, այն համոզումը կը տիրէ թէ Թուրք օճախները յեղափոխութեան ճակատին վրայ, իրենցմէ սպասուած պարտականութիւնը ամբողջութեամբ չեն կատարած: Ներկայ կազմակերպութիւնը անբաւական կը նկատուի անոնցմէ ազգային տեսակէտով օգտուելու համար: Թուրք Օճախները ուղղակի խալքին պիտի կապուին իբր անոր մշակութային հաստատութիւնները:

Այս կերպով, Թուրք օճախները ասկէ վերջ անկախ հիմնարկութիւն չպիտի ըլլան եւ իրենց ուղղութիւնը պիտի առնեն խալք կուսակցութեան կեդրոնէն: Այս պատճառով, հիմնական փոփոխութիւն պիտի կատարուի օճախներու կանոնագրութեան մէջ եւ կը խորհուի նաեւ անունը փոխելու մասին: Բնական կը նկատուի որ Համտուլլահ Սուպհի պէյ օճախներու գլուխը գտնուի դարձեալ:

Թուրք օճախները կուսակցութեան կցելէ վերջ, կարեւորութեամբ նկատի պիտի առնուի երիտասարդութեան կազմակերպութիւնը: Այս կազմակերպութիւնը ֆաշական կազմակերպութեան նման պիտի ըլլայ, եւ երկրին բոլոր կողմերը մասնաճիւղեր պիտի ունենայ:

Բացառիկ ընդհ. ժողով մը պիտի գումարուի վերջին կարգադրութիւններ ընելու համար «Թուրք Օճախ»ներու մասին, որոնց անդամներու թիւն է 300 հազար: Ասոնք պիտի նկատուին խալք կուսակցութեան բնական անդամները: Օճախներու բոլոր գոյքերն ու ինչքերը պիտի փոխանցուին խալք կուսակցութեան:

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեր էինք թէ պալքանեան խորհրդաժողովի պուլկար պատուիրակութիւնը ամբողջովին փոխուած եւ նախորդ անդամներուն տեղ նշանակուած են գաղթականներու կուսակիցներ եւ թէ այս փոփոխութիւնը կատարուած է աւելի ուժգնութեամբ յարուցանելու համար փոքրամասնութեանց եւ դաշնագրերու վերաքննութեան հարցերը: Աթէնքի մամուլը երկարօրէն կը քննէ պուլկար նոր պատուիրակութեան այս մտադրութիւնները եւ մանաւանդ դաշնագրերու վերաքննութեան հարցը որ պիտի յարուցուի յառաջիկայ խորհրդաժողովին մէջ, Պոլիս, հոկտեմբերին: Յունական թերթերը դիտել կուտան թէ Պուլկարներու այս ընթացքը պիտի բախի մնացեալ բոլոր պատուիրակութեանց ընդդիմութեան եւ պիտի նշանակէ պալքանեան միութեան ծախողումը:

ԽՈՐԵՆԱՑԻՆ ԵՒ ԵՂԻՇԷՆ

Ամէն անգամ երբ ձեռքս կ'առնեմ մեր անմահանուն պատմահայր Մովսէս Խորենացիի Պատմութիւն Հայոց եւ Վարդանանց պատերազմի ու Աւարայրի ճակատամարտի ժամանակակից եւ ականատես պատմագիր քաղցրալեզու Եղիշէի «Վասն պատերազմին վարդանանց» ոսկեզենիկ եւ պաշտելի մատեանները, սիրտս կը լեցուի ազգային հպարտութեան ջերմ զգացումներով, հոգիս կը սաւառնի դէպի դէպի մեր չորս հազարամեայ շքեղ հայրենիքի մշուշապատ պատմութեան ոլորտները, դէպի աւանդատուն Հայաստանի դիւցազնական շրջանները, դէպի Աւարայրի դաշտն ու Հայոց աշխարհի ամէն կողմերը, որոնց մէջ յաւերժօրէն անմահացեր են ոչ միայն Վահագն ու Մեծն Տիգրանը, Տրդատն ու Վռամշապուհը, Սամուէլ, Մուշեղ, Վարդան եւ Մամիկոնեան հոյակապ դէմքերը, Գէորգ Մարզպետունին եւ Աշոտ Երկաթը, Լեւոն Բ.ն ու Դաւիթ Բէկը, Սերոբ Աղբիւրն ու Անդրանիկը, Գէորգ Չաւուշն ու Բագիկը, այլ եւ Մեծն Ներսէս, Սահակ Պարթեւ, Մեսրոպ Մաշտոց, Կորիւն, Եղիշէ, Ղազար Փարպեցի, Եզնիկ Կողբացի, Մովսէս Խորենացի, Դաւիթ Անյաղթ, Անանիա Շիրակացի, Թովմա Արծրունի, Գրիգոր Նարեկացի, Ներսէս Շնորհալի, Վարդան Արեւելցի, Մխիթար Գօշ, Գրիգորիս Աղթամարցի, Յովհաննէս Երզնկացի, Գրիգոր Տաթեւացի, Յովհան Որոտնեցի, Թովմա Մեծոփեցի, Գրիգոր Խլաթցի, Նահապետ Քուչակ, Սայեաթ Նովա, Ներսէս Աշտարակեցի, Խաչատուր Աբովեան, Ստեփանոս Նազարեան, Միքայէլ Նալբանդեան, Ռափայէլ Պատկանեան, Խրիմեան Հայրիկ, Գրիգոր Արծրունի, Րաֆֆի, Գրիգոր Օտեան, Ն. Պալեան, Ն. Ռուսինեան, Գ. Աղաթօն, Ներսէս Վարժապետեան, Մ. Չերազ, Նար Պէյ, Ալիշան ու Այտընեան, Բագրատունի եւ Պէշիկթաշլեան, Ահարոնեան ու Զօհրապ, Սիամանթօ եւ Վարուժան, Ջարդարեան ու Կիւրճեան...։ Դեռ երկարե՞մ շարքը այն սքանչելի դէմքերուն, որոնք հի՛ն հի՛ն դարերէն սկսեալ մինչեւ մեր օրերը՝ դարերու արհաւիրքի, արիւնի եւ տառապանքներու մէջ անգամ բարձր ու հպարտ պահեցին հայութեան մշակութային արժէքները, իմացական գանձը եւ ստեղծագործական աննման ընդունակութիւնը։ Այս բոլորին հանդէպ հայ ժողովուրդը երախտագիտութեան ջերմ զգացումներով լեցուելէ յետոյ, անտարակոյս պաշտամունքի եւ պարծանքի առարկայ պիտի դարձնէ զանոնք նաեւ յաչս օտարներու։

Ո՞ր հայ մարդը, ո՞ր ազգասէր եւ հայրենապաշտ հայ անհատը թոյլ կուտայ իրեն նախատինքի, ուրացումի, երախտամոռացութեան եւ կասկածի զգացումներ տածել վերոյիշեալ շքեղազարդ կաճառի այս ու այն դէմքի մասին։ Ի՞նչպէս կրնանք ուրանալ եւ կասկածի տակ առնել մեր ազգային եւ մշակութային արժէքներն ու դէմքերը, որքան ալ անոնք հեռաւոր անցեալի եւ պատմութեան քօղածածուկ էջերէն հասած ըլլան մեզ։ Գիտութեան եւ բանասիրութեան պիտակներուն տակ պահուած, անհիմն ենթադրութեանց եւ պղտոր ու անհարազատ աղբիւրներուն ապաւինելով ո՛չ ոք իրաւունք չունի նսեմացնել մեր ազգային դէմքերն ու անոնց ստեղծագործութիւնները։

Եւ սակայն վերջին մէկ քանի ամիսներու ընթացքին՝ Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան անդամներէն երկու հոգի՝ Հ. Համբարեան եւ Հ. Ներսէս Ակինեան տարօրինակ համարձակութեամբ հրապարակ իջան կասկածի եւ ուրացումի ենթարկելու համար Խորենացիի եւ Եղիշէի գոյութիւնը եւ անոնց կերտած սքանչելի պատմութիւնները։

Հ. Համբարեանը խարդախ, խաբեբայ եւ ստախօս անուանեց Խորենացին, ջանաց ուրանալ անոր գոյութիւնն անգամ, եւ ոչնչացման չափ նսեմացընել անոր պատմութիւնը, բայց տակը մնաց, ամօթապարտ դարձաւ, սեւցաւ ու խայտառակուեցաւ, շնորհիւ Կ. Պոլսոյ Ազդարար օրաթերթի իրար ետեւէ հրատարակած խիստ արժէքաւոր եւ հարուածող յօդուածներուն, որոնց տարափին տակ լալկուեցաւ ու «պապանձումն Զաքարիայի» ստացաւ։

Այս փորձն ու դասը կարծես օրինակ մը եւս կ'ուզէր։ Եւ ահա օրին մէկն ալ, յամի շնորհաց 1931 յունուարին, Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան անդամ եւ իսկապէս ծանօթ բանասէր Հ. Ներսէս Ակինեան, Փարիզի նման լոյս քաղաքի մը մէջ, Բարեգործականի Մատենադարանը հաւաքուած «ընտրեալ»ներու ներկայութեան՝ դասախօսութիւն մը կարդալով Վարդանանց պատերազմի ականատես պատմագիր Եղիշէի մասին, առանց պատասխանատուութեան կը յայտարարէ, որ Եղիշէն Զ. կամ նոյնիսկ Է. դարերու պատմիչ է, որ կը նկարագրէ 572 - 600 թուականներու դէպքերը որոնք տեղի ունեցան Հայաստանի մէջ։

Հա՛յր բանասէր, հապա ո՞ւր մնաց 451 թուի յունիսի 2ը, Աւարայրի ճակատամարտը, Վարդանանց պատերազմը։ Ո՞վ տուաւ մեզ այդ դէպքերու եւ դէմքերու նկարագրութիւնը, եթէ ոչ Եղիշէն։ Իսկ եթէ Եղիշէն գոյութիւն չունի Ե. դարու 451ին Վարդանանց պատերազմի տարին, իբրեւ ժամանակակից եւ ականատես, հաւատացէ՛ք որ Զ. կամ Է. դարերուն երեւան եկած եւ ձեր խօսքով ծնունդ առած Եղիշէ մը մեզ համար, հայութեան համար պատմական եւ ազգային սրբէ՜ արժէք եւ նշակութիւն չունի։ Ձեր երեւակայած Եղիշէն կրնաք «բանասիրութեան նիւթ» դարձնել եւ պսակաւոր Զօպանեանի հետ պաշտպանել անոր գոյութիւնը, ինչքան որ կը զօրեն ձեր անզօր գրիչները, բայց քանի որ ուշ չէ այլեւս մի արծարծէք այդ հարցը, մի՛ պղտորէք սիրտերն ու հոգիները, բանասիրութիւն անուան տակ ձեր շուրջ աղմուկ մի՛ ստեղծէք, այլապէս դուք եւս կը գամուիք այն սիւնին, որուն վրայ դեռ եւս կը մնայ Հ. Համբարեանը, անմխիթար Մխիթարեանը։ Ձեր յայտարարութիւնը, Հ. Ակինեան, քննութեան ու քննադատութեան չի դիմանար։ Դուք որ լուրջ եւ անխոնջ բանասէրի համբաւ կը վայելէք, թոյլ մի՛ տաք որ ձեր անունը եւ արդիւնաւոր գրիչը նսեմանան ձեր ապարդիւն եւ անպատշաճ յայտարարութեան պատճառով։ Եթէ մեզ նման հասարակ մահկանացուները պատմութեան եւ բանասիրութեան էջերուն մէջ չեն կրնար թափառիլ, գիտցէք որ հոն, Վենետիկի մէջ նստած է արթուն տէրը, Հայր Ղազիկեան, որ շանթ ու բոց պիտի թափէ ձեր գլխուն։ Մի՛ դառնաք օրինակ այլոց։ Վաղը տեղէն վեր կեցողը, յանուն բանասիրութեան պիտի յայտարարէ որ Սահակ Պարթեւ ու Մեսրոպ Մաշտոցը Ը. դարուն գտան (կամ չգտան) հայ տառերը, թէ Նարեկացին ԺԷ. դարու մատենագիր էր, թէ Սայաթ Նովան գոյութիւն չունէր, անոր երգերը կեղծ են, թէ Աբովեանը ԺԸ. դարուն անյայտացաւ, թէ Խրիմեանը չհրատարակեց «Արծուի Վասպուրականը»ը, թէ Րաֆֆին ԺԹ. դարու առաջին քառորդին յայտնուեցաւ եւ այլ անպատասխանատու յայտարարութիւններ, որոնց նախատիպը Հ. Համբարեանի եւ ձեր ըրածներն են՝ Խորենացիի եւ Եղիշէի մասին։ Մէկն ալ վաղը կը յայտարարէ, որ Մխիթար աբբահայրը էջմիածնական լուսաւորչական էր, Հռոմի պապերը Հայ լուսաւորչական եկեղեցիէն ստացան իրենց կոչումը եւ կամ Մխիթարեանները ազգի խիղճը վաճառքի հանեցին Վատիկանի աթոռին առջեւ եւայլն։ Հոմերոս, Ստրաբոն, Հերոդոտ, Վիրգիլիոս եւ ուրիշ համամարդկային մեծ դէմքեր ցարդ անխոցելի են եւ միշտ բարձր մնացեր են մարդկային պատմութեան մէջ։ Այդպէս ալ անխոցելի են նաեւ Խորենացիներն ու Եղիշէները։

ՍԻՓԱՆ

ԽՄԲ.— Իր փափաքին համաձայն, հրատարակութեան տալով մեր աշխատակցին այս գրութիւնը, կը կարծենք թէ գիտական առարկութիւններուն պէտք է պատասխանել գիտականօրէն։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

Գործազրկութիւն, տնտեսական տագնապ։ Ամէն կողմ՝ չոր ապրուստի մը հոգը անխնայ կը կրծէ աշխատաւոր զանգուածներուն սիրտը։

Ընդհ. պատերազմէն ժառանգ մնացած այս հիւանդութիւնները, քրոնիկ դարձած են տարիներու ընթացքին, այսօր ստացած են տարափոխիկ, ծաւալուն եւ սուր հանգամանք։

Ամէն երկրի մէջ բոյն դրած այս սարսափելի մանրէն, ստիպողաբար կ'աւերէ ու կը թշուառացնէ. ընկերային կարգ ու սարքը մասամբ կը զգուի տագնապին ստեղծած հոգեբանական ազդեցութենէն։

Տնտեսական փլուզումը մեղմելու համար դիւանագիտական-քաղաքական շփումները, որոնք կը ձգտին համագործակցական ճամբով լուծելու տագնապը, արդիւնք մը չեն տուած։

Միւս կողմէ, գործազրկութեան ախտէն վարակուած երկիրներու աշխատաւոր բազմութիւնները, յուսահատ՝ իրենց տնտեսագէտներու անճարութենէն, իրենց ականջները լայն կը բանան հեռաւոր ձայներու, որոնք իրենց թմբուկով, տիրող կացութեան միակ պատասխանատուն կը նկատեն տիրող իրաւակարգը եւ կը թելադրեն բռնի տապալել զայն։ Այսպէսով, ծայրայեղ ու վնասակար գաղափարներ պատրաստ հող կը գտնեն տագնապի մատնուած աշխատաւորութեան մօտ, ու կը դժուարացնեն անոր պաղարիւն մտածումը։ Ընկերային չարիքներ կը ստեղծուին, ճիւղաւորելով ու վատթարացնելով կացութիւնը։

Համաշխարհային մամուլը, ամէն օր ահազանգ կը հնչեցնէ, պարզելով իւրաքանչիւր երկրի գործազուրկներուն ահաւորութիւնը։ Առաջարկուած միջոցները մինչեւ հիմա զգալի դարման տուած չըլլալով, այսօր գործազուրկ երկիրները կ'աշխատին թումբ կանգնել օրուան մղձաւանջին, որ գլուխը առած անդադար կը յառաջանայ։

Հայ մամուլն ալ իր կարգին ամէն օր կ'արձանագրէ զանազան երկիրներու կացութիւնը։ «Յառաջ» իր հարցարաններով մանրամասն կը ներկայացնէ Ֆրանսայի գործազրկութեան ընթացքը, ցոյց տալով շրջաններու կացութիւնը ու անոնց անմիջական ազդեցութիւնը հայ աշխատաւորութեան վրայ։ Այսպէսով «Յառաջ» թանկագին առաջնորդ մը կ'ըլլայ մեր հայրենակիցներուն. զանոնք զգուշացնելով վտանգուած շրջանները երթալէ, ու ցոյց տալով այն տեսակ շրջաններ, ուր գործազրկութիւնը մեծ համեմատութիւններ չէ առած։ Ֆրանսայի զանազան քաղաքներու եւ գիւղերու «Յառաջ»ի թղթակիցներուն տուած պատկերները, պերճախօս վկայութիւններ կուտան շրջաններու իրական կացութեան վրայ, ինչ որ խիստ օգտակար է։

Ի՛նչ խօսք որ, այն բոլոր երկիրները, ուր անգործներու համբանքը կը սկսի աճիլ, առաջին հարուածը կ'իջնէ օտար ու խորթ հայ աշխատաւորութեան վրայ։

Մինչեւ հիմա, հասկնալի պատճառներով, հայ աշխատաւորութիւնը մաս չէր կազմեր գործաւորական կազմակերպութեանց, հետեւաբար ոչ անոնց ցոյցերուն կը մասնակցէր, ոչ ալ կ'օգտուէր կազմակերպուածներու առաւելութիւններէն։ Իբր անտէր եւ անկախ բազմութիւններ գործերը նուազելուն պէս իրենք զիրենք փողոցը կը գտնէին։ Իրաւունք չունէին օգտուելու կառավարական նպաստներէն. աշխատանքի գրասենեակները աւելի գործ ունենալու պարագային միայն՝ հայերուն ալ կը բարեհաճին գործ տալ։

Կազմակերպուած օտար աշխատաւորը կասկածանքով կը նայի անկազմակերպ հայ աշխատաւորին. իսկ գործարանատէրը արդէն առաջին առթիւ հայուն ցոյց կուտայ գործարանին դուռները, առանց նկատի առնելու անոր բարի կամ չար վարքը։

Ուրեմն հայ բանուորութիւնը կը տուժէ իր ներկայ անկազմակերպ վիճակով, առանց որեւէ շահի։ Մինչդեռ, իբրեւ բանուոր, ստիպուած է մասնակցիլ պատահելիք գործադուլներուն ու խաղաղ ցոյցերուն, ընդհանուրին ճակատագրին հետ կապելով իր բախտը։ Այս ձեւով առիթը պիտի ունենայ կազմակերպուած բանուորութեան հետ պաշտպանուելու, եւ առիթ չպիտի տայ գործարանատէրին, իր աշխատաւորներուն մէջ խտրութիւն դնելու։ Այն անպատեհութիւնները որ կը ծագին մեկուսացած դիրքի մէջ մնալով, աւելի՛ ծանր են ու սպառիչ։ Փոխանակ սեղմուելու գործարանատիրոջ եւ սէնտիքայական բանուորներու միջեւ, հայ աշխատաւորութիւնը պէտք է կողմ ունենայ։ Երկու հակընդդէմ ուժերու միջեւ երրորդ ճակատի մը ստեղծումը ծիծաղելի պիտի ըլլայ, նայելով մեր չնչին ուժերուն, որ երկու պարագային ալ նշանակութենէզուրկ են։

Եկած է ժամանակը հիմնական դարման մը տանելու ու կազմակերպելու հայ աշխատաւորութիւնը։ Ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ է գործէ հասկցող մարմնի մը կազմութիւնը։ Այս մարմնին առաջին աշխատանքը պիտի ըլլայ մշակել ծրագիր մը, որուն մէջ յստակ կերպով ճշդուի հայ աշխատաւորութեան դիրքը, հանդէպ օտար նմանօրինակ կազմակերպութեանց։ Ու այս՝ առանց տատանումներու, վճռական ու արագ։

Վերջի վերջոյ, պէտք է մեր շուրջը նայինք։ Ներկայ վիճակով, գործերու նուազութեան պահուն, առաջին զոհերը հայ բանուորները կ'ըլլան, ինչ որ դարմանելի չէ։ Ո՛չ երկրի տէրն ենք, ո՛չ կազմակերպուած ենք, եւ ոչ ալ որեւէ ուժի վրայ կը կրթնինք։

Ուրեմն գործի ձեռնարկենք։ Բաւական է աւելի տեղեկութիւն ունինք գործաւորական կազմակերպութեանց դէմն ու լաւը զանազանելու։ Զգձգումը բարիք չի բերեր։ Ընդհակառակն՝ կազմակերպուինք, քանի չենք ուզեր անճար ու անտէր բազմութիւններ ըլլալ։ Գոնէ գիտնանք օգտուիլ գործազրկութիւններու առթիւ պարզուած դառն պատկերներէն, ու խնայենք մեզի նոր դառնութիւններ։

Կազմակերպուինք, հայ աշխատաւորութեան իրաւունքները արժեցնելու օտար կազմակերպութեան մէջ ու անոնց հետ կողք կողքի։

ՎԱՀԱԳՆ

ՕՐՕՐՆԵՐ...

(ԳԻՏԵՐ Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ)

Շատ շոտերին խորթ էր թըւում եւ զարմանք էր պատճառում, երբ լսում էին այն իրականութիւնը, թէ ինչպէս տաճիկ կինը իրա երախային քնացընելիս, օրօրելու ժամանակ երգում էր — նեննի օյլում նեննի, կեավուրըն մալը հելալ տըր, կեավուրըն ճանը հելալ տըր,

Այո, այդպէս էին մեծացնում նրանք իրանց զաւակներին, եւ նոյն ոգով մեծացնում են ներկայիս։

Շատեր այդ երեւոյթը վերագրում էին տաճիկ ժողովրդի գազանութեան, յետամնացութեան, ազգային ատելութեան եւ վերջապէս նրանց բնական զգացմունքներին...

Թուրք երեխան մանուկ հասակից սնւում էր այդ ատելութեամբ քրիստոնեաների դէմ։ Նա մեծանում էր այդպէս եւ առիթը ներկայացած ժամանակ չէր խընայում ու թափում էր իրա թոյնը հայ ժողովրդի գլխին։ Վերջապէս այդ ոգին այդ աստիճան զարգացրին թուրք ժողովրդի մէջ որ երբ Հայերին բնաջինջ անելու ազդանշանը տուեց, Թուրք ժողովուրդը առանց մի րոպէ վարանելու կատարեց իր «սուրբ պարտականութիւնը»։ Չէ՞ որ մանուկ հասակից, երբ դեռ նա օրօրոցումն էր, մայրը ամէն գիշեր երգում էր նրան — նէննի — կեավուրըն մալը հելալ տըր, կեավուրըն ճանը հելալ տըր։

Զարմանում էին շատեր եւ չէին հաւատում, բայց երբ մէկ միլիոն հայութիւն քանի մը ժամուան մէջ բնաջինջ եղաւ եւ մի քանի տասնեակ հազար Յոյներ նոյն բախտին արժանացան այլեւս կասկածանքի տեղ չմնաց։ Այն ժամանակ կաշառուած օտարականներն էլ հասկըցան (թէեւ նախօրօք շատ լաւ գիտէին) թէ Թուրքերը իսկապէ՛ս մարդկութեան, քաղաքակրթութեան եւ յառաջդիմութեան թշնամիներն են, զուրկ խղճից եւ մարդկային զգացմունքներից։

Սա անվիճելի մի փաստ է, որ ամբողջ աշխարհին յայտնի է։

Բայց ի՞նչ անուն դնենք մենք «քաղաքակրթւած», «մարդկութեան շահերը պաշտպանող» բոլշեւիկներին, որ ոչ մի բանով չեն տարբերւում բարբարոս Տաճիկներից։ Բոլշեւիկների երախաները նոյն օրօրն են լսում եւ նոյն գազանային ոգով սնւում ու մեծանում։

Օրինա՞կ էք ուզում, ահա ձեզ մի՛ օրինակ.—

Ախալցխայի Չեկայի փոխնախագահ Մ. Տատեանը 1928 թւին ամուսնացաւ Էրզրումցի՝ օրիորդ Դժխուհի Սիլախթարեանի հետ։ Օրիորդը իրա ազատ կամքով չամուսնացաւ։ Որովհետեւ առաջարկողը մի Չեկիստ էր եւ եթէ չհամաձայնուէր նրա հետ, կարող էր շատ վատ հետեւանքներ ունենալ։ Վախի ազդեցութեան տակ օրիորդը ընդունելով ոճրագործի առաջարկը, ամուսնացաւ։

1929ի աշնան, Ախալցխայի Չեկիստների ակումբում, յիշեալ ամուսինների մանչ զա[...] կի «կարմիր կնունք»ը կա[...]ցին, տալով նրան Ցվէր.Մեն անունը։ Չեկան հանդիսաւոր [...] պով ընդունեց երախային [...] սաների շարքը, առնելով իր [...] նրա կրթութեան բոլոր հոգերը։

Ի՞նչ է նշանակում «Ցվէ[...] մեն»։

Երկու վանկերը առնուած [...] երկու աշխարհահռչակ ոճրագ[...]ների ազգանուններից. Ցվեր[...] Ցվերժինսկի (Չեկայի հիմն[...] մեն,— Մենժինսկի (Ներ[...] ընդհանուր Չեկաների նախագ[...]

Գործը դրանով չվերջացա[...] րախային նուիրեցին մի [...] նակ—պրաունինկ, եւ Չեկ[...] պատգամները։

Երբ ատրճանակը յանձն[...] էին երախայի ծնողներին, [...] տեւեալ խօսքերը ասացին.— [...] մեծանայ այդ մանուկը Չեկ[...] տի ոգով, փոքր հասակին [...] զէնքի գործածելը, որպէսզի [...] ու ձախ չխնայի ու կոտորի [...] թշնամիներին։

Ահա թէ ի՛նչ են սովորեցնում նրանք մանուկներին։

Սիրելի ընթերցողներ, [...] այս ալ նոյն ոճրալի օրօրը [...]

Ճ.

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԹԱՓԱՆՑՈՒ[...] ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԷԹԻ ՄԷՋ

«Աճտ Իւլ Ճէտիտ» իսլամ[...] գայնականներու օրաթերթ[...] բագրականով մը կը գրէ.

Կը ցաւինք որ Ալէքսան[...] թի Սանճագի նման սահմ[...] յին կարեւոր կէտ մը Թուրք[...] վնասակար բրոբականտին թ[...] րաբեմ դարձած է, ուր արա[...] ղովուրդին հանդէպ ամէն[...] տանգաւոր խաղերը կը [...] Թուրք քէմալական կառավ[...] թիւնը։

Թուրքերը, 1921ին Ֆրա[...] լէն պահանջեցին [...] համաձայնութեամբ Ֆրան[...] կան զինուորներու [...] ի վեր ամէն տեսակ միջոցներ գործածեն Ալէքսանտրէթի [...] վուրդը թրքացնելու եւ արա[...] թենէ հեռացնելու համար։

Թուրքերու բրոբականտի[...] րածման գլխաւոր պատճառ[...] ղած է այդ շրջանին համար [...] ուած մասնաւոր վարչաձեւը, [...] րուն կարեւորագոյնն է թրք[...] լեզուի ճանչցուիլը այդ շրջ[...] մէջ։ Ալէքսանտրէթի եւ Անտ[...] մէջ Թուրքեր եւ թրքացած [...] րաբներ կան. քէմալիստները [...] գետինը ձեռնտու գտան [...] թունաւոր սերմերու տարած[...] համար եւ տասը տարիէ ի վեր[...] մէն աշխատանք յառաջ [...] արմատացնելու համար այդ [...] տերը։ Եւ յաջողեցան։ Այդ [...] մերու արմատները բախեցա[...] րիական միութեան շէնքին [...] սարսեցին։ Հիմա շէնքը իյն[...] վրայ է։

Չենք զարմանար այս [...] դիւնքին։ Թուրքեր երկար [...] իվեր կը շարունակեն իրենց [...] բականտի պայքարը [...] կերպով, առանց ընդդիմութի[...] գտնելու մեր կողմէ։

Բաւական չէ Ալէքսանտր[...] Սանճագին մէջ արաբ լեզուի [...] տօնական լեզու ընդունուիլը, [...] որ այդ միայն անուանակա[...] իրականութեան մէջ այդ շրջ[...] մէջ արաբերէն լեզուն բոլոր[...] արհամարհուած է։

Դպրոցներու ծրագիրներ[...] մէջ արաբերէն լեզուի ուսու[...] պարտադիր ըլլալով հանդերձ [...] սորվեցուիր։ Սուրիական կառա[...] րութիւնը, դժբախտաբար, [...]

[illegible]ցուեցաւ եւ պէտք եղած հե[illegible]
[illegible]ութիւնը ցոյց չտուաւ,
[illegible]ելու համար թէ՝ հոն ի՞նչ-
[illegible] կը սորվեցնեն արաբերէն լե-
[illegible]

[illegible]ս գիտենանք արդէն որ լատի-
[illegible]ան տառերը, Անտիոքի դպրոց-
[illegible]ան մէջ պաշտօնապէս ըն-
[illegible]ւած են եւ արաբական տառ-
[illegible] գործածութենէ նետուած, որովհետեւ
[illegible]ս շրջանը հայկլէի պէս կ'ու-
[illegible] Թուրքիոյ մէջ տեղի ունե-
[illegible] քաղաքական, ընկերային եւ
[illegible]ական փոփոխութիւններն ու
[illegible]ութիւնները:

Այս օրերս, Թուրքիա, սահ-
[illegible] եւ Սուրիոյ հիւսի-
[illegible] շրջանի ժողովուրդին կը
[illegible] իր թերթերը առատօրէն եւ
[illegible] ժողովուրդը սիրով կ'ընդունի զա-
[illegible] եւ կարօտով կը կարդայ:
Այդ պատճառաւ ընթերցողները
[illegible] օճեան Թուրք մտածու-
[illegible] եւ անոր կը հետեւին: Ինչ որ
[illegible] Թուրքիան, Անտիոքի
[illegible] ալ կը սիրեն եւ ինչ որ
[illegible] Թուրքիան, անոնք ալ կ'ա-
[illegible] Մինչեւ անգամ Թուրքերը
[illegible] արաբները եթէ առեն
[illegible] ալ նոյնը կ'ընեն: Միեւնոյն
[illegible] արաբ թերթեր եւ հան-
[illegible] այդ շրջաններու մէջ
[illegible] եւ արհամարհուած
[illegible] են:

Ցոյս ունէինք որ օրերու ըն-
[illegible] թրքական դրոշմը եւ
[illegible] այդ շրջանէն անհետ,
[illegible] որ Սուրիական հպատակներ
[illegible] եւ միեւնոյն քաղա-
[illegible] հեռանկարները ունին: Սա-
[illegible] դժբաղդաբար մեր այդ
[illegible] արգելքներու առջեւ ան-
[illegible] եւ կորսուեցաւ: Թրքա-
[illegible] թերթերու մեր տան մէջ մեզ
[illegible] պայքարը յաղթա-
[illegible]:

Եւ ամէնէն զարմանալին այն
[illegible], հակառակ Թուրք կառավա-
[illegible] կողմէ արաբական թեր-
[illegible] Թուրքիա մուտքին հա-
[illegible] դրուած արգելքին, Թուրք
[illegible] մեծ քանակութեամբ
[illegible] տարածուին մեր երկիրներուն
[illegible]:

Ահա այսպէս, մենք հիւսի-
[illegible] Սուրիոյ մէջ մեր հայրե-
[illegible] կը կորսնցնենք եւ ա-
[illegible] եւ մեր միջեւ կը մնայ շատ
[illegible] կապ մը:

Ալէքսանտրէթի Սանճագին
[illegible] տարուած այս թրքական
[illegible] դէմ պէտք է մենք
[illegible] եւ պայքարինք: Սուր-
[illegible] կառավարութիւնը իր եր-
[illegible] մէջ տեղի ունեցող այս կա-
[illegible] խնդրին պէտք չէ նայի Չի-
[illegible] մէջ պատահած դէպքի
[illegible] նման:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԵԾ ԱԿՈՒՄԲԻ ՄԸ ԲԱՑՈՒՄԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Պէյրութի մէջ բացուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նահր Թաղի Նորավարձ ակումբը: Բաց-ման հանդէսին ութսնեակ եւ հսկայ սրահ մը պարունակող այդ նոր շէնքը ծայրէ ծայր լեցուած էր 500է աւելի ընկեր-ներով: Ամենատարեց ընկեր Հայր Աբրահամի առաջարկով ակումբը պսակուեցաւ «Ազատամարտ» ա-նունով:

Շատ խանդավառ եւ ոգեւո-րիչ մթնոլորտի մը մէջ հետզհե-տէ բանախօսութիւններ ըրին ըն-կերներ Արամ Սահակեան եւ Մովսէս Տէր Գալուստեան անդա-դրում ծափեր խլելով ներկանե-րէն: Եղան արտասանութիւններ եւ մեներգներ: Քէմէնչիստ Պ. Ռու-բէն նուագեց երկու ազգ. երգեր:

Տիրող աննախընթաց խանդա-վառութենէն թելադրուած, ըն-կերները ինքնաբուխ նուիրա-տուութիւններ ըրին սրահի կահա-ւորման ի նպաստ եւ կարճ ժամա-նակի մը ընթացքին գոյացաւ 200 սուրիական ոսկիի գումար մը: Բացի այդ, բազմաթիւ ընկերներ նուիրեցին նկարներ, նստարաններ, գիրքեր, թերթեր, եռագոյն, վարագոյրներ եւլն., որոնց գու-մարը կանխիկ նուիրատուութեան կրկինը կը կազմէ խոկ քանի մը ընկերներ ստանձնեցին Նորավարձ ակումբի մեծ սրահին եւ բոլոր սենեակներուն լուսաւորումը ելեք-տրականութեամբ:

Ընկ. Գասպար Իրէքեան իր փակման խօսքերով եւ գեղեցիկ օրինակով մը ցոյց տուաւ հայ ժողովուրդին ապրելու կամքն ու տենչը:

«Մշակ Բանւոր»ով փակուե-ցաւ հանդէսը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔՈՒՆԻ ԴԵՂ

Հայ բոլշեւիկները, երբեմն, տնտեսագիտութեան դասեր կու տան արտասահմանի տարագիր մտաւորականներուն: Կը հեգնեն Դաշնակցականներուն մասնա-գիտական հմտութիւնը: Եւ կը պնդեն թէ իրենք քաջավարժ են արհեստագիտական, տնտե-սագիտական ասպարէզին մէջ: Տեսնե՛նք:

«Խորհրդ. Հայաստան» կը հաստատէ թէ մինչեւ հիմա կա-րելի չեղաւ բարեկարգել եր-կաթուղիները: Վագոններ կը քանդուին, մեքենաներ կը փըշ-րուին, անհատնում վնասներ: Երկաթուղային Դատարանն իսկ չկրցաւ արգիլել այս դէպքերը:

Բացէք «Խորհրդ. Հայաստան»ի (6 մարտ) վերջին էջը, արկած-ներու, խայտառակութիւններու ցուցահանդէս է: Երկաթուղային Դատարանը նիստ կը գումարէ Երեւանի մէջ, հրապարակաւ դատելու համար յանցաւորները: Բայց այս դատերը քունի դեղ չե՞ն կը կարծէք: Պէտք է եր-բեմն քնացնել ժողովուրդը այն յոյսով թէ կը պատժուին ան-բարեխիղճները:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երաժիշտ Ա. Թերլէմէզեան, Երեւանի Ռատիոյին երաժշտա-կան վարիչը, Կոմիտաս վարդա-պետին նուիրուած երեկոյթի մը մէջ բանախօսելու համար Թիֆ-լիս հրաւիրուած ըլլալով հետեւ-եալ տեղեկութիւնները կու տայ «Պրոլետար»ին.—

«Մեր մշակութային շինարա-րութեան աշխատանքներուն մէջ խոշոր դեր մը կը կատարէ երա-ժշտութիւնը: Այդ գիտակցու-թեամբ, լուսաւորութեան գոր-ծավարը մեծ ճիգեր կը կատարէ, երաշտութիւնը դնելու համար իր կոչման բարձրութեան վրայ

Երեւանի երաժշտական կեան-քին մէջ մեծ դեր մը կը խաղան երկու հաստատութիւններ.— Ե-րաժշտանոցը եւ Ռատիօ կայանը, Մասնաւորապէս ռատիօ-կայանը, իր համերգներով զօրս կու տայ գիւղացիներուն եւ բանուորներուն համար, դասական ու արդիական գործերու, պրոլետ երաժիշտնե-րու ստեղծագործութեանց նուիր-ուած երեկոյթներով, կը մարզէ ժողովուրդը:

Վերջերս պետական երաժշ-տանոցին նուագախումբը տուաւ երկու համերգ, մէկը Գէորգ Բուդաղեանի, միւսը Միքայէլ Մալունցեանի ղեկավարութեամբ:

Այս բոլոր երաժշտական ե-րեկոյթներուն շնորհիւ, ժողո-վուրդը աւելի եւս սկսաւ սիրել երաժշտութիւնը: Ու եթէ նախա-պէս համերգներու ունկնդիրները քիչ կ'ըլլային, հիմա միշտ լե-ցուն կ'ըլլան սրահները:

Լուսաւորութեան գործավա-րութեան նախաձեռնութեամբ, Երեւանի մէջ տրուեցան երկու համերգներ, որոնք նուիրուած էին Կոմիտասի: Նուագախումբին վարիչն էր այդ համերգներուն մէջ, երիտասարդ երաժիշտ Կարօ Զաքարեան:

Ցունուար ամսուն, լուսաւո-րութեան գործավարութեան ար-ուեստներու հաստուածին առընթեր կազմուեցաւ երաժշտական խըմ-բակ մը: Եւ վերջերս հիմնուեցաւ պրոլետարական երաժիշտներու միութիւն մը: Շուտով կը հրա-տարակուի Միութեան յայտարա-րութիւնը:

ՀԱՆԴԷՍԻ ՄԸ ՄԷՋ

Ինչպէս գրեցինք, Թիֆլիս եւս ուզեց պանծացնել Կոմիտասի երաժշտական արժէքը: Եւ տա-ղանդաւոր ու կարող ուժեր Թիֆ-լիսէն ու Երեւանէն, երգեցին կամ վերլուծեցին Կոմիտասեան երգերը: «Պրոլետար»ի «Թղթակիցը —մութ մարդ մը— կը գանգա-տի, որ Թերլէմէզեան, ըսել յե-տոյ թէ Կոմիտաս նախապէս կը գտնուէր Վագների ազդեցութեան տակ եւ յետոյ զբաղեցաւ հայ ժողովրդական երգերու ուսումնա-սիրութեամբ, «մարքսիստական վերլուծում» չկատարեց: Եւ նոյն մութ Թղթակիցը կը նեղանայ, որ Երեւանէն յատկապէս հրա-ւիրուած Ռուբէն Թերլէմէզեան փոխանակ երաժշտութեան մա-սին խօսելու ինչո՞ւ մարքսիստական քիլոնոց բանաձեւեր չյեղյեղեց:

Դարձեալ նոյն Թղթակիցը կը յարձակի հանդէսին վրայ, ծանր-օրէն կը քննադատէ երեկոյթը, որ «տարտամ էր եւ գունատ, գրեթէ ոչ մէկ տպաւորութիւն թողուց ժողովուրդին վրայ: Բոլոր երգե-րից փչում է հին, յետամնաց շունչ մը, որ բնաւ չի կրնար ոգե-ւորել մեր օրերի ժողովուրդը: Սա փաստ է, որ նման հնացած ստեղ-ծագործութիւններով այլ եւս կա-րելի չէ կերակրել մեր հասարա-կութիւնը»:

Եւ յետոյ կ'աւելցնէ թէ սրահին մէջ կը տիրէր աղմուկ, անկարգութիւն եւ պոռչտուք: Ցաւ կը յայտնէ, որ ժողովուրդը ուզեր է ողջոյնի հեռագիր ղրկել «հիւանդ երաժիշտին»:

Մեր կողմէն ալ կը զարմա-նանք, որ Թիֆլիսի եւ Երեւանի հեղինակաւոր մարմինները մեծ պատրաստութիւններով կ'ելլեն պանծացնելու Կոմիտասի երա-ժշտութիւնը, եւ ահա երաժշտա-սէ՛ր Թիֆլիսի մէջ կը գտնուի մարդ մը, մի մեծ բեն, մի մեծ ապուշ, որ կ'արհամարհէ զայն:

ՀԱՅ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԻՉՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Նկատելով որ ընդհանրապէս հայ ապահովագրիչները իրենց գործունէութեան դաշտը սահ-մանափակելու ստիպուած են միայն հայկական եւ օտար շըր-ջանակներու հետ, եւ առիթը չունենալով Ֆրանսացի ժողո-վրդին հետ շփում ունենալու, ի-րենց աշխատութեան վարձքը շատ ճղճիմ եղած է եւ չէ տուած սպասուած արդիւնքը, մինչ ան-դին իրենց Ֆրանսացի արհես-տակիցները միեւնոյն աշխա-տութեամբ հրաշալի արդիւնք-ներ ձեռք կը բերեն:

Մեր վարչութիւնը որ ապա-հովագրական բոլոր ճիւղերուն մէջ քառասուն տարուան փոր-ձառութիւն մը ունի եւ Ֆրան-սայի հետ ընդարձակ յարաբե-րութիւն, ի վիճակի է հայ ա-պահովագրիչներուն տալու այն-պիսի միջոցներ եւ ուղղութիւն-ներ որոնց շնորհիւ, իրենց Ֆրան-սացի պաշտօնակիցներուն նման կարենան ընդարձակել իրենց գործունէութեան դաշտը:

Այսպէսով բոլոր այն հայ ա-պահովագրիչները որոնք մեզի պիտի դիմեն, կրնան վստահ ըլ-լալ թէ պիտի կարողանան ի-րենց վաստակը ոչ միայն եռա-պատկել, այլ բազմապատկել իսկ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9—10.30 եւ 4—6 Comptoir Continental d'Assurances, 51 rue St. Georges Paris (9e) Ծ.

ԼԷՆԻՆ

Հայաստանի պետական հրա-տարակչական ընկերութիւնը սկսած է հրատարակել Լէնինի բոլոր գոր-ծերուն հայերէն թարգմանու-թիւնը: Արդէն Երեւանի մէջ լոյս տեսած է առաջին հատորը, (բո-լոր գործերը պիտի կազմեն 27 հա-տոր): Այս տարի լոյս պիտի տես-նեն 3 գիրքեր: Թարգմանութիւ-նը կը կատարուի երկրորդ տպագրու-թեան վրայէն, որ սրբագրուած է: Թարգմանիչներն հմուտ մար-դիկ են: Տպագրութիւնը պիտի ըլ-լայ երկու տեսակ, շքեղ եւ հա-սարակ: Առաջին հատորը 756 էջ, 3 րուբլի շքեղը, 2 ըբ. հասարակը:

Հատորին կցուած են քանի մը նկարներ: Այս առաջին հատո-րին մէջ ամփոփուած են բացի Կամենեւի գրած Լէնինի կենսա-գրութենէն, Լէնինի առաջին գոր-ծերը, — Տնտեսական նոր աբ-ժումները գիւղացիական կեան-քում (1893), Ովքե՞ր են ժողո-վրդի բարեկամները եւ ի՞նչպէս են նրանք մարտնչում սոցիալ դեմոկրատիայի դէմ (1894), Նա-րոդնիկութեան տնտեսական բո-վանդակութիւնը (պատասխան Ստրուվէին) գրուած 1894ին, քանի մը փոքրիկ յօդուածներ, տեղեկութիւններ եւլն:

Պրոլետար»ի մէկ աշխատա-կիցը ընդունելով հանդերձ թէ Թարգմանիչները հմուտ մարդիկ են ցոյց կու տայ անոնց հայերէ-նի սխալները, որ կատարուած են թարգմանութեան մէջ: Յետոյ կ'առաջարկէ թարգմանել նաեւ Էնգէլսի եւ Մարքսի գործերը:

ՏԷՐՏԷՐՆԵՐԸ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻՆ

Վերջերս բազմաթիւ տէր-տէրներ հրաժարեցան քահա-նայագործելէ Հայաստանի մէջ: Դավալու գիւղին տիրացուն Յար. Յովհաննիսեան եւ Կողբ գիւղին տէրտէրը Մարտիրոս Յարութիւնեան և Փաշալու գիւ-ղին տէրտէրը Ա. Ալիքսանեան կը յայտարարեն թէ հրաժարած են կրօնական իրենց պաշտօ-նէն:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ցունօի մասին —հռչակաւոր հայդուկապետ Յարութիւն ա-ղայի՝ որ ասկէ ուղիղ 40 տարի առաջ նահատակուեցաւ Ալաշ-կերտի մէջ— քանի մը թեթեւ սխալներ սպրդած են մեր յե-ղափոխական գրականութեան մէջ: Հայրենակից մը, Ս. Աւտօ-եան, այդ առթիւ երկտող մ'ուղ-ղած է մեզի, զոր սիրով տպա-գրութեան կը յանձնենք:

«Ցունօն իմ ճօրաքրոջ ամու-սինը ըլլալով, թոյլ տուէք տե-ղեկացնեմ ձեզ, որ նա Ալաշ-կերտցի չէր, այլ բնիկ վան-շաճթաղ գիւղացի: Բայց 90ական Թուականներուն ընտանիքով անցած է Ալաշկերտ, թողլով տուն, տեղ, ճարստութիւն... եր-կու կորիւններ ձգած է Տիգրան եւ ղեւոնդ: Առաջինը կը գըտ-նուի Ամերիկա, երկրորդը՝ Հա-յաստան»:

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԿԵՍԱՐԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս գիտէք, Փարիզի եւ արուարձաններու մէջ քիչ թի-ւով Կեսարացիներ չկան, ցաւա-լին այն է որ ցարդ հայրենակ-ցական ձեռնարկ մը գոյութիւն չէր ունեցած: Խումբ մը հայ-րենակիցներ պահանջ համարե-լով, կազմեցինք Կեսարիոյ եւ Շրջանից Հայրենակցական Մի-ութիւն մը (ինչպէս արդէն գո-յութիւն ունի Ամերիկա եւ Ե-գիպտոս) որ իր առաջին ժողո-վը գումարելով Փետրուար 15ին, ընտրեց Աժամեայ Վարչու-թիւն մը, յոյս ունենալով իր յաջողութեան, անխտիր բոլոր հայրենակիցներու աջակցու-թեամբ:

Կեսարիոյ Հայր. Միութեան նպատակը պիտի ըլլայ մօտէն հետեւիլ արդէն գոյութիւն ու-նեցող Ամերիկայի եւ Եգիպտո-սի Միութեանց ծրագրին:

Ուստի կը հրաւիրենք Կեսա-րիոյ եւ շրջանի բոլոր հայրենա-կիցները անխտիր՝ չզլանալ ի-րենց մասնակցութիւնը, անդա-մագրուելով մեր Միութեան զարկ տալու համար անոր յառաջդիմութեան:

Աժամեայ վարչութիւն

Հասցէ.— K. Panossian, 19 rue Monge, Paris (5e):

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԱՅՍ ՇԱՀԱՒԷՏ ԳՈՐԾԸ

Փայլուն ապագայ մը եւ ամ-սական 2—4000 ֆրանք կը վստահեցնենք բոլոր այն 20—45 տարեկան գործունեայ, ներ-կայանալի հայ երիտասարդնե-րուն, որոնք քաջ տեղեակ են ֆրանսերէն լեզուին: Թեկնա-ծուները պէտք է գրաւոր դիմեն Comptoir Continental d'Assurances, 51 rue St. Georges, ո-րուն կողմէ պիտի ստանան հրաւէր: Ծ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՀԱՄԻՏԻ ՎԱԽԵՐՆ ՈՒ ԿԱՍԿԱԾՆԵՐԸ

— Ինչո՞ւ շուտ եկաք:

— Արքայական հրովարտակը կարդացի Սուլթանս:

Սուլթան Համիտ հասկցաւ իմ տգիտութիւնս այդ օրէնքէն, բայց գոհ մնաց. որովհետեւ ան չէր ուզեր որ իր Ա. քարտուղարը եր-կար ատեն հոս ու հոն մնար եւ յարաբերութիւն մշակէր Շէյխ իւլ Իսլամի հետ. շատ լաւ գիտէր որ Շէյխ իւլ Իսլամը ֆէթվայով մը կրնար զինք թաւալգլոր ձգել: Ոչ ոք կրնար խիտ խիտ տեսնուիլ Շէյխ իւլ Իսլամի հետ եւ բարեկամանալ անոր: Ամենախիստ եւ շատ ժուր-նալները կուգային Շէյխ իւլ Իսլամութեան շուրջ եւ գինք ամէնէն աւելի անհանգիստ ընողն ալ այդ ժուրնալներն էին:

Շէյխ իւլ Իսլամին պալատ եկած օրերուն, ճամբուն վրայ պատա-հած մարդիկը գլուխնին կը դարձնէին անկէ եւ կը խուսափէին անոր բարեւելէ: Անոր բարեւ տալ եւ կամ թէ անոր հետ քանի մը բառ փո-խանակել, մարդու մը համար ամենավտանգաւոր բանն էր:

Շէյխ իւլ Իսլամը պալատ գալուն պէս, ուղղակի Չինի քէօշկի սեղմթար եւ հոն սենեակի մը մէջ կը սպասէր, մինչեւ որ Սուլթա-նական բարեւի արժանանար: Անկէ վերջ առանձին պահ մը նստելէ վերջ, կը ճաշէր: Եթէ ամսագլուխ է, Մապէյնճի պէյերէն մէկը իր-բեւ նուէր գումար մը կը բերէր Սուլթանէն որմէ վերջ ան կը մեկնէր պալատէն:

Սուլթան Համիտի շրջանին ամէնէն ազդեցիկ եւ զօրաւոր Շէյխ իւլ Իսլամներէն մէկն էր Ճէմալէտտին էֆէնտին: Դեռ ան Շէյխ իւլ Իս-լամութեան քարտուղարը եղած միջոցին, կրցած էր կայսեր համակ-րանքն ու վստահութիւնը շահիլ, որու շնորհիւ 17 տարի կրցաւ Սուլ-թան Համիտի հետ գործել, հակառակ Շէյխ իւլ Իսլամներու հանդէպ անոր ունեցած կասկածներուն: Իրականութեան մէջ Սուլթան Համիտի բնաւորութեան ոչ մէկ մարդ Ճէմալէտտին էֆէնտիի չափ տեղեակ էր. կայսեր փափաքին համաձայն գործելու եւ շարժելու տեսակէտով ոչ ոք կրնար մրցիլ Ճէմալէտտին էֆէնտիի հետ:

Օր մը Ճէմալէտտին էֆէնտիի դէմ ժուրնալ մը տրուած էր Համիտին: Այս ժուրնալով Մուսա Քեազիմ եւ Գալէնտէր Հասան էֆէնտիներու Շէյխ իւլ Իսլամի հետ յարաբերութեան մէջ գտնուի-լը եւ Սուլթանի դէմ խորհրդակցութիւններ կատարուած ըլլալը եւ այդ խորհրդակցութիւններուն Թէքքէի շէյխին ալ մասնակցիլը կը հաղորդուէր:

Այս լուրը կարեւոր էր եւ սարսափելի. Շէյխ իւլ Իսլամի մօտ խորհրդակցութիւններ կատարել, Սուլթանի դէմ ծուղակներ պատրաս-տել. Համիտին կը յիշեցնէր իսկոյն իրմէ առաջ կարգ մը Շէյխ իւլ Իսլամներու «ֆէթվա»ի պատմութիւնները, որոնց շնորհիւ Սուլթան-ներ մէկ օրէն միւսը թաւալգլոր կ'իյնային:

Սուլթան Համիտ չէր ուզեր լուրը տարածել եւ աղմուկի տեղի տալ: Նման ժուրնալ մը եթէ ուրիշի մը մասին տրուէր, անմիջապէս անոր բնակարանը կը խուզարկուէր, թուղթերը կը գրաւուէին ինքն ալ գիշեր ըլլայ թէ ցերեկ կը ձերբակալուէր կամ կ'աքսորուէր: Մինչդեռ այս անգամ Ճէմալէտտին էֆէնտիին անունը կար խնդրին մէջ: Եթէ եղած լրա-տուութիւնը ճիշդ չըլլայ Շէյխ իւլ Իսլամը վիրաւորուած կ'ըլլայ, որով լուռ եւ զգոյշ քննութիւն մը յարմար տեսնելով, պաշտօն յանձ-նեց ինծի:

Պալատէն հրաւիրեցի Մուսա Քեազիմ էֆէնտին եւ իր ընկերները եւ առանց բան մը զգացնելու ոեւէ մէկուն քննութեան ձեռնար-կեցի: Թէքքէի շէյխը, որուն մասնակցութիւնը կ'իմացուէր այդ խոր-հրդակցութեանց, յայտնի եղաւ որ երեք ամիսէ ի վեր հիւանդ է եւ տունէն դուրս չէ ելած: Միւսներն ալ հաստատեցին տրուած ժուրնալին սուտ ըլլալը:

* * *

Սուլթան Համիտի կողմէ կարգ մը մարդոց տրուած ամսական-ները պետական գանձէն տրուած ամսականներու պէս կանոնաւոր եւ հաստատ էին: Համիտ այս կերպով պետութեան ազդեցիկ մարդիկը ե-րախտապարտ ձգելով, կը կարծէր թէ անոնք հաւատարիմ կը մնան իրեն: Շէյխ իւլ Իսլամէն վար, մասնաւոր ամսականներ կը ստա-նային նաեւ միեւնոյն հաստատութեան «ֆէթվա»յի քարտուղարը, Ռումէլիի եւ Անատոլուի զինուորական «քատը»ները: Նմանապէս գաղտնի ամսական կը ստանար Շէյխ իւլ Իսլամի խորհրդականը, որուն պաշտօնն էր «ժուրնալ»ներ ղրկել Սուլթանին այդ հաստատու-թեան մէջ անցած դարձածներու մասին:

(Շար.)

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէի կողմէ

Այս Շբ. իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Salle pour Fêtesի մէջ

94 Bld. Auguste Blanqui *մէթրօ* Glacière

կը Նախագահէ՝ Ընկ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Պիւլպիւլեան, Պ. Նաւասարդեան (*երգ*), Պ. Պ. Պալապանեան, Ս. Թորոսեան (*արտասանութիւն*), Սիփան *երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ* Պ. Սաքօ Յակոբեանի:

Եւրոպական պար, ընտիր ճաշ, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով: *ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. ԴՊՐՈՑ

ժամը 8.30—9.15 Հ. Յ. Դ. Ծրագրի մեկնաբանում (ընկ. Պ. Հիւսեան):

ժամը 9.30—10.15 ընկ. Արտաւազդ Հանըմեան:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ *29* Մարտ կիրակի ժամը *2.30*ին Պուա քոլոմպի Թաղապետական սրահին մէջ:

կը խօսի՝ Պր. Ե. ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ

կը Ներկայացուի՝ «ԲԱՆԱԿՈՒՄ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ»

Սկաուտական կեանքէ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հայ կարմիր խաչի կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 10ին Résidence Palaceի մէջ

147 Rue de la Loi

պար, attractions եւ անակնկալներ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Զմիւռնիոյ Նահանգային Հայրենակցական Միութեան կողմէ: Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Տէսինի Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ:

Եւրոպական ընտիր նուագ

մուտք՝ այր եւ կին 5 ֆրանք — Աւաշակերտին 3 ֆրանք



Հ. Յ. Դ.

ՖԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 11 rue Dunoir. *Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանին դասախօսական ժողովը վաղը հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլոբիայի մէջ: Կը խօսի Օր. Արաքսի Թորոսեան Տրապիզոնցի Անթառամ *վէպին մասին: Մէկ ժամ սինէմա,* Թիւ 19 փոլիսը: *Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:*

Զ. Ե. Ո. Միութեան Պանեօ-Բաշան մասնաճիւղին դասախօսութեանց բացումը այս Կիրակի ժամը 3ին Պանեոյի մանկապարտէզին մէջ: Կը խօսի Շ. Նարդունի եւ կը ներկայացուի մէկ ժամ սինէմա Շարլոյի ֆիլմը: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիէն, Զ. Խ.— 10:
Տիկուան, Ս. Ս.— 35:
Լա Կոտինիէռ, Ա. Ս.— 5:
Ժուանվիլ, Ն. Ն.— 60:

ՆԱՄԱԿ ունին Օր. Գոհար Զազարեան, Փայաճուկ գիւղացի Արմենակ Կարապետեան: Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

Պ. Հայկ Թօփաքեանէ կը խնդրուի հանդիպիլ «Յառաջ»ի խմբագրատունը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Տիկ. Արշալոյս Փէնտիքեան կը փնտռէ իր ազգականներէն Տիկ. Մարիամ Փէնտիկեան եւ զաւակները՝ Կարապետ, Մանուկ եւ Թագւոր, որոնց Փարիզ ըլլալը կ'ենթադրուի: Կը խնդրուի գրել* Archaluysse Pendikianի. Karagheuzian Home, La Gaudinière, Ville aux-Clercs, (Loir et Cher), France.

— կը փնտռուի Մարաշի Զաւուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սահակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ, Տէրզօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէտտատիյէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— *Սուրէն Փանոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ (Տէրքէնտեցի. Սեբաստիա) Սիմօն (Ճանօ), Արիստակէս եւ քոյրերը՝ Զմրուխտ եւ Մարգրիտ Փանոսեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն անյայտացած են: Իմացնել Յառաջի վարչութեան:*

— *Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Աճարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը: Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Բէմախի աղահանքներուն մէջ: Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ: Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի* 96 bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France: *Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր:*

Պ. ՄԻՐԱՅԷԼ Սեթեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի վարչութեան: Իր վերջին հասցէն էր՝ 5 Rue Cabitaine Ferber. Issy lis-Mouli-neaux.

IMPRIMERIE - MASSIS -ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris *(10)*

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՄԱՐՏ 1931

26 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1528

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՏԵՂ, ԻՋԱ՛ՆՔ...

Բ.

Այս տողերը գրած ատեն, ստացանք «Արեւ»ի մարտ 18 թուակիր թերթը, ուր կ'երեւայ Ե. խմբագրականը «Թուրքեւ-հայ Յարաբերութեանց» մասին։ (Դ.ը չենք ստացած)։

Ուրեմն, շարունակելի է շարքը։

Բայց մենք ամփոփուինք առաջին երեքին, եւ մանաւանդ գլխաւոր եզրակացութեան վրայ, զոր արտատպեր էինք երէկ։

Ռամկավար պաշտօնաթերթին խմբագիրը, ինչպէս տեսանք, բարիքներ կը սպասէ Թուրքիոյ հանրապետական վարչաձեւին ամրապնդումէն, անոր տնտեսական վերաշինութենէն, «որու միջոցին հաւանօրէն պէտք պիտի զգան նաեւ Հայոց եւ պիտի վերաքննեն անոնց հանդէպ իրենց ընդգրկած քաղաքականութիւնը»։

Երեւի Պ. Թէքէեան կը հաւատայ որ Մ. Քէմալ առտու մը ճամբաները պիտի բանայ փախստական Հայերուն առջեւ, եւ պիտի խնդրէ որ տրամադրեն իրենց տաղանդը, վերաշինելու համար «վաթան»ը։ Կամ պիտի վերադարձնէ աւարի տրուած «լքեալ» գոյքերը, կալուածներն ու միլիոնները, անհատական թէ ազգային։ Կամ պիտի վերահաստատէ Պոլսոյ Պատրիարքարանին իրաւունքները։ Երեւակայեցէք ինչ որ կրնաք...

Եւ այս միամտութիւնները ճիշդ այն պահուն՝ երբ քէմալականութիւնը մանգաղը ձեռքն առած, անխնայ կը հնձէ հայկական ստացուածքները, անհատական բնակարաններէն մինչեւ գերեզմանատուները՝ Պոլսոյ մէջ, իսկ Անատօլուի բեկորներուն յետին փշրանքը՝ գաւառներու մէջ։

Ճիշդ այն պահուն երբ, որսի շուներու բանակ մը «լքեալ» գոյքեր կը փնտռէ գիշեր ցորեկ, եւ տուրք, տասանորդ կը պահանջէ Ազգ. Հիւանդանոցէն իսկ։

Եւ վերջապէս ճիշդ այն օրերուն, երբ զանազան ընկերութեանց մէջ իբրեւ մասնագէտ մնացած Հայերն անգամ — ինչպէս ուրիշ ոչ — Թուրքեր — աչքի փուշ են դարձած։

Անշուշտ ամէնէն բարեմիտ քէմալականն ալ պիտի խնդայ այս անյատակ տգիտութեան վրայ։

Ուրեմն, վերջին տասը տարուան դէպքերն ալ բան մը չեն սորվեցուցած մեր պատուարժան հրապարակագիրներուն։

Եւ դուք տեսէք յանդգնութիւնը Պ. Թէքէեանի, որ հարիւրին մէկ հաւանականութեան փոխարէն — այն ալ ճղճիմ բաներու համար — կը պահանջէ հողային խնդիր չյարուցանել երբեք։

— «Գաղութահայութիւնը պէտք է դադրի, ըստ մեզ, խօսքով ալ՝ ինչպէս դադրած է գործքով՝ Թուրքիոյ դէմ երկրային պահանջներ դնելէ։ Իր պահանջները տարբեր են եւ կը վերաբերին անհատական իրաւունքներու եւ շահերու՝ զորս լսելի ընելու համար պէտք է նախ լռեցնել ժխորը» (*Արեւ*, 11 Մարտ)։

Այստեղ արդէն գործ ունինք ոչ թէ միամտութեան կամ տգիտութեան, այլ անբարոյականութեան հետ։

Թող ծանր չգտնեն այս բառը, որովհետեւ հարցը յարուցանողը սովորական մէկը չէ։ Վարիչն է կուսակցութեան մը։ Խմբագիրը՝ անոր մէկ պաշտօնաթերթին։ Եւ միաժամանակ «ազգի պարծանք» բանաստեղծ։

Ուրեմն, մենք, արտասահման ապաստանած հարիւր հազարաւոր հալածականներս, ուրիշ դատ, ուրիշ պահանջ, ուրիշ խնդիր չունինք Թուրքիայէն, բայց միայն «անհատական իրաւունքներ եւ շահեր»։ Նորատունկեան էֆէնտին իր ապարանքը պիտի փրկէ, Թէքէեանները՝ թերեւս խան մը ունին, երրորդ մը, չորրորդ մը՝ իր արտը, տունը, այգին, ապահովագինը, ժառանգութեան մնացորդը։ Տիկին այսինչը կ'ուզէ Թուրքիա դառնալ եւ չեն թողուր։ Պարոն այնինչը առեւտրական ճիւղ մը պիտի հաստատէ Պոլսոյ մէջ եւայլն.։

Կ'երեւայ սոոր կ'ըսեն «չափաւորել գրիչը եւ լեզուն»։ Կամ դատել պաղարիւն բանականութեամբ, եւ չտարուիլ զգացումներէ։

Ո՛չ, Պ. Թէքէեան, ոչ։ Յետին Թուրքն ալ կը թքնէ այս հոգեբանութեամբ տարուած Հայուն երեսը։ Անոր երեսին կը նետէ բառ մը որ շատ ծանօթ է ձեզի եւ պատկերալից.— «Ալչա՛ք»։

Քաղաքական կեանքի մէջ, այո՛, ծիծաղելի եւ աններելի են ուռուցիկ, սնամէջ, ոմբաձիգ արտայայտութիւնները։ Իսկական յեղափոխականը չի խօսիր, չի ճչար, չի սոնքար։ Կը գործէ։ Այս ճամբուն վրայ, շատ սորվելիքներ ունինք Թուրքէն, թէեւ տակաւին կը յաւակնինք բան սորվեցնել անոր։

Բայց, նոյն քաղաքական կեանքը՝ իր ամէնէն առողջ եւ յստակատես ըմբռնումով, կը պահանջէ ամուր կենալ ո՛րեւէ տեսակէտի վրայ։ Չխաղալ ամբողջ ժողովուրդի մը ճակատագրին հետ, — այսօր այսպէս, վաղը այնպէս։ Չաղճատել, չլլրճել հիմնական խնդիրներ։ Հայկական դատը չտանիլ չկապել խանի մը վերստացման, երթեւեկի դիւրութեան, «անհատական իրաւունքներու եւ շահերու» հետ։

«Գաղութահայութիւնը» — կտրի՛ այն գրիչը որ առաջին անգամ գործածեց այս բարբարոս բառը — «չէրչի»ներէ չի բաղկանար։ Ոչ ալ «լէվանթէն»ներէ եւ «տիլէթանթ» ուսումնականներէ։

Ամբողջ ժողովուրդի մը վերջին մնացորդն է ան՝ կը պահանջէ հայրենիք։ Իր հայրենիքը։

Սխա՞լ է մեր բռնած ճամբան։ Ուղի՛ղը գտէք դուք։

Բայց — մի լղրճէք դատը, որքան ալ տաժանելի ըլլայ անոր երկունքը եւ իրականացումը։

Շ.

ԱՒՍՏՐԵՒԳԵՐՄԱՆ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութիւնը մեծ իրարանցումի մատնած է եւրոպական պետութիւնները։ Նոյն իսկ գերմանական բոլոր շրջանակները համամիտ չեն Թուիր այս կարգադրութեան, որ անակնկալ մը եղաւ։ Ռամկավար «Պէրլինէր Թակէպլաթ»ի մէջ, *Կատարուած Իրողութիւն* խորագրին տակ, տնօրէնը կը բողոքէ թէ կառավարութիւնը տեղեակ չէ պահած խորհրդարանը կատարուած աշխատանքներէն։ Յօդուածագիրը հարց կուտայ թէ արդեօ՞ք գործը այնքան նպաստաւոր է եւ կառավարութիւնը չէ՞ սխալած անտեսելով քաղաքական ազդակ մը՝ որպիսին է Ջեխօսլովաքիան, եւ այս համաձայնութեամբ՝ կարգ. մը հարցերու մէջ՝ չէ՞ կրցած յաջողութեան յոյսերը՝ ինչպէս հատուցումներ, երկարատեւ վարկեր եւ գինաթափութիւն։ Ամէն պարագայի մէջ՝ կը գրէ «Պէրլինէր Թակէպլաթ, այս դաշնագրին հետեւանքներուն միակ պատասխանատուն կը մնայ արտաքին նախարարը Քուրցիուս։

Գերման խորհրդարանին մէջ եւս, ընկերվարական երեսփոխան մը իր կուսակցութեան բողոքը յայտնեց։ Ընկերվարականները կ'ըսդունին թէ դաշնագրի մը վիճաբանութիւնը չի կրնար հրապարակին վրայ տեղի ունենալ. սակայն չեն ալ ընդունիր թէ կառավարութիւնը գոնէ տեղեկութիւն տուած չըլլայ խորհրդարանի արտաքին յանձնախումբին։

ԵՈՒԿՕՍԼԱՒԻԱ ՎԵՐԱՊԱՀ

Եուկօսլաւիոյ տնտեսական շրջանակները մտահոգ են դաշնագրին հետեւանքներուն մասին, մինչ քաղաքական շրջանակները կը մնան վերապահ։

Պաշտօնապէս կը ծանուցուի թէ աւստրեւհունգար առեւտրական դաշնագրի մը կնքման գործողութիւնները վերջ գտած են։ Նոյնպէս հունգարեւգերման դաշնագրի մը կնքումը։

Կը սպասուի, որ այս երկու դաշնագրերու կնքումէն վերջ, Հունգարիա կը հաղորդէ թէ կը միանայ գերմանական խմբակցութեանց, ինչ որ ուժեղ ազդեցութիւն մը պիտի գործէ կեդր. եւրոպայի մնացեալ պետութեանց եւ մասնաւորաբար Ռումանիոյ վրայ։

ԻՏԱԼԻԱ Կ'ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԷ

Իտալիա լուսաբանութիւններ ուզեր էր Աւստրիայէն, համաձայնութեան տարողութեան մասին։ Գերմանիա եւ Աւստրիա երկու բացատրագրեր տուած են Իտալիոյ, որ կ'ուսումնասիրէ զանոնք, իր դիրքը կարենալ ճշդելու համար։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԻՐՔԸ

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարները տեսակցութիւն մը ունեցան այս խնդրին շուրջ։ Հէնտըրսըն յայտնեց թէ պաշտօն յանձնած է արտաքին նախարարութեան մասնագէտներուն, որ խնամքով ուսումնասիրեն մաքսային փրոթոքոլը։ Անգլիա տակաւին վերապահ կը մնայ, մինչ Ֆրանսա արդէն ձեռնարկներ կը կատարէ ընդդէմ այս համաձայնութեան։ Անգլիոյ առեւտրական նախարարութեան մասնագէտները կ'ուսումնասիրեն թէ համաձայնութիւն ի՞նչ անդրադարձումներ կրնայ ունենալ Անգլիոյ առեւտուրին վրայ։

ԻՍԿ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ...

Յունաստանի արտաքին նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.— Եթէ Գերմանիա եւ Աւստրիա կը կարծեն թէ այս համաձայնութեամբ պիտի կրնան աւելցնել իրենց ըսպառման կարողութիւնը, Յունաստան պիտի օգտուի ատկից, քանի որ այս երկու երկիրները իր լաւագոյն յաճախորդներն են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նախակրթութիւնը Թուրքիոյ մէջ

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովի կրթական յանձնաժողովը ընդունեց այն օրինագիծը, որուն համաձայն Թուրք տղաքը իրենց նախակրթութիւնըօտարդպրոցներու մէջ պէտք չէ առնեն։

Օրինագծին համաձայն, Հայերը, Յոյները եւ Հրեաները իրենց նախակրթութիւնը պիտի կարենան իրենց դպրոցներուն մէջ առնել։

Երեսփոխանական թեկնածուները

Թուրքիոյ մէջ ընտրական գործունէութիւնը կը շարունակուի։ Մինչեւ հիմա 300է աւելի գաւառակներու մէջ պատրաստուած են ցանկերը։ Տակաւին 100 գաւառակներու ցանկերը չեն կախուած։

Բազմաթիւ անձեր թեկնածու ներկայացած են։ Նախ բոլոր երեսփոխանները դրած են իրենց թեկնածութիւնը։ Յետոյ դուրսէն 500 անձեր դիմած են նոյն նպատակով։

Թեկնածուներուն մէջ կան բազմաթիւ երիտասարդներ։ Ասոնցմէ ոմանք տեսնելով որ իրենց տարիքը փոքր է, տարիքը մեծցնելու համար դատարան դիմած են։

Ֆրանսացի կրօնաւորներուն կալուածները

Ֆրանսացի կրօնաւորներու խնդիրի մասին տէֆթէրտարութեան փաստաբանը հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է.

— Հանրային իրաւունքի անունով դատ բանալը մեզի չի պատկանիր. ասոր համար ընդհ. դատախազութիւնը յետաձգման որոշում տուաւ։ Սակայն նշանակալից պարագան ան է որ Սէն Պընուա դպրոցը տակաւին այս կալուածները գրաւուած վիճակի մէջ պահելով, կեղծարարութիւնը շարունակելու դիրքին մէջ կը գտնուի։

«Հետեւաբար պէտք է որ հանրային իրաւունքի տեսակէտով դատ բացուի։ Տէֆթէրտարութեան իրաւունքը պաշտպանելու համար դատարան պիտի դիմենք եւ ամէն բանէ առաջ այս կալուածներուն թափուի արձանագրութիւնները թափուի վարչութենէն պիտի ուզենք»։

Ռուսեւգերման բարեկամութեան դաշինքը

Յայտնի է թէ Գերմանեւռուս յարաբերութիւնները ճշդուեցան 1922ի Ռափալլոյի դաշնագրով։ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ընդունուելէ եւ Լոքարնոյի դաշնագիրը ստորագրելէ յետոյ Գերմանի պէտք տեսեր էր ցոյց տալու թէ՝ իր քաղաքականութիւնը Ռուսիոյ հանդէպ չէ փոխուած։ Այս նկատումով ալ Գերմանիա եւ Ռուսիա Պերլինի մէջ 1926 ապրիլ 24ին կնքեր էին բարեկամութեան դաշնագիր մը որ կը վերջանայ յունիս 29ին։ Այս դաշնագրին երկարաձգման համար բանակցութիւններ սկսած են արդէն երկու կողմերուն մէջեւ։

Խորհրդ. Միութեան արտաքին փոխ - գործավարը տեսակցութիւններ ունեցած է այս մասին Մոսկուայի գերման դեսպանին հետ։ Մօտ ատենէն պիտի սկսին պաշտօնական բանակցութիւնները՝ որոնք կը թուի թէ նպաստաւոր արդիւնք պիտի ունենան։ Իբրեւ նախաքայլ բարւոք յարաբերութեանց, կը յիշուի թէ գերման ճարտարագործներու խմբակ մը՝ Ռուսիոյ մէջ իր ճամբորդութեան ընթացքին, լաւ ընդունելութիւն գտաւ եւ կարեւոր ապսպրանքներ ալ ստացաւ։

Կը թուի ուրեմն, թէ Պերլինի դաշնագիրը պիտի երկարաձգուի նոյնութեամբ։ Ռուսիոյ կողմէ ո՛չ մէկ ընդդիմութիւն կայ։ Բայց ինչպէս գրեր էինք անցեալները, Գերմանիա կարգ մը պահանջներ կը դնէ, որոնց գլխաւորը, դադրեցնել Գերմանիոյ մէջ բոլշեւիկեան բրօբականտը։

Համեւրոպայի կազմութեան շուրջ

Փարիզի մէջ, արտաքին նախարար Պրիանի նախագահութեամբ գումարուեցաւ համեւրոպայի կազմութեան յանձնախումբին նիստը, մասնակցութեամբ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ եւրոպական պետութեանց ներկայացուցիչներու։

Հաւաքոյթին գլխաւոր նպատակն է մշակել կազմական կանոնագրի են սահմանադրութեան նախագիծ մը՝ ներկայացնելու համար համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին։

Այս նախագծի մշակման մէջ, պատուիրակները նկատի պիտի ունենան կէտ առ կէտ ֆրանսական կառավարութեան յիշատակագիրը որ կը ներկայացնէր հարցին քաղաքական կողմը, ինչպէս նաեւ Գերմանիոյ զեկուցագիրը, որ ընդհակառակն, կը ծանրանար հարցին տնտեսական կողմին վրայ։

Տասներկու պետութիւններ կը մասնակցին նիստին, որոնց մէջ Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն անձամբ։

Առաջին նիստին մէջ, ամէնէն հետաքրքրական վիճաբանութիւնը տեղի ունեցաւ Թուրքերու եւ Ռուսերու մասնակցութեան շուրջ։

Յունուարին, համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբը որոշեր էր Թուրքերու, Ռուսերու եւ Իսլանտացիներու մասնակցութիւնը՝ տնտեսագիտական վիճաբանութեանց։

Ազգերու Դաշնակցութեան քարտուղարութիւնը Մայիսեան նիստերու օրակարգի պատրաստութեան ընթացքին, փորձեր էր անոնց մասնակցութիւնը սահմանափակել անգործութեան հարցով։ Այս կէտին շուրջ էր որ վէճ ծագեցաւ։ Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ ներկայացուցիչները պնդեցին անոնց լիակատար մասնակցութեան իրաւունքին վրայ։ Անգլիոյ արտաքին նախարարը ուժ տուաւ այս տեսակէտին։

Ի վերջոյ, դիւանին յանձնուեցաւ հաշտեցնել երկու տեսակէտները։

ԹՈՒՐՔԵՒՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԾՈՒՄԸ

Գրած էինք որ Հալէպի մէջ գումարուող Թուրքեւֆրանսական սահմանագծման յանձնախումբը աւարտած է իր աշխատանքները, տրուած որոշումները ցարդ պաշտօնապէս չեն յայտարարուած։

Հալէպէն կ'իմացնեն սակայն որ, այս ժողովի որոշումները շատ հաճելի չեն թուած Քիլիսի Թուրքերուն, որովհետեւ ըստ անոնց տեղեկութեանց, իբր թէ Քիլիսի գաւառի սահմանամերձ կարգ մը գիւղերը Սուրիոյ պիտի միացուին, վերին սահմաններուն վրայ Թուրքիոյ կցուած սուրիական գիւղերու փոխարէն։

ՏՐՈՑՔԻ 10.000 ՈՍԿԻ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

Գրեր էինք թէ Տրոցքիի բնակած մեծ կղզիի տունը այրած էր անցեալները։ Տրոցքի դիմում կատարած է կառավարութեան եւ խնդրած է որ գերմանախօս փաստաբան մը տրամադրուի իրեն, որովհետեւ մտադրած է դատ բանալ տանտէր Իզզէթ փաշա զատէ Ապիտ պէյի դէմ։

Հրդեհի միջոցին իր այրած գիրքերուն եւ գոյքերուն փոխարժէքը 10,000 ոսկի կը պահանջէ։ Տրոցքի կ'առարկէ թէ տունը փայտաշէն ըլլալով լոգարանը նախնական ձեւով շինուած էր եւ հակառակ իր բազմաթիւ դիմումներուն, տանտէրը ո եւ է նորոգութիւն ընել տուած չէր։ Իր քարտուղարն ալ 12 էջնոց տեղեկագիր մը պատրաստած է հրդեհի պատճառներուն մասին, ուր կը փաստէ թէ տանտիրոջ անհոգութեան երեսէն, ձեղնայարկէն անցնող վառարանի խողովակներէն յառաջ եկած է հրդեհը։

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ ՄԱՐԶԱԴԱՇՏԻ ՁՊԻՏԻ ՎԵՐԱԾՈՒԻ

«Ագշամ» կը գրէ թէ վերջնականապէս որոշուած է բեռայի կողմը շինել քաղաքապետական մարզադաշտը (սթատիոմ)։ «Այս որոշումէն յետոյ,— կը շարունակէ նոյն թերթը,— քննուած է նաեւ տեղի խնդիրը։ Պահ մը մտադրութիւն կար Ս. Յակոբի (Բանկալթի) Հայոց գերեզմանատունը մարզադաշտ ընել, բայց այս ծրագիրը մէկ կողմ դրուած է, վերջին որոշման համաձայն, մարզադաշտը պիտի շինուի Հարպիէ վարժարանի ետեւի բանջարանոցներուն մօտերը»։

ԿՈՒՏԷՊՈՎԻ ՀԱՐՑԸ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Կ'ԱՌՆԷ

Կրընոպլի դատական իշխանութիւնները այս պահուս կը զբաղին գողութեամբ մը, որ կապ ունի Կուտէպովի հետ, որուն եղբայրը գործաւոր է Ռիվի (Իզէր) Թուղթի գործարանին մէջ։

Փունչարա աշխատող ռուս մը Սուսլոֆ երկար բարակ քննութիւն էր կատարեր Կուտէպովի անյայտացման մասին եւ այդ առթիւ հաւաքեր կարեւոր փաստաթուղթեր ու պատրաստեր էր տեղեկագիր մը որ պիտի ղրկէր Փարիզ՝ մէկու մը, որուն անունը չէր յայտնէր։ Իր քննութեան ընթացքին, անցաւ Կրընոպլը, ուր իջաւ հայրենակցի մը տունը։ Երբ մեկնեցաւ, նշմարեց թէ իր թղթապանակը կորսուեր էր, պահանջեց իր հիւրընկալէն, որ զինքը դուրս նետեց կոպտութեամբ։ Մարդը դիմեց ոստիկանութեան։ Հիւրընկալը յայտնեց թէ իրօք գտեր էր թղթապանակը, բայց մէջը Կուտէպովի վերաբերեալ փաստաթուղթ չկար, որովհետեւ զանոնք յանձներ էր երրորդի մը, իսկ այս վերջինը՝ զանոնք ղրկեր էր Փարիզ բնակող ռուս զօրավարի մը՝ Շաթիլոֆի։

Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ՆԱՒԱՅԻՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

Մարտ 7ին Էնկիւրիի մէջ, Խորհրդային դեսպան Սուրից եւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ ստորագրեցին նաւային դաշինք մը։

Ըստ այս նոր դաշնագրին, երկու դրացի պետութիւնները յանձնառու կ'ըլլան, Սեւ ծովու եւ յարակից ծովերու իրենց նաւային ուժը աւելցնելու պարագային, վեց ամիս առաջուընէ լուր տալ իրարու։

Նման համաձայնագիր մը կնքուած էր աշնան, դարձեալ Էնկիւրիի մէջ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ, Վենիզելոսի այցելութեան առթիւ։ Յունաստան եւ Թուրքիա նոյնպէս յանձնառու կ'ըլլան վեց ամիս առաջ իրարու լուր տալ, եթէ ուզեն զօրացնել իրենց նաւատորմերը։

Մէկ խօսքով, գոնէ վեց ամսուան համար, Խորհրդ. Միութեան, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ նաւային ուժերը ո՛ եւ է փոփոխութեան չպիտի ենթարկուին,

Այս երեք պետութիւնները, կ'ընդունին ուրեմն ներկայ ուժերու համեմատութիւնը, եւ լռելեայն յանձնառու կ'ըլլան պահպանելու այդ գոյավիճակը։

Թուրքիա, այս ձեւով, թուղթի վրայ, ապահովուած կ'ըլլայ թէ՛ արեւմուտքէն եւ թէ արեւելքէն կատարուելիք նաւային յարձակման մը դէմ, եթէ ընդունինք որ խնդրոյ առարկայ երեք պետութեանց նաւային ուժերը հաւասար են։

Թուրքիոյ եւ Յունաստանի նաւային ուժերու հաւասարութիւնը ընդունուած է տեսականօրէն, գործնականին մէջ ալ կարելի է իրականացնել զայն։

Պարագան նոյնը չէ սակայն Խորհրդ. Միութեան համար։

Ռուսեւթուրք նաւային դաշինքին մէջ շեշտուած է թէ՛ համաձայնութիւնը կը վերաբերի միայն Սեւ ծովու եւ անոր անմիջապէս յարակից ծովերուն։ Այսինքն Մարմարա, Եգէական ծով եւ Միջերկրականի Թրքական եզերքները։ Պալթիկ ծովը դուրս կը մնայ այս համաձայնագրէն։

Եւ որքան ատեն որ Ռուսիա զօրաւոր նաւատորմիղ մը կը պահէ Պալթիկի մէջ, Սեւ ծովու վրայ նաւային գերիշխանութիւնը իրը պիտի ըլլայ միշտ։ Որովհետեւ վեց ամսուան մէջ կրնայ, ի հարկին, իր պալթիկեան նաւատորմը ամբողջութեամբ Սեւ ծով փոխադրել։ Մինչդեռ Թուրքիա չի կրնար նոյն ժամանակամիջոցին մէջ զգալի կերպով զօրացնել իր ներկայ ուժերը։ Մնաց որ Սեւ ծովու մէջ Խորհրդային Միութեան նաւային ուժերը անհամեմատ աւելի են իր դրացիներու — Ռումանիա, Պուլկարիա, եւ Թուրքիա — ուժերէն։

Անցած տարի, երբ պալթիկեան նաւատորմէն գերտրէտնօթ մը եւ յածանաւ մը Սեւ ծով մտան, իրարանցումի ենթարկուեցան ո՛չ միայն Թուրքիա, Պուլկարիա եւ Ռումանիա, այլ նաեւ Յունաստան, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա։ Այդ յուզումը հանդարտեցնելու եւ հակացոյց մը կատարելու նպատակով, Սեւ ծով այցելեց անգլական նաւաբաժին մը։ Դարձեալ այդ առթիւ, Ռումանիա սկսաւ նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնել, եւ ներկայիս Կոստանցայի մօտ նաւային մեծ խարիսխ մը շինել տալու վրայ է, անգլիացի ծովակալի մը հսկողութեան տակ։

Ռուսական նոյն այդ նաւային ցոյցին հետեւանքը պէտք է նկատել նաեւ այսօրուան ռուսեւթուրք դաշինքը։ Քէմալական Թուրքիան որքան ալ ըստ երեւոյթի բարեկամ ըլլայ Խորհրդային Ռուսիոյ, իր հոգիին խորքէն կ'ատէ զայն, եւ հիւսիսի Մեծ Արջին մէջ կը տեսնէ Մեծն Պետրոսը եւ անոր աշխարհակալական ծրագիրները։ Թուրք թերթերը իրենք ալ չծածկեցին իրենց մտավախութիւնը այդ առթիւ։ Ու այսօր, երբ բառ չեն գտներ՝ պանծացնելու համար ռուսեւթուրք բարեկամութեան անկեղծութիւնն ու ամրութիւնը, եւ նաւային այս դաշինքը կը ներկայացնեն իբրեւ նոր գրաւական մը այդ սրտակցութեան, թեթեւ բան մը կայ իրենց արտայայտութեանց մէջ, վախ մը, կասկած մը, երբ կը յիշեն Պալթիկի հզօր նաւատորմը եւ անոր կողմէ գալիք անակնկալ հարուածը։

Նոր դաշինքին բարիքն այն է միայն, որ Թուրքիա վեց ամիս պայմանաժամ պիտի ունենայ ի հարկին իր նաւատորմը զօրացնելու համար ընդդէմ Ռուսիոյ։ Սակայն այդ պարագային ալ Յունաստանի հետ խնդիր պիտի ունենայ՝ քանի որ Էնկիւրիի 1930 հոկտեմբեր 30ի դաշինքով կապուած է անոր հետ եւ պարտաւոր է անոր ալ լուր տալ։

Որ անկիւնէն ալ քննուի հարցը, կարելի չըլլար համոզուիլ գոյացնել թէ՛ Թուրքիա վերջապէս երաշխաւորուած է՝ Սեւ ծովու ռուսական նաւատորմին կողմէ գալիք յարձակման մը դէմ։

Դեռ կայ ուրիշ խնդիր մը եւս։ Ինչպէս կը յիշուի, զօրավար Վրանկէլ, պոլշեւիկներու դէմ իր կռիւը դադրեցնելէ վերջ, Սեւ ծովու ռուսական նաւատորմէն Մարիա գերտրէտնօթը, զանազան արագընթաց յածանաւեր ու թորփիլահածներ բերաւ Ֆրանսական ջուրերը։ Այս մարտանաւերը ներկայիս խարսխած են Պիզէրթի առջեւ։ Խորհրդային իշխանութիւնը չէ դադրած պահանջելէ զանոնք Ֆրանսայէն, թէեւ ապարդիւն։

Քանի մը ամիս առաջ, երբ Նեղուցներու Միջազգային Յանձնաժողովը տեղեկութիւններ ուզած էր Խորհրդային Միութեան Սեւ ծովու ուժերուն մասին, այս վերջիններուն ցանկը ղրկուած էր Մոսկուայէն։ Արդ, Ֆրանսական ջուրերուն մէջ խարսխած վերոյիշեալ նաւերը ցանկին մէջ անցած էին, իբրեւ ամբողջացուցիչ մասը Սեւ ծովու ռուսական նաւատորմին։

Այս խնդիրը կարեւոր է երկու տեսակէտով։ Նախ՝ ըստ Նեղուցներու համաձայնագրին, որեւէ օտար պետութիւն, Տարտանէլի եւ Վոսփորի նեղուցներէն ներս կրնայ մտցնել պատերազմական նաւեր, պայմանաւ որ անոնց ամբողջական տարողութիւնը չգերազանցէ Սեւ ծովու պետութիւններէն — Ռուսիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Թուրքիա— առաւելագոյն նաւային ուժ ներկայացնողին ամբողջական տարողութիւնը։Այժմ Մոսկուայի ներկայացուցած այդ ցանկը պիտի ծառայէ իբրեւ չափանիշ օտար պետութեան մտցնելիք ուժերուն։ Երկրորդ՝ Պիզէրթի այդ մարտանաւերուն օր մը Սեւ Ծով մուտքը մեծ շփոթութեան պիտի մատնէ դրացի պետութիւնները, որոնց կարգին նաեւ Թուրքիան։

Ռումանիա, որ կասկածով կը դիտէր ռուս նաւատորմին զօրանալը եւ այդ պատճառով ալ նոր սպառազինութիւններ կ'ընէր, այժմ պիտի փափաքի նման դաշինքներ կնքել իր ծովային դրացիներուն հետ։

Սեւ ծովը «չէզոք» յայտարարուած էր 1856ի Փարիզի վեհաժողովին մէջ, գումարուած 1854-1855 Խրիմի պատերազմէն վերջ։ Այդ առթիւ կնքուած միջազգային դաշնագրութիւնները ի զօրու մնացին 15 տարի միայն եւ ջնջուեցան 1871ին, այն օրէն ի վեր որ Ռուսիա մեծ պետութիւն դարձաւ, Սեւ ծովը կազմած է առանցք մը արտաքին քաղաքականութեան։

Թուրքեւռուս վէճերու ծանրութեան գլխաւոր կէտը կը կեդրոնանար Սեւ ծովու շուրջ։ Խրիմի պատերազմը եւ այլ դէպքեր պատճառ դարձան օտար պետութեանց միջամտութեան Թուրքիոյ գործերուն, եւ անոնց մրցակցութեան, որմէ շարունակ օգտուեցաւ «Հիւանդ մարդը»։

Այժմ նոր շրջան մը կը բացուի Մօտաւոր Արեւելքի միջազգային կեանքին մէջ։ Կարելի չէ գուշակել թէ ներկայ պայմանագրութիւնները ո՛րքան պիտի տեւեն։

Ֆրանքեւիտալական նաւային դաշինքէն յետոյ, ռուսեւթուրք այս համաձայնագիրը ցոյց կուտայ թէ՛ ոչ մէկ պետութիւն վստահութիւն ունի իր դրացիին վրայ։ Դաշինքները ժամանակաւոր դեղահատներ են միայն պահ մը թմրեցնելու համար ցաւած անդամը։ Երբ ժամանակը գայ, թնդանօթի հարուած մը բաւական կ'ըլլայ պատռելու բոլորը։

Ռուսեւթուրք համաձայնագիրը առիթ տուած է թուրք մամուլին, իր երախտագիտական զգացումները յայտնելու հիւսիսի դրացիին։ Բոլորն ալ կը յիշեն թէ երկու «յեղափոխական» դրացիներու բարեկամութիւնը կը սկսի 1920էն եւ կըզարգանայ հետզհետէ։1926ին Փարիզի մէջ կնքուած ռուսեւթուրք «բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշինքը» իբրեւ տիպար ծառայեց յետագային Ռուսիոյ եւ իր միւս դրացիներուն միջեւ կնքուած նման համաձայնագրերու։ Վերջերս ալ Գարախանի եւ Մոսկուայի Թուրք դեսպանին միջեւ կնքըւեցաւ առեւտրական դաշինքը։ Այս իրողութիւնները կը խանդավառեն հիմա թուրք մամուլը որ շարունակ նոր նիւթ կը փնտռէ՝ սովալլուկ ժողովուրդը օրօրելու համար։

Պոլշեւիկներն ալ իրենց կողմէն կը ջատագովեն նոր դաշինքը։ Մոլոթոֆ, գործադիրի նախագահը, մարտ 11ի իր ճառին մէջ սիրալիր արտայայտութիւններ ունեցաւ այս առթիւ։ Իսկ Մոսկուայի պաշտօնաթերթը «Իզվեստիա», մարտ 10ին կը գրէր.

«Այս պահուս, երբ միջազգային կացութիւնը կը կնճռոտի, համաձայնագրին կնքումը մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է։ Երկու պետութիւնները Սեւ ծովու աւազանին մէջ յաջողեցան ապահովել խաղաղութիւնը, մինչ այդ յաջողութիւնը ձեռք չէ բերուած ո՛չ Միջերկրականի ո՛չ Ատլանտեան ովկիանոսի, ո՛չ ալ Խաղաղականի մէջ, ուր սպառազինութեանց մրցակցութիւնը կը շարունակուի։ Պատճառն այն է որ խաղաղութեան քաղաքականութիւնը կը շահագործուի պարզապէս պատերազմական նպատակով։

Էնկիւրիի նոր դաշինքը կարեւոր է այն իմաստով, որ կոչուած է Մօտաւոր Արեւելքի գոյավիճակը պահպանել որոշ ժամանակ մը, մինչեւ որ միջազգային նոր դէպքեր, անհրաժեշտ դարձնեն իրերու նոր դասաւորում մը։ Իսկ այդ նոր դասաւորման մէջ Թուրքիոյ դերը կրաւորական պիտի ըլլայ միայն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

... ԵՒ ԱՏՐՃԱՆԱԿԸ ՊԱՅԹԵՑԱՒ

(Պատկերներ խ. Հայաստանի կեանքէն)

Սինանեանին շատ լաւ էին ճանաչում Վաղարշապատցիները. բայց աւելի լաւ ճանաչեցին երբ Հայաստանումսկսեց «Կոլխոզ»ինարիւնոտկազմակերպութիւնը։

Աջ ու ձախ չխնայեց այդ կարմիր բորենին. խեղճ ու թըշուառ գիւղացիներին, որ մի քանի անգամներ արդէն կողոպտուած էին «հայ սօցիալիստներ»ի կողմից, մէկին «ձայնազուրկ» արին, միւսին «կուլակ» անուանեցին եւ նման պատրուակների տակ, ձիւն ձմեռ օրով, առանց խնայելու անգամ մանուկներին, դուրս շպրտեցին իրենց աղքատիկ խրճիթներից, բռնագրաւելով ամբողջ ունեցածը,երբ տասնեակ տարիների ընթացքում գիւղացին հազիւ հազ կարողացել էր իր ճակտի քրտինքով ձեռք բերել մի զոյգ եզ կամ 2-3 կով։

Խեղճ գիւղացու յանցանքը այն էր, որ նա 2-3 կով ունէր. այդ իսկ պատճառով, նրան գիշերով դուրս քշեցին խրճիթից եւ ասացին.

գնա՛, դու անհարազատ տարր ես. դու տեղ չունես այլեւս այստեղ։

Երբ այդ «անհարազատ տարրը» ուզում էր վերադառնալ տուն ու մի տաք շոր կամ ճանապարհի համար հաց եւայլն վերցնել, նրան չէին թողնում. ծեծում էին անխղճօրէն եւ ծիծաղում նրա վրայ։ Ի՞նչ կարող էր անել խեղճը. նրան մնում էր միմիայն հպատակուել։ Եւ այսպէս շարա՛ն շարան խեղճ ու կրակ գիւղացիներին դուրս հանեցին իրենց հայրենի գիւղերից եւ հեռացրին Հայաստանի սահմաններից...

Այդ ժամանակ Հայաստանի բանտերը լեցուն էին հայ գիւղացիներով. խեղճերը իրանք էլ չգիտէին թէ ի՞նչն է իրենց յանցանքը. ինչո՞ւ համար են բանտարկուած. ինչո՞ւ են նրանց աքսորում։

Վերոյիշեալ շրջանի գիւղացիները խնդրագիրներէին գրում Սինանեանին, որպէսզի նա խղճայ գոնէ երեխաներին ու ընտանիքներին եւ այդ ձիւնձմեռ օրով փողոց չգցէ նրանց. բայցՍինանեան կոչուած գազանը շատոնց իր խիղճը ծախել էր կոմունիստական կուսակցութեան. նա չէր խնայում ոչ ոքին։ Միայն հրամայում էր դուրս վտարել «Կուլակ»ներին եւ այն բոլոր գիւղացիներին որոնք դէմ էին Կոլխոզին։

Տարակոյս չկայ, որ Սինանեանը ինքնագլուխ չէր գործում։ Այդ բոլոր ոճիրների ցուցմունքները նա ստանում էր Երեւանի Կոմ. Կուս. Կեդր. Կոմիտէից. ինչպէս նաեւ Երեւանը ստանում էր Մոսկուայից։

Անցան մի քանի ամիսներ։

Գիւղացիներից ոմանք գնդակահարուեցին, ոմանք Սիպերիայի ճանապարհին սառեցին իրենց ընտանիքներով, իսկ նրանց ունեցածը յանձնուեց կոլտնտեսութեանց։

Խորհրդային երկրների բոլոր լրագրերում յանկարծ լոյս է տեսնում Ստալինի ճառը— «Գլխապտոյտ» յաջողութիւնների մասին։ Այդ այն ժամանակ էր երբ քաղաքից գիւղ ուղարկուած կոմունիստները գազանացած, իրենց կարմիր թոյնն էին թափում գիւղացիների գլխին։ Ինչպէս վերեւում յիշած է, այդ բոլոր դժոխային գործունէութեանց աղբիւրը Մոսկւան էր. Կենտրոնական Կոմիտէն։

Բայց որովհետեւ համայնական տնտեսութեան արիւնալի ծրագիրը մեծ վնասներ հասցրեց խորհրդային կառավարութեան, (Գիւղացիները անխնայ սկսան մորթել իրենց կենդանիները եւայլն) եւ գիւղացիները դժգոհութիւն էին յայտնում, միւս կողմից էլ մօտենում էր Կոմ. Կուսի XVI համագումարը, որտեղ Ստալին ճերմակերես դուրս գալու համար նախօրօք պատրաստեց «գլխապտոյտ յաջողութիւններից» գրքոյկը, ամէն յանցանք ձգելով հետեւակ կուսակցանների վրայ։

Հետեւանքը այն եղաւ, որ շատ շատ կուսակցականներ գործից դուրս «վտարուեցին» (ժողովրդին, գիւղացիութեան խաբելու համար իբրեւ թէ հեռացրին գործից, բայց տեղափոխելով նրանց ուրիշ շրջաններ, աւելի լաւ պաշտօններ տուին). իսկ տուժողը եղաւ միայն գիւղացիութիւնը։

Այդ պարագային էր երբ Երեւանի Կ. Կոմիտէն ինչպէս միւս շրջաններից նոյնպէս եւ Էջմիածնի շրջանից (Սինանեանին) պատասխանատու կուսակցականներին կանչում է արձանագրութիւն կազմելու, որ իրանք «սխալ են հասկացած» Կեդր. Կոմիտէի (Մոսկուայի) հրահանգները, ապա եւ սխալ ընթացք են բռնել համայնական տնտեսութիւնը զարգացնելու գործում։

Երբ Սինանեանը տեղեկանում է այդ մասին, ըմբոստացած պատասխանում է.

— Ինչպէ՞ս թէ սխալ ենք հասկացած. ես կարող եմ ապացուցանել, որ ոչ միայն սխալ չենք հասկացած, այլ Մոսկուայից եկած ցուցմունքների հազիւ 75 առ հարիւրը գործադրած լինենք։ Եթէ խնդիրը մնացած 25 առ հարիւրին վրայ է, այդ տարբեր բան է. իսկ ինչ վերաբերում այն բոլորին, որ մենք «կուլակ»ների ձեռքից խլել ենք ամէն ինչ եւ տկլոր՝ նրանց դուրս ենք վտարել գիւղերից — Կեդր. Կոմիտէի հրահանգն էր. որով՝ ես կարծում եմ, որ այս տեղ ոչ մի սխալ հասկացողութիւն չկայ։

Բայց Երեւանի Կեդր. Կոմիտէն ստիպում է նրան լռել, ասելով, որ այսպէս կամ այնպէս այդ արձանագրութիւնը պիտի կազմուի եւ բոլոր պատասխանատու կուսակցականների կողմից ստորագրուելուց յետոյ պիտի ուղարկուի Մոսկւա. ա՛յս է Մոսկւայի հրամանը։

Սինանեանը ստիպուած տեղի է տալիս ու համաձայնում։

Երբ անցնում են արձանագրութիւնը կազմելու գործողութեան, Սինանեանը թողնում է սրահը ու գնում հարեւան սենեակը։

Կէս ժամ յետոյ նոյն սենեակից լսւում է ատրճանակի պայթոցը։ Բոլորը վազում են դէպի ձայնը։ Սենեակի մէջտեղ անշունչ պառկած էր Սինանեանը, թողլով սեղանի վրայ մի գրութիւն, որի պարունակութիւնը հետեւեալն էր.

— «Կուրօրէն, հլու հպատակ ծառայում էի կոմունիստական
կուսակցութեան, կարծելով
յեղափոխական կուսակցութ
ների մէջ ամենամաքուր
մենալու կուսակցութիւն
բայց աւա՛ղ խաբուել եմ։
«Զզւում եմ, կա՞յ արդեօք
կուսակցութիւն.որտեղ նոյ
կեղծիք, նոյնքան անխ
թիւն եւ նոյնքան խաբեբ
թիւն լինի, որքան Կոմ.
սակցութեան մէջ։
«Միթէ՞ մէկ միլիոն
սակցական ընկերներ չեն
կացած Ստալինի ցուցմ
ները Կոլխոզի առթիւ, մ
այդ բոլոր կուսակցական
կերները յիմարներ են եղ
մենք բոլորս էլ շատ լաւ
հասկացած, բայց բոլորս
անխտիր գտնւում ենք
(Ստալինի) կօշիկի տակ.
պէսզի նա իր կաշին ազատ
իր աթոռը չի կորցնի, մի
տասնեակ հազարներ զոհ
գնում իրա իսկ սխալներին
կերպ չէր էլ կարող լինել.
մօտենում է XVI համագում
եթէ մենք եւ մեզ նմանն
մեր «սխալները» չխոստով
նենք. նա պարզերես չի կա
դուրս գալ համագումարում,
որ Կեդր. Կոմիտէն «անսխալ
«Ընկերներ, ինձ չմեղադր
որ անձնասպան եմ լին
չկարծէք թէ աշխատանքից
է ու չեմ կարողանում տա
իմ մահից յետոյ . չասէք
Սինանը թուլամորթ էր։ Ես
փից աւելի ծանր կուսակց
աշխատանքներ եմ տա
բայց այս բոլորէն յետոյ կ
սակցութեան մէջ մնալն
նւազն յիմարութիւն եմ հա
րում, որովհետեւ մենք կուս
ցականներս (բոլշեւիկներս)
կամք ունինք եւ ոչ էլ կա
ենք գործել այնպէս, ինչպ
մեր խիղճն է թելադրում։
«Մեր կուսակցութիւնը իր
րիւր հազարաւոր անդամներ
գտնւում է մի մարդու
տակ. իսկ այդ մարդը Ստ
է... Այլեւս չեմ կարող համ
ժել... Մնաք բարով»։

Այսպէս վերջ դրաւ իր կեա
քին Էջմիածնի կարմիր «յեղա
փոխական» բորենիներից մէկը

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(Պատասխան «Յառաջ»ի հարցարանին՝ Թիւ 2)

Յառաջի հարցարանը նկատի կ՝առնեմ միայն իր գործնական կողմէն, զայն սահմանափակելով ֆրանսահայ գաղութին վրայ.—

1.— Ֆրանսահայ մանուկները հայ պահելու եւ անոնց հայերէն կարդալ-գրել սորվեցնելու խնդիրները իրարմէ անջատ են։ Առաջինը մեզի կը տանի ընդհանուր եւ մասամբ ակադեմական խորհրդածութիւններու, զորս առ այժմ կ'անտեսեմ. իսկ հայ տղոց (5-15 տարեկան) հայերէն կարդալ գրել սորվեցնելու միջոցները թէեւ այլազան են, բայց անոնց գործնական կիրարկումը ֆրանսահայ գաղութին մէջ դժբախտաբար կը գտնեմ դժուար։ Օտար հզօր ազդեցութեան դէմ, աւաղ, մեր զէնքերը տկար են եւ անբաւական։ Միակ ճակատով կռիւ մղելու հնարաւորութիւնը չունինք, շատ շատ խմբական ճիգեր միայն կրնանք փորձել։ Տղոց հայերէն սորվեցնելու միջոցները ենթակայ են տեղական պայմաններու։ Հոծ, կեդրոնացած համայնքներու մէջ կարելի է ունենալ անջատ վարժարան, ինչպէս Մարսէյլ։ (Այս առթիւ ըսեմ որ Գարակէօզեան Հոմի դպրոցը, չկրցաւ իր ինքնուրոյնութիւնը պահել եւ ըստիպուեցաւ վերածուիլ պետական եւ համայնական վարժարանի մը, ուր հայերէնը եւ հայեցի պատմութիւնը կ'աւանդուին առտուան եւ իրիկուան արտադպրոցային պահերուն։) Աւելի տկար եւ ցրուած հաւաքականութիւններու մէջ կարելի է տեղական իշխանութիւններու հետ համաձայնութեան գալ եւ օգտուիլ դպրոցական
շէնքերէն իրիկնային կամ հին
շաբթի օրեր դասեր կազմակե
պելու համար։ Սակաւաթիւ
ղութներու համար միջոց
տեսներ։

Այս գետնին վրայ պէտք
մոռնալ ծնողներու անհրաժե
աջակցութիւնը։ Շատ բան կ
խում ունի անոնց բարի կա
ցողութենէն եւ անձնական
զէն։ Կը ճանչնամ տղաքներ
առանձնապէս իրենց հօրմէն
մօրմէն սորված են մայր
լեզուի տարերքը։ Այս տեսա
տով հայ ծնողքներ պատրա
տակամ ըլլալու են զոհող
թիւն ընելու իրենց ժամանա
եւ դրամէն եւ տան կեանք
անձնական օրինակով ալ
ղութիւն տալու իրենց պզտի
ներուն։ Բայց այս հասուն
թիւնը քանի՞ ընտանիքնե
քով կարելի է սպասել՝

2.—Տեղական վարժարան
ը գացող հայ տղոց հայ պա
մութիւն,ինչպէս նաեւ գրակ
նութիւն սորվեցնելու մաս
մտածելու իսկ չէ։ Ատիկա պ
տի ըլլայ ճիգերու ցրուում։ Լա
ւագոյն է սեղմ ժամանակը կե
րոնացնել միակ էական նպա
տակին շուրջ. հայերէն կարդ
գրել։ Իսկ իբրեւ ընթերցան
թեան նիւթ կարելի է ընտ
նաեւ ի միջի այլոց հայ պա
մական դէմքեր եւ դրուագն
Պզտիկ տղոց տարիքը եւ մ
տայնութիւնը ատկէ աւելի
թոյլատրու չէ արդէն։ Հայ պա
մութիւնը եւ գրականութիւ
ֆրանսահայ գաղութին մէ
լսարանական Միութիւններու
հանդէսներու օրակարգի նիւ
դատապարտուած է մնալ
այժմ։

3.— Անհատական գիտա

ցութիւնէն եւ ներքին մղումէն զուրկ ուրիշ միջոց չեմ տեսներ տոկալու չափահասները որ յարգեն իրենց մայրենի լեզուն. Թերեւս եկեղեցին, հայկական վարժարանները, թատրոնը, եւ ամենուն ձեւէ աւելի հայ սրճարանը եւ ճաշարանը պիտի կարենան պահպանել տալ այն աղճատ հայերէնը որ ժառանգ բերած են Արեւելքէն եւ առոնք ալ, այնքա՛ն, որքան հնարաւոր է:

4.— Հայ թերթերէն կը պատուի շա՛տ, շա՛տ, շա՛տ քան, պայմանաւ որ անոնք սխալ կուսակցական սին վէճամանութիւններէ զերծ, ունենան գեղեցիկ չափահասներ հայերէն եւ շինիչ բովանդակութիւն մը եւ մանաւանդ... դիւրամատչելի գին: Տեսած եմ չափահասներ որոնք թերթին կը պարտին հայերէնի մէջ իրենց յառաջդիմութիւնը: Այս առթիւ տեղն է դիտել տալ որ ֆրանսահայ մեր մամուլը — «Յառաջ»ն ալ միասին, իբրեւ օրաթերթ, երբեմն անհասանելի են կամ միակողմանի: Կուսակցականութիւնը եւ տեղականութիւնը լայն տեղ կը գրաւէ. Ժողովուրդը յոգնած է աւելի լուր եւ առաւելապէս լուր կը փնտռէ: Ծանօթներ ունիմ որ ինծի կ'ըսեն: «Ո՞ւր է ոտքի - արկածի բաժինը թերթին մէջ»: Տափակ մտածումներ այս ամէնը, բայց ի՛նչ ընել, երբ կեանքը տափակ է...

5.— Հայկական Միութիւններէն շատ բան կարելի է սպասել եւ ոչինչ կարելի է սպասել: Անոնցմէ շատերը ժամանակաւոր պահանջներու վրայ հիմնուած են եւ տեւականութեան երաշխիքը չեն տար: Անշուշտ Բարեգործականը կամ Ցաւահաս Որբերու Միութիւնը, իրաքանչիւրը իր դերին մէջ եւ ամէն համեմատութիւն պահելով, կարող են անուրանալի, անփոխարինելի դեր մը կատարել տեղ տեղ, ատեն ատեն: Յետոյ կարելի է բոլոր Միութիւններու գործակցութեան մը վրայ մտածել: Առիկա օրակարգի վրայ է: Բայց թոյլ տուէք որ կասկածիմ այդ պղատոնական ձեռնարկներու մասին: Բաւական կը ճանչնամ հայ հաւաքական մտայնութիւնը: Առկէ զատ, հաւատք չունիմ բարոյական զոհողութիւններու վրայ հիմնուած ճիգերէ:

Միակ արմատական լուծումը կը նկատեմ Ֆրանսահայ գաղութին կազմակերպութիւնը:

Այո՛, ցամաքայն երկրի օրէնքներուն, Ֆրանսահայ գաղութի կարեւոր կեդրոնները — որքան հնարաւոր է — ջանալու են կազմակերպուիլ իւրաքանչիւրը իրենց իր մէջ եւ ճանչցուիլ իբրեւ կրօնական - ղաւանական ընկերակցութիւններ: Այո՛, հասած է ժամը այդ կազմակերպութեան: Օրինակներ չեն պակսիր. բոլոր այդ վաւերացուած հայ ընկերակցութիւնները կրնան կազմել ֆրանսահայ գաղութի կեդրոնական միութիւն մը, օրկան մը որ կրնայ ունենալ իր կերթական դիւանը: Երկրին օրէնքը ի՞նչ ցուցմունքներ ունի այդ մասին, ծանօթ չեմ: Բայց այդ կը նկատեմ միակ ճանապարհը: Այս անհրաժեշտութիւնը մատնանշելով հանդերձ, կը հաւատամ որ կեդրոնական ղեկավարութենէն աւելի, տեղական նախաձեռնութիւնը շատ աւելի ի վիճակի է լուծումներ գտնելու կրթական հարցերուն:

6.— Իսկ դրա՞մ... ճիշտ հոդ է հարցը:

Յուսահատելու չէ. պահանջուածը անպայման մեծ գումար մը չէ, այլ խելացի կերպով գործածուած դրամ:

Առանց անտեսելու կողմնակի եւ շարժական հասոյթի աղբիւրները ինչպէս նուէրներ, եկեղեցական հասոյթներ, եւ ակնարկած ղաւանական ընկերակցութիւնը կրնայ ապահովել նաեւ կայուն աղբիւրներ: Օրինակ. իբրեւ բարոյական անձնաւորութիւն կալուածատէր ըլլալ եւ իրեն ենթակայ բոլոր Միութիւններու տարեկան հասոյթէն որոշ սակ մը ապահովել, ինչպէս նաեւ ամէն հայկական հանդէսի զուտ շահէն բաժին մը ստանալ:

Ասոնք ամէնը անշուշտ ժամանակի կը կարօտին: Բայց սկսելու համար կարեւոր կը նկատեմ բարոյական զինաթափութիւն մը մեր գաղութին մէջ:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԻՔԱՅԷԼ ԽՈՒՆՈՒՆՑ

Վերջերս Թիֆլիսի մէջ մեռաւ նկարիչ Միքայէլ Խունունց:

Ծնած էր Շուշի 1883ին: Բարձրագոյն ուսումը ստացաւ Բէքվի մէջ, ուր հետեւեցաւ ճարտարապետական վարժարանին: 1914ին կը վերադառնայ Թիֆլիս եւ կը նշանակուի դասախօս իր մասնագիտութեան:

Խունունց ծանօթ է իր գծագիտական, նկարչական գործերով, իբրեւ գեղազարդիչ հայկական հէքեաթներու: Բազմաթիւ նմոյշներ ներկայիս դրուած են թանգարաններու մէջ:

ԱՐԱՄ ԵՐԵՄԵԱՆ

Ծանօթացէք:

Հռչակաւոր ապուշ մը, Արամ Երեմեան: Կը բնակի Թիֆլիս: Շատ պատիւ չունի Երեւանի մէջ: Կոմունիստ գրուած է (ապրանք բշելու համար), բայց ոչ կոմունիզմը կը հասկնայ, ոչալ... ինչ որ կը գրէ:

Հա՛, կը գրէ երաժշտութեան մասին, նկարչութեան մասին: Կարծիք կը մուրայ անկէ անկէ, յետոյ այդ մուրացածոյ կարծիքները իրար կը կարէ, իբրեւ յօղուած կը թխէ որեւէ անկիւն: Վերջապէս, այս մարդն ալ հիմա քննադատ դարձած է, — չէ՞ որ հայ քննադատութիւնը... անկելանոց մըն է:

Արդ, այս մարդը վերածնունդի մէջ (Թաւրիզ) ծածկանունով մը կը գրէ թէ երաժիշտ Ռ. Թէրլէմէզեանը բանագողութիւն կ'ընէ... իրմէ: Ի՞նչ, Թէրլէմէզեան երաժշտական ասպարէզին մէջ երկար տքնելէ յետոյ՝ աշակերտութի՞ւն կ'ընէ հիմա Արամ Երեմեանի մօտ, որ երաժշտական կրթութիւն չունի, ոտքերը կը յոգնեցնէ՝ երաժիշտներուն տունը վազելով փշուր մը կարծիքի համար: Ի՞նչ բանագողութիւն է կատարուածը: Ա. Երեմեան կանուխէ՛ն գրեր է թէ Երեւանի երաժշտանոցը երկու բաժին ունի, այսչափ աշակերտ ունի, սա եւ նա դասերը կը տրուին: Եւ ահա Թէրլէմէզեան կրկնե՛ր է նոյն խօսքերը: Ահա ձեզի բանագողութիւն: Ափսո՛ս, բանագողութեան իմաստին ալ ծանօթ չէ մեր մարդը:

Ծանօթացա՞ք Ա. Երեմեանի: Նշանաւոր կուտը պակաս մը:

ՊՐՈԼԵՏԱՐ

Թիֆլիսի հայերէն «Պրոլետար» թերթը փետրուար 11ին Գրողներու Դաշնակցութեան հայկական հատուածին սրահին մէջ տօնեց իր 1,000րդ թիւը:

Կոմունիստ կուսակցութեան կողմէ պարծենցաւ Աստուր Վարդանեան, եւ յայտնեց թէ 15 հազար օրինակ կը տպուի «Պրոլետար»ը, անշուշտ ձրի ղրկուելու համար բոլոր բանուորներուն, որոնք կը կարդա՞ն թէ ոչ, ստուգուած չէ:

Այս երեկոյթին ընթացքին խօսեցան ու երգեցին բանուորական, գրական, խմբագրական խմբակցութիւններու ներկայացուցիչները: Ի վերջոյ խօսեցաւ թերթին խմբագիրը, Աշասի Վարդանեան:

ԹՈՒՐՔԻԱ

"ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆՔ ՈՒԶԵՐ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍ· ՄՇԱԿՈՅԹԸ"

Թրք. «Սօն փօսթա» թերթին մէջ կը կարդանք.—

Ժը Սիւի փառթու թերթը իր վերջին թիւին մէջ խօսելով այն օրէնքին մասին, որուն համաձայն գալ տարուընէ սկսեալ Թուրք տղաքը Թուրք դպրոցներու մէջ պիտի աւարտեն իրենց նախակրթութիւնը, դիտել կուտայ. «Եթէ այս օրինագիծը ընդունուի, այլեւս վերջ պիտի գտնէ Սէն Պընուայի, Սէն Ժօզէֆի եւ նման շատ մը կարեւոր հաստատութեանց գնահատելի դասաւանդութիւնը: Արդեօք, քանի ուշ չէ, Թուրք ազգայնականները պիտի հասկնա՞ն իրենց սխալը»:

Եթէ այնքան կը հաւնին այդ դպրոցներուն դասաւանդութեան, մեր Ֆրանսացի բարեկամներուն կը յանձնարարենք զանոնք Ֆրանսայի մէջ ապրեցնել:

Նախ ըսենք թէ այդ դպրոցները բնաւ գնահատելի չեն: Բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներէն վտարուած վարդապետները միայն յետադէմ երկիրներու եւ գաղթավայրերու մէջ կրցած են մնալ իբրեւ ազդեցութեան գործակալ: Իսկ Թուրքիա այնքան նախնական ու յետադէմ չէ որ իր զաւակներուն կրթութիւնը յանձնէ այդ գործակալներուն:

Գալով այն կէտին թէ Արեւելքի մէջ Ֆրանսական լեզուն կորսնցուցած է դիրքը, ասիկա իրողութիւն է, որովհետեւ Արեւելքը շատ վնաս կրած է Ֆրանս. Մշակոյթէն: Մեր բարոյական եւ նիւթական ամբողջ հարստութիւնը վնասուած է այս գէշ մշակոյթէն եւ երբ հիմայ մեր աչքը բանալով կը տեսնենք այս վնասը, ասիկա յառաջդիմութեան նշան մըն է մեզի համար:

Այլեւս չենք ուզեր կրօնական վարժարանները, եկեղեցական կրթութիւնը եւ Ֆրանսական մշակոյթը»:

Այս տողերէն ասդին, ընթերցողները կը յիշեն թէ թուրքերը այս անգամ ալ սկսած են աչք տքկել Ֆրանս. կրօնաւորներուն կալուածներուն:

ՀԱՅ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԻՉՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Նկատելով որ ընդհանրապէս հայ ապահովագրիչները իրենց գործունէութեան դաշտը սահմանափակելու ստիպուած են միայն հայկական եւ օտար շրջանակներու հետ, եւ առիթը չունենալով Ֆրանսացի ժողովրդին հետ շփում ունենալու, իրենց աշխատութեան վարձքը շատ ճղճիմ եղած է եւ չէ տուած սպասուած արդիւնքը, մինչ անդին իրենց Ֆրանսացի արհեստակիցները միեւնոյն աշխատութեամբ հրաշալի արդիւնքներ ձեռք կը բերեն:

Մեր վարչութիւնը որ ապահովագրական բոլոր ճիւղերուն մէջ քառասուն տարուան փորձառութիւն մը ունի եւ Ֆրանսայի հետ ընդարձակ յարաբերութիւն, ի վիճակի է հայ ապահովագրիչներուն տալու այնպիսի միջոցներ եւ ուղղութիւններ որոնց շնորհիւ, իրենց Ֆրանսացի պաշտօնակիցներուն նման կարենան ընդարձակել իրենց գործունէութեան դաշտը:

Այսպէսով բոլոր այն հայ ապահովագրիչները որոնք մեզի պիտի դիմեն, կրնան վստահ ըլլալ թէ պիտի կարողանան իրենց վաստակը ոչ միայն եռապատկել, այլ բազմապատկել իսկ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել ամէն օր ժամը 9—10.30 եւ 4—6 Comptoir Continental d'Assurances, 51 rue St. Georges Paris (9e) Ծ.

Կը հետեւի՞ք Թաճսին փաշայի «յիշատակներուն», որոնք օրը օրին կ'երեւան այս էջին վրայ:

Այսօր եւ վաղը՝ «ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ»:

Հետզհետէ՝ ուրիշ դէպքեր եւ «ԵՐԼՏԸՉԻ ՊՕՄՊԱՅԻՆ» ամբողջական պատմութիւնը, պատկերներով:

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքեւռուս բարեկամութեան դաշնագրին 10րդ տարեդարձին առթիւ բոլշեւիկեան «Իզվեստիա» թերթը կը գրէ.—Մոսկուայի դաշինքը կերպարանք տուաւ երկու երկիրներու յարաբերութեանց, որոնք, իրօք սկսեր էին Էնկիւրիի միջազգային կառավարութեան հաստատումով եւ ընդդէմ զինապաշտներու Անատոլուիշար ժումով: Երկու Հանրապետութեանց բարեկամական յարաբերութիւնները եւ փոխադարձ օգնութիւնները առաջնակարգ ազդեցութիւն գործեցին հակայեղափոխական շարժումներու եւ զինապաշտ յարձակումներու ճնշման գործին մէջ: Իրօք, Էնկիւրիի Թուրքիան պայքարէն յաղթական դուրս ելաւ եւ փրկուեցաւ Սէվրի դաշնագրէն: Միւս կողմէ, ազգային Թուրքիոյ գոյութիւնը կասեցուց կայսերապաշտ ուժերու յառաջխաղացումը դէպի Անդրկովկասեան մեր սահմանները եւ Անդրկովկասի մէջ՝ դիւրացուց մեր պայքարը ընդդէմ հակայեղափոխականներուն եւ խորհրդային վարչաձեւի հաստատումը այդ շրջաններուն մէջ:

«Իզվեստիա» կ'եզրակացնէ.—1925ի Փարիզի դաշինքը, 1929 դեկտ. 17ի փրոթոքոլը եւ վերջապէս առեւտրական նոր դաշնադրութիւնը ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ 1921ի Մոսկուայի դաշնագրին պայմաններուն զարգացումը: Շատ մեծ գոհունակութեամբ կրնանք յայտնել թէ Թուրքեւռուսական յարաբերութիւնները կը կազմեն ամէնէն փայլուն էջերէն մէկը՝ Ռուսիոյ արտաքին յարաբերութեանց:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի գործունէութիւնը օրէ օր ընդարձակուելու վրայ է: Միւս կողմէ Յանձնախումբը նկատի ունենալով այդ խաղին բոլոր ազգերուն մէջ ստացած ծաւալը, պատրաստելու վրայ է Ծրագիր - Կանոնագիր մը, որ Պատգ. Ժողովի յառաջիկայ նիստերէն միոյն մէջ վիճաբանութեան դրուելով վաւերացուելէ վերջ, գործադրութեան պիտի դրուի:

Ըստ այդ ծրագրին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր շրջաններու մէջ, ֆութպոլի կանոնաւոր խումբերէն զատ, մասնաճիւղերու մէջ պիտի հիմնուին դպրոց-խումբեր, ուր պիտի կրնան արձանագրուիլ բոլոր սկսնակ խաղացողները: Յանձնախումբին կողմէ որոշուած կարող մարզիչներ, կանոնաւորապէս այցելելով այդ խումբերուն, տեսական եւ գործնական դասախօսութիւններով անոնց պիտի սորվեցնեն ֆութպոլի խաղը: Այդ խումբերը բոլոր շրջանի ընթացքին իրարու մէջ պիտի կատարեն փորձամրցումներ, ղեկավարուած մարզիկներու կողմէ: Շրջանի լրանալուն քննութիւն - մրցումէ մը վերջ, լաւագոյն խաղացողները պիտի տեղաւորուին Ա., Պահեստի, Երկրորդ եւյլն. խումբերուն մէջ: Այսպէսով կարելի պիտի ըլլայ մօտ ապագայի մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբերու թիւը մեծապէս բարձրացնել:

Հետզհետէ, Փարիզի կեդրոնին կը հասնին զանազան երկիրներէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբերու լուսանկարներ ու գործունէութեան տեղեկագիրը: Պարսկաստան ղրկեց իր խումբերու լուսանկարներն ու տեղեկագիրը, Եգիպտոս եւ Սան Փաւլօ նոյնպէս: Միւսամասնաճիւղերէն եւս հետզհետէ կը հասնին: Կը խորհուի Պոլսոյ հայ խումբը հրաւիրել Փարիզ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին դէմ մրցելու համար:

Բ. Ժ.

ԱՐԱՐԱՏԻ Բ. ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

2 Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի «Արարատ» ֆութպոլի խումբը իր երկրորդ մրցումը կատարեց այս Կիրակի Kodak Pathé ի Սեւրանի Ա. խումբին հետ:

Խաղին սկիզբէն մինչեւ վերջը, մեր տղաքը իրենց լաւ խաղարկութեամբ կը տիրապետէին դաշտին վրայ: Իրենց գեղեցիկ փասերը գնդակը կը նետէին դէպի հակառակորդին բերդը:

20 վայրկեանէն շահեցան առաջին նշանակէտը: Կիսախաղը լմնցաւ այս արդիւնքով:

Երկրորդ կիսախաղին, մեր տղաքը շահեցան երկրորդ նշանակէտն ալ, եւ խաղը վերջացաւ մեր տղոց յաղթանակով, 0—2:

Հ. Ա.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԱՅՍ ՇԱՀԱՒԷՏ ԳՈՐԾԸ

Փայլուն ապագայ մը եւ ամսական 2—4000 ֆրանք կը վստահեցնենք բոլոր այն 20—45 տարեկան գործունեայ, ներկայանալի հայ երիտասարդներուն, որոնք քաջ տեղեակ են Ֆրանսերէն լեզուին: Թեկնածուները պէտք է գրաւոր դիմեն Comptoir Continental d'Assurances, 51 rue St. Georges, որուն կողմէ պիտի ստանան հրաւէր: Ծ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՍԱՅԻՏ ՓԱՇԱՆ ԿԸ ՍԱՐՍԱՓԻ ՀԱՅԵՐԷՆ

Սայիտ փաշայի այս եպարքոսութեան միջոցին սկսաւ Հայկական Դէպքը:

Հայկական կոմիտէներուն արտասահմանի եւ գլխաւորաբար Ժընեւի եւ Լոնտոնի մէջ հաւաքուած պետերը Թուրքիոյ մէջ գտնուող իրենց յեղափոխականները զինած էին զէնքերով եւ դաշոյններով:

Յեղափոխական վարիչները իրենց պայթեցնելիք ապստամբութիւնը իրաւացի եւ հայ ժողովուրդը ճնշուած եւ անիրաւուած ցոյց տալու համար իրենց ամբողջ ուժովը կ'աշխատէին: Ամէն տեսակ հրատարակութիւններէ զատ, անոնք կարեւոր եւ ազդեցիկ քաղաքական անձնաւորութիւնները եւ մասնաւորաբար եւրոպացի փափուկ տիկիններու գութն ու զգացումները գրգռելով, Եւրոպայի հանրային կարծիքը ի վնաս մեզի կը դարձնէին:

Վերջապէս ապստամբութիւնը գլուխը ցցեց. ասոր մանրամասնութիւնները ծանօթ են բոլորին: Հայկական ապստամբութիւնը անոր հետեւանքով հայ յեղափոխականներու կատարած սարսափելի դէպքերը կրկնուեցան կարգ մը կուսակալութիւններու մէջ եւ նոյն ատեն Պոլսոյ փողոցներուն մէջ:

Սայիտ փաշա չկրցաւ ասոնց առջեւը անցնիլ: Ապստամբութեան քաղաքի զանազան մասերուն մէջ արիւնալի ընդհարումներով տեղի ունեցած միջոցին, Սայիտ փաշա վախցաւ Բ. Դուռ երթալէ: Իր կեանքն ու հոգին շատ սիրող Սայիտ փաշան օր մը ինծի յայտնեց որ հայյեղափոխականներու կողմէն իր անձին դէմ մահափորձ մը հաւանական ըլլալով, հարկ է զգոյշ մնալ, հետեւաբար խնդրեց որ Սուլթանին հաղորդեմ եւ Մապէյնի թիկնապահներէն մէկ երկու հոգիի Բ. Դուռ երթալ գալու ատեն իրեն ընկերանալը ապահովեմ:

Սուլթան Համիտին հաղորդեցի խնդրանքը: Հրաման տուաւ: Աւագ թիկնապահ փաշային իմացուցի: Սայիտ փաշայի պաշտպանութեան պաշտօնը ստանձնող թիկնապահներէն մէկը իրիկունը ուշ ատեն քովս կանչելով տեղեկութիւն ուզեցի: Ան ըսաւ.

— Աւագ թիկնապահ փաշան ինծի հրամայած էր Սայիտ փաշային հետ Բ. Դուռ երթալ գալ եւ անոր պաշտպանութեան եւ ապահովութեան հոգ տանիլ: Ընկերներուս հետ միասին Սայիտ փաշայի ապարանքը գացինք: Կառքը պատրաստ էր: Մենք ալ պատրաստուեցանք: Սայիտ փաշա ապարանքէն ելաւ եւ դուրսէն վարձքով կառք մը բերել տուաւ եւ հեծաւ անոր մէջ. իսկ մեզի ալ հրամայեց որ իր պաշտօնական պարապ կառքին հետեւելով երթանք: Այս կերպով ինք վարձուած կառքով մեր առջեւէն գնաց եւ մենք ալ պարապ կառքը հետապնդելով մինչեւ Բ. Դուռ գացինք:

Պետական մարդու մը այսքան վախկոտ եւ կասկածոտ ըլլալը դեռ տեսնուած չէ: Թէեւ պէտք է մարդ հոգ տանի իր անձին պաշտպանութեան, բայց անտեղի կերպով, խաղաղ ժամանակ մը, կառավարութեան պետի մը այս աստիճան ծիծաղելի եւ ահարեկ կարգադրութիւնը կրնար ժողովուրդի վրայ շատ գէշ ազդել եւ անոր կասկածները շատցնել:

Սուլթանին հարցումին վրայ, այս տեղեկութիւնները հաղորդեցի իրեն: Համիտ արգիլեց այդ կարգադրութիւնը:

Հայ յեղափոխականները Սայիտ փաշան այնքան վախցուցած էին որ, օր մը ան պալատ գալով, Մապէյնճի Արիֆ պէյի միջոցով Սուլթանէն խնդրած էր որ իր ընտանիքը պալատ ընդունուի: Միեւնոյն ատեն, Սայիտ փաշան, Սուլթան Համիտին առաջարկած էր Հայոց Պատրիարքարանը զինուորներով պաշարել եւ թնդանօթի բռնել:

Ասոնք սարսռազդեցիկ երեւոյթներ էին: Սուլթան Համիտ այլեւս հասկցած էր թէ Սայիտ փաշա դատողութիւնն ու տրամաբանութիւնը կորսնցուցած, եւ կացութեան տէր ըլլալու կարողութենէն զրկուած էր: Շատ մտածելէ վերջ, Համիտ որոշեց կառավարութեան ղեկը ուրիշի մը յանձնել եւ իրիկունը ուղղակի պալատ հրաւիրելով քեամիլ փաշային յանձնեց դահլիճը կազմելու պաշտօնը:

Հայերը երբ Պոլսոյ փողոցներուն մէջ իսլամ ժողովուրդին վրայ յարձակիլ եւ իրենց զէնքերն ու դաշոյնները գործածել սկսան, իսլամները իրենց ձեռքը անցած փայտերով ինքնապաշտպանութեան ստիպուեցան: Այդ միջոցին օր մը, ռուս դեսպանատան թարգմանը ձեռքը փայտ մը սենեակէս ներս մտնելով ըսաւ.

— «Իսլամները ահա այս փայտերով Հայերը կը մեռցնեն»:

(Շար.)

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէի կողմէ

Այս Շբ. իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Salle pour Fêtesի մէջ

94 Bld. Auguste Blanqui *մէթրօ* Glacière

կը նախագահէ՝ Ընկ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Պիւլպիւլեան, Պ. Նաւասարդեան *(երգ)*, Պ. Պ. Պալապանեան, Ս. Թօրոսեան *(արտասանութիւն)*, Սիփան *երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ* Պ. Սաքօ Ցակոբեանի:

Եւրոպական պար, ընտիր ճաշ, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ *ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ*

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ, 11 Rue Dunoir: կը խնդրուի բոլոր ներկայացուցիչներէն որոշեալ ժամին ներկայ ըլլան:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա քոլոնպի մասնաճիւղին կողմէ 29 մարտ կիրակի ժամը 2.30ին Պուա քոլոնպի Թաղապետական սրահին մէջ։

կը խօսի՝ Պր. Ե. ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ

կը ներկայացուի՝ «ՔԱՆԱԿՈՒՄ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ»

Սկաուտական կեանքէ *Մուտք 3 ֆրանք*

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-լէ-կոնէսի Ռաղմիկ խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Պուճիկեանի բնակարանը, 63 rue du Parc, Առնուվիլ:

ԱՆԻԷՌԻ Զէյթուն կոմիտէի վիճաբանական ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.45ին 142 Rue du Menil կամ 1 Rue de Metz, Asnières. Ստիպողաբար կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:Նիւթ՝ շարունակութիւն նախորդի:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Պատ. Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, 11 rue Dunoir. *Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս կիրակի ժամը 2.30ին կուսակցութեան սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ՝ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։

կը խնդրուի բոլոր 18 տարիքը լրացնող երկսեռ հայրենակիցներէն որ բարեհաճին ներկայ ըլլալ այս ժողովին, կատարած ըլլալու համար իրենց հայրենակցական պարտականութիւնները: Նաեւ կը խնդրուի բոլոր մասնաճիւղերու վարչութիւններէն որ ըստ կանոնագիրծրագրի ղրկեն իրենց ներկայացուցիչները գրաւոր լիազօրագրերով: խիստ կարեւոր օրակարգ։

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն համարուելով ժողովը օրինաւոր պիտի նկատուի:

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ Մատենադարանին յառաջիկայ բանախօսութիւնը՝ այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին։

Պիտի խօսին՝ Պ. Յարութիւն Արզնեան՝ Պուլկարահայ գաղութի մասին։ Պ. Յովհաննէս Պօղոսեան՝ Հայաստանի եւ Նուպարաշէնի մասին։

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ եւ Յար. Գաւառներու Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 14 rue François Garcin, *Պ. Նիկողոսեանի ճաշարանին մէջ։ Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները։*

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Վահագն գրադարանին դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ։ Կը խօսի Օր. Ա. րաքսի Թօրոսեան Տրապիզոնցի Ընթառամ *վէպին մասին։ Մէկ ժամ սինէմա*, Թիւ 19 փոլիսը: *Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։*

Զ. Ե. Ո. Միութեան Պանեօ-Քաշան մասնաճիւղին դասախօսութեանց բացումը այս Կիրակի ժամը 3ին Պանեոյի մանկապարտէզին մէջ։ Կը խօսի Շ. Նարդունի եւ կը ներկայացուի մէկ ժամ սինէմա Շարլոյի Ֆիլմը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Նալլուխանի Հայր. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ճիշդ ժամը 2ին երրորդ Թաղապետարանի գրադարանին մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Սրբուհի եւ Աւետիս Խլղաթեանները կը փնտռեն Խոյի Սէյդավար գիւղացի Աբրահամ Եղիաեան, որ Թուրքերու կողմէ 1918ին գերի է տարուած։ իմացնել Աւետիս Խլղաթեանի «Շիր» ոսկերչատուն Թաւրիզ, Պարսկաստան։

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

— *Տիկ. Արշալոյս Փէնտիքեան կը փնտռէ իր ազգականներէն Տիկ. Մարիամ Փենտիկեան եւ զաւակները՝ Կարապետ, Մանուկ եւ Թագուհի, որոնց Փարիզ ըլլալը կ'ենթադրուի։ Կը խնդրուի գրել* Archaluysse Pendikian*ի*. Karagheuzian Home, La Gaudinière. Ville aux Clercs, (Loir et Cher), France.

— կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սահակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ։ Տէրզօրի ջարդին 9–10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէտտատիյէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlianի, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— *Սուրէն Փանոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ (Տէրէնտեցի. Սեբաստիա) Սիմոն (Ճանօ), Արիստակէս եւ քոյրերը՝ Զմրուխտ եւ Մարգրիտ Փանոսեան, որոնք ընդհ. պատերազմին անյայտացած են։ Իմացնել* Յառաջ*ի վարչութեան։*

Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ Սեթեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի վարչութեան։ Իր վերջին հասցէն էր՝ 5 Rue Cabitaine Ferber. Issy lis-Moulineaux.

IMPRIMERIE - MASSIS -ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՄԱՐՏ 1931
27 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ Թիւ 1529 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՏԵՂ ԻՋԱ՛ՆՔ...

Գ.

«Թուրքեւհայ յարաբերութեանց» խնդիրը ամէն բանէ առաջ քաղաքական հարց է: Պ. Թէքէեան մոռացութեան տալով այս պարագան, բնականօրէն կ'իյնայ տխուր հակասութեանց մէջ:

կը մատնուի ճշմարիտ անելի մը, որուն հանդէպ անզօր են իմաստութեան քանի մը գոհարները:

կարելի էր քաղաքական տեսակէտ համարել «Արեւ»ի խմբագրին հետեւեալ Թելադրութիւնը, իր հասկցած եղանակով.

— «Որովհետեւ, իրապէս կայ դարմանումի հարց մը, դարմանո՛ւմ փոխադարձաբար կրուած վնասներու, վս սամե՛ը զօրս Թուրքերը մեզի կրել տալով իրենք ալ կրեցին եւ կը կրեն:

«Բայց այդ դարմանումը կարելի ընելու համար՝ պէտք է նախ դարմանել յարաբերութիւնները» *(Արեւ, 11 Մարտ)*:

Եւ սակայն, քանի մը տող վարը, կը կարդանք ուրիշ նախադասութիւն մը, որ հերքումն իսկ է ո՛րեւէ քաղաքական մտահոգութեան:

Արտատպենք երրորդ անգամ.

— «Գաղութահայութիւնը պէտք է դադրի, ըստ մեզ, խօսքով ալ՝ ինչպէս դադրած է գործքով՝ Թուրքիոյ դէմ երկրային պահանջներ դնելէ: Իր պահանջները տարբեր են եւ կը վերաբերին անհատական իրաւունքներու եւ շահերու՝ զորս լսելի ընելու համար պէտք է նախ լռեցնել ժխորը»:

Պ. Թէքէեան իր տեսութեանց մէջ նկատի չունի ոչ Հայաստանի հայութիւնը, ոչ ալ Թուրքիա մնացած փոքրամասնութիւնը: Եւ ճիշդ ասոր համար ալ, տասն անգամ աւելի կը ծանրանայ իր մոլորութիւնը:

Երեւանը տրորուած է ռուս-խորհրդային գլանին տակ եւ ուրիշ բանի մասին չի կրնար մտածել: Թուրքիա մնացած հայութիւնը իր ճակատագիրը կապած է պետութեան հետ եւ չի կրնար մտածել ուրիշ ո՛րեւէ բանի մասին:

Կը մնայ հայ ժողովուրդին այն զանգուածը որ կը կոչուի «գաղութահայութիւն», եւ որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ հայաջինջ սարսափներէն ազատած, իր հողէն, տունէն, բոլոր իրաւունքներէն զրկուած «Սփիւռք»ը (Տիասփորա):

Այսօրուան Թուրքիան որեւէ հատուցում կուտա՞յ այս հալածական բազմութիւններուն: կուտա՞յ, եթէ աւելի ամրապնդուի հանրապետական վարչաձեւը եւ վերաշինուի երկիրը: կուտա՞յ, եթէ — ենթադրենք պահ մը — «չափաւորենք մեր լեզուն եւ գրիչը» եւ յայտարարենք թէ ոչ հող կ'ուզենք, ոչ ալ ջուր, այլ միայն հաշտութիւն...

Այսպիսի ցնդաբանութեան մը հաւատալու համար, պէտք է կա՛մ Տիրոջը ծառան ըլլալ եւ կամ հաշիշամոլ փաքիր մը:

«Արեւ»ի խմբագիրը «ցանկալի» կը գտնէ որ Թուրքիոյ հանրապետական վարչաձեւը ամրապնդուի, եւ վարիչները ամէն հոգէ ազատ՝ «նուիրուին միմիայն երկիրը վերաշինելու գործին»:

Այս մաղթանքը տրամաբանօրէն մեզ կը տանի դէպի Օսմ. կայսրութեան սահմանադրական շրջանը, «օսմանցիական» քաղաքականութիւնը, որ սնանկացաւ եւ փլաւ մեր իսկ ոսկորներուն վրայ:

Այս մաղթանքը բնականօրէն կը թելադրէ հաշտուիլ Թուրքին հետ, երթալ Թուրքիա, ուժ տալ հանրապետական վարչաձեւին, աշխատիլ «հասարակաց հայրենիք»ին համար, եւ, անցուկը մոռցուկ հռչակելով, դառնալ կեան կով: Մինչեւ որ նորէն առիթը գտնեն դարձնելու մասցու ոչխար...

Ասոր պատասխանն ալ Թուրքը ինք տուած է շատոնց: Եւ կուտայ ամէն օր, օրուան բոլոր ժամերուն— «Օ չամլար պարտաք օլտու»:

Իսկ եթէ մեր մէջ կան, տակաւին, այս ուղղութեամբ մտածողներ, կը նշանակէ թէ, իսկապէս անարժան ենք եւ՛ ազատութեան եւ՛ հայրենիքի:

Թուրք ընդդիմադիրներն ալ, այսպիսիներու ականջին է որ կը փսփսան յուշիկ-յուշիկ.

— Անգամ մը սա անիծեալ «ռէժիմ»ը տապալէինք, ճամբաները բացուէին, ինչե՛ր, ինչե՛ր պիտի տայինք ձեզի...

Երեւի Պ. Թէքէեանն ալ, այս էֆէնտիներուն եւ պէյերուն պէս, կը մոռնայ թէ աշխարհասասան սպանդ մը տեղի ունեցած է, պետութիւններ կործանած եւ ուրիշներ յարութիւն առած են, մէկ միլիոն հայ ջարդուած է, սուլթան-խալիֆայութիւն, հարէմ, վանդակ, ֆէս, շէրիաթ ջնջուած են: Մէկ խօսքով, երէկուան ու այսօրուան միջեւ բացուած է այնպիսի անջրպետ մը որ ուրիշ բանով չի դարմանուիր, չի լեցուիր եթէ ոչ իւրաքանչիւրին տալով իր բնական իրաւունքը — գոնէ մէկ մասը իր հայրենի ստացուածքին: Իր տեղը արեւուն տակ:

Մնացած բոլոր «անհատական իրաւունքներն ու շահերը» յետոյ կուգան: Եւ ինքնին կը լուծուին, պետութենէ պետութիւն կնքուած դաշնագիրներով:

Տակաւին ուրիշ պարագայ մը.— գէշ աղէկ պետութիւն մը ունինք Երեւանի մէջ, բարեկամ եւ զինակից՝ Էնկիւրիի: Հրաժարած՝ քաղաքական բոլոր իրաւունքներէն, «Թուրքիոյ դէմ երկրային պահանջներ դնելէ»:

Արդի՞ւնքը...

Թուրքիա մնացած փոքրամասնութիւնները հրաժարած են միջազգային դաշնագիրներով հռչակուած բոլոր իրաւունքներէն: Ապաւինած են Մ. Քէմալի բարի կամքին:

Արդի՞ւնքը...

Շ.

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ՀԱՅ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԴԱՏԸ

Պատրիարքարանի փաստաբանը քաղաքային դ. ատեանին առջեւ, յաջողեցաւ փաստել թէ Բանկալթիի գերեզմանատան դատը պէտք է աւետուի դատարանին առջեւ, եւ ո՛չ թէ պետական խորհուրդին, ինչպէս կը պահանջէր քաղաքապետութիւնը:

Վերջին դատավարութեան ատեն, դատարանը հաղորդեց թէ միաձայնութեամբ որոշած է որ ինք իրաւասու է բացուած դատով զբաղելու: Այս որոշումը տրուած է Պատրիարքարանի փաստացի յիշատակագրերու հիման վրայ:

Որոշումը լսելէ յետոյ, քաղաքապետութեան փաստաբանը այս անգամ ալ ուրիշ առարկութիւն մը ըրաւ, ըսելով թէ արգելիչ միջոցի («Թէտպիրի իհթիյաթ»ի) համար իբր երաշխաւոր ներկայացուած հայ վաճառականները պէտք է վաւերացուին նաեւ Առեւտրական Սենեակին կողմէ: Պատրիարքարանի փաստաբանները շուտով գոհացում տուին նաեւ այս պահանջին, եւ դատարանը որոշեց արգելիչ միջոցը երկարաձգել մինչեւ առաջիկայ դատավարութեան օրը, ապրիլ 6:

Պատրիարքարանի փաստաբանները Թափուի վարչութեան յանձնեցին դատարանին մէկ պաշտօնագիրը, որով կը հաղորդուի թէ գերեզմանատունը մինչեւ ապրիլ 6 չի կրնար ո եւ է անձի փոխանցուիլ:

Ապրիլ 6ին, դատարանը նորէն պիտի զբաղի սկզբունքի վերաբերեալ կարգ մը կէտերով:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Նախորդ օր, Մատրիտի բժշկական համալսարանը բեմ հանդիսացաւ մեծ խռովութեան մը: Ուսանողները դասաւանդութիւնը վերջացուցին պոռալով, — Կեցցէ՛ հանրապետութիւնը: Յետոյ, թագաւորին նկարը պատէն վար առնելով, նստարաններէ պատրաստուած խարոյկի մը վրայ այրեցին:

Ոստիկանութիւնը պաշարեց բժշկական ուսանողները, որոնց օգնութեան փութացեր էին իրաւագիտական ուսանողներ: Ուսանողները, համալսարանի տանիքէն, կը քարկոծէին ոստիկանները, որոնցմէ շատեր վիրաւորուեցան:

Յաջորդ առաւօտ, ուսանողները կրկին սկսան խռովութիւններ ստեղծել համալսարանի թաղին մէջ: Ոստիկաններու հետ բախումներու ընթացքին, մէկ քանի անձեր սպաննուեցան եւ ուրիշներ ալ վիրաւորուեցան:

Ուսանողական ցոյցեր տեղի ունեցան նաեւ Սէվիլի եւ Սալամանքի մէջ:

ՀԱՄԵՒՐՈՊԱՅԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Համեւրոպայի յանձնախումբը փակեց իր նիստը, պատրաստելէ յետոյ օրակարգը համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբին, որ պիտի գումարուի Ժընեւի մէջ, Մայիս 15ին:

Օրակարգի նիւթերուն գլուխը կը գտնուի կազմակերպութեան հարցը: Այս կարգին հետեւանքով, մէկ քանի օր, աշխատանքներուն չպիտի կրնան մասնակցիլ Ռուսներն ու Թուրքերը որոնք հրաւիրուած են միայն մասնակցելու համար տնտեսական խորհրդակցութեանց: Սակայն Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ ներկայացուցիչները յայտնեցին թէ այս առթիւ կրկին հարց յարուցանելու իրենց պատասխանը կը վերապահեն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՒՍՏՐԵՒԳԵՐՄԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեր էինք թէ աւստրեւգերման համաձայնութեան մասին, տեսակցութիւն մը ունեցած են Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարները: Տեսակցութեան մասին Անգլիոյ Փարիզի դեսպանատունը եւ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը զեկոյցներ հաղորդեցին մամուլին: Անգլիական զեկոյցը կը յայտնէ թէ Պ. Հէնտըրսըն հաղորդած է Պ. Պրիանի թէ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ ուշադրութիւնը հրաւիրած է համաձայնութեան հետեւանքներուն վրայ եւ յոյս յայտնած է որ Մաքսային Միութեան ծրագրին մասին բանակցութիւններէն առաջ, յիշեալ կառավարութիւնները առիթ պիտի տան Ազգերու Դաշնակցութեան որ քննէ եւ հաստատէ թէ յարուցուած հարցը չի հակասեր 1922ի փրոթոքոլին համաձայն՝ Աւստրիոյ ստանձնած պարտաւորութեանց եւ յանձնառութեանց:

Իսկ Ֆրանսայի արտաքին նախարարը իր պաշտօնատան մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ճեքոսլովաքիոյ եւ Երեւսի. ժողովի արտաքին յանձնախումբերու նախագահներուն հետ, որոնց կարգ մը բացատրութիւններ տուաւ աւստրեւգերման համաձայնութենէն բխող կացութեան մասին:

Պ. Պրիան, յանձնախումբերու նախագահներուն բացատրելով մէկտեղ այս հարցին հանդէպ կառավարութեան բռնած դիրքը, յայտնեց թէ 1922 հոկտեմբեր 4ի թիւ 1 փրոթոքոլը, որ կը վերաբերի Աւստրիոյ ելեւմտական բարգաւաճման ծրագրին, հաստատուած ըլլալով Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ, եւ անոր հովանաւորութեան տակ գտնուելով, անկարելի է որ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը իր կարծիքը չյայտնէ տակաւին ծրագիրը չիրագործուած:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԱՆՈՒՂՂԱԿԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Գերման վարչապետը Պրիւնինկ ճառ մը խօսելով առեւտրական եւ ճարտարարուեստական համագումարին առջեւ, կարգ մը ակնարկութիւններ ըրաւ մաքսային համաձայնութեան շուրջ յարուցուած աղմուկներուն: «Եւրոպայի կացութիւնը բարելաւելու համար, ներկայիս վիճաբանուած բոլոր ծրագրերուն մէջ, ըսաւ, առաջին գծի վրայ կը դրուի այն հարցը թէ կարելի՞ է արդեօք եւ ինչ ճամբով ընդլայնել՝ պետութեանց սահմաններով ճշդորոշուած տնտեսական մասնաւոր շրջանակները: Ամէն մարդ գիտէ այս հարցին դժուարութիւնները: Մէկ անգամէն եւ ամբողջ Եւրոպայի համար միօրինակ ձեւով զայն լուծելու հեռանկար մը տակաւին չկայ այսօր: Ահա թէ ինչու, երբ աւելի նեղ շրջանակներու մէջ, այս հարցը լուծելու եւ աւելի ընդարձակ կազմակերպութիւններու համար՝ ամուր յենակէտներ ստեղծելու կարելիութիւնը կը ներկայանայ, պէտք է զայն օգտագործել առանց յապաղման: Գերմանիա եւ Աւստրիա, աւելի մանաւանդ կրնային դիւրաւ վճռել այս մտածման իրագործումը, քանի շահերու որեւէ հակամարտութիւն արգելք չէր դներ անոնց առջեւ:

«Դաշնագրին համար՝ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ ընդունած ուղղութիւնները որոնք հրատարակուեցան, պարզ են եւ յստակ իրենց բովանդակութեամբ եւ նպատակով: Որեւէ քաղաքական յետին-միտք տուն չէ տուած անոնց, այլ միմիայն, գոյութիւն ունեցող դաշնագրերու սահմանին մէջ, երկու երկիրներու տնտեսութիւնն ապահովելու փափաքը, եւ տնտեսական շրջանակի ընդարձակման առաւելութիւնները: Բայց այս առաւելութիւնները զորս աւելի քան երբեք, երկու կառավարութիւններն իրաւունք ունէին ապահովելու իրենց երկրին, ուրիշ երկիրներու շահերուն չեն հակադրուած որեւէ կերպով»:

Նոր խռովութիւններ Հնդկաստանի մէջ

Անցեալ երկուշաբթի օր, Լահորի մէջ մահապատժի ենթարկուեցան երեք Հնդիկներ՝ որոնք մահուան դատապարտուեր էին անգլիացի ոստիկանապետ մը սպաննած ըլլալու ամբաստանութեամբ:

Երբ լուրը Քարաչի հասաւ, Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի կեդրոնատեղին սուգի դրօշ պարզեց եւ բազմաթիւ վաճառատուններ փակեցին դռները: Կարմիր շապիկաւորներ (համայնավարներ) եւ կամաւորներ՝ թափօր կազմած՝ փողոցէ փողոց շրջեցան, հրաւիրելով վաճառատունները որ փակեն: Երկու Անգլիացիներ փոխադրող ինքնաշարժ մը քարկոծուեցաւ: Ամբողջ շրջանին մէջ մեծ յուզում կը տիրէ:

Քաունփուրի մէջ ամբոխը խուժեց տաճարներն ու մզկիթները: Վաճառատուններ հրդեհի տրուեցան: 100 սպաննեալ եւ 50ի չափ վիրաւորներ կան:

Քարաչիէն Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի երկու անդամներ «դաւաճան» որակեցին Կանտին եւ յայտնեցին թէ բուռն կերպով պիտի պայքարին անոր դէմ:

Ռիազանոֆի արտաքսումը

Ռուսիայէն առնուած լուրերու համաձայն, Մոսկուայի Մարքս-Էնկէլս հաստատութեան նախկին տնօրէնը եւ Էնկէլսի կտակակատարը Ռիազանոֆ ձերբակալուած է Կէփէուի կողմէ եւ Սիպերիա աքսորուած:

Կը յիշուի թէ Փետրուարի վերջերը Ռիազանոֆ պաշտօնազուրկ եղաւ,, վտարուեցաւ համայնավար կուսակցութենէն եւ իր անունը ջնջուեցաւ գիտական ակադեմիոյ անդամներու ցանկէն: Այս շնորհազրկութեանց պատճառ ցոյց կը տրուէր թէ Ռիազանոֆ դաւաճանած է համայնավար կուսակցութեան, Ռուսիոյ եւ արտասահմանի մէնշեւիքներուն միջեւ՝ միջնորդի դեր կատարելով:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԾԽԱԽՈՏԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պոլսոյ եւ Իզմիրի ծխախոտի վաճառականները մէկմէկ պատուիրակութիւն կազմած են, որպէս զի տնտեսական գործավարութեան հետ շփումներ ունենան դրամատուններու աւանդ ձգուած ծխախոտներու մասին:

Վաճառականներու քննութեանց համաձայն, 925էն եւ 926էն ի վեր դրամատուններուն աւանդ դրուած ծխախոտները շուրջ 4 միլիոն քիլոյի չափ են: Այս ապրանքները աւանդ վիճակէն հանելու համար, տնտեսական գործավարութեան միջոցով երկու միլիոն ոսկիի օժանդակութիւն պիտի խնդրուի գործավարներու խորհուրդէն:

⁂ Տրապիզոնի, Արդուինի եւ Ռիզէի ծխախոտ մշակողները այս տարի շատ քիչ ծխախոտի ցանք ըրած են, որովհետեւ եգիպտոսի արտածումը դադրած ըլլալով, իրենց բերքը մթերուած կը մնայ:

«ԹՈՒՐՔ ՕՃԱԽ»ՆԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

Գրեր էինք թէ խալքը կը մտածէ ֆաշական կազմակերպութեան վերածել «Թուրք Օճախ»ները: Թրքական Անատոլու գործակալութիւնը հերքելով այս լուրը, կը հաղորդէ.—

Շահագրգռուող անձնաւորութիւններու յայտարարութեան համաձայն, ոչ մէկ հիմ ունի այն լուրը թէ խալքը երկրին մէջ ֆաշականին նման կազմակերպութիւն մը պիտի ընէ:

Այսօրուան կացութիւնը հետեւեալն է,— կուսակցութիւնը կը փափաքի Թուրք օճախները բոլորովին իրեն կցել, երկու պատճառով. Նախ՝ որովհետեւ խալքը որոշած է երիտասարդութեամբ շատ մօտէն հետաքրքրուիլ եւ անոր մտաւոր ու քաղաքական կրթութեան առաջնորդը ըլլալ: Երկրորդն ալ այն է որ Թուրք օճախները իբր մշակոյթի կեդրոն՝ կուսակցութեան սկզբունքները ունին: Որոշ է որ երիտասարդութեան մէկ ձեռքով առաջնորդուիլը աւելի լաւ արդիւնք պիտի տայ:

Միացման որոշումէն վերջ, ամէն տեղերու կուսակցութեան շէնքերուն մէջ կամ կից՝ երիտասարդութեան համար օճախ մը պիտի գտնուի: Այս վայրերուն մէջ ոչ մէկ բան պիտի խնայուի երիտասարդութեան ազգային, քաղաքական եւ մարմնական կրթութեան համար:

ՈՒՍԹՐԻՔԻ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ուսթրիքի գայթակղութիւնը քննելու պաշտօն ունեցող խորհրդարանի քննիչ յանձնախումբին տեղեկագրին եզրակացութիւնները՝ ձեռամբարձ քուէարկութեամբ ընտրուեցան խորհրդարանին կողմէ եւ որոշուեցաւ գերագոյն Ատեանի յանձնել նախկին դատական նախարարը Ռաուլ Փէրէն, Կասթօն Վիտալը, Ալպէռ Ֆավրը, Ռընէ Պէնարը, Նման պարագաներու մէջ, դատը տեղի կ'ունենայ հետեւեալ կերպով: Անմիջապէս որ քուէարկուած բանաձեւը ղրկուի Ծերակոյտին, նախագահը մասնաւոր նիստի մը կը կանչէ Ծերակոյտը անոր հաղորդելու համար իրեն փոխանցուած եզրակացութիւնները: Դադար մը վերջ, ժողովը կը յայտարարուի բացուած իբր դատական Ատեան եւ գերագոյն Ատեանի դատաւորները կը բազմին Ծերակոյտին մէջ:

Գերագոյն ատեանի նախագահը, Թղթածրարը կը յանձնէ ընդհ. պատախազին որպէս զի պատրաստէ սկզբնական ամբաստանագիրը:

Դատը, հաւանական է որ տեսնուի հոկտեմբերին:

ՕՏԱՐԱՑՄԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ՄԵՐ ԲԱԽՏԱԿԻՑ ՌՈՒՍԵՐԸ

Ե.

ՌՈՒՍ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Ռուս գաղթական ժողովուրդը ունի նաեւ ուժեղ կազմակերպութիւն մը առողջապահական եւ բժշկական առաջադրութիւններով: Որովհետեւ անհրաժեշտ է աշխատիլ ոչ միայն ռուս պահելու տարագիր երիտասարդութիւնը, այլ նաեւ առողջ պահելու երկրէ երկիր նետուած ռուս բազմութիւնները:

Որովհետեւ տարագիր բոլոր ժողովուրդներուն առջեւ ցցուած են երկու կարեւոր խնդիրներ, — Ձուլում եւ հիւանդութիւն:

Եւ ռուս գաղթական ժողովուրդը կազմակերպուեցաւ՝ պայքարելու համար նաեւ հիւանդութեան դէմ: Մտածեց վերահիմնել Ռուս կարմիր խաչը, զոր բոլշեւիկները լուծած էին 1918ի յունուարին: Բայց ինչպէս ձուլումի, նոյնպէս հիւանդութեանց դէմ կռուելու համար, տարագիր ժողովուրդը կը բախի հիւրընկալ երկիրներու եւ միջազգային առողջապահական կազմակերպութիւններու արգելիչ օրէնքին:

Արդարեւ Ժընեւի Կարմիր Խաչի Միջազգային Կոմիտէն ամէնուն չի թոյլատրեր Կարմիր Խաչեր կազմել: Մասնաւորաբար երբ բոլշեւիկները 1918ին կազմեցին իրենց Կարմիր Խաչը, այլ եւս պետական իրաւական յենարանէ կը զրկուէր ռուս գաղթականը: Հետեւաբար ռուս գաղթականները եւս չէին կրնար ստեղծել իրենց անկախ Կարմիր Խաչերը: Հակառակ այդ արգելքին, Ռուսերը յաջողեցան արտօնութիւն ստանալ: Ժընեւ իրաւունք տուաւ այն ռուս բազմութեան, — որ հեռացած է երկրէն եւ չի կրնար վերադառնալ՝ քանի կը տեւէ Ռուսիոյ ներկայ վարչաձեւը, — հիմնել անկախ Կարմիր Խաչ մը, պայմանաւ որ իր անունով զանազանուի բոլշեւիկ Կարմիր Խաչէն: Այսպէս Ռուսերը ունեցան Ռուս Նախկին կարմիր խաչի Ընդհ. Տնօրէնութիւն մը:

Նախկին Ռուս Կարմիր Խաչի Ընդհ. Տնօրէնութիւնը կը նստի Rue de Rome (Փարիզ), համեստ շէնքի մը մէջ, սակայն իր գործունէութիւնը կրնայ նախանձ շարժել որեւէ երկրի Կարմիր Խաչի:

Այս Կարմիր Խաչը ինքզինք կը նկատէ շարունակութիւնը նախապատերազմեան Ռուսիոյ Կարմիր Խաչին, որ ունէր 25 միլիոն ռուբլի (ոսկեդրամ) դրամագլուխ մը: Իր կալուածները կը գնահատուէին 35 միլիոն ռուբլի (ոսկեդրամ), իր մթերանոցներուն մէջ ամբարուած առարկաները՝ 18 միլիոն: 1914 - 1917 իր գործունէութիւնը կարելի է գնահատել այն ծախքերով, որ հասան քանի մը հարիւր միլիոն ռուբլիի:

Այդ Կարմիր Խաչը շարունակեց իր գործունէութիւնը նոյնիսկ յեղափոխութենէն յետոյ՝ 1917 փետրուարէն մինչեւ տարեվերջ: 1918ին նոր կառավարութիւնը լուծեց զայն:

Կեդր. Կոմիտէն, որուն նախագահն էր Կոմս Իգնատիեւ, հեռացաւ երկրէն, ոմանք իջան հարաւային Ռուսիա, ուրիշներ մեկնեցան Սիպերիա: Ժամանակաւորապէս Կարմիր Խաչեր հիմնուեցան Քիէվի մէջ (1918), Սիպերիոյ մէջ (1919), ինչպէս նաեւ Արխանկէլի, Եսթոնիոյ մէջ եւ այլուր, օգտակար հանդիսանալով այն բանակներուն, որոնք կը կռուէին երկրին նոր վարչաձեւին դէմ: Քիէվի Կարմիր Խաչը, նահանջելով տեղափոխուեցաւ Օտեսա, Քուպան, եւ գործեց Տէնիքէնի ու Վրանկէլի բանակներուն ճակատին վրայ: Իսկ Սիպերիոյ Կարմիր Խաչը՝ Քոլչակի բանակին ռազմաճակատին վրայ: Ոչ մէկ Կարմիր Խաչ կրցած է ցոյց տալ այն զոհողութիւնը եւ տառապանքը, զորս ցոյց տուին ռուս Կարմիր Խաչերը: Իսկական ողիսական մը կը կազմեն ռուս հիւանդապահուհիներուն եւ բժիշկներուն կեանքը Սիպերիոյ ռազմաճակատէն սկսեալ մինչեւ Ղրիմի սովահար շրջանները: Ահաւոր տեսարաններ տակաւին կը մնան փորագրուած անոնց իրաքանչիւրին հոգիին մէջ: Ժողովուրդը կը փախչէր հրդեհուած քաղաքներէն, տարափոխիկ հիւանդութիւնները կը հնձէին գաղթականները, ճամբաները անանցանելի դարձած էին դիակներու դարշահոտութեան պատճառով, անօթութի՛ւնը, յոգնութի՛ւնը...:

Կարմիր Խաչը զրկուած էր նիւթական աղբիւրներէ, փճացած էին առողջապահական եւ վիրաբուժական բոլոր առարկաները եւ գործիքները: Տնտեսական փլուզումը, հաստատ վարչաձեւի մը պակասը, վիրաւորներու ահաւոր թիւը անթիւ դժուարութիւններ կը պատճառէին Կարմիր Խաչին: Անհրաժեշտ էր օգնութեան հասնիլ անզէն քաղաքացիին ու գիւղացիին, կռուող զինուորին ու բանտարկեալին, սովահար երախաններուն ու մայրերուն:

Ի վերջոյ յաղթուեցան եւ նահանջեցին այն բոլոր բանակները, որ կը կռուէին բոլշեւիկներուն դէմ: Ժողովուրդէ ստուար թիւեր ուղղուեցան Պոլիս, Պերլին, Սոֆիա, Վիեննա, Փարիզ: Դադրած էր պատերազմը: Սակայն օտար ափերու վրայ նետուած անտէր ժողովուրդը կարելի չէր թողուլ առանց խնամքի եւ հոգածութեան:

Երբ Կարմիր Խաչի Նախկին Կեդր. Կոմիտէին նախագահը, կոմս Իգնատիեւ, — որ եղած է նաեւ կրթական նախարար, — Փարիզ հասաւ 1919ին, ստանձնեց Ռուս Կարմիր Խաչին վերակազմութեան հոգը արտասահմանի մէջ: Անմիջապէս մասնաճիւղեր կազմուեցան Պոլսոյ, Սոֆիայի, Պելկրատի մէջ:

Վրանկէլի պարտութենէն (1920), Ղրիմի պատերազմէն յետոյ, անհրաժեշտ տեսնուեցաւ աշխատիլ որ յարատեւէ արտասահմանեան Ռուս Կարմիր Խաչը: 1921ին Փարիզի մէջ կատարուեցաւ խորհրդակցութիւն մը, որուն կը մասնակցէին կոմս Իգնատիեւ եւ 9 ուրիշ անդամներ: Որոշուեցաւ գործերը կեդրոնացնել մէկ մարմնի ձեռքերուն մէջ, այդ մարմինը հռչակելով Ռուս Նախկին Կարմիր Խաչին իրաւական ժառանգորդը: Այդ հիման վրայ, դիմում կատարուեցաւ Ժընեւ: 1922ին Ժընեւի Կարմիր Խաչի Միջազգային Կոմիտէն ճանչցաւ գոյութիւնը Նախկին Ռուս Կարմիր Խաչի Ընդհ. Տնօրէնութեան:

Այդ օրէն աստին, արտասահմանեան Ռուս Կարմիր Խաչը լծուեցաւ իր գործին այս անգամ տարբեր ճակատի մը վրայ: Այսօր այդ ճակատն է, որ կը շահագրգռէ մեզ եւ դաս մը կրնայ դառնալ մեր արտասահմանեան անկազմակերպ կացութեան մէջ:

Ռուս Նախկին Կարմիր Խաչի Ընդհ. Տնօրէնութեան քարտուղարն է Գ. տը Վիթ, փոխ-նախագահը Խնամատարութեան Միջազգային Ընկերութեան: Ան եղած է ծերակուտական, երախաներու եւ մայրերու պաշտպանութեան ընկերութեան նախագահ, զինուորներու ընտանիքներուն խնամատարութեան քարտուղար: Այս աշխոյժ մարդն է, որ կը վարէ Ռուս Նախկին Կարմիր Խաչը, յարաբերութիւն կը մշակէ միջազգային նման կազմակերպութիւններու հետ, կը հաղորդակցի միջազգային գաղթականներու բարձր գործավարութեան հետ:

Թէ Ռուս Նախկին Կարմիր Խաչը ի՞նչ արժէք ունի, ցոյց կուտայ իր ամսական ծախքերու գումարն իսկ, որ կը հասնի 500 հազար ֆրանքի: Ի՞նչպէս կը գոցէ այդ ծախքերը: — Նուէրներով, զորս կը ստանայ հանրային եւ միջազգային կազմակերպութիւններէ, եւ հասոյթովը իր ստեղծած հաստատութիւններուն (հիւանդանոց, բուժարան եւայլն.): Պուլկարիայէն եւ Եուկօսլավիայէն կը ստանայ կարեւոր գումարներ, զորս կը հաւաքեն իր մասնաճիւղերը: Վեց տարուան մէջ, մինչեւ 1 յունուար 1929, Եւրոպայի եւ Ծայրագոյն Արեւելքի Ռուս Նախկին Կարմիր Խաչին հիմնած հաստատութիւններուն պիւտճէն կը հասնի 40 միլիոն ֆրանքի: Կարմիր Խաչի Կոմիտէներուն պիւտճէն առանձին:

Ռուս Նախկին Կարմիր Խաչի վարիչներուն մէջ ծանօթ են Իվանիցկի, նախկին ծերակուտական, որ 1877էն ի վեր կապուած է այս մարմնին, յետոյ Քրիլով, օրիորդներ Ռոմանոֆ, Մառի Գովոլին, Օ. Զոգրաֆօ, կոմսուհի Շուվալոֆ եւ ուրիշներ:

Վերջերս Ռուս Նախկին Կ. Խաչի Ընդհ. Տնօրէնութիւնը Օթ-Լուարի մէջ (Ֆրանսա) գնեց գեղեցիկ ապարանք մը, որ պիտի ծառայէ իբրեւ ապաքինարան 40 հոգիի համար:

Զափազանց կարեւոր են հետեւեալ բաժանումները, զորս ստեղծած է Ռուս Կարմիր Խաչի Ընդհ. Տնօրէնութիւնը:

1.— Ռուս Երախաներու Օժանդակութեան Մարմին, որուն նախագահն է իշխանուհի Իլինսկի (տիկինը մեծ դուքս Դիմիտրի Պավլովիչի), փոխ նախագահն է իշխանուհի Մէսչէրսկի ընդհ. քարտուղարը օրիորդ Ռոմանոֆ, որ կը կրէ պատերազմի խաչի պատուանշան մը: Ութ տարուան ընթացքին, այս Մարմինին ծախքերը հասան 8,500էն 213,000 ֆրանքի: Այս Մարմինը Պիյանքուրի մէջ հիմնած է մանկատուն մը 40 հոգինոց: Վէրրիէրի մէջ՝ գիշերանոց մը 40 50 պատանիներու համար, որոնք կը յաճախեն լիսէ կամ բարձրագոյն վարժարաններ: Ամէն տարի կը մատակարարէ տկարակազմ ուսանողներու արձակուրդի երկու ճիւղեր: Անցեալ տարի 2,358 հոգի նպաստ կը ստանային: Նոյն տարին բաշխեց 2400 քիլօ բրինձ, շաքար, ալիւր, քաքաօ, 3,000 տուփ խտացեալ կաթ: Աւելի քան 3000 ռուս ընտանիքներ այս Մարմնին կը պարտին իրենց զաւակներուն շնորհուած խնամքը:

Այս Մարմինը կ'աշխատի նաեւ ձուլումի դէմ բացուած պայքարի ճակտին վրայ, ռուս երախաներու մէջ:

2.— Ռուս հիւանդներու եւ տկարակազմներու օգնութեան Կոմիտէ, որուն նախագահն է կոմսուհի Ա. Շուվալոֆ, փոխ-նախագահներ Օրիորդներ Գովոլին եւ Զոգրաֆօ: Այս Մարմինը ծախսած է մօտ 50,000 Ֆր. բուժարանի, սանաթորիոմի, յիմարանոցի մէջ ընդունուած իր հիւանդ ազգակիցներուն համար: Կը հոգայ նաեւ Վիլժիւիֆի ռուսեւֆրանսական հիւանդանոցին, Պրինուայի ապաքինարանին ռուս հիւանդներուն ծախքերը: Մեծածախս նուէրներ կ'ընէ, ամէն Կաղանդի ու Զատիկի, իր հիւանդներուն համար:

3.— Սանաթորիոմ մը, զոր հիմնած է իշխան Ալեքսանդր Գագարին: Այստեղ կ'ընդունուին միայն այրերը:

4.— Ռուս Հիւծախտաւորներու Օգնութեան Կոմիտէ, որ կը գտնուի կոմսուհի Շուվալոֆի հովանաւորութեան տակ: Այս Կոմիտէն անցեալ տարի մէկ շաբթուան մէջ հանգանակեց 115 հազար ֆրանք, եւ հիմնեց 50 հազար ֆրանքով սանաթորիոմ մը ռուս կիներուն համար: Դարձեալ այս Մարմինը աւելի քան 40,000 ֆրանք ծախսած է այն հիւծախտաւորներուն համար, զորս կարելի չէ տեղաւորել այս սանաթորիոմներուն մէջ, եւ պէտք է խնամել առանձին:

ՔԱՂՀԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ.— Պուէնոս Այրէս եւ Դաշնակցութիւն...

Ո՞վ կը մտածէր, որո՞ւ մտքէն կրնար անցնիլ, որ քսան կամ աւելի տարիներ առաջ, իր կամքէն անկախ այս ափերը ինկած առաջին գաղթականութեան հետ պիտի գար նաեւ իննսունական թուականներու կենսատու աստղը:

Եւ սակայն, ահա իրականութիւնը. — Հարաւային Ամերիկայի զանազան հանրապետութիւններու մէջ ցրուած, համեմատաբար երիտասարդ կոմիտէներու պատգամաւորները անցեալ փետրուարին տօնական օրերուն հաւաքուեցան Պուէնոս-Այրէս, գումարելու Հ. Յ. Դ. Հարաւային-Ամերիկայի Առաջին Շրջանային ժողովը:

***

«Նպատակ ունենալով Հ. Յ. Դաշնակցութեան վեհ դրօշին տակ գործել կազմակերպ ուժերով, ունեցանք ընկերական հաւաքոյթ մը եւ երկար խորհրդածութիւններէ, ազատվիճաբանութիւններէն վերջ, ձեռնարկեցաւ կազմակերպելու գործին վրայ թուլցած կազմը, վերականգնելու համար գործունէութեան նոր շրջան մը»:

1912 Դեկտ. 12ի արձանագրութիւնն է այս, որմէ կ'երեւայ թէ մինչեւ այդ թուականը այստեղ տարուած են կուսակցական աշխատանքներ:

Նոյն այդ ժողովին հինգ ընկերներէ կազմուած մարմին մը կ'ընտրուի հետեւեալներէն.— ընկ. Եր. Մալխասեան, կար. Մելիքեան, Ստ. Ցինճեան, Յակ. Ումպրեանց եւ Խոսրով Կ. Ն. Վշտունի: Այս խումբէն, (եթէ ողջ կան), այստեղ ոչ մէկը չկայ, որպէսզի կարելի ըլլար անցեալի մասին տեղեկութիւններ քաղել:

Նոյն ամսու առաջին իսկ ժողովներուն կը կազմակերպուին Պուէնոս-Այրէսի Հ. Յ. Դ. առաջին խումբերը, «Նփրեմ» եւ «Շանթ», կապ հաստատելով Արեւմտեան բիւրոյին հետ:

1913ին Պուէնոս-Այրէսէն քանիմը կարող ընկերներու հեռանալը պատճառ կ'ըլլայ, որ կուսակցական աշխատանքները ժամանակ մը շատ թոյլ ընթանան, երբեմն նոյնիսկ դադրելու աստիճան: Մինչեւ 1915, կուսակցական նուիրական դրօշին նախանձախնդիր ընկերներու կողմէ կարելի կ'ըլլայ վերահաստատել նոր կոմիտէ մը, վաւերացում ստանալով Հիւս. Ամ. Կ. Կոմիտէէն:

Կարճ ժամանակամիջոցի մէջ, խանդավառութեամբ տարուած աշխատանքները իրենց բեղնաւոր արդիւնքը կուտան, բարձրացնելով անդամներու թիւը եւ աշխատանքի տրամադրութիւնը: Գուցէ առաջին անգամ ըլլալով այդ օրերուն կը ստացուի Գահիրէի «Յուսաբեր» եւ Թիֆլիսի «Հորիզոն»ը:

Նոյն տարուան Հոկտեմբեր ամսուան կը կազմակերպուի Կորդովայի կոմիտէն, «Արծիւ» խումբով:

Պուէնոս Այրէսի մէջ կը յիշատակուի «Արարատ» խումբը:

1916ին Պ. Այրէսի կոմիտէն գործօն մասնակցութեան ցոյց կուտայ Հայ կամաւորներուն նպաստող հանգանակիչ մասնախումբին:

1917ը արտագաղթի շրջան մըն է: Անկէ զատ ալ, կամաւորական շարժումներուն մասնակցող ընկերները խումբ խումբ կ'սկսին հեռանալ, գլխաւորապէս դէպի Հիւս. Ամերիկա: Այս ընկերներէն շատերը երկար տարիներ հեռուէն հեռու աշխատած են իրենց բարոյական կամ նիւթական օժանդակութիւնը հասցնել Պուէնոս-Այրէսի կոմիտէին:

1918 20 թուերուն կազմակերպութիւնը կը զբաղի ներքին աշխատանքներով, մէջ ընդ մէջ իր մասնակցութիւնը բերելով այս կամ այն ազգային ձեռնարկներուն: Օժանդակած է «Հայրենիքի ֆոնտին» (վիճակահանութեամբ): Սերտ կամ անմիջական կապ է պահած Ազգային Միութեան հետ, ունենալով իր ներկայացուցիչը: Մասնակցած է «Կիլիկիոյ ինքնապաշտպանութեան» եւ զանազան ազգային ձեռնարկներու, չխնայելով պահանջուած օժանդակութիւնը:

1921ին Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» Ակումբը կենդանի օջախ մը կը դառնայ ընթերցասէր ու գրականութեան կարօտ հասարակութեան մը համար: Կը ստացուին «Հայրենիք», «Ասպարէզ» «Ճակատամարտ», «Յուսաբեր» «Հայաստան» եւ ընկերոջ մը կողմէ նուիրուած «Արմենիա» թերթերը: Այս լայնածաւալ անապատին մէջ մէկ մէկ օվասիսներ, որոնք մինչեւ այսօր ալ կը մնան լայն հասարակութեան ծարաւին յագուրդ տուող լաւագոյն միջոցները:

1922ին, հետզհետէ եկող հայրենակիցները իրենց հետ կը բերեն նաեւ ազգային նոր շունչ մը, առիթ տալով, որ տեղս ալ մտածէ իր ներքին կազմակերպութեան մասին: Դաշնակցութիւնը չի խնայեր իր աջակցութիւնը: Մարտ ամսուն գոյացած ընկերական ժողովը գոհունակութեամբ կ'ընդունի նորակազմ «Հայ Գաղ. Միութիւն»ը, մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձնելով անոր ապագայ զարգացման խնդիրը:

Նոյն այդ օրերուն, տիրող տրամադրութիւններուն ընդառաջ երթալու համար, դաշնակցական ընկերները ձեռնամուխ կ'ըլլան թատերական գործին: Ընկ. Օննիկ Թարագճեանի շնորհիւ հիմը կը դրուի Հայկական Թատրոնի մը որ արդէն իր գեղեցիկ արդիւնքները սկսած է տալ:

1923ը կուսակցական մասւորական բարձրացումի շրջան մըն է (եթէ միայն կարելի է այս ձեւով բնորոշել), երբ ընկերները իրենք զիրենք ի վիճակի կըզգան շօշափելու մամուլի եւ արտաքին բրոբականտի նման լուրջ խնդիրները: Առաջին անգամ այս հարցին կը մօտենայ Յ. Թահթաճեան, հին ու փորձառու ընկեր մը, վերջէն գրեթէ այս գործին առանցքը դառնալով:

Այս առթիւ կը ստեղծուի մեծ ոգեւորութիւն: Նոյն տարուան յունիսի 24ին ներկայացան 14 ընկերներ: Այնուհետեւ ամէն ժողովի 3 5 նորեկներու մուտքը սովորական կ'ըլլայ:

Անշուշտ, թափուած աշխատանքներու արդիւնքը պէտք է համարել ճիշդ այդ օրերուն կազմակերպուած Մոնթէվիտէօյի եւ Պէրիսոյի կոմիտէները:

Թերթի խնդիրը կը դառնայ օրակարգի նիւթ:

1924 յուլիսի 26էն սկսեալ հրատարակուող խմորատիպ «Բողոքի Ձայն»ը փորձ մըն էր, լարուած տրամադրութիւնները մեղմելու համար, մինչեւ ծրագրուած «Հորիզոն»ի հրատարակութիւնը: Ցաւալի փորձեր որոնք սակայն իրենց գեղեցիկ պահերն են ունեցած:

Մինչ այդ կը կազմուի խմբագրական ու տնտեսական մարմիններ: Դիմումներ կ'ըլլան Պոլ[իս] քաղաքները, Եգիպտոս եւ Ա[մերի]կա զանազան ծանօթ ու հեղ[ինա]կաւոր անհատներու, որոնք [...] յօժար տրամադրութիւն [...] կուտան պէտք եղած օժա[նդա]կութիւնը հասցնելու: Կը կազ[մուի] նաեւ մասնաւոր ֆոնտ մը.

1924 օգոստոս 17ի «Նրդ[...] ր»ը փայլուն փաստաթուղթ է դաշնակցականի ինքնա[...] թեան ու գաղափարապա[...] թեան: Ցաւալին այն է, որ [...] քան եռանդով սկսած գործ[...] ձգուելով հետզհետէ կը թու[լնայ]:

1927ին իբրեւ գործիչ [...] ւային Ամերիկա կուգայ ը[նկ.] Մեծատուրեան: Վեց ամ[սուան] ընթացքին, ընկ. Մեծատուրե[ան] յաջողած է այցելել Մոնթէվի[տէօ], Կորտովա եւն: Բացի զուտ [կու]սակցական ներքին աշխատանք[նե]րէ, իր օրով եւ նախաձեռնու[թեամբ] իրագործուած են [...] մը ազգային ձեռնարկներ [...] յետագային լաւագոյն արդիւ[նք] են տուած:

Այս շրջանէն վերջ կու[սակ]ցական գործունէութիւնը կը [շա]րունակուի մինչեւ 1930ի [...] ջերը եւ նոր տարուան սկիզբ[նե]րուն իրարու ետեւէ կը կազմ[ուին] «Արարատ», «Անդրանիկ», [...] ուի», «Համազասպ», [...] «Սերոբ Աղբիւր», «Յառաջ», [...] թուլ» եւ յն. խումբերը, հա[...] խմբելով Պուէնոս Այրէսի [...] տիւալից երիտասարդ ուժերը.

Այսպէս ուրեմն ինք[նա]փոփումի շրջանը լրացած հա[...] րելով եւ հին, փորձուած ը[նկեր]ներն ալ ձեռք ձեռքի տա[լով] կ'ունենանք մեր առաջին շ[րջա]նային ժողովը:

*** Հ. Յ. Դ. քառասնա[մեայ] յոբելեանը Պուէնոս-Այրէ[սի մէջ] տօնուած է երկու անգամ [...] 1930 Հոկտեմբեր 5ին լա[յն հա]սարակութեան համար, [...] կրորդ, Դեկտ. 13ին ընկեր[ական] մտերմական շրջանի մը մէջ [...] լոյս:

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵ[ԱՆ]

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՊԱՐԶ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻ[ՒՆ] ԹԷ ԱՆՇԼՈՒՍ

Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ [մի]ջեւ կնքուած մաքսային հա[մա]ձայնութիւնը՝ որուն գլ[խաւոր] տարրերը տուինք նախորդ [...] անակնկալի բերած է նոյ[նիսկ] գերման շրջանակները եւ [ամբող]ջ զումի մատնած եւրոպական [պե]տութիւնները, մասնաւորա[պէս] Ֆրանսան:

Բացի ընկերվարական «[...] փիւլէռ»էն ուր Լէոն Պլ[ում] գրէ թէ համաձայնութիւնը [...] Անշլուսը չէ, դեռ ոչինչ [...] ստորագրուած եւ թէ, [...] ծայնութիւնը — եթէ իր[ակա]նանայ — հակառակ չ[...] ըլլայ դաշնագրութեանց, ֆր[ան]սական ամբողջ մամուլը կը [...] ծէ թէ եւրոպայի խաղաղութ[իւնը] է որ վտանգի ենթարկուա[ծ] Աջակողմեան թերթերը կը [...] որ Ֆրանսա եւ իր բարեկամ[նե]րը տակաւին պատասխանի ո[...] շարժում ցոյց կուտան:

Ի՞ՆՉ ԱՆԿԱԽՈՒԹ[ԻՒՆ]

... կը գրէ «Թան» որ [...] հաւատայ թէ հարցը կը դ[...] Անշլուսի իրականացման շ[...]

— Գալով Աւստրիոյ [անկա]խութեան, կը բաւէ ուշ[ադ]րութեամբ կարդալ փրոթոքոլի [...] յօդուածները, հասկնալու [...] թէ իմաստէ զուրկ բառ [մըն է] ան: Երկու երկիրներու միջեւ [...] խանակութիւնները պիտի [...] բացարձակապէս ազատ, բացի [...] քանի բացառութիւններէ, մաք[սային] նակաւոր կերպով: Գերմանիա [եւ] Աւստրիա պիտի մշակեն հա[...]

կայ մաքսատուրք մը, զոր փոխադարձ համաձայնութեամբ միայն կարելի պիտի ըլլայ փոխել։ Մաքսային վարչութիւնը պիտի միայ ինքնավար իւրաքանչիւր երկրի մէջ, բայց հասոյթները պիտի բաժնուին երկու երկիրներու միջեւ՝ գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միջեւ, արտածման եւ ներածման որեւէ արգելք չպիտի գտնուի։ Սկզբունքով իւրաքանչիւր պետութիւն իրաւունք ունի ուրիշ պետութեանց հետ կնքելու առեւտրական դաշինքներ. բայց երկու կողմերը միասին պիտի վարեն բանակցութիւնները՝ յիշեալ պետութեանց հետ։

ԵՂԱԾ ՎԵՐՋԱՑԱԾ Է

Համաձայնութիւնը եղած վերջացած իրողութիւն է, կը հաստատէ «էնթրանսիժան»։

— Այս արարքին պատմական դիմագծութիւնը աւելի եւս կը ծանրանայ պարագայով մը։ Անոր թուականն է 14 Մարտ։ Այսպէս ուրեմն, տասը օր է որ համաձայնութիւնը կնքուած է եւ ո՛չ առաջ, ո՛չ ալ յետոյ այս թուականէն, ո՛չ ոք ոչինչ գիտցաւ։ Երկու կառավարութիւններ, որոնք իբր թէ պարտաւոր էին նկատի առնել իրենց հանրային կարծիքը, բաւական զօրաւոր զգացեր են իրենք զիրենք որ իրենց քաղաքական մարդերէն ծածկեր են դէպքը եւ միայն երեք օր առաջ, լուրը պայթեցուցին շանթի հարուածի նման։

Խաղը, ընդունինք որ, կոպտօրէն, բայց լաւ խաղցուած է մեր դէմ։

ՑԱՒԱԼԻ ԱՆԿՈՒՄ

Անգլիոյ պատերազմի հաշտութեան քաղաքականութեան համար ցաւալի անկում մըն է, կը հաստատէ «Տէյլի».

— Կարելի չէ ենթադրել որ Պ. Պրիան առաջուց ըմբռնած եւ ընդունած ըլլայ ինչ որ կ՚անցնի կը դառնայ։ Եթէ ո՛չ, իր երկրին հանդէպ ամէնէն ծանր յանցանքը գործած պիտի ըլլար։ Երբ երեք շաբաթ առաջ դեռ, կ՚ընէր յայտարարութիւններ՝ զորս ո՛չ ոք իրեն կը պարտադրէր, կարելի չէ երեւակայել թէ ան կը գուշակէր որ դէպքերը պիտի հերքէին իր խօսքերը։ Պ. Պրիան, Խորհրդարանին մէջ, հրապարակաւ կը յայտարարէր թէ Անշլուսը վախնալիք բան մը չէ։ Այդ պահուն արդէն Անշլուսը վճռուած էր։

Պ. Պրիան ուրեմն բոլորովին խաբուած է։ Ինչպէս չէ կրցած աւելի լաւ տեղեկանալ թէ ի՛նչ կ՚անցնի կը դառնայ Վիեննայի եւ Պերլինի մէջ։

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 2 Մարտ (Սեփ. Թղթ.) — Գաղութիս տարեկան պարահանդէսը, կազմակերպուած Հայ Ուսանողական Միութեան կողմէ, տեղի ունեցաւ Մարտ 18ին Cesaranoի վայելուչ եւ մեծ սրահին մէջ։ Ուսանողական Միութիւնը ամէն ջանք թափած էր որպէսզի պարահանդէսը ըլլայ հաճելի, եւ միեւնոյն ատեն լաւ տպաւորութիւն թողու օտար հիւրերուն վրայ։

Գոհունակութեամբ պէտք է ըսել որ մեր ուսանողներուն ջանքերը յաջողութեամբ պսակուեցան։ Պարերը տեւեցին մինչեւ առաւօտեան ժամ 5 համաձայն ներկաներուն փափաքին, որոնք չէին ուզեր հեռանալ։ Իտալացի բարեկամներ իրենց հիացումը յայտնեցին մեր ուսանողներու կազմակերպչական ոգիին, լրջութեան ու հասունութեան վրայ։ Մատի վրայ կարելի էր հաշուել ներկայ հայրենակիցները, ինչ որ օտարներուն ալ ուշադրութիւնը գրաւեց։ Երանի թէ սխալած ըլլայի, բայց այն տպաւորութիւնը կրեցի թէ մեր գաղութին մէկ մասը ուզեց պոյքոթի ենթարկել մեր ուսանողներուն պարահանդէսը. պատճառները կը մնան անծանօթ։ Չեմ կարծեր սակայն որ ընդունելի եւ լուրջ պատճառ մը կարելի ըլլայ գտնել։

Կը շնորհաւորեմ մեր քանի մը ուսանողները, որ անդադար կ՚աշխատին, որպէսզի մեզ հիւրընկալող երկրին մէջ, հայութեան շուրջ համակրանքի մթնոլորտ մը ստեղծեն։

Պարահանդէսին զուտ հասոյթը, որ կարելի է գոհացուցիչ նկատել, պիտի ծառայէ Միութեան գրադարանը ճոխացնելու։

Ա. Ս.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

(պատասխան Յառաջի հարցարանին)

ՎԻԷՆ, 21 Մարտ — Քանի մը օրէ ի վեր իրարանցում մը կայ Վիէնի օտար գործաւորներուն մէջ։ Ինքնութեան թուղթերուն մասին քննութիւն կը կատարուի, ստուգելու համար այն օտարականները որոնց անձնագրերը կանոնաւոր չեն, կամ աշխատելու իրաւունքով չեն մտած Ֆրանսա։ Դժբախտաբար մեր կարգ մը հայրենակիցները կը գտնուին այս վիճակին մէջ։ Վիէնի կօշիկի գործարանին մէջ բաւական թիւով Հայեր կան այս կարգէն։ Ցարդ առանց նեղուելու կը գործէին, բայց այս տարի տնտեսական տագնապին հետեւանքով, կառավարութիւնը նեղը դրած է գործատէրը որ ստիպուած է գոհացում տալ պահանջին։

Ճիշդ այսօր իմ ներկայութեան հայ գործաւորուհիի մը ինքնութեան թուղթը քննուեցաւ։ Աշխատելու իրաւունք չունէր, եւ հայուհին յուզմունքով գործատէրին կը յայտնէր — իմ ամուսինս չի գործեր, զիս ալ կը մերժէք, մենք ինչ պիտի ընենք։ Երկու հատ պզտիկ ունիմ»։ Գործատէրը խղճալով կը պատասխանէր հայ կնոջ.— «Ես ալ չեմ ուզեր որ դուք իմ գործարանէս դուրս ելլէք, բայց ստիպուած եմ, որովհետեւ կառավարութիւնը ծանր տուգանք դրած է մեր վրայ, ես գոհ եմ իմ բոլոր գործաւորներէս։ Եթէ թուղթերնիդ կանոնաւորէք դարձեալ կ՚ընդունիմ»։

Բայց ի՞նչպէս պիտի կանոնաւորէ խեղճ հայը։ Մի՞թէ կարելի է։ Դեռ քանի՜ներ կան որ կը գտնուին այս պարագային մէջ։ Դեռ ասկից քանի մը օր առաջ, Պէյրութէն երկու երիտասարդներ եկեր էին, մէկը երկու պզտիկներու տէր։ Միւսը առանձին բայց երկուքն ալ մատնուած են ծանր թշուառութեան։ Հետաքրքրութիւն ունեցայ հարցնելու թէ կարելի չէ՞ր այնտեղ չոր հաց մը ճարել, քան թէ հոս այս թշուառութիւնը կրել։ Երկու պզտիկ ունեցող հայրենակիցը կը պատասխանէր.— Երանի թէ եկած չըլլայինք. քանի օրէ ի վեր պզտիկներս հաց կերած չունին»։ Իսկ միւսը յուզմունքով կը պատասխանէր, թէ խափած են զինք, հաւատացնելով թէ՝ երբ Ֆրանսա ելլէ, անմիջապէս գործ պիտի հայթայթուի իրենց։ Մեր կարգ մը հայանուն սմսարները ջանք չեն խնայեր աշխարհի չորս ծագերու վրայ ցրուած թշուառ, անտուն, անտէր հայ գաղթականը խաբելու, երկրէ երկիր քշելու եւ դրամ շորթելու համար։

Պ. Մանուկեան

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՅՈՅՆԵՐՈՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը գրաւելու եկած է նաեւ Գատըգիւղի յունական մէկ գերեզմանատունը, ուր մեռել թաղելը արգիլուած է տարիներէ ի վեր։ Յունական շրջանակներէ բխած տեղեկութեանց համաձայն, Յոյները տեւէ բողոք չպիտի ընեն, այլ պիտի խնդրեն որ ատոր փոխարէն լայնցուի իրենց ներկայ գերեզմանատունը, կամ ուրիշ հող մը տրուի իրենց։

Կ՚ըսուի թէ Յոյները սեփականութեան զօրաւոր փաստաթուղթեր չունին, ինչպէս հաստատած են իրաւագէտները։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿՐՕՆԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Պոլսոյ ընդհ. դատախազութիւնը եւս կեցած է դատ բանալէ Ֆրանս. կրօնաւորներու կալուածներուն համար, որոնց մասին կ՚ըսուէր թէ կեղծ մուրհակներով ծախուած են։ Ընդհ. դատախազութիւնը Տէֆթէրտարութեան յայտնած է թէ գործը ժամանցումի ենթակայ է եւ միայն անհատապէս կարելի է դատ բանալ։ Ասոր վրայ Տէֆթէրտարութիւնը 9 միլիոն ոսկիի դատ բանալ որոշած է, պետական գանձին անունով, ինչպէս գրեր էինք։ Հաւանական է որ այս դատը տեսնուի քաղաքային ատեանին առջեւ։

ՏԱՃԻԿ ՀԱՅ ՄԸ

Իզմիրէն կը հաղորդեն թէ Թորպալը Բըրքլար գիւղի բնակիչներէն հայ մը ձերբակալուած է, կեղծ անձնագիր կրելուն պատճառով։ Սօն փօսթայի տեղեկութեանց համաձայն, հայը երեք տարի առաջ առեր է այս անձնագիրը, Իզմիրի մարզահամարի ճիւղին դիմելով։ Անձնագիրը ստանալու համար հայը խնդրագիրին մէջ ինքզինքը ներկայացուցեր է Արաբկիրցի Փիալէ Օղլուներէն Հիւսնիւ օղլու Ալի անունով։ Արաբկիր կը հարցուի եւ այն պատասխանին վրայ թէ այդ անունով արձանագրութիւն կայ մարզահամարի տոմարին մէջ, անձնագիր մը տրուի։ Հայը այս անունով երեք տարի կ՚ապրի Իզմիրի մէջ, մինչեւ որ անձնագրի նոր գործողութիւն մը պէտք կը տեսնուի։ Այս անգամ ալ երբ Արաբկիր կը հարցուի, պատասխան կուգայ թէ այս անունով անձը Արաբկիր կը գտնուի։ Ասոր վրայ, լուսանկար մը կը ղրկուի հոն եւ պատասխան կուգայ թէ Ալի կոչուածը Արաբկիրցի Հայ մըն է։

Այս պատասխանը ստանալուն պէս, մարզահամարի տնօրէնութիւնը լուր կուտայ պատկան իշխանութեան եւ Հայը կը ձերբակալուի։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջերս քանի մը չքաւոր ռուս գիւղացիներ յաջողեցան դուրս ելլել կարմիր դրախտէն։ Փետրուարին հեռացած էին իրենց գիւղերէն։ Անոնք Փարիզի ռուսական թերթերուն այնպիսի յայտարարութիւններ ըրին, որ ճշգրտօրէն կը պարզեն Ռուսիոյ կացութիւնը։

Գիւղացիները ըսին թէ ռուս բարձրաստիճան պաշտօնեաները չեն կրնար տեսնել ինչ որ կը պատահի ստորադաս շրջանակներու մէջ, իսկ ստորադաս պաշտօնեաները եւսիրենց կարգին անտեղեակ են վերին մարմիններուն մտածումներուն։ Մենք, կ՚ըսեն գիւղացիները, մենք լաւ կը տեսնէինք ինչ որ տեղի կ՚ունենար երկրին մէջ։ Ահա կացութիւնը —

Սնունդը.— Հացը կը տրուի արտօնագիրով («վէսիքա»)։ Կ՚արժէ մէկ քիլօն 2 Ֆր. 60։ Սեւ է հացը, յաճախ չուտուիր։ Առաջ երբ մէկը այսպիսի հաց ծախէր կը բանտարկէին։ Բայց միայն հացը չէ որ կը պակսի, երախաները կաթ կ՚ուզեն։ Մոսկուայի մէջ կաթը կը պակսի ութ ամիսէ ի վեր։ 10 Ֆր. 40 կ՚արժէ կէս շիշ կաթը։ Բանուորը, ստիպուած, հացը կը փոխանակէ կաթին հետ՝ իր երախային սիրոյն, եւ կը սնանի խաշած գետնախնձորով՝ իբրեւ հաց։

Սնունդի չափ.— Չափով կը տրուի հացն ալ, միսն ալ, վերջապէս բոլոր ուտելիքները։ Առաջին դասու բանուորներուն իւրաքանչիւրին կը տրուի օրական երեք քառորդ քաշ հաց, ընտանիքի անդամներուն իւրաքանչիւրին կէս քաշ։ Երկրորդ դասու բանուորներուն իւրաքանչիւրին՝ կէս քաշ, երրորդ դասու բանուորներուն իւրաքանչիւրին՝ քառորդ քաշ։ Առանց հացի արտօնագրի, հացը կը ծախուի կէս քաշը 9 Ֆր. 75։

Այս չափը՝ մինչեւ Փետրուար։ Անկից յետոյ այս չափն ալ քիչցուցին։

Մարդ գլուխ կը տրուի ամիսը կէս քաշ ձիու միս։ Վերջերս այս ալ ջնջեցին։ Անցեալ տարի երախաներուն համար հաւկիթ կուտային։ Հիմա ոչ։ Առաջ կենդանական իւղ կուտային, դադրեցուցին եւ խոստացան բուսական իւղ (մարկարին) տալ։ Բայց ի՞նչ քանակութեամբ։ Նոյն ձեւով զգեստը, կօշիկը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ

... Խմբագիր «Յառաջ»ի

Ֆրանսայի Հայ Արիներու Միութեան Գործադիր Խորհուրդը, նկատի առնելով ձեր օրաթերթի Չորեքշաբթի 11 Մարտ 1931 թիւի խմբագրականը, «Այս մէկը ոչ» վերտառութեամբ եւ Կիրակի, 22 Մարտ 1931ի կոչը «Հ. Մ. Ը. Մ.ի կոչը» վերտառութեամբ (Յրդ էջ, Ա. եւ Բ. սիւնակներ), ստորագրուած «Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտական յանձնախումբի կողմէ», որոշեց ձեզ ուղղել հետեւեալ նամակը իբր միակ եւ վերջին հերքում, խնդրելով որ հրատարակէք զայն։

Ինչ կը վերաբերի Ձեր Մարտ 11ի խմբագրականին մենք, անկասկած ոչ մէկ պատասխան գրելու հարկին մէջ պիտի գտնուէինք, եթէ ան չպարունակէր սխալ լուրեր մեր կազմակերպութեան եւ անոր գործերուն մասին։

Սխալ է թէ մենք նախաձեռնարկ եղած ենք «մոլորեցնելու ուրիշները»։ Պուքրէշի Հայ Արիները, ինչպէս կ՚երեւի մեր ձեռքի տակ եղած վկայաթուղթերէն, մեզմէ առաջ նոյնիսկ մտադիր եղած են բաժնուելու Հ. Մ. Ը. Մ.էն եւ ատիկա ուշացած է, շնորհիւ տեղական մեքենայութեանց։ Իրենք հրաժարած են Հ. Մ. Ը. Մ.էն 1930ի ամռան, մեզի դիմած են 1930ի Դեկտեմբերին եւ մեր մէջ ընդունուած 1931ի Յունուարին։

Համաձայն իրենց փափաքին եւ յարգելու համար միջազգային եւ ռուսէն սկաուտական օրէնքները, 11 Յունուար 1931 թուակիր նամակով յանձնարարած ենք զիրենք ռումէն սկաուտներու ընդհ. պետին, յիշելով նոյն նամակին մէջ որ մենք գանոնք մեզի հետ կապելու իրաւունքը ունինք, եւ կը փափաքինք համագործակցիլ։ Այսքան միայն։

Այո, մեր կազմակերպութիւնը ունի միջազգային մենաշնորհներ, որոնք ձեռք բերած ենք ոչ թէ ուրիշ պատմութիւններով, այլ նախատեսուած եւ յայտարարուած գրաւոր ծրագրով եւ ամբողջական հաւանութեամբ միջազգային գրասենեակին։

Իսկ գալով Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական յանձնախումբի կոչին, (Մարտ 22) կը զարմանանք որ Յառաջ տեղ տուած է անոր։ Կոչ մը որ կը խոստանայ երեք տարիէ ի վեր մեզի դէմ մղուած պայքարը աւելի սաստկացնել։

Ո՞վ կը մատնէ եւ կը զրպարտէ երեք տարիէ ի վեր, միակ նպատակ ունենալով վարկաբեկել մեզ եւ խանգարել մեր գործը։ Փաստերը կը վխտան ֆրանսական եւ միջազգային կազմակերպութեանց մօտ եւ հայ մամուլին մէջ։

Ժամանակը եկած է այլ եւս եւ պիտի թոյլ չտանք որ ատելութիւնը իբր զէնք գործածեն կազմակերպութեան մը հանդէպ, որ երեք տարիէ ի վեր լծուած է հայկական շինարար աշխատանքի։

Այո, «այդ մէկը ոչ»։

Հայ Արիներու Միութեան Գործադիր Խորհուրդ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՌԱՊՊԻ (քնարավէպ)։ Գրեց Նշան Պէշիկթաշլեան։ Գեղանկարեց՝ Մելքոն Քէպապճեան։ Տպ. Կ. Պոլիս, 1931։ Գին 15 Ֆրանք։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԸ ՔՆՆԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ։ Գրեց՝ Կ. Սասունի։ Տպ. Փարիզ, 1931։ Գին 5 Ֆրանք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՍԱՅԻՏ ՓԱՇԱՆ ԿԸ ՍԱՐՍԱՓԻ ՀԱՅԵՐԷՆ

Ի պատասխան այդ յայտարարութեան, անոր հաղորդեցի որ Հայերու վերջին սիսթէմ րէվոլվէրներուն եւ դաշոյններուն դէմ իսլամները այդ փայտերով կը պաշտպանուին։

Այդ օրերուն տրուած «ժուրնալ»ներէն եւ ձեռք առնուած տեղեկատուութեան միջոցներէն հասկցուած էր որ Բերայի Հայ եկեղեցիին պատին մէջ պահուած են հայ յեղափոխականներու զէնքերն ու փամփուշտները։ Ասոր վրայ հրաման տրուեցաւ ոստիկանական նախարարութեան խուզարկութիւն կատարել։ Հրամանը գործադրուեցաւ եւ քանդուեցաւ եկեղեցւոյ պատը։ Զէնքերու մթերանոցը երեւան հանուեցան։ Ազօթատեղի մը աւազակներու որջի վերածող հայ կոմիտէներու այդ դաւաճանական արարքն ու անոնց պաշտպանութիւնը դեսպանատուններու կողմէն ընտրուած մարմին մը ցոյց տրուեցաւ եւ անմիջապէս կազմուեցաւ տեղեկագիր մը։

Հայ կոմիտէները ընդհանրապէս Լոնտոնի մէջ իմնաս մեզի հանրային կարծիք ստեղծելու կ՚աշխատէին եւ կարգ մը ազդեցիկ տիկիններու օգնութեամբ հակափրոփականտ կ՚ընէին։ Մենք շնորհիւ յայտնի Թրքասէր Սըր Աշմէթ Պարթլէթի միջամտութեան, Բերայի Հայոց եկեղեցիէն հանուած զէնքերը Լոնտոն ղրկեցինք, խորհրդարանի անդամներուն ներկայութեամբ ցուցադրուելու համար։

Այսպէս չափով մը մեղմուեցաւ մեր դէմ գոյացած վնասակար հանրային կարծիքը։

Քեամիլ փաշա շատ ցուցամոլ եւ փառասէր մարդ էր. իրեն հանդէպ Անգլիացիներուն ունեցած վստահութեան եւ համակրանքին շնորհիւ, իր Մեծ Եպարքոս ընտրուելուն պէս, անգլիական քաղաքականութեան ի նպաստ մեզի դառնալը, կ՚ուզէր որ ամէն մարդ գիտնար եւ խօսէր։ Ընտրութեան օրը իրեն հետ մինչեւ Բ. Դուռ գացի եւ կայսերական հրովարտակը կարդացի։ Վերադարձիս ինքն իրեն մեծ կարեւորութիւն մը տալով ըսաւ ինծի.

— Անգլիական դեսպանը հիմա պիտի գայ քովս շնորհաւորութեան համար։ Հաւանական է այս խօսակցութենէն կարեւոր բաներ հասկնամ։ Կը խնդրեմ որ Սուլթանին տեղեկացնէք։

Այս խօսքերուն հասարակ «պլէֆ» մը ըլլալը հասկնալ շատ դիւրին էր անգլիական քաղաքականութիւնը ճանչցողներուն համար, ինչպէսորոշայն ժամանակ եւ ոչ ալ անկէ վերջ անգլ. քաղաքականութիւնը չէ փոխուած։

Սուլթան Համիտ հասկցած էր որ Քեամիլ փաշան այդ խօսքերով կ՚ուզէր միայն ինքն իրեն կարեւորութիւն տալ եւ ինքզինքը մեծցնել։

ՌՈՒՍԵՐԸ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՆ ՅԱՆՁՆԵԼ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԸ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Հայկական դէպքերու ընթացքին յեղափոխականներու ձեռքին մէջ գործածուած ամէնէն զօրաւոր զէնքը Պոլսէն չորրորդ բանակի հրամանատար Զէքի փաշային ղրկուած հեռագիր մըն էր, որով կը հրահանգուէր ձերբակալութիւնը աւազակութեամբ զբաղած Հայերուն։ Եւրոպա գտնուող Հայ խառնակիչ առաջնորդները այս հեռագիրը ամէն կողմ տարածելով, կ՚ըսէին թէ հայ ժողովուրդը անմեղ է, թէ Թուրքերը անիրաւ են եւ Հայերու բնաջնջումը կը հետապնդեն։

Աւստրիական դեսպանը Պարոն Քալիչէ իր կառավարութեան ղրկած մէկ հեռագրին մէջ հայկական դէպքերու բոլոր պատասխանատուութիւնը Սուլթան Համիտի վրայ կը բեռցնէր եւ կը յիշէր չորրորդ բանակի հրամանատարին ղրկուած հեռագիրը։ Քալիչէի այս հեռագիրը սարսափի մատնեց Սուլթան Համիտը, որ երբեք չէր ուզեր իր պատասխանատուութիւնը։ Կը մտածէր թէ ամէն պատասխանատուութիւն գէշ վախճան մը կ՚ունենայ։ Անպայման պէտք էր Պ. Քալիչէն տեսնել եւ համոզել եւ այդ հեռագրին ազդեցութիւնը չէզոքացնել։

Սուլթան Համիտ այդ նպատակով երկրորդ քարտուղար Քեազիմ պէյը աւստրիական դեսպանին մօտ ղրկեց։ Բայց դեսպանը ոչ մէկ կերպով կը համոզուէր եւ իր տեսակէտները չէր փոխեր։

Քեազիմ պէյի աւստրիական դեսպանատունէն լաւ լուր մը չբերելուն վրայ, դեռ նոր պաշտօնի կոչուած Իզզէթ փաշան միեւնոյն նպատակով ղրկուեցաւ Պարոն Քալիչէի մօտ եւ հրամայուեցաւ անկէ վերջ այցելել անգլիական դեսպան Սըր Ֆիլիփ Քըռիի։

Իզզէթ փաշա ժամանակ մը այս խնդրին համար դեսպանատուններ գնաց եկաւ։ Լսածիս համաձայն ան, իր դիրքը զօրացնելու եւ Սուլթանին հաճելի երեւալու համար, ամէն անգամ տեսակ մը մխիթարական լուր կը բերէ եղեր։

(Շար.)

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէի կողմէ

վաղը Շբ. իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Salle pour Fêtesի մէջ

94 Bld. Auguste Blanqui *մէթրօ* Glacière

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Պիւլպիւլեան, Պ. Նաւասարդեան (*երգ*), Պ. Պ. Պալապանեան, Ս. Թորոսեան (*արտասանութիւն*), Սիփան *երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ* Պ. Սաքօ Յակոբեանի:

Եւրոպական պար, ընտիր ճաշ, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով:

ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ, 11 Rue Dunoir: կը խնդրուի բոլոր ներկայացուցիչներէն որոշեալ ժամին ներկայ ըլլան:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սէն Լուի մէջ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Սինէ Թափի Վէր, Մարսէյլ

Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 5ին Պուլվար Օտտօի սինէմային մէջ

կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա քոլոնպի մասնաճիւղին կողմէ 29 Մարտ կիրակի ժամը 2.30ին Պուա քոլոնպի Թաղապետական սրահին մէջ:

Կը խօսի՝ Դր. Ե. ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ սիրուն անակնկալներ

Կը ներկայացուի՝ «ԲԱՆԱԿՈՒՄ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ»

Սկաուտական կեանքէ *Մուտք 3 ֆրանք*

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շապին Գարահիսարի եւ շրջանի «Ռազմիկ» Հայրենակցական Միութեան կողմէ: 4 Ապրիլ Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Société Française de Photographieի *սրահներուն մէջ, 51* Rue de Clichy, Paris, (Casino de Parisի *դիմացը*), *մէթրօ* Place Clichy *կամ* Trinité.

Կը ներկայացուին՝ ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ

եւ ԱԶԳԻՍ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐԸ (*զաւեշտ*)

ԱՔՍՈՐԷՆ ՎԵՐՋ (*ողբերգութիւն*)

Եւրոպական պար, ճաշ պանտ, հայկական պարեր կովկասեան նուագով մասնաւոր սրահներու մէջ:

Հաւկթախաղ, attraction եւայլն, ճոխ եւ աժան պիւֆէ

Մուտք 10 Ֆրանք

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Զմիւռնիոյ Նահանգային Հայրենակցական Միութեան կողմէ: Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ Տէսինի Սօսիէթէ Լիոնէզի սրահին մէջ:

Եւրոպական ընտիր նուագ

Մուտք՝ այր եւ կին 5 ֆրանք Առանձին 3 ֆրանք

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Եօզկատի եւ շրջ. Հայր. միութեան կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին,

150 Rue Lafayette, փոն Թ'էվէք

Կը ներկայացուի՝ ՍՈՒՐԲ ՏՕՄԷՆԻՔ ԿՂԶԻՈՅՆ ԳԵՐԻՆ

եւ զաւեշտ մը



Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-լէ-կոնէսի Ռազմիկ խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկ. Պուճիկեանի բնակարանը, 63 rue du Parc, Առնուվիլ:

ԱՆԻԷՌԻ Զէյթուն կոմիտէի վիճաբանական ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.45ին 142 Rue du Menil կամ 1 Rue de Metz, Asnières. Ստիպողաբար կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։ Նիւթ՝ շարունակութիւն նախորդի:

ՔԼԻՇԻ ՍԷՆԹ ՈՒԷՆ Լըվալուայի «Ազատամարտ» խումբի ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Քլիշի, Place République, պիւրօ Թապայի ներքնասրահը: Համակիրները կրնան ներկայ ըլլալ:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս կիրակի ժամը 2.30ին կուսակցութեան սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. միութեան ընդհ. անդամական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ՝ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ջաւարեան ենթակոմիտէի ժողովը այս կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Նալլուխանի Հայր. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ճիշդ ժամը 2ին երրորդ Թաղապետարանի գրադարանին մէջ:

Կը խնդրուի բոլոր 18 տարիքը լրացնող երկսեռ հայրենակիցներէն որ բարեհաճին ներկայ ըլլալ այս ժողովին, կատարած ըլլալու համար իրենց հայրենակցական պարտականութիւնները: Նաեւ կը խնդրուի բոլոր մասնաճիւղերու վարչութիւններէն որ ըստ կանոնագիր-ծրագրի ղրկեն իրենց ներկայացուցիչները գրաւոր լիազօրագրերով: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն համարուելով ժողովը օրինաւոր պիտի նկատուի:

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ եւ Յար. Գաւառներու Հայր միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 14 rue François Garcin, *Պ. Նիկողոսեանի ճաշարանին մէջ: Կը հրաւիրուին անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները:*

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Պանեօ-Բաշան մասնաճիւղին դասախօսութեանց բացումը այս կիրակի ժամը 3ին Պանեոյի մանկապարտէզին մէջ: Կը խօսի Շ. Նարդունի եւ կը ներկայացուի մէկ ժամ սինէմա Շարլոյի ֆիլմը: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութեան տարեկան երկրորդ ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Հայ Ուսանողական տան մէջ, 41 Bld. Jourdan, Paris (14).

ՓԱՐԻԶԻ մանճըլըգցիներու Հայր. միութեան պարգեւները շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 302 ինքնահոս գրիչ, 330 մէկ զոյգ գուլպայ, 188 ժամացոյց, 101 ծխատուփ, 389 սեղանի ծածկոց: Ստանալու համար դիմել Պ. Աբրահամ Վարդեվարեանի, 5 rue du Pourtour, Meudon, (S. et O).

Պ. ՄԻՔԱՅԷԼ Սեթեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի վարչութեան: Իր վերջին հասցէն էր՝ 5 Rue Capitaine Ferber. Issy les-Moulineaux.

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԿԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԻ

8 RUE CHATEAUDUNի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՏՈՒՆԸ

Métro Cadet, Le Peletier et N. D. de Lorette

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑՆԵՐԸ

1 Bld. du Nord, Le Raincy (S. et O.) Tél. Raincy 172

կը գոհացնեն ամէնէն դժուարահաճ յաճախորդները, դիւրամատչելի պայմաններով:

Հագուստեղէններ եւ ճերմակեղէններ, նուրբ ձեռագործի աշխատանքներ, օժիտի պատրաստութիւն: վարիչ խնամակալուհին այցելութիւններ կ'ընդունի երեքշաբթի օրերը:

Օգտուեցէք առիթէն:

ՏՕՔԹ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ

Varicesի (վառիս) եւ hémorroidesի (էմոռոյիտ) արմատական դարմանում առանց գործողութեան, գիտական վերջին մեթոտներով:

Տիադէումի (diathermie), (իւլթրա-վիօլէ) ultra-violets.

ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ընդունելութեան ժամեր ամէն օր 4—7.30, կիրակի եւ տօն օրեր 10—12: 142 Fbg. St. DÉNIS Tél. Nord 31.4

(կառ. տիւ Նորի եւ կառ. տը լ'էսդի մէջտեղը)

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

AMERICAIN LLOYD PALESTINE & ORIENT LLOYD

13 Bld. Malesherbes, Paris (8)

Tél. Anjou 07-45 Adr. Télég. Palestloyd

Տոմսակներ ամէն երկիրներու համար:

Արժանթին, Պրազիլիա, Ուրուկուէյ, Զինաստան, Եգիպտոս, Սուրիա, Պաղեստին, եւայլն:

Մասնաւոր կարգադրութիւններ եւ զեղչ Հայերու համար:

ՁԱՏԿԱԿԱՆ ՁԷՕՐԷԿՆԵՐ

Ուղղակի մեր կողմանէ անարատ իւղով պատրաստուած եւ ամենադժուարահաճներն անգամ գոհացնելու երաշխաւորութեամբ

ՁԱՏԿԱԿԱՆ ՁԷՕՐԷԿՆԵՐ (շաքարով եւ առանց շաքարի) եւ ԽԱԼԱՆՃԻ ՏՕԼՄԱ:

ՆՄԱՆԱՊԷՍ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ԶԵՂՉԵԱԼ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԱՐԱՊԵԱՆ ԵՒ ՀԱՃԻ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

30 rue Bouret Paris (19), Tél. Botzaris 22—12 Métro: Jaurès կամ Bolivar

Ապսպրանքները կ'ընդունուին այժմէն

ՀԱՅԵՐՈՒ ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐԸ ՃԱՇԱՐԱՆ ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէոն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Littré 38—43

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏՆՕՐԷՆ՝ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3.50էն 7.50: Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12: Հոն կը կատարուին Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), *գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում* (radiothérapie profonde), *նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:*

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի *գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգիլիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):*

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելադրական եւ ֆրէօյտեան մեթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի *պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:*

Դարմանատան ատամնաբոյժը կ'ընդունի վերոյիշեալ ժամերուն:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 126 Rue Legendre (17) Tél. Marcadet 07—42

Métro: Place de Clichy—La Fourche, Autobus H. R. Rbis, Tramway 39, 40, 42, 5:

Վաճառելի 1.—փոքր տ'Օրլէանէն 10 վայրկեան հեռու եւ 88 թիւ հանրակառքի կայարանին մօտ օդասուն յարկաբաժին մը երկու սենեակ, խոհանոց W. C. սալ տը պէն, մառան (cave).

2.— խանութ մը որ ունի մէկ սենեակ, W. C. եւ մառան (Cave). Ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: գիները դիւրամատչելի: Դիմել ամէն օր տեղւոյն վրայ Պ. Մ. Տէր Յակոբեանի, 13 Rue Lavoisier, Cachan, (Seine).

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւդթ. եւ վարախ: Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր, 9-12:*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդթ. տարրալուծ.: Կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները:*

EMPIRE սինեմա-Հօլ՝ 37 Av. Wagram

ԲԺՇԿ. ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

10 Rue Beaugrenelle, Paris (15)

մէթրօ՝ Beaugrenelle

Միզանցքի, փրոստաթի, մորթի, արեան, կանանց հիւանդութիւններ եւ ֆրանկախտ: Ամէն օր ժ. 10—12 եւ 3-9: կիր. եւ տօն օրեր 10-12:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՏՈՒՆԸ

իր կեդրոնատեղին հաստատած է

PLACE SAINT MICHEL*ի վրայ*

28 rue de la Huchette, Métro Saint Michel, sortie quai

մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ գիները անմրցելի

Կ'ուզուին entrepreneuseներ (անթրըփրընէօզներ) եւ վար-կարուհիներ ռոպի եւայլնի համար: Դիմել Խ... պէսէրեանի 96 Ave. Mozart. փարիզ: Հեռաձայն Auteuil 96-...

GRANDE EPICERIE INTERNATIONALE

ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

215 Rue Vendôme (Լիոն), փլաս կիշառի մօտիկը

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵ...

Մեր վաճառատան սկզբունքն է ծախել աժան գնով եւ շահիլ արագ շրջանառութենէն:

Այս երկրորդ անգամն է, երկու ամսուան ընթացքին, մեր ծախած արեւելեան եւ եւրոպական նպարեղէններ... վրայ զգալի զեղչ կ'ընենք:

Մեր սկզբունքն է աժանութիւն, մաքրութիւն, ուղղամ... թիւն: Այս պատճառով մեր գիները անմրցելի են, ապրան... լաւ եւ սպասարկութիւնը անթերի:

Ծանօթացէք մեր նոր զեղչերուն եւ բաղդատեցէք ուրիշ... րու գիներուն եւ մեր նախորդ գիներուն հետ:

կրնաք համոզուիլ միայն փորձելով եւ գոհ պիտի մնաք:

ՄԱՐԻԼՈՍԵԱՆ ԵՂԲԱ...

LE COMPTOIR DE PROVENCE, 37 RUE PARADIS, MARSEI...

1. կը ծանուցանէ իր հայ յաճախորդներուն թէ՝ կը ծ... բազմաթիւ տուներ, հողեր, ինչպէս նաեւ կալուածներ արու... ձաններուն մէջ նպաստաւոր գիներով:

2. խորհրդակցութիւն ամէն տեսակ շէնքերու կառուցման գրաւականով փոխառութեանց համար:

3. փոխատուութիւն դրամական որեւէ գումարի:

4. կը կատարէ ամէն տեսակի քննութիւններ (expertisses) եւ կարգադրէ ամէն տեսակ վիճելի գործեր:

5. փոխատուներու միջոցաւ le Comptoir de Provence, իր յաճախորդներու համար, կը ստանձնէ ձեռնարկել մեծ արժէքի գործեր, գնում եւ վաճառում հողերու, կառուցում տուներ գիւղերու մէջ, գրաւականով փոխատուութիւն՝ (hypothè... պանդոկներու եւ վաճառատուններու համար:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ALIMENTATION TURENNE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

112 Rue de Turenne. փարիզ (3) մէթրօ՝ République

Թէլէֆոն՝ Archive 50—61

Այցելեցէք մեր խանութը եւ բաղդատեցէք մեր գիները

ՄԱՐՏ 28ԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

EPICERIE DES BRUYÈRES

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

30 Rue de 22 Septembre, Becon-les-Bruyères (Պէքոնի կայարանէն 2 վայրկեան) (côté Courbevoie)

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ ըմպելիքներ: Ապրանքներու լաւը անմրցելի գիներով: Բացման առթիւ նուէրներ ամէն գնորդի մինչեւ 10 օր

Ապսպրանքները շուտով տուն կը ղրկուին

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		[illegible] տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St-Martin
PARIS (10e)

Métro: Louis-Blanc ou Jaurès
Téléphone: NORD 67-23
R. C. SEINE 276.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 28 ՄԱՐՏ 1931
28 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1530 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՈԼՈՐԻՆ ՄԷԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Նորէն սա չարաբաստիկ հարցը, — Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Ֆրանսահայ Արիներ:

Նախ՝ դէմ դիմաց խօսինք մեծերուն հետ:

Քանի մը ծածկամիտներ, սկզբնատառերու տակ ապաստանած, կը փորձեն իւղ լեցնել կրակին վրայ: Կ'ուզեն այն տպաւորութիւնը ձգել թէ «Յառաջ»ը նախապէս թշնամի էր Հ. Մ. Ը. Մ.ին, իսկ հիմա բարեկամ կը ձեւանայ, որովհետեւ... Պատգ. Ժողով կայ:

Ո՛ր և է պատասխանի անարժան է այս բանսարկութիւնը:

Բայց ի գիտութիւն բոլորին յայտարարենք թէ՝ ոչ միայն «Յառաջ»ի, այլ եւ Հ.Մ.Ը. Մ.ի հիմնարկութենէն ի վեր, ոչ մենք, ոչ ալ մեր ընկերները ո՛ր եւ է թշնամական արտայայտութիւն չեն ունեցած այդ Միութեան հանդէպ:

Ընդհակառակն, մենք վաստակ ունինք Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնարկութեան մէջ Պոլսէն մինչեւ Փարիզ ու Թաւրիզ: Մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա: Եւ տուած ենք զոհեր ալ, ճիշդ այն օրերուն երբ այստեղ, Փարիզի մէջ, այսօրուան ազատները թերեւս Հ. Մ. Ը. Մ.ի գոյութենէն ալ տեղեկութիւն չունէին:

Այսօր, աշխարհի բոլոր պողոտաներուն վրայ, Հ. Մ. Ը. Մ. ի բազմազան, տարէց թէ երիտասարդ նուիրեալներուն հետ, մեր տղաքն են որ բարձր կը բռնեն անոր դրօշը, երբ ուրիշներ յօրանջելով կամ ծափահարելով զբաղած են:

Եւ մեր կուսակցութիւնը աւելի քան երբեք բարեկամ է այս շինարար կազմակերպութեան:

Եթէ մեր ծանծաղամիտները Հ. Մ. Ը. Մ.ի այս կամ այն շրջանի վարչութեան դէմ եղած քննադատութիւնները կը համարեն թշնամութիւն, կը նշանակէ թէ իրենց հայերէնն ալ մոռցած են:

Միայն Փարիզի մէջ ամփոփուելով, կը կարծենք թէ այդ քննադատութիւններուն շնորհիւ էր որ, առողջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը, խտացուց իր շարքերը, տիրաբար ձեռք առաւ արիներու կազմակերպութեան կենսական գործը, եւ ահաւասիկ առաջին Պատգ. Ժողովը կը գումարէ արտասահմանի մէջ:

×

Եւ հիմա, պզտիկներուն հետ:

Երէկ հրատարակեցինք Փարիզի «Հայ Արիներու Գործադիր խորհուրդ»ին մէկ յայտարարութիւնը, իբրեւ պատասխան մեր Մարտ 11 թուակիր խմբագրականին եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական յանձնախումբին կոչին:

Ինչ որ կը գրեն Պուքրէշի պատմութեան մասին, չի լուսաբաներ խնդիրը: Թող Պուքրէշէն պատասխանեն եւ ճշդեն իրականութիւնը:

Բայց այդ չէ որ կը հետաքրքրէ մեզ:

Սահմանը մի՛ անցնիք, ըսած էինք մենք, եւ այսօր աւելի ուժգնութեամբ կը կրկնենք այդ ազդարարութիւնը:

«Մեզի դիմեր էին, մենք ալ յարգելու համար միջազգային եւ ուժէն սկաուտական օրէնքները» եւայլն— այս քաղաքականութիւնը կրնայ տուն քանդել, եւ իսկապէս վարկաբեկել Հայ Արիները: Իրենց եղած դիմումներուն մէկ պատասխան պիտի տային— դիմեցէք Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան:

Մենք համակերպած ենք Փարիզի մէջ պատահած անջատման— դժբախտութիւն մը, ինքնին— պայմանաւ որ ամփոփուին իրենց շրջանին մէջ: Պայմանաւ որ միջազգային օրէնքները ճառելով, կախարդական ցանցեր չերկարեն ուրիշ տեղեր: Մանաւանդ այն վայրերուն մէջ ուր Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը գործէ:

Միջազգային օրէնքներու այդ նախանձախնդրութիւնը չի կրնար վեր ըլլալ մեր ազգային շահերէն եւ մեր կուսակցութեան որոշումներէն: Եթէ, իբրեւ պատանիներ, չեն կրնար ըմբռնել այս տարրական գիտելիքը, իրենց հովանաւորներուն կ'իյնայ բացատրել, զգուշացնել: Կանխել նոր սայթաքումներ:

Եւ իրենց դատապարտութիւնը անոր մէջ է որ, գիտնալով հանդերձ թէ տեղական պայմաններուն յարմարած Հ. Մ. Ը. Մ. մը կայ Պուքրէշի մէջ, Հայ Արիները կը համարձակին յայտնելու ուժէն սկաուտներու ընդհ. պետին— «մենք զանոնք (մոլորածները) մեզի հետ կապելու իրաւունքը ունինք»:

Ո՞վ սորվեցուց այս մանկական աշխարհակալութիւնը: Այն ալ կոնակ տուած օտար գրասենեակներու:

Պէտք է վերջ գտնեն այս խաղերը: Այս պառակտիչ «նախանձախնդրութիւնները», որոնք թէ գործ կը խանգարեն եւ թէ մթնոլորտ կը թունաւորեն: Միեւնոյն ատեն խայտառակելով մեզ միջազգային գրասենեակներու առջեւ:

Բայց այս տղաքը ունին վրդովուելու իրաւունք մը:

Կ'ակնարկենք՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի սկաուտական յանձնախումբի կոչին («Յառաջ» 22 Մարտ), որ իր կարգ մը բառերով եւ բացատրութիւններով կ'ենթադրէ լրջութեան պակաս:

Իր ուժին վստահ եւ պատասխանատու վարչութիւն մը ինքն իրեն թոյլ չպիտի տար պատերազմ հրատարակել, հրաւէր ուղղելով «շարժման մէջ դնելու պողպատեայ ջիղերը»:

Որո՞ւ դէմ այս «տխուր, բայց հարկեցուցիչ պայքարը»:

Ուրեմն այնքան ահեղ ո՞ւժ մըն է Փարիզի Հայ Արիներու Միութիւնը:

Ինչո՞ւ ատելութիւն սերմանել պաշտօնապէս, երբ Հ. Մ. Ը. Մ.ը առողջ է եւ ամուր ամէն տեղ: Իրեն կը մնայ անտեսել, վերէն նայիլ եւ գործ արտադրել: Անշուշտ իբրեւ արթուն պահակ հսկելով գիտակից կամ անգիտակից խաղերու եւ դաւերու դէմ: Թոյլ չտալով որ անցնին սահմանը:

Շ.

«ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ ՉԿԱՅ»

«Սօն փօսթա» կը գրէ այս խորագրին տակ.—

Ս. Յակոբի գերեզմանատան փոխանցումին առթիւ, քաղաքապետութիւնը դատ բացաւ Հայոց «պաշ փափազ»ութեան դէմ, բայց այս վերջինը մերժեց կոչնագիրը, առարկելով որ անոր մէջ չկայ «Հայոց Պատրիարքարան» բացատրութիւնը:

Քաղաքապետութեան կատարած քննութեան համաձայն, Պոլսոյ մէջ Հայոց Պատրիարքութիւն չկայ: 332ին (1915), Նախարարաց խորհուրդին որոշումով, Պատրիարքը Երուսաղէմ աքսորուեցաւ, պատրիարքութիւնն ալ հոն փոխադրուեցաւ: Այսօր Պոլսոյ մէջ այդ տեսակ հաստատութիւն մը չկայ:

«Ազդարար» իր կողմէ այս լուրին կը կցէ հետեւեալ բացատրութիւնը.—

«Սօն փօսթա» կ'երեւի կ'ակնարկէ իթթիհատականներու ծանօթ կարգադրութեան: Բայց յետագային դարձեալ Նախարարական խորհուրդին որոշումով եւ մասնաւոր օրէնքով, վարչական այդ կարգադրութիւնը ջնջուեցաւ եւ վերահաստատուեցաւ հին կարգը:

«Միւս կողմէ, դատական ամէնէն բարձր օրկանը, Վճռաբեկ Ատեանը, դեռ վերջերս էր որ պաշտօնապէս յայտնեց թէ պատրիարքութիւնը կայ եւ պատրիարքն ալ Նարոյեան արքեպիսկոպոսն է:

«Կը թուի թէ քաղաքապետութեան փաստաբանը այս անգամ ալ այդ կէտը պիտի ուզէ առաջ քշել, քանի որ երբ գործը սեփականաթուղթերու քննութեան անցնի, Հայ ազգին իրաւունքը անվիճելի կը դառնայ այլեւս:»

⁂

Գերեզմանատուններու փոխանցման առթիւ վէճ ծագած է նաեւ քաղաքապետութեան եւ էվգաֆին միջեւ, այս վերջինը մերժած ըլլալով յանձնել Բերայի կողմը գտնուող չորս արժէքաւոր գերեզմանատուններ: Վէճը պետական խորհուրդին պիտի յանձնուի:

ԹՈՒՐՔԵՒՍՈՒՐԻԱԿԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Սահմանային յանձնախումբը կը շարունակէ ժողովներ գումարել Հալէպի մէջ եւ քննել իր իրաւասութեան սահմանին մէջ գտնուող խնդիրները: Ի միջի այլոց անիկա ճշդած է զինամթերքի քանակը, զոր պիտի ունենայ իւրաքանչիւր աշիրէթ իր հօտերը պաշտպանելու համար: Քաղաքացի կամ գիւղացի երկրագործներու համար տրուած ինքնութեան թուղթերու համաձայն, սահմանները անցնելու արտօնութիւնները, — եղանակներու համաձայն խաշնարածութեան արտօնութիւնը հովիւներուն: — Սահմանի աւազակային դէպքերու լուրերը միասնաբար ճշդելու հարց: — Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ աշիրէթներու մէջ պատահած դէպքերը միասնաբար կարգադրելու խնդիրներ:

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկեան կառավարութիւնը մտադիր է Գերմանիոյ յիշեցնել «ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի» սկզբունքը որ մտած է 1925ի գերմանեւամերիկեան առեւտրական դաշնագրին մէջ:

Ամէն պարագայի մէջ, միացեալ Նահանգները որեւէ բողոք կամ պահանջ չպիտի ներկայացնեն աւստրեւգերման մաքսային համաձայնութեան դէմ, եթէ անով ուղղակի չեն վնասուիր ամերիկեան շահերը:

Պիտի քննուի ուրեմն թէ այդ համաձայնութիւնը ի՞նչ անդրադարձումներ կրնայ ունենալ ամերիկեան առեւտուրին վրայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Աւստրեւգերման համաձայնութիւնը

Անգլիոյ կառավարութեան հրահանգով, Պերլինի անգլիական դեսպանը նոր դիմում մը եւս ըրաւ գերման վարչապետին Պրիւնինկի, պահանջելով որ մաքսային համաձայնութեան բանակցութիւնները յետաձգուին: Կը կարծուի թէ Պրիւնինկ գոհացած է յայտնելով որ բանակցութիւնները պիտի տեւեն երեք ամիս:

Երէկ, Փարիզի անգլիական դեսպանատան մէջ, Անգլիոյ արտաքին նախարարը Հէնտըրսըն ընդունեց մամուլի ներկայացուցիչները եւ իրեն ուղղուած զանազան հարցումներուն պատասխանելով, յայտնեց թէ, եթէ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ կառավարութիւնները վճռապէս մերժեն մաքսային համաձայնութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան ենթարկելու մասին Անգլիոյ առաջարկը, պէտք պիտի ըլլայ որ այս մերժումով ստեղծուած կացութիւնը կրկին քննուի· սակայն, ինք չի կարծեր որ Աւստրիա եւ Գերմանիա նման մը քայլ մը առնեն:

Հէնտըրսըն մերժեց ըսել թէ մաքսային համաձայնութիւնը կը նկատէ՞ օրինապէս ընդունելի թէ ոչ:

⁂ Պերլինի քաղաքական շրջանակները գոհ են որ գերման վարչապետը կարճ կապած է, Անգլիոյ դեսպանին դիմումին առթիւ, մերժելով համաձայնութեան շուրջ քաղաքական վէճ բանալու առիթն ու հնարաւորութիւնը: Գոհ են նաեւ որ Պրիւնինկ զգացուցած է Անգլիոյ դեսպանին թէ Աւստրիոյ հետ բանակցութիւնները տեղի պիտի ունենան բնական կերպով, իբր թէ բան մը պատահած չըլլար:

Նոյն շրջանակները այն կարծիքն ունին թէ անգլիական կառավարութեան դիմումը չի նշանակեր թէ Անգլիա համամիտ է ֆրանսական տեսակէտին, որով մաքսային այս համաձայնութիւնը կը նկատուի ոտնակոխում նախկին յանձնառութիւններու:

Իսկ աւստրիական խորհրդարանի խմբակցութեանց պետերը հաւաքոյթ մը ունեցան վարչապետին ներկայութեամբ եւ կարգ մը հարցերու հետ, նկատի առին նաեւ խորհրդարանին մէջ, մաքսային համաձայնութեան շուրջ վիճաբանութեան պարագան:

Խմբակցութեանց պետերը նկատեցին թէ, անցեալ ուրբաթ օր, արտաքին նախարարին կողմէ, մտերմական զեկոյցի մը ընթացքին, անհրաժեշտ բացատրութիւնները տրուած ըլլալով իրենց, պէտք չի մնար անդրադառնալու հարցին, մանաւանդ հիմա որ դիւանագիտական բանակցութիւններ կը կատարուին եւ արդէն բոլոր կուսակցութիւնները համամիտ են ձեռնարկին:

Կանտի յարձակման կ'ենթարկուի

Երէկ մարգարէ, այսօր արդէն «դաւաճան», Կանտի մազ մնաց որ զոհ երթար կատղած ամբոխի մը յարձակման: Կառախումբէն նոր ելեր էր Քարաշիի կայարանը, երբ սեւ դրօշ կրող մարդ մը, անոր զարկաւ դրօշին ձողովը, ու միայն, Հընդիկ կեդրոնի կազմակերպութեան նախագահին շնորհիւ էր որ Կանտի ազատեցաւ վէրքեր ստանալէ: Ամբոխին թշնամական հայհոյչներուն մէջ, հազիւ իր բարեկամները յաջողեցան զայն դնել ինքնաշարժով եւ առաջնորդեցին ազգայնականներու կեդրոնատեղին:

Ժողովուրդին այս զայրոյթը գրգռողն է Հնդիկ Երիտասարդութեան Միութիւնը, որ դէմ է Կանտիի հաշտարար միջոցներուն ու ձգտումներուն:

⁂ Քանփուրի մէջ եւ շրջակայքը կացութիւնը հետզհետէ կը վատթարանայ: Տեղացիները կը շարունակեն հալածել եւրոպացիները: Նախորդ օրուան խռովութիւններուն ընթացքին, 80 հոգի մեռած եւ 500 հոգի վիրաւորուած են: Աւելի քան 30000 անձեր քաղաքէն հեռացած են:

Ցորենի միջազգային խորհրդաժողովը

Հռոմի մէջ, բացուեցաւ ցորենի միջազգային խորհրդաժողովը: 46 պետութիւններ իրենց հաւանութիւնը յայտնած են այս խորհրդաժողովին մասնակցելու, 28ը՝ եւրոպական պետութիւններ մէջն ըլլալով Ռուսիա, 9 անդրկովկասեան գաղթապետութիւններ եւ 8 գաղթային կառավարութիւններ:

Խորհրդաժողովին աշխատանքները դիւրացնելու համար, երկրագործութեան միջազգային դիւանը պատրաստած է ամբողջական փաստաթուղթեր ցորենի միջազգային շուկային, ցորենի գիներու տագնապին դէմ՝ զանազան պետութեանց ձեռք առած միջոցներուն, ցորենի հարցին մասին, միջազգային զանազան կազմակերպութիւններու եւ խորհրդաժողովներու բաղձանքներուն ու առաջարկներուն, ինչպէս նաեւ երկրագործական միջազգային վարկի եւ արմտիքի գիներուն եւ առեւտուրին վերաբերեալ:

Խորհրդաժողովը պիտի քննէ արտածող եւ ներածող երկիրներու շուկաներուն վիճակը. խորհրդային վաճառամարտը եւ անոր հետեւանքները, զանազան երկիրներու մէջ տագնապին դիմադրելու յատուկ միջոցները: Խորհրդաժողովին կողմէ, քննութեան ենթարկուելիք ամէնէն կարեւոր խնդիրը կը նկատուի երկրագործական միջազգային վարկի կազմակերպումը:

ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐԸ ԳՈՐԾԻՔ՝ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ?

Ահա թէ մէկ քանի կարմիր խենթերու գործունէութիւնը ի՞նչ կարծիք կազմել կուտայ ամբողջ հայութեան վրայ:

Դամասկոսի «Էլիֆպա» թերթին մէջ կը կարդանք.—

Դամասկոսի պատժական նախադատ խառն ատեանը գումարուեցաւ դատելու համար ձերբակալուած համայնավարները:

Երկու հայեր, որոնք միեւնոյն ատեն ձերբակալուած էին քանի մը շաբաթ առաջ թռուցիկներ ցրուած պահուն, բոլորովին ուրացան: Խալիտ Պէկթաշ անուն համայնավարը սակայն խոստովանեցաւ եւ ըսաւ որ ինք հաւատացեալ մըն է համայնավարութեան եւ կը գնահատէ այդ գաղափարի օգտակարութիւնը:

Ատեանին նախագահը ըսաւ խօսքը ուղղելով հայ համայնավարներուն:

«Այս երկիրը Հայերը որպէս հիւր ընդունած է. այս հիւրերուն վայել էր լաւ գործեր տեսնել եւ ժողովուրդին հետ լաւ յարաբերութիւններ մշակել: Հայերը պէտք չէ սուրիացիներէն մէկ մասը որպէս գործիք ծառայեցնեն այդ աղտոտ բրօբականտին: Սուրիացիները զոհկ'երթան իրենց հիւրերուն:»

Խալիտ Պէկթաշ պատասխանելով ըսած է.

«Մենք սուրիացիներս ոչ մէկ ատեն ուրիշներու կամքին գործիք չենք եղած, ըլլայ հայ, ըլլայ ուրիշ օտարական: Սուրիացիները պոլշեւիկ մտածումները գիտակցաբար եւ հաւատալով կ'իւրացնեն: Մենք պոլշեւիկ սկզբունքները կը նկատենք լաւագոյն ճարը ազատելու համար ճնշումներէ»:

Ընդհ. դատախազը յիշեց թէ Ջահլէէն հայ մը եկած է Դամասկոս մասնաւորապէս համայնավար բրօբականտ մղելու համար:

Ի վերջոյ դատարանը տուաւ իր վճիռը, չորս ամսուան բանտարկութեան եւ 50 ոսկի տուգանքի դատապարտելով Խալիտ Պէկթաշը. եւ երկու հայերէն մէկը 8 ամսուան եւ միւսը 4 ամսուան բանտարկութեան:

ՆՈՐ ԴԱՏ ԹՈՔԱՏԻ ՄԷՋ

Թոքատի եղեռնադատ ատեանին յանձնուած են 10 այրեր եւ 16 կիներ այն մեղադրանքով թէ մասնաւոր տուն մը հաւաքուելով կրօնական արարողութիւններ կատարած են: Ոստիկանութիւնը 28ն ալ մէկ տան մէջ ձերբակալած եւ դատարանի յանձնած է:

Դատարանի նախագահ Իպրահիմ պէյ երբ հարցուց այս հաւաքոյթին պատճառը ամբաստանեալները պատասխանեցին.

— Մենք *մէվլուտի* գացած էինք Պալագ Պալազատէ Հիւսէյին պէյի տունը: Յետոյ յանկարծ ոստիկաններ եկան, տունը պաշարեցին եւ մեզ ձերբակալեցին: Սխալ է թէ *զիքր* ընելով *իլահի* կը կարդայինք:

Դատարանը որոշեց վկաներ լսել եւ նիստը յետաձգեց: Ամբաստանեալներէն երեքը Թոքատ չեն գտնուիր:

ԶՕՐ. ՓԱՆԿԱԼՈՍ ԱՆՊԱՐՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

1928ի ընտրական պայքարին առթիւ, տեղի ունեցած արիւնահեղ բախումներուն հետեւանքով դատ բացուած էր զօր. Փանկալոսի դէմ որ այն ատեն գլուխը կը գտնուէր յոյն կառավարութեան: Դատարանը անպարտ արձակեց Փանկալոսը:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՄԹԵՐԵ՞Լ ԹԷ ՊԱՀՊԱՆԵԼ ԵՒ ՕԳՏԱԳՈՐԾԵԼ

«Գերարտադրութեան» աղմկալի եւ խլացուցիչ իրարանցումին մէջ, համայնավարները կը խոստանան ամբողջացնել վերջապէս «սոցիալիզմի կառուցումը»։

Համաշխարհային տագնապի ներկայ օրերուն, աւելի կը զօրանայ շեշտն ու թափը անոնց գոռում գոչումներուն, որովհետեւ հին աշխարհի աւերակներուն վրայ է որ կը յաւակնին իրենց վերածնունդը ներկայացնել իբրեւ փրկութեան միակ փարոսը բովանդակ մարդկութեան։

Տեսակ մը վաճառամարտ (տըմփինկ) քարոզչութեան մէջ գերազանցապէս վատառողջ եւ գերագրգռուած մթնոլորտի մէջ, իրենց գովքը հիւսելու, իրենց փառքը փառաբանելու համար։

— Եւրոպան եւ հին աշխարհը կը մեռնին շնորհիւ դրամատիրական կարգերուն, «սոցիալիստ ղեւաճաններու բարենորոգչական ուղղութեան», կը պատգամէ Մոսկուա, կ'արձագանգէ Թիֆլիսը եւ դէմ կը բռնէ մեր խեղճ ու կրակ Երեւանը։

Իսկ մեր խորհրդային դըրախտին մէջ, փառք Լէնինին— ո՛չ միայն տագնապալի ոչինչ կայ, այլեւ ընդհակառակն մեր տնտեսական աննախընթաց զարգացումով բոլորովին անսպասելի եւ բարգաւաճ կեանք կը խոստանան աշխարհի լաւագոյն զանգուածներուն — Ստալինի հպատակներուն։

Այս է տպաւորութիւնը ամենօրեայ ընթերցումներուն — եւ եթէ կ'ուզէք ամենագլխաւոր եւ հիմնական իմաստը մեր հայատառ խորհրդային թերթերուն։

Անշուշտ Հայաստանն ալ անմաս չէ համայնավարութեան շնորհներէն եւ փառքերէն։ Չէ որ հոն ալ ամէն ինչ դէպի լաւը կ'ընթանայ, Ստալինի նայուածքին եւ շունչին տակ։

Եւ սակայն, դարձնենք էջերը եւ քննենք իրողութիւնները, որոնք վարագոյրը լայն կը բանան «գերարտադրութեան» առասպելներուն վրայ։

Ահաւասիկ պաշտօնական տեղեկագիր մը Երեւանի կեդրոնական սպանդանոցի եւ անասուններու հաւաքատեղիին մասին, գրուած ու ստորագրուած պաշտօնական անձնաւորութիւններէն, եւ տպուած «Խորհրդային Հայաստան»ի փետրուար 7ի թիւին մէջ։

Նախ քան այդ տեղեկագրին ծանօթանալը, կրկնենք անգամ մը եւս որ այս տարուան առաջին եռամսեակը մսի մթերման շրջանն էր մեր երկրին մէջ, որուն մասին խօսած ենք ժամանակին։

Անծանօթ իրողութիւն մը չէ մեր ընթերցողներուն մսի սուր տագնապը Հայաստանի մէջ, ինչպէս ընդհանրապէս բոլոր տեսակի ուտելիքներու եւ կենսական նիւթերու։ Գիտենք նոյնպէս այն բացառիկ խիստ ու տաժանելի միջոցները, որոնց կ'ենթարկուին մեր գիւղացիները պետութեան կողմէ, կենսանիւթերու մթերման ընթացքին։

Այս բոլորին հետ, խոստովանինք այն լարուած եւ սպառող աշխատանքը որ ի գործ կը դրուի տիրող կուսակցութեան կողմէ, իրականացնելու իր ծրագիրները։

Մարդկային զայրոյթն ու վրդովմունքը հաւանաբար ընտելանար այս բոլորին եւ տեղի տար ուրիշ զգացումի մը, եթէ սակայն իրական արդիւնքը համապատասխանէր թափուած ջանքերուն եւ արդարացնէր այնքան բազմաթիւ չարիքներն ու զրկանքները։ Փաստերն ու իրականութիւնը հակառակը կ'ապացուցանեն դժբախտաբար։ Ահա մսի մթերման քաղաքականութիւնը։

Ո՞ւր եւ ի՞նչպէս կը պահուին ժողովուրդէն հաւաքուած անասունները.

—«փետրուար 2ին ընդունման կայանի ընդարձակ բակը բռնել էին ճսկայական քանակութեամբ մանր եւ խոշոր անասուններ։ ...գոմերում՝ անասունների ոտների տակ կուտակւած է շաբաթների աղբը, ցեխը, որի մէջ թաղւող անասունները դժւարանում էին դուրս գալ։... Անասունների մի մասը տառեխի նման գոմերը լցնելուց յետոյ դարձեալ խոշոր մասը մնացել է դուրս բացօթեայ եւ գիշերն անց է կացնում փետրւարեան սառնամանիքում»։

Սովորական երեւոյթ մը, պիտի ըսեն շատեր, նկատի ունենալով մեր երկրի աննպաստ պայմանները։ Իրենք համայնավարներն ալ հաւանաբար շատ տարօրինակ չգտնեն այս կացութիւնը, որ մանրակարն է իրենց Չեկային, սա տարբերութեամբ միայն որ մէկուն մէջ անասուններն են արգիլափակուած, իսկ միւսին մէջ մարդիկ։ Եւ ոչ մէկ օր որեւէ բողոք լսուեցաւ մարդոց յատուկ Չեկայի մասին, մինչդեռ անասուններու վերեւ պատկերացուած վիճակը առիթ է տուած իրարանցումի։ Ինչո՞ւ որովհետեւ անասունները աւելի յարգի են մեր դժբախտ երկրին մէջ, քան Չեկան խծկուած բոլոր դասակարգի մարդերը։

Բայց պէտք է զայրանալ. այլապէս ժողովրդական տնտեսութեան հանդէպ բոլշեւիկեան անպատասխանատու եւ անբարեխիղճ վերաբերմունքը չարիք կը դառնայ։ Տեղեկագիրը վերը արտագրուած նկարագրականը կը հարստացնէ փաստերով.

— «Այս պայմաններում զարմանալի չէ, երբ բակի այս ու այն կողմը դուք անպայման ճանդիպելու էք սատկած անասունների դիակների։ Սատկում են նրանք ցրտից, խնամքի բացակայութիւնից, ճանապարհին առանց կերի մնալուց։ Սատկում են ուղղակի տեղի նեղութիւնից, ոտի տակ ցեխի մէջ մնալուց»։

Փաստերով ու թիւերով յիշելով սատկած անասուններու պարագան, տեղեկագիրը մանրամասնութիւններ կուտայ նոյնպէս ընդհանուր անտիրութեան եւ մսխարարութեան մասին։

«Անասունները յաճախ մնում են առանց կերի» մինչդեռ կերի զանազան նիւթեր թափուած են անխնայ, հովին ու անձրեւին թողուած։

— «Այդ կերերի վրայով են անցնում ոչխարի ճոտերն ու տաւարի նախիրը։ Դրանց վրայ են օրերով սատկած մնացել մի քանի անասուններ։ Ահա երկու օր է, ինչ թէփի մէջ ընկած է ցրտից սատկած գոմէշը, կովը եւ երկու ոչխարը»։

«Այսպիսի յանցագործ վերաբերմունքի շնորհիւ եղած անասունների մի մասը պէտք է սատկեր եւ սատկում են նրանք տասնեակներով։ Յունուար 31ին սատկել է 20 անասուն»:

Մէկ կողմ թողունք ուրիշ փաստեր, որոնք ցոյց կուտան զեղծում, հաշիւի բացակայութեան եւ պաշտօնեաներու անփութութեան, ինչպէս նաեւ անբարեխիղճ ընթացք բանուորներու հանդէպ։

Այս ընդհանուր անտիրութեան մէջ անտարբերութիւնը հասած է այն աստիճան, որ մարդիկ կը մորթեն անխնայ «լաւագոյն լծկաններն ու յղի անասունները»։

«Միայն յունուար ամսում մորթւել են մօտ 415 յղի կով ու գոմէշ եւ մօտ 1400 այծ ու ոչխար։ Եւ այդ այն ժամանակ երբ բազարում արու անասուններ շատ կային»։

Այս բոլորէն ետք, կը կարծէ՞ք թէ մարդիկ կրնան օգտագործել սպանդանոցի մսեղէնը։

Պատասխանը կուտայ «Խ. Հայաստան»ի փետրուար 10ի մէջ հրատարակուած ուրիշ տեղեկագիր մը.

«Տասնեւվեց ամսուայ ընթացքում թափել են ոչխարի 47 հազար փայծաղ՝ մօտ 4700 քիլօ քաշով. խոշոր անասունի փայծաղ՝ 15400 հատ — 11 հազար քիլօ»։

Թէ ինչո՞ւ այսքան անպատասխանատուութիւն սննդեղէնի սուր տագնապի շրջանին, դժուար է պատասխանել հանդարտութեամբ։ Մանաւանդ, ինչպէս կը նկատէ մեր ակնարկած տեղեկագիրը.

«փայծաղը ճրաշալի սնունդ է արեան պակասութիւնից եւ մալարիայից տառապողների ճամար»։

Աւելորդ է աւելի երկարել շարքը այս կարգի իրապէս վրդովիչ իրողութիւններու։

Կրկնենք նորէն մթերելը չէ կարեւորը, այլ մթերուածը իր նպատակին գործածելը։ Հոս է որ պէտք է խօսիլ «գերարտադրութեան եւ գերակատարման» մասին։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԼԱՏԻՆԱՑՄԱՆ ԴԱՒԵՐԸ

ՀԱՅ ԿԱԹՈԼԻԿ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ԴԷՄ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Նախորդ երկու յօդուածներով, կարգ մը հարցումներ ուղղած էի զանազան դաւադրութեանց մասին։

Սպառելով անոնց պատասխանին, այսօր կ'ուզեմ հարեւանցի ակնարկ մը նետել լատին միսիոնարական աշխատութեանց վրայ։

Unitor ըսուած Տոմինիկեանները՝ եկան մեր մէջ մեր ծիսական գիրքերը խանգարեցին, ուզեցին լեզուն ալ աղճատել, հաւաքեցին՝ ուսկի՞ց չենք գիտեր, անլուր մոլորութիւններու շարք մը եւ ներկայացուցին Հռոմին։ Ի՞նչ եղաւ հետեւանքը. ծիսական շփոթութիւն, որու շուրջ՝ վերջ ի վերջոյ, գոլէճցիի եւ Աբբացիի անհաշտութիւնը բռնկցաւ. մէկդի դրուեցան մեր հարազատ ծիսական գիրքերը եւ լատին ծէսը թարգմանուեցաւ անճոռնի լեզուով մը։ Եւ յետոյ Բարսեղեան սրբագրութիւններ ելան մէջտեղ։ Ու այս ամէնուն եզրակացութիւնը այն եղաւ որ ոչ միայն հայ կաթոլիկ հատուածը իր ազգակիցներէն օտարացաւ ու միշտ աւելի հեռացաւ, այլ եւ կաթոլիկի եւ կաթոլիկի միջեւ վէճեր պայթեցան, որոնց տխուր ծայրայեղութիւնները հայ կաթ. եկեղեցւոյ եւ կղերի պատմութեան ողբերգութիւնը կազմեցին։

Այդ պառակտումին հետքերը մնացած են տակաւին ու լատին հեղինակներու մէջ կը կարդացուին տակաւին Հայոց սխալները մակդիրով անոպայ, անլուր նախադասութիւններ։ Եթէ հայ կղերական մը համբերութիւնն ունենար, Փէրշանդէօրի հայրենիքը շրջագայելու եւ ժողվէր ամէն հանդիպած ո՛չ աշխարհականին՝ այլ կղերականին իսկ բերնէն ելած ցափռտուքները, քանի՞ հատորներ պիտի լեցնէին սխալները։ Ու այս ճակատագիրը եղած է Հայուն։ Երբեմն Հայ եկեղեցւոյ եւ Հռոմի միջեւ Բիւզանդիոնը կեցած էր եւ ուզած ձեւովը զայն կը ներկայացնէր ասոր. լատին միսիոնարներ Բիւզանդիոնի տեղ անցան եւ կը շարունակեն այդ վարկաբեկիչ դերը։ Բացառութիւնները յարգելով է որ այս կ'ըսենք, որովհետեւ մանաւանդ Յիսուսեանց մէջ կը գործեն ճշմարիտ հայասէրներ, բայց անոնք չէզոքացուած են մի՛շտ։

Լատին միսիոնարներէն շատեր իրենց առաքելութեան շրջանակն իսկ ճանչցած չեն. Հայուն համար եկողը ո՛չ հայերէն ուզած է խօսիլ, ոչ ալ սորվիլ անոր պատմութիւնը ու լոկ կանխակալ գաղափարներով վերաբերուած է, ծաղրելի դառնալով եւ ծաղրելի ու վնասակար դարձնելով իր պաշտօնը։ Անուն պիտի չտանք. բայց մեր ազգը վայրենիներու հետ շփոթողներ եղած են. մեր ազգին ինքնավար եղած ըլլալը, պետութիւն ունեցած ըլլալը չգիտցողներ եղած են եւ կան։ Այս տրամադրութեամբ մարդիկ, ուրիշ բան չեն ըրած, բայց եթէ նախապատմական մնալ իրենց ամբողջ գործունէութեան մէջ։

Ուրիշներ սկզբունք ըրած են ազգային կղերն ու նուիրապետութիւնը անտեսել եւ օգտուելով Արեւելքի մէջ եւրոպականութեան բացառիկ դիրքէն՝ անարգել ինչ որ Հայ է եւ տիրապետող ազգերու ոճով գերազանցութիւն մը ցուցադրել խոնարհներու հանդէպ։ Մարդիկ՝ որ իբրեւ կրօնաւոր ուրիշ նիստուկաց ունէին իրենց երկրին մէջ, Արեւելք գալով փաշայի եւ պետական ջոջերու դիրքը կը բռնէին յաճախ, մանաւանդ իրենց ազգի հիւպատոսներու հետ նստելով, իրենց լեզուի եւ նիւթական միջոցներու առաւելութեամբ քիթ բարձրացուցած կը նայէին տեղացիին վրայ։ Այս ռամիկ բացատրութիւն մըն է. բայց իրականութիւնը անոնց՝ որ կղերական հոգիէ զուրկ, մեր աղքատիկ ու յաճախ անհրաժեշտէն կարօտ կղերին վրայ սոնքացեր ու վիզ երկնցուցեր են։ Եւ սակայն ճիշդ այդ աղքատիկ կղերին է որ կը պարտինք կաթոլիկութեան պահպանումը. երբ մեր պատրիարքներ պատռած թաշկինակ մը չունէին, երբ իրենց ննջարանը եւ խոհանոցը միեւնոյն սենեակն էր։ Հայր Շանթէօրի ծանօթ Զմմառէն առաքեալներ գացած բոկոտն, գլխաբաց, առանց դրամի եւ ատոնք է որ հրաշքներ գործած են։

Ս. Քահանայապետներ անդրադարձած են այս կարգի միսիոնարներու ընթացքին վրայ, տեղական կղերը յարգելու, անոր մակարդակը բարձրացնելով իւրաքանչիւր ազգ իր կղերով կառավարելու, խտիր չդնելու արեւելեան ու արեւմտեանի մէջ. հրահանգներ տուած են միշտ։ Այս մտքով անշուշտ արեւելեան վարժարաններ հիմնուած են նոյնիսկ Հռոմի մէջ, ինչպէս Լեւոնեանը։ Մենք Հռոմի դէմ չէ որ կը խօսինք եւ նուազ իսկ Ս. քահանայապետներու դէմ, գիտենք անոնց դիտումներուն բարձրութիւնը եւ ուղիղ հայեացքը, մենք կը խօսինք անոնց դէմ՝ զորս քահանայապետներ ալ դատապարտած են եւ անոնցմէ կը պահանջենք որ մնան իրենց սահմանին, գծին ու պաշտօնի սըրբութեան մէջ, կը խօսինք անոնց դէմ որ Արեւելեան խնդրին ի նպաստ Թուրքերու փակուած ատեն, կը գերադասէին Թուրքը հայուն եւ յոյնին, կը խօսինք անոնց որ յաւէտ իրենց պետութեանց գործակատարի դերը կը խաղան, որ խտիր կը դնեն եկեղեցւոյ մէջ, որ չեն ուզեր յարգել մեր աւանդութիւնները ու չեն դիմանիր Արեւելեան պատրիարքի կամ եպիսկոպոսի գլուխ ծռել, եւ կ'արհամարհեն ինչ որ լատին չէ. ու կը շահագործեն մեր տկար ու խեղճ կացութիւնը։

Կաթոլիկ եկեղեցին տիեզերական է եւ ճիշդ ատոր համար ամէն ազգէ նուիրապետութիւն ունի ու կը պահպանէ։ Մեր հայ կաթոլիկ եկեղեցին ալ ունեցեր է եւ ունի իր նուիրապետութիւնը, որ նոյնքան կաթոլիկ է որքան լատին միսիոնար մը կրնայ ըլլալ, ու եթէ այդ նուիրապետութիւնը ինքնին դադրի կապ ունենալէ ընդհանրական եկեղեցւոյ կեդրոնին հետ, վըստահ ըլլայ Հայր Շանթէօր որ մեզ իրեն հետ պիտի չունենայ, բայց մինչեւ այն ատեն որ այս նուիրապետութիւնը կաթոլիկ է եւ յաճախ լատին միսիոնարէն աւելի ջերմեռանդ հանդէպ կեդրոնին, լատին ոեւէ միսիոնար ու պաշտօնատար անոր տեղը բռնելու իրաւունք չունի։

Մեր վերջին վկայաբանութիւնը, հայ եպիսկոպոսութեան ու կղերականութեան դիւցազներգութիւնը պիտի կազմէ յաւէտ։ Մէկ հատ ուրացող չեղաւ. Բայց թող Հայր Շանթէօր նոյն ժամանակաշրջանի իր պատմութիւնը աչքէ անցնէ եւ պիտի տեսնէ որ լատին կղերէն ահագին մաս մը՝ լոկ զինուորական ծառայութեան գացած ըլլալուն համար չվերադարձաւ ծառայելու խորանին։

Հայ կաթոլիկ նուիրապետութիւն մը կայ մեզի համար, ուրիշ չենք ուզեր անոր կողքին, հայ կաթոլիկ կղեր ունինք եւ չենք ուզեր ուրիշ ծէսի կղեր ունենալ մեր մէջ։ Ունինք կազմակերպուած հայ կաթոլիկ կրօնաւորներ ալ եւ կը բաւեն մեզի։ Ունինք պատրիարք, եպիսկոպոսներ, թեմեր ու ժողովրդապետութիւններ, թողուցէ՛ք մեզ, լատին «մօն-փէր»ներ։ Այնքան քիչ ենք որ. մեր կղերը կը բաւէ. ձգեցէ՛ք որ մեր պատրիարքութիւնը, գտնէ ինքզինքը եւ անոր գլխուն թառած՝ մի ստորնացնէք զայն. ձգեցէ՛ք մեր եպիսկոպոսները որ իրենց թեմերը տնտեսեն ու մի՛ կապտէք զանոնք. ձգեցէ՛ք մեր կղերը իր գործի ազատութեան մէջ ու մի՛ պառակտէք զայն։ Ինչո՞ւ այս անհարկի, անիմաստ միջամտութիւնները շարունակ։

Տգեղ է բայց պիտի ըսենք, հայ անունը՝ իր արեան բողոքի օրերուն, հռչակ ունեցաւ, կարեկցութեան ձայն եւ իրաւունք ունեցաւ, կրնար նպաստաւորուիլ։ Ձեզի՛, միսիոնարներ, յարմար առիթ թուեցաւ շահագործել այդ պարագան եւ Հռոմի ալ հասկցնել որ ձեզմով միայն կրնայ կաթոլիկութիւնը վերաշինուիլ, ահա՛, մեկնութիւնը ձեր ամբողջ գործունէութեան։ Եւ մինչ անդին էջմիածնական եւ բողոքական մամուլը ահազանգ հնչեցուց թէ Հռոմ ահագին գումար տրամադրած է հայ կաթոլիկ պատրիարքութեան, ասիկա ո՛չ միայն չտացաւ այդ նպատակը, այլ իր անունով բարեգործութիւնները միսիոնարներու մաքսատունէն անցան ու հոն վար դրուեցան։

Բայց այլ եւս ժամանակը եկած է որ բացէն խօսուի եւ իրեր, գործեր ու անձեր իրենց անունով յայտնուին։ Մենք հայ կաթոլիկներս, որոնք ազգայնութիւնը մենաշնորհ պիտի չուզեն նկատել միւս հատուածներուն, մենք Միութիւն մը ունինք (Թո՛ղ գիտնայ, Հայր Շանթէօր) որ իր որոշումը տուած է պայքարելու լատինացման եւ օտարացումի ամէն ձեւերու դէմ։ Եւ կը յայտարարենք որ ինչպէս պիտի գիտնանք յարգել, մեծարել ճշմարիտ միսիոնարները, անոնք այսինքն, որ Լեւոն ԺԳ.ի բացատրութեան համաձայն՝ լոկ եւ իրական օժանդակներ պիտի ըլլան մե՛ր նուիրապետութեան, նոյնքան պիտի պախարակենք ամէն անոնք որ մեր նուիրապետութեան կարգը ոտնակոխելու, մեր ծէսը եւ լեզուն խանգարելու, մեր կղերը ստորնացընելու, մեր հաստատութիւնները իրենց գործին հետ կցնելու աշխատելով, հայութեան բնադրոշմը մեր մէջ եղծելու կը ձգտին։

ԿԱԹՈԼԻԿ ՀԱՅ ՄԸ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Եգիպտոսի ներքին նախարարութիւնը շրջաբերական մը ուղղեց զանազան վարչութեանց, հաղորդելով թէ խորհրդարանի անդամներու ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիսին, ըստ 1930ի ընդհ. օրէնքին։

Կարգ մը թերթեր, որոնց մէջ նաեւ «Էլ Ահրամ» կը հաղորդեն թէ վարչապետը ընտրական պայքար կը մղէ միեւնոյն ատեն իր ճամբորդութեան ընթացքին։

Վարչապետը անգլ. Մարզպանին հետ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած ըլլալով թերթերը կը հաղորդեն թէ այս տեսակցութիւնը կապ ունի ընտրական շրջաբերականին հետ։

ԼՈՒՌ ՑԱՒԵՐ

ՎԵՑ ՀԱԶԱՐ ՖՐԱ[...]
40 ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ ՓՐԿԵԼՈՒ Հ[...]

Խասքօվօ (սեփ. թղթ.) ...
առաջնորդուելով ազգ. վարժ...
նի հոգաբարձութեան վեր...
հրապարակ հանած տեղ...
գրէն, կը փութամ տալ կա...
լըացուցիչ տեղեկագրեր։
1923ի Յայն եւ Թրք...
ընդհարումներէն յետոյ Խ...
քօվոն ունեցաւ 500 ըն...
հայութիւն։ Անոնք հազիւ ...
պրած թրքական եաթաղ...
իրենց տեղաւորման հոգին ...
կը ջանային ընտանեկան ...
ցաղ ապահովել։ Շնորհիւ ...
խոտի գործարաններուն, ...
անհատը կարճ ատենէն ...
իրընտանեկանապրուստը ...
հովել է յետոյ, ազգ. կեա...
ալ զբաղելու անհրաժեշ...
թիւնը կը տեսնէր։
Այդ օրերուն գոյութիւն ...
իբրեւ ազգ. կալուած հինցած ...
ցած խարխուլ շէնք մը, որ ...
կին 15 ընտանիք հայութ...
համար իբրեւ հաւաքավայր ...
ծառայէր։
Այս շէնքը եկեղեցի ...
համար դարձած էր աղօթ...
տեղի, քահանաներու պաշտ...
կան այցելութեան շնորհիւ ...
պէս եւ հաւաքավայր նորա...
միութիւններու համար,
Ազգ. կեանքը սկսեր էր ...
նին եռալ։ Բաղդաւոր օր...
խարխուլ շէնքին մէջ կը ...
ւաքուին խումբ մը հայ...
կիցներ։ Թեր ու դէմ կար...
ներու փոխանակութենէ յետ...
կ'եզրակացնեն թէ այս ...
հայ գաղութը պէտք ունի ...
րոցի եւ եկեղեցիի։
Հետեւաբար՝ նոր ընդա...
շէնք մը անհրաժեշտ է։ ...
գաղթականի միջոցներով ...
պէ՞ս կարելի է յաղթ...
գործին, որ առնուազն 200...
լէվա կը պահանջէ։ ...
սանթիմ կայ տրամադր...
րո՞ւ ապաւինիլ։ Կայ միա...
ւատք եւ վստահութիւն ...
ժողովուրդը Տէր Զօրի ...
պատներէն իր հետ բերած ...
նարար ոգի։ Ուրեմն հա...
կան ճիգ մը յաջողութի...
բերէ։
Ազգ. կեանքը սկսած է ...
տալ։ Ուժեր գործի սկսած ...
կարճ ատենէն շէնքը կա...
ուած է։ Խասքօվօն ունի ...
իր աղօթատեղին միայն ...
հանայով մը եւ դպրոցը ...
ուսուցչուհիներով։
Ժամանակի ընթացքին ...
քերու ընդլայնումով օրուա...
գաբարձութիւնն ու թաղ...
նութիւնը սկսած են իրենց ...
ծունէութիւնն ալ ընդարձ...
Վարժարանին մէջ հաստատ...
է չորս դասարանային դրո...
չորս դաստիարակներով։ ...
հետէ աշակերտներու թիւ...
ւելցած է։ Նպաստի համար ...
մում՝ զանազան հաստատ...
թիւններու։ Բարեբախ...
չեն մերժած։ Ստացուած նպ...
ներով վարժարանը կարգի ...
է մաս մը բացով, որ այ...
ալ ծանր հանգամանք չուն...
Այսպէս կեանքը իր բն...
նոն ընթացքին մէջ էր ...
նոր պահանջ։ Մեծ թիւով ...
նուկներ փողոցներն են։ ...
կապարտէզ պէտք է հիմն...
Ինչո՞վ սակայ։ Որո՞ւ ապա...
կրկին։ — Յոգնած եւ նիւթ...
քանդուած այս ժողովուրդ...
Դարձեալ հոս հոն դիմ...
40 50.000 լէվա հիմնադր...
համար։
Եւ ահա, «Յառաջ»ի ...
խօսութեամբ, 30.000 ...
(6000 ֆրանք) Լոնտոնէն, ...
բերարէ մը որուն անունը ...
չեւ հիմա անծանօթ կը մն...
Եկեղեցիի շրջափակը ...
բուրողշէնքերըկըծախուին...
իբրեւ գնորդ սակարկելու ...
է։ Կարճ ատենէ մը յետոյ ...
պայմաններով շէնքերը ...
անուան փոխանցուած են։ ...
նուկները ունին այլեւս մա...
պարտէզը։
Այսօր տակաւին ունինք ...
տաւորապէս 700.000 լէվա...

...ժեզով շէնքեր, տրամադրուած՝ այս ժողովուրդին համար: վերջերս սակայն դէպքերու բերումով ..իւնները շատ բան փոխեցին հոս ալ: Տնտեսական ... տագնապ: Հայ բանուորներու եւ խանութպաններու ... Դրամի պակաս ... ազգ. պարտականութիւն ... ակամայ թերացումներ: ... վերջապէս արտագաղթ, օտար երկիրներ, Ֆրանսա եւ այլուր: ... մնացեր են 150 ընտանիքներ: Կը ... 350 միայն:

Եւ անա հոգաբարձութեան տեղեկագիրը՝ (ԽՄԲ.— Պիտի հրատարակենք առանձին):

Հոգաբարձութիւնը պիւտճէի բացը ցոյց տալէ վերջ, անհրաժեշտ կը գտնէ զուգընթաց դասարանի մը կառուցումը:

Ան կուտայ երկու պատկերներ՝ Նախակրթարան 180 աշակերտներով: Մանկապարտէզ 110 աշակերտներով: Վերջինը ինքնաբաւ եւ բնականոն:

Առաջինը՝ իր պիւտճէով ինքնաբաւ չէ: Մանաւանդ առաջին դասարանով անբնականոն եւ ծանր երեւոյթ կը պարզէ: Նոր ուսումնական տարեշրջանին կը հարկադրուին մօտ 40 աշակերտներ դպրոցէ դուրս թողուլ ակամայ:

Հակառակ տեղւոյս հայութեան քանակի պակսելուն, աշակերտութիւնը կ'աճի: Հակառակ պետական վարժարաններու ձրի տրամադրուած ըլլալուն ի՞նչ ընել ուրեմն: Հակառակ շարժիլ, անհուազն ոճիր է: Ուսանել բախտի մէկ լաւ հարուածին, ապահովութիւն չէ:

Առաջին դասարանը խճողուած է 95 աշակերտներով: Ուսուցիչ մը դասաւանդութեան պահուն որքան բարեխղճօրէն փորձէ, դարձեալ հնարաւորութենէ զուրկ է բոլորին հանդէպ իր պարտականութիւնը կատարելով խիղճը հանդստացնելու:

Անոր կը միայ իր դասաւանդութեան բացառիկ ձեւ տալ, ինչ որ մօտ քառասուն աշակերտներու, օրուան կէս պահերուն զրկանքի առիթ կուտայ:

Հոգաբարձութեան խօսքով մէկ դարման միայն կայ՝— 30,000 լէվայի գումար մը, երբեւէ հիմնադրամ դասարանի:

30,000 լէվայի անմիջական կարիքի մը առջեւ տատամսիլ 40 մատաղատի մանուկներ փոքրցի փորձանքներուն: Զպիտի՞ գտնուին արդեօք քանի մը բարերար ձեռքեր: Իբրեւ զուգընթաց դասարանի հիմնադրամ, 30000 լէվա միայն: Մնացեալը թող Խասքովցին հոգալ:

Գ. ԳԱՐԱԽԱՆԵԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Համաձայն կառավարական պաշտօնական հրահանգին, բոլոր հայ տղաքները մինչեւ 22 տարեկան, ըլլան Յունաստան ծնած, Թուրքիա կամ արտասահման, պէտք է արձանագրուին քաղաքապետական տոմարներուն մէջ: Անոնք ենթակայ են չորս ամսուան զինուորական ծառայութեան երբ լրացնեն իրենց 22րդ տարին: Անոսստողները պիտի նկատուին փախստական եւ ըստ այնմ իրենց զինուորական ծառայութեան շրջանը պիտի կրկնապատկուի, կամ եռապատկուի, ըստ պարագայի:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՐՔԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Հին Յունաստանի եւ կղզիներու ազգ. կեդր. վարչութիւնը, տարւոյս սկիզբէն սկսեալ, իր թեմին պատկանող համայնքներու մէջ սկսած է կիրարկել ազգային տուրքի դրութիւնը, որ մինչեւ հիմա անտեսուած էր:

Այս կարգադրութեամբ կ'ակնկալուի որ կը կանոնաւորուի հին Յունաստանի թեմին նիւթական հասոյթներու ապահովութեան խնդիրը:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այթոսէն թղթակից մը կը գրէ.

1930 հոկտեմբերի ընթացքին, Այթոսէն եւս Հայաստան գաղթելու ձեռնարկներ եղան: Արձանագրութիւններու թիւը մինակ Այթոսէն եղած է ընդամէնը 48 ընտանիք որոնք կը յուսային մարտին (1931) փոխադրուիլ: Սակայն այժմ մեր քաղած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն ներգաղթը կարելի պիտի ըլլայ սկսիլ աշնան, քանի որ եկած հրահանգի մը համաձայն գաղթող ընտանիքներուն լուսանկարները ուզած են, որոնք պիտի ղրկուին:

Ըստ արձանագրուողներուն, անոնք պիտի տեղաւորուին Նուպարաշէնի մէջ, սակայն մեզի զարմանք պատճառող միակ կէտը սա է թէ Նուպարաշէնի կառուցումը պիտի սկսի 1931ի ընթացքին եւ պիտի վերջանայ 1932ի վերջաւորութեան, այնպէս որ աշնան գաղթելիք այս բազմութիւնը այդ պարագային ո՞ւր պիտի տեղաւորուի..

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Լոս Անճէլոսէն կը հաղորդեն թէ հոն կազմուած է ուսումնական խորհուրդ մը, որուն մէջ անդամ ունին գրեթէ բոլոր յորանուանութիւնները: Գործակցութեան նպատակն է, հայ նոր սերունդին սորվեցնել մայրենի լեզուն:

Նկատելով որ Լոս Անճէլոսի մէջ Հայերը շատ ցրուած են եւ դժուար է հաւաքել տղաքը, Ուսումն. Խորհուրդը հինգ դպրոց բացաւ մէկ երկու շաբթուան մէջ: 135ի չափ երկսեռ աշակերտներ այժմ կը սորվին հայ լեզուն, կարող ուսուցիչներէ եւ ուսուցչուհիներէ: Ուսումն. Խորհուրդին ծրագիրն է մօտ ատենէն կրկնապատկել թէ՛ դպրոցներու եւ թէ՛ աշակերտներու թիւը:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅՈՒ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Նիւ Եորքի «Ամէրիքըն պէնքըր» թերթը կը հաղորդէ թէ ամերիկահայ սեղանաւորներէն Պ. Մ. Բնակունի հնարած է «չէք»ի նոր ձեւ մը, որով կեղծարարութիւնը բոլորովին կ'արգիլուի: Արդէն իսկ դիմում կատարած է, մենաշնորհի իրաւունք ձեռք բերելու համար:

Պ. Մ. Բնակունի ծնած է Մարզուան. կրթութիւնը առած է Արմաշի Դպրեվանքը եւ երկար ատեն կրթական պաշտօններ վարած է:

ԻՐԱՔ

ՊԱՍՐԱՅԻ ԳԱՂՈՒԹԸ

Պասրայի մէջ ներկայիս 8900 հայեր կ'ապրին, որոնց 170ը տեղացի: Հայերը կը զբաղին հետեւեալ գործով. — Ազատ արուեստ, առեւտուր, պաշտօնէութիւն, արհեստաւորութիւն:

Առաջին դասը եթէ ոչ առաջին գոնէ երկրորդ տեղը կը գրաւէ հրապարակին վրայ: Առեւտրականները քիչ են, իսկ պաշտօնեաները եւ արհեստաւորները շատ: Այս վերջինները կը գործեն պետական եւ քաղաքային զանազան ճիւղերու մէջ, եւ շատ գնահատուած են: Պարզ գործաւորներ ալ կան. բայց ոչ բեռնակիր: Մէկ խօսքով, Հայերու տնտեսական կացութիւնը մխիթարական է:

Դպրոցը, զոր կը կառավարէ երկու գաղթականներէ եւ մէկ տեղացիէ բաղկացեալ հոգաբարձութիւն մը, 50ի չափ աշակերտ ունի: Դպրոցին տեղը հեռու ըլլալով, շատերը օտար վարժարան կը կը ղրկեն իրենց զաւակները:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ

Ինչպէս գրեր էինք, կը հաստատուի թէ Պարսից կրթ. նախարարութիւնը հայ վարժարաններու մէջ պարտադիր յայտարարած է պարսիկ պատմութեան եւ աշխարհագրութեան ուսուցումը: Նմանապէս առաջարկուած է փակ պահել հայկական դպրոցները Ուրբաթ օրերը: Հայերէն լեզուով ներկայացումներու դէմ եւս Ատրպատականի մէջ արգելքներ յարուցուած են եւ թոյլ չեն տրուած հայերէն լեզուով ազգաբարութիւններուն տպագրութիւնը:

Պարսկահպատակ Հայերուն զինուորական ծառայութիւնը պարտադիր ըլլալով, այժմ արդէն հարիւր հայ երիտասարդներ իբր նորակոչ զինուորներ մտած են Պարսից բանակը: Հայ զինուորները իրենց ընդունակութեամբն ու հաւատարմութեամբը գրաւած են զին. իշխանութեան համակրանքն ու ամենուրեք արժանացած գնահատութեան:

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 22 Մարտ.—«Երգն Հայաստանի» շարժանկարը մեծ յաջողութիւն գտաւ մեր գաղութին մէջ ալ:

Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ ընկեր Հանըմեանը, պարզելով մեր ազատագրական աշխատանքները: Նաեւ Պ. Կորկանեան, շարժանկարին տէրը, մաղթելով որ առիթ ունենանք զայն տեսնելու մեր հարազատ հողին վրայ:

Ֆիլմին վերջին տեսարանը կը ներկայացնէր հայկական եռագոյնը պարզուած Արարատեան լեռներուն վրայ: Գ. Ե.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ե. Ե. Մ. ՇԱՎԻԼ

Արդիւնք Շավիլի Երկ. Երիտ. Միութեան կատարած մրցումներուն:

Մարտ 1, U. S. Bienfaisance (R) կը յաղթէ 4ով 3:

Մարտ 8 Ե. Ե. Մ. Շավիլ կը յաղթէ A. C. Paribas (Mixte) 3ով 1.

Մարտ 15 դադար:

Մարտ 22 A. C. Ivry (1er) Ե. Ե. Մ. Շավիլ 0. 0: Իսկ Մարտ 25 Կիրակի Վիռօֆլէյի դաշտին վրայ խումբը կը մրցի A. C. Kutch (1er)ի դէմ, ժամը 3ին:

Ժամադրավայր մարզիկներու. — « Aux Puits sans vin» Chaville, ժամը 2.15ին:

Կ. Թ.

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԳՆԴԱԽԱՂԵՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանի ֆութպոլի յանձնախումբը անդուլ կ'աշխատի, եւ յաջողած է իր խումբերը ծանօթացնել Ֆրանսայի բոլոր գաւառներուն մէջ: Ֆութպոլի յանձնախումբի գրասենեակը ամէն օր կը հասնին բազմաթիւ նամակներ ու հեռաձայնով խնդրանքներ Ֆրանսայի ամէն կողմերէն: Հազուագիւտ չեն միեւնոյն օրուան մէջ զանազան վայրերէ եկած հեռագրով կամ հեռաձայնով առաջարկներ մեր խումբերէն միոյն դէմ խաղալու համար: Մինչեւ անգամ վերջերս Ռասինկ Գլիւպ տը Ֆրանսի պէս կարեւոր խումբի մը վարիչները հեռաձայնով մրցում մը ուզեցին մեր Ա. խումբին դէմ, դժբախտաբար կիրակիի մը համար, երբ մեր խումբը ազատ չէր:

Ներկայիս Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանի մէջ, ամէն կիրակի 5 խումբեր կը մրցին: Նկատի ունենալով նոր խաղացողներու արձանագրութեանց համար ամենօրեայ եղած դիմումները, յոյս կայ որ սոյն թիւը կրկնապատկուի յաջորդ շրջանին:

Ահաւասիկ վերոյիշեալ 5 խումբերու անցեալ կիրակիի գործունէութեանց մանրամասնութիւնը:

Ա. խումբը գացած էր, Փարիզէն 380 քիլոմեդր հեռու Նանթ քաղաքը, տեղւոյն Ա. խումբին դէմ մրցելու համար: Լաւ խաղարկութիւն: 4000ի մօտ հանդիսատեսներ: Արդիւնք հաւասար՝ 1—1:

1 B խումբը գացած էր Փարիզէն 135 քիլ. հեռու Շօնի քաղաքը, տեղւոյն Ա. խումբին դէմ խաղալու համար: Հակառակորդին կոշտ խաղարկութեան պատճառաւ խաղին սկիզբէն իսկ մեր խումբէն երկու խաղացողներէն մին բաւական ծանր կերպով, իսկ ուրիշ մը թեթեւօրէն վիրաւորուելով խաղէն դուրս ելած են: Արդիւնք պարտուած 0ի դէմ 4:

Պահեստի խումբը խաղաց A. S. Amical Ա. H. C. խումբին դէմ: Արդիւնք պարտութիւն 0ի դէմ 3ով: 2րդ խումբը խաղաց Վիլնէօվ Սէն Ժորժի Ա. խումբին դէմ: Արդիւնք յաղթական 1ի դէմ 2ով: Հակառակ սոյն պարտութիւններուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերու ընդհ. խաղարկութիւնը գոհացուցիչ եղած է, եւ գնահատութեան արժանացած Ֆրանսացի ժողովուրդին կողմէ: Փափաքելի է որ մեր ժողովուրդը աւելի շատ հետաքրքրուի իր խումբերու խաղով եւ մօտէն հետեւի անոնց: Որովհետեւ ի՞նչ աւելի լաւ առիթ կարելի է գտնել ուռեցնելու սրտերը ազգային հպարտ զգացումներով, քան մեր թափառական խումբերու յաղթանակը կամ նոյնիսկ պատուաւոր պարտութիւնը, տեղացի կազմակերպուած խումբերու դէմ:

Բ. Ժ.

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի

ՍԿԱՈՒՏ ԽՄԲԱՊԵՏՆԵՐՈՒ ՄԻԱՄԵԱՅ ԴՊՐՈՑ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ Շրջանի Սկաուտական Յանձնախումբը մշակած ու արդէն իսկ գործադրութեան դրած է սկաուտ խմբապետներ պատրաստելու միամեայ դպրոցի ուսումնական ծրագիրը: Կազմուած է նոյնպէս դպրոցի ուսուցչական մարմինը հետեւեալներէ.—

Պ. Պ. Մ. Նաթանեան՝ Ազգ. Պատմութիւն: Յ. Պալէնեան՝ Մանկավարժութիւն, Ձեռարուեստ եւ Հայաստանի աշխարհագրութիւն: Եր. Տէր-Անդրէասեան՝ Հայրենագիտութիւն: Գ. Գեղարքունի՝ Բնապատմութիւն եւ կենդանաբանութիւն: Հ. Աբէլեան՝ Հանքաբանութիւն եւ երկրաբանութիւն: Բժ. Լ. Գրիգորեան՝ Բնախօսութիւն: Բժ. Շ. Այվազեան՝ կազմախօսութիւն: Բժ. Օ. Քիւթիւքեան՝ Առողջապահութիւն: Պ. Պ. Լ. Բալուեան՝ Քաղաքացիական կրթութիւն: Կ. Ուշաքլեան՝ Հ. Մ. Ը. Մ. Սկաուտութիւն եւ Վարչագիտութիւն: Վ. Փաստրմաճեան՝ Քարտիսագրութիւն եւ Հետախուզութիւն:

Պ. Պ. Գ. Յակոբեան, Գ. Պետրոսեան, Գ. Օհաննէսեան, Հ. Աբէլեան, Ժ. Մինթանճեան, Օ. Եազմաճեան՝ Սկաուտիզմ:

Պ. Պ. Հ. Սամուէլ՝ Քաղաքատնտեսութիւն: Զիթունի՝ Խաղ:

Ծանօթ.— Սկաուտ Դպրոցը բացուած ու դասաւանդութիւնները կանոնաւոր կերպով սկսած են Մարտ 17էն ի վեր Ֆլորիա ճաշարանին վերնայարկը, ամէն Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 8.30ին:

ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Պ. Կորգանեան, Լիոնի շրջանին մէջ, վերջացուցած ըլլալով ԵՐԳՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ շարժանկարին ցուցադրումը, անցած է Մարսէյլ նոյնը ներկայացնելու համար: Ծ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԵՐԸ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՆ ՅԱՆՁՆԵԼ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԸ ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Սուլթան Համիտ Փեթերսպուրկի օսմ. դեսպան Հիւսնի փաշայի միջոցաւ ալ ռուս արտաքին նախարարին մօտ դիմումներ կատարեց, որոշ հետեւանքով ռուսական քաղաքականութիւնը քիչ մը ի նպաստ դարձաւ մեզի: Ռուսերը առաջին առթիւ արգիլեցին մեր սահմաններէն ռուսական հող փախչող Հայերու մուտքը եւ կը խոստանային զանոնք մեզի յանձնել: Մինչդեռ Սուլթան Համիտ անոնց վերստին մեզի յանձնումին մէջ մեծ անպատեհութիւններ կը տեսնէր: Ռուսերը այդ նպատակէն հեռացնելու համար Բ. Դրան միջոցաւ բազմաթիւ դիմումներ կատարել տուաւ: Ատկէ զատ, այդ օրերուն Եըլտըզ եկող ռուսական ցարին թանկարժէք նուէրներ ղրկեց Մապէյնի քարտուղարներէն Ալի Ճէվատ պէյի հետ եւ անոր պաշտօն յանձնեց խնդրելու ցարէն այդ խնդրին թոյլտուութիւնը:

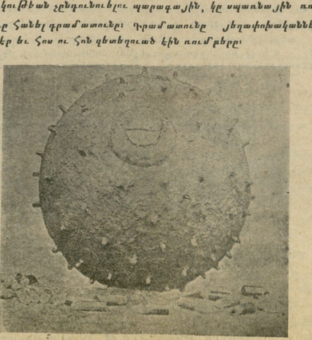
Ռուսերը պնդեցին, սակայն, իրենց տեսակէտներուն վրայ:

Այդ շրջանին Ռուսերը, առանձնաշնորհ ուզեցին երկաթուղիի մը շինութեան համար յայտարարելով թէ գերմաններու տրուած առանձնաշնորհին Ռուսերու վրայ ունեցած գէշ ազդեցութիւնը պիտի փարատի:

Այս պահանջքի վտանգը շատ որոշ էր: Այդ գծին շինութիւնը Ռուսերուն տալ՝ կը նշանակէր ապագային շատ մեծ վտանգի մը ենթարկուիլ: Բայց պէտք էր Ռուսիան չբարկացնել եւ Փեթերսպուրկի քաղաքականութիւնը ի նպաստ մեզի դարձնել: Վերջապէս խնդիրը անուշի կապուեցաւ եւ ըսուեցաւ որ՝ եթէ Թուրք կառավարութիւնը չկարենայ այդ գիծը շինել տալ, այդ պարագային ռուս դրամատէրներու միջոցաւ պիտի շինուի:

Այս համաձայնութեամբ լուծուեցաւ Հայերու խնդիրը: Եւ Հայերը մեզի չվերադարձնելու պայմանը այնքան սուղ գնուեցաւ:

Պոլսոյ հայկական դէպքին ամէնէն կարեւոր էջն էր Պանք Օթօմանի վրայ կատարուած յարձակումը: Յեղափոխականները յարձակելով Օսմանեան Դրամատան վրայ, մտած էին տնօրէն Էտկար Վինսընտի սենեակը եւ անոր յանձնած պահանջագիր մը: Այս պահանջագրին բովանդակութեան չընդունուելու պարագային, կը սպառնային ռումբերով օդը հանել դրամատունը: Դրամատունը յեղափոխականներով լեցուած էր եւ հոս ու հոն զետեղուած էին ռումբերը:



Նիմոյլ մը 1896ին ռումբերէն

Տնօրէն Էտկար Վինսընտ սարսափի մատնուած՝ եկաւ պալատ եւ հասկցուց խնդիրը: Սուլթան Համիտ իսկոյն պալատ հաւաքեց դահլիճի անդամները: Բոլորն ալ կը պահանջէին զինուորական ուժերով պատժել յեղափոխականները: Այդ ալ կէս ժամուան խնդիր մըն էր: Միայն թէ կը վախնային դրամատան օդը հանուելէն: Հայ յեղափոխականները անձնազոհութենէ չէին քաշուեր: Բերայի մէջ պահուած յեղափոխականներէն մէկը, երբ տեսաւ որ իրենց վրայ զինուորներ կուգան, անոնց ձեռքը չիյնալու եւ իրենց գաղտնիքները ըսելու ստիպման չենթարկուելու համար, ոստիկաններու աչքին առջեւ անձնասպան եղաւ.

Օսմանեան Դրամատան օդը հանուիլը արդէն Եւրոպայի մէջ հանրային կարծիքը բոլորովին ի վնաս մեզի դարձնելու կը բաւէր եւ հայ առաջնորդներու հացին իւղ կը քսէր: Այդ օրերուն Օսմանեան Դրամատունը օտար պետութեանց դեսպանատան հաւասար տեղ մըն էր: Անոնց հանդէպ գործուելիք ամէն յարձակում եւ վնաս անշուշտ մեզի կը պատկանէր:

Եըլտըզի պալատը, երբ շուարած էր եւ չէր գիտեր ինչ ձեւով այս փորձութենէն ազատիլ, պալատ եկաւ ռուսական դեսպանատան Ա Թարգման Մաքսիմօֆ: Կարծես թէ բանէ մը տեղեկութիւն չունէր եւ ուրիշ խնդրի մը համար եկած էր: Իրականին մէջ այդ շարժումներուն մէջ Մաքսիմօֆի մատը կար: Այդ մասին ոչ մէկ կասկած:

Մաքսիմօֆը սիրաշահիլ շատ դժուար բան մը չէր: Անոր հետ շատ բացէն կրնար խօսուիլ: Դրամատուն մտնող Հայերուն հանուիլը առաջարկուեցաւ անոր:

Առաջին անգամ չուզեց ընդունիլ, սակայն երբ իր հասկցած լեզուով խօսուեցաւ... ընդունեց: Պանքա գնաց եւ եկաւ եւ հաղորդեց որ անոնք պիտի ձգեն հեռանան, եթէ որեւէ պատիժէ զերծ ըլլան եւ նաւով Եւրոպա ղրկուին:

Այս խնդիրն ալ այս կերպով փակուեցաւ:

(Շար.)

ԵՒՐ Կ ԿՈՄԻՏԷՆ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ — ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Փլաս Շաթլէ Սառա Պէռնարի քովի սրճարանը։

կը խօսի՝ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ, նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը քառասնամեակի ընթացքին եւ յետոյ։ Կը վիճաբանին ընկերներ ԵՐԻՑԱՆՑ, ԳԵՒՈՆԵԱՆ, ՄՕՋԵԱՆ ԵՒ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ, 11 Rue Dunoir: կը խնդրուի բոլոր ներկայացուցիչներէն որոշեալ ժամին ներկայ ըլլան:

„ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէի կողմէ

Այս իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ Salle pour Fêtesի մէջ

94 Bld. Auguste Blanqui *մեթրօ* Glacière

կը նախագահէ՝ Ընկ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

կը խօսին՝ ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւ Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. Փիլպիլեան, Պ. Նաւասարդեան *(երգ)*, Պ. Պ. Պալապանեան, Ս. Թորոսեան *(արտասանութիւն)*, Սիփան *երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ* Պ. Սաքօ Ցակոբեանի:

Եւրոպական պար, ընտիր ճաշ, ճոխ պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ *ՄՈՒՏՔ 5 ՖՐԱՆՔ*

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սէն Լուի մէջ

Վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Սինէ Թափի Վէր, Մարսէյլ

Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 5ին Պուլվար Օտտօի սինէմային մէջ

կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Վաղը կիրակի ժամը 4ին վարժարանին դահլիճին մէջ

26 Rue Troyon, Sèvres

կը խօսի Պ. ԺԻՒՍԹԷՆ ԿՈՏԱՐ, ծերակուտական եւ նախկին նախարար, նիւթ ունենալով «Հայոց տնտեսական դերը Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ մէջ։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա քոլոնպի մասնաճիւղին կողմէ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Պուա քոլոնպի Թաղապետական սրահին մէջ։

կը խօսի՝ Պր. Ե. ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Սկաուտական կենանքէ *Մուտք 3 ֆրանք*

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի եօզկատի եւ շրջ. Հայր. միութեան կողմէ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին,

150 Rue Lafayette, փոն Թ'էվէք

կը ներկայացուի՝ ՍՈՒՐԲ ՏՕՄԷՆԻՔ ԿՂԶԻՈՅՆ ԳԵՐԻՆ եւ գաւեշտ մը

ԿՈՉ ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

6 ԱՊՐԻԼ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 3ԻՆ

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՍԱԼՈՆ ՇԱՓ ՎԱՅԵԼԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ . . .

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՔԼԻՇԻ ՍԷՆԹ ՈՒԷՆ Լըվալուայի «Ազատամարտ» խումբի ժողովը վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին, Քլիշի,Place République, պիւրօ Թապայի ներքնասրահը: Համակիրները կընան ներկայ ըլլալ:

ԳԱՒԱՌ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր Սերոբ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, վաղը կիրակի ժամը 2.30ին կուսակցութեան սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ջաւարեան ենթակոմիտէի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին :

ՄԱՏԼԷՆԻ(Նիս) Անդրանիկ խումբին դասախօսական ժողովը այս երեկոյ ժամը 8,30ին 202, Boul. de la Madeleine*ի սրճարանը։ Կը խօսի ընկեր Ա. Աբօեան։ Կը հրաւիրուին Նիսի բոլոր ընկերները։*

ԼԻՈՆԻ Նալլուխանի Հայր. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ճիշդ ժամը 2ին երրորդ Թաղապետարանի գրադարանին մէջ։

կը խնդրուի բոլոր 18 տարիքը լրացնող երկսեռ հայրենակիցներէն որ բարեհաճին ներկայ ըլլալ այս ժողովին, կատարած ըլլալու համար իրենց հայրենակցական պարտականութիւնները: Նաեւ կը խնդրուի բոլոր մասնաճիւղերու վարչութիւններէն որ ըստ կանոնագիր ծրագրի ղրկեն իրենց ներկայացուցիչները գրաւոր լիազօրագրերով: խիստ կարեւոր օրակարգ։

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն համարուելով ժողովը օրինաւոր պիտի նկատուի:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական միութեան տարեկան երկրորդ ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Հայ Ուսանողական տան մէջ, 41 Bld. Jourdan, Paris (14).

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Պանեօ-Բաշան մասնաճիւղին դասախօսութեանց բացումը վաղը Կիրակի ժամը 3ին Պանեոյի մանկապարտէզին մէջ։ Կը խօսի Շ. Նարդունի եւ կը ներկայացուի մէկ ժամ սինէմա Շարլօյի ֆիլմը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Զ. Ե. Ռ, Միութեան Վալանսի Մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 30 մարտ երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, *մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մէթոտ. դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան, վեներ. հիւանդ. եւ վարախ։ Ամէն օր 9-12, 2-8, Կիր, 9-12։*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ 123 Bd. Sébastopol, *Փարիզ, Մէթ.* Réaumur. *Միզանցք., արեան, մորթի հիւանդութ. տարրալուծ.։ Կ'ընդունի ամէն օր 9—12 եւ 2—8 եւ Կիրակի առաւօտները։*

EMPIRE Միւզիք-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St.-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO : LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՄԱՐՏ 1931
29 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1531

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՇԽԱՐՆԵՐ

«Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ»ը հրապարակ հանեցին ծրագրուած շարքին երկրորդ հատորը, Մ. Կիւրճեանի (Հրանդ) «Պանդուխտի Նամակները»։

Իսկ մամուլին յանձնած են, միաժամանակ, Մշեցի Գեղամին եւ Բարսեղեան Գեղամին ցիրուցան գործերը։

Կը նշանակէ թէ յաջողութեամբ ընթացք առած է ձեռնարկ մը, որու մասին վարանումներ կը տիրէին առաջին օրերուն։

Բացատրել ձեռնարկին արժէքը՝ պիտի նշանակէր կիրակնօրեայ քարոզ մը կարդալ։

Տարիներ եւ տարիներ, մեր մտքի վարպետները, գրականութեան եւ արուեստի մշակները, երիտասարդ կամ հասուն տաղանդները իրենց վաստակը թափած են օրաթերթերու կամ պարբերականններու մէջ։

Անոնք անխնայ մսխած են իրենք զիրենք, թանկագին գոհարներ թափելով թերթերու մէջ, որոնք հազիւ քանի մը ժամուան կեանք ունին։

Մատի վրայ համրուած բախտաւորներ միայն կրցած են ապրիլ իրենց գրչով, առանց կապուելու առօրեայ թերթի մը, ընթացիկ արհեստի մը՝ իբրեւ ապրուստի միջոց։

Եւ այդ բախտաւորները աւելի շատ գտնուած են Կովկասի մէջ, կամ եղած են կովկասցի։ Յ. Թումանեան, Ա. Իսահակեան, Ա. Ահարոնեան, Շիրվանզադէ եւ ուրիշներ կրցած են թիկունք ապահովել, եւ գրականութիւն ընել երջանիկ անհոգութեամբ։

Մեր մէջ Զօհրապ մը միայն կրնանք ցուցնել, որ փաստաբանութեամբ ապահոված ըլլալով իր կեանքը, ազատ ժամերը յատկացուցած է գրականութեան։ Իր սերունդէն անոնք որ ասպարէզ փոխած են, միեւնոյն ատեն կորսուած են գրականութեան համար (Տ. Կամսարական, Լ. Բաշալեան, Գ. Ֆընտըգլեան եւն.)։ Ուրիշ տաղանդներ մաշած են օրագրութեան մէջ (Ա. Արփիարեան, Եր. Օտեան, Մ. Կիւրճեան եւն.)։ Մալկարացի Կարօն (Ա. Յարութիւնեան) խանութպան էր։ Թլկատինցին, Լ. Շանթը, Ռ. Զարդարեանը, Վարուժանը եւ ուրիշներ մարտիրոսացան ուսուցչական ասպարէզի տաղտուկներուն մէջ։ Օշականը մինչեւ այսօր ալ —եւ այս տարիքին մէջ— խաչեալ մըն է այդ ճամբուն վրայ։ Միշտ ի խնդիր ապրուստի։ Տակաւին ուրիշ խնդիր որ, իր գրականութիւնն ալ կը զարնուի ընթացիկ վաճառամարտին (ըըմփինկ)։ Կա՛մ կը յարմարի օրուան հրապարակին, կամ կը քշուի...

Արդ, այս պայմաններուն մէջ արտադրուած գրականութեան հաւաքաղն է որ կը կատարեն «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամները»։ Հաւաքում եւ ամփոփում նշխարներու, որոնց արժէքը աչքի չի զարներ երբ աչքի առջեւ չունիս արտադրութիւնը։

Երկու առիթներով, Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին եւ Մեծ Պատերազմի զինադադարին, ծրագիրներ մշակուեցան եւ փորձեր կատարուեցան գլուխ հանելու այս գործը. — Թերթերու լաբիւրինթոսին մէջ կորսուած գոհարներու հաւաքումը եւ հրատարակութիւնը։ Սահմանադրութեան շրջանին եղան մասնակի ձեռնարկներ, իսկ զինադադարին, որ աւելի կարճ տեւեց, երկրորդական գծի վրայ ինկաւ այս գործը, օրուան մտահոգութիւններուն եւ «հասարակական» ժխորին մէջ։

Եւ հիմա, օտար ափերու վրայ, բաղդատաբար հանդարտ շրջանի մը մէջ, ահա կը քալէ գործը։

Ասպարէզ իջած՝ 1929 Սեպտեմբերին, «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամները» արդէն ապահոված կը թուին առաջին տասներկու հատորներու հրատարակութիւնը։ Մանաւանդ որ, Ամերիկայի մէջ ալ կազմուած է թեւ մը, նիւթական հոգը թեթեւցնելու համար։

Իսկ ի՞նչ կը բանի «արգոյ հասարակութիւնը», այս ձեռնարկին հանդէպ։

Որքան գիտենք, իւրաքանչիւր հեղինակի գործէն կը տպագրուի 1500 օրինակ։ Առաջին հատորէն (Ռ. Զարդարեան) ծախուած կամ տեղաւորուած է 5—600 օրինակ։ Երկրորդը, «Պանդուխտի Նամակներ», դեռ նոր լոյս տեսաւ։

Կը թուի թէ սպառումը տեղի կ'ունենայ միեւնոյն սահմանափակ շրջանակին մէջ։ Այսպէս կոչուած «գրասէր» հրապարակին վրայ։

Արդեօք անո՞ր համար որ գինը քիչ մը սուղ է (20 ֆրանք), մանաւանդ համեստ գաղութներու համար։

Այս պարագան կարելի է քննութեան ենթարկել եւ թերեւս զեղչ մըն ալ կատարել, հաշուելով տպագրական ծախքերը եւ վաճառման օրէնքները։ Մանաւանդ որ ձեռնարկը առեւտրական չէ։

Բայց, այս կարգի գիրքերուն գինէն աւելի,բարոյական արժէքն է որ նկատի պիտի առնենք։

Ուրիշ խօսքով՝ աւելի տաք հետաքրքրութիւն կը սպասուի ժողովուրդէ մը, որ շատ կը սիրէ պարծենալ իր անցեալով եւ անցեալ փառքերով։

Ի՞նչ օգուտ այդ աժան պարծանքէն, եթէ մեր ազգային արժէքները պիտի մնան փոշիներուն տակ։ Եւ կամ լաւագոյն պարագային,պիտի զարդարեն ունեւորներու, գեղապաշտներու գրադարանները, յաճախ էջերն իսկ չկտրուած։

Պէտք է ժողովրդականացնել— բոլշեւիկեան բառով՝ «մասսայականացնել»— այս հրատարակութիւնները։

Պէտք է ունենանք սա տարրական գոհունակութիւնը.— Ամէն տունէ ներս եւ ամէնուն ձեռքին մէջ՝ մեր մտքի նշխարները։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ ԹՈՒՐՔ-ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼԽՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կը հաղորդեն մեզի (16 Մարտ).—

Երեք չորս օր է որ Պարսից կառավարութիւնը Թաւրիզից ինքնաշարժներ, զօրք եւ ռազմամթերք է փոխադրում դէպի Խոյ եւ Մակու քաղաքները։

Յաւառ կերպով խօսւում է, որ թուրք զօրքը Մեծ եւ Փոքր Մասիսները արդէն գրաւել է, այժմ պահանջ է դրել, որ ռազմագիտական տեսակէտից պէտք է Մակուն ալ յանձնեն իրենց։ Պարսից կառավարութիւնը ի հարկէ մերժել է։ Զօրք եւ ռազմամթերք այդ պատճառով է ուղարկում սահմանագլուխ. իբր թէ ընդհարում եղել է սահմանապահ զօրքի մէջ. կան սպանուածներ եւ վիրաւորներ։

Միւս կողմէ բոլշեւիկ Ռուսիա շատ է երես տալիս ու պաշտպանում թուրքին։ Այն թուրքին որ երէկ ի վիճակի չէր իր հողերը պահելու, եւ որ այժմ յոխորտում է եւ ուզում է հողային գրաւումներ կատարել։

Քիւրտերն էլ մեծ պատրաստութեան վրայ են։ Հաւանական է մինչեւ մի ամիս խոշոր ընդհարումներ սկսուին թուրքերի եւ Քիւրտերի միջեւ։ Քիւրտերը ըմբռնել են որ Տաճիկը ծրագրել է Քիւրտիստանն էլ ամայացնել, ինչպէս ամայացուց Հայաստանը։ Այդ պատճառով բոլոր Քիւրտերը նախամեծար են համարում զէնքը ձեռին պատերազմի դաշտում մեռնիլ, քան թէ անզէն մորթուիլ եւ տեղահան լինել դէպի Անատոլուի խորերը։

Նախակրթութիւնը Թուրքիոյ մէջ եւ ոչ-թուրք տարրերը

Թուրքիոյ մէջ Նախակրթութեան օրէնքին կիրարկումը դիւրացնելու նպատակով, առաջիկայ տարուան համար պատրաստութիւններ կ'ըլլան։ Օտար Նախակրթարանները նոր թուրք աշակերտ չպիտի կարենան ընդունիլ, այնպէս որ 4-5 տարի յետոյ, այս դպրոցները ոչ մէկ թուրք տղայ պիտի մնայ։

Այս առթիւ պատրաստուած վիճակագրութենէ մը յայտնի եղած է որ ամենէն շատ թուրք տղաք կը գտնուին գերմանական եւ անգլիական վարժարաններ [illegible] դպրոցի մը մէջ թուրքերը խիստ շատ են։ Անգլիական դպրոցներուն մէջ կարեւոր թուով հայ եւ յոյն, մաս մըն ալ հրեայ եւ պուլկար տղաք կան։ Ֆրանսական վարժարաններու աշակերտութեան 100էն 70ը Հրեաներ կը կազմեն։ Իտալական դըպրոցներու մէջ ալ ամենէն աւելի կաթոլիկ Հայեր կը գտնուին։

Կրթական վարչութենէն կարեւոր անձնաւորութիւն մը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է այս մասին.—

«Նոր օրէնքը գործադրուած միջոցին, այս աշակերտներէն Հայերն ու Յոյները կամ իրենց մայրենի վարժարանները եւ կամ պաշտօնական դպրոցները մտնելու պարտաւոր են։ Յայտնի չէ թէ ինչ պիտի ընեն հրեայ վարժարանները։ Հրէական լիսէն կալաթա Սարայի ծրագիրը կը գործադրէ»։

Թուրք Ազգ. Մեծ Ժողովը ընդունեց այն օրինագիծը, որուն համաձայն թուրք տղաքը միայն թուրք վարժարաններու մէջ պիտի առնեն իրենց Նախակրթութիւնը։

Ի՞նչպէս կը պատրաստեն ընտրութիւնը

Ընտրութեան «ալա թուրքա» եղանակ մը կը կիրարկէ Մ. Քէմալ։ Իւրաքանչիւր երեսփ. թեկնածուի ղրկած երկու լուսանկարներէն մէկը «ալպոմ»ի մը մէջ կը փակցուի եւ տակը կ'արձանագրուին տիրոջ ինքնութիւնը, պաշտօնը եւ յարակից կարեւոր նկատուած ծանօթութիւնները։ «Ալպոմ»ը լրանալէն յետոյ, Մ. Քէմալի պիտի ներկայացուի։

Շրջող զրոյցներու համաձայն, Մ. Քէմալի որոշած անձերը ապրիլ 23ին պիտի յայտարարուին եւ 25ին ալ, ամէն կողմ նոյն օրը, երեսփոխանները պիտի ընտրուին։ Մ. Քէմալ այս ցանկին հետ յայտարարութիւն մը պիտի հրատարակէ, ընտրական այս շրջանին կարեւոր խնդիրները մատնանշելով։

Աւստրօ-գերմանական համաձայնութիւնը
ՓՈՔՐ-ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄՏԱՀՈԳ

Պելկրատի քաղաքական շրջանակները՝ աւստրօ-գերմանական համաձայնութեան անակնկալի առաջին յուզումէն վերջ, հանդարտած ըլլալ կը թուին, եւ աւելի կը մտահոգուին անոր տնտեսական հետեւանքներով եւ անդրադարձումներով։

Զրոյց կը շրջի թէ Փոքր-Համաձայնական արտաքին նախարարներու պարբերական հանդիպումը որ տեղի պիտի ունենար մայիսին, Ռումանիոյ մէջ, մտադրութիւն կայ աւելի կանուխ հրաւիրելու։ Այս վերջին օրերս մանաւանդ, Փրակայի, Պելկրատի եւ Պուքրէշի միջեւ, շփումներն աւելի սերտ եւ յաճախադէպ են։

⁂ Ռումանիոյ Նախարարաց խորհուրդը միաձայնութեամբ որոշած է հետեւիլ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կառավարութեանց բռնած ընթացքին եւ գործել համերաշխաբար՝ չեխօսլովաք եւ եուկօսլաւ կառավարութեանց հետ։

⁂ Վիեննայի թերթերը յուզուած ըլլալ կը թուին երեք պատճառներով։ Անգլիոյ դիմումին Պերլինի տուած պատասխանին հետեւանքով աշխատաւորականներու օրկանին՝ «Տէյլի Հէրըլտ»ի խիստ ազդարարութիւնները (կարդալ Բ. էջ, «Օտար Մամուլ»ի բաժնին մէջ)։ Բ) Ֆրանսայի արմատական-ընկերվարականներու պետ Հէրիոյի յայտարարութիւններն, ու Գ) Ֆրանսական խորհրդարանի մաքսային յանձնախումբին որոշումը։

Մաքսային յանձնախումբը, յատուկ բանաձեւի մը մէջ, նկատելով որ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ մաքսային համաձայնութիւնը՝ միայն տնտեսական տեսակէտէն՝ ծանրօրէն կը վտանգէ այս երկիրներու հետ Ֆրանսայի առեւտրական յարաբերութիւնները պահանջ կը դնէ կառավարութեան որ ամէն ջանք գործադրէ ապահովելու համար դաշնագրերով երաշխաւորուած ֆրանսական շահերը։

Աւստրիական «Ռայխսփոսթ» թերթը բողոքելով մեկտեղ այս կէտերուն դէմ, կը հաւաստէ թէ Աւստրիա որեւէ պատճառ չունի խուսափելու Վիեննայի փրոթոքոլին քննութենէն սակայն իրաւական տեսակէտով, մինչ կը մերժէ անոր քաղաքական քննութիւնը։

Իրաքի քարիւղին շուրջ

Ֆրանսայի երեսփոխանական ժողովը կը շարունակէ քննել կառավարութեան եւ քարիւղի ընկերութեան միջեւ գոյացած պայմանագրութիւնը։ Կը հաղորդուի թէ Իրաքի կառավարութիւնը եւ Իրաքի քարիւղի ընկերութիւնը կնքած են համաձայնութիւն մը, որ կրնայ գոհացում տալ շահագրգռուած բոլոր երկիրներուն։ Քարիւղի արտադրութիւնը տուրքի ենթարկելու հարցին մասին՝ լուծում մը գտնուած է։ Նախապէս, Իրաքի կառավարութիւնը կ'ուզէր տուրքի ենթարկել ընկերութեան բոլոր արտադրութիւնները, նոյն իսկ այն քարիւղը որ Իրաքէն դուրս կ'արտադրուի, ինչ որ կը ծառայէր Իրաքի դռները փակելու անգլիական առեւտուրին առջեւ։ Վիճաբանութիւններէ վերջ, կարելի եղած է գտնել ձեւ մը, որուն համաձայն, տարեկան վճարում մը պիտի ըլլայ Իրաքի, արտադրութեան քանակին վրայ։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՊԷՏՔ Է ՍԵՂՄԵԼ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՆԵՐԳԱՂԹԸ

Անցեալ շաբթու գրեր էինք թէ օտար թերթ մը պարզելով ֆրանսայի օտար աշխատաւորներու հարցը, կը ներկայացնէր կարգ մը առաջարկներ։ Թերթը կը շարունակէ քրքրել հարցը եւ այս անգամ, քննելէ յետոյ թէ ինչպէս գործաւորներ կը գտուին ու ֆրանսա կը բերուին օտար երկիրներէ, կ'առաջարկէ սահմանափակել օտարներու մուտքը, երբ անոնք ֆրանսա կուգան իբր աշխատաւոր, գործատիրոջ մը հետ կնքուած անհատին պայմանագրութեան հիման վրայ։

Այս եղանակին անպատեհութիւնն այն է որ գրէ, այս ձեւով ֆրանսա մտած օտար գործաւորները կը խուսափին հսկողութենէ, այսինքն արհեստաւոր, որակեալ բանուոր զատելու եւ բժշկական քննութեան ենթարկելու կարելիութիւնները չեն մնար։

Սակայն համամիտ չէ որ այս եղանակով անհատ գործաւորներու մուտքը բոլորովին արգիլուի, այլ միայն, պէտք է սահմանափակել, նկատի ունենալով կարգ մը պարագաներ եւ միայն որոշ պայմաններով ֆրանսա մուտքն արտօնել՝

ա) Աշխատելու տարիքն ունեցող անձերու, որոնք արդէն ֆրանսա հաստատուած իրենց ընտանիքին կ'ուզեն միանալ՝

բ) Մասնագէտներու, որոնք պարտաւոր ըլլան շատ խիստ պայմաններ լրացնելու, ունենան այն տեսակ կարողութիւններ, որ զանոնք աշխատցնել ուզող գործատէրը ստիպուած ըլլայ զանոնք կանչելու, արդէն ճանչցած ու գնահատած ըլլալով զանոնք։

գ) Անձերու, որոնք բարձր պաշտօններ պիտի վարեն, տնօրէն, ճարտարագէտ, արհեստապետ։

Կը մնայ սակայն ֆրանսա մուտքի երրորդ ձեւ մը, «ամենէն գէշը, որովհետեւ կարելի չէ զայն ենթարկել որ եւ է հսկողութեան, ամենէն անըմբռնելին, որովհետեւ կարելի չէ զայն մէջտեղէն վերցնել, առանց վնասներու ենթարկուելու»։

Թերթը կը խոստանայ այս կէտն ալ լուսաբանել։

ՎԵՐՋԻՆ ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՆՊԱՍՏԸ

Մարտ 21ին, որեւէ աշխատանքէ բոլորովին զուրկ անգործներու գումարը բարձրացեր էր 50,774ի, որոնց 10284ը կիներ (պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն 11 նահանգային, 195 թաղապետական եւ 1 միջհամայնական օգնութեան սնտուկներու արձանագրութեանց։

Նախանցեալ շաբթու նպաստընկալ անգործներու գումարն էր 47,720. ուրեմն մէկ շաբթուան մէջ՝ 3024ի յաւելում մը։

Անցեալ տարի, նոյն շաբթուն, անգործներու թիւն էր 1622, ուրեմն այս տարի, 49,122ի յաւելում մը։

Մարտ 21ին, փարիզի մէջ միայն, օգնութեան սնտուկներու արձանագրութիւնները ցոյց կուտան 22,182 անգործներ, որոնց 5523ը կիներ։ Անցեալ շաբթու այդ գումարն էր 21,618, իսկ Սէն Նահանգի մնացեալ վայրերուն մէջ կան 14,320 անգործներ, միայն Սէնի Նահանգին մէջ ուրեմն, 36,502 անգործ, նախանցեալ շաբթուան 36,304ին դէմ. Ուրեմն մէկ շաբթուան մէջ 198 հոգի աւելցած։

Ֆրանսայի մնացեալ Նահանգներուն մէջ, արձանագրուած անգործներու թիւն է 12,242, անցեալ շաբթու 11,416 էր այդ թիւը, մէկ շաբթուան մէջ ուրեմն 2826 հոգի աւելցած։ Գաւառներու մէջ, ամէնէն աւելի անգործ կը համրեն Ռօնը 3583, Նոռը 2007, Մարսէյլի մէջ՝ 1128։

1926-1927ի տագնապին, այս օրերուն, արձանագրուած անգործներու թիւն էր 77,933։

Մարտ 16էն 21, ֆրանսա մտած են 1139 օտար աշխատաւորներ մեկնած են 1729 օտարներ։

⁂ Գրեր էինք թէ խորհրդարանը 100 միլիոն քուէարկած է ի նպաստ անգործներու եւ թէ ծերակոյտը այդ գումարը իջեցնելով 25 միլիոնի, օրինագիծը վերադարձուցեր էր խորհրդարան։ Ելեւմտական յանձնախումբը կրկին քննելով հարցը, վերահաստատեց իր նախկին առաջարկը՝ 100 միլիոնի վարկը։

ՎՐԻՊԱԿ.— Գ. էջ, վերջին սիւնակ, «Գաղթականներու տեղաւորումը» կարդալ «տեղաւորումը»։

ԳԱՌՆՈՒԿԸ, ԳԱՅԼԸ ԵՒ ԱՂՈՒԷՍԸ

Վերջալոյսն օր մ'ալ
Գառը ճարահատ,
Դուռը ափ առաւ
Աղուէսին ճարտար.
— Բսէ, Տէր Աղուէս,
Աս քանի տարի
Գայլը դեռ մնայ
Պարտական ինծի...
Դատ դատի վրայ,
Ժողով ժողովի,
Սերունդէ սերունդ...
Իմ ծնողներուս,
Իրաւունքներուն,
Մնամ ես կարօտ.
Պիտի խնդրէի, որ
Դո՛ւն ըլլայիր, դուն
Պաշտպան փաստաբան,
Կամ միջնորդէիր,
Սա չար գայլին մօտ,
Ու շնորհէիր,
Արդար դատաստան...

—

Աղուէսն ընդունեց
Անուշ ժպիտով,
Մեր հեզ գառնուկը
Որպէս յաճախորդ.
— Ինչո՞ւ չէ ըսաւ,
Գայլէն դէմ քեզի
Պարտիմ պաշտպանել.
Ծագումով ալ մեր,
Եղբայրներ ենք մենք...
Գայլը արդարեւ
Ես ալ անվարան,
Կ'ատեմ քեզի չափ...
Եկուր միասին,
Լարենք մէկ հնար,
Ծուղակի բերենք
Գայլը անարդար...

—

Որոշուած օրին,
Աղուէսն իր հօտով,
Պիտի գտնուէր,
Գայլ ու գառնուկին
Ժամադրատեղին...
Պարզամիտ գառը
Հաւատք ընծայեց
Խարդախ աղուէսին,
Ու գտաւ զինքը
Որոշուած ժամուն,
Դէմը չար գայլին...
— Ո՞ր հովն է փչեր,
Միամիտ գառնուկ,
Որ կը յանդգնիս
Կանգնիլ իմ դիմաց,
Չար գայլը ըսաւ,
Ու յարձակեցաւ
Կատաղիօրէն
Գառնուկին վրան...
Կոխէն յոգնած,
Գառան աչքերը,
Յուսահատօրէն
Կը փնտռէին
Պաշտպան փաստաբան
Աղուէսն ու իր հօտ...

—

Մինչ զոհը կ'իյնար
Գլուխն արիւնլուայ,
Աղուէսն անդին,
Գուպարին վկայ,
Պեխը կ'ոլորէր
Հաշուելով սապէս
Մատներուն վրայ.
— Գառը կը մեռնի,
Կամ կը վերապրի...
Իսկ եթէ մնայ,
Կռուէն վիրաւոր
Գայլը կատաղի,
Աւելի դիւրին
Կ'ըլլէ ինծ բաժին
Գողօնէն գայլին...
Այս մտքերուն մէջ,
Ծեքծեքումով հեշտ,
Դուրս գալով ծակէն.
— Օրհ՛րդ պայծառ,
Տէ՛ր մեծապատիւ,
Գոչեց աղուէսը։
Ու շարունակեց.—
Հեռուէն կուգամ,
Յոգնա՛ծ ու դադրա՛ծ,
Դատի մ'համար լուրջ...
Սա գառնուկին խե՛ղճ,
Ժառանգութենէն,
Բաց հաշիւ մը կար...
Բայց ի՛նչ կը տեսնեմ,
Արիւն կը կաթի
Քիթ ու բերանէդ.
Սա թանկ մուշտակիս
Շուրթդ սրբելու
Շնորհը չընե՞ս...

—

Աս ճառին վրայ,
Գայլը բարկաճայթ,
Ու լզվռտելէն
Դունչըն իր կարմիր,
Խրոխտ ձայնով մը
Մեր վատ աղուէսին
Երախին պոռաց.
— Աս տեղը հիմա,
Ո՛չ դատ կայ քեզի,
Ո՛չ ալ դատաստան.
Ժառանգորդները
Կորած են արդէն,
Ժառանգը թողլով,
Իմ արդարութեանս
Արիւնոտ թաթին...
Թաթ՝ որ պատրաստ է
Իջնելու նաեւ
Անոնց գլուխին,
Որ դատաւորի,
Եւ կամ միջնորդի
Հովեր առնելով,
Միջամուխ կ'ըլլան,
Մեր տան գործերուն...
Ի զո՛ւր կը ցնծաս,
Մեր ցաւին վրայ,
Եւ ոճիրներուս
Վաճառքէն յուսաս,
Շահուդ ի խնդիր
Մէկ քանի լումայ...
Դէմս կենալու
Դեռ երե՞ս ունիս.
Ո՞վ կ'արգիլէ զիս,
Քեզի ճզմելու,
Դուն նե՛նգ վաշխառու,
Վիժած շան ծնունդ,
Շուքըդ ու պոչդ
Քաշէ՛ սըկէ, շո՛ւտ...

—

Հազիւ աւարտած,
Երբ կը մօտենար,
Կատղած չար գայլը
Աղուէսին շշմած,
Վախէն սարսափած
Մեր կեղծ հերոսը,
Խաբուած կրկնապէս,
Ականջները կախ,
Պոչը թեւին տակ,
Իր խե՛ղճ կացութեան
Ի՞նչ կը կարծէք որ
Լուծում մը տեսաւ...
Անամօթաբար,
Ըստ աւանդութեան,
Միայն փախուստի
Դուռը բաց գտաւ...։

*
* *

Միտ դի՛ր պատանի,
Կենալ միշտ հեռու
Սա նենգ աղուէսէն,
Ու դուն դեռ գառնուկ,
Հեռու մնացիր,
Վատանուն գայլէն,
Մինչեւ որ հուժկու
Եւ եղջերաւոր
Դուն մեծ խո՛յ դառնաս։

ՀԱՅԿ ՇԱՐԵԱՆ

ԱՐՁԱԿ ԷՁԵՐ

ԵՍ ԻՆԾԻ ՀԵՏ

ԱՐՄԱՂԱՆ՝
ԸՆԿ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻՆ

1.

Կը վախնա՛յ հոգիս։

Հանդիպա՞ծ էք բնաւ, հիւանդանոցէն հազիւ ազատած զգայնոտ մէկու մը. տեսա՞ծ էք անոր աչքերուն մէջ փռուած համայնաբա'ւ սարսափը, որ նորէն հիւանդանալու եւ հիւանդանոց փոխադրուելու մտածումէն կը ծնի։

Սիրա՞ծ էք կամ նախատած զայն, զիս չի հետաքրքրեր բնաւ։ Ես կ'ըսեմ միայն, որ իմ բարի հոգիս ալ, այդ մարդուն նման, կը վախնա՛յ նորէն, գրկուած անծանօթ եւ անանուն սոսկումէ մը։ Ու մութէն սարսափահար փոքրիկի մը նման, գլուխը իր վերմակին տակ քաշած «մամա՛, մամա» կանչելու պատրաստ վիճակ մը ունի կարծէք։

Օ՛, իրաւ որ ահաւոր է, անծանօթ եւ անբացատրելի սարսափը հոգիներուն։

*
* *

Ու կուլա՛յ, ազնիւ իմ հոգիս.

Ինչո՞ւ։ Ո՛չ ոք կրնայ գիտնալ։

Ի՞նչ սրիկայ են մարդիկ եւ ինչքա՛ն ալ անզգայ։

Ըսէ՛ք, ո՞ր մարդն է, նոյն իսկ՝ գերմարդ, որ պիտի խնդա՛ր կամ անտարբե՛ր ըլլար, երբ իր ցաւին հեգնուիլն ու չըմբռնուիլը տեսնէր։

Փիլիսոփայութի՞ւն.. տէրվիշութի՞ւն խաղալ։ Ո՛չ, ոչ. հազա՛ր անգամ ո՛չ։

Ու երեցս եւ բիւրեցս անկարելի է ծիծաղիլ՝ ցաւիդ, քեզի համար անչափելի եւ շքեղ գաղափարական մը — հեգնողին երեսին։

Կամ՝ կուլա՛ս, կամ՝ կը հայհոյես։ Երկուքին մէկը։

Կուլաս՝ եթէ չե՛ս փափաքիր անբարոյանալ,

Կը հայհոյես՝ եթէ կ'ուզես ամբոխին հաւասարիլ։

Ու իմ հոգիս փրկարար արցունքը կը նախընտրէ։

Եւ արցունքը՝ անպարագիծ խաղաղութիւն մը կը բերէ անոր, ցուրտէն սառած մէկու մը վրայ նետուած, հաստ ու տաքուկ վերմակին նման։

*
* *

Ու կը քնանա՛յ, յոգնասպա՛ռ իմ հոգիս։

Զգացե՞ր էք բնաւ, նիզակի մը յանկարծական արշաւը ձեր մարմնոյն մէկ մասին վրայ։

Ապրա՞ծ էք, դժոխայինտագնապները այդ վայրկեանին։

Ու բոլորէն յետոյ,ձեր վէրքը լուացող ու բալասանող, ազնուական քրոջ մը գուրգուրոտ ձեռքերուն հպումը զգացե՞ր, եւ յետոյ ալ կակուղ ու անրջային անկողնի մը մէջ քնացա՞ծ էք, երազուած քունով։

*
* *

Ու կ'արթննա՛յ իմ հոգիս։

Օ՛. այո՛, պէտք է լա՛լ, խնդի պէս խնդալու համար։

Պէ՛տք է չարչարուի՛լ, վայելելու համար։

Պէ՛տք է քնանա՛լ՝ արթննալու, պէ՛տք է ապրի՛լ՝ մեռնելու եւ մեռնի՛լ՝ ապրելո՛ւ համար։

2.

Ի՞նչ տխո՛ւր է այս գիշեր։

Աստղերն ամբողջ, անէծքները տարտարոսի աղջիկներուն, կը թափին հոգիիս մէջ, ու կ'այրե՛ն, օ՛, բայց, ի՛նչ կ'աւերեն արեւուն նոր բացուող պարտէզըն հոգիիս։

Ու լուսնկան ահա։

Եղերամայր մը ցաւագին. կո՛ւլայ՝ ինծի եւ հոգիիս պէս։

Եւ ի՛նչ արցունք։ Աչքերն անոր, կը նմանին խորունկ ձորերու, որոնց անդնդախորքէն կը վազէ՝ կրակէ գետը իր արցունքներուն։

Տրտում գիշեր է, այս գիշեր...

Հոգիիս պէս, որ վշտակործան կոչերուն անզօրութիւնը կ'երազէ, բայց եւ նոր խութերու կը զարնուի։

Ի՛նչ յիմար բան է սա կեանքը։

Դրախտ՝ չարերուն եւ դըժոխք՝ բարիներուն համար։

Արդարութի՞ւն է այս։ Եւ որպիսի՛ արդարութիւն։

Ես կը թքնեմ, ահաւասիկ այդ անօրինակ եւ անհանդուրժելի՛ արդարութեան վրայ։

*
* *

Ու կը քալեմ՝ տրտում գիշերին հետ, ծառուղիէ ծառուղի։ Նայեցէ՛ք, հո՛ս նայեցէք։ Խենդեցնող լոյսերու ովկէան մը ահա։ Ու մարդե՛ր...

Պարկե՞շտ։ Ո՛չ, ո՛չ։ Անպարկեշտն իր պարզապէս։ Աստուծոյ եւ արդարութեան անունով երդուընցողներու փոհմակ մը, խենդ ու ապուշ։

Հոգիս կը քամուի՛, ինքն իր մէջ եւ ինքն իր վրայ։

Ու մտածե՛լ, որ սաոնց, գիշերներու այս տխուր ու խենէշ յիմարներուն է սահմանուած, վարե՛լ ճակատագիրը իրենց նմաններուն։

Ցաւագար մարդկութիւն, որ տակաւին դարեր շարունակ, պիտի տառապիս կաթիլ մը խաղաղութեան եւ պատառ մը արդարութեան համար։

Հաւատա՞լ արդեօք, փրկարար օրուան մը գալուստին։ Ես կը տարակուսիմ։

Ու կը փախչիմ։ Կոկորդս կ'այրի՛ եւ թոքերս կը կծկուին։ Տխո՛ւր գիշե՛ր է այս գիշեր։

*
* *

Խուցիս մէջ։

Ի՛նչ անսահման խաղաղութիւն է սա եւ որպիսի՛ լռութիւն։

Օ՛, իրաւ որ, շատ աւելի լաւ է զոհանալ համեստ խուցի մը փիլիսոփայական խաղաղութեամբ, քան՝ զբաղիլ, սին ու չփացած ղուրսի աշխարհով։

Ես կը սիրեմ իմ խուցս եւ անոր խաղաղութիւնը սիրելի։

Բանաստեղծութիւնը կը տիրապետէ հոն, այնքա՛ն միսթիք եւ այնքա՛ն անուշ։

Բո՛ւն... ապո՛ւշ ու տխմա՛ր աշխարհ։ Չէ՞ որ դուն կազմուած ես սուտով ու շլացքով։ Ես կը թքնե՛մ ուրեմն քու երեսիդ։

Քեզի՝ քու բոլոր ճոխ ու փառքաւ տուներդ։ Քեզի՝ քու վաղանցուկ վայելքներդ բոլոր...

Ես՝ խելօք ու բարի քնարերգու, գոհ եմ իմ խուցէս, իմ կեանքէս եւ իմ տնակիս աննման ու անխարդախ խաղաղութենէն։

3.

Ամենայն ինչ, կատարեա՛լ է ահաւասիկ, ո՛վ իմ բարի եւ զգայուն սիրականս։

Տես՝ գիշերը կ'իջնէ արդէն մեր վրայ, հայրական օրհնութեան մը նման, ծանր ու պերճափառ, ու իմ հոգիս՝ հին հէքեաթէն հալածական եւ վտարանդի ճամբորդ, քիչ մը հանգիստի եւ պատառ մը խաղաղ քունի կարօտն է, որ կուլա՛յ։

Մէկ կողմ դի՛ր նախապաշարումն ու ամօթխածութիւնը, ու մօտեցի՛ր ինծի։ Այս պահը, քաղցր է ու անվերադարձ։

Մօտեցի՛ր ինծի, աղջկան մը նման, որ սիրուի՛լ ու փայփայուի՛լ կ'ուզէ, ազնուական տղու մը բարի՛ եւ անոյշ՛ւ գգուանքներուն անձնատուր։

Գիտե՞ս, ի՛նչ քաղցր է մտածե՛լ սիրոյ մասին՝ սիրուելո՛ւ ատեն.. եւ ի՛նչ գերագոյն իմաստութիւն է ճանչնա՛լ երազը՝ երազին մէջ։

Համեստ եմ ես, գիտես, դուն արդէն, ու գիտես նաեւ, որ ինծի համար կը բաւէ՛ որ դուն չունենա՛յ դրացի ըլլաս միշտ, եւ աչքերդ՝ աչքերուս անդունդին վրայ կախո՛ւած ըլլան, մոգական յոյսերու նման երկու, անոնց պէս պայծա՛ռ եւ անոնց նման գրաւիչ։

Ու գիտես, թէ ինծի համար կը բաւէ, որ դուն ունկնդրես զիս եւ սիրես իմ երգերս ու խօսքերս։

Ու այդ քա՛ն միայն։ Անկէ աւելին, Նազովրեցին իսկ չկրցաւ ունենալ։

*
* *

Գեղեցի՛կ հէքեաթ, սիրե՛լ հոգիները նմաններուդ, եւ հոգիները այն միւսներուն, որոնք կը զգան թէ կրնան հասկնալ եւ ըմբռնե՛լ քեզ։

Ու սիրուի՛լ անոնցմէ։ Զգալ՝ մինակութեանդ մէկ պահուն, որ քիչ մը հեռուն սիրտ մը կայ որ կը ճանչնա՛յ քէզ, եւ հոգի մը, որ կը սպասէ՛ եւ կը համակրի՛ քեզի։

Ա՛լ ի՞նչ կ'ուզենք։ Աստուծոյ կրակը՝ թէ Տանդէի դժոխքը։ Քանի՞ հոգի կրնաք համրել, որ այդ ձեւով սիրուած ըլլան։

Մոգական հէքեաթ մ'է այս, որ վերջալոյսներ է ճանչցած միայն եւ չէ յաղեցած տակաւին։

Սէրերը՝ բարի ու աղուոր, խաչուած են ու պիտի խաչուին, մինչեւ որ նորէն աշխարհ գայ Նազովրեցին։ Ու Նազովրեցին, իր փիլիսոփայութիւնը պիտի փոխէ՛ այս անգամ։

«Սիրեցէ՛ք զմիմեանս»ի վարդապետը, «Ատեցէ՛ք զմիմեանս»ը պիտի պատգամէ, սա անբարոյ աշխարհին մէջ, հակառակը ստանալու համար միշտ,

«Սիրեցէ՛ք» ըսաւ, ատեցի՛ն միայն... զուցէ՛ «Ատեցէ՛ք»էն վերջ... սիրե՛լ սկսին։

Սպասելու ենք ուրեմն նոր Նազովրեցիի մը՝ կամ հինին վերստին գալստեան։ Խաղաղութիւն չէ եղած ու չկայ բնա՛ւ։ Սէրը՝ խաղալիք մըն է պարզապէս։ Սրիկայ մարդկութիւն մը, որ սրբութիւններու հայհոյե՛լ գիտէ միայն։ Ապուշ ու տխմար ընկերութիւն, որ արդարութեան համար արիւնի խրախճանքնե՛ր կը սարքէ։ Մ'արդիկ շատ վայրենի են տակաւին, միտքերը՝ չոր ու անթափանց։

Մի՛րտ ու հոգի՞։ Չե՛ն ծնած իսկ տակաւին։

Ամենայն ինչ անկատա՛ր է դրուժան այս դարուն մէջ։

*
* *

Այս օրը կայ միայն, ո՛վ իմ սիրականս։ Ապրի՛նք այս օրը, քանի դեռ կաթի՛լ մը ազնուութիւն կայ մեր մէջ։

Վաղը՝ զուցէ մենք եւս անբարոյանանք։ Նազովրեցին իսկ մեղանչեց։ Կ'ըսեն թէ չկրցաւ յարգե՛լ, յիշատակը ու սրբութիւնը իր առաջին սիրոյն։ Կ'ըսեն թէ իր խաչը, իրմէ լքուած կայսրերուն մեղքն ու անէծքը կը խորհրդանշէ։

Այսօրը երգե՞նք, ուրեմն, ո՛վ իմ բարի ու խելօք աղջիկս, քանի՝ դեռ օրն է անխառն ու անխարդախ։

Վաղը՝ պիտի ճանչնանք ու սորվինք տակաւին։ Մենք չենք մեղաւորը, եթէ մեզ այսպէս պատրաստեցին մեր մեծերը։

Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ Աստուծոյ արքայութիւնը կ'ուզեմ եւ ո՛չ ալ վաղուան յաղթանակը։ Այսօ՛րն է անխարդախ ու կատարեա՛լ ինծի համար։

Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Աթէնք

ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆ

(Նմոյշ մը Խորհ. Հայաստանի բանաստեղծութենէն)

Մարտական, կարմիր գծերից
դուրս,
Թշնամին Թող Թուք ու Թոյն
ցանի,
Պատրաստւում ես դու,
իմ վեհ երկիր,
Բայլշեվիկեան գարնանացանին։

Այն խուլ, մոխիրէ դաշտերի տեղ,
փռվում է բերքուն սեւահողը,
Մաճու ճռռոցն է՛լ երբէք այնտեղ.—
Այսօր դու լսո՞ւմ ես, իմ երկիր,
Արեւն է երգում ու տրաքտորը։

Մեր ցանքսն է հիմա, ողջ աշ-
խարհում,—
Այստեղ ցորեն է, բամբակ, գարի
Այնտեղ լենինեան խօսքն է հաս-
նում.
Բոլոր արեւի տակ հոկտեմբերի։
Ու կոմունիզմի հունտերը չէկ —
Ահա ծաղկում են ողջ աշխար-
հում,
Ու գորշ, իմպերիալ, մութ գիշերը
Հագնում է կարմի՛ր, կարմիր
արիւն...։

Մենք չենք սարսափում մեր ցա-
նածից,
կ'ելնենք յաղթական մի օր հնձի,
Հէնց որ վրնջա երկրում անծիր
բերքուն աշունը—դեղնաբաշ ձի!
Բացուիր, մեծ հնձի շռայլ աշուն,—
Ողջ աշխարհը բռնի հնձի բոցը,
կ'ելնենք երկաթի մեր վաշտերով,
կը հնձենք կարմի՛ր, կարմիր
հունձը։

կոլխոզ կամքով մի, կամքով մի
կուռ,
վեհ բարիկադում աշխատանքի
մեր բռունցքները կը սեղմեն
ռումբ,
կը փոխենք կամքը ահեղ տանկի!
իսկ հիմա — կարմիր գծերից
դուրս,
Թշնամին Թող Թոյն ու Թուք
ցանի,
Պատրաստւում ես դու, իմ վեհ
երկիր,
Բայլշեվիկեան գարնանացանին։
կը բուրի հողը առոյգ ու ջերմ,
կ'ազատւի ծմրան անշունչ կապից
Արեւի երգը պիտի հնչի,—
Շոգի բարձրանայ արտից, ափից։

Մեր ցանքսն է հիմա ողջ աշ-
խարհում,
Այստեղ ցորեն է, բամբակ,գարի,
Այնտեղ լենինեան խօսքն է հաս-
նում,
Բոլոր արեւի տակ Հոկտեմբերի։

Դեռ կը հնձենք մենք վերջին
հունձը,
կը յորդի ուժը մեր շռայլ ուն,
Աշխարհը կը բռնի՛ հնձի բոցը,—

—Ելիր, լենինեան գարնանացան,
Բացվիր, մեծ հնձի շռա՛յլ աշ-
շուն...։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

ԳԵՐՄԱՆԵՒԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աւստրեւգերման մաքսայի[n] համաձայնութիւնը կը շարունա[կ]կէ զբաղեցնել եւրոպական մա[մ]ուլի ուր թեր ու դէմ կարծի[ք]ներ եւ մեկնաբանութիւններ ի[…]բար կը բախին, իրաւ է թէ Աւստրիոյ եւ գերմանիոյ այ[…] մերձեցումը՝ շանթի անակնկա[լ] հարուածի մը պէս պայթեցա[ւ] յաղթական եւրոպայի գլխուն, որ տասնեակ տարիներէ ի վեր վարժուեր էր իր կամքով եւ ու[…]զած ձեւով կարգադրուած տեսնելու միջազգային գործերը։ Այ[ս] անգամ խաբուեցաւ. ու շուա[…]բած մարդու մը պէս՝ իր մա[մ]ուլին միջոցով բերնին կուտա[…] Ստորեւ քանի մը նմոյշներ։

ՍԱՍՏ՝ ԵՐԿՈՒՔԻՆ Ա[…]

«Ցէյլի Հէրըլտ», Անգլի[ոյ] աշխատաւորական օրկանը, իր վե[…]ջին խմբագրականին մէջ կը յա[…] դիմանէ թէ՝ Ֆրանսան եւ Գե[…] գերմանիան։

Ֆրանսայի մասին, դիմ[…] կուտայ — Ֆրանսացիները կը յ[…] մտածին կարծել թէ իրենք միա[…] իրաւունքներ ունին, իսկ գեր[…] մանիան՝ միայն պարտակա[ն]ութիւններ։ Պէտք է վերջ տալ վե[…] սայլի օրերէն մնացած այս եւ[…] խապաշտման։

Իսկ Գերմանիոյ արտաք[ին] նախարարը մերժած ըլլա[…] աւստրեւգերման դաշ[ն]ագրե[…] գերու Դաշնակցութեան քնն[ու]թեան ենթարկելու խնդիրը, «Ցէյ[…] լի Հէրըլտ» կը գրէ — Գերմա[…] կառավարութիւնը կ'որդեգրէ [...] ընգիծ մը որ որքան զաւա[…] նոյնքան եւ անըմբռնելի է […] Հէնտըրսըն առաջարկած էր […] Ազգերու Դաշնակցութեան [...] քննուի այն հարցը թէ մա[…] յին միութիւնը արդեօ՞ք կը[…] մէ ոտնակոխում մը Աւստրի[ոյ] յանձնառութիւններուն եւ յ[…] նած էր այն յոյսը թէ, սպաս[…] այս քննութեան եզրակացութ[…] գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ կա[ռա]վարութիւնները պիտի յետաձ[գ]ե[ն] բանակցութիւնները։

Վեց շաբաթ սպասելու [...] կտրուկ մերժումը կոպտութ[…] պարզ արարք մըն է։ Բայց [...] ման վարչապետին յայտարար[ու]թիւնը թէ Ազգերու Դաշնակ[ցու]թեան քննութիւնը կարելի չէ[…] խառնել աւելի քան անփափ[…] նկատ է։ Ո՛չ Գերմանիոյ եւ ալ ուրիշ որեւէ պետութեան վ[…] վերաբերի վճռել թէ ինչ [...] Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը[…] վճռաբանութեան դնել կամ [...]

Աշխատաւորական թեր[թը] կ'եզրակացնէ — գերման վա[րչա]պետը լաւ կ'ընէ եթէ իր կար[…] ու եղանակները փոխէ, բար[…]մական ոգիով ընդունի Հէն[տըր]սընի բարեկամական առաջ[արկը] եւ հարցը ձգէ Ազգերու Դաշն[ակ]ցութեան, վստահ իր դատին [...] ժին, զոր օրինական տեսակէ[տէն] անխոցելի կը նկատէ։

ԿԵԴՐ. ԽՐՈՂԱ[…]

ՑՆՑԽՍԱԿԱՆ ՆԱՀ[…]

Այս խորագրին տակ գեր[…] նիոյ կեդրոնի կուսակցու[թեան] թերթը «Գերմանիա» կը գ[րէ]

— Աւստրիական տնտես[ու]թիւնը չէր կրնար առանձին [...] հակառակ ձարտարարուեստ[ի] երկրագործութիւնը զիտակ[…] ցնելու ջանքերուն։ Աւստրի[ոյ] բնակչութեան մէկ երրորդը [...] բռնացած է մայրաքաղաքի[ն] ուրիշ երրորդ մը կը բնակի [...] ներուն վրայ, ուր մշակ[…] պայմանները շատ դժուար [...] Աւստրիա կ'արտադրէ միայ[ն] առ 100ը իր սպառման ան[…] մեշտ սնդեղէնէն։ Ան չի [...]

...Գերմանիոյ հանդէպ միացկէց ...ալ՝ երկրագործական տեսա... ...ով, բայց պիտի կրնայ գեր... ...նիոյ ծախել կարագ եւ պա... ...ներ:

...կեդրոնի այս թերթը կ'եզ... ...ցէ հրաւիրելով Չեխօսլովա... ...ն որ միանայ աւստրօ-գեր... ...ն համաձայնութեան:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԻՄՈՒՄԸ

Աւստրիական «Նէօյէ Ֆրա... ...է Փրէսէ» թերթը մեկնաբա... ...լով Անգլիոյ կողմէ Պերլինի եւ ...էննայի մէջ կատարուած դի... ...ումները կը գրէ թէ Գերմանիա ...ւ Աւստրիա չեն ուզեր ստեղծել ...կատարուած իրողութիւն մը, ի... ...նց տնտեսական եւ մաքսային ...ութեան դաշինքը չեն մերժեր ...ննութեանը ենթարկել Ազգերու ...աշնակցութեան մասնագէտնե... ...ուն: «Կայ սակայն անկարելի ...ան մը՝ այն որ առիթը մատ... ...թեթելով՝ քաղաքական դատի ...չեն Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ ...առավարութիւնները: Թող որ ...աւստրօ-գերման դաշինքը չի ...նար որ եւ է քննութեան են... ...թարկուիլ, քանի որ ան ապագայի ...ատում մըն է եւ ներկայիս՝ ...միայն իբրեւ ծանուցուած մը... ...ադրութիւն արժէք ունի:

Թերթը կ'եզրակացնէ.— Թող ...երջապէս, դրական քաղաքակա... ...ութիւն մը կիրարկեն Աւստրիոյ ...եւ Գերմանիոյ հանդէպ: Միակ ...միջոցը պիտի ըլլար ներկայ տագ... ...նապէն դուրս ելլելու. իրաւագի... ...տական խօսակցութիւններով ո... ...չինչ կարելի է փոխել իրականու... ...թենէն, որ անհրաժեշտօրէն տուն ...տալու աւստրօ-գերման պայմա... ...նագրութեան:

ՄԻՏՔԻ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՎԵՍՊԵՐ

Այս երիտասարդ գրողը, որ ...հիմա կ'ապրի Թիֆլիս, առաջին ...անգամ երեւաց Պոլսոյ «Ազատա... ...մարտ» շաբաթերթին մէջ. Վան... ...ցի է:

Թիֆլիսի մէջ հրատարակեց իր բանաստեղծութիւններուն մէկ ...ժողովածուն, «Կայարաններ», որ կը ...բաղկանայ 3 մասէ. I — «Մայ... ...րենի երգեր» (Վան-Երեւան, 1912-1918). 2.— «Եղեւնի» (Երեւան Թիֆլիս, 1918-1922). 3—«Օրեր Նոր» (Թիֆլիս, 1922-1925):

Վերջին կայանին մէջ, «երբ ...աղութեան եւ ուժի լայն թեւ... ...ը — մեր կեանքն ու կուլտու... ...ան հսկող — կը հովանաւորէ մեր ...ողն ու աշխատանքը. — երբ ...րն ու սարսափը չկան, երբ ...այաստանը շաբաթներու ըն... Թացքին՝ տարիներով մեծնալու կը ձգտի», Վեսպեր հրատարակու... թեան կուտայ իր ուշացած երգե... րը: Բոլորն ալ արեւմտահայ բար... բառով: Նոյնիսկ Վեսպեր Վանե... ցիներու լեզուն մաքրած է որձե... ւէգ արտայայտութիւններէ, եւ միակ երիտասարդն է որ Կովկասի մէջ կը յամառի պահել արեւմտա... հայերէնը: Եւ ի՛նչ լեզու: Չափա... զանց քնարական, չափազանց մա... քուր եւ պատկերաւոր:

Արդարեւ Վեսպեր նկարիչ մըն է, բայց նկարիչ մը, որ կը սիրէ գոյներու երաժշտութիւնը: Կը պատկանի տպաւորապաշտ դպ... րոցին:

Կ'երգէ արշալոյսները, վեր... ջալոյսները, ծաղիկները, ջուրերը: Հայաստանի երիտասարդ գրողնե... րուն մէջ Վշտունիի հետ երկուքն են, որ կը գործածեն երկարատող ոտանաւորը, եւ մինչ Վշտունի ձայնական երաժշտութիւն կը փորձէ միայն, Վեսպեր իր նա... խասիրութիւնը կուտայ նկարչա... կան երաժշտութեան: Դեռ իր մէջ կը յամենան դասական ու աւան... դական երանգներ, բայց եւ այն... պէս աւելի անկեղծ եւ յաջող բա... նաստեղծ մը կը մնայ՝ երբ կը գրէ առանց «պրօլէտ գրող» կոչ... ուած տղոց պոռչտան ձեւերուն՝ Հանդարտ, զգայուն եւ գեղապաշտ բանաստեղծ մը, մանկունակութիւնն է որ զինք կը բաժնէ Արտ. Ցարու... թիւնեանի դպրոցէն: Վերջապէս բանաստեղծ մը, որ եթէ անակըն... կալներ չունի, իր գործերուն տաքութեամբ պիտի սիրուի միշտ:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ

Բոլոր հոգեբանները վրդո... վումով մը կը դիտեն, որ արդի երիտասարդութիւնը բարոյա... կան տագնապ մը կ'անցընէ: Սորպոնի մէջ գումարուած բա... րոյական կրթութեան խորհըր... դաժողովը եւս հաստատեց այս վիճակը: Եւ աշխատեցաւ մշա... կել բարոյական կրթութեան նոր ծրագիր մը, որ գործածելի ըլլայ բոլոր ժողովուրդներուն համար:

Այս ժողովին մասնակցող տիկիններէն մէկը, Լօժէն Սի... մոն, կը յայտարարէ.

— «Երիտասարդը հիմա ա... ւելի եւս անգութ է եւ եսա... պաշտ: Որովհետեւ վարժութիւն դարձաւ անգթութիւնը իրեն համար, երբ դուրս ելաւ ամէ... նէն անգութ պատերազմէն: Իր բնական զգայնութիւնը կորսըն... ցուց բոլորովին: Այսպէս ուրեմն մարդը խաղալիկն է իր վար... ժութիւններուն, եւ վարժու... թիւնը կրթութեան գործ մըն է պարզապէս: Անհրաժեշտ է կըր... թել նոր մարդուն սիրտը: Բոլոր ոճիրները կը ծագին այն զան... ցառութենէն, որ սիրտը կը թո... ղու ինքն իր վիճակին: Ամէն մանուկի մէջ գոյութիւն ունին երկու ձգտումներ, մէկը անասա... նական եւ միւսը մարդկային: Մանկութենէ սկսեալ՝ պէտք է փճացնել անասնական ձգտում... ները»:

Ի՛ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՐՏԱԴՐԵՆ

Գերմանական թերթ մը կը հրատարակէ իր գրական աշխա... տակցին մէկ տեսակցութիւնը Ռէմարքի հետ, որ այնքա՜ն աղ... մուկ հանեց իր գրքով, «Արեւ... մուտքէն նոր բան չկայ»:

Ռէմարք այս միջոցին զբա... ղած է սրբագրելու իր երկրորդ գիրքը, «Վերադարձի ճամբուն վրայ» (կամ «Ետքը», ինչպէս կը թարգմանէ «Ցուսաբեր»). Գիրքը իբրեւ թերթօն հրատարակուեցաւ գերմանական թերթի մը, «Մա... թէն»ի եւ ուրիշ թերթերու մէջ: Բայց կը թուի թէ Ռէմարք գոհ չէ: Չափազանց երկար գտնելով զայն, սկսած է կրճատել անխնայ: «Գրելու սկսելէս ի վեր զբաղած եմ կրճատելով: Երկու հազար է... ջէն ջնջեցի հազարը, հազարէն հինգ հարիւրը. Եւ չեմ գիտեր թէ դեռ ո՛րքան պիտի կրճատեմ»:

Ռէմարք երբեք շփացած չէ իր յաջողութենէն եւ կը խոստո... վանի թէ պատերազմը իր աշխա... գնութեամբ չի կրնար հասկցուիլ մէկ մարդու կողմէ, ոչ ալ նկա... րագրուիլ մէկ գրքի մէջ:

ԵՏՐՈՒՍԿԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Էտրուսկ ժողովուրդը, որ, բնակելով իտալական թերակղզիին վրայ, դրաւ Իտալիոյ քաղաքա... կան միութեան առաջին քարը, մէկն է պատմութեան ամենա... հին ժողովուրդներէն, որոնք տա... կաւին ուսումնասիրուած չեն խո... րապէս: Ստուար հատորի մը մէջ, Հարաւային Եւրոպայի նախնա... կան ժողովուրդները, Էատւար Ֆիլիփոն կը հաստատէ թէ Էտ... րուսկները բնիկ ժողովուրդ մըն էին իրենց հողին վրայ: Եաքէն, երբ Եգէական ծովուն ժողո... վուրդը մակընթացութեան մը պէս բարձրացաւ Միջերկրականի արեւմտեան աւազանը խառնուե... ցաւ Էտրուսկներուն՝ ազնուա... ցնելով զանոնք:

Լէոն Հոմօ, նոր հատորով մը, Նախապատմական Իտալիան, ընդհակառակն կը պնդէ թէ Էտ... րուսկները եկած են կամ կեդրո... նական Եւրոպայէն, կամ Փոքր Ասիայէն: Բայց բոլոր այս տե... սակէտները կը մնան վարկած, քանի կարելի չէ կարդալ էտրուսկ... եան արձանագրութիւնները, (Մի... լանոյի ճարտարապետ մը, Ա. Քավալացցի, փորձեց կարդալ հին յունարէնով, բայց ի զուր):

Քիէվի ճարտարապետական վարժարանին նախկին փրոֆէսէօր... ներէն Լուկոմսկի վերջերս հրատա... րակեց խղճամիտ ուսումնասիրու... թիւն մը «Էտրուսկներու արուես... տին» մասին, ներկայացնելով անոնց որմանկարները որ գտնուեցան Քորնէթօ Թարքինիա (գերեզման... ներու քաղաք), Չերվէթրի, Վուլ... չի, Օրվիէթօ քաղաքներուն մէջ:

Ու կը տեսնուի, որ էտրուսկ... եան արուեստը տարօրինակ եւ անակնկալ գեղեցկութիւն մը ու... նի, կենսայորդ եւ խաղաղասէր նկարագիր մը վերագրել կուտայ: Կը ցոլացնէ երկրին բարքերն ու հագուելու եղանակը: Արուեստ մը բոլորովին անձնական: Անշուշտ կա... րելի չէ ուրանալ եգիպտական եւ հելլենական ազդեցութիւնը: Հրա... շալի են որմանկարները, որոնք ճչգրիտ գոյներ ունին, հրապու... րիչ ձեւեր, գործի մը պէս աղուոր:

Իրապաշտութիւն մը, որ զուարթ է եւ ընդհանրապէս կը սիրէ ներկայացնել որսորդու... թեան, ձկնորսութեան, ընտանե... կան կեանքի տեսարաններ եւ դիմանկարներ: Վերջապէս ար... ուեստ մը, որ շատ հետաքրքրա... կան է եւ ցոյց կուտայ թէ Էտ... րուսկները ի՛նչ հետք ձգեցին միջերկրականեան քաղաքակր... թութեան վրայ իրենց թրթռուն նկարագիրով, որ գերեզմանները կը համարէր «ուրախ կեանքի հայելի»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 22 մարտ.— Սէն Լուն ալ տօնեց փետր. 18ի հայ ժողովրդական ապստամբութեան տասնմեակի տարեդարձը, նա... խաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հ. Յ. Դաշնակցութեան շրջանային կոմիտէին ու մասնակցութեամբ Սէն Լուի, Սէն Մարկրիթի Ակնու... նի եւ Համազասպ ենթակոմիտէի ընկերներուն եւ Հ. Յ. Դ. Պատա... նեկան Միութեան Սէն Լուի մաս... նաճիւղին:

Հանդէսին հրաւիրուած էին արդէն գիւղին բոլոր միութիւն... ներն ու կազմակերպութիւնները, եւ Կիլիկիոյ, Աշտիշատի, Տա... րօն-Տուրուբերանի Տիգրանակեր... տի, Հայրենակցականները, Հ. Յ. Դ. Պատանեկանը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղւոյս մասնաճիւղի սկաուտ... ները, Ազգային Մարմիններէն Կրթականը, Թաղական Խորհուրդը, Հոգաբարձութիւնը, Ուսուցչական կազմը, Ուսումնական Խորհուրդը:

Օրուան նախագահ ըն... կեր Մաղաքիա Արսլանեան, հանդէսը բացաւ «Մեր Հայրե... նիքով, եւ բացման ամփոփ ճա... ռով մը:

Սքաուտ Պ. Վրէժ Եղգովան... եան շատ յաջող արտասանութիւն մը ըրաւ, որուն յաջորդեց սքա... ուտներու (Ռվ Հայարի) խմբերգը Հ. Յ. Դ. Պատանեկան տեղւոյն մասնաճիւղէն Յ. Վ. Կօյէճեան, ար... տասանութիւն մըըրաւ Սէն Լուի ըն... կերներէն քեռին երգեց «Հայրիկ Հայրիկը, ծափեր խլելով: Փոքրիկն Խաչիկ Փափազեան արտասանեց «Երբոր ես մեծնամ»ը, խմբեր... գուեցաւ «Դարձեալ փայլեց»ը. Մանկական անուշ առոգանու... թեամբ արտասանեց նաեւ փոք... րիկն Հրաչուհի Արսլանեան:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սէն Լուի սքա... ուտներու կողմէ, խօսեցաւ խըմ... բապետ Ն. Մանուկեանը, փետ. 18ի ապստամբութեան դրդա... պատճառներու մասին որմէ վերջ արտասանութիւններ ըրին Պ. Ս. Պէշկէօթէրեան եւ ընկ. Յ. Մա... նուկեան, կրկին երգեց քեռին: Ու... բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բա... խօս ընկ. Մարութեան որ անդրա... դարձաւ փետր. 18ին նախընթաց դէպքերուն, բոլշեւիկեան սարսափ... ներուն եւ հայրենիքի անկախու... թեան կրկին տիրանալու մեր կա... րօտն ու հաւատքը հաստատեց:

Ն. ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը դարձեալ առիթ մը կուտայ հայ մարզասէր հասարակութեան, դիտելու իր գեղեցիկ խաղը: Այսօր կիրակի, 29 մարտ Ա. խումբը կը խաղայ V. G. A. Ս. Մօռի մէջ, 2 ave. de Neptune, խաղացողներու ժամադրավայրն է Պասթիյլի կայարանը, ժամը 13.30ին 1 B. խումբը կը մրցի J. A. St. Ouenի պահեստի խումբին դէմ, St. Ouenի մէջ ժամը 16ին: Ժամադրավայր ժամը 14ին Porte St. Ouen. պահեստի խումբը կը խաղայ Շավիլ-Վէլիզիի խումբին դէմ: ժամադրավայր 13.30 Էնվալի... տի կայարանը: Wanderers խումբը կը խաղայ Փարիզէն 110 քիլոմեթր հեռու Evreaux քաղաքի Ա. խումբին դէմ: Ժա... մադրավայր 11.30ին Սէն Լա... զարի կայարանը:

Բ. Ժ.

ՀԵԼԼԵՆԱՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Յոյն կառավարութեան որո... շումով «բացարձակապէս ընթացք չպիտի տրուի» հելլենահպատակ դառնալու նպատակով հայ գաղ... թականներու ասկէ առաջ ըրած կամ ասկէ վերջ ընելիք դիմումնե... րուն: Այս մտքով դիմում կատա... րած քանի մը Հայեր կտրուկ կեր... պով մերժողական պատասխաններ ստացան:

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ՆԱՐԼԵԱՆ ԵՒ ՍՏԵՓԱՆ ՊԱՅՊՈՒՐԹԼԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

փարիզ 27 մարտ 1931 միլանօ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՊԱՀԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Բարեգործական գրասենեա... կէն.— Վերջերս Ժընեվի մէջ կա... յացած որոշման մը հետեւանքով, կարգադրուած ըլլալով Սուրիոյ Բարձր Գոմիսէրին նախագահու... թեամբ եւ Ազգերու Դաշնակցու... թեան ներկայացուցիչ Պ. Պիւրնիէի մասնակցութեամբ Պէյրութի մէջ Յանձնախումբի մը կազ... մութիւնը, որուն ձեռքերուն մէջ այսուհետեւ կեդրոնացած պիտի ըլլայ Սուրիոյ հայ գաղթական... ներուն տեղաւորման գործը, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը պաշտօնապէս հրաւիրուած ըլլալով մաս պիտի կազմէ նոյն Յանձնախումբին՝ որ... պէս հայ նպաստամատոյց կազ... մակերպութիւն: Ինչպէս յայտնի է, կայաններու փլուզումին հե... տեւանօք հազարաւոր խեղճ գաղ... թականներու տեղաւորման հարցը բացառիկ կարեւորութիւն մը ստացած է, եւ այդ պատճառաւ իսկ պէտք տեսնուած է Հ. Բ. Ը. Միութեան գործակցութեան: Մի... ութեանս կողմէ այդ նպատակին պիտի տրամադրուի 1500 ոսկիի գումարը որ վերջերս Պէյրութ ղրկուած էր որպէս անմիջական նպաստ: Միութեան Արծաթեայ Յոբելեանին առթիւ այդ գումա... րով պիտի կառուցուի նոր գիւղ մը, «Բարեչէն» անունով:

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՏՈՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Բարեգործականի գրասենեա... կէն կը հաղորդեն թէ կեդր. Վար... չութեան ժողովը որոշեց Միու... թեան 25րդ Տարեդարձին առթիւ Երեւանի մէջ անմիջապէս կա... ռուցանել Բարեգործականի Տունը, Համալսարանի փրոֆէսէօրներուն գիտուններու եւ ուսանողներու բնակութեան համար, որ նկատ... ուած է կարեւոր ծառայութիւն մը: Նուպարեան ընտանիքին նուի... րած 4000 ոսկիէն զատ, Միու... թիւնը 3000 ոսկի եւս պիտի յատ... կացնէ այդ շինութեան, որ կառավարութեան կարգադրու... թեամբ, պիտի կառուցուի Աբով... եան պողոտային վրայ, որպէս Նուպարեան Հիմնարկութիւն: Ա... ռաջին յարկը պիտի զբաղուի Միութեան գրասենեակը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԵՐԸ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՆ ՅԱՆՁՆԵԼ ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐԸ
ՊԱՆՔ ՕԹՕՄԱՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Հայերու ի՞նչ նպատակներով շարժիլը եւ արտասահմանէն ի՞նչ միջոցներով զէնք բերելը յայտնի ըլլալով հանդերձ, եւրոպական պե... տութիւնները այս խնդրին ալ միջամտելով եւ վերջին դէպքերը ...տարուած բռնելով, Բ. Դուռ դիմեցին եւ հատուցում պահանջեցին, ...թէ իրենց հպատակները այդ դէպքերու ընթացքին վնասներու ...թարկուած են: Այս պահանջը ընդունիլ՝ կը նշանակէր հայկական ...դրին ամբողջ պատասխանատուութիւնը մեր վրայ առնել: Առաջին ...գամ բուռն կերպով մերժեցինք այս պահանջը, բայց Պոլիս գըտ... ...ող դեսպանները միաբանաբար կը պնդէին:

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ ԿԸ ՀԱՄԱԿԵՐՊԻ ՎԵՑ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Սուլթան Համիտ շատ կը վախնար օտար պետութիւններու մի... ...ամտութիւններէն: Նոյնիսկ առեն մը ամերիկեան մարտանաւերու ...ր ջուրերը եկած ըլլալու լուրը բոլորովին շփոթութեան մատնած էր ...ւլթանը:

Խնդիրը հեծցնելու եւ պետութեանց հետ մեր յարաբերու... ...թիւնները չխզելու համար, Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի կարգ մը նաւեր ապսպրեցինք եւ հատուցումներու գումարներն ալ անոնց փոխարժէքին վրայ բարդեցինք:

Եւրոպացիներու այդ պահանջը որքան որ տգեղ էր, այս կերպ վճարում մըն ալ այնքան զարմանալի էր:

Պոլսոյ եւ Անատոլուի մէջ ծագած շարժումներն ու ապստամբու... թիւնները թէեւ զսպուած էին, սակայն Թուրքիոյ ներքին գործերուն միջամտելու փափաքը մարած չէր Եւրոպացիներու քով: Ընդհակա... ռակն, անոնք այս դէպքերէն օգտուելով քաղաքական ձեռնարկներու սկսած էին:

Անատոլուի վեց նահանգներուն մէջ գործադրուելու պայմանով կարգ մը որոշումներ տուած էին եւ կ'ուզէին Բ. Դրան համաձայնու... թիւնը ստանալ այս մասին: Այդ որոշումները Թուրք կառավարութեան քաղաքական շահերուն բոլորովին հակառակ էին: Այս կացութեան ա... ռաջքն առնելու եւ այդ նահանգներու պէտքերն ու պահանջները քննելով՝ պէտք եղած բարեկարգութիւնները ընելու համար, Մուշիր Շաքիր փաշայի նախագահութեամբ մասնաւոր յանձնախումբ մը ղրկուեցաւ Անատոլու: Բայց այս կարգադրութիւնները չէին կրնար խնդրին լրջութիւնն ու սաստկութիւնը փարատել. Դեսպանատուներու մէջ ի նպաստ մեզի բան չէր խօսուէր:

Այս կացութեան առջեւ, Սուլթանին մեծ եպարքոսին հանդէպ ունեցած վստահութիւնը նուազեցաւ: Սուլթանը համոզուեցաւ որ ան չպիտի կրնայ այս խնդիրը կարգադրել: Վերջապէս զայն պաշտօնանկ ընելով մեծ եպարքոսութիւնը յանձնեց Խալիլ Րիֆաթ փաշայի, որ այն ատեն ներքին նախարար էր:

Քեամիլ փաշայի պաշտօնանկութեան տարաձայնութիւնը երբ Բե... րայի դեսպանատուններուն մէջ տարածուեցաւ, Աւստրիոյ Ա. Թարգ... մանը պալատ վազեց: Ջիս տեսաւ եւ Քեամիլ փաշայի մասին տեղե... կութիւն ուզեց: Պատասխան չտուի: Իրականութեան մէջ այս դէպքե... րու ընթացքին ամենամեծ դերը խաղացող աւստրիական կառավարու... թեան մէկ պաշտօնեային կողմէ Քեամիլ փաշայի պաշտօնանկութեան շուրջ եղած այս հարցումը զարմանալի գտայ: Օտար տէրութեանց մեր պետական մարդոց հետ այս աստիճան սերտ կապ ունենալը եւ մեր ներքին գործերուն խառնուիլը պատմական ամենամեծ նա... խատինքն էր մեզի:

Քեամիլ փաշայի մասին ինծմէ պատասխան չստացող Թարգ... մանը, քանի մը ժամ վերջ, Բարձրագոյն Դրան վարչապետական ձեռ... նակերպութիւններէն անմիջապէս յետոյ, նորէն քովս եկաւ եւ կրկնեց միեւնոյն հարցումը: Այդ միջոցին քովս կը գտնուէր նոր եպարքոս Խալիլ Րիֆաթ փաշա: Ան պատասխանեց եւ ըսաւ.

— Քեամիլ փաշան Այտընի կուսակալութեան նշանակուեցաւ:

Խալիլ Րիֆաթ փաշա պաշտօնէութենէ հասունցած, աստիճան առ աստիճան բարձրացած, վարչական գործերու մէջ փորձառութիւն ու... նեցած եւ գտնուած պաշտօններուն մէջ լաւ անուն եւ հետք ձգած անձնաւորութիւն մըն էր: Միայն թէ եպարքոսի մը համար անհրա... ժեշտ եղող քաղաքական հասունութիւնը չունէր: Եպարքոսութեան ժամանակ յիշատակութեան արժանի գործ մը չըրաւ:

(Շար.)

ԵԻՐ Կ ԿՈՄԻՏԷՆ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ — ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերները այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Փլաս Շաթլէ Սառա Պէռնարի քովի սրճարանը։

կը խօսի՝ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ. Նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը քառասնամեակի ընթացքին եւ յետոյ։ Կը վիճաբանին ընկերներ ԵՐԻՑԱՆՑ, ԳԷՒՈՆԵԱՆ, ՄՕՋԵԱՆ ԵՒ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ։

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ			
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Տնօրէն-Խմբագիր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
235, Faub St-Martin
PARIS (10e)

MÉTRO: LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Téléphone : NORD 67-23
R. C. SEINE 376.286

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 3 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
31
ՄԱՐՏ
1931

31 MARS 1931

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1532

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԵՏՔԵՐԸ ՋՆՋԵՆՔ… ՉԿՈՐՍՆՑՆԵՆՔ

Քաղաքական կեանքի մէջ, որքան ժանուկ է այս ժողովուրդը, նոյնքան եւ աւելի անճրկած կերպարանք մը կը ներկայացնէ իր մտաւորականութիւնը։ Այսպէս կոչուած «ուսումնական» դասը։

Այս երեւոյթը դժբախտաբար աչքի կը զարնէ մեր բոլոր հոսանքներուն մէջ ալ։

Ընդհանրական երեւոյթ է, — կա՛մ կը խանդավառուինք ոտքը գետնէն կտրելու աստիճան, — «Թագաւորին ձին ինծի նայեցաւ»։ Եւ կամ, այնքան կ'ընկճուինք, կը յուսահատինք որ, Թուրքին բարեւն անգամ շնորհ կը համարենք…

Այս խորհրդածութեանց տուն կուտայ, իբրեւ վերջին երեւոյթ, Եգիպտոսի «Արեւ»ին ծանօթ յօդուածաշարքը։

Մենք երեք խմբագրականներով մէջտեղ դրինք այդ յօդուածաշարքին հակասական, խախուտ եւ անպատուաբեր կէտերը։

Հարկ է անգամ մըն ալ, եւ առանձնապէս երեւան հանել Պ. Վ. Թէքէեանի ամէնէն անքաւելի մեղքը, — իր կորակոր նահանջն ու ընկրկումը՝ իբրեւ քաղաքական գործիչ։

Եթէ «Արեւ»ի խմբագիրը, կանգնած՝ մեր նուազագոյն պահանջներուն վրայ, առաջարկէր բանակցիլ եւ լեզու գտնել Էնկիւրիի հետ, ինքն իսկ Թեկնածու ներկայանալով, կարելի էր կարդալ ու անցնիլ։ Տեսակէտ մըն է, վերջապէս, եւ հաւատացողը կրնար ծափահարել։

Բայց Պ. Թէքէեան այդպէս չըներ։ Ան կը նահանջէ կոնակի վրայ։ Կը լքէ բոլոր դիրքերն ու ճակատները, եւ կը յանձնարարէ միայն մէկ բան, — Զիջինք։ Զգրգռենք։ Զպահանջենք։

…«Մենք կը ջատագովենք զուր Թշնամանքի դադարումը միայն՝ երէկուան երկու կռուող կողմերուն — աճիւոր ձեւով եւ զոհերով, բայց վերջապէս *կռուող* — միջեւ։ Ատոր անմիջական ու համեստ հետեւանքը՝ մեզի ծանօթ է ու կրնայ լաւ միայն ըլլալ. միւսը՝ կրնայ գոյութիւն առնել կամ ոչ, չենք գիտեր. բայց եթէ առնէ՝ ոչինչ չենք կորսնցներ, ընդհակառակն կը շահինք անպայ-[illegible] *ինչպէս կը [illegible], ոչ միայն [illegible] ընկրկում կայ, այլեւ քնաթաթախ թարթափում։*

Բանաստեղծը կ'ուզէ որ դադրին հակաթուրք արտայայտութիւնները, «անզօր սպառնալիքներն ու լեզուագարութիւնները»։ Հետեւանքի մասին ինքն ալ շատ վստահ չէ, բայց հեռուէն մօտէն բարիք մը կը սպասէ։

Արդ, այս գետնին վրայ կենալ եւ Թուրքեւհայ յարաբերութիւնները «դարմանելու» միամտութիւններ ունենալ, կը նշանակէ ամէն ինչ վրայ տալ, եւ փոխարէն ստանալ յաղթական Թուրքին կարմիր քրքիջը, — այնքան դիւային եւ մահացու։

Եթէ անզօր է մեր թշնամութիւնը, եթէ անօգուտ են մեր աննկուն մարտնչումը քառասուն ճակատի վրայ եւ անսասան հաւատքը լաւագոյն օրերու համար, հազար անգամ աւելի անզօր եւ անբարոյացուցիչ է՝ մեր բարեկամութիւնը։

Այսօրուան Թուրքը ի՞նչ պէտք ունի մեր բարեկամութեան։ Ինչո՞ւ կ'ուզէք որ հաւատայ մեր բարեացակամութեան։

Ան իր ուզածն ըրաւ, եւ իր նպատակին հասաւ։ Մենք ջախջախուեցանք եւ ահա կէս ճամբուն վրայ՝ կ'աշխատինք ոտքի կանգնիլ եւ ստանալ մեր իրաւունքները։

Եւ բոլորովին անճար չենք։ Այդ իրաւունքները ձեւ ու մարմին առած են որոշ չափով։ Ունինք խարիսխ մը եւ թանձրացեալ բանաձեւ։ Մենք աւելի բաց կը խօսինք։ Ռամկավարները պարբերաբար մէջտեղ կը նետեն «Մեծ Տեսիլք»ը. իսկ համայնավարները եղած-չեղած ամփոփեր են Երեւանի մէջ։

Եւ ահա ռամկավար «շէֆ» մը, որ կարծես ջաղացքէն կուգայ.

— «Մեզի համար ցանկալի է որ Թուրքիոյ մէջ հանրապետական ռէժիմը ամրապնդուի.

…«Գաղութահայութիւնը պէտք է դադրի, ըստ մեզ, խօսքով ալ՝ ինչպէս դադրած է գործքով՝ Թուրքիոյ դէմ երկրային պահանջներ դնելէ» (*Արեւ*, 11 Մարտ)։

Ուրեմն, կտրուած ճամբան ալ արժէք չունի Պ. Թէքէեանի համար։

Եւ իր կարծիքով, պէտք է խաչ քաշենք բոլոր հետքերուն, բոլոր նուաճումներուն վրայ։ Փոխանակ խաչեր տնկելու անոնց վրայ, եւ անվկանդ շարունակելու ճամբան, հետեւելով բացուած ակօսներուն։

Ինչո՞ւ այս ժողովուրդը երբեք չդարձնէ իր ուսումնականներէն, երբ անոնք են որ չեն գիտեր թէ ի՛նչ կ'ուզեն։ Մանաւանդ, զինքը մինչեւ այստեղ բերելէ յետոյ։

Եթէ ճիշդ է որ «շուտ արթնցանք, բայց լաւ չարթնցանք», կամ «կէս քուն կէս արթուն, առանց մեր շրջապատը եւ արտաքին աշխարհը լաւ տեսնելու, վտանգաւոր շարժումներ ըրինք», — խոստովանինք որ այս ժողովուրդը բաժին չունի այդ մեղքերուն մէջ։

Ընդհակառակն, մեղքի մեծագոյն բաժինը կ'իյնայ ա՛յն սերունդին վրայ, որ Եւրոպա գնաց եւ եկաւ, որ չհասկցաւ ոչ Եւրոպան, ոչ ալ իր շրջապատը, եւ հիմա շան քարոզ կը կարդայ, երբ եօթը սարի շալակն ենք ինկեր։

Կարծիքները ազատ են, բայց մենք ազատ չենք մեր «քէյֆ»ին համաձայն թուղթ փոխելու, երբ ամբողջ ժողովուրդի մը ճակատագիրը կայ մէջտեղ։

Շ.

ՔԷՄԱԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔ ՕՃԱԽՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մ. Քէմալ Թուրք Օճախներու մասին հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Ժողովուրդներու պատմութեան մէջ շրջաններ կան, երբ որոշ նպատակներու հասնելու համար, անհրաժեշտ է համախմբել գոյութիւն ունեցող բոլոր բարոյական եւ նիւթական ուժերը եւ զանոնք նոյն ուղղութեան մէջ դնել։ Մեր ժողովուրդը արդէն իսկ քաղած է պտուղները միութեան եւ համախմբման նմանօրինակ շարժումին։

«Արտաքին եւ ներքին վտանգներուն դէմ, երկրին եւ յեղափոխութեան փրկութեան համար, անհրաժեշտ է համախմբել ազգայնական եւ հանրապետական բոլոր ուժերը։

Հետեւաբար յարմար դատեցի որ Թուրք Օճախները։ որոնք իրենց հիմնադրութեան թուականէն սկսեալ հաւատարմօրէն ու հաւատքով աշխատեցան ազգայնական եւ ռամկավարական մարզին մէջ, եւ որոնք այս ճամբուն մէջ գոհացուցիչ արդիւնքներ տուին, շարունակեն իրենց աշխատանքները բարին կատարեալ իմաստով, մէկ մարմին կազմելով իմ կուսակցութեանս հետ, որ պիտի իրականացնէ նոյն սկզբունքները գործնական եւ քաղաքական մարզերու մէջ»։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՆՈՐ ԺՈՂՈՎԸ ՄԱՅԻՍԻ ԿԻՍՈՒՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

Երեսփոխանական ընտրութեան պատրաստութիւնները ամէն կողմ կը շարունակուին։ Ամէն տեղ որոշուած են երկրորդ կարգի ընտրողներու Թեկնածուները, ու ընտրութիւնը Մարտէն պիտի կատարուի։

Թեկնածութեան համար դիմումները կը շարունակուին։

Մասնաւոր ցուցակով մը որոշուած են այն երեսփոխանները որոնք առաջին, երկրորդ եւ երրորդ ժողովներուն մէջ կը գտնուին եւ խալքէն բաժնուած են։ Խալքի Թեկնածուներուն ցանկի պատրաստութիւնը դեռ չէ սկսուած։

*** Նոր ժողովի առաջին նիստին մէջ, վարչապետ Ըսմէթ դահլիճին հրաժարականը պիտի ներկայացնէ։ Նոր դահլիճին կազմութիւնը դարձեալ Ըսմէթի պիտի յանձնուի։

«Սըն փօսթա»յի տեղեկութեանց համաձայն, նոր դահլիճը կարգ մը փոփոխութիւններով պիտի կազմուի։

Նոր ժողովին մէջ, զանազան ասպարէզներէ անձեր պիտի գտնուին։ Հաւանական է որ երկրագործները մեծամասնութիւն կազմեն։ Ասկէ զատ առեւտրական եւ ճարտարարուեստական գործի տէրեր ալ պիտի գտնուին։

Կարգ մը շրջանակներու երեսփոխանները այս անգամ ուրիշ տեղերէ Թեկնածու պիտի ներկայացուին։ Ասոնց կարգին կը գտնուին Այտընի, Իզմիրի, Պոլսոյ, Ատանայի, Գոնիայի, Սամսոնի եւ Տրապիզոնի երեսփոխանները։

Յայտնի եղած է որ այս անգամուան ժողովը 316 երեսփոխան պիտի ունենայ։ Թեկնածութեան համար դիմողներուն թիւը 1000ը անցած է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Աւստրօգերմանական համաձայնութիւնը

ԽՄԲԱԿԻ ԴԷՄ ԽՄԲԱԿ

Փրակայէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, Չեխոսլովաք կարգ մը պաշտօնական շրջանակներ կը հաւաստեն Թէ, կառավարութիւնը մտահոգ աւստրօգերման մաքսային համաձայնութեան հետեւանքներէն, որոշած է դիմել կարգ մը անմիջական միջոցներու։

Այս նպատակով ալ, արտաքին նախարարը Պէնէս պիտի երթայ Պելկրատ եւ Աթէնք խորհրդակցելու համար յոյն եւ եուկօսլաւ կառավարութեանց հետ։ Այս խորհրդակցութեանց նիւթ պիտի կազմէ պալքանեան պետութեանց միջեւ մաքսային միութիւն մը, որ մաս կազմէ Փոքր-Համաձայնութեան եւ հակակշռէ աւստրօգերման միութիւնը։

Պ. Պէնէս մտադիր է նոյնպէս խորհրդակցիլ ուրիշ շահագրգռուած պետութեանց հետ, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ իրենց բռնելիք դիրքին մասին, երբ աւստրօգերման մաքսային համաձայնութիւնը վէճի դրուի։

*** *Աւստրիոյ փոխ-վարչապետ Շօպէռ պատասխանելով թերթի մը թղթակցին հարցումներուն, յայտնեց Թէ ոչինչ կը հասկնայ մաքսային համաձայնութեան շուրջ տարածուած աղմուկներէն, ըլլայ քաղաքական ըլլայ տնտեսական տեսակէտով։ Աւստրիա եւ Գերմանիա գծած են տնտեսական գործակցութեան ուղղութիւն մը։ Ուրիշ ոչինչ։*

Պ. Շօպէռ կը զարմանայ Թէ ինչպէս այս տեսակ գործակցութիւն մը կրնայ նկատուիլ սպառնալից, այն պատճառով միայն որ գերմանական երկու պետութեանց միջեւ կնքուած է։ Շօպէռ կը յայտնէ նաեւ Թէ անըմբռնելի կը գտնէ երկու երկիրներու հողային անհաւասարութեան առարկութիւնը, ինչպէս նաեւ Չեխոսլովաքիոյ ընթացքը։

*** *Անգլիոյ ճարտարագործներու սենտիքային նախագահը՝ աւստրօգերման մաքսային համաձայնութեան մասին, կառա-[illegible] կէտերը.*

— Մամուլին կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, Աւստրիա եւ Գերմանիա կնքած են համաձայնութիւն մը երկու երկիրներու միջեւ մաքսային դաշինքի մը նախատեսութեամբ։

Թէեւ այս համաձայնութեան մանրամասնութիւնները տակաւին յայտնի չեն, կասկածէ դուրս են սակայն որ, եթէ երկու կողմերը պնդեն, հետեւանքը պիտի ըլլայ այն որ Անգլիայէն գերմանիա ղրկուած ապրանքները իրենց դէմ պիտի ունենան աւստրիական ապրանքները։

Վերջացնելով, անգլիական ճարտարագործներու սենտիքային նախագահը կառավարութենէն կը պահանջէ որ ամէն միջոցի դիմէ, արգիլելու համար այս տեսակ համաձայնութեանց կնքումը։

Հինտէնպուրկ կը դիմէ խստութեանց

Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահը Հինտէնպուրկ, կռթնելով սահմանադրութեան 48րդ յօդուածին տրամադրութեանց, ստորագրեց հրովարտակներ, վերջ դնել կարենալու համար քաղաքական ներքին խռովութիւններուն, որոնք այս վերջերս սկսեր էին յաճախադէպ դառնալ։

Ըստ այս հրովարտակներուն, քաղաքական հրապարակային հաւաքոյթներն ու ցոյցերը թոյլ չպիտի տրուին, եթէ անոնց համար տեղական ոստիկանութենէն նախապէս արտօնութիւն առնուած չըլլայ։

Որեւէ ցոյց պիտի արգիլուի, եթէ հակառակ է օրէնքին եւ կամ եթէ կը վարկաբեկէ կառավարական պաշտօնատարները, զանոնք ծիծաղելի դարձնելով։

Ոստիկանութիւնը պիտի կրնայ արգիլել նաեւ որեւէ ցոյց որ կը կազմակերպուի ընդդէմ կրօնական դաւանանքներու, կամ կը խանգարէ հանրային կարգն ու սարքը։ Ընդդիմացողները երեք ամիս բանտարկութեան կը դատապարտուին։ Ունաեւ, որեւէ կազմակերպութիւն որ կ'անսաստէ, պիտի լուծուի։

Անգլեւհնդիկ համաձայնութիւնը

Քարաշիէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ Թէ հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի Գործադիրը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ վաւերացուց Կանտիի եւ Հնդկաստանի փոխարքային միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը։ Գործադիրի այս վաւերացումը պիտի քննուի Ազգ. Խորհուրդին կողմէ։

Ազգ. Խորհուրդի նիստի բացման, նախագահը Փաթէլ յայտարարեց Թէ Հնդկաստան պիտի յօժարի ընդունիլ Անգլիոյ կողմէ տրուած խորհուրդները. բայց պիտի մերժէ բանակին, ելեւմուտքի եւ արտաքին գործերու մէջ Անգլիոյ միջամտութիւնը եւ յոյս յայտնեց Թէ խորհուրդին անդամները պիտի վաւերացնեն Կանտիի կնքած համաձայնութիւնը։

*** *Ռանկունէն կը հեռագրեն Թէ բաւական Թիւով պիրման ըմբոստներ կրկին զէնք վերցուցին եւ ոստիկանական ուժեղ ջոկատի մը դէմ պայքար մղեցին։ Կռիւը տեւեց մէկ քանի ժամ։ Ըմբոստներէն 30 անձեր սպաննուեցան եւ 100ի չափ ալ վիրաւորուեցան։ Ոստիկաններն ունին 20ի չափ մեռեալ եւ վիրաւոր։*

ՄԱՀ Պ. ՄԱՐԿՈՍ ՆԱԹԱՆԵԱՆԻ

Վաստակաւոր եւ բազմամեայ ուսուցիչ Պ. Մարկոս Նաթանեան մեռաւ շաբաթ երեկոյ։ Նոյն իրիկունը ներկայ էր Ռամկավարներու կազմակերպած մէկ հաւաքոյթին, Սալ Սավանթի, մէջ, ուր ինքն ալ խօսք առնելէ յետոյ, կը նստի տեղը յոգնաբեկ։ Հաւաքոյթը լրացած, երբ ներկաները կը մեկնէին, կը նշմարեն որ Պ. Մ. Նաթանեան տեղէն չի շարժիր։ Արդէն հոգեվարք էր։ Անմիջապէս կը փոխադրեն Charitéի հիւանդանոցը։ ուր կ'աւանդէ հոգին։

ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս յայտնի է, Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը կը պատրաստէ լքեալ գերեզմանատուններուն մէկ մասը ծախելու, մնացեալներն ալ բարեզարդելու յատուկ ծրագիր մը։

Եւ այս գործողութեան մէջ իրենն իբր հիմ ունի գերեզմանատուններու վերջին օրէնքը։

Բայց եւ այնպէս, հակառակ այս մասին հրատարակուած բոլոր լուրերուն, քաղաքապետութիւնը ի վիճակի չէ վերջնական բան մը ընելու, որովհետեւ գործավարներու խորհուրդը կանոնագիր մը կը պատրաստէ գերեզմանատուններու մասին, եւ հարկ է ձեռքի տակ ունենալ այդ կանոնագիրը։

Կանոնագիրը մինչեւ հիմա հաղորդուած պիտի ըլլար, բայց ընտրական գործերուն պատճառաւ գործավարներու խորհուրդը միջոց չէ ունեցած զայն քննելու եւ վաւերացնելու։ Կը կարծուի Թէ մինչեւ Ապրիլի կէսերը պիտի հաղորդուի։

Այնպէս որ, մինչ այդ՝ վաճառման ոեւէ գործողութիւն չի կրնար կատարուիլ։

Արդէն, գերեզմանատուններու յանձնումի մասին վէճ կայ քաղաքապետութեան եւ Էվգաֆի միջեւ։ Այս վերջինը չուզեր յանձնել կարգ մը գերեզմանատուններ եւ ձեռքի տակէ ծախելու ելած է։ Քաղաքապետութիւնն ալ մէկ կողմէ բողոքած է ներքին գործավարութեան, միւս կողմէն ալ Թափուի վարչութեան դիմած է, այդ գերեզմանատուններուն «Թափու»ն ստանալու համար։

10,000 ՈՍԿԻԻ ՆՈՒԷՐ ՄԸ

Պոլսոյ քաղաքապետական ժողովը իր այս տարուան պիւտճէին մէջ 10,000 ոսկի դրած է, յատկացուելու «փոքրամասնութեանց բարեգործական հաստատութեանց»։

Յայտնի չէ Թէ որո՞նք են այդ հաստատութիւնները եւ ի՞նչ հիման վրայ պիտի կատարուի գումարին բաշխումը։

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս յայնի է, Թրքուհիներու միութիւնը դիմում կատարած էր որ կիներն ալ երեսփոխանական ընտրութեան մէջ քուէարկելու եւ ընտրելու իրաւունք ունենան։ Դիմումին ի պատասխան յայնուած է որ այս անգամուան ընտրութեան համար կարելի չէ ընթացք տալ եղած առաջարկին։ Ասոր վրայ, Միութեան որոշումով Էնկիւրի գնաց նախագահ Լաթիֆէ Պէքիր հանըմ, իրենց իրաւունքը անձամբ պաշտպանելու համար իրաւասու անձնաւորութեանց առջեւ։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Մոսկուայի պետական հրատարակչականը ձեռնարկեց քաղաքացիական կռիւներու պատմութեան հրատարակութեան։

Գործը որ պիտի բաղկանայ 10 հատորներէ, պիտի տպուի 500,000 օրինակ։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

1914ի պատերազմէն առաջ, Ֆրանսա աշխարհի սեղանաւորն էր եւ ֆրանսական ժողովուրդը իր ձեռքին մէջ ունէր մեծաքանակ օտար արժեթուղթեր։ Այդ էր պատճառը որ 1870ի ֆրանքօ-գերման պատերազմէն հազիւ երկու տարի անցած, Ֆրանսան կըրցաւ առանց մեծ դժուարութեան եւ մանաւանդ առանց իր դրամի գինը խախտելու, Գերմանիոյ վճարել՝ հինգ միլիառ ֆրանք պատերազմական տուգանք։ Այն ժամանակուան հինգ միլիառ, այսօրուան թուղթերով կ'արժէ 25 միլիառ ֆրանք, իսկ եթէ ֆրանքի գնման կարողութիւնն նկատի առնենք, թերեւս 50-60 միլիառ...

Ֆրանսացիները կառավարութեան ծախեցին իրենց օտար արժեթուղթերը, որոնց շնորհիւ պետութիւնը կրցաւ հայթայթել բաւականաչափ օտար դրամ, իսկ ֆրանսացիներն ալ փոխարէն ստացան Թիէրի հրապարակ հանած պարտաթուղթերը, շատ նպաստաւոր պայմաններով։

Հին աւանդութիւնը շարունակեց մինչեւ 1914, Ֆրանսան մեծաքանակ դրամ փոխ տուաւ օտար երկիրներու, որոնց մէկ մասը սնանկացան, ինչպէս Ռուսիա, Թուրքիա, Աւստրօ-Հունգարիա եւ այլն։

Թուրքիա պատերազմի նախօրեակին Ճավիտ պէյի միջոցաւ կնքած էր արդէն 200 միլիոն ֆրանքի փոխառութիւն մը եւ մաս մը դրամ ալ առ հաշիւ ստացած։ Այդ դրամով էր որ Գերմանիայէն զէնք գնեց Ֆրանսայի դէմ։

Վերջին պատերազմին ալ, ժողովուրդը իր ամբողջ արտասահմանեան պարտաթուղթերը տրամադրեց պետութեան՝ փոխան ֆրանսական պարտաթուղթերու, բայց խորխորատն այնչափ մեծցաւ հետզհետէ, որ անկարելի էր լեցնել եւ ժողովուրդը քամուեցաւ։ Ֆրանքօ-գերման պատերազմի միջոցին հանուած ֆրանսական պարտաթուղթեր գնողները շահեցան, որովհետեւ աժան գնեցին եւ յետոյ լաւ տոկոսներ ստացան, մինչդեռ վերջին պատերազմին փոխ տուողները իրենց պահանջին միայն մէկ հինգերորդն ստացան, ֆրանքի գինին անկումով եւ մէկ հինգերորդի արժէքով կայունացումով։ Թէեւ յաղթական, բայց Ֆրանսա ալ սնանկացաւ որովհետեւ իրեն մէկ ֆրանք փոխ տուող ֆրանսացիներուն միայն 20 սոնթիմ վճարեց եւ հաշիւը փակեց։

Վերոյիշեալ սնանկութեանց պատճառաւ, արտասահման զետեղուած ֆրանսական դրամներու մեծ մասը կորսուեցաւ անդարձ եւ ֆրանսացի ժողովուրդն ալ սկսաւ իրաւամբ անվստահ վերաբերում ունենալ արտասահմանի հանդէպ եւ պատրաստ գումարները ամբողջովին յատկացնել տեղական փոխառութեանց եւ զանազան ճարտարարուեստական ձեռնարկներու։ Մեծ մասով այս պատճառաւ է որ Պանք տը Ֆրանսի ոսկիի մթերքը կը ստուարանայ հետզհետէ, որովհետեւ դէպի դուրս դրամի ճամբորդութիւնը կասած է, իսկ դէպի ներս կը խուժեն օտար դրամներ, շահու ակնկալութեամբ։

Խնդիր է թէ պետութեան առհասարակ երկրի ընդհանուր ելմտական կացութեան համար, լա՞ւ է որ ֆրանսական դրամագլուխն այսպէս ձեռնպահ մնայ արտասահմանեան փոխառութեանց հանդէպ։ Այս մասին շատ մելան սպառած է եւ այն եզրակացութեան հասած են դրամատէրերը թէ փափաքելի է որ Ֆրանսա ալ սկսի իր հին սեղանաւորական դիրքը վերագրաւել, պայմանաւ որ նախկին մտայնութիւնը եւ նախկին պայմանները բարեփոխուին եւ յարմարցուին նոր կեանքին։

Պատերազմէն առջի մտայնութիւնն էր՝ գոհանալ համեստ, բայց հաստատուն տոկոսով մը։ Ֆրանսացին կը սիրէր գիտնալ թէ օրինակ տարեկան այսչափ եկամուտ պիտի ունենայ եւ իր ծախքերը յարմարցնելով այդ եկամուտին, կը քաշուէր գործէ։ Ճարտարարուեստի արժեթուղթերէն կը խորշէր, որովհետեւ անոնք հաստատուն եկամուտ չէին ապահովեր. տարի մը կրնային աւելի տալ եւ տարի մը նուազ։

Միեւնոյն ժամանակ, պետութիւնն ալ կը քաջալերէր օտար պարտաթուղթերու արձանագրութիւնները, որովհետեւ այդպէսով իր ձեռքին մէջ զէնք կ'ունենար իր քաղաքական նպատակներն հետապնդելու եւ իր կամքը պարտադրելու պարտատէր պետութեանց։ Եթէ Ֆրանսա իր քսակը լայնօրէն բացած չըլլար ցարական Ռուսիոյ առջեւ, կասկածելի է թէ ֆրանքօ-ռուսական դաշնագրութիւնը կրնար կնքուիլ։

Կառավարութիւնը իր այդ քաղաքականութիւնը կ'արդարացնէր՝ պահանջելով փոխառու պետութիւններէն որ [illegible] մասով անպատճառ ֆրանսական ապրանք գնուի։ Բայց որչափ ալ որ ապրանք ծախուէր, ամէն տարի մեծաքանակ հնչուն ոսկի կ'անցնէր արտասահման, առանց մեծ երաշխիքներու։ Գաղափար չունէին այն ժամանակ թէ երկարատեւ պատերազմ մը ինչ վերիվայրումներ կրնայ յառաջ բերել միջազգային տնտեսական կացութեան մէջ եւ թէ փոխադրուած գումարներն ի՛նչպէս կրնան մէկ օրէն միւսը ցնդիլ։ Բոլշեւիզմին վրայ չէին խորհեր եւ կը կարծէին թէ վարչաձեւի ինչ փոփոխութիւն ալ որ ըլլայ երկրի մը մէջ, մէկ կառավարութեան կնքած յանձնառութիւնները նուիրական պէտք է նկատուին նաեւ յաջորդներու կողմէ... Երանելի ժամանակներ։

Նոր պայմանները կը պահանջեն, ուրեմն կարելի եղածին չափ զգոյշ ըլլալ եւ տոկոսի ու գլխավճարի համար երաշխիքներ ստանալ, որոշ դրամներ հիմք ընդունելով եւ ապագային կարելի ամէն թիւրիմացութիւններն ու անհամաձայնութիւնները նախատեսելով։

Ինչ են այդ երաշխիքները։

1929ին, երբ Ռումանիա փոխառութիւն կնքել ուզեց, ֆրանսացի դրամատէրերը պահանջեցին որ Ռումանիոյ Ազգային Դրամատան մէջ ֆրանսացի մը գտնուի իբր մասնագէտ խորհրդատու։ Այս առաջարկը վիրաւորիչ նկատուեցաւ ռումանական ազգային արժանապատուութեան համար, բայց դրամատէրերը պնդեցին եւ միջոց մը գտնուեցաւ ֆրանսացի մասնագէտ մըն իբր պաշտօնեայ ընդունելու։

Այժմ ալ Եուկոսլաւեան կը բանակցի փոխառութեան մը համար, որպէս զի տինարը կայունացնէ։ Եուկոսլաւիայի ելմտական վիճակը շատ բարգաւաճ է, բայց Ֆրանսացիները կը տատմսին, որովհետեւ անցեալ տարի, Սերպիան ոսկի ֆրանքով պատերազմէն առաջ կնքած մէկ փոխառութեան համար ուզեց թուղթ ֆրանք վճարել եւ Լահէյի իրաւարարական ատեանին դիմեց, դատը կորսնցուց եւ պզտիկ մնաց։ Ֆրանսան այժմ կը պահանջէ աւելի որոշ յանձնառութիւններ, յառաջիկային վէճ չունենալու համար։

Եուկոսլաւիոյ մէջ ալ Ֆրանսայի նման կայ մենաշնորհներու անկախ գանձ մը, որուն հասոյթները լիովին կը բաւեն արտաքին պարտքերու տոկոսներուն։ Այդ հաստատութեան մօտ կան երկու մասնագէտներ, մէկը ֆրանսացի, միւսը ամերիկացի, որոնք կը ներկայացնեն օտար պահանջատէրերը։

Այժմ կը խօսուի նաեւ իտալական փոխառութեան մը վրայ, բայց չեմ կարծեր թէ Մուսոլինի պիտի զիջանի Ֆրանսայի մէջ պարտաթուղթ հրապարակ հանելու։ Ամէն պարագայի մէջ, եթէ ճիշդ ալ ըլլայ այդ լուրը, կասկածելի է թէ ֆրանսացի դրամատէրերը սիրով պիտի ուզեն պահանջատէր ըլլալ ժողովուրդի մը, որուն վարիչները կ'եռան միշտ եւ առիթ չեն փախցներ իրենց դժգոհութիւնը յայտնելու պատերազմի հաշուեյարդարէն։

Միջազգային նոր բարդութեանց պարագային, ի՞նչ կ'արժեն երաշխիքները։ Անտարակոյս ոչ մէկ բան բայց ամէն ինչ յարաբերական է Այնշթայնէն ի վեր եւ խոհեմութիւնն աւելի լաւ է քան անխոհեմութիւնը։

Մ. Տ.

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ
ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաշէն գիւղի բնակիչները շատ աշխատասէր եւ կենսունակ տարրեր կը բաղկանան։ Երկրագործութեան մէջ մանաւանդ անհամեմատ յառաջդիմութիւններ ունեցած են այս մէկ երկու տարուան ընթացքին։ Այնպէս որ իրենց արտադրած բերքը բաւական է հոգալու ամբողջ ծախքերը։

Աշնանացանքի համար այս տարի Հայկաշէնի գիւղացիները մշակած են մօտաւորապէս 1700 տէօնիւմ։ Անցեալ տարի հակառակ անոր որ բերքը շատ գոհացուցիչ չէր եղած՝ կարգ մը վնասակար միջատներու եւ մարախի գործած աւերի պատճառաւ, դարձեալ ժողովուրդը չէ նեղուած հացահատիկի համար։ Իսկ այս տարի, ինչպէս կը տեսնուի արդէն դաշտերու կանանչութենէն եւ ցանքի կենդանութենէն, բերքը կը յուսացուի որ գոհացուցիչ ըլլայ եւ գիւղացիները ապահովելէ վերջ իրենց պարէնը, մաս մըն ալ ծախելով վճարեն իրենց պարտքերը։

Կարելի չեղաւ իւրաքանչիւր ընտանիքի հացահատիկին յատկացուած տարածութիւնները ստուգել. սակայն իբրեւ բանջարանոց եւ պարտէզ ամէն ընտանիք երկու տէօնիւմ հող ունի։

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԸ

Գաղթականաց Յանձնախումբը իր հիմնած գիւղերու բնակիչներուն առաջին տարիներու ապրուստը հոգալէ զատ, իւրաքանչիւրին կուտայ նաեւ լծկան եզներ եւ կաթնտու կենդանիներ։ Բացի այդ կարգ մը ընտանիքներ իրենց պզտիկ խնայողութիւններով ինքնաբերաբար կը գնեն կենդանիներ։ Ներկայիս Հայաշէն գիւղը ունի հետեւեալ կենդանիները.

	հատ
Լծկան եզ	70
Կով	50
Հորթ	40
Էշ	15
Ձի	1
Գումար	176

Ասոնցմէ զատ գիւղացիներուն տրուած են ոչխարներ, այծեր եւն., բայց դժբախտաբար հօտը հիւանդութեան մը պատճառաւ մեծ կորուստներու մատնուած է եւ շատեր սատկած են։ Գիւղի մէջ կը տեսնուին բազմաթիւ հաւեր, աղաւնիներ, հնդկահաւեր, շուներ եւ կատուներ։ Անանկ որ գիւղի մը բոլոր կատարելութիւններով օժտուած է Հայաշէնը։

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾ

Ինչպէս յիշած էինք նախորդ անգամ գիւղը ունի առանձին վարժարանի ընդարձակ շէնք մը։ Երկու կարող ուսուցիչներ կ'աւանդեն հայերէն, ֆրանսերէն եւ արաբերէն դասեր։ Աշակերտութեան ընդհանուր թիւն է 73, 45 մանչ եւ 28 աղջիկ. գիւղը ունի նաեւ փոքրիկ գրադարան մը, որ կազմուած է զանազան ազգային անհատներէ եւ միութիւններէ եղած նուիրատուութիւններով։ Ուսուցիչներու ամսականներն ու դպրոցի մնացած բոլոր ծախքերը կը հոգացուին Գաղթականաց Յանձնախումբի կողմէ, հետեւաբար գիւղացիները կրթական ոչ մէկ տուրք ունին։

Գիւղացիներու հոգեւոր մխիթարութիւնը տեղի կ'ունենայ այցելու քահանայ հայրերով, որ Հալէպի Առաջնորդարանի մասնաւոր կարգադրութեան մը համաձայն կանոնաւորաբար կը կատարուի։ Դպրոցի ընդարձակ շէնքը այդ պարագային կը գործածուի իբրեւ եկեղեցի։

Հայկաշէնի բնակիչները կը բաղկանան ընդհանրապէս Խարբերդցիներէ. քանի մը ընտանիքներ ալ կան Վանէն եւ Մուշէն։

Այս գիւղը Հարիմ Գազայէն [illegible] հանէի մօտ, Հալէպ-Անտիոք մեծ ճամբու վրայ կը գտնուի։

ԱՊՏԱԼ-ՀԻՒԻԿ

Հայաշէն գիւղէն կէս ժամ հեռու, դէպի հիւսիս, միեւնոյն կալուածին վրայ կը գտնուի երկրորդ մեծ գիւղը՝ Ապտալ-Հիւիկ, ուր Ազգերու Դաշնակցութեան Գաղթ. Յանձնախումբին կողմէ շինուած են 60 տուներ, 1 դարմանատուն, 1 դպրոցի շէնք։ Իւրաքանչիւր ընտանիքի համար իր բնակարանին կից, շինուած է ախոռ մը։

Այս գիւղին մէջ շինուած են նաեւ մի քանի երկյարկանի տուներ։ Տուներու կարեւոր մէկ մասը կղմինտրով ծածկուած է։ Գիւղացիները ունին կղմինտրի փուռ մը, ուր իրենց ձեռքերով կը պատրաստեն կղմինտրները։

Ապտալ-Հիւիկի մէջ այժմ կը գտնուին 60 ընտանիք, 247 հոգի։ 1930 տարուան ընթացքին երկու ամուսնութիւն, 20 ծնունդ եւ 5 մահ պատահած են։ Այս ընտանիքներու բացարձակ մեծամասնութիւնը Մարաշցիներ են։

Այս գիւղը մեծ կարեւորութիւն տուած է պարտիզպանութեան եւ հասցուցած գեղեցիկ պարտէզ մը։

Տնկուած ծառերու թիւը.

Թթենի	1500
Որթատունկ	300
Ծիրանի	3000
Դեղձենի	750
Սալորենի	100
Խնձորենի	400
Թզենի	350
Նռնենի	500
Նորաշխարհ	10
Վարդենի	500
Ուռենի	500
Բարտի	35000
Սօսի եւայլն.	200
Ընդհ. գումար՝	43110

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

Ինչպէս միւս գիւղերը, Ապտալ-Հիւիկն ալ ունի իր ազգային դպրոցը։ Ուսուցիչ մը եւ ուսուցչուհի մը կը վարեն դպրոցը որ 50 երկսեռ ուսանողներ ունի, 26 մանչ, եւ 24 աղջիկ։ Յանձնախումբը կը հոգայ կրթական բոլոր ծախքերը։

Կրօնական արարողութիւնները կը կատարուին Հալէպի Առաջնորդարանին կողմէն նշանակուած քահանայի մը միջոցաւ որ միեւնոյն ժամանակ Հայաշէնի ալ քահանան է։

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

Շնորհիւ նախանձելի տարուան բերքին, այս գիւղի բնակիչները իրենց պէտք եղած պարէնը ապահովելէ վերջ. կրցած էին մէկ մասն ալ ծախել եւ նոր կենդանիներ գնել։ Որով Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ տրուածներն ու իրենց գնածները միատեղ, այսօր գիւղացիները ունին հետեւեալ կենդանիները.

Եզ եւ կով	115
Հորթ	73
Ձի	13
Էշ	6
Խոզ	45
Ընդհ. գումար	252

1000է աւելի հաւ ունին գիւղացիները։ Աշնանացանքի համար մշակած են 1000 տէօնիւմ հող։

(2) (Շար.)

ԲՈՂՈՔԻ ՁԱՅՆ ՄԸ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԷՆ

Սօֆիայի «Նոր Արաքս»էն (18 մարտ) կ'արտատպենք հետեւեալ հատուածը։ (Ստորագրողը անդամ է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուլկարիոյ Շրջ. վարչութեան)։

Խօսքը Ֆրանսահայ Արիներու մասին է։

Հարց կուտանք։

Նորահաս սերունդի այլասերման վտանգին առջեւ՝ յանուն ինչի՞ անոնց բաժանումը մայր կազմակերպութենէն։ Սկաուտական ո՞ր սկզբունքն է, որ սերունդի մը փրկելէն աւելի արժէր։ Ո՞ր գերագոյն օրէնքն է, կամ ո՞ր հանրօգուտ առաւելութիւնն է, որ այդ պառակտումը պարտադրէ, ու մանաւանդ ի՞նչով կ'արդարանայ անոնց գտած քաջալերանքը, պաշտպանութիւնը եւ հովանաւորութիւնը խելահասներու կողմէ։

Կ'ընդունինք որ Ֆրանսայի Հ. Մ. Ը. Մ.ի շրջանը ունեցաւ իր գործունէութեան պակասը ու ատեն մը այդ տղոց չտուաւ այն խնամքը որուն արժանի էին։ Կ'ընդունինք դարձեալ, որ խարխափումներ տեղի ունեցան պայմաններու հարկադրանքին տակ կամ, լաւագոյնը ձեռք բերելու միամիտ յոյսով, մինչեւ իսկ բնական կը գտնենք, որ այդ տղաքը ի վերջոյ խորհին իրենց գլխուն ճարը եւ ինքնագլուխ գործել փորձեն։

Բայց այսօր, երբ նոր եռանդով եւ լաւագոյն ուժերով գործի են լծուած եւ օրը օրին կը ստուարանան Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական շարքերը, ինչո՞վ արդարացնել անոնց դիրքը։ Ցամառութիւնը եւ թշնամական ընթացքը հանդէպ իրենց հարազատ եղբայրներուն՝

Ցետոյ, ի՞նչպէս համեմատութեան դնել անոնց դատապարտելի վերաբերմունքը իրենց Հայու եւ իրենց Արիի հանգամանքին հետ։

Ո՞վ պիտի կարենայ պնդել թէ անոնց ընթացքը — որուն բոլոր տգեղ կողմերը ծանօթ են մեզի — պատիւ կը բերէ նաեւ իրենց՝ իբր Հայ եւ իբր Արի. եւ ապա իրենց ազգին եւ ծնողքին։

Ո՛չ, բաւական է, մի՛ ստեղծէք այնպիսի պայմաններ, որոնց իբր հետեւութիւն Հայու մեր կարգ մը բացասական կողմերը զարգանան մեր նորահաս սերունդին մէջ։

Չարիքի արմատը կը գտնուի
մեր մարզիկ երիտասարդ
ոչ միայն ներկայ պառակ
այլ անոր յարատեւօրէն
տողական մտայնութեան

Զգուշացէք այդ
Պարտադրեցէք այդ տղոց
րագուեան մայր կազմա
թեան մէջ՝ փոխանակ անոր
հասցնելու եւ զայն վարկա
լու օտարներու առջեւ։

Բոլոր պատճառաբան
ները երկրորդական արժէք
Անոնք մանրամասնութիւ
լով ու անոնց պատճառաւ
չէ ականատես ու մասնակից
նալ ամբողջ սերունդի մը
սերումին ու անոր հոգեկան
ճատումին։

Կարեւորը սերունդի գո
նումն է, անոր ազնուացում
Մանրամասնութիւնները եւ
ու պատիր «սկզբունք»ները
խաբող եւ մոքերը մոլոր
Այլասերումի վերահաս այ
տանգը պիտի դիմագրաւենք
սեղմենք մեր շարքերը,
մօտենանք եւ սերտօրէն
իրարու։ Այլապէս ծանօթ
ծանօթ թշնամին որ միշ
գործէ մութին մէջ ու մի
բաժնէ իրարմէ, շուտով
տիրէ մեզի։

Այս ազդարարութեան
տի չբաւականանք սակայ

Ն. ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ

Ֆիլիպէ

ԱՇԽԱՏԱՆՔՆ Է
ԿԸ ՓՐԿԷ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Վերջին
ամսուան ընթացքին Ա
Հայ Հասարակութիւնը
ունեցաւ, տեսնելու, գ
գնահատելու Ա. Ե. Հ.
Երկու հանդէսներ, 6էն 10
րեկան պզտիկներու կողմ
ցադրուած, եկան հաս
թէ ինչ որ պայմաններու
մանակի դժուարութիւն
արգելքներ կը կոչենք, կ
հարթել ճիգով եւ տեւակ
խատանքով։ Ինչպէս ող
երեւոյթ է տեսնել, իրենց
քը a b cին առջեւ բացող
տիկներ, որոնք Հայ երգը,
բառը եւ Հայ պարը կը ցոյ
րեն։ Այդ պզտիկներու ա
նութիւններէն, խաղերէն ե
գերէն ստացուած տպաւոր
գոհունակութիւն է։ Հա
թիւն չէ միայն, որ բնակ
պիտի ունենար որեւէ Հայ
միաժամանակ հիացում մ
արդիւնքը երեւան հանող
տանքին հանդէպ։ Թեր
կարելի է այսպէս ըսել ու
բայց անոնք որ գիտեն թ
աշխատանքին ինչ պայմա
մէջ կատարուած ըլլալը
կրնար իրենց հիացումը չ
աշխատաւորին։

Պզտիկներ՝ ամէն օր
սական վարժարան գացող
թուան մէջ երկու օր ունին
ազատ։ Մէկը կայ, մեր
մէջ, Տիկ. Եւլէն Բիւզանդ
հաւաքէ այդ պզտիկներէն
իր սենեակին մէջ, ժամեր
զբաղի անոնցմով, պարել,
արտասանել կը սորվեցնէ,
զգալ իր եւ ընտանիքին
թիւնները ու այսպէս գ
ջանքերէ յետոյ, ժողովուր
ներկայացնէ արդիւնքը։
շաբաթ գիշերուան հանդէ
տեսայ ներկաներէն մէկ
հիացումի եւ գոհունակութ
խօսք չունենար։ Հանդէ
նակցող պզտիկներու այս
մէջ յառաջդիմութիւնը
լապէս կախում ունի ծնողք
որոնք երբ, թափուած աշխ
քին եւ գոհողութեան հ

գիտնան պաշտել եւ տեւական դարձնել իրենց քաջալերանքը, որ մը գլխէն չպէտք ունենան իրենց զաւակը օտարացած եւ խորթացած տեսնելու: կասկածէ դուրս է որ Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը, իր արդի վարիչով չպիտի թոյլ տայ եւ տկարանայ իր ծիրին մէջ, երբ իր հետ զգայ մեծ ժողովուրդին համակրութիւն ու քաջալերանքը՝ գործնական եւ արդիւնաւոր ճամբու մէջ է մեր Կարմիր Խաչը, ան զուգընթաց կը գործադրէ իր նպատակներէն հիմնական երկու կէտերը.

— փրկել հայ մանուկները օտարացումէ եւ հնարաւոր չափով նիւթական օժանդակութիւն հասցնել արտասահմանի Կ. Խաչի ձեռնարկներուն:

Այս հանդէսին ականատեսը կը մղուի կարգ մը խորհրդածութիւններու եւ կը հարցնէ ինքզինքին, թէ ինչո՞ւ ֆրանսահայ գաղութին մէջ, հանրային շատ մը ձեռնարկներ չեն յաջողիր, յուսահատութեան մատնելով նոյն իսկ ձեռնարկողները:

Մեր իրականութեան մէջ աշխատանքի նիւթը չէ որ կը պակսի, այլ հաւանաբար աշխատաւորի յարմարութիւնը: Ձեռնարկի մը համապատասխան ընդունակութիւն ունեցող անձ մը կամ անձեր եթէ գտնուին գաղութի մը մէջ, յաջողութիւնը մեծապէս կ՚ապահովուի: Բայց գործը կը ձախողի, ինչքան ալ գործնական եւ օգտակար ըլլայ, երբ կը յանձնուի անընդունակ ձեռքերու: Կ. Խաչը կը յաջողի Ալֆորվիլի մէջ, որովհետեւ ան գտած է իր յարմարագոյն աշխատաւորը, բայց կը կորսնցնէ ուրիշ տեղ մը, որովհետեւ չունի կամ չի ճանչնար ուրիշ որեւէ ձեռնարկի համար: Այս հաստատումը պիտի մղէր որ տրամաբանօրէն որեւէ գաղութի մէջ որեւէ գործի սկսելէ առաջ, փնտռել թէ այդ գործին յարմարութիւն ունեցող անձեր կա՞ն թէ ոչ: Ապահովաբար նախընտրելի պիտի ըլլար որեւէ գործի սկսելէ առաջ, անոր տեւականացման եւ յաջողութեան վստահութիւնը ունենալ: Առանց այդ վստահութեան աւելի լաւ է բնաւ չսկսիլ ու խնայել ձեռնարկողներուն անյաջողութեան տխուր հետեւանքները: Տեղ մը Հ. Մ. Ը. Մ.ը յաջողութեան յոյսեր կուտայ, ուրիշ տեղ մը Հ. Կ. Խաչը, տարբեր շրջան մը դպրոցական ձեռնարկ մը: Իւրաքանչիւր տեղի մէջ պէտք է սկսիլ եւ ուժ տալ միայն իր միջավայրի համապատասխան ձեռնարկին:

Ճիշդ է որ այս գործերէն շատերը իրարու լրացուցիչ են եւ չեն խաչաձեւեր իրար, կարելի է անոնք բոլորը գործադրել շրջանի մը մէջ ուր չեն պակսիր իրաքանչիւրին համապատասխան աշխատող ձեռքեր, բայց անոնց գործադրութիւնը այս պայմանով միայն:

Ալֆորվիլ մեծ գաղութ մըն է 4 5000 կը հաշուուի հայերու թիւը: Հոն կարելի է ամէն աշխատանք կատարել, բայց փորձուած շատ մը գործեր անյաջողութեան են մատնուած, ճիշդ վերը յիշուած պատճառով: Կարմիր Խաչը չունի այդ արգելքը: Անոր ճամբան բաց է. իրմէ կախում ունի այդ ճամբան լայնցնելն ու իրականացնելը:

Ներկայ մը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԻՖԻՄԱՑՈՒԹԻՒՆ

Մի խաղ գոյութիւն ունի ռուսաց խաւերում, որ կոչւում է՝ «փճացած թէլէֆոն»: Մեր հեռախօսները փճացած չեն մեծ մասամբ, այլ փճացած են մեր հեռախօսների կենտրոնները, որոնք մեծ եռանդով փճացնում են մեր ջղերը, (ականջը խօսի Երեւանի հեռախօսային կենտրոնի): Սակայն նիւթս այս չէ: Այս խնդրի վրայից անցնենք:

«Փճացած թէլէֆոն» խաղը բազմամարդ խաղ է: Նստում են իրար կողքի. առաջին ծայրից նստածը մի նախադասութիւն է փսփսում կողքը նստածին: Ասենք

— «Կնոջ ոտքը, Նազի՛կ, սիրուն է»:

Կողքը նստածն այս նախադասութիւնն ինչպէս լսեց, աւելի ճիշդ, ինչպէս ուզեց՝ փսփսում է իր կողքի նստածին— այսպէս մինչեւ վերջին ծայրում նստածը, որն էլ վերջին ստացածը հաղորդում է ի լուր բոլորի.

— «Զըռռա՛, իշուկ ջան, զըռռա՛»:

Ինարկէ, ոչ մի նմանութիւն առաջին լուրի եւ վերջինի միջեւ, որն եւ առաջ է բերում ընդհանուր ծիծաղ:

Խաղը, տափակ թէ սրամիտ խաղ է վերջապէս: Ծիծաղի շարժառիթն էլ՝ ճաշակի խնդիր է: Վնաս չկայ այս խաղից:

Երեւակայեցէք, սակայն մի պահ, որ մեր հասարակական կեանքում իրար հետ, պաշտօնական բնոյթ կրող գործերում «փճացած թէլէֆոն»եան մեթոդներով շարժէինք: Ի՞նչ խայտառակութիւններ կը լինէին:

Ալագեազի խորհրդային ոչխարաբուծական տնտեսութիւնը խոտի մեծ կարիք ունէր: Բանից դիմում է արւում — գրութեամբ թէ հեռագրով — ոչխարաբուծական տրեստին, որպէս զի խոտ ուղարկւի, բայց ոչ մի պատասխան: Խոտի պակասութեան պատճառաւ ոչխարները կարող են դառնահատւել, կամ բժշկական լեզուով ասած՝ գառավիժել: Այս մասին էլ է գրւում վերոյիշեալ ոչխարաբուծական տրեստին: Ո՞ւմ կ՚ասես: Անցնում են շաբաթներ: Վերջապէս Ալագեազցիք լուր են առնում, որ մի վակոն հասել է իրենց տնտեսութեան համար: «Լաւ է ուշ, ան երբեք»եան իմաստութեամբ Ալագեազցիները վազում են խոտը ստանալու ու վակոնը բանալով ինչ տեսնում.

— Խնձո՛ո՛ո՛ր...

— Ե՛, խնձորն ի՞նչ անենք, ոչխարներին խնձո՞ր կերցնենք..

Որպիսի հիասթափութիւն:

Եւ քաղաքից հաղորդում են, որ եղել է «մի փոքրիկ» թիւրիմացութիւն:

Ալագեազցիք վրդովւած բսկսում են մի կողմից խնձորն ուտել, միւս կողմից սարկազմի տալ խնդիրը:

— Խնձորը թող իրենք ուտէին, խոտը ղրկէին մեր ոչխարներին:

— Բալքի խոտն իրենք են ուտում, ու դրա համար չեն ղժշել ղրկել...

«Պրոլետար»

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութիւնը իր նոր շրջանն սկսաւ աւանդական սեղանով մը, որ տրուեցաւ Ֆլորիայի մէջ: Ներկայ էին մօտ 40 բժիշկներ, որոնց հետ գրագէտներ եւ գեղեցիկ սեռէն ներկայացուցիչներ:

Սեղանապետ ընտրուեցաւ Տոքթ. Ց. Արթինեան, որ իր սրամտութիւններով եւ զուարթ լեզուով ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծեց: Հետզհետէ խօսեցան տոքթէօրներ Թորգոմեան, Արթին, Եաղուպ, Գրիգորեան, Անգլէասեան Տիրաց, Քէշիշեան, Խանձեան, Այվազեան, ատամբոյժ Սասունի, դեղագործ Բասմաջեան, Զաքըրեան, Զօպանեան, Թագւորեան, փրօֆ. Աղաջանեանց:

Այս բոլոր ճառերուն մէջ չմոռցուեցաւ նաեւ հայ հիւծախտաւորներու հարցը եւ նոր սերունդին ապագան: Այս առթիւ Տոքթ. Արթինեան ցաւ յայտնեց, որ հայ գաղութը ամէն տեսակ թերթ ունի, բայց չունի երախաներու յատուկ թերթ մը:

Ի վերջոյ խօսեցաւ Բժշկ. Միութեան նախագահը, Տոքթ. Քօլօլեան, շնորհակալութիւն յայտնեց ամէնուն եւ ներկայացուց վարչութեան մէկ ծրագիրը, որուն համաձայն մօտօրէնպիտի սկսին Փարիզի մէջ ժողովրդային առողջապահական դասախօսութիւնները:

Ա.

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԴԱՇՏԱՄՈՒԿՆԵՐՈՒ ԱՒԵՐԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Վերջերս Անատոլուի ամէն կողմերը դաշտամուկերը շատցած ըլլալով, ասոնց դէմ ամէն տեղ խիստ պայքար կը մղուի: Զանազան վայրերէ տնտեսական գործավարութեան այս պայքարի մասին զեկոյցներ ղրկուած են:

Տէնիզլիի ցանքը աղէկ է. վերջին անձրեւները արտերուն որեւէ վնաս չեն տուած: Դաշտամուկերու դէմ պայքարը կը շարունակուի: Թօրպալըի մէջ դաշտամուկերը կը շարունակեն վնաս պատճառել: Պալըքէսիրի արտերուն աշխատանքը սկսած է: Գիւղացիները ամէն կողմ դաշտամուկերու դէմ կը շարունակեն պայքարիլ: Աֆիոն Գարահիսարի բակլաները հասունցած են. դաշտամուկերու պայքարը կը շարունակուի:

Պրուսայի դեղձի եւ սալորի ծառերը ծաղկած են. գիւղերուն մէջ դաշտամուկերու դէմ պայքարը տակաւին չէ լմնցած, երկրագործական պաշտօնեաները պայքարի մասին նոր գրութիւններ ցոյց կուտան:

Տէօրթէօլի նարնջենիներուն արմատները փտելու վըտանգին ենթարկուած ըլլալով, երեք մասնագէտներ ղրկուած են հոն: Ասկէ զատ պայքարող մասնաւոր մարմին մըն ալ պիտի կազմուի: Այս տարի 22000 նարինջի, կիտրոնի եւ մանտարինի տունկեր բաժնուած են գիւղացիներուն:

ԾԽԱԽՈՏԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ծխախոտի տագնապի մասին, արտաքին առեւտուրի պաշտօնատան քննութիւնները աւարտած են: Այս քննութիւններով յայտնի եղած է որ 1927էն մնացած ծխախոտի մեծ մասը Արզրումի եւ Տիւզճէի բերքերէն է: Վերջերս գործերը խանգարուած կամ սնանկացած վաճառականներուն ձեռքը մեծ քանակութեամբ Տրապիզոնի, Արզրումի եւ Տիւզճէի ապրանքներ կան:

Արտաքին առեւտուրի պաշտօնատան քննութիւններուն հետեւանքով, յարմար տեսնուած է որ ծխախոտ գնէ: Այն համոզումը գոյացած է որ այս կերպով միայն կարելի կ՚ըլլայ տագնապը փարատել:

Ծխախոտի վարչութիւնը, սակայն, լաւ ընդունելութիւն մը չէ ըրած այս գաղափարին: Այս առթիւ, վարչութենէն կարեւոր անձ մը ըսած է թէ իրենք ընդհակառակը կը սպասէին որ արտաքին առեւտուրի պաշտօնատունը ծխախոտներուն համար դուրսը գնորդ գտնէր: Մենաշնորհի վարչութիւնը իր պէտքին չափ միայն կրնայ ապրանք գնել:

ԽԱՌՆ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԻ ԽՆԴԻՐԸ

Առենէ մը ի վեր հրապարակ դրուած է եւ կը քննուի խառն ուսուցումի դրութիւնը: Կարծիքները տարբեր են այս մասին: Կարգ մը տնօրէններ յայտնած են թէ նպատակայարմար չէ տղաքը եւ աղջիկները մէկ դըպրոցի մէջ խառն կարգացնել: Ուրիշներ, ընդհակառակն ջերմ կուսակից են այս դրութեան:

Կրթական գործավար Էսատ պէյ այս առթիւ յայտարարած է. «Ջերմ կուսակից եմ խառն ուսուցումի դրութեան: Երկրորդական կարգ մը դպրոցներու մէջ արդէն իսկ կը կիրարկուի. ջանքեր կ՚ըլլան լիսէներու մէջ կիրարկելու: Միայն թէ անհրաժեշտ է լրացնել կարգ մը նախապատրաստութիւններ, ինչպէս թոյլատու շէնք, մասնաւոր ծրագիր եւ ուսուցչական զօրաւոր կազմ»:

*** Այս ամառ, բոլոր երկրորդական վարժարաններու եւ լիսէներու տնօրէնները համաժողով պիտի գումարեն Էնկիւրիի մէջ, կրթական խնդիրներու շուրջ խորհրդակցելու համար:

ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՎԱՃԱՌՈՒՄԸ

Ազգ. Մեծ Ժողովը ընդունած է կառավարութեան ներկայացուցած մէկ օրինագիծը, լքեալ գոյքերու վաճառման մասնաճարները յետաձգելու մասին:

Ասկէ առաջ, այդ գոյքերուն մէկ մասը ծախուեցաւ այն պայմանով, որ գնողները փոխարժէքը 8 տարիէն վճարեն: Սակայն նկատի ունենալով գնողներուն տագնապը, յարմար դատուեցաւ պայմանաժամը երկարաձգել:

Նախագծին համաձայն, գնողներուն ունեցած պայմանաժամը պիտի կրկնապատկուի: Այսինքն եթէ վեց տարիէն պիտի վճարէր պարտքը, այժմ պիտի տայ 12 տարիէն փոխարէն հարիւրին 5 տոկոս տալով:

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԶԱՂՐԷՊԻ ՄԷՋ

ՆԻՇ (Եուկօսլաւիա), 23 Մարտ.— Զաղրէպի առեւտրական բարձրագոյն վարժարանի շրջանը յաջողութեամբ աւարտած է Պ. Տիրան Ա. Սուքիասեան (Զայթունցի), ծնած Քեմախի Բագառիճ գիւղը, ստանալով Տոքթէօրի տիտղոս: Իր տոքթէօրութեան թէզն էր, «Հայկական հարցը մինչեւ 19րդ դարու վերջը» կուռ եւ փաստացի իրողութիւններով: Փրօֆէսէօրները շատ գնահատած են իր այս աշխատութիւնը: Քանի մը կարեւոր տեղական թերթեր ալ ներբողական տողեր նուիրած են մեր հայրենակիցին, ներկայացնելով իր պատրաստած թէզը որպէս քաղաքական շատ լուրջ երկասիրութիւն մը:

Մտադրած ենք այս աշխատութիւնը տպել տալ տեղական լեզուով եւ ձրի բաժնել պետական անձնաւորութիւններու ինչպէս նաեւ կարեւոր պաշտօնեաներու: Թէեւ հայ գաղութը փոքրաթիւ է Եուկօսլավիոյ մէջ, բայց սիրուած է տեղական տարրին կողմէ իբրեւ լուրջ, համեստ, գործունեայ եւ ստեղծագործող ցեղ մը: Ի հարկէ մեր կողմէ կը ջանանք իբրեւ այդպիսի ցեղի մը ներկայացուցիչներ՝ պահել մեր բարձրութիւնը:

Ե. Գ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՅՍՏԵՂ ԵՒՍ

ԿՐԱՍ (27 Մարտ). — Երեքչորս տարի առաջուան 30 տուն հայութենէն հիմա կը մնայ ընդամէնը 9 տուն, 5ը Ասլանպէկցիներ, մնացածը Թրքախօս Էնկիւրեցի, եւ Էսկիշէհիրցիներ, այս վերջինները կը թուի որ «Հայ չեն, այլ... կաթոլիկ»:

Ամէնքն ալ ապրուստի մը հոգով տարուած, կ՚ըզբաղին մանրամուներ գործերով: Մանուկները ֆրանսական դպրոց կ՚երթան:

Տեղացիները մասնաւոր հակակրանք մը չունին Հայերու հանդէպ, չեն սիրեր բոլոր օտարները հաւասարապէս, մանաւանդ երբ անոնք գործ կը փնտռեն: Օտար են իրենց համար... Նոյն իսկ ասկէ կէս ժամ (17 քիլոմէթր) հեռու քանի քաղաքացիները: Բայց գրեթէ առանց բացառութեան բոլորը կը յիշեն 3 տարի առաջուան հայ երիտասարդին ահռելի ոճիրը, որ մէկ օրուան մէջ 6 հոգի սպաննեց:

Հոս անգործութիւնը զգալի դարձաւ ամէնէն աւելի գործարաններուն մէջ, ուր անուշահոտ իւղեր եւ ջուրեր կը պատրաստեն: Լերան վրայ հաստատուած այս քաղաքին խաղավայրը ամէն օր լեցուն է անգործներով, որոնք օրն ի բուն «պուլ» կը խաղան: Հայերէն գրեթէ անգործ չկայ:

Երկու խօսք ալ առողջութիւն փնտռողներուն: Հոս շրջանին ամէնէն անուանի ձմերանոցն է: Մանաւանդ կուրծքի տկարութիւն ունեցողներուն: Գեղեցիկ է դիրքը եւ շրջապատը: Օդը չոր է, հազուադէպ՝ անձրեւը, եւ ցուրտը:

Տկարակազմները եւ անոնք, որ հիւանդ ըլլալով հանդերձ իրենց հաւասարակշռութիւնը կը պահեն՝ մեծ չափով կրնան օգտուիլ այս տեղէն, ձմրան եղանակին: Սակայն կարեւոր բժիշկին հրահանգը, որովհետեւ եթէ բարձրութեան (150մ.) եւ երբեմն ծովէն եկող օդի խստութիւններուն դիմադրելու չափ ուժ չունին կամ յամարութիւն, օգտուելէ աւելի կրնան տկարանալ: Կարելի է 25 ֆրանքով «փանսիոն»ներ գտնել, ընտանիքով եղողներուն համար ձեռնտու սենեակներ եւ վիլլաներ չեն պակսիր:

Եկայ-Տեսի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ԹԱՀՍԻՆ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ ԿԸ ՀԱՄԱԿԵՐՊԻ ՎԵՑ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Ասով հանդերձ, շնորհիւ կայսեր հաճելի ըլլալու արհեստին մէջ իր ունեցած հմտութեան, ան մինչեւ իր մահը մնաց գործի վրայ եւ վարեց եպարքոսութիւնը: Ինքը եւ իր ընտանիքի անդամները կայսեր առատ շնորհներուն արժանացան:

Թուրքեւյոյն պատերազմը ծագեցաւ Խալիլ Րիֆաթ փաշայի Մեծ Եպարքոսութեան օրերուն: Յոյները Թուրք բանակին տկար եւ անզէն ըլլալը գիտնալով եւ եւրոպական հանրային կարծիքին ի նպաստ իրենց ըլլալէն քաջալերուելով, չափազանց խստապահանջ էին եւ մեր հաշտասէր առաջարկներուն երբեք կարեւորութիւն չէին տար: Յոյները համոզուած էին որ կարճ ժամանակի մը մէջ դիւրաւ պիտի կրնային մինչեւ Սելանիկ յառաջանալ. այդ պատճառաւ հակառակ եւրոպական կարգ մը պետութեանց թելադրութիւններուն, մեզի դէմ պատերազմ յայտարարեց:

Կարճ ժամանակի մը միջոցին, յոյն բանակը, որուն ղեկավարութիւնը ստանձնած էր գահաժառանգ Քոնսթանթին, ջախջախուեցաւ եւ թշուառ վիճակի մը մատնուելով փախուստի ստիպուեցաւ: Մեր հերոս բանակը, հակառակ իր պատերազմական բազմաթիւ պակասներուն, Աթէնքի ճամբան բռնած էր: «Շարլաթան» Յոյները իրենց հաշիւներուն մէջ խաբուած ըլլալնին տեսնելնուն պէս, ռուս ցարին օժանդակութիւնը խնդրեցին:

Այս միջոցին, իրիկուն մը Նիքոլա Ցարէն Սուլթան Համիտին հեռագիր մը եկաւ: Ցարը Թրքական բանակի յաղթութիւնը շնորհաւորելէ վերջ, յիշեցնելով որ մեր բանակին աւելի առաջ երթալը քաղաքական միջամտութեանց պատճառ կրնայ ըլլալ, կը խնդրէր որ հրաման տրուի յառաջխաղացումը դադրեցնելու: Այս հեռագիրը թարգմանել տուաւ Գարա Թէոտորի փաշային:

Միւսնոյն ատեն, պատմագէտ եղող Թէոտորի փաշան այս հեռագիրը թարգմանելէ վերջ ըսած էր թէ՝ երկու դարէ ի վեր Ռուսիայէն նման հեռագիր մը եկած չէր: Այս բացատրութեամբ ան կ՚ուզէր ցոյց տալ Ռուսերու ազդեցութիւնը Թուրքիոյ վրայ:

Աւա՜ղ սակայն, որ Թուրք բանակի այս փայլուն յաղթանակը դիւանագէտները չարժեցուցին: Հաշտութեան բանակցութեանց ընթացքին Կրէտէի խնդիրը ի նպաստ մեզի չվերջացաւ եւ յանգեցաւ ծանօթ տխուր վախճանին:

Յունական պատերազմի միջոցին Եանեայի շրջաններուն մէջ անկարգութիւններ պատահած էին Սէր Ասքէր Րիզա փաշա, այս անկարգութեանց պատասխանատուութիւնը Միւշիր Էտհէմ փաշային կը վերագրէր: Րիզա փաշայի կողմէ ներկայացուած պահանջքին վրայ Մապէյնի Միւշիր կապի Օսման փաշա այդ շրջանները ղրկուեցան: Անոր պաշտօնն էր քննութիւն կատարել եւ հանդարտութիւնը ապահովել: Միայն թէ Օսման փաշան դեռ Սելանիկ չհասած Էտհէմ փաշա Եանեայի հրամանատարը փոխած եւ խիստ միջոցներ ձեռք առնելով յաջողած էր խաղաղութեան վերահաստատման:

Պատերազմի յաջող օրերուն երկրի մէկ մասին մէջ պատահած անկարգութեան մը զսպումին համար, պալատի ամենաբարձր գինուորականներէն մէկուն այդ շրջանը ղրկուիլը կրնար տարբեր մեկնութիւններու տեղի տալ եւ Էտհէմ փաշան վշտացնել:

ՈՒՐԻՇ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐ

Սուլթան Համիտ իր մարդոց գործածութեան մէջ այս տեսակէտէն նուրբ կէտերուն շատ ուշադրութիւն կ՚ընէր եւ չէր ուզեր ոեւէ մէկը վշտացնել: Ուստի հրաման ըրաւ հեռագրել Օսման փաշայի որ Սելանիկ մնայ եւ առաջ չերթայ:

Այս անգամ ալ սակայն Օսման փաշայի արժանապատուութիւնը վիրաւորուած էր: Փլեւնայի հերոսին այս կերպով կէս ճամբէն դարձուիլը մեծ նախատինք մըն էր անոր:

Հինգշաբթի օր հաղորդած էինք Սելանիկ սպասելու հրամանը: Այն գիշեր Օսման փաշայէն հեռագիր մը եկաւ: Այդ հեռագրով կը յայտնէր թէ Սելանիկ մնալու հրամանը կինք շատ յուզած է եւ խանգարած իր առողջութիւնը, որով կը խնդրէր որ արտօնութիւն տրուի իրեն Եւրոպա երթալու համար:

Այս հեռագիրը բաւական էր Սուլթան Համիտը սարսափեցնելու համար: Յունական պատերազմի օրերուն, Օսման փաշայի պէս ծանօթ հրամանատարի մը Եւրոպա մեկնումը չէր կրնար ընդունիլ Համիտ:

(Շար.)

ԵՒՐ Կ ԿՈՄԻՏԷՆ ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ — ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր ընկերները վաղը Զորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Փլաս Շաթլէ Սառա Պէռնարի քովի սրճարանը:

կը խօսի՝ կ. ՍԱՍՈՒՆԻ, նիւթ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը քառասնամեակի ընթացքին եւ յետոյ: Կը վիճաբանին ընկերներ ԵՐԻՑԱՆՑ, ԳԵՒՈՆԵԱՆ, ՄՕԶԵԱՆ ԵՒ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ:

Հ. Կ. ԽԱՉԻ 20ԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ

Պ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Ապրիլ 19ին կիրակի օր: Մանրամասնութիւնները յաջորդով

''ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ,, ՀԱՏՈՐ ԹԻՒ 3

Մայիսի վերջերը լոյս կը տեսնէ

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

(ՄՇՈՑ ԳԵՂԱՄ)

պատկերներ եւ պատմուածքներ գեղական կեանքէ

գին 20 ֆր. ուրիշ երկիրներ (բացի Ամերիկայէ) 1 տոլար

Դիմել՝ L. Kévonian*ի* 235 Fg. St. Martin Paris (10e)

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՊՐԻԼ ԱՄՍՈՒՆ ՍԿԻԶԲԸ

''Մ Ե Ն Ք,, ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Հրատարակիչներն են՝ Նշան Պէշիկթաշլեան, Ղեւոնդ Մելոյեան, Հրաչ Սարգիսեան, Ռաֆայէլ Զարդարեան, Յարութիւն Ֆրէնկեան, Ոստանիկ, Գ. Գեղարքունի, Ն. Սարաֆեան, Բիւզանդ Թօփալեան, Փայլակ Միքայէլեան, Արշամ Տատրեան, Զ. Մ. Որբունի, Շահան Շահնուր, Վազգէն Շուշանեան, Շաւարշ Նարդունի:

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են՝ *Ֆրանսա՝ Սուրիա, Պալքաններ, Թուրքիա, տարեկան 40 ֆր., միացեալ երկիրներ 2 տոլար: «ՄԵՆՔ»ի միայուն հասցէն է.—* H. Sarkissian 261 Fbg. St. Martin, Paris (10e).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

ՀԱՍՑԷՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱԲՆԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ, 176 էջ

գինն է 6 ֆր., փոստի ծախքով 7 ֆր., contre remboursement 7.50 ֆր.

փնտռել բոլոր գրավաճառներու մօտ

կեդրոն.—«Արփի»գրատուն, L. Mozian, 5 rueChamplaine, Paris (20).

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Խոստում ենթ.ընդհ. ժողովը վաղը Զորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: կարեւոր օրակարգ. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի վահագն գրադարանին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլորիայի մէջ: Կը դասախօսէ Պ. Մ. Տէրպէտէրեան Այնշթայնի մասին *(շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան): Մէկ ժամ սինէմա: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:*

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու մէջ բնակող «Սուրիոյ եւ Լիբանանի» հպատակ բոլոր Հայերը կը հրաւիրուին 12 Ապրիլին կէսօրէ վերջ ճիշդ ժամը 2.30ին Փլաս Սէն Միշէլի Թիւ 8, Պիւրօ Թապայի վերնայարկը, զիրենք հետաքրքրող խիստ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պազարճըք, Գունտ.— 2000 լէյ:
Լիոն, Նալ. Հայր. Միութ.— 30:
Փարիզ, Ղազ.— 30:
Լիոն, Գործ.— 1000:
Մարսէյլ, Գործ.— 981.60:
Փիէրֆէօ, Յ. Վ.— 35:

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԳԼԽԱԴԻՐ ՆԱԼԲԱՆՏԵԱՆ (Ծնեալ Էլմասեան), վախճանեցաւ 28 Մարտ Շաբաթ օր 43 տարեկան հասակին մէջ, Լարիպուազիեր հիւանդանոց (41 Bd. Chapelle):

Հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի հիւանդանոցէն վաղը Զորեքշաբթի առաւօտ ժամը 11ին Սէն Վէնսան Բօլ Եկեղեցին (Place Lafayette), *ուր յետ Ս. Պատարագի, յուղարկաւորութեան արարողութիւնը պիտի կատարուի: Թաղումը պիտի կատարուի* Pantin*ի գերեզմանատունը:*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Տիկին Սրբուհի եւ Աւետիս Խլղաթեանները. կը փնտռեն Խոյի Սէյդավար գիւղացի Աբրահամ Եղիաեան, որ Թուրքերու կողմէ 1918ին գերի է տարուած: իմացնել Աւետիս Խլղաթեանի «Շիր» ոսկերչատուն Թաւրիզ, Պարսկաստան:

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

— *Տիկ. Արշալոյս Փէնտիքեան կը փնտռէ իր ազգականներէն Տիկ. Մարիամ Փէնտիկեան եւ զաւակները՝ Կարապետ, Մանուկ եւ Թագւոր, որոնց Փարիզ ըլլալը կ'ենթադրուի: Կը խնդրուի գրել* Archaluysse Pendikian*ի.* Karagheuzian Home, La Gaudinière, Ville aux-Clercs, (Loir et Cher), France.

— կը փնտռուի Մարաշի Զավուշլու Թաղէն Լուսնթագ Սահակեան, հօր անունը՝ Յարութիւն (կառավարական պաշտօնեայ), մօր անունը՝ Խաթուն (վարժուհի), եղբօր անունը՝ Սամուէլ: Տէրզօրի ջարդին 9—10 տարեկան էր եւ կը գտնուէր Շէտտատիյէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել M. Fernezlian*ի*, 36 Rue de la Part Dieu, Lyon, (Rhône). France.

— *Սուրէն Փանոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ (Տէրէնտեցի. Սեբաստիա) Սիմօն (Ճանօ), Արիստակէս եւ քոյրերը՝ Զմրուխտ եւ Մարգրիտ Փանոսեան, որոնք ընդհ. պատերազմին անյայտացած են: Իմացնել յառաջի վարչութեան:*

— *Կը փնտռեմ եղբայրներս Սասունի Ահարոնք գիւղացի Յովհաննէս, Կարապետ եւ Պօղոս Շահինեան, որոնք ընդհ. պատերազմէն առաջ կը գտնուէին Տիգրանակերտի Հուսայնան գիւղը: Կրտսեր եղբայրս Արմենակ 1914ին կ'աշխատէր Բէմախի աղահանքներուն մէջ: Մինչեւ այսօր իրենց մասին լուր չկայ: Իրենց հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Շահինեան Մկրտիչի 96* bis rue de la Tour-Billy, Argenteuil, (S. et O.) France: *Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք նուէր:*

— *Բնիկ Պիթլիսի Ս. Յովհաննիսայ թաղէն Նաճար Գէորգեանի որդին, Լեւոն Գէորգեան կը փնտռէ իր մօրաքոյրը (անունը չի յիշեր) որ Ամերիկա կը գտնուի, կը խնդրէ իր բոլոր հայրենակիցներէն որոնք իր մասին լուր ունին իմացնել՝ Լեւոն Գէորգեանի, 16,* Bd. des Italiens, St. Louis Marseille:

Կը խնդրուի «Հայրենիք» օրաթերթէն արտատպել:

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN